Ortnamnsarkivet i Uppsala
Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Uppsala län 5:1

MATS WAHLBERG

Uppsalas gatunamn

SVERIGES ORTNAMN
ORTNAMN I UPPSALA LÄN 5:1

SKRIFTER UTGIVNA GENOM ORTNAMNSARKIVET I UPPSALA
SERIE A: SVERIGES ORTNAMN

ORTNAMNEN I
UPPSALA LÄN

PÅ OFFENTLIGT UPPDRAG UTGIVNA
AV
ORTNAMNSARKIVET I UPPSALA

DEL 5:1

UPPSALA KOMMUN

UPPSALAS GATUNAMN

AV

MATS WAHLBERG

ORTNAMNSARKIVET I UPPSALA

Utgiven av Ortnamnsarkivet i Uppsala
Utges även som volym IX:1 i serien Uppsala stads historia

Omslagsbild:
Sysslomansgatan från korsningen av
S:t Johannesgatan.
Foto Alfred Dahlgren 1901 eller 1902, UUB.

Grafisk formgivning: Jerk-Olof Werkmäster

© 1994 Mats Wahlberg, Ortnamnsarkivet i Uppsala samt
Uppsala kommuns namnberedning och historiekommitté
ISBN 91-85452-19-X
ISSN 0349-4381

Almqvist & Wiksell Tryckeri, Uppsala 1994

Innehåll

Förord 7

Författarens förord 9

I. NAMNET UPPSALA 11

II. NAMN PÅ GATOR, TORG OCH BROAR I UPPSALA STAD FÖRE 1643 ÅRS STADSREGLERING 17

1. Inledning 17

2. Namntyper 20
   a. *Efterleder* 21
   b. *Förleder* 24
      Riktning till en viss lokalitet 24 – Läge 24 – Egenskap 25 – Verksamhet vid gatan 25 – Person bosatt vid gatan 25 – Övriga förleder 26

3. Gatunamnens bild av staden 27

4. Kommenterad namnförteckning 27
   a. *Inledning* 27
   b. *Östan ån* 29
   c. *Västan ån* 45
   d. *Icke lokaliserbara gator* 49
   e. *Broar över Fyrisån* 50

III. NAMN PÅ GATOR, TORG, BROAR OCH KVARTER EFTER 1643 ÅRS STADSREGLERING 54

1. 1643 års stadsreglering 54

2. 1669 års namnkommitté och 1671 års planta 58
   a. *Gatu- och torgnamn* 59
   b. *Kvartersnamn* 62
      Kvartersnamn östan ån 63 – Kvartersnamn västan ån 66

3. Odaterad karta? 1669–83 och Lars Hoffstedts karta 1702 70

4. Utvecklingen under 1700-talet 71

5. Utvecklingen under 1800-talet 78

6. Utvecklingen under 1900-talet 94

IV NUTIDENS GATUNAMN I UPPSALA 95

1. Inledning 95

2. Kommenterad namnförteckning, stadsdelsvis 98

a. *Centrala stadens m. fl. kommundelar* 98

Bergsbrunna 98 – Berthåga 101 – Boländerna 103 – Brillinge 107 – Centrum 107 – Danmarksby 120 – Eriksberg 120 – Fjärdingen 125 – Flogsta 141 – Fålhagen 147 – Gamla Uppsala 157 – Gottsunda 163 – Gränby 168 – Kungsängen 171 – Kvarngärdet 177 – Kåbo 183 – Librobäck 192 – Luthagen 193 – Löten 205 – Norby 208 – Nyby 214 – Nåntuna 216 – Rickomberga 219 – Sala backe 222 – Skölsta 227 – Stenhagen 228 – Sunnersta 229 – Svartbäcken 239 – Sävja 248 – Tuna backar 251 – Ulleråker 254 – Ultuna 258 – Vaksala 260 – Valsätra 261 – Vilan 264 – Vårdsätra 265 – Årsta 267.

b. *Almunge-Knutby m. fl. kommundelar* 272

Almunge 272 – Alsike 274 – Björklinge 276 – Bodarna 283 – Bredsjö 284 – Brunna 285 – Brunnby 287 – Burvik 287 – Bälingeby 288 – Eda 291 – Friberga 292 – Gunsta 292 – Gåvsta 294 – Hammarby 294 – Järlåsa 295 – Knivsta 296 – Knutby 303 – Kuggebro 305 – Lejsta 305 – Läby 305 – Länna 306 – Lövstalöt 307 – Nor 309 – Ramstalund 310 – Ribbingebäck 311 – Skyttorp 311 – Skyttstennäs 312 – Storvreta 313 – Vatthol-ma 320 – Vreta 323 – Ytternäs 324

Noter 326

Gatunamnen på 1900-talet. Efterskrift av *Åke Norén* 333

Förkortningar 346

Källor och litteratur 347

Register 363

Förord

I november 1983 engagerades 1:e arkivarie Mats Wahlberg av Uppsala kommuns namnberedning för att undersöka gatu- och kvartersnamnen inom Uppsala kommuns tätorter. Senare inleddes även samarbete med Uppsala stads historiekommitté, vilket innebar att namnberedningen skulle svara för arvodering och kontakt med författaren, medan historiekommittén skulle stå för det redaktionella arbetet och bekosta tryckningen. Volymen var tänkt att ingå i serien Uppsala stads historia.

Då det senare visade sig svårt för Wahlberg att på sin fritid utföra ett så omfattande arbete, gavs han 1991 möjlighet att inom ramen för sin tjänstgöring vid Ortnamnsarkivet i Uppsala slutföra detta under förutsättning att arbetet även publicerades i serien Sveriges ortnamn.

Arbetet har granskats av ledamöterna av arkivets vetenskapliga referensgrupp, professorerna Thorsten Andersson och Lennart Elmevik, samt av undertecknad.

Litteraturkontroll har utförts av arkivarie Lennart Hagåsen och undertecknad. Arkivarie Ulla Sjögarne har granskat det medeltida beläggmaterialet och belägg från äldre kartor. Belägg från yngre kartor har kontrollerats av byråsekreterare Margaretha Gillberg, som också stått för en del av litteraturkontrollen. Vid upprättandet av registret har 1:e byråsekreterare Ingegerd Gustafsson varit behjälplig. 1:e byråsekreterare Björn Heinrici har bistått med teknisk rådgivning inför tryckningen och förberett och planerat typografiarbetet.

Uppsala i oktober 1994

Eva Brylla

Författarens förord

Föreliggande arbete om Uppsalas gatunamn består av fyra huvudavsnitt. I det första ges en kritisk översikt över äldre och yngre litteratur om namnet *Uppsala*. Det andra avsnittet behandlar namn på gator, torg och broar från äldsta tid fram till den genomgripande reglering av stadens gatunät som genomfördes på kungligt påbud 1643. Här redovisas alla namn enligt samlingarna i Ortnamnsarkivet i Uppsala. Flera källor, tidigare inte genomgångna, har speciellt excerperats av författaren, framför allt sådana från 1600-talet.

Bokens tredje avsnitt ger en översikt över namnskickets utveckling från och med stadsregleringen 1643 till och med 1800-talet (1900-talets namnskick behandlas i en efterskrift av Åke Norén). I det fjärde avsnittet behandlas namnbeståndet i centrala Uppsala från och med 1671 års karta över den nyreglerade staden fram till dags dato samt, i en särskild avdelning, namnen i de mindre samhällena i övriga delar av kommunen. Samtliga kvartersnamn från 1600-talet tas upp, medan yngre kvartersnamn endast behandlas översiktligt.

Många har del i tillblivelsen av denna bok. Jag tackar Uppsala kommuns namnberedning för att jag fick förtroendet att genomföra undersökningen. Dess ordförande, rektor Åke Norén, har med sin långa erfarenhet av officiell namngivning i Uppsala varit mig till ovärderlig hjälp och dess sekreterare, stadsingenjören Peter Medin, har med stor beredvillighet tillhandahållit kartmaterial. Samarbetet med Uppsala stads historiekommitté har varit lyckosamt, och jag är tacksam över att arbetet har kunnat beredas plats i serien Uppsala stads historia. Dess redaktör, docent Torgny Nevéus, har verksamt bidragit till att boken kunnat komma till stånd.

För att jag fått möjlighet att slutföra arbetet inom min tjänstgöring vid Ortnamnsarkivet i Uppsala genom att boken även publiceras i serien Sveriges ortnamn tackar jag särskilt tf. arkivchefen, docent Eva Brylla. Hon har också bistått med litteraturkontroller och tillsammans med professorerna Thorsten Andersson och Lennart Elmevik, ledamöter i arkivets vetenskapliga referensgrupp, granskat arbetet i manuskript, varvid många värdefulla förslag till förbättringar framkommit. Flera av mina arbetskamrater på Ortnamnsarkivet, Margaretha Gillberg, Ingegerd Gustafsson, Lennart Hagåsen, Björn Heinrici och Ulla Sjögarne, har bistått mig med belägg- och litteraturkontroller och upprättande av register samt givit råd angående layout och typografi och meddelat praktisk handledning i datatekniska frågor. Utan deras stora hjälpsamhet hade bokens publicering avsevärt fördröjts.

I arbetet med att få fram lämpligt illustrationsmaterial har personalen vid Upplandsmuseet och Uppsala universitetsbiblioteks kart- och bildavdelning varit mycket tillmötesgående och de båda institutionernas fotografer tålmodigt och skickligt effektuerat de många beställningarna.

Under arbetets gång har jag, framför allt inför behandlingen av 1900-talets namn, rådfrågat en rad personer med kunskap om olika delar av Uppsala kommun. Trots deras stora hjälp står med all sannolikhet ändå en del felaktigheter att finna i framställningen. Det har inte sällan visat sig svårt att få fram relevanta upplysningar från vår egen tid. Bakgrunden till ett gatunamn från 1930-talet må ha varit självklar när namnet gavs men kan idag vara svåråtkomlig. Alla kompletterande upplysningar och påpekanden om felaktigheter tas därför tacksamt emot av författaren.

Uppsala i oktober 1994

Mats Wahlberg

I. Namnet Uppsala

Innebörden av stadsnamnet *Uppsala* har varit föremål för intresse alltsedan 1200-talet. Här skall ges en kortfattad översikt av några av de hittills framförda tolkningarna, utan krav på fullständighet. Vad gäller redogörelsen för de äldre tolkningarna hänvisas generellt till den sammanställning som gjorts av Jöran Sahlgren (1953 s. 26 ff.).

Den förste som i skrift veterligt tagit upp innebörden av namnet *Uppsala* är islänningen Snorre Sturlasson, som i Ynglingasagan (ca 1230) skriver att Ingjald Illråde lät bygga sig en »sal», som i ingen mån var mindre och oansenligare än »Uppsalen». På 1300-talet behandlas namnet av magister Mathias Lincopensis, Heliga Birgittas biktfader. Han skildrar Uppsalas historia i en lärd dikt, tillägnad ärkebiskopen Olof Näf. Där sägs stadens grundare heta *Uppo*, fader till Sven, Nore och Dan, från vilka svenskar, norrmän och danskar skulle härstamma.

Namnet *Uppsala* har ursprungligen avsett nuvarande Gamla Uppsala. Denna självklara identifiering har emellertid tidigare ifrågasatts. Under medeltiden, åtminstone från mitten av 1400-talet (Prosaiska krönikan, Ericus Olai), synes den allmänt omfattade meningen ha varit, att det av Adam av Bremen omtalade hednatemplet legat i nuvarande Uppsala (Sundquist 1953 s. 157 ff., 166 ff.). Så menar också den landsflyktige siste katolske ärkebiskopen Johannes Magnus (1558 1:6 s. 29 f.). Han anser, liksom Mathias Lincopensis, att staden uppkallats efter sin grundare, vilken han (med latinsk form) kallar *Vbbo*. Denne skulle före Abrahams tid ha byggt Uppsala, så kallat, därför att Ubbos (Ubbes?) sal (palats? – »*aula*») har sitt läge vid stränderna av ån *Sala* (d.v.s. nuvarande Fyrisån). Att nuvarande Uppsala är äldre än Gamla Uppsala ansåg även historikern Johannes Messenius under 1600-talets första hälft (Sundquist a.a.).

På 1670- och 1680-talen rasade en bitter fejd mellan professorerna Johannes Schefferus och Olof Verelius om templets läge. Schefferus (1666 s. 15 ff.), som var tysk, ansåg, liksom på 1400-talet Ericus Olai, vilken han citerar, att det legat i nuvarande Uppsala. Senare leden i namnet kan enligt Schefferus (a.a. s. 7 ff.) jämföras med tyska ånamn *Sala* och liknande och betyder enligt hans mening helt enkelt 'å'; bokstaven *a* skulle motsvara ordet *å*, och bokstaven *l* beteckna något flytande. Förleden anser Schefferus vara adverbet *upp*, och han menar att namnet blott åsyftar att orten ligger vid floden Sala och jämför med tyska ortnamn, t. ex. *Cattuik op Rhijn* ('vid Rhen'). Enligt Verelius (1672 s. 62 ff.) uppfattning avsåg namnet *Uppsala* i stället ursprungligen Gamla Uppsala. Han sammankopplar det med bynamnen *Sala*

och *Vaksala* i Vaksala socken och menar att det har sin grund i att Gamla Uppsala är beläget högre upp än dessa byar (»*ratione eminentioris situs ad prædia illa rustica* Sala & Vaksala»).[1] Verelius elev Olof Rudbeck hade samma åsikt om templets läge som sin lärare men har i Atlantican (Rudbeck 1679 s. 244 ff.) en annan uppfattning om namnets betydelse: »Menar altså iag Upsala sejas af Upna Salar». Enligt Rudbeck åsyftas hednatemplet, som skulle ha varit byggt på åtta pelare med åtta stora öppna portar.

I sin bekanta Uppsalaskildring framlägger Johan Busser (1773 s. 2 ff.) inte någon egen tolkning av stadens namn utan nöjer sig med att ge en sakkunnig översikt över äldre tolkningar. Att han anser att Gamla Uppsala är det ursprungliga Uppsala framgår dock klart. Från 1800-talet kan nämnas Erik Gustaf Geijers uppfattning att *Uppsalir* avsåg konungasalar, förmodligen även offersalar, som låg uppåt landet.

Adolf Noreen (1903 s. 85) översätter äldst *Uppsala* med 'nejden däruppe'. Senare (1911 s. 87) anknyter han till Verelius tolkning och menar att namnet betyder 'Sala däruppe' i motsats till den nu försvunna byn Sala (varom se stadsdelsnamnet *Sala backe*, kap. IV:2a). Denna åsikt hade några år tidigare framförts av Otto von Friesen (1907 s. 8). Han anser att Salas ägor en gång omfattat området mellan Vaksala och Gamla Uppsala och att, då detta skiftats, den högre upp i ådalen belägna gården fått namnet *Uppsala*.

Jöran Sahlgren har i flera uppsatser behandlat namnet *Uppsala* (sist 1953 s. 26 ff.). Han anknyter till Verelius, Noreens och von Friesens tolkning och menar att (Gamla) Uppsala är en utflyttning från byn Sala i Vaksala socken. Förleden *Upp-* avser enligt Sahlgren det faktum att byn utgör den övre, d.v.s. längre bort från Fyrisåns mynning liggande delen av Sala. Han skriver vidare att ett studium av gamla kartor visar, att byarna Sala och (Gamla) Uppsala en gång gränsat till varandra. Om hur det förhöll sig med detta under den avlägsna forntid det här är fråga om, är det dock svårt att bilda sig någon konkret uppfattning med hjälp av bevarade lantmäterihandlingar från 1600- och 1700-talen. Mellan Gamla Uppsala och det förmodade området för Sala ligger stadens marker, Nyby, som rimligen är en avsöndring från Gamla Uppsala, och Gränby. Sahlgren gör vidare en genomgång av ortnamnselementet *sal*, en motsvarighet till fvn. *salr* 'hus med ett enda rum'. Han menar emellertid att den ursprungliga betydelsen varit 'tillfällig bostad, härbärge, (fä)bod'. Han jämför med det gotiska verbet *saljan* 'finna nattkvarter, uppehålla sig' och det *säl*, en avledning till *sal*, som i nutida västerdalska dialekter har betydelsen 'fäbod' och förekommer i flera mellansvenska ortnamn. Sahlgren menar att ordet *sal* i gamla ortnamn sannolikt oftast avsett 'fäbod'. Han avslutar: »Namnen *Sala* och *Uppsala* skulle alltså utgöra minnen om vår allra äldsta fäbodkultur» (a.a. s. 32).

Lars Hellberg (1967 s. 181 ff.) ansluter sig till Sahlgrens tolkning 'det hög-

re upp belägna Sala' och är också enig med Sahlgren vad gäller den ursprungliga grundbetydelsen av *sal*. Att ordet i gamla ortnamn avsett fäbodar bestrids emellertid energiskt och på goda grunder av Hellberg. Han vill i stället ansätta en betydelse 'slåtterbod; hölada, ängslada', bl. a. med hänvisning till att de götiska och mellansvenska *sal*-bebyggelserna i allmänhet ligger vid gamla sankängar i anslutning till järnålderns äldsta bygder. Hellberg kan också knyta an till en undersökning av de nordiska *sal*(*a*)-namnens motsvarigheter på västgermanskt område av Karel Roelandts (1965), som visar att dessa ursprungligen avsett bodar, skjul, härbärgen och liknande. Att ortnamnselementet *sal* i namnen *Sala* och *Uppsala* har avsett någon form av provisoriska bostäder, bodar, lador eller liknande har också i flera sammanhang framförts av Thorsten Andersson (1992a s. 250 f., 1992b s. 89 ff., 1992c s. 531, under utg.). Att *sal* dock även kan ha använts om byggnader med kultiska funktioner är möjligt, t. ex. i svenska och norska ortnamn sammansatta med gudanamnet *Oden*; dessa är dock möjligen i stället sammansättningar med ett ortnamnselement **al*, som antagits ha kultisk innebörd (Andersson a.a.). För Danmarks och Norges del räknar John Kousgård Sørensen (1989 s. 12 f.) genomgående med att *sal* i ortnamn har en betydelse 'kulthus, helligdom'.

Av andra forskares tolkningar av *Uppsala* kan nämnas 'det längre upp (efter Fyrisån) liggande Sala' (Harry Ståhl i KL 16 sp. 669) och 'det Sala som ligger längre upp' eller 'de gårdar som ligger längre upp' (Pamp 1988 s. 70).

I första delen av Uppsala stads historia argumenterar Nils Sundquist (1953 s. 41 ff., 67 ff., 79 ff.) för att platsen för det ursprungliga Uppsala är att söka i nuvarande Uppsala. Förleden *Upp-* skulle syfta på förhållandet att den åsyftade platsen vid Domberget i Uppsala är nivåmässigt högre belägen än byn Sala, en uppgift som dock inte synes vara riktig (Gräslund 1993 s. 175). Sundquist tänker sig att namnet *Uppsala* äldst varit knutet till en plats vid Domberget men att det med tiden kommit att avse ett större område, också inkluderande Gamla Uppsala. Vid tiden för domkyrkobygget i Gamla Uppsala skulle det så ha kommit att knytas speciellt till denna plats. Teorin kan inte sägas vara hållbar och har inte vunnit någon egentlig anslutning (jfr Gräslund a.a.). Förleden *Upp-* syftar i ortnamn oftast på läge längre uppströms ett vattendrag eller längre inåt land räknat från havet, större sjöar etc. (jfr Sahlgren 1953 s. 28).

Nyligen har arkeologen Bo Gräslund (1993 s. 179 ff.) framfört åsikten att *sala* i namnet *Uppsala* ursprungligen har syftat på en grupp från kungsgårdsbyn friliggande stora hallbyggnader i Gamla Uppsala, 'platsen med de stora hallarna'. Genom arkeologiska utgrävningar på de s.k. Kungsgårdsplatåerna norr om kyrkan i Gamla Uppsala har påvisats lämningar efter en ca 40 meter lång hallbyggnad, daterad till Vendeltiden (550–800), av Gräslund tolkad

som en gästabudshall. Han kan även tänka sig en innebörd 'stormansgård; kungsgård' hos ortnamnet *Sala*, vilken dock inte är särskilt sannolik (jfr Kousgård Sørensen 1989 s. 12 f.). Förleden *Upp-* vill Gräslund tolka som ett uttryck för att Gamla Uppsala är en utflyttning från Sala i Vaksala socken, där han menar att en äldre kungsgård kan ha funnits. Om arten av den forntida bebyggelsen Sala är emellertid ingenting känt. Stefan Brink (1994) har senare instämt i Gräslunds tolkning av *sal* som syftande på en kunglig gästabudshall. Förleden *Upp-* och förhållandet till bynamnet *Sala* i Vaksala kommenteras inte av Brink.

För att Gräslunds ovan relaterade tolkning skall vara möjlig, måste man tänka sig att Sala skulle ha namngivits efter sin funktion som kungsgård med stora gästabudshallar, antingen genom att anläggandet av kungsgården (med hallar) och namngivningen ägt rum samtidigt eller också att ett namnbyte har skett, när gästabudshallar uppfördes vid en äldre bebyggelse, som tidigare burit ett annat namn (jfr Andersson under utg.). Om nu, med dessa förutsättningar, Uppsala är en utflyttning från Sala, har den då ägt rum i samband med att en ny kungsgård med gästabudshallar uppfördes vid Uppsala och samtidigt gavs namnet *Uppsala*? Tillkom hallbyggnaderna i Uppsala först i ett senare skede, efter att enklare bodar byggts där eller en helt vanlig nybebyggelse etablerats, är ju förekomsten av sådana på just denna plats inte något stöd för en tolkning av elementet *-sala* som syftande på dylika hallar.

Mot Lars Hellbergs (1967 s. 181 ff.) ovan relaterade uppfattning att *sal* åsyftat höbodar eller liknande anför Gräslund (a.a. s. 180) att både Sala i Vaksala och Gamla Uppsala enligt senaste arkeologiska rön redan under äldre järnåldern varit baserade på reguljärt jordbruk i byarnas närmaste omgivning. Han finner det då inte sannolikt att de skulle ha fått namn efter hölador långt ute på slåtterängarna. Argumentet att Ynglingarnas prestigefyllda kungasäte inte borde ha namngivits efter en så trivial företeelse som en höbod är dock inte hållbart – många historiskt sett betydelsefulla platser bär namn som åsyftar vardagliga företeelser eller avslöjar ett enklare förflutet. Så t. ex. är namnet på den betydande forntida handelsstaden Birka i Mälaren en latinisering av en fornsvensk motsvarighet till *Björkö*. Vidare kan nämnas de talrika bebyggelsenamn som är ursprungliga natur- eller ägonamn, t. ex. de många västgötska sockennamnen på ursprungligt *-vin* 'äng, betesmark' (*Levene*, *Skölvene* m. fl.).

Att de båda namnen *Sala* och *Uppsala* är relaterade till varandra synes ofrånkomligt, rimligen på så sätt att *Uppsala* är sekundärt i förhållande till *Sala*. Uppsala kan då ses antingen som en avsöndring från Sala, en utflyttning inom den gamla byns område, eller också som en självständig bebyggelse med ett med bynamnet *Sala* likalydande namn, senare försett med en särskiljande förled *Upp-*, avseende läge längre in i landet, räknat från Mälaren

och farlederna in mot Uppsala. Den enklaste lösningen vad gäller innebörden av *sal* synes vidare vara att räkna med en betydelse 'något slags bod' för både *Sala* och *Uppsala* och att gästabudshallarna i Uppsala tillkommit i ett senare skede. Den teoretiska möjligheten att *Sala* skulle åsyfta bodar och *Uppsala* gästabudshallar borde förutsätta olika kronologiska betydelseskikt för ordet *sal*; att det vid samma tidpunkt kunnat användas för två närliggande bebyggelser i två olika betydelser är inte sannolikt. Ytterligare undersökningar bör emellertid företas för att man skall kunna fastställa den närmare innebörden av *Uppsala*. Bl. a. måste övriga svenska ortnamn innehållande elementet *sal* underkastas en grundlig granskning. Även norska namn bör beaktas, t. ex. det flerstädes förekommande *Oppsal*, som vanligen översätts med 'Oppgarden' eller 'garden som ligg høgt' (NSL s. 243, 266).

Vid 1200-talets slut byggdes en ny domkyrka i den lilla köpstaden Aros vid Fyrisåns mynning (till *aros* 'åmynning'), d.v.s. nuvarande Uppsala, och namnet *Uppsala* överfördes småningom dit.[2] 1245 utfärdade påven Innocentius ett brev till den svenske ärkebiskopen, vari han utlovar fyrtio dagars avlat till dem som hjälper till med återuppbyggandet av domkyrkan. Denna sägs nämligen nyligen helt ha förstörts av eld. I ett brev till biskopen i Västerås, utfärdat 1258, uppdrar påven Alexander biskopen att ge tillstånd att flytta domkyrkan till en lämpligare plats, med det anmärkningsvärda tillägget »retento sibi suo antiquo nomine», d.v.s. 'med bibehållande av sitt gamla namn'. Uppenbarligen tillmäts namnet *Uppsala* stor vikt. Situationen är tydligen prekär, på de stora högtiderna kommer nämligen knappast någon, sägs det, till den usla och föraktade plats där domkyrkan är belägen för att höra ärkebiskopen predika. Av allt att döma ledde påvens påbud inte till någon omedelbar åtgärd. 1270 beslutade emellertid kung Valdemar vid ett möte med rikets stormän och prelater, att domkyrkan skulle flyttas till en lämpligare plats och att namnet skulle följa med. Kyrkan sägs nu vara nästan ensam och övergiven och i ruiner på grund av eldsvåda. Beslutet sanktionerades ett år senare på påvens vägnar av Västeråsbiskopen. I hans brev nämns också för första gången den nya platsen för kyrkan, nämligen Östra Aros.

Östra Aros kom nu att småningom kallas *Uppsala*, medan det ursprungliga Uppsala kom att benämnas *Gamla Uppsala* (i dåtidens latinska språkdräkt *antiqua Vpsalia* eller *parochia veteris Vpsale* 'Gamla Uppsala socken'). I ett diplom från 25 april 1280, utfärdat av ärkebiskop Jakob, har skrivaren efter dateringsfrasen »Actum et Datum» pränta*t Aro*, rimligen tänkt att bli *Arosie*, men han har sedan ändrat detta till *Vpsalie*. Sannolikt befann sig ärkebiskopen denna dag inte i Gamla Uppsala utan i Aros, eftersom han där samma dag utfärdade ett annat brev. Ett i sammanhanget ofta anfört diplom utfärdades av kung Magnus Ladulås den 22 maj 1286 (SD 2 s. 8 f.). Mot jord i och omkring Stockholm byter han till domkyrkan bort bl. a. »piscaturam sub

ponte. Arusie que nunc vppsalia dicitur», d.v.s. 'fisket under bron i Aros, som nu kallas Uppsala'. Namnbytet genomfördes givetvis successivt, så att namnet *Östra Aros* levde kvar en tid jämsides med *Uppsala*. Ännu 1292 (SD 2 s. 130) dyker det upp i ett testamente med bl. a. stadens franciskanbröder som förmånstagare, utfärdat av riksrådet och marsken Karl Gustafsson.

II. Namn på gator, torg och broar i Uppsala stad före 1643 års stadsreglering

1. Inledning

Uppsalas medeltida gatunät har i mycket liten utsträckning bevarats till våra dagar. Den omfattande reglering av staden som ägde rum under mitten av 1600-talet förändrade helt stadens utseende på den östra åsidan och till största delen även väster om ån (se kap. III:1). Det är därför lämpligt att behandla gatunamnen från tiden före denna reglering i ett särskilt avsnitt. Stadens ombyggnad tog flera decennier, varför någon exakt tidsgräns inte kan fastställas för det gamla och det nya gatusystemet och därmed inte heller för de gamla och de nya gatunamnen.

Vår kunskap om det äldre gatunätet grundar sig till stor del på den s. k. regleringskartan från 1643. Denna karta visar det tidiga 1600-talets existerande gatunät med den nya, planerade, rutnätsplanen lagd ovanpå. Kartans tillförlitlighet i detaljer är omdiskuterad, dock torde den återge grundstrukturen i senmedeltidens gatunät. Kvardröjande tomtgränser inne i de efter regleringen nyskapade kvarteren har visat sig kunna återspegla delar av det äldre gatusystemet. Genom arkeologiska utgrävningar, gjorda främst under de två senaste decennierna, har flera medeltida gator påträffats.

I medeltidens, liksom dagens, Uppsala sträckte sig två huvudgator utmed Fyrisåns båda sidor. På den östra åsidan fanns ett flertal smala gränder, som löpte ned mot ågatan; den västra åsidans gränd system var inte lika regelbundet. Ett mindre antal med ågatorna mer eller mindre parallella gator eller gränder fanns också. Mellan den östra sidans ågata och ån fanns en smal bebyggelseremsa, genomskuren av små s. k. vattugränder ned mot åstranden. De båda ågatorna och några av de större tvärgränderna på vardera åsidan var huvudgator, s. k. allmänningsgator, varom se under *Allmänningsgatan* (kap. II:4b).

De äldst omnämnda gatorna i staden tycks vara två gränder, som i Knut den långes donationsbrev 1231 till S:ta Maria kyrka (troligen = Vårfrukyrkan) anges löpa längs sidorna på den donerade tomten från ån ända till diket vid ängen. Den västra av dessa kan motsvara den senare kända Bredgränden (se *Bredgränden*, kap. II:4b). Som Nils Sundquist (1953 s. 253) framhåller måste dessa båda gränders existens 1231 tyda på att staden redan då hade ett någorlunda utbyggt gatunät. Arkeologiska utgrävningar har också

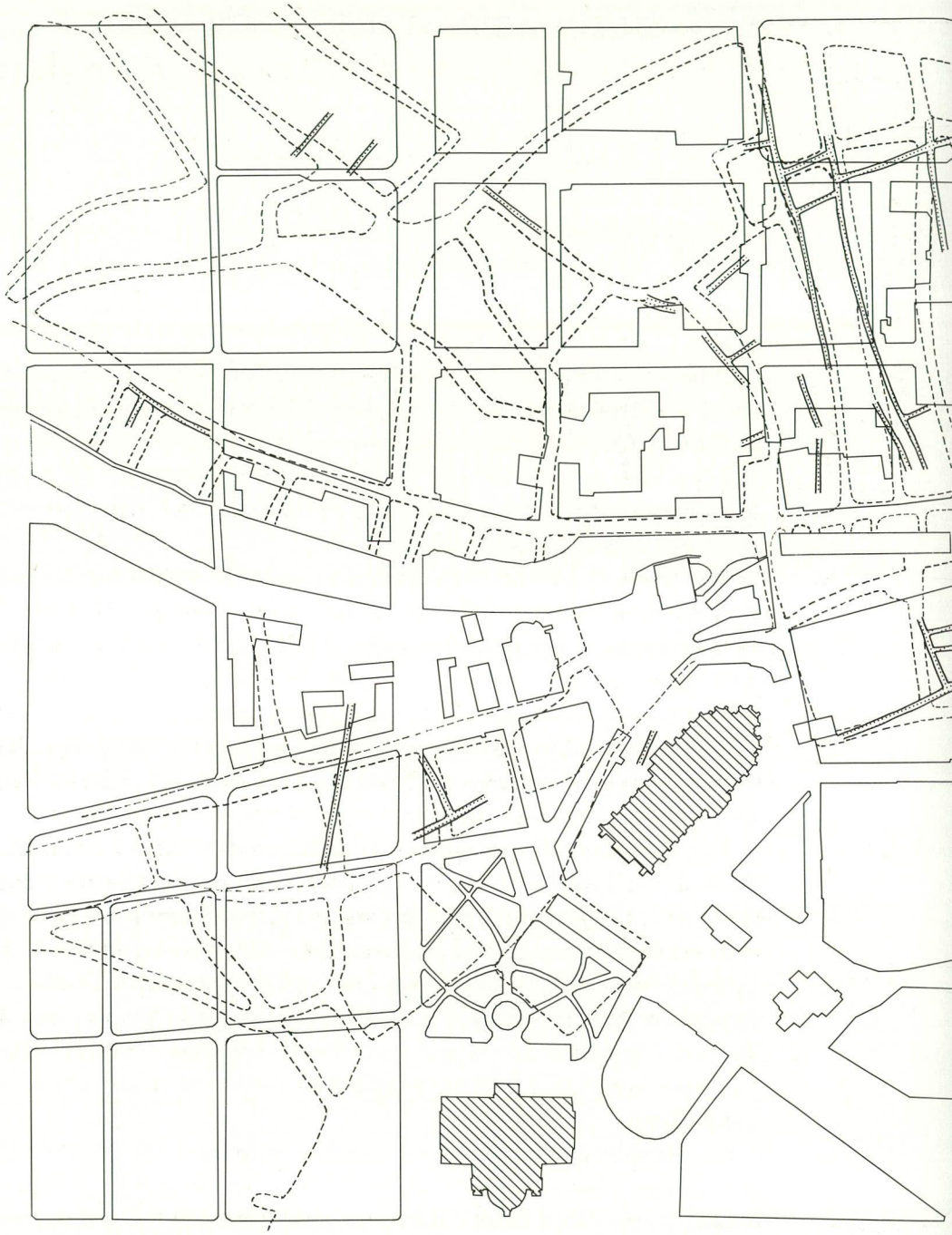

Karta över Uppsala, gjord av Bent Syse 1993, där dagens gatunät, det äldre gatusystemet från 1643 års regleringskarta samt arkeologiskt dokumenterade äldre gatusträckningar har sammanförts.

Streckad linje visar gatusystemet enligt 1643 års regleringskarta (se kap. III:1). Denna innehåller felaktiga proportioner jämfört med nuvarande gatunät men stämmer relativt bra inom kvartersmarken. För att anpassa kartan till nuvarande gatunät har en viss justering fått göras, framför allt mellan de bägge åsidorna.

De arkeologiskt dokumenterade gatusträckningarna (prickade) grundar sig på 61 observationer från undersökningar gjorda under senare tid och har, där så varit möjligt, dragits samman till längre sträckningar. Äldre, ej säkert dokumenterade observationer har inte beaktats.

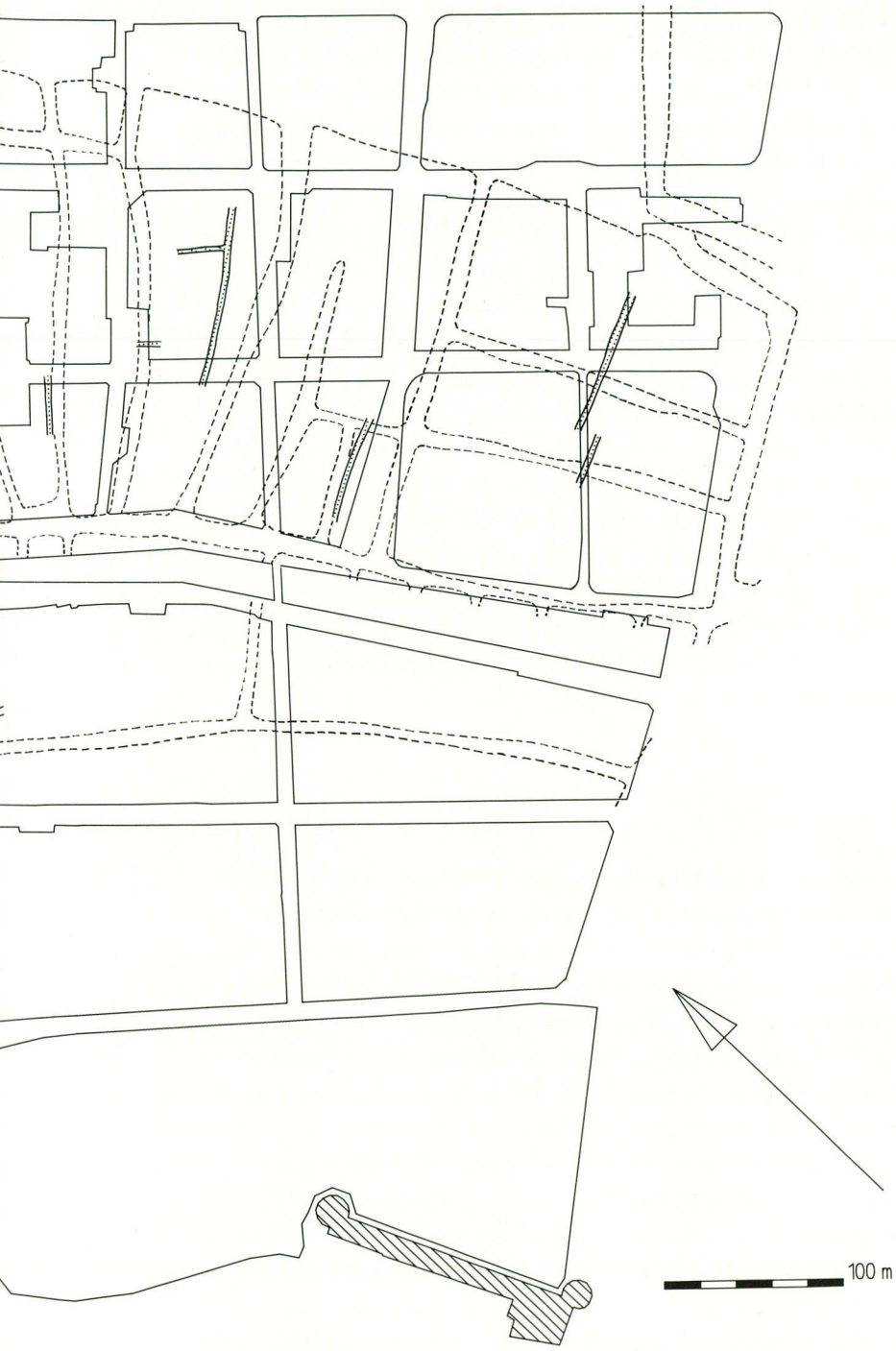

De arkeologiskt påvisade gränderna på östra åsidan visar i flera fall överensstämmelser med dem på regleringskartan. Detta gäller framför allt området nordost om Stora Torget, mindre andra områden. Dateringen av de påträffade gränderna visar tydligt, att regleringskartan inte återspeglar det medeltida gatunätet utan förhållandena kring 1600-talets början, vilket ju är att vänta. Grunderna till de långa gränderna ned mot ån på östra sidan kan dock spåras ned i medeltiden. För den västra åsidan är de arkeologiska observationerna inte så många, varför det där fortfarande råder stor osäkerhet om gatusystemets utseende i äldre tid.

visat att den medeltida Bredgrändens sträckning inom kv. Pantern är gammal och att den tidigt var stenlagd, vilket torde innebära att den var betydelsefull (PA 1991:3 s. 14). Stenläggningar på domkyrkoplatån, undersökta 1992, har av Johan Anund (1992 s. 40 ff.) tolkats som en stenlagd gränd, anlagd som enklare väg redan före 1232.

Medeltidens Uppsala var indelat i fyra stadsdelar, Fjärdingen väster om ån och Tovan, Svartbäcken och Islandet öster om ån. Fjärdingen motsvarar dagens stadsdel Fjärdingen (kap. IV:2a, jfr det äldre namnet *Stora Fjärdingsgatan* för nuvarande S:t Olofsgatan, varom se kap. IV:2a, stadsdelen Centrum). Tovan, Svartbäcken och Islandet omfattade den norra, den mellersta och den södra stadsdelen öster om ån (jfr *Tovagatan, Svartbäcksgatan* och *Islandsgatan,* kap. II:4b). För stadsdelsnamnen se närmare Wahlberg (1986a).

För närmare beskrivningar och rekonstruktioner av Uppsalas medeltida stadsplan och gatunät hänvisas till Herdin (1932 s. 36 ff.), Sundquist (1953 s. 227 ff., 287 ff.), Ljung (1954 s. 57 ff.), Medeltidsstaden 3 s. 54 ff., Ahlberg & Hall (1983 s. 8 ff. samt karta 3), Ersgård (1986 s. 78 ff.), Ferm (1986a s. 47 ff.), Gustafsson (1986 s. 101 ff.), Anund (1992 s. 40 ff.). En av Bent Syse gjord rekonstruktion av Uppsalas medeltida gatunät på grundval av ovanstående utredningar och med hänsyn tagen till resultaten av de senaste arkeologiska utgrävningarna finns på karta s. 18–19.

2. Namntyper

Endast ett tjugutal gatunamn från medeltiden och 1500-talet är kända. Dessa var sannolikt alla spontant framväxta. Även om de bevarade källorna givetvis inte ger en heltäckande bild av det medeltida gatunamnsskicket, får man nog förutsätta att flera gator och gränder inte hade särskilda namn, åtminstone inte officiella sådana. Inte ens existerande gatunamn användes alltid. För att t. ex. vid en försäljning klargöra läget för ett hus tvingades man då göra ganska omständliga beskrivningar. 1481 (RAp 29/6 el. 1/8) uppges t. ex. en gård ligga »nedan kantorns gård tvärt över gatan sunnan till». Nuvarande Östra Ågatans sträckning mellan Gamla Torget och Klostergatan bar under senare delen av medeltiden fram till början av 1600-talet namnet *Klostergatan*, men dessförinnan fick en beskrivning av gatans läge vara tillfyllest: »tha man gaar aff torgheno til klostrith» (1396), »in platea qua transitur ad fratres minores», d.v.s. 'på den gata där man går till franciskanbröderna' (1401). 1345 omtalas en gatubod som belägen »versus vicum qui dirigitur de ponte versus ecclesiam beati petri», alltså 'mot gatan som leder från bron till S:t Pers kyrka', vilket avser den gata som senare får namnet *S:t Persgatan. Vårfrugatan*, som avsåg nuvarande Östra Ågatans sträckning från Gamla Torget

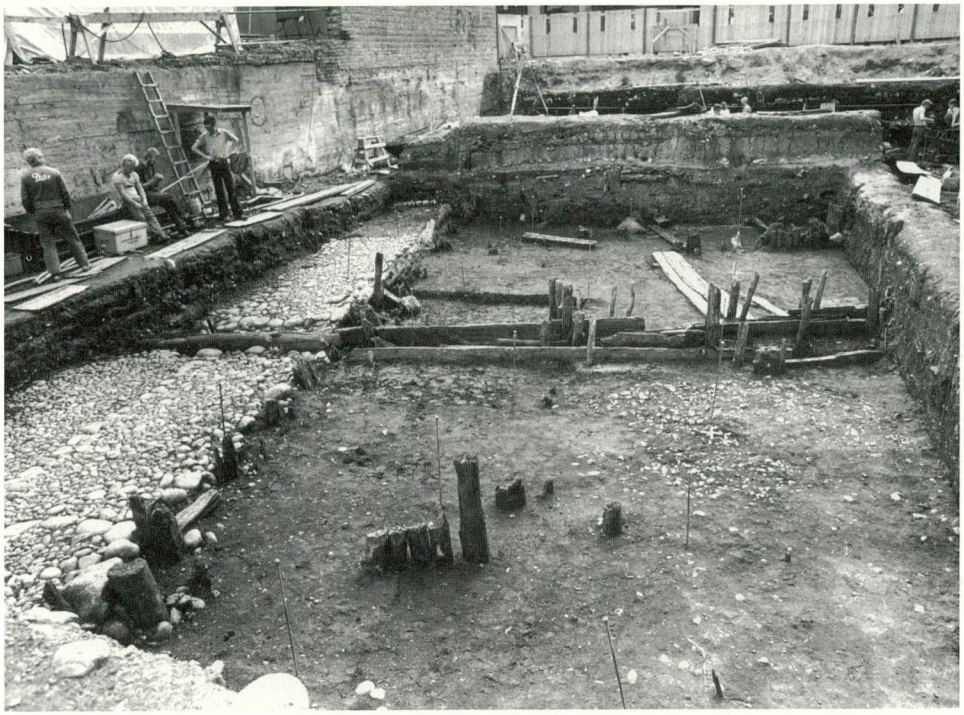

Medeltida gränd i kv. Kransen vid undersökningar 1978 (i fonden Svartbäcksgatan). Foto Riksantikvarieämbetet.

bort mot Vårfrukyrkan, är alltsedan 1376 ett välbelagt namn. Trots detta omtalas gatan 1459 i stället med uttrycket »som man gaar fraa torghet til warefrw kirkia». Beskrivningar av denna typ, jämte benämningen *allmänningsgatan* (varom se nedan), får i allmänhet anses föregå egentliga gatunamn. Under tidig medeltid, när Uppsalas bebyggelse fortfarande var av blygsam omfattning, torde man ändå ha rett sig ganska bra. Namnskicket var ännu på 1500-talet inte särskilt stabilt; i ett dokument från 1548 kallas exempelvis en och samma gata för *Klostergatan*, *Allmänningsgatan* och *Allmänningslånggatan* (se kap. II:4b under *Klostergatan*).

Allteftersom antalet gator ökade, blev emellertid behovet av särskiljande gatunamn större. Från 1600-talets första hälft är sålunda ytterligare ett tjugutal gatunamn kända, även dessa troligen spontant framväxta.

a. *Efterleder*

Antalet olika efterleder är få. I namn på gator överväger *gata*. Mindre vanligt förekommande är *gränd*, sannolikt beroende på att denna efterled i regel ingick i namn på smala förbindelseleder, vilka sällan figurerar i källorna. I ett

namn ingår fsv. *stræte*. Broarna har namn på *-bron* och, i två fall, på *-smäcken*. I de fåtaliga namnen på öppna platser ingår *torg* och *plats*.

bro
Fyra broar över Fyrisån är kända från medeltiden och 1500-talet. Namnen på de två större har efterleden *bro* och på de två mindre efterleden *smäck* (se kap. II:4e). Namnen på två broar över bäcken Svartbäcken har efterleden *bro* (*Svartbäcksbro* och *Tovabron*) liksom namnet på en annan mindre bro, som troligen ledde över stadsdiket, *Dragarbron*. Före 1600-talets stadsreglering tillkommer inga nya broar.

gata
Den absoluta merparten av medeltidens och 1500-talets gatunamn i Uppsala innehåller efterleden *gata*. Det är i de flesta fall fråga om namn på större huvudgator (jfr dock *Lilla Tovagatan* och *Magnus Håkanssons gata*, kap. II:4b). På 1600-talet tillkommer ett tiotal nya namn på *-gatan*, varav flera inte synes vara huvudgator, t. ex. *Islandsgatan* östan ån (kap. II:4b) samt *Kamphavsgatan* och *Mellangatan* västan ån (kap. II:4c).

gränd
Efterleden *gränd* förekommer endast i fyra gatunamn i materialet från medeltiden och 1500-talet, nämligen *Bredgränden*, *Eric Benedicti gränd*, *Mäster Erik Svarts gränd* (kap. II:4b) och *Nils Svarts gränd* (kap. II:4c). Dessa torde alla avse mindre förbindelseleder, tvärgator till huvudgatorna. Sådana figurerar sällan i källorna och har säkerligen i stor utsträckning saknat egentliga namn. Namnet *Bredgränden* antyder att gränderna normalt var smala. Någon sträng åtskillnad mellan termerna *gata* och *gränd* gjordes dock säkert inte; åtminstone *Magnus Håkanssons gata* (kap. II:4b) betecknade säkerligen en »gränd». I 1600-talskällorna uppträder ytterligare elva namn med *gränd* som efterled, alla utom två med ett personnamn eller en personbeteckning i förleden. Det var alltså vanligt att identifiera en liten gränd genom att ange någon där boende, sannolikt välkänd, person; det är dock knappast alltid fråga om särskilt stabila, egentliga, namn utan snarare om mer tillfälliga benämningar.

plats, se *Platsen* (kap. II:4c).

smäck, se *Smäcken* (kap. II:4e).

stræte
Ordet *stræte* har sitt ursprung i medeltidslatinets *strata* 'stenlagd gata; huvud-

väg; landsväg' och har inlånats till Norden via lågtyskan. Det ingår endast i det en gång (1474) belagda *Klostersträtet* (kap. II:4b). Namnet, som kan lokaliseras till området norr om franciskankonventet, betecknade sannolikt en mindre gata. Enligt OAU:s medeltidsregister är *stræte* en vanlig efterled i medeltida skånska gatunamn, oftast i formen *stræde* (för belägg från Halmstad se Ljunggren 1933 s. 157 f.). I Danmark har *stræde* alltsedan medeltiden varit en tämligen vanlig efterled i gatunamn. Medeltidslatinets *strata* synes normalt ha använts om större gator, medan *stræde* i Skåne och Danmark har betecknat mindre gator (Langenfelt 1939 s. 15, Jørgensen 1970 s. 78 f.). Enligt samlingarna i OAU förekommer det utanför Skåne och Halland, förutom i Uppsala, i endast ett namn från Söderköping, nämligen *Langa stræte* (vppa langa stræte 1463 21/10 Söderköping RAp, a langa stræte 1467 8/9 Söderköping RAp). De båda brev där Söderköpingsnamnet är belagt uppvisar inte några danska språkdrag. Ett brev utfärdat av Erik av Pommern (1421 2/10 Vadstena RAp), som omtalar »thet lille stræde» (som dock snarast är ett rent appellativ) i Söderköping, har dock flera danska språkdrag. För den oväntade formen med *d* i stället för *t* i Uppsalanamnet (clost*er* stræd*e*t) finns ett par paralleller i det aktuella brevet (for*e* sidiænde Rad, Til widnis byrd). Detta förklaras väl enklast som påverkan från danskan, ej ovanlig under 1400-talet, även om brevet i övrigt innehåller »normal» fornsvenska.

Ordet *stræte* finns belagt på flera ställen i landskapslagarna. Enligt Schlyter (s.v. *gata*) synes det inte ha varit någon bestämd betydelseskillnad mellan *gata* och *stræte*. I Bjärköarätten (SSGL 6, 11:7) stadgas t. ex. att någon som straff skall ledas »ivir þry stræti», och på ett annnat ställe (ib. 14:12) sägs: »Hwar sum gior manni forsat a gatu æll*e*r strætum», 'Om någon gör försåt för en annan på vägar eller gator' (enligt översättningen i Hb & W 5 s. 460). Belägg på *stræte* och *strata* i de medeltida versromanerna Ivan Lejonriddaren och Hertig Fredrik av Normandie tyder enligt Valter Jansson (1945 s. 235, 313) på att deras språk representerar en sydlig dialekt. Jfr också ordets förekomst i flera gamla svenska ortnamn, bl. a. i Västergötland, t. ex. *Sträte* i Vads sn, Vadsbo hd, Skar. l. (Ivar Lundahl i SOSk 11:2 s. 177).

Om någon betydelseskillnad förelegat mellan *gata* och *stræte* är alltså svårt att nu fastställa. Det kan nämnas att den gata i Söderköping som på 1400-talet kallas *langa stræte* omnämns som (*på*) *Långe gatwn* 1539 (GFR 12 s. 219, jfr Ljung 1949 s. 150, 282). Varför elementet *stræte* utanför de danska landskapen endast finns belagt i två namn från Söderköping och Uppsala är ovisst.

torg, se *Torget* (kap. II:4b).
I de latinska dokumenten från medeltiden översätts ibland hela namnet, t. ex. *platea beate virginis* för *Vårfrugatan* 1376 och 1413 (kap. II:4b). Oftast översatte man dock endast efterlederna *gata* och *gränd*. Det vanligaste ordet

är därvid *platea*. I klassiskt latin betydde det 'huvudgata, öppen plats, torg', medan det i medeltidslatinet också kunde beteckna mindre betydande gator. I Uppsala används *platea* om Klostergatan och i de latinska namnen på *S:t Persgatan*, *Tovagatan*, *Vårfrugatan* (kap. II:4b) och *Allmänningsgatan* västan ån (kap. II:4c). Dessa var alla större allmänningsgator. *Vicus* 'gata' används om S:t Persgatan och i det latinska namnet på *Köpmannagatan* (*Vårfrugatan*) (kap. II:4b) och *via* 'väg' samt *strata* 'stenlagd gata; huvudväg; landsväg' i helöversättningar av *Allmänningsgatan* västan ån (kap. II:4c). Någon medveten skillnad i användningen av dessa latinska ord görs inte. Sålunda ingår i helöversättningar av *Allmänningsgatan* västan ån *platea*, *strata* och *via*.

b. *Förleder*

I medeltidens spontant framvuxna gatunamn karakteriserar förlederna på olika sätt de skilda gatorna. För en allmän översikt över olika förledstyper i medeltida svenska gatunamn se Langenfelt (1939 s. 19 ff.) och Ståhl (1960 sp. 155 ff.). För Uppsalas gatunamn från tiden före 1600-talets gatureglering kan följande karakteriserande förledstyper urskiljas:

RIKTNING TILL EN VISS LOKALITET

De medeltida namnen *S:t Persgatan*, *Vårfrugatan*, *Klostergatan* och *Klostersträtet* (kap. II:4b) anger att de så benämnda gatorna ledde till S:t Perskyrkan, Vårfrukyrkan respektive franciskankonventet. Detta framgår klart av omskrivningar som »versus vicum qui dirigitur de ponte versus ecclesiam beati petri» ('mot gatan som leder från bron mot S:t Pers kyrka', 1345 för S:t Persgatan), »som man gaar fraa torghet til warefrw kirkia» (1459 för Vårfrugatan) och »tha man gaar aff torgheno til klostrith» (1396 för Klostergatan). Namnet *Ulleråkersgatan* (kap. II:4c), som 1591 betecknade en gata nära domkyrkan, har i litteraturen antagits syfta på att gatan ledde till Ulleråker, Ulleråkers härads förmodade tingsplats vid domkyrkan. Eftersom gatans exakta sträckning inte är känd, liksom inte heller var Ulleråker legat, kan dock antagandet inte styrkas.

De medeltida *Svartbäcksgatan* och *Tovagatan* (kap. II:4b) kan åsyfta att de ifrågavarande gatorna ledde till bäcken Svartbäcken respektive ägoområdet Tovan eller Tovabron men anger snarare att de löpte genom stadsdelarna Svartbäcken och Tovan.

LÄGE

Med *Södra gatan*, *Östra gatan* och *Västra Allmänningsgatan* (kap. II:4b) anges gatornas relativa läge i staden med hjälp av väderstrecksbeteckningar. Det

från 1636 kända *Mellangatan* (kap. II:4c) karakteriserar den så namngivna gatan som liggande mellan två andra, sannolikt mer betydande, gator.

Svartbäcksgatan och *Tovagatan* (kap. II:4b) åsyftar sannolikt att gatorna löpte genom stadsdelarna Svartbäcken och Tovan, mindre troligt att de ledde till bäcken Svartbäcken respektive ägoområdet Tovan eller Tovabron (jfr ovan under Riktning till en viss lokalitet). *Lilla Tovagatan* (kap. II:4b) har väl sitt namn antingen på grund av att den fanns i stadsdelen Tovan eller anslöt till Tovagatan. De från 1630-talet kända *Islandsgatan* och *Islandslånggatan* anger att gatorna låg i stadsdelen Islandet.

EGENSKAP

Få namn har en förled som mer direkt karakteriserar själva gatan. Av de tvärgränder som löpte ned mot Vårfrugatan längs ån var Bredgränden (kap. II:4b) vid namngivningstillfället uppenbarligen bredare än de andra. För namnet/benämningen *Allmänningsgatan* se kap. II:4b. Det medeltida namnet *Vårfrugatan* på den långa gatan längs åns östra sida byttes under 1600-talet ut mot *Långgatan*. Vårfrukyrkan var då sedan länge borta; 1634 och 1637 uppträder dock varianten *Vårfru Långgata*. En annan variant är *Allmänningslånggatan* (1632).

VERKSAMHET VID GATAN

I flera medeltida svenska städer finner vi gatunamn med förleder som innehåller olika slags yrkesbeteckningar. Dessa namn har dock säkerligen i de flesta fall sitt upphov i att en viss person med det ifrågavarande yrket har bott eller haft sin bod vid gatan snarare än att ett större antal snickare, skomakare etc. åsyftas. Det senare måste emellertid vara fallet, när det gäller namnet *Köpman(na)gatan*, som är företrätt i flera städer (Langenfelt 1939 s. 20, Ståhl 1960 sp. 156); i Stockholm är det det äldsta kända gatunamnet (SG s. 58). Flera medeltida dokument omtalar gatubodar vid den allmänningsgata i Uppsala som östan ån sträckte sig från torget till Vårfrukyrkan. Gatan torde ha varit ett huvudstråk; den omnämns oftast av alla gator i källorna. Namnet *Köpmannagatan* för denna gata är belagt två gånger, 1344 och 1345. Det förhärskande medeltida namnet alltsedan senare delen av 1300-talet är *Vårfrugatan*, emedan gatan ledde till Vårfrukyrkan (se ovan under Riktning till en viss lokalitet).

PERSON BOSATT VID GATAN

Mindre gator och gränder benämns under medeltiden inte sällan efter en person som var bosatt vid gatan, sannolikt den mest kända eller den som bodde vid gatans början (Langenfelt 1939 s. 22, Ståhl 1960 sp. 156 f.). Därvid kommer dels förnamn och patronymikon (farsnamn), dels binamn/yr-

kesbeteckningar till användning. Då dessa gatunamn ofta kan växla, är det dock kanske snarare fråga om mer tillfälliga benämningar än om egentliga namn. De uppsaliensiska exemplen på denna namntyp från medeltiden och 1500-talet är *Eric Benedicti gränd*, *Magnus Håkanssons gata*, *Mäster Erik Svarts gränd* (kap. II:4b) och *Nils Svarts gata/gränd* (kap. II:4c). Under 1600-talet tillkommer *Algotsgatan*, *Baggegränd*, *Jon Olofssons gränd*, *Mickel Hanssons gränd* och *Olof Hinderssons gränd* samt *Apotekargränd*, *Biskopsgränd*, *Lagläsarsgränd*, *Snickargränd* och *Sysslomansgatan*.

ÖVRIGA FÖRLEDER

Dragarbrogatan och *Dragarbrogränden* var namn på två gator i närheten av Dragarbron, sannolikt en bro över stadsdiket nära S:t Pers kyrka. Den en gång omnämnda *Grindgränden* åsyftar väl en grind i eller vid gränden i fråga. Namnet *Kamphavsgatan* är troligen givet på grund av att gatan ledde till eller förbi den lilla vattensamlingen Kamphavet bakom nuvarande universitetsbyggnaden. Det är emellertid också möjligt, att *Kamphavet* blivit ett namn på området kring vattensamlingen och i denna funktion ingår i gatans namn.

Längs södra sidan av S:t Pers kyrkogård löpte en gata, som möjligen kan identifieras med den 1633 omnämnda Själagatan. Dess namn skulle i så fall åsyfta »själarna» på kyrkogården eller ett själakor i kyrkan.

Eftersom det endast fanns ett torg före 1600-talets reglering var det tillfyllest med namnet/benämningen *Torget* utan särskiljande förled.

Fyra broar över Fyrisån från tiden före stadens reglering på 1600-talet är kända till namnet. Den äldsta omtalas ursprungligen endast som *bron*, 1454 som *the stora bro*, vilket rimligen måste vara föranlett av att ytterligare en bro då tillkommit, kanske den som från 1490-talet är känd som *Smäcken*. På 1530-talet kallas bron *Torgbron* och från och med 1586 *Dombron* på grund av att den ledde mot Torget respektive Domkyrkan. Bakgrunden till förleden i namnet på den andra av den två huvudbroarna, *Munkbron*, är oklar.

Två mindre broar över ån, med efterleden *smäck* 'spång', är också kända. Av dem omtalas den ena som *Smäcken*, en gång (1641) som *Vårfrusmäcken* på grund av närheten till den då visserligen sedan länge försvunna Vårfrukyrkan.[3] Den bör alltså ha varit den äldsta smäcken över ån till skillnad mot den som 1540 och 1553 benämns *Svartbäckssmäcken* på grund av läget vid stadsdelen Svartbäcken. Av de två broarna över bäcken Svartbäcken kallades den ena *Svartbäcksbro* och den andra *Tovabron* efter läget vid stadsdelen Tovan. En tredje mindre bro inne i staden, kallad *Dragarbron*, synes ha fått sitt namn på grund av att den drogs över stadsdiket.

3. Gatunamnens bild av staden

Eftersom Uppsalas äldsta gatunamn sannolikt alla var spontant framväxta, bidrar de till att spegla sin tids stad och dess människor. Dock blir bilden givetvis mycket fragmentarisk. Fram träder i alla fall en stad med tre dominerande kyrkliga institutioner på den östra åsidan, franciskankonventet (*Klostergatan*), S:t Pers kyrka (*S:t Persgatan*) och Vårfrukyrkan (*Vårfrugatan*). Kyrkans ännu mer påtagliga närvaro på den västra åsidan kommer däremot inte alls till uttryck i gatunamnen. Av andra topografiska riktmärken förekommer endast Dragarbron (*Dragarbrogatan, Dragarbrogränden*), Kamphavet (*Kamphavsgatan*) och, om det nu verkligen rör sig om en lokalitet i staden, Ulleråker (*Ulleråkersgatan*). Av de för lokalisering i staden ofta använda stadsdelsnamnen *Fjärdingen, Svartbäcken, Tovan* och *Islandet* kommer alla utom *Fjärdingen* till användning också i gatunamnen (*Svartbäcksgatan, Tovagatan, Lilla Tovagatan, Islandsgatan, Islandslånggatan*).

De enskilda människorna träder fram i flera gatu- och grändnamn. Till skillnad mot dagens gatunamn, där inga nu levande personers namn får ingå, rör det sig här sannolikt uteslutande om personer som vid namngivningen bodde vid gatan. I de fyra exemplen på sådana gatunamn från medeltiden och 1500-talet möter vi två kyrkans män (*Eric Benedicti gränd, Mäster Erik Svarts gränd*) och två borgare (*Magnus Håkanssons gata, Nils Svarts gata*). I de från 1600-talet kända exemplen dominerar av allt att döma borgarna, varav några är kända, nämligen en borgmästare (*Jon Olofssons gränd*), en rådman (*Mickel Hanssons gränd*) och en apotekare (*Apotekargränd*). Tre personer är för övrigt okända (*Algotsgatan, Baggegränd, Olof Hinderssons gränd*) liksom två andra som karakteriseras genom sina yrken (*Lagläsarsgränd, Snickargränd*). Av de kyrkliga dignitärerna framträder endast domkyrkans syssloman (*Sysslomansgatan*) samt en okänd biskop (*Biskopsgränd*). Dessa gatu- och grändnamn har väl i allmänhet inte överlevt de personer som de är namngivna efter. Två undantag är *Mäster Erik Svarts gränd*, belagt 1578 – Erik Svart dog 1572 – samt *Nils Svarts gata*, belagt 1528 och 1549 – Nils Svart var död senast 1510.

4. Kommenterad namnförteckning

a. *Inledning*

Namnen redovisas i fyra avdelningar – en för staden östan ån (kap. II:4b), en för staden västan ån (kap. II:4c), en för icke lokaliserbara gator (kap. II:4d) samt en för broar över Fyrisån (kap. II:4e).

1376 [illegible]

Registrum prediorum pensionum fructuum et [illegible]
Sancte Upsalensis ecclesie conscriptum et exaratum [illegible]
dni. M°. cc°. lxxvi. per fratrem Henricum ordinis [illegible]
tunc eiusdem ecclesie ycanonum [illegible]

Primo in civitate Upsalensi

In ponte ad aquilonem x. tabernae quae dant xxx. marcas [illegible]
vel circa hoc in anno

In ponte ad austrum iiii^or. tabernae quae dant xii marcas [illegible]
vel circa hoc in anno

Item ii. tabernae unam Jacobus Lange dedit ecclesiae et alteram [illegible]
Johannes de Korshan quae dant vi marcas vel circa hoc in anno

Item iiii^or. taberne iuxta gradus ubi descendit de civitate ad
orientem quae dant iiii. marcas et aliquam plus in anno

Item domus balnei in Swartabeck quae dant vix x. marcas

Item area pistrine ibi prope quae dant unam marcam in anno

Item alia area parva vicina pistrine australi quae dant [illegible]

Item in plaz. xii. aree super quibus fundate sunt [illegible]
quarum quilibet dat dimidiam marcam in anno

Item in platea [illegible] unam aream quam inhabitat [illegible]
[illegible] pistatoris quae dat [illegible] marcam in anno

Item in plaz. iiii^or. aree quarum quilibet dat iii oras [illegible]

Item in plaz. viii. aree parve quarum quilibet dat [illegible]

Item in faghorafierdhugh. iii. aree quarum duae dant [illegible]
et tertia unam oram in anno

Item in platea thona v. aree quarum quilibet dat iiii^or. sol. in anno

Summa pensionis in pecunia lxx. iii. marcas [illegible]

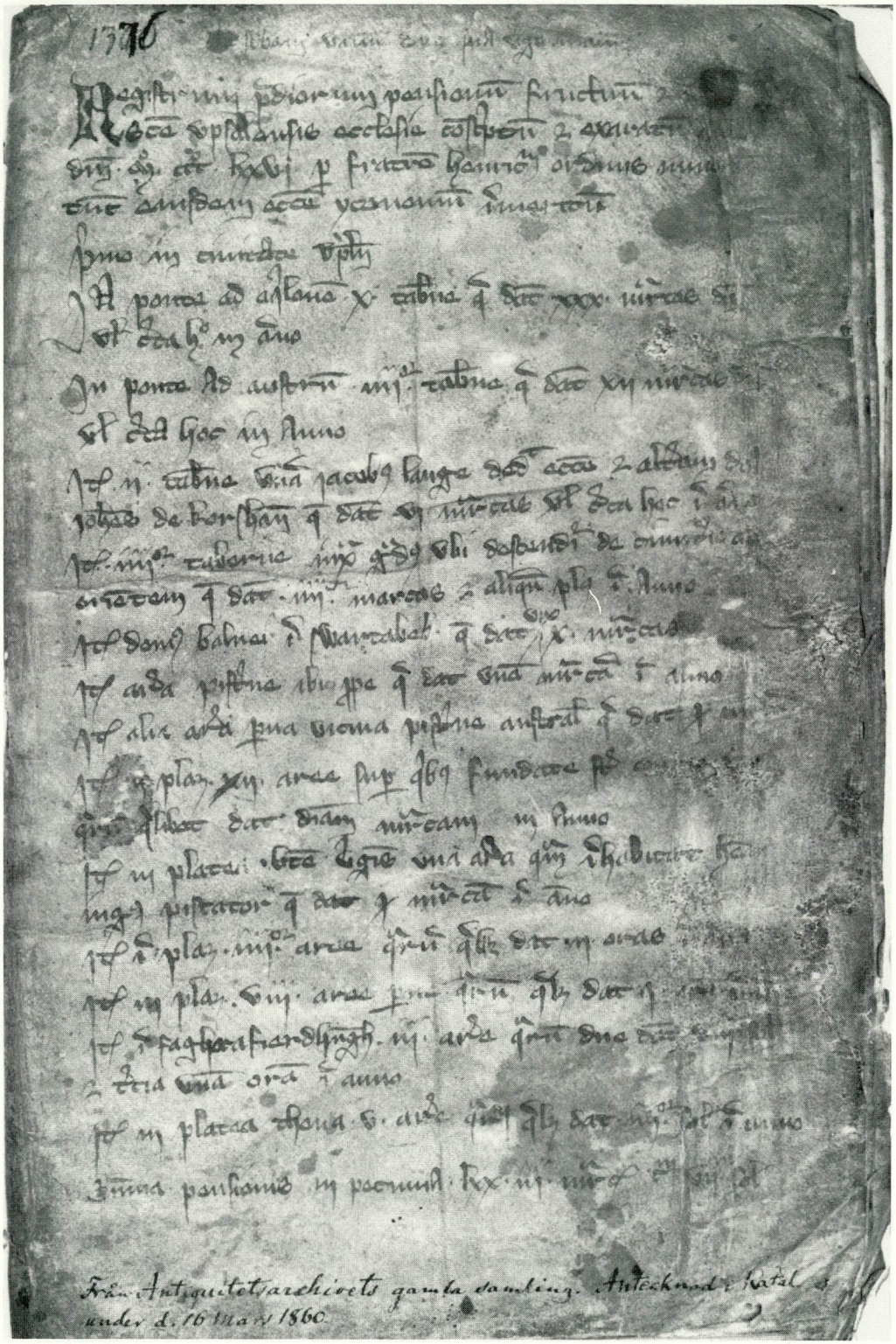

Från Antiquitetsarchivets gamla samling. Anteckned i katal. under d. 16 Mars 1860.

I materialsamlingen upptas samtliga namnbelägg i Ortnamnsarkivets i Uppsala samlingar. Dessa är för medeltiden ganska fylliga. Materialet för senare delen av 1500-talet och 1600-talet är magrare, främst beroende på att de då rikare flödande källorna är svåröverskådliga och i mindre utsträckning finns genomgångna. Förutom äldre och yngre topografisk litteratur har därför Uppsalas domböcker (dbUpps) från 1630- och 1640-talen och Uppsala universitets akademiska konsistoriums av trycket utgivna protokoll 1627–49 (UUak 1–3) excerperats. Därvid har en del tidigare inte kända gatunamn framkommit liksom också nya och kompletterande uppgifter om tidigare oklara förhållanden rörande stadens äldsta gatunät.

Förutom rena namnbelägg redovisas även omnämnanden av typen »tha man gaar aff torgheno til klostrith», »pa brona» och liknande (dessa belägg har till stor del måst nyexcerperas) samt allmänna uppgifter i tryckt litteratur om att ett namn finns omnämnt ett visst år. Samtliga kända belägg från medeltiden och 1500-talet är redovisade; av beläggen från 1630- och 1640-talen ur dbUpps och UUak har ett visst urval gjorts för mycket välbelagda namn.

Det medeltida otryckta diplommaterialet har till största delen lästs i fotokopior i OAU. I beläggredovisningen utmärks osäkert identifierade belägg med frågetecken framför belägget och osäkert daterade belägg med frågetecken framför årtalet. Originalbelägg markeras ej särskilt, däremot avskrifter när det av källhänvisningarna inte framgår att det är fråga om sådana. Upplösta förkortningar markeras med avvikande stilsort och avsiktligt utelämnad text med tre punkter.

b. *Östan ån*

Algotsgatan

lopo Långatan nedher åth Islandet ... sedhan in på Algotzgatan 1627 4/9 UUak 1 s. 30.

Det endast en gång kända namnet *Algotsgatan* synes av belägget att döma ha avsett en tvärgränd till Långgatan (nuvarande Östra Ågatan) på Islandet i södra delen av staden. Någon Algot, som gatans namn säkert kan knytas till, är ej känd. 1661 uppbjuds en viss salig Algots stadstomt tre gånger i rådhusrätten (18/11, 25/11, 4/12 dbUpps 5); tomtens läge anges dock ej.

Allmannavägen, se *Svartbäcksgatan*.

Allmänningsgatan (flera gator)

Som allmänningsgator omtalas östan ån Vårfrugatan, Klostergatan, Svartbäcksgatan, S:t Persgatan, Tovagatan och en gata i anslutning till Svartbäcksgatan. Från den västra åsidan är tre allmänningsgator kända, inga under egna namn, nämligen *Allmänningsgatan*, *Allmänningsgatan* (nordantill mot ån) och *Allmänningsgatan* (Valvgatan). För enskilda belägg på benämningen *Allmänningsgatan* se nedan un-

Första sidan ur en på latin skriven förteckning över Uppsala domkyrkas gods och räntor (D 1), sammanställd 1376 av domkyrkans syssloman, franciskanbrodern Henrik. Här omnämns Vårfrugatan (r. 19: in platea beate virginis), Tovagatan (r. 25: in platea thoua), Platsen (r. 17, 21, 22: in plaz) och Dombron (r. 6, 8: Jn ponte). Foto RA.

der respektive namn. De två allmänningsgator som omtalas i Helgeandshusets i Uppsala jordebok 1528 avser möjligen S:t Persgatan och Tovagatan: »widh Sancte Pedhers kyrkio haffuer huset ena tompt, och ligger sunnan för Eric bård skäreres tompt, och på ij sidhor äro almennings gator» (HUjb fol. 24, UFT 6 s. 206 f., DMS 1:2 s. 275).

Med begreppet *allmänningsgata* synes under medeltiden ha avsetts sådan större stadsgata som hade karaktär av allmän gata icke tillhörig någon enskild person (Langenfelt 1939 s. 17 f., Schück 1926 s. 431, Ståhl 1960 sp. 155). Andra likartade benämningar i fornsvenskan är *allmänningsstrata* (om ordet *strata/stræte* se kap. II:2a) och *aldra manna gata*. I Bjärköarätten (SSGL 6:3) finns flera stadganden om allmänningsgator: I 2:1 sägs att »ingen får sätta hemlighus bredvid sin granne eller vid aldra manna gata, om han inte lämnar ett rum på tre fot öppet mellan huset och sin egen gård», i 33:4 stadgas att »almænniz stratur» skall vara åtta alnar breda och möjliga att åka och rida på, och i 39:1 fastställs böter för den som rövar på allmänningsgata eller allmänningstorg. I Magnus Erikssons stadslag (SSGL 11, byggningabalken 7 inl.) stadgas om förbud mot att bygga svalar tvärs över gator och om förbud mot svalar på allmänningsgator eller allmänningar längre ut än halvannan aln (ib. 7:1). I en samling föreskrifter för höstmarknaden i Malmö (SSGL 9, 6:1) sägs att ingen gästande köpman får saluföra kläde eller lärft i fönster vid »almenningh gade elles stræde»; det gick däremot bra »Bagh j gardenæ». Med stadens allmänningsgata kan jämföras landsbygdens *almænnings vægher* 'allmän väg (som ej för en bys enskilda behof är anlagd)', omtalad i bl. a. Östgötalagen och Magnus Erikssons landslag (Schlyter).

Allmänningsgatan kan alltså inte betraktas som ett egentligt gatunamn utan snarare som en benämning, som står på gränsen mellan egennamn och appellativ. Ett tecken på detta är att benämningen alltid översätts i de latinska diplomen, nämligen till *communis strata* (1296 och 1490 om Allmänningsgatan västan ån), *platea communis* (1308 om Vårfrugatan och 1326 om Allmänningsgatan västan ån) samt *via communis* (1328 om Allmänningsgatan västan ån). Att *Allmänningsgatan* har använts så flitigt torde dels bero på att gatunamnsskicket under medeltiden ännu inte hade fixerats, dels på att det i de fall där denna benämning förekommer i källorna ofta var tillfyllest med ett sådant allmänt ord för en större gata. Medeltida gator omnämnda som *Allmänningsgatan* o. likn. är kända även från Malmö, Lund, Kalmar, Söderköping, Linköping, Norrköping, Strängnäs, Arboga, Västerås och Stockholm.

Allmänningsgatan (i anslutning till Svartbäcksgatan)

vtm*edh* alme*nn*i*n*gx gath*e*n, i ffra alme*nn*i*n*gx gath*e*n 1509 1/10 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 281).

En allmänningsgata i anslutning till Svartbäcksgatan, sannolikt en tvärgata i väst-östlig riktning med fortsättning ned mot ån, omtalas 1509 (jfr DMS 1:2 s. 281). Enligt Sven Ljung (1954 s. 65 f.) utgjorde den i stället Svartbäcksgatans fortsättning sedan denna i egenskap av huvudled svängt österut ett kvarter norr om Klostergatan.

Allmänningslånggatan, se *Klostergatan* och *Vårfrugatan.*

Allmänningsvägen, se *Östra gatan.*

Apotekargränden (Dragarbrogränden)

Tillsades Erick Larsson widh tårget att byggia sina tompter som ödhe stå, både wid Dragarebroon och vthi Apotekare gränden 1640 29/5 dbUpps 2, Præsenterade Claus Eeden ett köpebref giffuit af Erick Larss*on* på En Stallgårdztompt vthi Apotekaregränden belägen 1641 21/1 dbUpps 2, Erik Larssons tompt i apotekaregränden 1641 21/1 dbUpps 2, Erick Larssons tompt i Apotekare gränden 1641 15/3 dbUpps 2, Anders Pederssons gambl: Lagläsares gård i Apotekare gränd 1641 4/5 dbUpps 2, Anders Perssons Lagläsares gård i apotekare gränd, Mester Erikz Emporagrij Stalgård i apotek: gränd 1641 5/6 dbUpps 2, Præsenterade Claus Eeden bårgare här i Staden ett Köpebref på en Stallgårdztompt i apotekare gränden belägen, giffuit aff Erick Larsson på långhgatun 1641 24/9 dbUpps 2, Anders Perssons fordom Lagläsares gård vthi Apotekaregränden belägen 1641 24/9 dbUpps 2, Eukarij booktryckiares gårdh i apotekare gränden 1641 24/9 dbUpps 2, Mester Erickz professoris Stalgård i apotekare gränden 1641 2/11 dbUpps 2, Eucharij

Nedre delen av den medeltida gränd som under första halvan av 1600-talet kallades Apotekargränden eller Dragarbrogränden blev efter 1643 års stadsreglering kvar inne i kvarteret Rådhuset. Den öppnades på 1860-talet och försvann vid nybyggnation på 1970-talet. Gränsens övre del kallas nu Påvel Snickares gränd. Foto troligen från början av 1900-talet, UUB.

booktryckares gård i Dragarebrogränden 1641 4/12 dbUpps 2, Mester Päders Schomerj [brev att han har upplåtit åt borgmästaren Thomas Lårman sin gård] vthi Dragarebrogränden 1644 13/1 dbUpps 4 f. 1 r., Mester Päderz Schomeri gårdh i dragarebrogränden 1644 31/1 dbUpps 4 f. 2 r., Mester Päders Schomerj gård i Apotekare gränden 1644 21/2 dbUpps 4 f. 4 v.

De anförda beläggen visar att med *Apotekargränden* och *Dragarbrogränden* under 1640-talet uppenbarligen avses samma gränd. K. W. Herdin (1932 s. 54) och Nils Sundquist (1953 s. 438) identifierar denna med den på regleringskartan 1643 upptagna andra gränden söderut räknat från Torget, vilken löper genom nuvarande kvarteren Kransen och Rådhuset och mynnar ut i Långgatan (nuvarande Östra Ågatan) vid ån. Läget för de på regleringskartan upptagna gränderna ned mot ån i denna del av staden har till stor del kunnat bekräftas genom arkeologiska utgrävningar (Syse 1985 s. 11 ff.). Den aktuella gränden motsvarar till viss del nuvarande *Påvel Snickares gränd* (kap. IV:2a, stadsdelen Centrum). Enligt K. W. Herdin (1932 s. 53 f.) kallades gränden i sin nedre del för *Påvel Snickares gränd* efter Påvel Pedersson Snickare, vars gård skall vara omtalad 1592;[4] några belägg för detta namn på gränden har dock inte påträffats i de genomgångna källorna. Den nedan omtalade Erik Emporagrius gård köptes av Emporagrius 1638 9/6 (dbUpps 2, Herdin a.a.) och anges då vara salig Påvel Pederssons gård nedanför torget på Långgatan. 1648 omtalas några gånger en viss Påvel Snickare (t. ex. 1648 7/11 dbUpps f. 219 r.). I Uppsalas dombok 1637 (12/6 dbUpps 2) relateras ett bråk mellan en student och Gert Guldsmed, vilken bodde på Långgatan nära nuvarande Nybron (Herdin 1927 s. 35 f.).

Studenten hade efter en stund gått iväg från mäster Gert »vp till Påwell snickeres port», och sedan han inte heller där kommit in, »kom han löpandes vttföre gatun» åter till mäster Gert. Av beskrivningen att döma skulle den omtalade Påvel Snickare mycket väl ha kunnat bo i hörnet av Långgatan och den ovan diskuterade gränden.

Att med *Apotekargränden/Dragarbrogränden* avses den av K. W. Herdin och Nils Sundquist föreslagna gränden synes ganska klart. 1644 sålde Peder Schomerus sin gård i Apotekargränden/Dragarbrogränden till borgmästaren Thomas Lohrman, vilken senare hade ett stenhus vid Stora Torget i hörnet av nuvarande Påvel Snickares gränd (Herdin 1932 s. 83). Den kände borgaren Claes Eden, som 1641 köpte en stallgårdstomt vid Apotekargränden, byggde senare på 1640-talet ett stenhus vid Stora Torget, invid Lohrmans hus (Herdin a.a.). Erik Emporagrius hade 1641 en stallgård i Apotekargränd; Booman 1671 (s. 14) upptar i den längst ned mot ån liggande delen av den aktuella gränden »Doct: Emporagrii gårdh» (jfr Herdin 1932 s. 83 f., Delphin 1942 s. 15).

Namnet *Apotekargränd* har antagits vara givet efter Uppsalas förste apotekare Simon Wolimhaus (Herdin 1932 s. 54, Delphin 1942 s. 11 ff.). Wolimhaus, som kom till Uppsala 1626, sålde 1633 en gård på Dragarbrogatan (1633 5/5, 2/10 dbUpps 1 s. 208, 238). Booman 1671 (s. 14) upptar i hörnet av nuvarande Svartbäcksgatan och den diskuterade gränden en gård tillhörig Simon Wolimhaus änka (Herdin 1932 s. 83, Delphin 1942 s. 14 f.). Enligt Gurli Taube (1927) och T. Delphin (1942 s. 11 ff.) hade Wolimhaus apotek sina lokaler här i flera decennier.

Det två gånger anträffade alternativnamnet *Dragarbrogränden* är väl sekundärt givet efter *Dragarbrogatan*.

Bredgränden

[Omnämnande 1231 (u.d. u.o. i vid. 1314 u.d. RAp, SD 1 s. 260, DMS 1:2 s. 258) av två gränder på vardera sidan om Vårfrukyrkan], i bredhegrendena 1528 HUjb f. 24 (UFT 6 s. 206), i Bredegrenden 1529 u.d. HHLG 8 s. 136, [omnämnande 1556 23/11 (RAp), se DMS 1:2 s. 258, USH 2 s. 371 nr 14], Breda gränd 1595 USH 2 s. 60, i Bredgränden (3 ggr) 1609–10 HUjb f. 37 (UFT 6 s. 212), i bredgrenden 1630 9/8 dbUpps 1 s. 46, i bredgränden 1643 3/11 dbUpps 2.

Grändens namn är belagt först 1528 i Helgeandshusets i Uppsala jordebok, där Vårfrukyrkan sägs ligga vid Bredgränden. Arkeologiska utgrävningar har visat, att kyrkan var belägen i det nuvarande kv. Kroken och sträckte sig ut i nuvarande Bredgränd och dess kyrkogård även i kv. Duvan (se nedan under *Vårfrugatan*). Gränden måste alltså ha haft en annan belägenhet än dagens. Den var en tvärgränd till Vårfrugatan och sträckte sig enligt Nils Sundquist (1953 s. 255 ff., 282, 288 f., jfr Gustafsson 1986 s. 110) sannolikt genom det nuvarande kv. Duvan; Sundquist har emellertid placerat Vårfrukyrkan på fel plats och i stället tolkat lämningarna efter kyrkan som den gamla kungsgården. Grändens fortsättning på andra sidan nuvarande Kungsängsgatan, inom kv. Pantern, kan arkeologiskt beläggas som stenlagd gränd mycket tidigt och kan följas fram emot 1600-talets reglering (Sundquist 1953 s. 288, Medeltidsstaden 3 s. 57, PA 1991:3 s. 13 ff.). En rest av gränden är ännu synlig inne i det nuvarande kv. Duvan (se kap. IV:2a *Repslagargränd*).

Möjligen är den medeltida Bredgränden en av stadens äldst dokumenterade gator. I ett gåvobrev från 1231 donerar kung Knut den långe en tomt till S:ta Maria kyrka (troligen = Vårfrukyrkan), »belägen mellan de två på vardera sidan om sagda kyrka närmast liggande gränderna, sträckande sig från ån ända till diket vid ängen» (fundum infra duos vicos proximos ex vtraque parte dicte ecclesie et ab amne usque ad fossatum iuxta pratum 1231 u.d. u.o. i vid. 1314 u.d. RAp, SD 1 s. 260, DMS 1:2 s. 258). Sannolikt är en av dessa båda gränder en föregångare till Bredgränden. Enligt Nils Sundquist (1953 s. 253, 292 f.) måste staden i väsentlig utsträckning ha stått utbyggd redan vid denna tid. Resultaten från utgrävningar i det omedelbart söder härom belägna kv. Bryggaren stöder också tanken att denna del av staden tidigt varit bebyggd; här finns spår av verksamhet redan från slutet av 1100-talet och ordnad bebyggelse från 1200-talet (Carlsson & al. 1991 s. 327 f.).

Namnet *Bredgränden* säger oss att gränden bör ha varit en av de bredare av gränderna ned mot ån, åtminstone på 1500-talet, då namnet dyker upp. Gränden namn, som är välbelagt på 1630- och 1640-talen, övergick efter stadsregleringen på den något östligare belägna nuvarande Bredgränd (se kap. IV:2a, stadsdelen Centrum). Det är inte känt exakt när den nya gränden blev utlagd.

Dragarbrogatan (?Dragarbrunnsgatan)

[Omnämnande 1576 av ?Dragarebrunnsgatan, se USH 2 s. 59],[5] en gård wid dragarebro gatun ... kiöpt hafuer aff Mester Simon Villemhauss Apotekare 1633 5/4 dbUpps 1 s. 208, på dragarebrogatun 1637 11/3 dbUpps 2, Biscopzkulla gården wid dragarebrogatun 1637 12/6, 1637 28/8 dbUpps 2, Kiöpebref på en gård belägen wid dragarebrogatun ... kiöpt haffuer af wellärde Her Mårten Kyrkioherde i Biscopzkulla Sochn 1637 6/11 dbUpps 2.

Läget för den från 1630- och 1640-talen kända Dragarbrogatan kan inte säkert fastställas. Att den har samband med Dragarbron och Dragarbrunnen synes klart; enligt Carl M. Kjellberg (1914 s. 29) och K. W. Herdin (1932 s. 56) var den en föregångare till nuvarande Dragarbrunnsgatan. En sådan är utmärkt på regleringskartan 1643, men denna har vid arkeologiska utgrävningar inte kunnat återfinnas i just detta läge (Syse 1985 s. 11 ff.). För tolkning av förleden se *Dragarbron*.

Dragarbrogränden, se *Apotekargränden*.

Dragarbron

vedh Dragarebronn 1560 NoB 1 (1913) s. 128, wedh Dragerebroen 1563 16/2 Uppsala UUBp, [omnämnande 1583, se USH 2 s. 66 f.], Dragarebroen 1607 USH 2 s. 334 n. 29, wid dragarebron 1630 9/8 dbUpps 1 s. 46, wid Dragarebroon 1640 29/5 db Upps 2, wid dragerbron 1649 14/4 dbUpps 5 f. 25 v.

Carl M. Kjellberg (i UNTJ 1912 s. 7, dens. 1914 s. 29) menar att namnet *Dragarbron* åsyftat en »dragarbro» över det gamla stadsdiket, vilken, för att förhindra att boskapen kom in i staden, kunde dras fram och tillbaka. Bron skulle ha legat i närheten av nuvarande Dragarbrunnsgatan, vilken enligt Kjellberg på 1600-talet kallades *Dragarbrogatan* (jfr detta namn). K. W. Herdin (1932 s. 56) gör samma lokalisering av bron och framställer en förmodan att det rört sig om en vindbro.

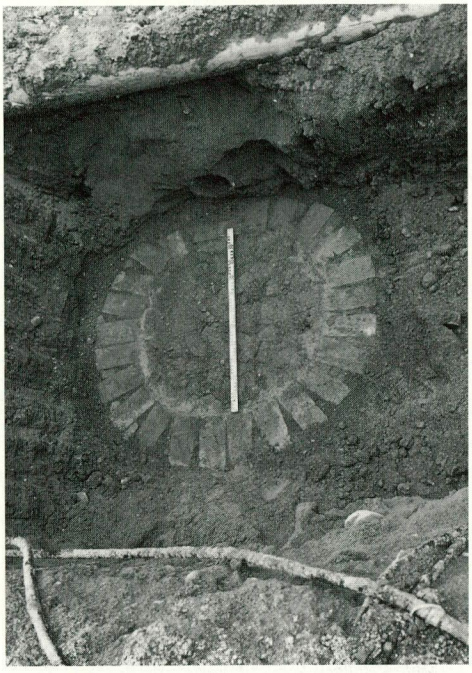

Rester av den gamla Dragarbrunnen c:a 2 m under markytan vid undersökningar 1984. Foto Bent Syse.

En helt annan uppfattning om brons läge har framförts av Nils Sundquist (1953 s. 431 ff.). I ett brev från 1563 bekräftar Erik XIV borgaren Olof Joenssons besittningsrätt till en tomt nedanför klostret, vilken denne fått som ersättning för en av Gustav Vasa konfiskerad tomt »wedh Dragerebroen». Enligt Sundquist är det troligare, att den som vederlag givna tomten låg i närheten av den gamla, d.v.s. i grannskapet av franciskankonventet, än att den låg uppe vid det gamla stadsdiket (som han placerar vid nuvarande Kungsgatan). Att den ifrågavarande bron lett över ån nära konventet är, menar Sundquist, rimligt. Vid en arkeologisk undersökning av det aktuella åpartiet i samband med en åsänkning 1938 framkom rester av träkonstruktioner, vilka Sundquist tolkar som möjliga delar av en färjliknande flotte. Denna skulle ha dragits med fasta rep, fästade vid vardera brofäs-

tet. De personer som dragit bron över ån, »dragarna», skulle ha gett anledning till brons namn. Den gata som före 1600-talets reglering benämndes *Dragarbrogatan* vill Sundquist identifiera med en föregångare till nuvarande Klostergatan, som från ån skulle ha lett genom kv. S:t Per till den gamla Dragarbrunnen i hörnet av nuvarande S:t Pers- och Dragarbrunnsgatorna. Brunnens namn skulle ursprungligen ha varit *Dragarbrogatsbrunnen*, senare, på grund av att detta namn var långt och besvärligt, enbart *Dragarbrunnen*.

Som Sven Ljung (1954 s. 66 f.) påpekar, torde Gustav Vasas tomtbyten i Uppsala ha betingats av att han måste lämna ersättning för tomter där den planerade stadsgraven skulle vara. Då denna täckte stadens öst- och sydsida och då några i en förteckning från 1560 omtalade gärden vid Dragarbron rimligen bör ha legat öster om graven, menar Ljung att bron gått över stadsgraven eller ett stycke sankmark. Ett av Johan III 1583 utfärdat brev omtalar också en vret vid Dragarbron och ett åkerstycke där invid. Namnets förled vill Ljung förklara med att någon *dragare* 'bärare' bott nära bron eller Dragarbrunnen; vid den senare skulle ett vattningsställe kunnat finnas.

Sundquists teori kan bemötas även på andra punkter. Den 1563 omtalade tomten vid Dragarbron har knappast kunnat ligga nere vid ån. I brevet sägs nämligen att tomten i öster gränsar mot »brunnen» (Sundquist a.a. s. 433). En mycket rimlig tanke är att härmed avses den nu försvunna Dragarbrunnen, vars namn äldst är känt 1645 (se nedan) och vars läge i hörnet av S:t Pers- och Dragarbrunnsgatorna är känt sedan 1773 (Busser 1773 s. 59 tab. 8). Här fanns ännu på 1870-talet en brunn kallad *Dragarbrunn* (nu markerad med en ring av gatsten i gatubeläggningen). Att Dragarbron och »brunnen» har legat nära varandra görs också troligt av olika personers »adressangivelser» i 1630- och 1640-talens domböcker från Uppsala. En flera gånger jämte sin hustru Karin omnämnd Erik Mårtensson vid Brunnen (t. ex. 1631 17/10 dbUpps 1, 1637 26/6 dbUpps 2, 1646 11/3 dbUpps 4 f. 86 r.) är med största sannolikhet identisk med den Erik Mårtensson som 1631 27/5 och 1632 30/5 (dbUpps 1 s. 117, 169) anges bo vid Dragarbron. 1643 23/6 (dbUpps 2) omtalas i samband med ett rättsfall att Erik Mårtenssons hustru Karin vid Brunnen kom gående till sin lada vid Dragarbron.[6] Unge Lars Jönsson uppges på 1630- och 1640-talen omväxlande bo vid Dragarbron (t. ex. 1639 22/4, 1643 7/11 dbUpps 2, 1649 14/4 dbUpps 5 f. 25 v.) och vid Dragarbrunn (t. ex. 1645 26/9, 1646 7/7 dbUpps 4 f. 65 v., 102 v.). Det synes alltså högst sannolikt, att Dragarbron var belägen i närheten av Dragarbrunnen, och att med det nyss anförda äldre »Brunnen» avses Dragarbrunnen.[7] Under 1630- och 1640-talen anges i domböckerna och akademiska konsistoriets protokoll ett tiotal personer som boende vid Dragarbron – jfr det nutida stadsdelsnamnet *Dragarbrunn*.

Det ovan omtalade stadsdiket (graven), som utgjorde stadens gräns mot landsbygden i söder och öster, påbörjades på Gustav Vasas order 1544, året efter den stora stadsbranden (Herdin 1932 s. 38 f., Ljung 1954 s. 246 f.). Gravens ursprungliga, exakta läge kan inte fastställas. K. W. Herdin (1932 s. 11 f., 56) vill förlägga dess norra del till nuvarande Dragarbrunnsgatan, och Johan Busser (1773 s. 59 tab. 8) har på sin rekonstruktion av Uppsala före stadsregleringen utmärkt stadsdiket med början vid Dragarbrunnen och med utlopp i Fyrisån söder om stadsdelen Islandet. Hos Hoffstedt 1702 löper »Stora Stadz Dijket» längs nuvarande Kungsgatan fr.o.m. kv. Örtedalen, viker av mot ån genom nuvarande kv. Högne och mynnar ut i ån strax söder om nuvarande Hamnesplanaden. Något slags broanläggning kan mycket väl ha lett över detta dike.

Förleden i namnet *Dragarbron* tolkas med Sven Ljung (1954 s. 67) ur formell synvinkel enklast som innehållande en yrkesbeteckning, fsv. *draghare* 'dragare, bärare'. En sådan finns belagd från medeltiden även som binamn (SMPs, Sdw Suppl. s. 119 s.v. *draghare*, jfr även sammansättningar som *draghara husfru* 'dragarhustru' och *draghara stang* 'dragares bärstång' Sdw Suppl. ib.). Från det medeltida Uppsala kan anföras *Katherin dragharens*

1429 3/4 Uppsala RAp (jfr Ljung 1954 s. 165 f., 334 n. 29).

Sven Ljung (a.a.) menar att det inte finns några exempel på att sammansättningar med en förled *draghara(-e)* skulle betyda 'som drages' och att Dragarbrons namn alltså inte skulle kunna syfta på att bron drogs över stadsdiket. Ortnamn med verbal förled på *-ar(e)* är emellertid inte ovanliga. De är visserligen talrikast i Västsverige, men som Lars Alfvegren (1958 s. 149 ff.) påvisat, finns de även i landets östra delar. Speciellt vanliga är ortnamn som *Ropareberget*, *Roparstenen* o.l., där man ropat efter båt. Uppkomsten av sådana namnformer förklarar Alfvegren med att t. ex. ett ursprungligt *Rop-udden*, där det stått en *ropare*, har ombildats till *Roparudden*. Ett sådant namn associeras emellertid med verbet *ropa*, d.v.s. 'udden där man ropar'. Enligt Alfvegren (a.a. s. 153) är dessa bildningar av ungt datum, flertalet synes vara bildade 1750–1850. Om *Dragarbron*, äldst känt 1560, är en jämförbar namnbildning, får namntypen alltså anses vara äldre. Något appellativ *dragarbro* kan inte beläggas, däremot *dragbro* 'rörlig bro som kan undanföras i sin längdriktning' (SAOB D 2055). Ett ord *dragarkärra* 'handkärra', känt från Malax i Österbotten i Finland (FO 1 s. 481), kunde möjligen anföras som parallell till ett *dragarbro* 'bro som dras'. I SAOB (D 2064) framhålls också att vissa sammansättningar på *dragar-* bör uppfattas som sammansättningsformer till verbet *draga* snarare än till ett appellativ *dragare* (*dragarbalk* 'balk som ligger under ett bjälklag och understöder detta', *dragarlön*).

Ett tidigare inte uppmärksammat namn *Dragarbrodiket*, avseende ett dike på Kungsängen, är av vikt för diskussionen om namnet *Dragarbron*. Det finns upptaget på en karta från 1663 över Kungsängen söder om staden (*dragarbroo dijkiet* LMV B 70–1:1). Diket löper nära ån, parallellt med denna, från ett område karakteriserat som fräkenbotten ungefär strax söder om nuvarande Kungsängsleden fram till stadsgränsen. Före stadsgränsen löper diket genom en rad humlegårdstäppor (ungefär mellan Östra Ågatan och f.d. Industrigatan). Dragarbrodiket slutar visserligen, i två armar, nära stadsdikets utlopp i Fyrisån, men dess namn kan knappast ha något direkt samband med namnet *Dragarbron* inne i staden. Stadsdiket har, såvitt känt, aldrig burit något namn med förleden *Dragarbro-*. Det ligger alltså nära till hands att anta, att ett appellativ *dragarbro* föreligger, och att detta skulle ha avsett något slags dragbar bro över mindre vattenfyllda diken. Att en person tillhörande dragaryrket skulle ha bott ute på Kungsängen är högst osannolikt.

Eric Benedicti gränd

aa varafrvgatu j herra Eric benedicti grændh 1489 D 5 s. 18 (SMjb s. 59, DMS 1:2 s. 258), paa warfru gatw i herr Eric benedicti grændh 1503 D 6 s. 12 (SMjb s. 59, DMS 1:2 s. 258).

Gränden var av beläggen att döma en tvärgränd till Vårfrugatan, men det exakta läget är inte känt. Eric Benedicti, om vilken urkunderna berättar ganska mycket, ägde 1509 ett stenhus på Vårfrugatan (DMS 1:2 s. 261). 1484 bytte han till sig två tomter av Vårfrukyrkan, en vid Allmänningsgatan (= Vårfrugatan) och en längre upp i samma gränd (DMS 1:2 s. 258 f.). Den förra tomten uppges gränsa till Eriks stenhus och Allmänningsgatan och den senare till Östra gatan. Kanske avses med *Eric Benedicti gränd* någon av de gränder som löpte på ömse sidor om Vårfrukyrkan, d.v.s. antingen den gränd som senare kallas *Bredgränden* eller den som i 1600-talets stadsplan motsvaras av Gräsgränd (se *Bangårdsgatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Centrum).

Erik Benedicti (*Benedicti* är en latinisering av *Bengtsson*) var en bemärkt man i dåtidens Uppsala och sannolikt den mest kända person som ägde en tomt vid gränden i fråga. Han var kanik vid domkyrkan, förestod 1477 Helgeandshuset och var redan då präst (senare kyrkoherde) vid Vårfrukyrkan. Från 1480 och fram till 1484 eller något längre var han domkyrkosyssloman; kyrkoherdeposten i Vårfrukyrkan behöll han till sin död. Han blev senast 1488 också fogde på ärkebiskopsborgen Almarestäket nordväst om Stockholm, en syssla som han innehade till början av 1500-talet. Enligt en av Johan Peringskiöld (1719 s. 231) återgiven, nu försvunnen, gravsten i domkyrkan avled Erik Bengtsson 23 juni

Gravsten i Uppsala domkyrka över kaniken Eric Benedicti (död 1512). Ur Peringskiöld 1719 s. 231. Foto UUB.

1512. För hans biografi se vidare Sjödin (1942 s. 51 f.).

Om namnet *Eric Benedicti gränd* varit i allmänt bruk är ovisst. Det är enbart belagt två gånger i jordeböcker från Sko kloster, som 1489–1503 ägde en tomt vid gränden. Under medeltiden förekommer ganska ofta att en gata eller gränd benämns efter en känd person eller kanske efter den som bodde vid grändens början (Langenfelt 1939 s. 13 f., 22, Ståhl 1960 sp.156 f.). Det kan diskuteras om sådana fall är att betrakta som verkliga namn eller mer tillfälliga benämningar; rimligen har de växlat. Jfr *Magnus Håkanssons gata* och *Mäster Erik Svarts gränd* (kap. II:4b), samt *Nils Svarts gata* (kap. II:4c).

Gråbrodersgatan, se *Klostergatan.*

Islandsgatan

en af stadzens tompter, belägin wid stadzdijket på islandz gatun östan om staden, emillom Oloff Perssons stallgård och Knut Erikssons Ladutompt 1632 14/12 dbUpps 1 s. 184.

Som framgår av det enda belägg på namnet som är känt, var Islandsgatan belägen någonstans vid stadsdiket öster om staden. Dikets ursprungliga, exakta läge kan inte fastställas. K. W. Herdin (1932 s. 11 f., 56) vill förlägga dess norra del till nuvarande Dragarbrunnsgatan, och Johan Busser (1773 s. 59 tab. 8) har på sin rekonstruktion av Uppsala före stadsregleringen utmärkt stadsdiket med början vid Dragarbrunnen (jfr *Dragarbron*) och med utlopp i Fyrisån söder om stadsdelen Islandet (hos Hoffstedt 1702 löper »Stora Stadz Dijket» längs nuvarande Kungsgatan fr. o. m. kv. Örtedalen, viker av mot ån genom nuvarande kv. Högne och mynnar ut i ån strax söder om nuvarande Hamnesplanaden).

Islandet var under medeltiden namnet på den sydligaste av de tre stadsdelarna öster om ån. Detta namn syftar sannolikt på att stora delar av det intilliggande området, där ån då vidgade sig till en grund sjö, var isbelagda vintertid. Årligen hölls på isen i januari–februari den stora distingsmarknaden. Om namnet se vidare Wahlberg (1986a s. 29 ff.).

Islandslånggatan, se *Vårfrugatan.*

Jon Olofssons gränd

Anders Nilssons Steenhus i Joon olssons gränd 1636 25/4 dbUpps 2, Anders Stafanssons hustru i Joon Olofssons gränd 1636 20/9 dbUpps 2, ett gammalt Steenhus vthi Bårgemestarens Joon Oloffssons gränd belägitt 1637 5/5 dbUpps 2.

Den i grändens namn åsyftade personen är säkerligen Jon Olofsson, 1630–40 en av stadens tre borgmästare, död 1641 (Herdin 1927 s. 17 ff.). Denne ägde en gård på nuvarande Östra Ågatan, ungefär i hörnet av nuvarande Smedsgränd (Herdin 1927 s. 18, dens. 1932 s. 54 f.; Booman 1671 s. 34 upptar här sonens, borgmästaren Olof Jonssons gård, jfr Herdin 1927 s. 75). 1634 9/8 (dbUpps 1 s. 292) och 1637 5/7 (dbUpps 2) omtalas hans gård på Vårfru Långgata (Lång-

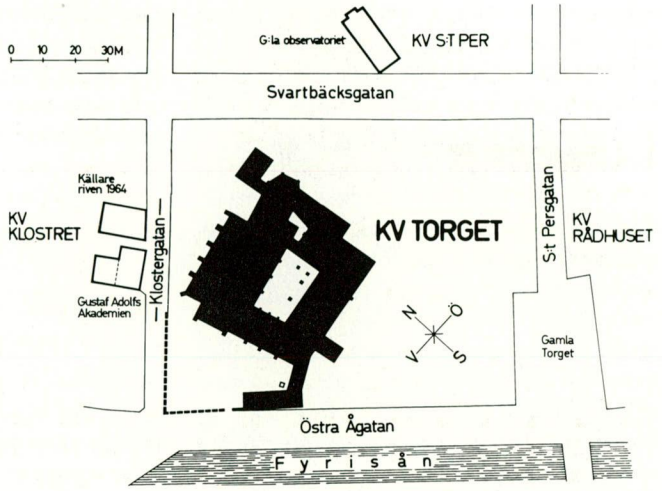

Franciskankonventets läge i kvarteret Torget. Ritning av Stig Sundberg, Upplandsmuseets arkiv.

gatan, d.v.s. nuvarande Östra Ågatan) och 1638 28/2 (dbUpps 2) en gård vid Smäcken gent emot borgmästaren Jon Olofssons gård – Smäcken var en bro över Fyrisån mellan nuvarande Nybron och Västgötaspången (se kap. II:4e). Jon Olofsson har alltså bott vid mynningen ned mot Långgatan av en föregångare till nuvarande Smedsgränd. Namnet har säkerligen inte varit i mer allmänt bruk, annat än möjligen under den tid Jon Olofsson haft sitt hus här (jfr *Eric Benedicti gränd*).

Klostergatan (Allmänningsgatan, Allmänningslånggatan, Gråbrodersgatan)

tha man gaar aff torgheno til klostrith 1396 4/10 Uppsala RAp (SRP 2831, DMS 1:2 s. 268 f.), in platea qua *tra*nsitur ad *fra*tres mi*n*ores ['på gatan som leder till minoriterbröderna'] 1401 8/7 Uppsala RAp (SDns 1 s. 54, DMS 1:2 s. 269), wt medh*er* almæni*n*gx gatune som man gar fra thornit ok til klostridh 1414 17/6 Uppsala RAp (SDns 2 s. 818, DMS 1:2 s. 268), [omnämnande av Allmänningsgatan 1474, se DMS 1:2 s. 272 f.], vth m*edh* gatu*n*e so*m* løpir moth klostridh aaff torge*no* 1479 8/7 Uppsala RAp, vppa closter gatvnne; oppa kløsth*er* gate*n*ne (a tgo) 1481 u.d. [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 270), pa klostergate*n* 1481 3/12 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 270), nedha*n* gatu*na* so*m* løper fraan torgith och til klost*r*it 1487 15/9 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 270 f.), nedhan gathwna so*m* løpp*er* fraan torgit ok til klostrit 1488 15/9 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 270 f.), nedhan gatwna so*m* løpir til klost*r*it 1494 3/3 Uppsala RAp, vtmæd*er* almæn*n*i*n*gx gatwna fraan torgit løpande ok til klost*r*it 1503 6/7 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 267), paa graabrodh*ers* gathw 1510 20/1 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 265), moth almenningx gathen 1526 GFR 3 s. 310 (DMS 1:2 s. 270), när man går aff torgbron ock til Clostrett 1533 19/2 GFR 8 s. 190 (DMS 1:2 s. 269), på Clöster gatwna 1534 GFR 9 s. 5 (DMS 1:2 s. 271), nidh till Almenningz gatunn 1546 GFR 18 s. 27 (DMS 1:2 s. 272), på Clöster gatun, vt medh almenningz Gatan, intill förn:e Almenningz långe gathe 1548 GFR 19 s. 93 (DMS 1:2 s. 272), på Closter gatun 1548 Sstb 2 ny följd 1 s. 286, opå Clöstergatun 1553 GFR 24 s. 103, på Clöster gatun 1553 UDb 3 s. 121.

Gatan, som var en del av en s. k. allmänningsgata längs ån, utgjorde Vårfrugatans förlängning norrut och sträckte sig från torget (nuv. Gamla Torget) fram till franciskankonventet, varav namnet *Klostergatan*. Franciskanernas konvent låg i kv. Torget. Det grundades enligt en notis från 1500-talet år 1247 och upplöstes på 1520-talet. Efter stadsbranden 1543 revs större delen byggnaderna (Sundquist 1953 s. 259 ff., Ljung 1954 s. 226 ff., Gezelius 1986 s. 191 ff., DMS 1:2 s. 273).

Namnet *Klostergatan* uppträder i källorna först 1481 och därefter 1534, 1548 och 1553. Det synes alltså ha etablerats under senmedeltiden men också ha levt kvar sedan konventet försvunnit. Parallellnamnet *Gråbrodersgatan* finns belagt en gång 1510 (på grund av kåpornas färg kallades franciskanerna för *gråbröder*).

I en rad omnämnanden av gatan används

enbart omskrivningar, vilka omtalar gatan som den som leder (från torget) till klostret (1396, 1401, 1414, 1487, 1488, 1533). Det i belägget 1414 nämnda tornet låg vid föregångaren till Dombron (DMS 1:2 s. 253 f.).

För benämningen *Allmänningsgatan* (1474, 1503, 1526, 1546, 1548) se ovan under *Allmänningsgatan*. Det 1548 belagda namnet *Allmänningslånggatan* är en föregångare till det senare namnet *Långgatan* (se *Vårfrugatan*), vilket under 1600-talet småningom kom att beteckna även denna del av gatan. Det från 1630- och 1640-talen välbelagda namnet *Klostergatan* avser nämligen inte gatan längs ån från torget till konventet utan en föregångare till den nuvarande Klostergatan; en sådan finns utmärkt på regleringskartan 1643. Jfr nedan *Klostergatan* (den yngre).

Klostergatan (den yngre)

Per Erikson g. Jöns Skreddares dräng på Klöster gatun 1630 16/1 dbUpps 1 s. 2, Mattz Simonsson på Klöster gatun 1630 23/8 dbUpps 1 s. 53, Oloff Perssons gårdh på klöstergatun 1640 6/3 dbUpps 2, Håkon kopparslagares gården på Klostergatan 1642 17/1 UUak 3 s. 57, Lars Matsson skreddare på klöstergatun 1642 11/5 dbUpps 2, Erick Halfuardsson på Klostergatun 1643 20/12 dbUpps 2.

Det medeltida namnet *Klostergatan* avsåg gatan längs ån mellan torget och franciskankonventet. Någon gång under slutet av 1500-talet eller början av 1600-talet kommer namnet att i stället beteckna föregångaren till den nuvarande Klostergatan (gatan längs ån får då i sin helhet namnet *Långgatan*).

Håkon Kopparslagare köper 1636 12/2 (dbUpps 2) Klostergården, och 1642 omnämns hans gård vid Klostergatan; Booman 1671 (s. 1) upptar vid Klostergatan i hörnet av Svartbäcksgatan »Sahl: Håkan Kopparslagaress Gårdh». En gränd som 1633 5/4 (dbUpps 1 s. 212) omtalas mellan Lars Biuggs, Pell Persson Skräddares och salig Jöns Hanssons gårdar på Klostergatan finns utmärkt hos Booman 1671 (s. 1) öster om »Biuggens Gårdh» i kv. Torget vinkelrätt mot nuvarande Klostergatan (den synes löpa utmed det tidigare franciskankonventets yttermur). Den 1642 omnämnde Lars Matssons gård vid Klostergatan har enligt K. W. Herdin (1927 s. 101) efter stadsregleringen legat vid nuvarande Svartbäcksgatan i kv. Sandbacken, och den 1643 omtalade Erik Halvarssons gård skall ha varit belägen i kv. Klostret vid nuvarande Svartbäcksgatan (a.a. s. 160). Dessa gårdar är dock inte upptagna hos Booman 1671.

Klostersträtet

jn til clost*er* stræd*et* 1474 efter 20/3 [Uppsala] RAp.

Den endast en gång omnämnda gatan, som inte exakt kan lokaliseras, omnämns i samband med en beskrivning av en tomt vid Allmänningsgatan (= Svartbäcksgatan). En av tomtens sidor sträckte sig in till Klostersträtet. Av beskrivningen att döma måste en annan gata än den äldre Klostergatan avses, kanske nuvarande Klostergatans föregångare eller den lilla gränd som har mynnat ut på denna gata öster om Kungl. Gustav Adolfs Akademiens nuvarande byggnad (med medeltida källare), Klostergatan 2, mitt emot franciskankonventet (Ljung 1954 s. 64, Medeltidsstaden 3 s. 59 f.) – jfr dock *Lilla Tovagatan*. För efterleden fsv. *stræte* se kap. II:2a.

Korsgatan (Svartbäcks Korsgata)

j ffra korssgath*æ*n, in til korssgath*æ*n 1509 1/10 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 281), pa orden ['hörnet'] i korsgatin 1512 1/12 Uppsala RApp (DMS 1:2 s. 281), offuan Korssgatune 1533 GFR 8 s. 208 (DMS 1:2 s. 281), ?widbo gården på Kårssgatun 1631 23/12 dbUpps 1 s. 146, ?salig Thomas Mattssons Smädz gård i suartbecken vthi hörnet wid Kårssgatun belägen 1638 9/6 dbUpps 2, ?Danmora gården wid kårssgatun i suartbecken 1638 18/6 dbUpps 2, ?Præsenterade ... Thomas Lårman ... ett kiöpebref giffuit af ... her Nils kyrkiopräst i danmora Sochn på en gård ... wid Suartbeckz Kårssgatu belägen 1638 30/6 dbUpps 2, ?wid kårssgatun 1643 10/3 dbUpps 2.

Det har ansetts osäkert om den under medeltiden och 1500-talet tre gånger omtalade Korsgatan är ett egentligt gatunamn eller ett ord med betydelsen 'gatukorsning' (så enligt DMS 1:2 s. 281). Beläggen ingår alla i beskrivningar av läget för en gård i Svartbäcken, ägd av Birgitta Brynings och sannolikt belägen vid Svartbäcksgatan.[8] Den ifrågavarande gatu-

korsningen skulle kunna vara korsningen av gatan längs ån norr om franciskankonventet (Svartbäcksgatan) och en ett kvarter norr därom österifrån kommande tvärgata (troligen = *Allmänningsgatan* i anslutning till Svartbäcksgatan, se ovan). Eftersom denna tvärgata kallas *Allmänningsgatan* i lägesbeskrivningen för den aktuella gården i samma brev som namnet/benämningen *Korsgatan* förekommer, är det inte troligt att själva gatan kallats *Korsgatan*. Enligt Sven Ljung (1954 s. 66) avses med *Korsgatan* troligen i stället Svartbäcksgatans förlängning längs ån norr om denna gatukorsning.

Den från 1630- och 1640-talen kända Korsgatan synes ha legat invid nuvarande Linnégatan. Den vid Korsgatan liggande Dannemoragården, som Thomas Lohrman köpte 1638, utgjorde nämligen en del av nuvarande Linnégatan 5 (Booman 1671 s. 6, Herdin 1927 s. 59). Om även den medeltida Korsgatan kan förläggas hit är ovisst. Svartbäcksgatan sträckte sig visserligen sannolikt hit, men den ovan omnämnda Bryningsgården gränsade 1474 bl. a. till det lilla Klostersträtet (jfr detta namn), som man inte utan tvingande skäl vill förlägga så pass långt från franciskankonventet (detta låg i nuvarande kv. Torget). Något som dock kunde tala för att medeltidens och 1600-talets gatunamn avser samma gata är, att Staffan Henriksson, som 1509 uppges ha köpt en av tomterna i Bryningsgården, 1533 sägs ha övergivit sitt hus, därför att det kommit att ligga utanför stadens vallgravar (DMS 1:2 s. 281). Dessa vallgravar kan svårligen förläggas till det område som har diskuterats som plats för den medeltida Korsgatan.

Köpmannagatan, se *Vårfrugatan*.

Lagläsarsgränden

Michell Hanssons Kryddetompt i Lagläsars g: 1640 10/6 dbUpps 2, Michell Hanssons kryddetompt i Laglasares gränden [sic!] 1640 10/8 dbUpps 2.

Grändens läge är okänt; sannolikt låg den dock östan ån. Med Mickel Hansson avses möjligen rådmannen Mickel Hansson, som bodde på Långgatan i hörnet av Mickel Hanssons gränd (se detta namn). Gamle lagläsaren Anders Perssons gård i Apotekargränden omtalas två gånger 1641 (se beläggen för *Apotekargränden*), men om denne eller någon annan lagläsare avses är naturligtvis ovisst.

Lilla Tovagatan

in pa lillæ towue gatwnæ 1459 u.d. Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 279, 280).

Lilla Tovagatan nämns endast en gång under medeltiden. 1459 omtalas att en tomt ligger med sin västra bredd vid Svartbäcksgatan, och att den på längden sträcker sig från Svartbäcksgatan in på Lilla Tovagatan. Att med hjälp av dessa uppgifter närmare bestämma gatans läge är inte möjligt. Saken kompliceras av att Svartbäcksgatans läge och utsträckning också är föremål för diskussion (se under *Svartbäcksgatan*). Gatan torde dock ha legat i närheten av Tovagatan eller anslutit till denna. Om man utgår från att *Svartbäcksgatan* i dokumentet från 1459 avser ågatan närmast norr om Klostergatan, skulle Lilla Tovagatan kunna vara den lilla gata som har sträckt sig genom kvarteret närmast norr om franciskankonventet och mynnat ut på nuvarande Klostergatans föregångare öster om Kungl. Gustav Adolfs Akademiens nuvarande byggnad mitt emot konventet (Ljung 1954 s. 66, Medeltidsstaden 3 s. 59 f.). Möjligen har dock denna gata i stället kallats *Klostersträtet* (se detta).

Jan Helmer Gustafsson (1986 s. 118 f.) föreslår ett nordligare läge för Lilla Tovagatan. Han utgår då från sitt antagande, att den gata som 1459 kallas *Svartbäcksgatan* är den som på regleringskartan 1643 utgår från den öppna triangelformade yta som idag motsvaras av S:t Olofsgatan mellan Dragarbrunns- och Svartbäcksgatorna. Lilla Tovagatan skulle då vara den v-formade gatan norr därom. Gustafsson påpekar dock att detta är ett rent antagande, eftersom regleringskartans ytterområden huvudsakligen återspeglar sent bebyggda delar av staden. Ett förslag av Lars Ersgård (1986 s. 82 f.) att identifiera Lilla Tovagatan med en av de gator som har dokumenterats i kv. Sandbacken torde vara svårt att upprätthålla, eftersom Svartbäcksgatan inte gärna kan för-

läggas till detta område (jfr även karta 3 i Ljung 1954).

Långgatan, se *Vårfrugatan.*

Magnus Håkanssons gata

jn mote magn*us* hakansons gatu 1437 30/9 Uppsala RAp (SMR 629, DMS 1:2 s. 262).

1437 uppges en gård vid Vårfrugatan gränsa till en gata i söder och till Magnus Håkanssons gata i norr, mitt emot Magnus Håkanssons gård Det är alltså fråga om en tvärgränd till Vårfrugatan; av tomtbeskrivningen att döma låg gården och alltså även gränden på Vårfrugatans östra sida. Den Magnus Håkansson som 1438 av Olof Bältare köper en gård och tomt på Platsen vid domkyrkan är möjligen samma person (DMS 1:2 s. 294). Om gatunamnet var i mer allmänt bruk är ovisst; sannolikt är det fråga om en tillfällig benämning (jfr *Eric Benedicti gränd*).

Mickel Hanssons gränd

David Oloffssons gård i Michell Hanssons grändh 1640 23/3 dbUpps 2.

Gränden har namn efter rådmannen Mickel Hansson (Herdin 1932 s. 54, Ljung 1954 s. 422, 427), bosatt i Uppsala senast 1598. Han var död senast 1641, då ett av honom tidigare ägt stenhus vid Långgatan omtalas (1641 4/5 dbUpps 2, 1642 5/11 ib.). Gränden var en tvärgränd till nuvarande Östra Ågatan genom kv. Näktergalen och finns utsatt på regleringskartan 1643, jfr Sundquist 1953 s. 288 ff. Namnet *Mickel Hanssons gränd,* som finns belagt endast en gång, var antagligen inte i mer allmänt bruk (jfr *Eric Benedicti gränd*).

Mäster Erik Svarts gränd

Mester Erichz Suartz grendh 1578 UDb 2 s. 8.

Det endast en gång, i Upplands lagmansdombok 1578, belagda namnet *Mäster Erik Svarts gränd* har säkerligen givits efter magister Erik Svart. Han blev teologie professor 1514, domprost 1530, biskop i Strängnäs 1556, var 1561–70 biskop i Skara och dog i hög ålder 1572 (UÄH 3 s. 242 f., Ljung 1954 s. 249).

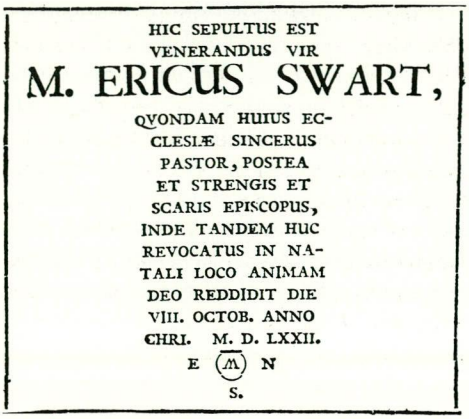
HIC SEPULTUS EST
VENERANDUS VIR
M. ERICUS SWART,
QVONDAM HUIUS EC-
CLESIÆ SINCERUS
PASTOR, POSTEA
ET STRENGIS ET
SCARIS EPISCOPUS,
INDE TANDEM HUC
REVOCATUS IN NA-
TALI LOCO ANIMAM
DEO REDDIDIT DIE
VIII. OCTOB. ANNO
CHRI. M. D. LXXII.
E (M) N
S.

Gravsten i Uppsala domkyrka över magister Erik Svart (död 1572). Ur Peringskiöld 1719 s. 198. Foto UUB.

Det vore naturligt att tänka sig, att namnet har avsett den gata västan ån som efter Mäster Eriks far, borgaren Nils Svart, tidigare kallats *Svartens gränd* och *Nils Svarts gata/gränd* (Herdin 1932 s. 45, Ljung 1954 s. 71). Emellertid är det osäkert, om en sådan identifiering kan vara riktig.

Det dokument där *Mäster Erik Svarts gränd* omnämns relaterar en dom, där borgmästare och råd i Uppsala har fällt den 20-årige Mårten Jönsson för dråp på Hans Göransson. Den sistnämnde hade, efter att tidigare ha kommit i delo med Mårten på ett bröllop, slagit honom och jagat honom ifrån en plats söder om Bryniolf Elefssons gård sjutton tomter, räknat ut med ån, till Mäster Erik Svarts gränd. När Mårten sprang över torget, kom hans husbonde från Asmus guldsmed och fick se, hur Hans jagade hans dräng framför sig, och följde efter dem till gränden. Husbonden blev slagen på munnen och hotad med kniv, och sedan gav sig Hans på Mårten, som i självförsvar drog sin kniv och vådastack Hans till döds. Bryniolf Elefsson och Asmus guldsmed är kända i andra sammanhang, men var deras gårdar låg är obekant. Eftersom det omtalade torget måste vara nuvarande Gamla Torget, synes det rimligast att anta att även gränden var belägen öster om ån – Mårtens flyktväg beräknas ju till sjutton tomter räknat utmed ån.

I detta sammanhang kan det noteras, att Nils Svart ägde ett stenhus vid konventets trädgårdstomt, omtalat 1473 (DMS 1:2 s. 277), väl detsamma som 1510 sägs ligga norr om Torget i ett dokument, där kaniken Olof Svart, en annan son till Nils Svart, stadfäster föräldrarnas donation av bl. a. detta stenhus till S:ta Gertruds kapell (DMS 1:2 s. 267). Grändens namn har möjligen inte varit i mer allmänt bruk (jfr *Eric Benedicti gränd*); det har dock, som belägget visar, använts efter Erik Svarts död.

Påvel Snickares gränd, se *Apotekargränden.*

S:t Persgatan (Allmänningsgatan)

versus vicu*m* qui dirigitur de ponte versus ecc*le*siam b*ea*ti petri ['mot gatan som leder från bron till S:t Pers kyrka'] 1345 4/4 [Uppsala] RAp (SD 5 s. 429, DMS 1:2 s. 276, 264), a s*anc*ta pedh*ær*s gatu 1448 20/7 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 276, 277), ppa s*anc*te pedh*ær*s gatu; i*n* platea s*anct*i petr*i* ['på S:t Persgatan'] (a tgo, annan hand) 1466 17/3 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 276), j mellan ... ok alme*nn*ingx gatu*n* so*m* løp*er* fraan torgit ok til sa*n*cte ped*ær*s k*ir*kio 1505 19/5 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 276), [omnämnande 1559 29/1 av S:t Persgatan, se USH 2 s. 412], [omnämnande 1583 29/7 av S:t Persgatan, se USH 2 s. 74], På Sancti Peders gattw, På S: Peders gattw, ifrå S: Peders allmenningz gatunn, ifrå S Peders allmeningzgattun 1599 24/4 Uppsala UUBp, [omnämnande 1605 av S:t Persgatan, se USH 2 s. 80], på s. Pers gatu 1630 9/8 dbUpps 1 s. 47, på Sancte Pers gathu 1631 20/8 dbUpps 1 s. 127, på Sancte Peders gatu 1631 5/9 dbUpps 1 s. 128, på s. Pärs gatu 1643 7/11 dbUpps 2.

Gatan, vilken äldst (1345) omnämns som den gata som leder från bron till S:t Pers kyrka, var enligt beläggen från 1505 och 1599 en allmänningsgata (se ovan under *Allmänningsgatan*). Dess namn hänsyftar på att den sträckte sig från Torget (nuvarande Gamla Torget) mot S:t Pers kyrka, som låg i östra hörnet av nuvarande kv. S:t Per. Kyrkan, som omnämns första gången 1302, har arkeologiskt daterats till slutet av 1200-talet men kan ha föregåtts av en äldre träkyrka. Den revs efter stadsbranden 1543 (Gezelius 1986 s. 210 ff.). Gatans medeltida, från torget sneda sträckning mot kyrkan var bevarad ännu 1671 (Booman 1671 s. 14).

Själagatan

en gård på s. Peders gatu belägin i hörnet emillom Per Olssons skomakares gård och Sieelagatun ... på en Ladu ... belägin Nordan om Sieelagatun mot Stockholms wreeten 1633 20/2 dbUpps 1 s. 199.

Som framgår av det enda kända omnämnandet av Själagatan var den en tvärgata till S:t Persgatan. Den enda gata som det då kan vara fråga om är den som enligt regleringskartan 1643 löpte längs södra muren av S:t Pers kyrkogård. Denna gata finns också arkeologiskt belagd (Syse 1985 s. 12). Gatunamnet skulle då kunna motiveras av läget invid S:t Pers kyrka och dess kyrkogård, antingen med syftning på kyrkogårdens »själar» eller ett själakor i kyrkan.

Namnet *Själagatan* kom till användning även efter 1640-talets reglering. Hos Booman 1671 (s. 6, 12) återfinns nämligen detta namn på nuvarande Dragarbrunnsgatans sträckning mellan Linnégatan och Stora Torget. Med utgångspunkt häri vill Nils Sundquist (i UNTJ 1944 s. 10 f., dens. 1953 s. 437) identifiera det från tiden före regleringen kvarstående s. k. Celsiushuset, Svartbäcksgatan 7 (»Gamla observatoriet»), med den äldst 1437 omnämnda Själagården, ett slags barmhärtighetsinrättning för fattiga och sjuka (Ljung 1954 s. 201 ff.).[9] Emellertid synes Själagården ha legat i närheten av Vårfrukyrkan. Den 1456 omtalade Själastugan, varmed rimligen avses Själagården, har nämligen sannolikt legat i grannskapet av denna kyrka (DMS 1:2 s. 259, 260).

Snickargränden

M. Gärdt gullsmädz tompt i Snickaregränden 1639 15/11 dbUpps 2.

Läget för den en gång belagda Snickargränden är okänt. Då mäster Gert guldsmed (Skeppare) hade sin gård vid Långgatan nära nuvarande Nybron (Herdin 1927 s. 35 f.), är det dock sannolikt, att den låg östan ån. Namnet åsyftar väl någon vid gränden boende snickare.

Svartbäcksbro

offua*n* swartebekxbroo 1487 26/2 u.o. RAp, offwa*n* swartabæcx broo ?1499 28/7 Uppsala RAp odat. nr

276 (SDns 2 s. 119, där daterat 1409), Nordan swartabekx bro 1508 7/11 Uppsala RAp.

Strax före sitt utlopp i Fyrisån korsades Svartbäcken av en bro i Svartbäcksgatans förlängning norr om staden.

Svartbäcksgatan (Allmänningsgatan)

wet swartebex gatwnæ, fra sswartebex gatunæ 1459 u.d. Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 280), wth meth almen*n*ninx gatwn 1474 efter 20/3 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 280), vtm*edh* almen*ni*ngx gath*e*n, nedh*er* til almen*ni*ngx gath*e*n 1509 1/10 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 281), tuå gatuboodar nidan tårget wid ååna mot suartbeckzgatun belägne 1638 21/5 dbUpps 2, åt Suartbeckzgatun 1639 10/6 dbUpps 2.

Svartbäcksgatan, som var en allmänningsgata, utgjorde enligt DMS (1:2 s. 280) Klostergatans förlängning norrut längs ån ut mot Svartbäcksbro vid Svartbäckens utflöde i Fyrisån (ungefärligen motsvarande nuvarande Östra Ågatans norra sträckning). Sven Ljung (1954 s. 66) menar också att namnet *Svartbäcksgatan* avsett gatan längs ån omedelbart norr om Klostergatan men anser att den i egenskap av huvudled svängt österut efter ett kvarter för att därefter övergå i Tovagatan norrut mot Gamla Uppsala. Gatans fortsättning längs ån ut mot Svartbäcksbro synes Ljung vilja identifiera med ett några gånger omtalat *Korsgatan*. Det är emellertid ovisst, om härmed inte avses enbart en gatukorsning (se under *Korsgatan*).

En annan åsikt om gatans läge har framförts av Jan Helmer Gustafsson (1986 s. 113, 118 f.). Enligt hans mening har gatan längs ån kunnat förlängas ut mot Svartbäcksbro först under senmedeltiden, på grund av att ån dessförinnan var avsevärt bredare än nu. De högre partierna av området längs ån bortom nuvarande S:t Olofsgatan (kv. Leoparden och Lindormen) har enligt Gustafsson kunnat bebyggas tidigast under senare delen av 1400-talet. Den gata som 1459 kallas *Svartbäcksgatan* skulle då i stället vara den som på regleringskartan 1643 utgår från den öppna triangelformade yta som idag motsvaras av S:t Olofsgatan mellan Dragarbrunns- och Svartbäcksgatan. Det är emellertid svårt att tillförlitligt beräkna åns strandlinjeförskjutning; i stadens södra del har på östra sidan, i kv. Bryggaren, konstaterats långt äldre bebyggelse, än man tidigare trott vara möjlig med hänsyn till det flacka åområdet (Carlsson & al. 1991 s. 333).

Av intresse för lokaliseringen av Svartbäcksgatan är att den i det enda medeltida dokument där dess namn förekommer uppges ligga i stadsdelen Svartbäcken, och att en tomt vid gatan sträcker sig på längden »in på Lilla Tovagatan». Gatan kan då inte förläggas alltför långt österut, där stadsdelen Tovan vidtog (se nedan och, för stadsdelsnamnet *Tovan*, under *Tovagatan*). Dessvärre kan läget för Lilla Tovagatan inte säkert fastställas.

Att det är gatan längs ån som burit namnet *Svartbäcksgatan* görs troligt av två omnämnanden från 1630-talet. 1638 omtalas två gatubodar mot Svartbäcksgatan nedan Torget vid ån. 1639 är två personer på väg från en plats nära S:t Pers kyrka över Torget mot Adolfs källare, som var belägen vid nuvarande Gillbergska genomfarten vid Fyristorg (Herdin 1927 s. 20 f.); vid torget vek en av dem av »åt Svartbäcksgatan».

Namnet *Svartbäcksgatan* torde snarast syfta på att gatan löpte genom den stadsdel som under medeltiden kallas *Svartbäcken* (de svartabek 1305 14/6 RAp, SD 2 s. 448). Denna har omfattat området längs ån norr om franciskankonventet och har i öster gränsat till stadsdelen Tovan. Stadsdelen har i sin tur fått sitt namn efter bäcken *Svartbäcken* (riwm dictum Swarthebæc 1340 21/5 u.o. i vid. 1457 5/7 Uppsala RAp, SD 4 s. 716), som utgjorde dess gräns i norr. Bäckens nu underjordiska lopp inom staden har sitt utflöde i Fyrisån strax norr om Haglunds bro. Bäcknamnet åsyftar mörkt vatten. Med tanke på att flera av stadens medeltida gator har namn som syftar på den byggnad eller lokalitet mot vilken gatan leder, är det inte uteslutet, att namnet *Svartbäcksgatan* i stället har sin grund i att gatan leder mot Svartbäckens utlopp. Om *Svartbäcken* som namn på stadsdelen och bäcken se närmare Wahlberg (1986a s. 36 f.).

En landsväg norr om Svartbäcksbro omtalas som *Allmannavägen* ?1499 28/7 (Uppsala RAp odat. 276): »i mellan alma*n*na væghin ok aa*n*ne». Häri ingår appellativet *almanna*

vægher 'landsväg, allmän väg'. Jfr samma namn, eller snarare benämning, västan ån.

Svartbäcks Korsgata, se *Korsgatan.*

Södra gatan

[Omnämnande 1578 20/11, se USH 2 s. 371 nr 15].

Enligt Sven Ljung (1954 s. 371 nr 15) torde Södra gatan ha varit en av de större tvärgränderna till Vårfrugatan.

Torget

aff torgheno 1396 4/10 Uppsala RAp (SRP 2831, DMS 1:2 s. 266), circa for*u*m ['vid torget'] 1401 8/7 Uppsala RAp (SDns 1 s. 54, DMS 1:2 s. 266), widh*æ*r torghit 1410 29/5 Uppsala RAp (SDns 2 s. 303, DMS 1:2 s. 266), thera torgh ok raadzstoffua oppa standhir 1437 24/1 Uppsala RAp (SMR 509), noordhan Thorghit 1446 20/5 Uppsala RAp, mellan domberget oc torget 1454 22/2 Uppsala RAp (USP s. 13), fraa torghet 1459 27/10 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 261), j mella*n* broone oc torgith 1469 6/5 Stockholm RAp, nedhan torgit, vth m*edh* torge*no*, aaff torge*no* 1479 8/7 Uppsala RAp, fraan torgith 1487 15/9 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 270 f.), fraan torgit 1488 15/9 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 270 f.), vidh torgit 1494 3/3 Uppsala RAp, pa torgeth 1497 UDR 2 s. 62, nordhan torgith 1498 9/9 Uppsala RAp, fraan torgit 1503 6/7 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 267), widh torgidh 1510 20/1 [Uppsala] RAp, widh torgit 1528 HUjb f. 28 (UFT 6 s. 208, DMS 1:2 s. 268), widh Torgeth 1609–10 HUjb f. 37 (UFT 6 s. 212), nidan tårget wid ååna 1630 23/2 dbUpps 1 s. 8, wid tårget 1643 7/11 dbUpps 4.

Det från medeltiden kända torget motsvarar dagens Gamla Torget. Sannolikt är dock detta inte stadens äldsta torg. I en anteckning från 1572 omtalar nämligen Rasmus Ludvigsson ett nu förkommet brev från 1383, utfärdat av kung Albrekt, i vilket sägs »at borgemestere och råd motte byggie sig ett nyt torgh i Vpsale» (USP s. 9 f.).

Det äldsta torget har av forskarna förlagts till åtminstone fyra olika ställen i staden. K. W. Herdin (1932 s. 49 f.) menar att det har legat där regleringskartan 1643 utmärker en öppen triangelformad yta, idag ungefär motsvarande S:t Olofsgatan mellan Dragarbrunns- och Svartbäcksgatan. Här har emellertid vid arkeologiska undersökningar endast registrerats sena kulturlager (Ersgård 1986 s. 92). Enligt Nils Sundquist (1953 s. 294 ff.) var det äldre torget beläget vid S:t Perskyrkan i korsningen av nuvarande S:t Pers- och Dragarbrunnsgatan. Senare arkeologiska utgrävningar visar dock, att det knappast har funnits utrymme för en torgbildning på denna plats (Syse 1985 s. 13).

Sven Ljung (1954 s. 59 ff.) vill förlägga det äldre torget till en plats i närheten av Vårfrukyrkan. Han bygger då bl. a. på uppgifter av Johan Peringskiöld (1719 s. 318), som säger att det låg »in emot ladorna wid Waxala tullen/ öster sidan om gatan/ eij långt från s. Mariæ Kyrkia». Ljung menar vidare att detta läge motiveras av att Vårfrukyrkan är stadens tidigast dokumenterade kyrka och att den berömda distingsmarknaden enligt hans förmenande hölls på Fyrisåns is i stadsdelen Islandet i denna del av staden.

Den som senast uttalat sig om det äldsta torgets läge är Lars Ersgård (1986 s. 92). Han föreslår ett bredare parti av Vårfrugatan rakt söder om nuvarande Stora Torget. Några säkra indikationer på torgets läge finns emellertid inte (jfr DMS 1:2 s. 266).

Tovabron

[Omnämnande 1338, se Peringsköld 1719 s. 8, PSS 1 nr 27 s. 29], viidh toffue bro RAp odat. nr 99 (a tgo, sen medeltida hand; brevet kan dateras till tiden före 1418 10/8), moth thofwa broo 1418 10/8 u.o. RAp (SDns 3 s. 358), circa pontem Thoua Ups*alie* 1435 DMS 1:2 s. 240, Thoua bro 1454 8/5 Uppsala USP s. 14, [omnämnande 1461, se DMS 1:2 s. 241], [omnämnande 1475, se DMS 1:2 s. 240], viidh Toffve broo, viid Toffva broo 1540–[41] AL 3 s. 152, vidh Toffva broo, vid Toffva broo 1544 AL 3 s. 166, Tofwe broon 1646 9/9 dbUpps 4 f. 110 r.

Bron ledde över Svartbäcken, där denna korsades av den gamla landsvägen från staden mot Gamla Uppsala. Den har sitt namn av läget norr om stadsdelen Tovan, varom se under *Tovagatan.*

Tovagatan (Allmänningsgatan)

in platea thoua ['på Tovagatan'] 1376 D 1 s. 1 (DMS 1:2 s. 278, 279), vp in moth toffwa gath*en*, vtm*edh* alme*nn*i*n*gx gatwne 1518 10/2 Uppsala RAp vidf. 1566 29/7 (DMS 1:2 s. 278), på Toffve

gatenn 1549 GFR 20 s. 286 (DMS 1:2 s. 273, 279), [omnämnande 1605 av Tovagatan, se USH 2 s. 80], på tofue gatun 1644 19/2 dbUpps 4 f. 4 r.

Tovagatan, som var en allmänningsgata (se under *Allmänningsgatan*), anses vara den medeltida S:t Persgatans förlängning norrut genom stadsdelen Tovan ut mot Tovabron över Svartbäcken och vidare i riktning mot Gamla Uppsala (Ljung 1954 s. 64, DMS 1:2 s. 278, Gustafsson 1986 s. 109).

Med namnet *Tovan* (äldst belagt som *in tofua* 1432 25/10 u.o. RAp) synes under medeltiden ha avsetts ett område norr om den s. k. Konungshögen, som var belägen inom det nuvarande kv. Sandbacken. Namnet har lånats från ett likalydande ägonamn, som betecknade ett åkerparti närmast norr om stadsdelen, sannolikt nära nuvarande Mikaelskyrkan, (äldst känt som *Agellum dictum Thowe* 1340 21/5 u.o. i vid. 1457 5/7 Uppsala RAp, SD 4 s. 716). Ägonamnet syftar troligen på att området karakteriserats av grästuvor. Om stadsdelsnamnet *Tovan* se närmare Wahlberg (1986a s. 33 ff.). Jfr också *Linnégatan* i kap. IV:2a, stadsdelen Centrum.

Tovagatan, Lilla, se *Lilla Tovagatan.*

Vårfrugatan ((Västra) Allmänningsgatan, Allmänningslånggatan, Islandslånggatan, Köpmannagatan, Långgatan, Vårfru Långgata)

plateam co*mm*une*m* ['Allmänningsgatan'] 1308 23/7 RAp (SD 2 s. 533, DMS 1:2 s. 257), in medio ['på mellersta'] køpmannægatu 1344 A 8 f. 19 r. (SD 5 s. 308, DMS 1:2 s. 257, 265), in medio vico mercatoru*m* dic*t*am ['på mellersta delen av köpmännens gata kallad'] køpma*n*na gatu, versus vicu*m* ['mot gatan'] køøpma*n*na gatu 1345 4/4 [Uppsala] RAp (SD 5 s. 429, DMS 1:2 s. 257, 264), in platea b*e*ate v*i*rgi*n*is ['på Vårfrugatan'] 1376 D 1 s. 1 (DMS 1:2 s. 257, 265), in platea b*e*ate v*i*rgi*n*is 1413 11/8 Uppsala RAp a tgo, samtida hand? (SDns 2 s. 682, DMS 1:2 s. 265), til almæni*n*gs gatune 1418 28/10 Uppsala RAp (SDns 3 s. 382, DMS 1:2 s. 264), a warf*r*v gatu 1437 30/9 Uppsala RAp (SMR 629, DMS 1:2 s. 257, 262), aa waarefrw gathw, wppa forscreffne waarefrw gathw 1447 3/5 Uppsala RAp (RApp I) (DMS 1:2 s. 262), a waraf*r*v gatu 1450 efter 1/5 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 263), a var*e*f*r*v gatu 1455 31/3 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 263), oppa warefrw gatu 1456 25/2 Ulleråkers hdstg RAp vidf. 1456 25/2, 1456 13/5, 1459 31/5 (DMS 1:2 s. 263), with Almeni*n*ghes gatwnna 1456 22/9 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 259), som man gaar fraa torghet til warefrw kirkia 1459 27/10 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 261), paa warffrughata 1462 17/2 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 262), a warfr*u* gathw 1473 före 29/9 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 310), vppa varf*r*v gatw, vth m*e*dh almenni*n*gx gatonne 1481 16/5 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 264 f.), ?vt m*e*dh alme*n*ningx gatu*n*ne 1484 28/6 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 260), vt m*e*dh vest*r*a alme*n*ningx gatvnne 1484 28/6 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 257, 260 f.), vt m*e*dh almenni*n*gx gatvnne 1484 7/10 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 259), vppa varf*r*v gatv 1487 23/8 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 264), aa varaf*r*vgatu j h*e*r*r*a E*r*ic b*e*ne*d*icti grændh 1489 D 5 s. 18 (SMjb s. 59, DMS 1:2 s. 258), vppa warfrw gathv, vidh alme*n*ni*n*gx gathvn 1492 e. 22/4 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 259), paa warfru gatw i h*e*r*r* Eric b*e*ne*d*icti grændh 1503 D 6 s. 12 (SMjb s. 59, DMS 1:2 s. 258), paa vaa*r*afrw gatw 1509 12/3 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 259), paa warefrw gathw 1510 20/1 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 265), pa var*e*ffr*v* gathe 1518 10/2 Uppsala RAp vidf. 1566 29/7 (DMS 1:2 s. 263), [omnämnande av Vårfrugatan 1523 14/12, se DMS 1:2 s. 263], opå Vårfrugatu 1544 AL 3 s. 166, [omnämnande av Vårfrugatan 1550 29/1, se DMS 1:2 s. 263], opå Vårfrugaten 1554 GFR 24 s. 327, på Vårfru gatune 1556 GFR 26 s. 739, Wåhrfru gaten 1565 14/6 Lindberg 1957 s. 6 (DMS 1:2 s. 265), [omnämnande av Allmänningsgatan 1578 20/11, se USH 2 s. 371], långgatan närmast rådstugan 1605 USH 2 s. 74, [omnämnande av Vårfrugatan 1619 4/9, se USH 2 s. 74], Långatan up åth til Adolphz, Långatan nedher åth Islandet 1627 4/9 UUak 1 s. 30, på Långh gatun 1630 9/8 dbUpps 1 s. 46, på Långhgatun, på islandz Långh gatun 1631 18/6 dbUpps 1 s. 119, på allmentz Långhgatu 1632 16/5 dbUpps 1 s. 166, på Långhgatun (2 ggr) 1632 16/11 dbUpps 1 s. 183, Thomas skaffars gård på Långhgatun 1633 24/3 dbUpps 1 s. 205, Præsenterade ... Joen Oloffson Bårgemestare ett kiöpe breff, på sin gårdh han nu besitter, wid wårfru Långhgatu 1634 9/8 dbUpps 1 s. 292, Lät Förståndigh Joon Oloffson Bårgemestare Præsentera Stadssens fasta breff på den gård han kiöpt haffuer aff Thomas skaffare wid wårfru Långhgatu belägen 1637 5/7 dbUpps 2, Præsenterade Anders Nilsson på Långhgatun ett kiöpebref på den gårdh som han kiöpt haffuer ... huilken gårdh belägen är på islandz Långhgatu 1639 11/1 dbUpps 2, wid långhgatun 1642 5/11 dbUpps 2.

Gatan, som var en del av en s. k. allmänningsgata längs ån, sträckte sig från Torget (nuvarande Gamla Torget) fram till Vårfrukyrkan. Den omnämns äldst 1308 i ett latinskt dokument som »plateam communem», d.v.s. 'All-

männingsgatan'. För denna benämning, som senare i sin fornsvenska form uppträder fyra (fem?) gånger under 1400-talet och en gång under 1500-talet (1418, 1456, 1481, 1484?, 1492 och 1578) se ovan under *Allmänningsgatan*. Det en gång (1484) uppträdande *Västra Allmänningsgatan* kan vara relaterat till *Östra gatan*, möjligen namnet på en östlig parallellgata (DMS 1:2 s. 248, 257, Ljung 1954 s. 68).

Först på 1340-talet uppträder ett egentligt namn på gatan, nämligen *Köpmannagatan*. Detta är dock endast belagt i två dokument från 1344 och 1345. Båda dessa omnämner gatubodar; köpmän har under hela medeltiden haft en rad bodar vid gatan.

Emedan gatan ledde i riktning mot Vårfrukyrkan är, vid sidan av de fåtaliga exemplen på benämningen *Allmänningsgatan*, *Vårfrugatan* det allenarådande namnet i källorna från 1376 fram t.o.m. 1500-talet (1459 omtalas den som gatan »från torget till Vårfrukyrkan»). Vårfrukyrkan, omnämnd första gången 1221 som »ecclesiam sancte Marie de Arosia» ('Sankta Maria kyrka i Aros'), låg i nuvarande kv. Kroken och Bredgränd och revs efter stadsbranden 1543 (DMS 1:2 s. 256 f., Ljung 1954 s. 220 ff., Ferm 1986b s. 165, Gustafsson 1986 s. 108, Arkeologi i Sverige 1982–1983 s. 349, Carlsson & al. 1991 s. 318 f., 320).

När minnet av Vårfrukyrkan förbleknat, kom gatan att i stället få det karakteriserande namnet *Långgatan* (äldst känt 1605). Eventuellt har detta namn småningom även utsträckts till Klostergatan (jfr detta namn). Det två gånger, 1634 och 1637, uppträdande *Vårfru Långgata* hänför sig till en lägesuppgift för borgmästaren Jon Olofssons gård, som låg ungefär vid hörnet av nuvarande Smedsgränd och Östra Ågatan (Herdin 1927 s. 17 f., dens. 1932 s. 54 f.; jfr *Jon Olofssons gränd*). Denna gård hade han köpt av Thomas Skaffare, vars gård 1633 uppges ligga vid Långgatan. På grund av gatans längd synes ibland mer särskiljande namn på delar av gatan ha varit av nöden. 1631 och 1639 omnämns sålunda *Islandslånggatan*, som betecknade gatans södra del i stadsdelen Islandet (jfr *Islandsgatan*); i belägget 1639 omtalas slottsfogden Engelbrekt Svenssons gård, som var belägen vid nuvarande Östra Ågatan i kv. Bryggaren (Booman 1671 s. 36, Herdin 1927 s. 11, Carlsson & al. 1991 s. 9). Namnet *Långgatan* överlevde 1600-talets stadsreglering i formen *Gamla Långgatan* (se *Östra Ågatan*, kap. IV:2a).

Gatan bör ha varit en av de mest betydande i staden redan under medeltiden – ingen annan gata omnämns nämligen så ofta i källorna.

Vårfru Långgata, se *Vårfrugatan*.

Västra Allmänningsgatan, se *Vårfrugatan*.

Östra gatan (Allmänningsvägen?)

vt m*edh* østra gatu*n*ne 1484 7/10 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 259), [omnämnande av ?Allmänningsvägen 1556 23/11 RAp, se DMS 1:2 s. 258].

Enligt DMS (1:2 s. 248) var det endast en gång belagda *Östra gatan* namnet på en östlig parallellgata till Vårfrugatan/Västra Allmänningsgatan. Gatan skall ha sträckt sig från trakten öster om Vårfrukyrkan upp till S:t Pers kyrka. Sven Ljung (1954 s. 68 samt karta 3) för med tvekan fram samma tanke. Kanske avses samma gata med namnet *Allmänningsvägen* 1556, där en tomt omtalas som liggande med sin norra bredd vid Bredgränden och med sin södra vid Vårfrukyrkans teg. På längden sträcker sig tomten med sin östra sida utmed Allmänningsvägen och med sin västra från Bredgränden till Vårfrukyrkans teg (jfr PA 1991:3 s. 13 ff.).

c. *Västan ån*

Allmannavägen, se *Allmänningsgatan*.

Allmänningsgatan (längs ån)

p*r*ope co*m*munem stratam ['nära Allmänningsgatan'] 1296 30/12 u.o. RAp (SD 2 s. 206, där daterat 1296 8/1, DMS 1:2 s. 300, 303), ?iuxta plateam co*m*munem p*er* quam itur de ponte ad curiam do*mi*ni decani ['vid Allmänningsgatan på vilken man går från bron till herr dekanens gård'] 1326 23/10 Uppsala RAp (SD 3 s. 748, DMS 1:2 s. 300, 305),[10]

iuxta uiam co*mmun*em ['vid Allmänningsgatan'] 1328 18/9 Uppsala RAp (SD 4 s. 75, DMS 1:2 s. 305), fra alme*nnin*gx gatin 1458 5/6 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 299, 300), wiidh alme*nnin*gx gatw*n*ne 1473 före 29/9 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 310), p*r*ope co*mmun*em strata*m* ['nära Allmänningsgatan'] 1490 21/12 Uppsala RAp vidf. 1490 22/12 (DMS 1:2 s. 302), emillan almenings gatun och åna 1528 HUjb f. 29 (UFT 6 s. 209, DMS 1:2 s. 304), vth med Almenningz gatun 1548 GFR 19 s. 299 (DMS 1:2 s. 311), vijdt almeningz gathun 1549 GFR 20 s. 262 (DMS 1:2 s. 304).

Längs ån har en allmänningsgata sträckt sig från området öster om domkyrkan förbi Helgeandshuset på nuvarande Fyris torg och vidare i nordvästlig riktning förbi domkyrkan ut ur staden (DMS 1:2 s. 300). Gatan är inte känd under något egentligt namn utan kallas endast *Allmänningsgatan* (lat. *platea/strata/via communis*; för denna benämning se under *Allmänningsgatan*, kap. II:4b). Två tvärgator till denna gata har också varit allmänningsgator – se nedan *Allmänningsgatan* (nordantill mot ån) och *Allmänningsgatan* (Valvgatan).

Gatans förlängning utanför staden inom Bondkyrko socken, delvis parallell med ån, omnämns under medeltiden som *Allmannavägen* (till *almanna vægher* 'landsväg, allmän väg'): vp i alma*n*na wæghi*n* 1456 23/11 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 45), vp i almana wæghin 1470 6/12 [Uppsala] RAp, fraan alma*n*na wæghi*n* 1509 22/7 [Uppsala] RAp (DMS 1:2 s. 63). Jfr samma namn, eller snarare benämning, östan ån (kap. II:4b). Eventuellt har det funnits två utfarter, en mot Börje ungefärligen motsvarande nuvarande S:t Larsgatan och en mot Åkerby ungefärligen motsvarande nuvarande Sysslomansgatan (Sundquist 1953 s. 230). S:t Larsgatan och Sysslomansgatan anses i huvudsak gå tillbaka på det medeltida gatusystemet (Medeltidsstaden 3 s. 55, 60 f.).

Allmänningsgatan (nordantill mot ån)

mello*m* herra pædhars tydekini gaardh oc the almeni*n*gis gatuna som the*r* løper nordantil nidher i aana 1465 2/4 Uppsala RAP (USH 2 s. 70, DMS 1:2 s. 307).

Sven Ljung (1954 s. 70) synes mena att med belägget 1465 åsyftas en tvärgata, som norr om domkyrkoområdet ledde ned mot ån från den långa allmänningsgatan längs ån. Enligt DMS (1:2 s. 249) har det nordväst om domkyrkan funnits flera gator, varav åtminstone en varit en tvärgata ned mot ån från allmänningsgatan längs ån.

Allmänningsgatan (nuvarande Valvgatan)

?iuxta plateam co*mmun*em p*er* quam itur de ponte ad curiam do*mi*ni decani ['vid Allmänningsgatan på vilken man går från bron till herr dekanens gård'] 1326 23/10 Uppsala RAp (SD 3 s. 748, DMS 1:2 s. 300, 305),[11] allmenningzgatun (3 ggr), Allmenningzgatun 1625 20/12 Uppsala ULA Skytteanska depositionen II, AIII.

Huruvida belägget från 1326 avser nuvarande Valvgatan är ovisst. Handlingen från 1625 avser Johan Skyttes köp av Skytteanum. Med *Allmänningsgatan* avses i detta köpebrev helt klart nuvarande Valvgatan – där talas nämligen om »hualfuet och öffuerbygningen som sigh strecker öffuer allmenningzgatun in till Domkyrkiogården» (jfr Herdin 1934 s. 153). För namnet *Allmänningsgatan* se *Allmänningsgatan*, kap. II:4b. Jfr *Valvgatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen.

Kamphavsgatan

Bleff Bengdt Ericksso*n* i fierdingen på Kambhaffzgatun, på nytt intagen till wårdkarll och dödgräffuare 1635 23/3 dbUpps 2.

Kamphavsgatan måste ha legat i närheten av den sedan 1600-talet kända lilla vattensamlingen Kamphavet bakom universitetets nuvarande huvudbyggnad. Dess namn är äldst betygat från 1625 som *kambehaf* (NoB 1, 1913, s. 39). Vattensamlingen finns markerad som *Kamhaffen* på en karta från 1667 (Sundquist 1939 s. 122) och som *Kambhaaf* hos Booman 1671 (s. 54), där det bakomliggande kvarteret getts namnet *Kamhaafz Qwarteret* (nu *Kamphavet*); jfr också »Oloff Nilsson wid Kambhaff» (1640 3/10 dbUpps 2). För namnets och platsens senare öden se *Martin Luther Kings plan* (kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen).

Namnet är mycket omdiskuterat (se t. ex. Lindroth 1913, s. 39 ff., Brevner 1942 s. 158 ff., Hellberg 1942 s. 43 f., dens. 1953, dens. 1959–61, Sundquist 1953 s. 126 ff., Stahre 1986 s. 228). Det tolkas enligt traditionen uti-

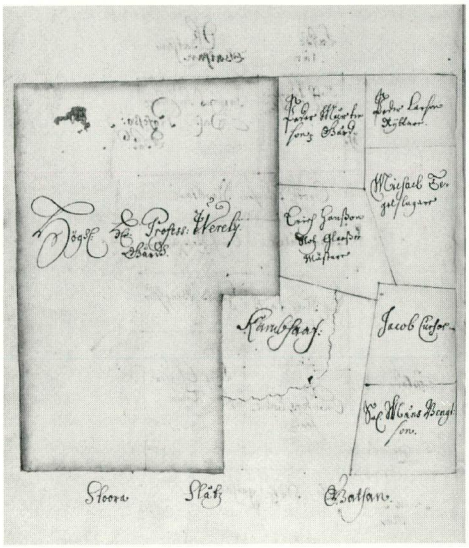

Kvarteret Kamphavet har fått sitt namn efter den försvunna lilla vattensamling som här syns markerad i Staffan Månsson Boomans kartverk från 1671. Foto UUB.

från *kamp* 'häst', på grund av att man här skall ha vattnat hästar och boskap. Detta omnämns tidigast av Olof Rudbeck (1679 s. 715): »Af *Campe* kallas det Träske i nya Vpsala in wed Cl. Vereli gård … Kampehaf, der Konungarnas hästar skiölgdes, liggiande strax in wed Kungstallet.» Johan Peringskiöld (1719, karta mellan s. 10 o. 11) skriver: »Stagnum equinum, vul. kampehaaf, pro equis abluendis» ('Hästdamm, på folkspråket kampehaaf, till att vattna hästar'); jfr även Herdin (1932 s. 87). En uppteckning från 1941–42 (OAU, H. Lindberg dep.) meddelar att där varit en liten damm »där drottning Kristina ska ha vattnat sina hästar». Den som senast utförligt har behandlat namnet är Lars Hellberg (1953, 1959–61). Han menar att förleden i ett ursprungligt **Kamb(a)haf* har omtolkats i anslutning till ett försvunnet namn **Kampen* på ett område invid vattensamlingen. Detta senare namn hänger enligt Hellberg samman med latinets *campus* 'fält' i en ursprungligen i Paris under medeltiden utvecklad specialbetydelse 'lärjungarnas lekplats, område utanför staden använt som lekplats av lärjungarna under fridagarna'. Från fyra svenska och två norska städer anför Hellberg platser kallade *Kampen;* till flera av dessa kan knytas traditioner om att de varit ett slags lekplatser för lärjungarna vid stadens (katedral)skolor. *Kampen* är, menar Hellberg, en försvenskad form av det latinska ordet *campus,* använt i det medeltida skolspråket. Om innebörden av det ursprungliga namnet **Kamb(a)haf* på den lilla vattensamlingen och sambandet med det ganska vanliga och på skilda håll i Sverige för små gölar uppträdande namnet *Kamhavet* (*Kambohav, Kommehav* m. fl. former, varom se Brevner a.a.) uttalar sig Hellberg inte närmare. Enligt Erik Brevner (1942 s. 162) ingår i alla dessa namn ett höjdbetecknande *kam* och enligt Nils-Gustaf Stahre (1986 s. 228) ordet *kamp* 'häst'.

Det är inte uteslutet, att namnet *Kamphavet* även kommit att beteckna området kring vattensamlingen och alltså i denna funktion ingår i gatunamnet.

Mellangatan

greffue gården i fierdingen på millom gatun belägen 1636 17/2 dbUpps 2.

Den i belägget omtalade Grevegården har, enligt ett presenterat donationsbrev, 10/9 1625 skänkts av grevinnan Cecilia Gustafsdotter till Bogesund och Björnö till hennes fogde Joakim Hansson för hans och hans faders Hans Tysks trogna tjänst. Gatans närmare läge är dock okänt; enligt K. W. Herdin (1932 s. 92) motsvarar det S:t Larsgatans nuvarande sträckning. Namnet skulle i så fall hänsyfta på läget mellan Sysslomansgatan och gatan mellan Domkyrkan och Gustavianum, vilka båda funnits före 1600-talets reglering.

Mäster Erik Svarts gränd, se kap. II:4b.

Nils Svarts gata/gränd (Svartens gränd)

i i Suartans grendh 1528 HUjb f. 29 (UFT 6 s. 209, DMS 1:2 s. 304), på Niels Svartz gathu, up åtf för:ne Niels Swarttz grend 1549 GFR 20 s. 262.

Den gränd som 1528 kallas *Suartans grendh* sägs ligga västan ån och synes ha sträckt sig mellan Allmänningsgatan och ån. 1549 uppges en tomt ligga »på Niels Svartz gathu», sö-

der om gatan. Beskrivningen av tomtens läge är inte helt entydig. Den anges ha en längd om 77 alnar »vijd almeningz gathun up ått för:ne Niels Swarttz grend», mäta 57 1/2 aln vid ån, 71 alnar på södra sidan och 56 alnar på västra sidan. Sven Ljung (1954 s. 71) synes mena att med Nils Svarts gata avses Allmänningsgatan och med Nils Svarts gränd en tvärgränd ned mot ån (jfr dock a.a. karta 3). Rimligare är nog att utgå från att en och samma gata, nämligen en tvärgränd mot ån, avses med de båda namnen (jfr DMS 1:2 s. 304, Ferm 1986b s. 147).

Den åsyftade Nils Svart anses vara borgaren Nils Svart, vars binamn i källorna omväxlande skrivs *Svart* och *Svarte* (med någon övervikt för *Svarte*). Han är äldst omnämnd som »dannesven» (1460 19/4 Uppsala RAp) och uppträder senare i ett flertal dokument som borgare och rådman (Ljung 1954 s. 71, 239 f., 425, Ferm 1986b s. 147). Han ägde jord i Ultuna, bodar vid Vårfrugatan och torget och ett stenhus vid S:t Persgatan (DMS 1:2 s. 67, 265, 277). 1496 figurerar han i Stockholms stads tänkeböcker (Sstb 1:2 s. 305, 2:3 s. 307, 308) och står 1504–09 antecknad för bodhyra i räkenskaper för Uppsala domkyrka (UDjb f. 21 v., 49 v., 92 v., 131 r., 169 r.). Han var död senast 1510, då kaniken Olof Svart, en son till Nils Svart(e), stadfäster föräldrarnas donation till S:ta Gertruds kapell av bl. a. ett stenhus vid Torget (DMS 1:2 s. 267). Rimligen måste Nils Svart(e) även ha ägt en fastighet vid den gata som ännu långt efter Nils död bär hans namn. Dylika gatunamn har sannolikt annars ofta kunnat växla efter den för tillfället mest betydande personen vid gatan (jfr *Eric Benedicti gränd*, kap. II:4b).

Namnformen *Suartans grendh* från 1528 innehåller bestämd form i genitiv av *Svarte* (jfr formen *herrans* i stället för modernt *herrens* i t. ex. uttrycket »ett oherrans liv»). Samma namnform förekommer 1504 (UDjb f. 20 r.), då Nils Svart(e)s hustru omnämns som »hustrv margit Niels swarta*ns*» i en uppräkning av testamentsgåvor till Uppsala domkyrka. Jämför också hustru *Cecilia swartans*, som 1452 (Sstb 1:1 s. 215, DMS 1:2 s. 283) byter en tomt i Svartbäcken mot en tomt i Stockholm – hon kallas i samma källa även *Cecilia Erik swartes*. Kanske var Erik och Cecilia föräldrar till Nils Svart. Jfr *Mäster Erik Svarts gränd*, östan ån (kap. II:4b), med namn efter Nils Svarts son.

Platsen

de ['från'] placenu*m* 1360 6/12 Uppsala RAp (SD 7:2 s. 394, DMS 1:2 s. 293), in plaz (3 ggr), i*n* plaz 1376 D 1 s. 1, 2 (DMS 1:2 s. 293 f.), a placeno*m* 1437 18/3 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 293 f.), a platzenom 1460 22/10 Uppsala RAp (DMS 1:2 s. 293 f.), j placeno*m* 1468 23/5 Uppsala RAp, pa plazsen 1508 15/11 Uppsala RAp.

Namnet *Platsen* betecknade ett (öppet?) område söder om domkyrkan. Dess exakta läge och omfattning kan dock inte fastställas (Ljung 1954 s. 84 f., DMS 1:2 s. 293 ff.). Ordet *plats* hade enligt Sdw i fornsvenskan betydelsen 'plats, ställe'. Det är lånat från medellågtyskans *plâtse, plas*, som förutom den allmänna innebörden 'Platz, Stelle' även kunde betyda 'öffentlicher Platz, Straße' (Schiller & Lübben). Denna sistnämnda betydelse har också det latinska *platea* (medeltidslatin även *placea*), varifrån ordet ursprungligen lånats.

Andra ortnamn innehållande ordet *plats* i denna betydelse är enligt samlingarna i OAU inte kända från medeltidens Sverige (däremot har ordet under 1900-talet tagits i bruk i namn på öppna platser). Sannolikt är det inlånat i denna funktion från medellågtyskan; i ett par i Schiller & Lübben anförda exempel synes ordet stå på gränsen mellan appellativ och ortnamn.

Svartens gränd, se *Nils Svarts gata.*

Sysslomansgatan

Olof håkonssons gård på Syslomans gatun 1641 24/9 dbUpps 2, Oloff håkonssons gårdh i fierdingen på Syslomans gatun 1641 2/11 dbUpps 2, S Hindrick Bakares gård i fierd: wid Syslomans gat: 1643 25/8 dbUpps 2.

Den nuvarande Sysslomansgatans sträckning anses i huvudsak gå tillbaka på det medeltida gatusystemet (Sundquist 1953 s. 230, Medeltidsstaden 3 s. 55, 60 f.; jfr *Allmänningsgatan*, längs ån, ovan). Hos Booman 1671 (s. 62) upptas i norra delen av kv. Rudan *Syslemänz Gården*, gränsande till Sysslomansgatan, S:t Johannesgatan och ån. Här hade domkyrkans ekonomiske förvaltare, sysslomannen, sin bo-

stad fram till 1890-talet (SF s. 52). Sedan hur lång tid Sysslomansgården funnits på denna plats är okänt; i kvarteret har påträffats senmedeltida byggnadslämningar (Gustafsson 1986 s. 111; för Sysslomansgårdens medeltida föregångare se Dahlbäck 1977 s. 281, DMS 1:2 s. 314).

Namnet *Sysslomansgatan* behölls efter 1640-talets reglering (kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen).

Trädgårdsgatan

widh trägårdz gatun, mott Konungens trägårdz gatu, vtt medh trägårdz gatun 1625 20/12 Uppsala ULA Skytteanska depositionen II, AIII.

Gatan, en föregångare till nuvarande Trädgårdsgatan, löpte i huvudsak parallellt med denna men närmare ån. Den utgick från Skytteanums västra långsida och sträckte sig enligt regleringskartan 1643, efter en avtagsgränd ned mot ån ungefär vid nuvarande Slottsgränd, fram till nuvarande Svandammen (Herdin 1932 s. 9, 11, 44). Gatan löpte längs den äldsta slottsträdgården, som upptog de nuvarande kvarteren S:t Erik, Trädgården och Fågelsången samt de västligaste delarna av kvarteren Kaniken och Munken, väster om den gamla Trädgårdsgatan (Francki 1990 s. 156 ff.).

Den nutida västligare belägna Trädgårdsgatan fick efter stadsregleringen 1643 överta föregångarens namn (se kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen). Sannolikt är också det efter regleringen förekommande parallellnamnet *Jungfru Marie gata* ett arv från äldre tid.

Ulleråkersgatan

Wllrakars gattun 1591 (DMS 1:2 s. 309).

Namnet *Ulleråkersgatan* nämns i en köpehandling, där Lasse köttmångare säljer sin gård Brunnsgården i Fjärdingen till drottning Gunilla Bielke. Tomten har i väster Lasse Grås gård, i norr Ulleråkersgatan, i öster domkyrkan och i söder en kroklinje. Varken Lasse Grås gård eller Brunnsgården kan emellertid närmare lokaliseras (Ljung 1954 s. 71 ff. samt karta 2). Enligt Nils Sundquist (1953 s. 102) bör Ulleråkersgatan i princip kunna motsvara nuvarande S:t Larsgatans sträckning närmast domkyrkan och dess fortsättning (nuvarande Akademigatan) mellan domkyrkan och Gustavianum mot Odinslund, en tanke som får ett visst stöd av Sven Ljung (a.a. s. 73). Senast har frågan diskuterats av Per Vikstrand (1992), som också tänker sig en föregångare till Akademigatan.

Av Uppsalas medeltida gator har flera namn efter det mål till vilka de ledde, t. ex. *Klostergatan* och *Vårfrugatan* östan ån. Namnet *Ulleråkersgatan* borde alltså kunna utvisa platsen för det Ulleråker som givit namn åt Ulleråkers härad och också var dess tingsplats varit belägen (Andersson 1965 s. 35 m. hänv.). För en närmare diskussion av denna fråga hänvisas till Sundquist (1953 s. 102 ff.) och Ljung (1954 s. 71 ff.), som båda vill förlägga Ulleråker till området vid Trefaldighetskyrkan, Riddartorget och Gustavianum, och till Vikstrand (1992), som överväger ett läge vid universitetsbiblioteket eller slottet. Den nedslipade och ålderdomliga namnformen *Wllrakars gattun* i dokumentet från 1591 tyder på att gatunamnet redan då var gammalt och kanske inte längre associerades med häradsnamnet, som vid denna tid skrevs *Ulleråkers härad* o. likn.

d. *Icke lokaliserbara gator*

Baggegränden

Lars Jönssons källare och tompt i bagge gränden 1635 24/4 dbUpps 2, Lars Jönssons källare och tompt i baggegränd 1635 24/4 dbUpps 3, Lars Jönssons källare och tompt i baggegränden 1635 28/5, 3/8 dbUpps 2, Eeda Kååltompt i Bagge gränden 1637 16/1 dbUpps 2.

Baggegrändens läge är okänt. Sannolikt har någon person med tillnamnet *Bagge* bott vid gränden.

Biskopsgränden

g. Lars Jönssons Kåålsäng i Biscopsgränden 1642 2/6 dbUpps 2, Oloff Larsson i Biscopzgränden

1642 24/12 dbUpps 2, Oluff Larsson i Biskopsgränden 1644 6/6 dbUpps 4 f. 27 v.

Biskopsgrändens läge är okänt. Förleden syftar väl på att någon biskop bott vid gränden eller ägt en tomt där. Nämnas kan att Nils Krook, biskop i Växjö 1632–46, samt kyrkoherden och professorn Lars Wallius, biskop i Strängnäs 1637–38, ägde gårdar i nuvarande kv. Luten (Herdin 1934 s. 114).

Grindgränden

een änkia H. karin i grindgränden 1648 21/3 dbUpps 4 f. 182 v.

Gränden har måhända legat vid någon grind i utkanten av staden. Sannolikt tillhör gränden och dess namn tiden före stadens reglering.

Olof Hinderssons gränd

Gabriels Oloff Pärssons gård i Olof hinderssons gränd 1635 25/2 dbUpps 2, Gabriels Oloff Pärssons gård i Oloff hinderssons gränd 1635 23/3 dbUpps 2.

Läget för den två gånger omnämnda gränden är okänt; varken Olof Hindersson eller Gabriels Olof Persson kan med säkerhet identifieras. För namntypen jfr *Eric Benedicti gränd* (kap. II:4b).

e. *Broar över Fyrisån*

Bron, se *Dombron.*

Bron vid Vårfrukyrkan

juxta ecc*lesi*am beate virginis vpsalie p*ro*pe po*n*tem ['vid Vårfrukyrkan i Uppsala nära bron'] 1305 14/6 Uppsala RAp (SD 2 s. 447), p*ro*pe ecc*lesi*am b*eat*e v*irgini*s iuxta ponte*m* ['nära Vårfrukyrkan vid bron'] 1305 14/6 Uppsala RAp i vid. 1317 28/7 Arnö.

För denna bro se nedan under *Dombron.* För de i litteraturen anförda namnen *Lilla Munkbron* och *Mellanbron* för bron vid Vårfrukyrkan (Busser 1773 s. 59, Herdin 1932 s. 44, 55) finns inga dokumentariska belägg.

Dombron (Bron, Torgbron)

?piscaturam sub ponte. arusie que nu*n*c vppsalia dicitur *et* medietate*m* ampnis a piscatura pred*icta* vsq*ue* ad finem brachii molendinaris ['fisket under bron i Aros som nu kallas Uppsala och halva ån från det förenämnda fisket ända till kvarnarmens slut'] 1286 22/5 Stockholm RAp (SD 2 s. 9, DMS 1:2 s. 253), ?hinzæ mercatori aput finem pontis habitanti ['Hinze köpman som bor vid änden av bron'] 1292 26/5 u.o. RAp (SD 2 s. 142, DMS 1:2 s. 253),[12] ?hænza de breænda [sic!] 1296 2/8 [Uppsala] avskr. 1344 SD 2 s. 215 (DMS 1:2 s. 253), ?pontem qui penes vos jacet su*per* piscaria*m* ['bron som hos er löper över fiskeverken'] 1313 15–22/8 u.o. RAp i vid. 1317 28/7 Arnö (SD 3 s. 139 efter vid. 1337 16/3 Stockholm RAp, PSS 1 nr 12 s. 14, DMS 1:2 s. 253), ?pontem prefatum construere et Rep*a*rare ... Nec su*per* pontem prefatum jn aliquod pred*icte* Ecc*le*sie vpsalen*sis* p*rei*udicium aliqua jnconsueta ponere edificia ['den förenämnda bron bygga och reparera ... att inte, till förfång för den förenämnda Uppsalakyrkan [domkyrkan], uppföra några byggnader på den förenämnda bron, vilka ej funnits tidigare'] 1337 16/3 Stockholm RAp (SD 4 s. 550, PSS 1 nr 24 s. 27, DMS 1:2 s. 253), q*uod* ciues vpsalen*ses* ... t*u*rrim q*u*and*a*m emine*n*tem *super* om*n*ia edificia in *cir*cuitu in pede pontis que*m* co*nstr*vxerant edificare conan*tur* ['att borgarna i Uppsala ... ämnar bygga ett högt torn, över alla kringliggande byggnader, vid fästet av den bro som de byggt'] [1339] 25/4 Arnö RAp (SD 4 s. 656, DMS 1:2 s. 253), quandam t*u*rrim alicui*us* altitudinis in pede pont*is* quam de nouo co*n*stru*ere* incipitis ['det höga torn vid fästet av bron vilket ni ånyo tar er för att bygga'] 1339 20/5 Helsingborg RAp (SD 4 s. 660, DMS 1:2 s. 253 f.), versus vicu*m* qui dirigitur de ponte versus ecc*lesi*am b*eat*i petri ['mot gatan som leder från bron till S:t Pers kyrka'] 1345 4/4 [Uppsala] RAp (SD 5 s. 429, DMS 1:2 s. 276, 264), Jn ponte ad aq*ui*lone*m*, Jn ponte ad austru*m* ['på brons nordsida, på brons sydsida'] 1376 D 1 s. 1 (DMS 1:2 s. 254), næmar*e* bronne 1410 29/5 Uppsala RAp (SDns 2 s. 303, DMS 1:2 s. 269), the stora bro, pa brona, till stadzbrona 1454 22/2 Uppsala RAp (USP s. 13, DMS 1:2 s. 254), j mella*n* broone oc torgith 1469 6/5 Stockholm RAp, ?lasse vid brona 1497 UDR 2 s. 34, 1498 ib. s. 120, 1499 ib. s. 172, viid Torgbron, aff torgbron 1533 GFR 8 s. 190, in tiil torgzbron, från bron 1534 GFR 9 s. 309, widh Dombron 1586 Sstb 2 ny följd 7 s. 259 f., wid dombron 1632 4/8 dbUpps 1 s. 175 , wid Dombroon 1634 22/8 dbUpps 1 s. 296, moot Dombroon, på Dombroon 1639 20/3 dbUpps 2, kom på Dombroon 1643 22/9 dbUpps 2

Flera olika åsikter har framförts om läget för stadens tidigast omnämnda bro. 1286 byter kung Magnus bort en fiskeverke (en fångst-

anordning för fisk) under bron i Aros och dessutom halva delen av ån från bron ända till kvarnarmens slut, en sträcka på 650 fot. K. W. Herdin (1932 s. 48) identifierar bron utan närmare motivering med nuvarande Dombron över Fyrisån. Nils Sundquist (1953 s. 298 ff.) hävdar att den har legat vid nuvarande S:t Olofsbron, liksom också den bro som omnämns 1313; belägget från 1337 skulle däremot avse en föregångare till Dombron. Sven Ljung (1954 s. 62 f.) och DMS (1:2 s. 253) vill förlägga den äldsta bron till platsen för nuvarande Västgötaspången vid den gamla Vårfrukyrkan; av de övriga osäkert lokaliserade beläggen synes Ljung, liksom DMS, vilja föra dem från 1313 och 1337 till samma plats.

Andra belägg för en tidig bro där Sundquist vill förlägga den finns inte, däremot omtalas 1305 en tomt vid Vårfrukyrkan nära bron (se *Bron vid Vårfrukyrkan*). Enligt Jan Helmer Gustafsson (1986 s. 119 ff.), med visst instämmande av Olle Ferm (1986a s. 48), bör stadens äldsta och enda bro ha legat vid åsgenombrottet, där ån var smalast och grundförhållandena mest gynnsamma, d.v.s. vid nuvarande Dombron; på de andra platserna skulle åstränderna ha varit alltför flacka. Den 1305 omtalade bron vid Vårfrukyrkan har enligt Gustafsson snarare varit byggd över en liten bäck som mynnade ut i Fyrisån i höjd med Vårfrukyrkan. Av intresse för omnämnandet av bron vid Vårfrukyrkan är också *Smäcken*, vilket namn äldst är belagt 1496 (se nedan). Benämningen *the stora bro*, som uppträder för nuvarande Dombron 1454, bör rimligen sättas samman med förekomsten av en bro vid Vårfrukyrkan och/eller Smäcken.

Tanken att stadens äldsta bro har legat vid Dombron är naturlig. I beläggsammanställningen ovan redovisas därför alla de omdiskuterade brobeläggen utom det från 1305 (se *Bron vid Vårfrukyrkan*) – de omnämnanden som inte med säkerhet kan föras hit har dock försetts med frågetecken. Beläggen från 1339 är de äldsta som med visshet kan knytas till platsen för Dombron; det torn som omtalas vid brons fäste kan nämligen i ett par senare dokument med säkerhet lokaliseras hit (Ljung 1954 s. 62 f.).

Något egentligt namn på Dombrons föregångare dyker inte upp i källorna förrän på 1530-talet, då den på grund av läget invid stadens torg kallas *Torgbron*. Detta skulle kunna tyda på att den länge var den enda egentliga bron över ån (jfr *Bron vid Vårfrukyrkan*, *Smäcken* och *Munkbron*). Namnet *Dombron* är känt från 1586 och är ännu i bruk om brons efterträdare på platsen. Det syftar givetvis på läget nära Domkyrkan.

Kvarnbron

p*r*ope pont*em* mole ['nära Kvarnbron'] 1497, 1499 UDR 2 s. 34, 172 (DMS 1:2 s. 254), p*r*ope pont*em* mole 1503 UDR 3 s. 16.

Bro mellan holmen med kvarnen (nuvarande Upplandsmuseet) och den västra stranden av Fyrisån.

Munkbron

[Omnämnande 1550, se UFT 3 s. 35], [omnämnande 1576, se USH 2 s. 61], [omnämnande 1591 21/4, se USH 2 s. 61], öffuer Munckebroon 1633 2/10 dbUpps 1 s. 240, När iagh tå gick ut åt islandet ... wij möttes vppå Munkebroon 1638 26/11 dbUpps 2, moot munckebroon 1641 10/11 dbUpps 2.

Läget för den bro som omnämns på 1500-talet är okänt (Ljung 1954 s. 61 f.). Beläggen från 1633 och 1638 avser en bro på Islandet. I samband med omnämnandet 1633 omtalas en båtlast på Islandet, rimligen nedanför nuvarande Islandsfallet, varför det sannolikt rör sig om en bro ungefär på platsen för den nuvarande Islandsbron. Då Islandsbrons föregångare på 1700-talet också bar namnet *Munkbron* (se kap. IV:2a, stadsdelen Kungsängen), ligger det närmast till hands att anta, att även de äldre beläggen för detta namn avser en bro över Fyrisån på denna plats.

Anledningen till namnet är oklar. Johannes Schefferus (1666 s. 162) sammanställer brons namn med de på hans tid ännu kvarvarande resterna av Vårfrukyrkan i kv. Duvan, vilka han tolkar som ett tidigare kloster; Vårfrukyrkan förlägger han till västra åsidan på grund av gatunamnet *Jungfru Maria gata* (a.a. s. 158), varom se kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen (jfr häremot Peringskiöld 1719 s. 300, Busser 1773 s. 63, 261). Enligt K. W. Herdin

(1932 s. 19 f., 55) har namnet *Munkbron* sin grund antingen i att bron anlagts av munkar eller i att en intilliggande tomt på västra åsidan vid ett tomtbyte 1341 (DMS 1:2 s. 298) tillföll dominikanerna i Sigtuna (jfr Alving 1923 s. 71 f.). För det i topografisk litteratur omtalade namnet *Lilla Munkbron* (*Mellanbron*) se *Bron vid Vårfrukyrkan.*

Smäcken (Vårfrusmäcken)

Try breff på en gård med et litit stenhus litit utanför Warfrw Smeck liggiandis synnan ån then Oloff Swart borgare i Upsala gaff til Domkyrkionne dat anno 1496 S 139:aa s. 421 (anteckning om reg. av Rasmus Ludvigsson), til ath biggia smækken mædh*er* 1497 UDR 2 s. 28, Steen til smækken 1497 UDR 2 s. 83, på Wåhrfru gaten når ifrå Smäckenn 1565 14/6 Lindberg 1957 s. 6 (DMS 1:2 s. 253, 265), [omnämnande 1566 20/5, se DMS 1:2 s. 265], widh Smekken 1596 25/9 Lindberg 1957 s. 6, til Smecken 1627 4/9 UUak 1 s. 30, gård på Långhgatun belägin wid åhna, offuan Smäcken 1630 6/12 dbUpps 1 s. 70, M. Johan Frankens gård wid smecken 1631 26/3 dbUpps 1 s. 105, gick ... samma wägh uthföre Långhgatan. Iffrå Bastuffwugårdhen gick han först, öf:r Smäcken åt pastoris gårdh 1632 7/3 UUak 1 s. 193, vellb*o*rne her Suante horns tompt wid smäcken 1637 6/11 dbUpps 2, Oloff Seffredsson på Långhgatun ... böód Staden till kiöps den herretompten wid Smecken belägen geent moot Bårmestarens [sic!] Joon Oloffssons gårdh som han kiöpt haffuer aff wellborne her Suante horn 1638 28/2 dbUpps 2, Johan Eekebladz gård westan åån nidan för Smäcken 1639 11/1 dbUpps 2, her Clas horns gårdh åffuan Smäcken 1639 23/3 dbUpps 2, westan Åån och nidan smäcken 1640 23/3 dbUpps 2,[13] Oloff Perssons Stenhus och tompt nidan Smäcken 1640 23/3 dbUpps 2, en gård nidan wårfru Smäck moot Konungz trägardz balk belägen 1641 24/9 dbUpps 2, uthföre åth Smeckien 1643 20/1 UUak 3 s. 96.

Brons läge och namn har utförligt behandlats av Helge Lindberg (1957, 1987). I namnet ingår ett ord *smäck* 'spång, liten bro'. Detta är en bildning till verbet *smäcka* 'smälla, slå (till)'; med *smäck* synes nämligen ursprungligen ha avsetts vindbryggor, som slår ned (och upp) med en smäll.

Av vikt för lokaliseringen av bron är att namnet *Smäcken* på 1600-talet finns belagt från båda åsidorna. Hos Booman 1671 (s. 39) kallas ett litet kvarter mellan Fyrisån och nuvarande Östra Ågatan i höjd med kv. Duvan för *Smäcken*, och på en karta från 1667 benämns de nuvarande kvarteren Kaniken och Munken på den motsatta, västra åsidan för *Smecken* (Lindberg 1957 s. 6 f., 23 f.). På västra åsidan är namnet inte känt från senare tid; på den östra sidan levde det kvar som namn på en 1860 igenfylld inbuktning i ån mellan det nämnda lilla kvarteret och Nybron (a.a. s. 4 f.). Lindberg (a.a. s. 23 ff.) finner det mindre troligt att Smäcken har varit en spång på Östra Ågatan över det lilla dike som då ännu mynnade ut i ån vid den omtalade inbuktningen; om man där haft behov av en bro, måste det ha rört sig om en större anläggning, som kunde befaras med fordon, knappast en spång.[14] Namnets förekomst även på den västra åsidan gör att Lindberg stannar för att Smäcken varit en spång över ån, kanske rent av att identifiera med den från år 1305 kända bron vid Vårfrukyrkan (jfr *Bron vid Vårfrukyrkan*). S. Ljungs (1954 s. 79) förslag att placera Smäcken vid nuvarande Islandsbron avvisas av Lindberg.

Att Smäcken verkligen varit en bro över ån görs troligt av de tre belägg som omtalar två gårdar västan ån nedanför Smäcken (1639 11/1, 1640 23/3 samt 1641 24/9; Konungsträdgården låg i nuvarande kv. Trädgården och Fågelsången västan ån). Att närmare precisera läget är dock svårt. 1638 28/2 uppges en tomt vid Smäcken ligga mitt emot borgmästaren Jon Olofssons gård. Denne ägde enligt K. W. Herdin (1927 s. 17 f.) en gård på nuvarande Östra Ågatan i hörnet av Smedsgränd, alltså alldeles invid åinbuktningen Smäcken. Namnformen *wårfru Smäck* från 1641 kunde kanske däremot antyda ett läge längre söderut på platsen för nuvarande Västgötaspången, eftersom den medeltida Vårfrukyrkan låg i nuvarande Bredgränd och kv. Kroken.[15] 1643 åsåg Gert guldsmed från sin gård ett slagsmål nära Smäcken; gården var belägen i närheten av Nybron (Herdin 1927 s. 35 f.).

Brons ålder kan inte heller fastställas. Om den motsvarar den år 1305 nämnda bron vid Vårfrukyrkan och belägget från 1496 avser den senare Smäcken, får uppgifterna i beläggen från 1497 tolkas som att bron då reparerades eller nybyggdes. Eftersom nuvarande

Dombron kallas *the stora bro* 1454, är det helt möjligt, att Smäcken existerat före 1496. Den synes ha försvunnit i samband med stadens reglering efter 1643, då Nybron tillkom. Möjligen omnämns Smäcken av Johannes Schefferus (1666 s. 19) i hans bekanta Uppsalaskildring. Schefferus omtalar att staden ägde tre broar (härmed avses väl Dombron, Nybron och Munkbron, d.v.s. nuvarande Islandsbron). Han skriver vidare: »Habuit & quartum olim, sed angustum, & ex ligno uno alterove tantum compositum, quem deinde impetus fluminis copiaque glaciei disjecit» ('Fordom hade staden även en fjärde bro, men smal, endast sammansatt av en eller annan träbjälke, vilken bro sedan förstördes av den häftiga strömmen och ismassorna').

För en annan smäck över ån se *Svartbäckssmäcken.*

Svartbäckssmäcken

wed Swarthv beck smecken 1540 DMS 1:2 s. 254, offvan Svartebäckz smecken vesten åhne 1553 GFR 24 s. 111.

Att Svartbäckssmäcken varit en bro över Fyrisån görs klart av belägget från 1553, som omtalar en tomt ovan smäcken, västan ån. Med namnet *Svartbäckssmäcken* kan alltså knappast ha åsyftats den kända bron över Svartbäcken vid dess utlopp på Fyrisåns östra sida, strax norr om nuvarande Haglunds bro. Denna bro var för övrigt under medeltiden och senare känd som *Svartbäcksbro* (se kap. II:4b).[16] Namnets förled måste i stället åsyfta stadsdelen Svartbäcken. Denna omfattade området längs åns östra sida norr om franciskankonventet fram till bäcken Svartbäckens utlopp i Fyrisån (Wahlberg 1986a s. 36 ff.). Brons närmare läge kan dock inte fastställas; kanske var den en föregångare till Rudbecks hängbro på platsen för nuvarande S:t Olofsbron (se kap. IV:2a, stadsdelen Centrum).

Torgbron, se *Dombron.*

Vårfrusmäcken, se *Smäcken.*

III. Namn på gator, torg, broar och kvarter efter 1643 års stadsreglering

1. 1643 års stadsreglering

Till 1642 års riksdag hade Uppsalas två borgmästare Tomas Larsson och Tomas Lohrman inlämnat en petition rörande bl. a. en del ekonomiska rättigheter för staden. Önskemålen tillgodosågs i en resolution utfärdad av förmyndarregeringen 28 februari 1643. Resolutionen innehöll dessutom bestämmelser av ett helt annat slag, nämligen att stadens gamla gatunät helt skulle omformas. Detta bör ha kommit som en fullständig, säkerligen inte helt angenäm överraskning för petitionärerna. Det heter i resolutionens andra punkt:

Emedan Hennes Kongl. Maij:t pröfwar och ehrachtar nödigt wara, så för stadsens prydnad och sijrat, som andre dess bekwäm- och nyttigheeter att staden med sine gatur och gränder samt huus och gårdar uthi ordning och regularitet må blifwa formerad och rättat, på det alle olägenheeter beswär och fara som av de oordenteliga och i confusion oppsatte stadsens byggningar och huus så in publicum som ens och annors egendomb och goda som oftast han kommer elden ju är till at befruchta, måge så mycket som möjeligit och man skäligit är förhindras och afwärjas; alltså will Hennes Konl. Maij:ts wälbetrodde dess commissarier och en ingenieur tillförordna som en rätt plan och dessein öfwer stadsens formerande skall fatta, gator och gränder afsticka och medh stänger och spåror utvisa så at den råd och wilja hafwer må weta herefter i ordning och regularitet at byggja. Sedan ock alldenstund Hennes Kongl. Maij:t icke utan särdeles behag förnimmer det staden med bårgerskap tilltager och förökas, ty will Hennes Kongl. Maij:t till dess trogna undersåtares bättre beqwämligheet och stadsens utwidning dem nådigast uplåta Konungsträgården där sammastädes, som wäl som några täppor och tomter på högra sijdan om åen belägna efter det afstick som Hennes Kongl. Maij:t öfwer will författa och giöra låta, at byggja huus och gårdar uppå och där afgående tomptören och rättigheet staden till dess gagn och bästa förunna och hemfalla låta.
(Herdin 1932 s. 336 f.)

Stadens gator och gränder skulle alltså formeras och rättas »uthi ordning och regularitet», dels till dess »prydnad och sijrat», dels, och väl framför allt, för att minimera eldfaran. Som plåster på såren upplät drottningen den gamla Konungsträdgården nedanför slottet (ungefär omfattande nuvarande kv. Fågelsången och Trädgården) för bebyggelse. Rikskanslern Axel Oxenstierna hade vid riksrådets överläggning framhållit att Konungsträdgården

1643 års regleringskarta (LMV B 70–1:3), som visar stadens äldre gatunät med den nya stadsplanen inritad ovanpå. Foto LMV.

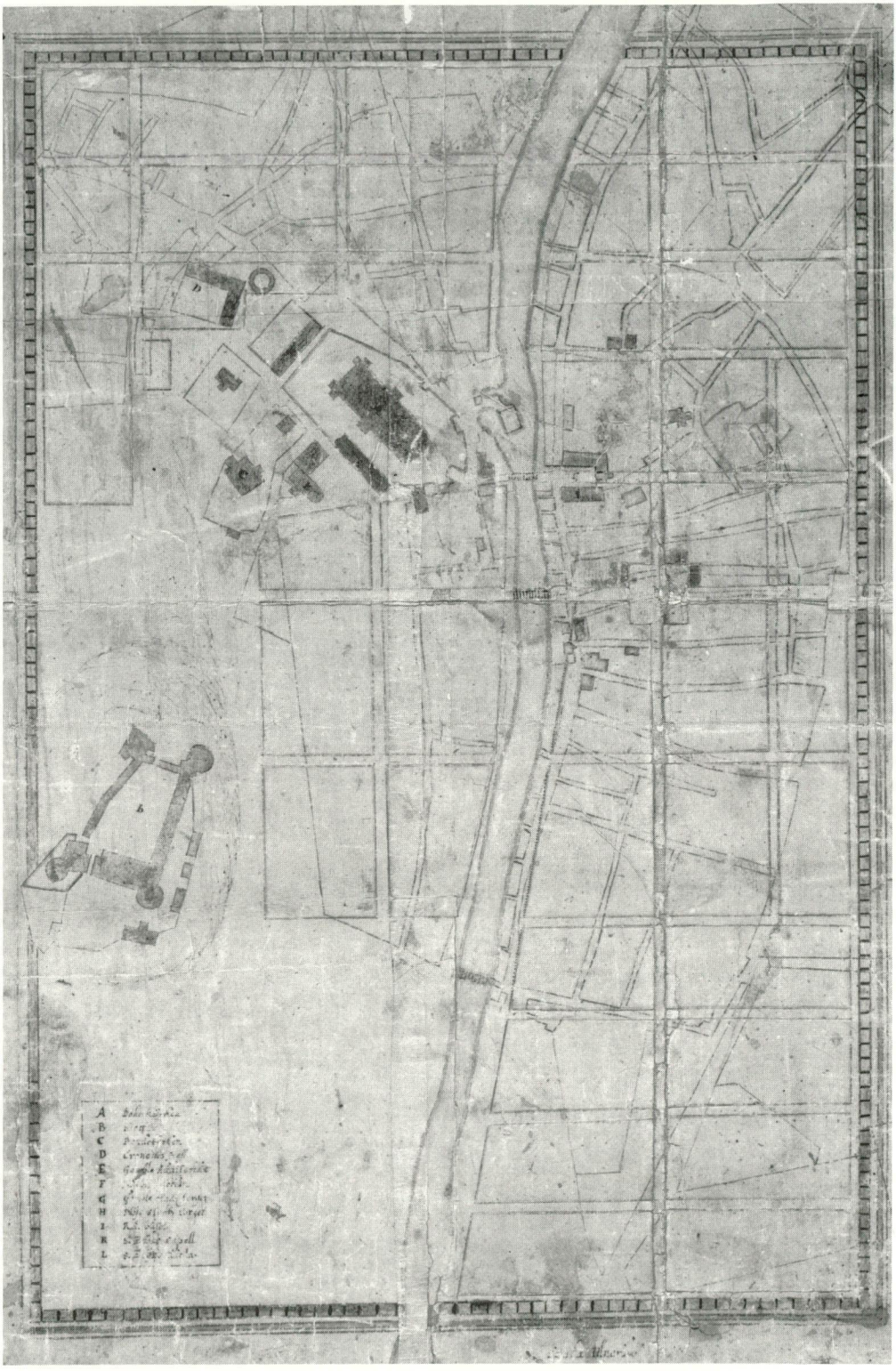

led av brist på sol och borde ersättas med en ny trädgård på slottets södra sida.

Denna korta redogörelse för stadsplanen och dess genomförande bygger på K. W. Herdins (1932 s. 56 ff.) ingående beskrivning, till vilken hänvisas för mer detaljerade uppgifter. Regeringens specielle kommissarie för planens genomförande blev vice amiralen och riksrådet Claes Fleming, sannolikt biträdd av stadsingenjören i Stockholm Anders Torstensson. Dessa båda herrar infann sig tillsammans med landshövdingen Göran Gyllenstierna på Uppsala rådhus den 25 maj 1643 för att inför borgerskapet förklara avsikten med stadens omreglering. Eftersom denna sades vara till nytta och gagn för staden, borde ingen förarga sig utan godvilligt låta nöja sig med vad överheten befallt. Att stadens omdaning inte skulle ske utan knot och motstånd från invånarna är dock knappast ägnat att förvåna. En stor del av borgarna tvingades flytta från sina gamla gårdar och bygga upp dem på nytt på annan plats.

Vår kännedom om den nya stadsplanens förhållande till det gamla medeltida gatunätet grundar sig på den s. k. regleringskartan från 1643. Denna utvisar stadens äldre gatunät med den nya planen inritad ovanpå. Originalet, om det nu är fråga om ett original, förvaras i Lantmäteriverkets forskningsarkiv i Gävle. Planen är utformad efter modell av det då förhärskande stadsplanemönstret med en rutnätsplan med regelbundet gatunät, rätvinkliga gatukorsningar och rektangulära kvarter. Den nya planen för Uppsala upptar två huvudgator genom staden (nuvarande *Svartbäcks-* och *Kungsängsgatan* resp. *Vaksala-* och *Drottninggatan*), vilka korsas vinkelrätt över det nyanlagda Stora Torget. Detta torg fick en för Sverige ovanlig utformning av slutet renässanstorg med fyra gator utgående vinkelrätt från mitten av varje sida. Fyra nya tullhus anlades vid ändarna av de båda huvudgatorna vid stadens utfartsvägar. De närmast spikraka landsvägarna, utgående från tullhusen i norr, söder och öster, tillkom också nu. Parallellt med de båda huvudgatorna uppdrogs mindre tvärgator och gränder. Den gamla Långgatan längs åns östra sida (nuvarande Östra Ågatan) blev kvar, dock något rätad. Ansvariga för planens genomförande var sannolikt de ovan omnämnda Claes Fleming och Anders Torstensson. Dessa hade tidigare efter branden på Norrmalm i Stockholm 1640 utarbetat en liknande rutnätsplan för denna stadsdel.

Den första åtgärden för planens genomförande var att flytta alla lador från gårdarna inne i staden till den planerade stadsgränsen, där de kom att bilda en lång gränsrad mot den omgivande landsbygden (jfr *Kungsgatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Centrum). Med det fortsatta arbetet tog det emellertid betydligt längre tid. I stadens domböcker talas ofta om vikten av »regularitetens» fortsättande. K. W. Herdin (1932 s. 69) har beskrivit förloppet på följande sätt:

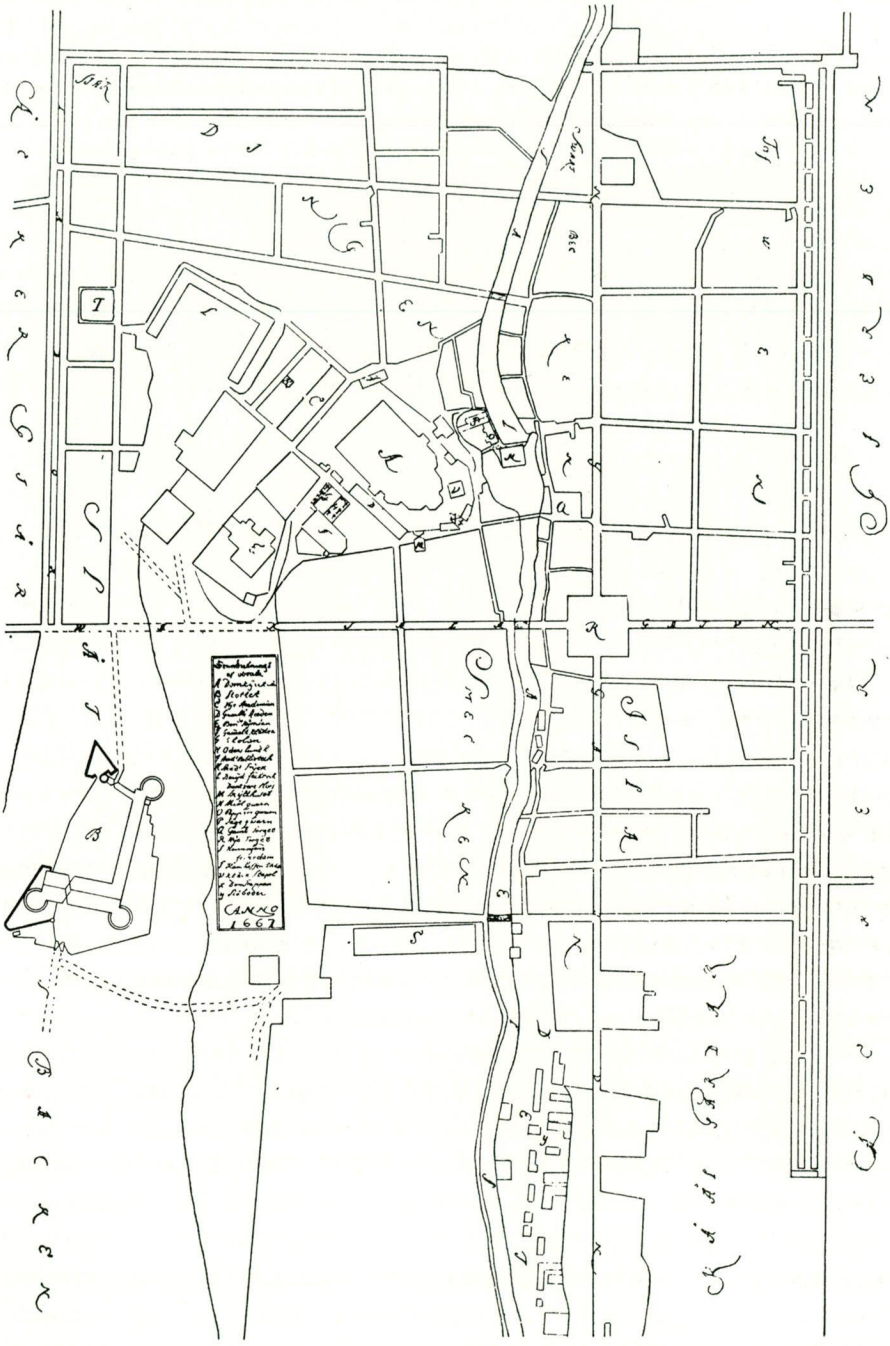

Översiktskarta från 1667. Kartan, vars original är försvunnet, återges här efter en renritning i UFT 46:2 s. 118 (Sundquist 1939). Det fotografi som renritningen grundar sig på och som enligt Sundquist 1939 s. 116 har funnits i Museet för nordiska fornsaker vid Uppsala universitet har inte kunnat påträffas.

Förvisso krävde regleringen i hög grad rättvisa, medling och tålamod från de styrandes sida, lydnad, tillmötesgående och uppoffringar från allmänhetens. Den nya ordningen innebar en utomordentlig omvälvning av det bestående stadsskicket, ett våldsamt ingripande på invånarnes vanor och trevnad, ekonomiska existensvillkor o.d. Man tänke sig blott vad det betydde, att en 40 fot bred och 4,400 fot lång gata, sådan som den stora Konungsgatan skulle genomskära den östra stadsdelens alla gamla kvarter, utan ringaste hänsyn till förut varande förhållanden. Alla byggnader i dess väg måste rivas och flyttas, möjligen till en annan tomt, för att åter uppbyggas, gatan måste flyttas, planeras och stensättas. Allt detta arbete såväl i denna som andra trakter i staden skulle utföras ej av offentlig myndighet och på allmän bekostnad utan av resp. gårdsägare, en var i den mån hans fastighet berördes av gatureglerингen. Att detta arbete skulle medföra, utom kostnader, betydande svårigheter, obehag och stundom tvister, låg i sakens natur. Det sved i mångens hjärta att nödgas utrymma de gamla kära hemmen, de små trevna täpporna och kryddgårdarna för att reda sig nya hem i ny omgivning. Men den tidens folk var vant att lyda Överhetens bud, och efter ett par decennier var man tämligen hemmastadd i det nya stadsskicket.

2. 1669 års namnkommitté och 1671 års planta

Den nya stadsplanen var mot slutet av 1660-talet i stort sett genomförd. En ny avmätning av staden var nu av nöden. Uppdraget kom att gå till lantmätaren Staffan Månsson Booman, som påbörjade sitt arbete 1667. Ett 1669 färdigställt kartverk som inköptes av staden gick troligen förlorat i 1702 års brand. Ett annat exemplar, som inköptes av universitetet 1671, är däremot bevarat (UUB S 143b); det benämns i litteraturen ofta »den Boomanska plantan» eller »1671 års planta» (jfr spanska *planta*, italienska *pianta* 'ritning, karta'). Plantan utgörs av en kartbok om 54 sidor med färglagda avritningar av ett (i några fall två) kvarter per sida i fyra avdelningar, en för varje rote i staden, Svartbäcksroten, S:t Persroten, Vårfru- eller Kungsängsroten och S:t Larsroten (dessa rotar var efterträdare till de medeltida stadsdelarna Tovan, Svartbäcken, Islandet och Fjärdingen, varom se kap. II:1).

I 1671 års planta är de flesta gator namngivna. Eftersom stadens nya gator oftast inte motsvarade de gamla hade det blivit nödvändigt med en rad nya gatunamn. De angivna namnen härrör sannolikt till största delen från en namnkommitté, utsedd av magistraten år 1669. Som medlemmar i kommittén hade valts två företrädare för akademin, professorn i praktisk filosofi Petrus Ljung och akademisekreteraren, sedermera riksantikvarien Johan Hadorph, och sju för staden, slottsfogden Samuel Stehen, borgmästaren Samuel Kadow, syndicus Jacob Berg samt rådmännen Erik Jöransson, Erik Hansson Angerman, Bengt Gahm och Måns Månsson. Kommittén sammanträdde enligt stadens dombok den 22 mars 1669.[17] Något protokoll från sammanträdet är inte bevarat, men resultatet av kommitténs arbete kan studeras i den Boomanska plantan 1671. Förfarandet att en officiellt tillsatt namnkommitté

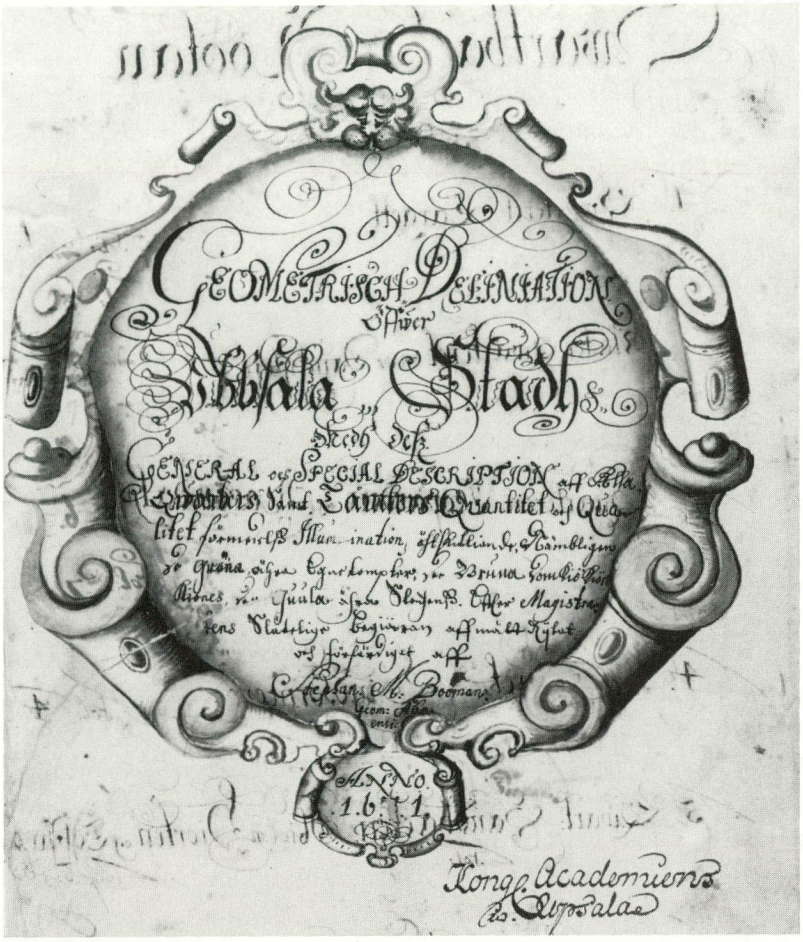

Titelbladet till Staffan Månsson Boomans kartverk från 1671. Foto UUB.

fick ge namn åt stadens gator innebar ett brott med tidigare namngivningsprinciper och ett nytt skede i de uppsaliensiska gatunamnens historia. Under medeltiden och 1600-talets första hälft var namnen till sannolikt allra största delen spontant framväxta. Från och med 1669 blir det officiella, reglerande inflytandet helt dominerande.

a. *Gatu- och torgnamn*

Gatunamnen hos Booman 1671 kan indelas i följande grupper:

1. Kvarvarande äldre namn: (*Bredgränd*), *Klostergatan* (den yngre), *Långgatan* (tidigare *Vårfrugatan*), *S:t Persgatan*, *Själagatan*, (*Stora Tovagatan*) östan ån samt *Sysslomansgatan* och *Trädgårdsgatan* västan ån.

Av de medeltida gatorna har endast en behållit både namnet och sin hu-

vudsakliga gamla sträckning, nämligen *S:t Persgatan*. Detta beror naturligtvis i första hand på att gatunätet nästan helt förändrats. Bredgränd fick en något västligare och Stora Tovagatan (nu *Linnégatan*) en ännu mera skiljaktig sträckning än sina medeltida föregångare. De övriga namnen, som alla synes vara spontant uppkomna, är kända först från tiden strax före regleringen och har återanvänts för gator med i huvudsak samma sträckning. Det medeltida namnet *Vårfrugatan* hade under 1600-talets början efterträtts av *Långgatan*. Den så benämnda långsträckta gatan fick i den nya stadsplanen i huvudsak behålla sin gamla sträckning längs den östra åstranden.

2. Namn tillkomna efter regleringen men före 1669 års namnkommitté-förslag: *Stora Konungsgatan* (södra delen av nuvarande Svartbäcksgatan), *S:t Larsgatan*, *Jungfru* (*Sancta*) *Mariæ gata* (alternativnamn för *Trädgårdsgatan*), *Vaksalagatan* samt *Gamla Torget* och *Nya Torget* (senare *Stora Torget*).

Namnet *Stora Konungsgatan* är med all sannolikhet lånat från Stockholm genom förmedling av Claes Fleming och Anders Torstensson, vilka som ovan nämnts ansvarade för Uppsalas reglering. Vid den liknande reglering de strax innan genomfört av Norrmalm i Stockholm hade de därvid givit två av huvudgatorna namnen *Drottninggatan* och *Regeringsgatan*, sannolikt som en hyllning till den minderåriga drottning Kristina och hennes förmyndarregering. På den äldsta planeringskartan över Stockholm benämns Drottninggatan *Stora Konungsgatan* (se vidare under *Drottninggatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Centrum). Namnet *S:t Larsgatan* anknyter till den intilliggande domkyrkan, för vilken S:t Lars var ett av de tre skyddshelgonen; gatan ligger dock inte invid domkyrkans sydportal med den medeltida S:t Larsskulpturen. *Jungfru Mariæ gata* har väl sitt namn efter läget nära domkyrkans gamla Mariakor. Dessa båda gatunamn har rimligen tillkommit på officiell tillskyndan. Det är emellertid förvånande att helgonnamn togs i bruk i gatunamn under den lutherska ortodoxins tidevarv; i Boomans planta 1671 har ytterligare tre (fyra) sådana namn tillkommit. Vaksalagatan var stadens utfartsväg mot Vaksala.

Det nya torg som anlades efter regleringen kallades äldst *Nya Torget* (från slutet av 1700-talet *Stora Torget*), varvid det gamla torget småningom fick namnet *Gamla Torget*.

3. Nytillkomna namn.

Antalet tidigare inte använda gatunamn i den Boomanska plantan uppgår till 25. Några av dem kan naturligtvis ha tillkommit tidigare utan att ha lämnat spår i det genomgångna källmaterialet, men sannolikt är de flesta tillskapade av 1669 års namnkommitté. Denna har gjort ett gott arbete; en majoritet av namnen har på något sätt anknytning till gatan i fråga.

Flera namn anger riktning till (eller från) en viss lokalitet, en också i det medeltida Uppsala vanlig namntyp. Kaplansgatan (nu Kålsängsgränd) leder

till ett område med odlingslotter, kallat *Kaplansvreten*, och Vretgränd till ett närliggande område med åker- och trädgårdsvretar. Slottsgränd och Stora Slottsgatan (nu Övre Slottsgatan) leder mot Uppsala slott och Rundelsgränd till den s. k. Rundeln, ett gammalt kvarstående försvarstorn, som ingick i Gustav Vasas gård i nuvarande Universitetsparken. Munkgatan och Nya Brogatan (nu S:t Olofsgatan, östra delen) leder fram till/utgår från två broar över ån, nämligen Munkbron och den av Olof Rudbeck konstruerade hängbron på nuvarande S:t Olofsbrons plats.

Tre namn har givits efter topografiska kännemärken, nämligen *Gropgränd*, kanske efter vattensamlingen Kamphavet bakom nuvarande universitetet eller någon annan grop, *Kungshögagatan* (nu *Nedre Slottsgatan*), sannolikt efter spekulationer om en kungshög på åsen, och *Strandgatan* (nu *Västra Ågatan*) efter gatans läge längs västra åstranden.

Namngivna efter kända byggnader vid gatan är *Akademigatan* (nu *Biskopsgatan*) och *Helga Trefaldighetsgatan* (nu *Nedre Slottsgatan*, norra delen). De tre gator som utgjorde stadsrektangelns gräns mot öster, norr och väster fick namnet *Ladugatan*, emedan en rad lador där bildade gräns mot den omgivande landsbygden (nu motsvarande *Kyrkogårdsgatan*, *Skolgatan* väster om ån samt *Kungsgatan*). *Valvgatan* passerade då liksom nu under Skytteanum.

Det under medeltiden och 1600-talet ganska vanliga sättet att namnge en gata efter där boende enskilda personer har inte tillämpats av 1669 års namnkommitté. *Smedsgränd* har emellertid fått sitt namn efter ett par smeder, som bodde där enligt Boomans karta 1671 .

En nyhet för staden var de av 1669 års namnkommitté tillskapade kvartersnamnen (se nedan). Två gatunamn har namngivits efter kvartersnamn, nämligen *Bäversgatan* (nu *Bäverns gränd*) efter *Bävern* samt *Holmgränden* (nu *Vattugränd*) efter *Holmen*. *Holmgränd* kan också sägas ha »egen» lokal anknytning, eftersom det område som upptogs av kv. Holmen säkerligen också kallades *Holmen*.

Tre gator har namngivits efter helgon. Detta kan, som påpekats ovan, tyckas egendomligt med tanke på den förhärskande lutherska ortodoxin och att inga sådana namn är kända från medeltiden. *S:t Eriks gata* (på nuvarande S:t Eriks torg) och *S:t Olofsgatan*, som båda betecknar gator nära domkyrkan, har namngivits efter två av domkyrkans skyddshelgon. Det tredje skyddshelgonet, S:t Lars, hade redan några år tidigare fått ge namn åt en gata vid domkyrkan, ett namn som namnkommittén upptog. *S:t Johannesgatan*, alternativt *S:t Nikolaigatan*, som avser en gata parallell med S:t Olofsgatan, har väl fått sitt namn i anslutning till de övriga helgongatorna. *Jungfru* (*Sancta*) *Mariæ gata* (alternativnamn för *Trädgårdsgatan*), åsyftande läget nära domkyrkans gamla Mariakor, omnämns 1666, alltså tre år före namnkommitténs tillkomst.

Endast två av 1669 års namnkommittés namn, *Drottninggatan* och *Stora Regeringsgatan*,[18] saknar helt lokal anknytning; de har sannolikt lånats från Stockholm (för dessa båda namn jfr *Stora Konungsgatan* under namngrupp 2 ovan). Två namn har oviss bakgrund, *Gråsgränden* (senare *Gräsgränd*, nu *Bangårdsgatan*) och *Toresvägen/gatan* (nu *Odinslund*), som möjligen har givits i anslutning till kvartersnamnet *Oden*.

Av de 26 nytillkomna gatunamnen hos Booman har sju efterleden *gränd* och de övriga *gata*. Den förra gruppen åsyftar alla mindre tvärgator till större huvudgator. Flera sådana tvärgator och andra mindre gator har dock efterleden *gata* (t. ex. *Bäversgatan*, *Kaplansgatan* och *Valvgatan*). Något helt konsekvent system efter vilket de båda efterlederna fördelats finns alltså inte. Efterleden *väg* används en gång i *Toresvägen*, som är alternativform för *Toresgatan* (en gata i nuvarande Odinslund).

Av de sammanlagt 39 namn som finns upptagna hos Booman 1671 har 19, alltså ungefär hälften, levt vidare till våra dagar. Ytterligare ett, *S:t Olofsgatan*, har återupptagits på 1960-talet.

b. *Kvartersnamn*

En nyhet i Boomans kartverk är att alla byggnadskvarter har givits namn. Vår moderna kvartersindelning med små byggnadskvarter tillkom först i mitten av 1600-talet, då Uppsala liksom många andra svenska städer efter utländsk förebild genomgick omfattande stadsplaneändringar i syfte att införa ett mer regelbundet gatunät, rätvinkliga gatukorsningar och rektangulära kvarter. Vid denna tid övergick ordet *kvarter* till att beteckna de byggnadsfyrkanter som gatunätet kom att indela bebyggelsen i. Det i fornsvenskan ytterst från latinet inlånade *qvarter* hade tidigare samma betydelse som det äldre inhemska *fjärding* 'fjärdedel' – städerna var under medeltiden normalt indelade i fyra fjärdingar (se härom närmare Wahlberg 1977 s. 38 f., 1986a s. 18 ff.). I Stockholm är kvartersnamn kända från 1640-talet, och det är säkerligen efter mönster från huvudstaden som Uppsala som andra stad i riket inför kvartersnamn.

Liksom gatunamnen hos Booman 1671 är också kvartersnamnen tillskapade 1669 av den ovan nämnda namnkommittén. Med några få undantag är alla dessa namn fortfarande i bruk. Många av namnen har lokal anknytning, men kommittén har också för en hel del kvarter öster om ån tillämpat s. k. gruppnamngivning, en namngivningsprincip som i våra dagar är mycket utmärkande för gatu- och kvartersnamn. Detta sätt att namnge kvarteren synes också vara hämtat från Stockholm. Där finner vi t. ex. redan före 1671 på Östermalm, amiralitetets församling, kvartersnamnen *Havsfrun*, *Havssvalget*

och *Styrmannen* och flera andra namn hämtade från sjömännens föreställningsvärld.

KVARTERSNAMN ÖSTAN ÅN

De kvarter för vilka s. k. gruppnamngivning har tillämpats finns alla öster om ån och har namn hämtade från stjärnbilder och djurvärld. Dessa är (med nu gällande eller normaliserad uppslagsform):
Bävern (Qwarteret Bäfwern 1671 Booman s. 38). Delades på 1870-talet i kvarteren *Gudrun* o. *Sigurd* (varom se kap. IV:2a, stadsdelen Kungsängen).
Draken (Qwarteret Draken 1671 Booman s. 29). Stjärnbild. Hos Booman 1671 omfattar kvarteret också de nuvarande kvarteren Svava och Svanhild i norr och nordost (jfr kap. IV:2a, stadsdelen Kungsängen).
Duvan (Qwarteret Duufwan 1671 Booman s. 34). Stjärnbild.
Hjorten (Qwarteret Hiorten 1671 Booman s. 6).
Hästen (Qwarteret Hästen 1671 Booman s. 28). Stjärnbild.
Jungfrun (Qwarteret Jungfrun 1671 Booman s. 30). Stjärnbild. Från 1870-talet *Atle*, varom se kap. IV:2a, stadsdelen Kungsängen.
Lejonet (Qwarteret Leijonet 1671 Booman s. 24). Stjärnbild. Omfattade även det nuvarande kv. Sala.
Lekatten (Qwarteret Lekatten 1671 Booman s. 32). I huvudsak motsvarande det på 1870-talet tillkomna kv. Gunnar (varom se kap. IV:2a, stadsdelen Kungsängen). *Lekatt* är ett ord för 'hermelin'.
Leoparden (Qwarteret Leoparden 1671 Booman s. 3).
Lindormen (Qwarteret Lindormen 1671 Booman s. 4). Heraldiskt djur, vanligen i form av en ödla med lejon- eller örnfötter och lång slingrande svans.
Näktergalen (Qwarteret Necktergalen 1671 Booman s. 33).
Oxen (Qwarteret Oxen 1671 Booman s. 25). Stjärnbild. Omfattar också, sedan Dragarbrunnsgatan på 1870-talet dragits genom kvarteret, det nuvarande kv. Pantern (ett namn som dock inte tillkom förrän i början av 1900-talet).
Svalan (Qwarteret Swalan 1671 Booman s. 12).
Svanen (Qwarteret Swanen 1671 Booman s. 16). Stjärnbild. Namnet ändrades 1994 från *Svan*, dialektal bestämd form singularis.
Örnen (Qwarteret Örnen 1671 Booman s. 37). Stjärnbild.

Övriga kvartersnamn öster om ån har i flera fall givits med anknytning till kvarteren. Dessa är (med nu gällande eller normaliserad uppslagsform):
Bryggaren (Qwarteret Bryggiaren 1671 Booman s. 36). Booman upptar i kvarteret »Erich Olsson Bryggiares [gård]» mot Gräsgränd (nuvarande Bangårdsgatans föregångare), nära hörnet mot Kungsängsgatan.
Dammkilen (Damkijln 1671 Booman s. 2). Nu försvunnet byggnadskvarter

mellan ån och Östra Ågatan mitt emot kvarteret Klostret. Namnet är givet efter en dammbordsanläggning i ån mellan kvarteret och Kvarnfallet. Kvarteret är hos Booman litet och smalt men inte påfallande kilformigt.

Gropen (Qwarteret Groopen 1671 Booman s. 31). Namnets bakgrund är okänd. Det har dock säkerligen givits efter något slags grop inom kvarteret. På 1870-talet åsattes kvarteret namnet *Brynhild* (varom se kap. IV:2a, stadsdelen Kungsängen).

Isen (Qwart: Isen 1671 Booman s. 39). Ett nu försvunnet litet och smalt kvarter vid Islandsbron mellan ån och Östra Ågatan mitt emot kv. Bryggaren och Örnen. Namnet gavs väl efter belägenheten i stadsdelen Islandet, varom se *Islandsbron*, stadsdelen Kungsängen.

Klostret (Klöster Qwarteret 1671 Booman s. 2). I det intilliggande kv. Torget låg under medeltiden Uppsalas franciskankonvent, varom se under *Klostergatan*, stadsdelen Centrum nedan.

Kransen (Qwarteret Krantzen 1671 Booman s. 11). Anledningen till namnet är okänd. Sedan Påvel Snickares gränd genom kvarteret öppnats 1972 fick den södra delen av kvarteret, med rådhuset, namnet *Rådstugan*.

Kroken (Qwarteret Krooken 1671 Booman s. 35). De 1643 utstakade nya byggnadskvarteren fick oftast formen av en mer eller mindre regelbunden rektangel. Det lilla kvarteret Kroken fick väl sitt namn emedan det på grund av Gräsgränds (nuvarande Bangårdsgatans föregångare) sneda sträckning uppfattades som »krokigare» än övriga kvarter.

Kålbo (Qwarteret Kåhlbo 1671 Booman s. 26). Kvarteret, nu östra delen av kv. Svanhild (varom se kap. IV:2a, stadsdelen Kungsängen), upptas hos Booman till största delen av trädgårdsmark. Här fanns väl, liksom i den intillliggande Kaplansvreten, kålodlingar, varav också gatan Kålsängsgränd mellan de båda kvarteren fått sitt namn (se under stadsdelen Kungsängen). Någon bebyggelse *Kålbo* är inte känd.

Plantan (Qwarteret Plantan 1671 Booman s. 15). Möjligen är namnet, menar K. W. Herdin (1932 s. 82), givet efter den Boomanska plantan från 1671 eller dess föregångare, 1643 års stadsplan.

Rosendal (Qwarteret Rosendahl 1671 Booman s. 3). Nu södra delen av kv. Lindormen (f. d. Fjellstedtska skolans tomt). Booman upptar två gårdar i kvarteret, medan det synes sakna bebyggelse 100 år senare (Brolin 1769/70 o. 1770). Hos Busser 1773 kallas kvarteret *Rosenlund* (möjligen till undvikande av förväxling med kv. Rosendal väster om ån). Fr. o. m. Ridderbielke 1822 är det inräknat i det i öster angränsande kv. Leoparden. Någon gång under första delen av 1900-talet får det namnet *Tigern* (så hos Nohldén 1929), och under slutet av 1950-talet eller 1960-talet läggs nedre delen av Linnégatan närmast ån ut som kvartersmark, och kvarteret är sedan dess inräknat i kv. Lindormen. Det ursprungliga namnet *Rosendal*, ett välkänt vandringsnamn

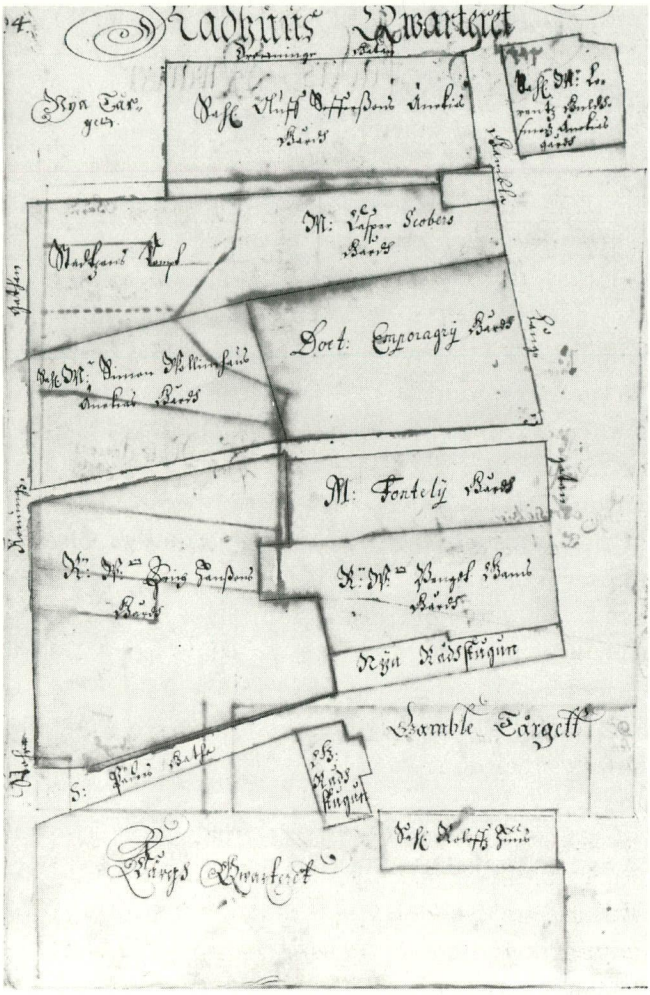

Kvarteret Rådhuset i Staffan Månsson Boomans kartverk från 1671. S:t Persgatan har här fortfarande kvar sin sneda medeltida sträckning mellan Gamla Torget och Stora Konungsgatan (nu Svartbäcksgatan). Mitt genom kvarteret löper den gamla Apotekargränden, varom se kap. II:4b. Foto UUB.

(ytterst lånat från det tyska klostret Rosenthal), kan enligt K. W. Herdin (1932 s. 82) åsyfta vackert läge utmed ån och rikedom på träd och blomster. Egendomligt nog bär det nuvarande kv. Rosendal väster om ån sitt likalydande namn redan hos Booman 1671.

Rådhuset (Rådhuus Qwarteret 1671 Booman s. 14). På kvarterets södra sida vid Gamla Torget fanns 1580–1702 stadens rådhus (Herdin 1926 s. 63 ff.).[19] Vid branden 1702 förstördes rådhuset och ersattes av det ännu kvarstående vid Stora Torget.

Sandbacken (Qwarteret Sandbacken 1671 Booman s. 5). Namnet åsyftar resterna av den grusås som inom staden löper från Slottet över Domberget och därefter genombryts av ån. Det nu nästan helt försvunna åskrönet i Sandbacken kallades under medeltiden för *Konungshögen*, till vilket var knutna

traditioner om en kungagrav (Wahlberg 1987 s. 36, jfr även *Nedre Slottsgatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen).

S:t Per (S: Päders Qwarteer 1671 Booman s. 13). Namnet gavs efter den i östra hörnet av kvarteret tidigare belägna S:t Pers kyrka. Kyrkan, som omnämns första gången 1302, har arkeologiskt daterats till slutet av 1200-talet men kan ha föregåtts av en äldre träkyrka. Den revs efter stadsbranden 1543 (Gezelius 1986 s. 210 ff.).

Smäcken (Qwarteret Smäcken 1671 Booman s. 39). Det nu försvunna kvarteret utgjordes av ett mycket litet och smalt område mellan ån och Östra Ågatan, mitt för kv. Duvan. Namnet är givet efter en efter 1643 års stadsreglering förvunnen mindre bro över ån, kallad *Smäcken* (se kap. II:4e).

Torget (Tårgh Qwarteret 1671 Booman s. 1). Namnet är givet efter läget invid Gamla Torget.

Toven (Qwart: ... Tofwan 1671 Booman s. 6). Namnet är givet efter den medeltida stadsdelen Tovan, varom se under *Tovagatan*, kap. II:4a. Nuvarande Linnégatan längs kvarterets norra sida gavs av 1669 års namnkommitté namnet *Stora Tovegatan* (varom se under *Linnégatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Centrum).

Örtedalen (Qwart: Örtedahl 1671 Booman s. 7). Namnet åsyftar den av Olof Rudbeck på 1650-talet anlagda botaniska trädgården, sedermera känd som Linnéträdgården.

KVARTERSNAMN VÄSTAN ÅN

Av kvarteren i staden väster om ån fick de allra flesta namn med verklig eller tänkt anknytning till kvarteren (nu gällande eller normaliserad uppslagsform):

Biskopskvarteret (Biskopz Qwarteret 1671 Booman s. 58). Nu försvunnet långsmalt kvarter längs S:t Olofsgatan mellan Övre Slottsgatan och S:t Larsgatan. Namnet har sin bakgrund i läget invid den gamla ärkebiskopsborgen (jfr *Rundelsgränd*, kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen). Kvarteret benämns senare *Rundelskvarteret* (Rundels Qvart:t 1702 Hoffstedt s. 12, Rundels qv. 1773 Busser) och *Biskopen* (Qvarteret Biskopen 1822 Ridderbielke).

Disa (Qwart: Dijsa 1671 Booman s. 60). I kvarteret låg 1671 den lärde fornforskaren professor Johannes Schefferus stora gård. Han torde inte, som K. W. Herdin (1932 s. 89) uttrycker det, »varit främmande för namnkommitténs åtgärd att giva kvarteret namn efter huvudpersonen i den av samtiden högt guterade Disa-sagan». Innan Sysslomansgatan drogs fram till S:t Eriks torg på 1820-talet, omfattade kvarteret också det nuvarande kv. Karin. Kvartersdelen närmast ån fick dock namnet *Karin* först någon gång under 1900-talets första decennier (namnet upptas hos Nohldén 1929).

Domen (Qwarteret Doomen 1671 Booman s. 45). Namnet är givet efter läget invid domkyrkan.

Fågelsången (Qwarteret Fågellsången 1671 Booman s. 49). Kvarteret utgjorde före stadsregleringen en del av den gamla slottsträdgården, varom se *Trädgårdsgatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen. Det bl. a. på torp och lägenheter vanliga namnet *Fågelsång(en)* återgår ytterst på tyskans *Vogelsang*, ett redan under medeltiden vanligt namn i norra Tyskland, varifrån det invandrat till Sverige via Danmark (Sahlgren 1948 s. 11).

Holmen. Se *Järnkvarteret och Holmen*.

Hörnet (Hörne Qwarteret 1671 Booman s. 68). Kvarteret utgjorde ända till mitten av 1800-talet det nordvästra hörnet av stadsrektangeln.

Järnkvarteret och Holmen (Järn Qwart: och Hållmen 1671 Booman s. 59). Det hos Booman tvådelade området, omgivet av ån, Vattugränd och S:t Eriks torg, omfattade dels ett kvarter på nuvarande Saluhallens plats, dels ett byggnadskvarter som sträckte sig ett stycke ut på det nuvarande torget. Den största, norra delen av saluhallsområdet, Holmen, upptas av ett område benämnt *Adolfz Hållmen*, enligt K. W. Herdin (1932 s. 89) namngivet efter rådmannen och källarmästaren Adolf Menschewer (död 1650). Denne drev från 1620-talet en populär krog i en källare vid nuvarande Gillbergska huset, kallad *Adolfs källare* (Herdin 1934 s. 129 f.). Den mindre, södra delen av Holmen upptas hos Booman 1671 av *Paperss Makarez. G[ård]*. För namnet *Holmen* se vidare under *Vattugränd*, kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen. Mellan kvarterets två delar Holmen och Järnkvarteret löpte en liten gränd, hos Booman kallad *Såggränden* (Sågh-Gränden). Om den närmare bakgrunden till namnet *Järnkvarteret* finns inga uppgifter. Fr. o. m. Ridderbielke 1822 upptas inte något namn på kvarteret; med kvartersnamnet *Holmen* avses alltsedan dess den s. k. Kvarnholmen med Upplandsmuseet.

Kamphavet (Kamhaafz Qwarteret 1671 Booman s. 54). Namnet är givet efter den i kvarteret belägna, nu försvunna vattensamlingen Kamphavet, varom se *Kamphavsgatan*, kap. II:4b.

Kaniken (Qwarteret Canicken 1671 Booman s. 46). Valet av kvarterets namn hänger enligt K. W. Herdin (1932 s. 85) samman med kaniken Nils Kristinasson, vars gård västan ån vid ån (norr eller nordväst om domkyrkan?) omtalas på 1320-talet. Gårdens läge är emellertid inte närmare fastlagt (se DMS 1:2 s. 305 f., 308).

Kornhuset (Kornhuus Qwart. 1671 Booman s. 53). Här har väl funnits ett »kornhus», d.v.s. ett spannmålsmagasin (Herdin 1932 s. 87). Kvarteret gränsar till (Västra) Ladugatan (nuvarande Kyrkogårdsgatan), som fått sitt namn av där, vid stadsgränsen, belägna lador.

Ladu (Lade Qwarteret 1671 Booman s. 66, Laduqvarteret 1773 Busser, Qvarteret Ladu 1822 Ridderbielke, Ladu qvarteret 1855 Taube, Ladu 1882

Schumburg). För bakgrunden till namnet se *Skolgatan* (äldst *Ladugatan*), kap. IV:2a, stadsdelen Centrum. Namnets form på *-u* beror på att det äldst var sammansatt med efterleden *-kvarteret*. Fram till 1870-talet, då Rundelsgränd drogs fram till Skolgatan, omfattade kvarteret även det nuvarande kv. S:t Lars. Detta namn uppträder dock inte förrän senare på 1900-talet.

Luten (Qwarteret Luuten 1671 Booman s. 61). Namnet är givet efter Johan Luth (död mellan 1630 och 1632), som ägde en gård i kvarteret (se närmare kap. IV:2a, stadsdelsnamnet *Luthagen*). Fram till 1950-talet delades kvarteret av Lutgränd; Hoffstedt 1702 och Busser 1773 kallar den norra delen *Luten* och den södra *Kajan* (fr. o. m. Ridderbielke 1822 bär hela kvarteret åter enbart namnet *Luten*).

Munken (Qwarteret Muncken 1671 Booman s. 50). Namnet är väl givet efter den intilliggande *Munkbron* (nu *Islandsbron*), varom se *Munkbron*, kap. II:4e (jfr dock Herdin 1932 s. 86).

Oden (Qwart: Oden 1671 Booman s. 57). Till kvarteret räknades äldst inte Helga Trefaldighetskyrkan utan endast det strax norr därom belägna nuvarande Dekanhuset. Det är ovisst vad som ligger bakom de lärda kommittéledamöternas namnval. Kanske kan det kopplas samman med traditionerna om Kung Ubbos hög, varom se kv. *Ubbo* nedan. En gata genom nuvarande Odinslund gavs samtidigt namnet *Toresvägen* (*-gatan*), som sannolikt innehåller gudanamnet *Tor*. Se vidare *Odinslund*, kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen.

Pistolen (Qwarteret Pistolen 1671 Booman s. 67). Enligt Booman bodde år 1671 i hörnet av S:t Olofsgatan och Kyrkogårdsgatan »Erich Andersson Pistohlmakare», som blev borgare i staden 1647 (Herdin 1929 s. 109 f.).

Prosten (Prowest Qwarteret 1671 Booman s. 57). I kvarteret ligger det gamla domprosthuset, ärkebiskopsgård från 1692 (Herdin 1932 s. 88).

Rosenberg (Quarteret Rosenbergh 1671 Booman s. 55). Den direkta anledningen till namnet är okänd. Kvarteret gränsar till kv. Rosendal.

Rosendal (Qwarteret Rosendahl 1671 Booman s. 56). Kvarteret gränsar till kv. Rosenberg. Jfr det samtidigt tillkomna likalydande kvartersnamnet öster om ån (se ovan).

Rudan (Qwarteret Ruudan 1671 Booman s. 62). Den direkta anledningen till namnet är okänd. Kanske fanns i kvarteret en eller flera ruddammar. Det gränsar till Fyrisån och upptog 1671 (Booman s. 62) endast två stora gårdar (Sysslomansgården och dr Johannes Terserus gård).

S:ta Brita (Ste Brijtta Qwart: 1671 Booman s. 65). Namnet är givet efter Heliga Birgitta, väl i anslutning till det närliggande kv. S:t Niklas och S:t Larsgatan.

S:t Erik (S:^{te} Erichz Qwarteer 1671 Booman s. 47). På Riddartorget, invid kvarteret, fanns fram till stadsbranden 1702 det medeltida S:t Erikskapellet

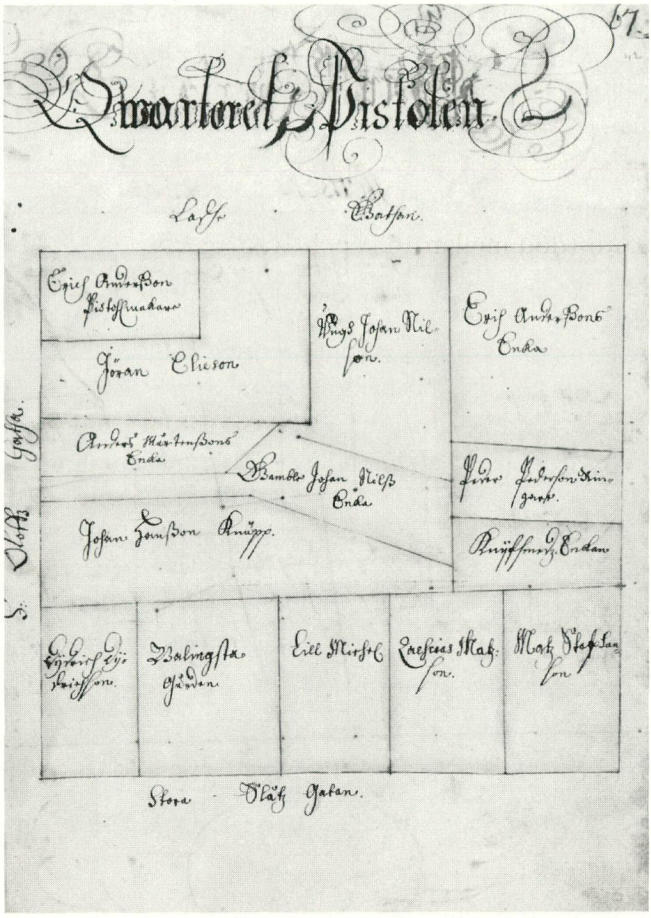

Kvarteret Pistolen. Dess namn är givet efter pistolmakaren Erik Andersson, vars gård är markerad i hörnet av S:t Olofsgatan och Ladugatan (nu Kyrkogårdsgatan) i Staffan Månsson Boomans kartverk från 1671. Foto UUB.

(DMS 1:2 s. 292). Jfr *Biskopsgatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen, 1702 kallad *S:t Eriks gata.*

S:t Niklas (S:te Niclas Qwarteer 1671 Booman s. 64). Kvarteret omfattade äldst även det nuvarande kv. S:t Johannes, vilket tillkom först sedan Rundelsgränd under 1700-talet utsträckts fram till Svartmangatan. För namnets bakgrund se *S:t Johannesgatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen.

Slottet (Slåtz Qwarteret 1671 Booman s. 51, Slottsqvarteret 1882 Schumburg, Slottet 1884, 1889 Wåhlberg). Kvarterets namn är givet efter läget nära Slottet.

Slottskilen (Qwarteret Slåtzkijhln 1671 Booman s. 52). Ett nu försvunnet långsmalt byggnadskvarter längs Övre Slottsgatan mellan kv. Ubbo och Universitetet. Det finns med hos Way 1842, men markeras fr. o. m. Taube 1855 som parkmark.

Trädgården (Trägårdz Qwarteret 1671 Booman s. 48). Kvarteret utgjorde fö-

re stadsregleringen en del av den gamla slottsträdgården, varom se *Trädgårdsgatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Fjärdingen.

Ubbo (Qwart: Vbbo 1671 Booman s. 57). Kvarteret omfattade enligt Booman endast en mindre del av det nuvarande området, gränsande mot Odinslund och Åsgränd. Dess namn har av K. W. Herdin (1932 s. 3 f., 88 f.) och Nils Sundquist (1953 s. 103 f., 114, 151 f.) antagits ha sin bakgrund i de på 1600-talet florerande traditionerna om en kungshög, »Kung Ubbos hög», som skall ha legat nära Trefaldighetskyrkan. Högen skulle enligt ett verk av Johannes Messenius från 1611 vara rest över Uppsalas grundläggare kung Ubbo, Noaks sonsons son. Denne omtalas äldst av den danske 1100-talskrönikören Saxo (som kallar honom *Uffo*) och ansågs av magister Mathias Lincopensis, heliga Birgittas biktfader (som kallar honom *Uppo*), vara Uppsalas grundläggare. Emellertid är Messenius uppgifter om läget för Kung Ubbos hög osäkra (Ljung 1954 s. 84). 1671 ägdes en gård i kvarteret av assessorn i Antikvitetskollegium Johan Axehielm, som möjligen haft inflytande på valet av kvarterets historiska namn.

Ånäbben (Qwarteret Ånebben 1671 Booman s. 63). Kvarteret, beläget vid Fyrisån, har hos Booman och Hoffstedt 1702 formen av en oregelbunden femhörning med en smal »näbb» i hörnet av S:t Johannesgatan och ån.

3. Odaterad karta?1669–83 och Lars Hoffstedts karta 1702

En hittills okänd äldre originalkarta över Uppsala, med rubriken »Upsala stads planta» har påträffats i familjen Aurivillius släktarkiv.[20] Den handritade och färglagda kartan (31x19 cm) är anonym och odaterad. Emedan den upptar »Olai Rudbekii bro», en hängbro konstruerad av Olof Rudbeck på platsen för nuvarande S:t Olofsbron, torde den vara tillkommen före 1683, då bron förstördes av vårfloden (se under *S:t Olofsbron*, kap. IV:2a, stadsdelen Centrum). Om bron vid kartans färdigställande redan varit borta hade den knappast ritats ut (jfr att Hoffstedt 1702 på denna plats har upplysningen »Här har Hängebron warit»). Kartan upptar gatu- och kvartersnamn motsvarande dem som finns i Booman 1671, varför den alltså knappast kan vara äldre än 1669, då dessa namn i huvudsak tillkom. Den citeras i materialredovisningen nedan som Upsala Stads planta ?1669–83. Två av kartans namn, nämligen *Oxtorget* (från mitten av 1800-talet kallat *S:t Eriks torg*) och *Svartmangatan*, saknas hos Booman 1671 men upptas hos Hoffstedt 1702 (se nedan). Namnformerna från Upsala Stads planta citeras endast i de fall där de avviker från Booman 1671 och Hoffstedt 1702.

Ett nytt detaljerat kartverk över Uppsala färdigställdes 1702 av lantmäta-

ren Lars Hoffstedt (LMV B 70–1:12). Det innehåller två dubbelsidiga stadsplaner, två specialkartor över vartdera domkyrko- och slottsområdet, 23 kvarters- och fyra kålsängs- och humlegårdskartor. Kartverket blev färdigt endast några veckor före den förödande stadsbranden 16 maj 1702.

Hos Hoffstedt 1702 är liksom hos Booman 1671 gatorna och kvarteren namngivna. Två nytillkomna gatunamn i stadsdelen Fjärdingen är *Akademigatan* (efter läget vid Gustavianum, d.v.s. akademiens huvudbyggnad) och *Åsgränd* (efter läget på åsen närmast Slottet). Nuvarande *Biskopsgatan* kallas hos Booman *Akademigatan* men bär det förra namnet hos Hoffstedt efter läget vid Ärkebiskopsgården. Nedre delen av samma gata, mellan domkyrkan och Riddartorget, heter hos Hoffstedt *S:t Eriks gata* efter det på torget belägna S:t Eriks kapell, ett namn som inte återkommer på senare kartor (hos Booman betecknade ett likalydande namn en gata på nuvarande S:t Eriks torg och på Upsala Stads planta ?1669–83 en gata i södra kanten av Riddartorget). Två gator i samma stadsdel, *S:t Olofsgatan* och *Holmgränden*, har hos Hoffstedt nytillkomna alternativnamn, nämligen *Stora Fjärdingsgatan* och *Vattugränden*. Det förra, som levde kvar till mitten av 1800-talet jämsides med *S:t Olofsgatan*, är givet efter stadsdelsnamnet *Fjärdingen*, det senare, som härefter blir allenarådande, innehåller ordet *vattugränd*, en beteckning för små tvärgränder ner mot ån.

I nuvarande stadsdelen Kungsängen på andra sidan ån bär nuvarande Bäverns gränd (*Bäversgatan* hos Booman 1671) hos Hoffstedt namnet *Kaplansgränden* (*-gatan*), vilket senare blir kvar som alternativnamn fram till mitten av 1800-talet (hos Booman 1671 avses med *Kaplansgatan* nuvarande Kålsängsgränd).

4. Utvecklingen under 1700-talet

Under 1700-talet förändrades stadens utseende inte nämnvärt. Gatunätet förblev i stort sett intakt, och nybyggnationen var inte påfallande. De flesta av de 1669 officiellt fastställda gatunamnen förblev också i fortsatt bruk. För några gator etablerades emellertid småningom nya alternativnamn jämsides med de gamla. Det torde i de flesta fall vara fråga om spontant uppkomna namn; någon fortsatt officiell regleringsverksamhet från stadens sida är inte känd. För nuvarande Kungsängsgatan, som 1669 fick namnet *Stora Konungsgatan*, tillkom *Kungsängsgatan* (ett namn som ursprungligen troligen avsåg det sydligaste partiet vid Kungsängstull), och för nuvarande Dragarbrunnsgatan, äldst *Själagatan*, uppträder *Dragarbrunnsgatan* som alternativ i mitten av 1700-talet. Nuvarande Svartbäcksgatan, 1669 kallad *Stora Regeringsgatan* norr om Klostergatan och *Stora Konungsgatan* mellan Klostergatan och Stora

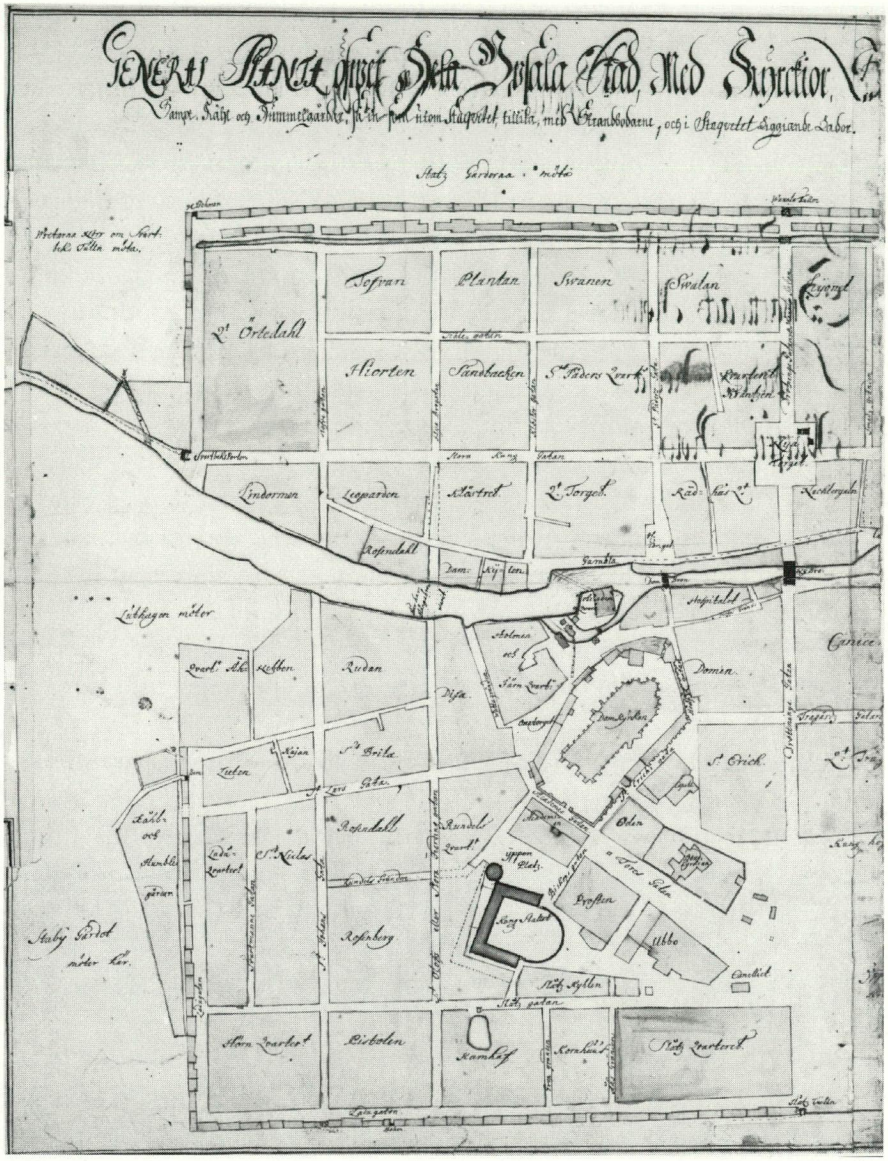

Översiktskarta i Lars Hoffstedts kartverk från 1702 (LMV B 70–1:12 s. 12, 13). Kartan återges här i något beskuret skick. Några humlegårdar på Kungsängen söder om staden samt några kålgårdar norr om staden är inte medtagna. Foto LMV.

Torget, kom under seklet att få tre olika delnamn, *Svartbäcksgatan*, *Stora Kungsgatan* och *Köpmansgatan*. Ett helt nytt namn uppträder kring 1770, nämligen *Riddartorget* för den öppna plats söder om domkyrkan som under medeltiden kallades *Platsen* men som därefter synes ha saknat namn.

1600-talets kvartersnamn synes med få undantag ha levt kvar under 1700-talet. De är emellertid enbart kända från Busser 1773; om de överhuvud var i

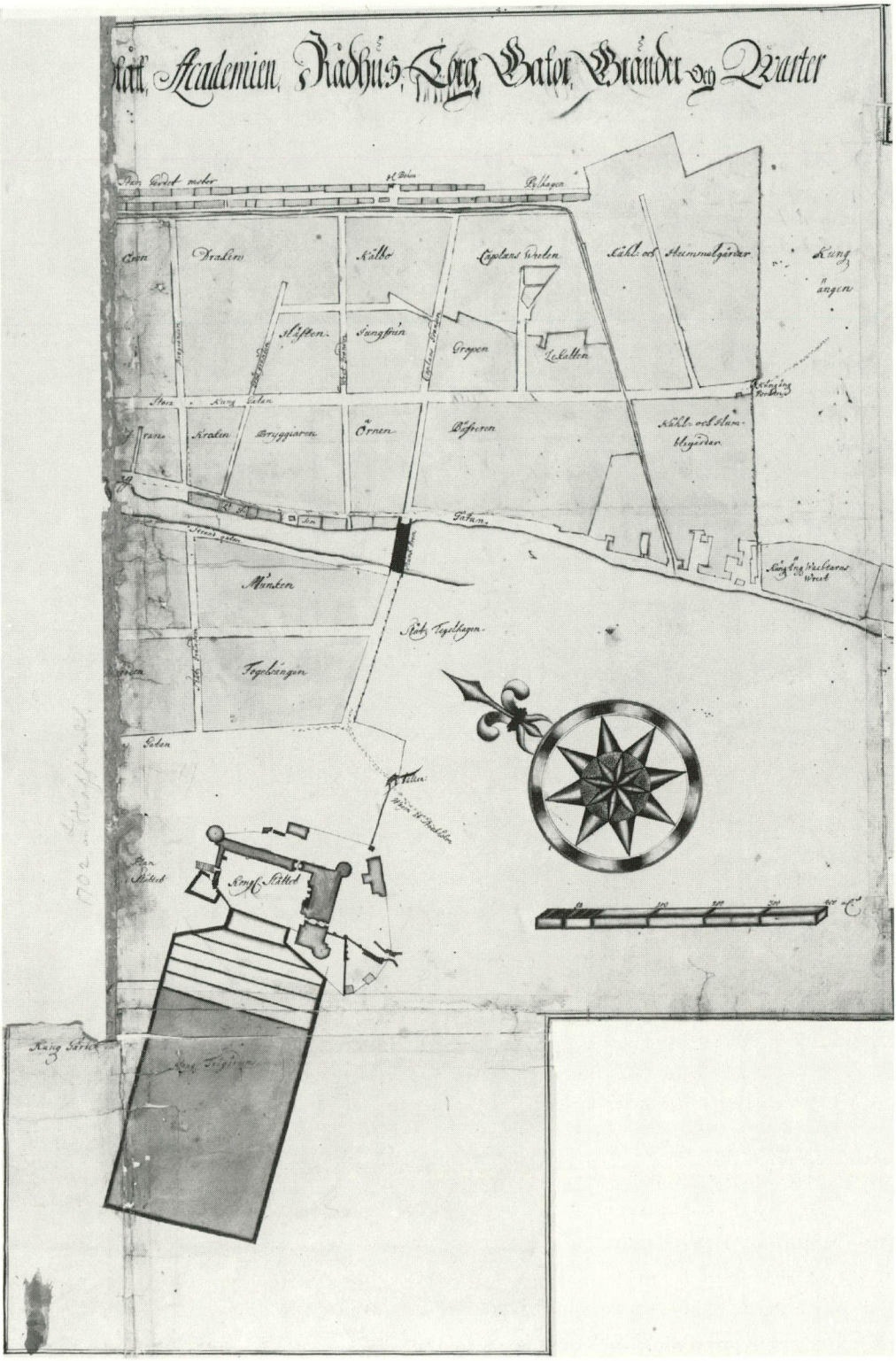
Academien, Rådhus, Torg, Gator, Gränder och Qvarter
Draken
Kälbo
Kapitans Wreten
Kähl- och Hummelgärdar
Kung ängen
Slåsten
Jungfrån
Gropen
Lekatten
Kroken
Bryggiaren
Örnen
Bäfveren
Kähl- och Hum-blegärdar
Gatan
Munken
Fogelsängen
Kongl. Slättet

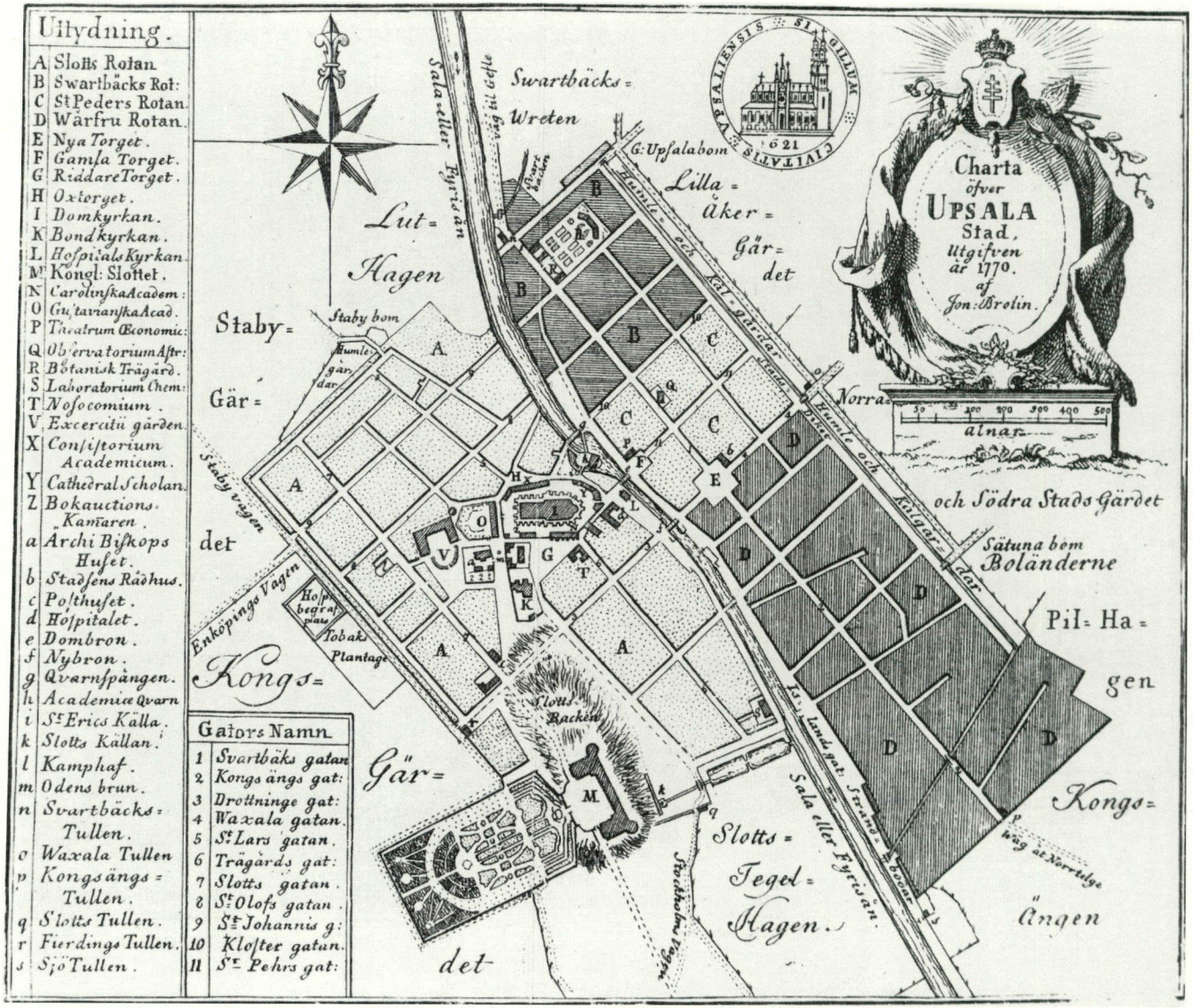

Karta från 1769/70 av Jonas Brolin, tryckt i del 2 av Joh. B. Bussers Uppsalabeskrivning från 1769. Foto UUB.

Karta från 1770 av Jonas Brolin. UUB.

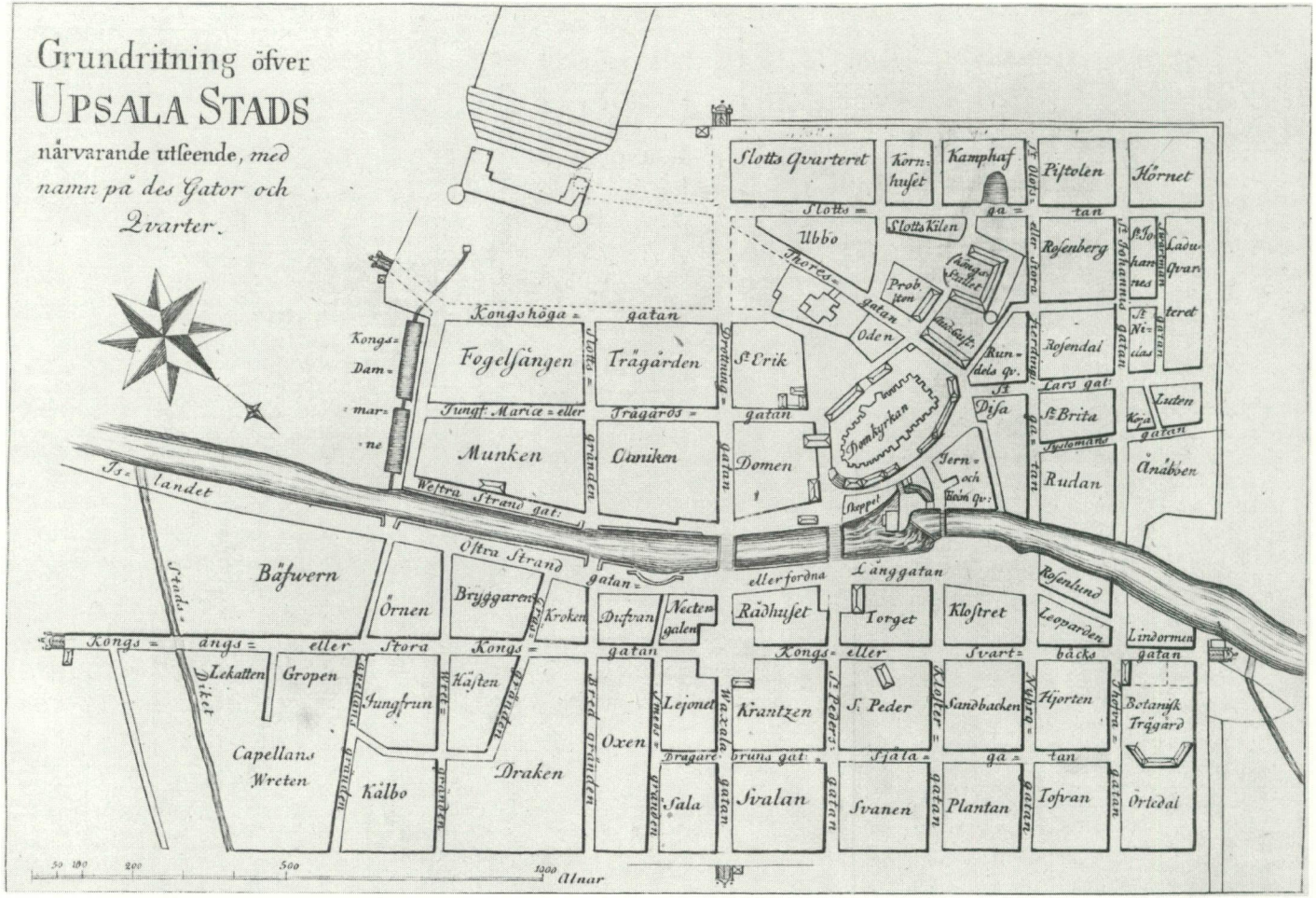

Karta tryckt i del 1 av Joh. B. Bussers Uppsalabeskrivning från 1773 (s. 76 tab. 10). Foto UUB.

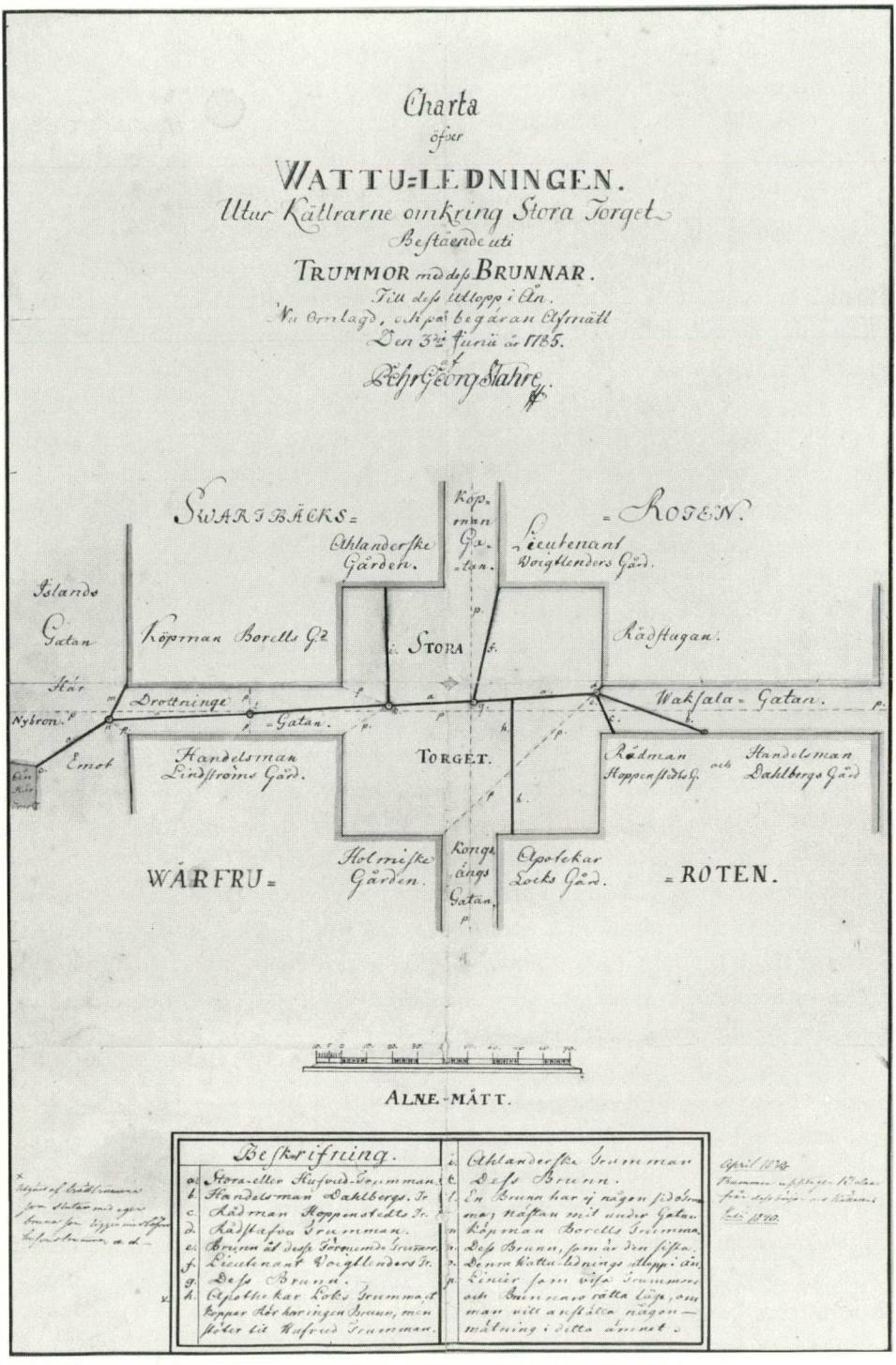

Karta från 1775 av Pehr Georg Stahre över området kring Stora Torget. UUB.

mer allmänt bruk, ens officiellt, är väl tveksamt. Tre mindre kvarter mellan Fyrisån och Östra Ågatan, Dammkilen, Smäcken och Isen, försvann någon gång under seklet. Ett tidigare inte namngivet kvarter, nämligen det som nu heter *Holmen* (så äldst hos Ridderbielke 1822), omfattande bl. a. den gamla Kvarnholmen med Akademikvarnen (nuvarande Upplandsmuseet), kallas hos Busser 1773 *Skeppet*. Kv. Rosendal öster om ån kallas hos Busser för *Rosenlund* (möjligen för att undvika förväxling med kv. Rosendal väster om ån), men enligt Brolin 1769/70 och 1770 synes det då ha saknat bebyggelse.

Till följd av ändrat gatunät kom ett par kvarter att delas. När Dragarbrunnsgatan drogs genom kv. Lejonet 1768, fick kvarterets norra del namnet *Sala* (så hos Busser 1773); detta namn upptas dock inte hos Ridderbielke 1822 (»Lejonet i 2ne afdelningar»), men förekommer senare fr. o. m. Wåhlberg 1884. Kvarteret S:t Niklas vid S:t Johannesgatan delades, när Rundelsgränd under 1700-talet utsträckts fram till Svartmangatan, varvid kvartersdelen mot S:t Larsgatan fick namnet *S:t Johannes* (så Busser 1773). Detta namn synes dock ha fallit i glömska; det noteras ännu inte på kartan i ak 1897 men hos Nohldén 1929.

5. Utvecklingen under 1800-talet

De ganska stora förändringar som Uppsala genomgick under 1800-talet, framför allt under senare delen, återspeglas också i gatunamnsskicket.

Stadsbebyggelsens gränser bestod intill århundradets mitt, men »gränsgatornas» namn, *Norra, Västra* och *Östra Ladugatan*, byttes ut mot *Skolgatan, Kyrkogårdsgatan* och *Stadsdiksgatan*, sedan gatornas långa rader med lador försvunnit. De två förstnämnda av dessa nya namn speglar betydelsefulla nyheter vid de aktuella gatorna, nämligen kyrkogården från c:a 1810 och den 1869 uppförda läroverksbyggnaden; stadsdiket hade dock funnits sedan mitten av 1500-talet.

En händelse av stor vikt för staden var järnvägens tillkomst 1866. Den föranledde bl. a. byggandet av en bred paradgata, kallad *Bangårdsgatan*, som förbindelse mellan stationsbyggnaden och den gamla smala Gräsgränd ner mot Fyrisån. Gräsgränd breddades dock först ett par decennier senare, så att hela sträckningen ner mot ån fick en monumental gestaltning. Efter järnvägens tillkomst ändrades även namnet på den intilliggande Stadsdiksgatan till det mera förnämt klingande *Kungsgatan*. Betydelsefull ur kommunikationssynpunkt var också den 1846 byggda Järnbron (nu ersatt av S:t Olofsbron) över Fyrisån, vilket fick till följd att namnen *S:t Olofsgatan/Stora Fjärdingsgatan* och *Nya Brogatan* (efter Olof Rudbecks 1683 förstörda hängbro på platsen för Järnbron) byttes ut mot *Järnbrogatan* (nu *S:t Olofsgatan*). En an-

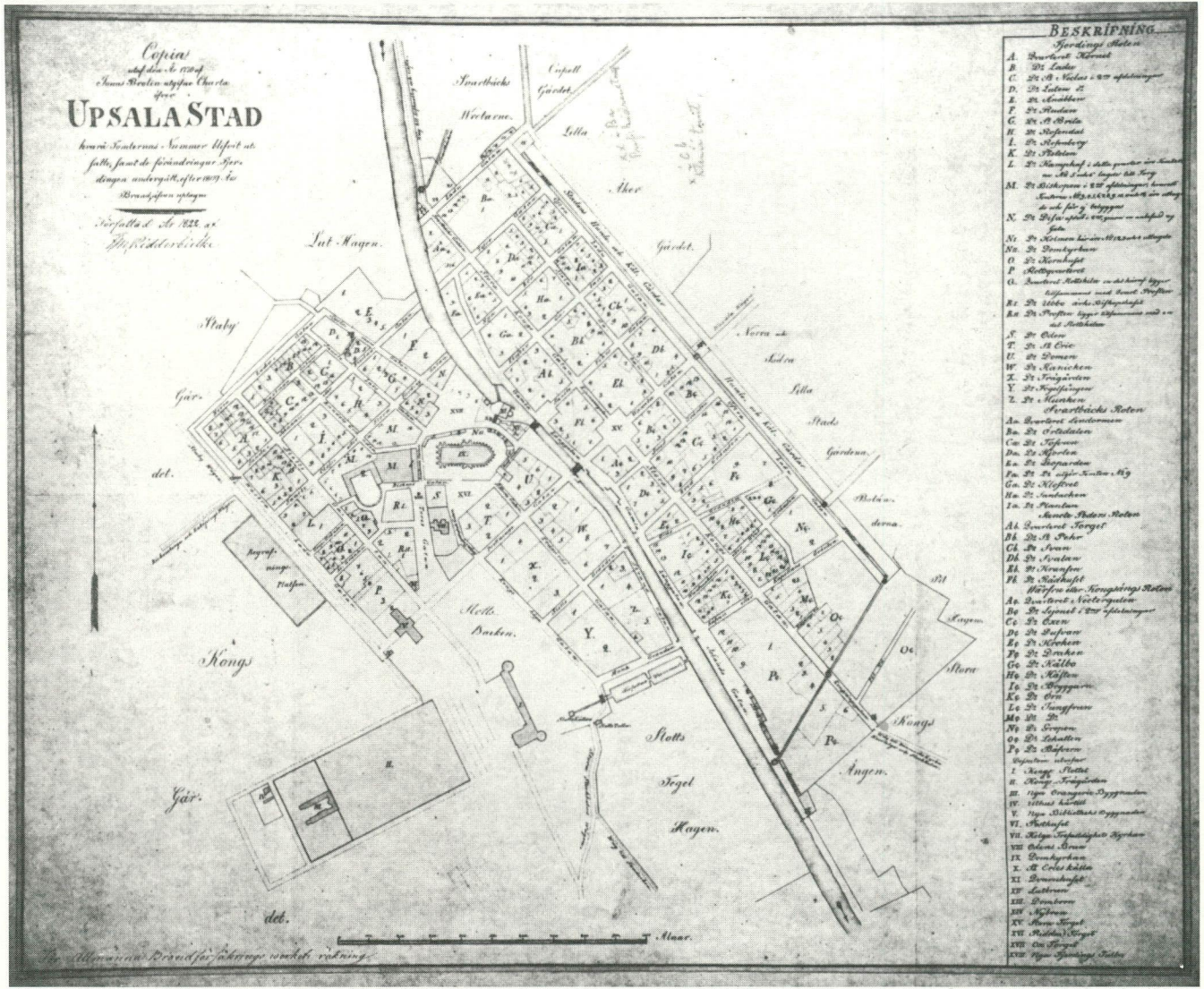

Karta från 1822 uppgjord för Allmänna brandförsäkringsverkets räkning av F. M. Ridderbielke (kopia av Brolins karta från 1770 med hänsyn tagen till förändringar efter branden i Fjärdingen 1809). Kopia i UUB.

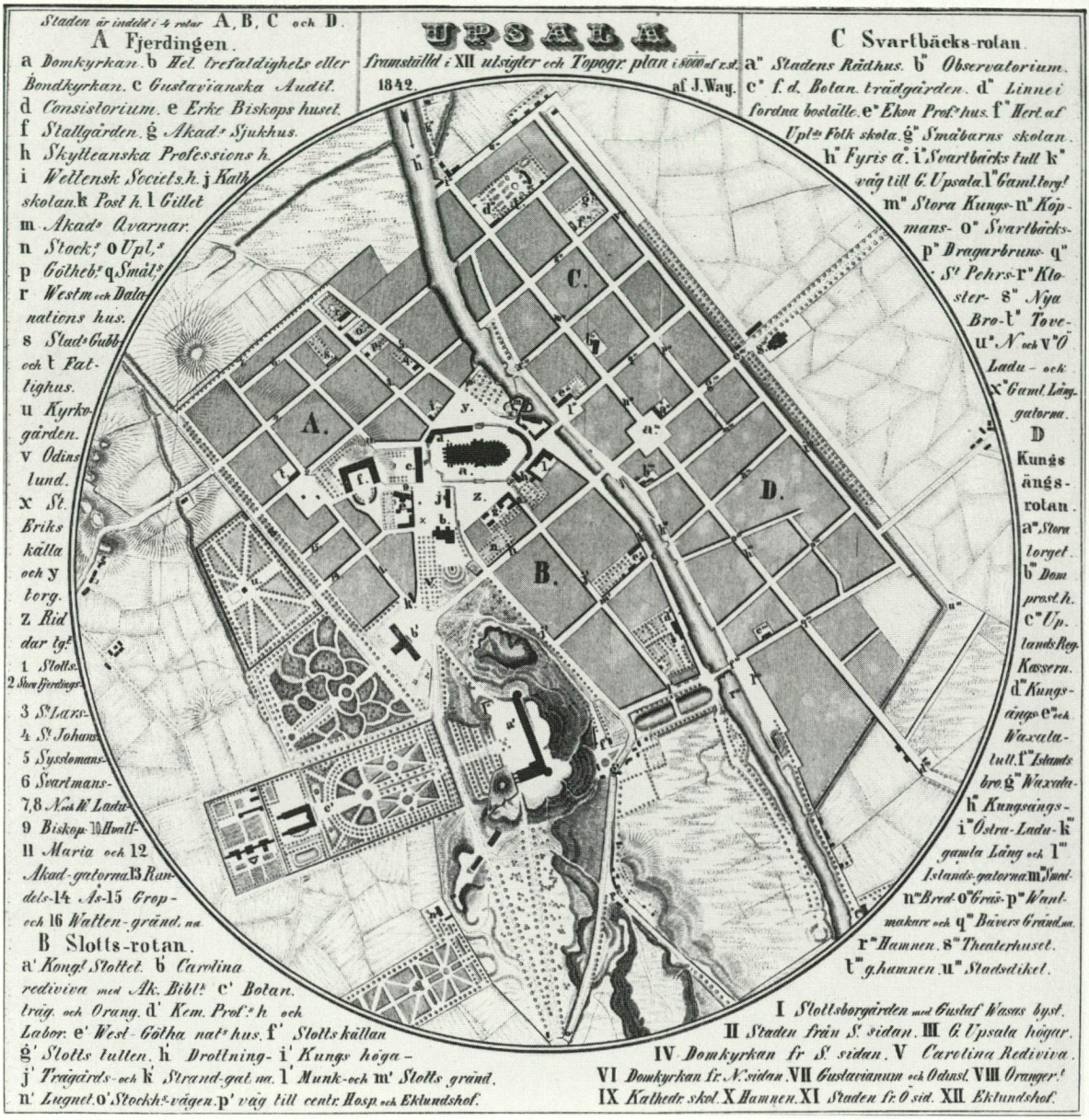

Topografisk plan från 1842 av J. Way. De 12 litograferade bilderna från Uppsala som omger kartan är här ej medtagna. UUB.

Karta från 1855 återgiven i T. G. Rudbeck, Försök till beskrifning öfver Sveriges städer … 1. (mellan s. 116 o. 117). UUB.

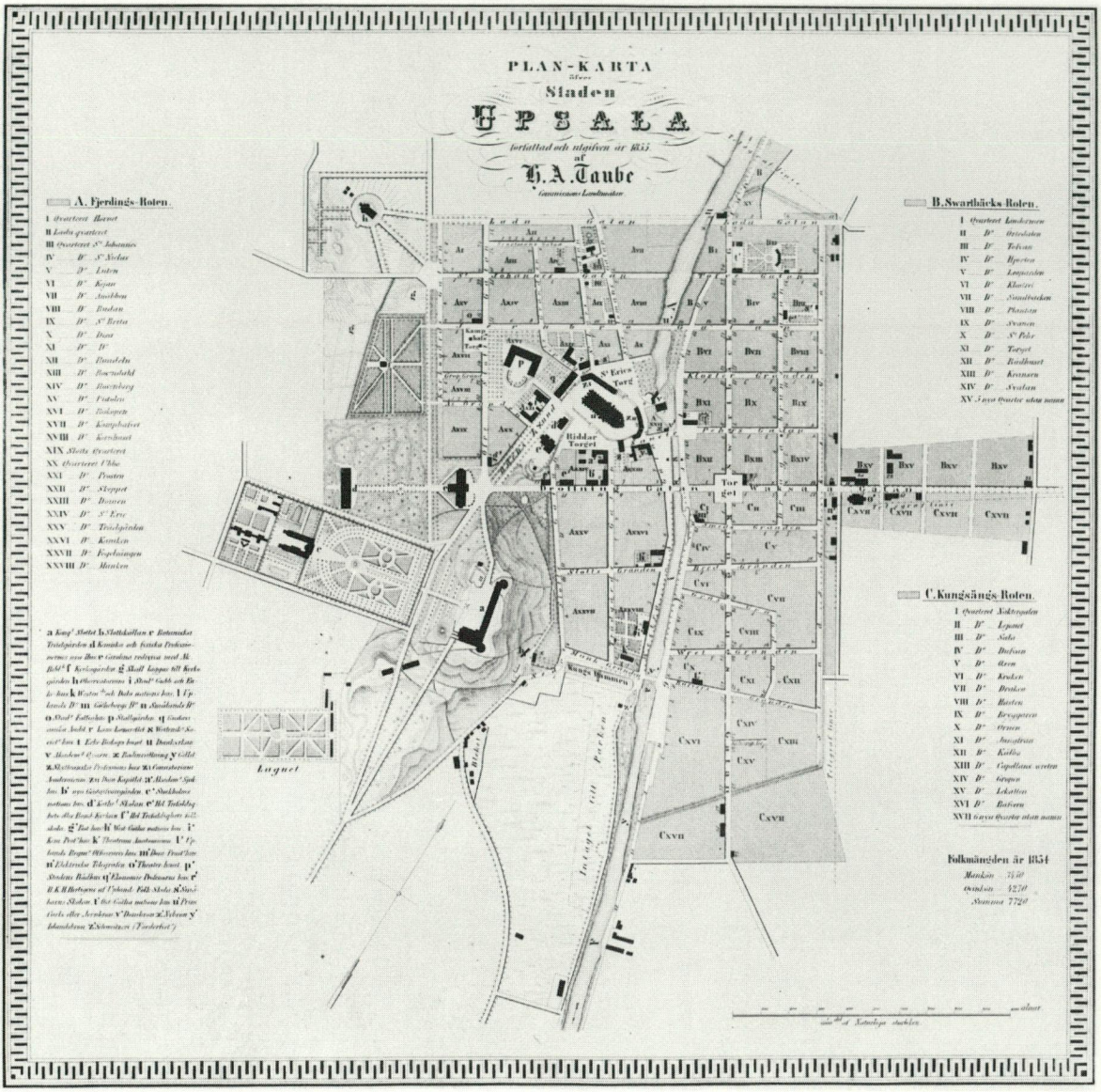

Karta från 1855 av H. A. Taube. UUB.

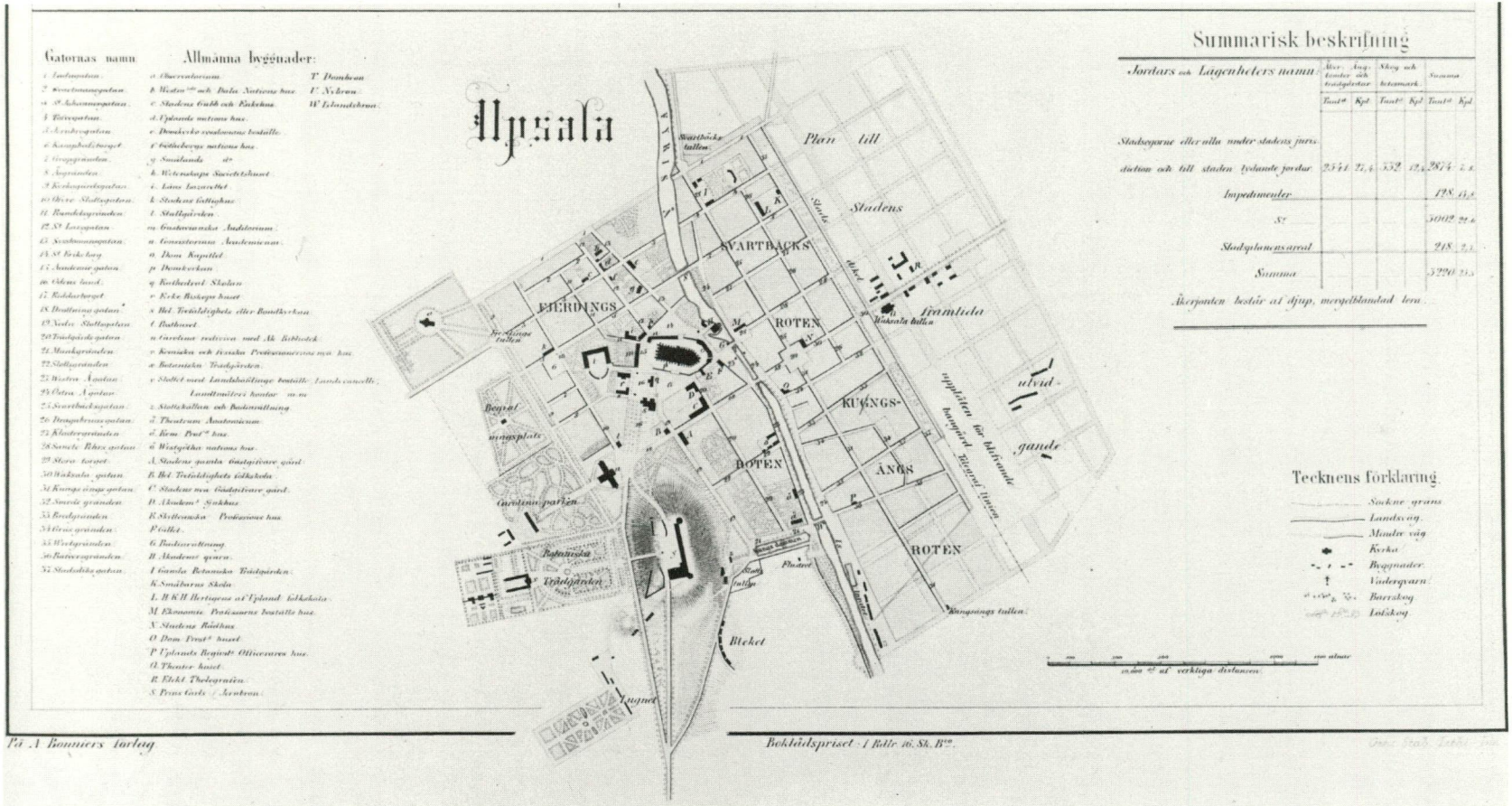

Karta från 1858 av Gustaf Liunggren. UUB.

nan förändring som föranledde namnbyte var iordningställandet till allmän promenadplats av området kring den till 200-årsminnet 1832 av Gustav II Adolfs död resta obelisken vid Helga Trefaldighetskyrkan. Därvid byttes *Toresgatan* ut mot *Odinslund*, väl i första hand efter det intilliggande kvarteret Oden.

Under 1800-talets lopp stabiliserades namnbruket för de gator som tidigare burit alternativa namn och dem som haft skilda namn för olika sträckor, så att *Trädgårdsgatan* (tidigare även *Jungfru Marie gata*), *Svartbäcksgatan* (tidigare även *Stora Kungsgatan* och *Köpmansgatan*), *Kungsängsgatan* (tidigare även *Stora Kungsgatan*) och *Dragarbrunnsgatan* (tidigare även *Själagatan*) nu blev allenarådande.

En stor del av de hittills nämnda nya gatunamnen har rimligen tillkommit på officiell tillskyndan, t. ex. de ovan nämnda *Bangårdsgatan*, *Kungsgatan* och *Odinslund*. Ett annat exempel är *S:t Eriks torg*, som, på förslag av landshövdingen 1822, ersatte det äldre, sannolikt som mindre passande ansedda *Oxtorget*. Till gruppen officiella namnändringar kan säkerligen även räknas *Linnégatan* (tidigare *Stora Tovegatan*), *Västra* och *Östra Ågatan* (tidigare *Strandgatan* och *Gamla Långgatan*), samt *Övre* och *Nedre Slottsgatan* (tidigare *Slottsgatan* och *Kungshögagatan*).

Den mest betydelsefulla förändringen för Uppsala under 1800-talet var utvidgningen av stadens gamla gränser. På 1860- och 1870-talen utvidgades staden öster om Kungsgatan och den nya järnvägen i enlighet med Henning Taubes stadsplan från 1859 (Herdin 1934 s. 6 ff., Ehn 1991 s. 138 ff.). Namngivningen torde hädanefter för nybyggda stadsdelar i huvudsak ha skett på officiellt initiativ. Ett förslag till namngivning av 62 planerade nya kvarter öster om staden, omfattande ett område begränsat av nuvarande Luthagsesplanaden, Väderkvarnsgatan och Strandbodkilen (nu inom stadsdelarna Centrum, Fålhagen, Kungsängen och Kvarngärdet), samt för ett område med förändrad kvartersindelning i en angränsande del av Kungsängen, utarbetades 1862 av borgmästaren N. Kindeström i samråd med professorn i nordiska språk Carl Säve. Kvarteren gavs alla namn hämtade från de fornnordiska hjälte- och gudasagorna (poetiska Eddan och Völsungasagan). Härmed introducerades alltså det system med s. k. gruppnamngivning som alltsedan dess blivit så utmärkande för namngivning av kvarter och gator. Namngivningsmetoden hade visserligen tillämpats redan av 1669 års namnkommitté (se kap. III:2) men hade därefter inte kommit till fortsatt användning. Namnkategorin »fornnordiska hjälte- och gudasagor» tillämpades även när Luthagen bebyggdes på 1880-talet. En utvidgning av denna namnkategori är kategorin »fornnordiska personnamn», som kom till användning vid namngivningen av kvarter under den fortsatta utbyggnaden i stadsdelarna Fålhagen, Kvarngärdet, Luthagen och Svartbäcken (*Håkan*, *Botvid*, *Alfhild*, *Ebbe* m. fl.).

Karta från 1875 ur Res-atlas öfver Sverige av A. E. T. Backhoff. UUB.

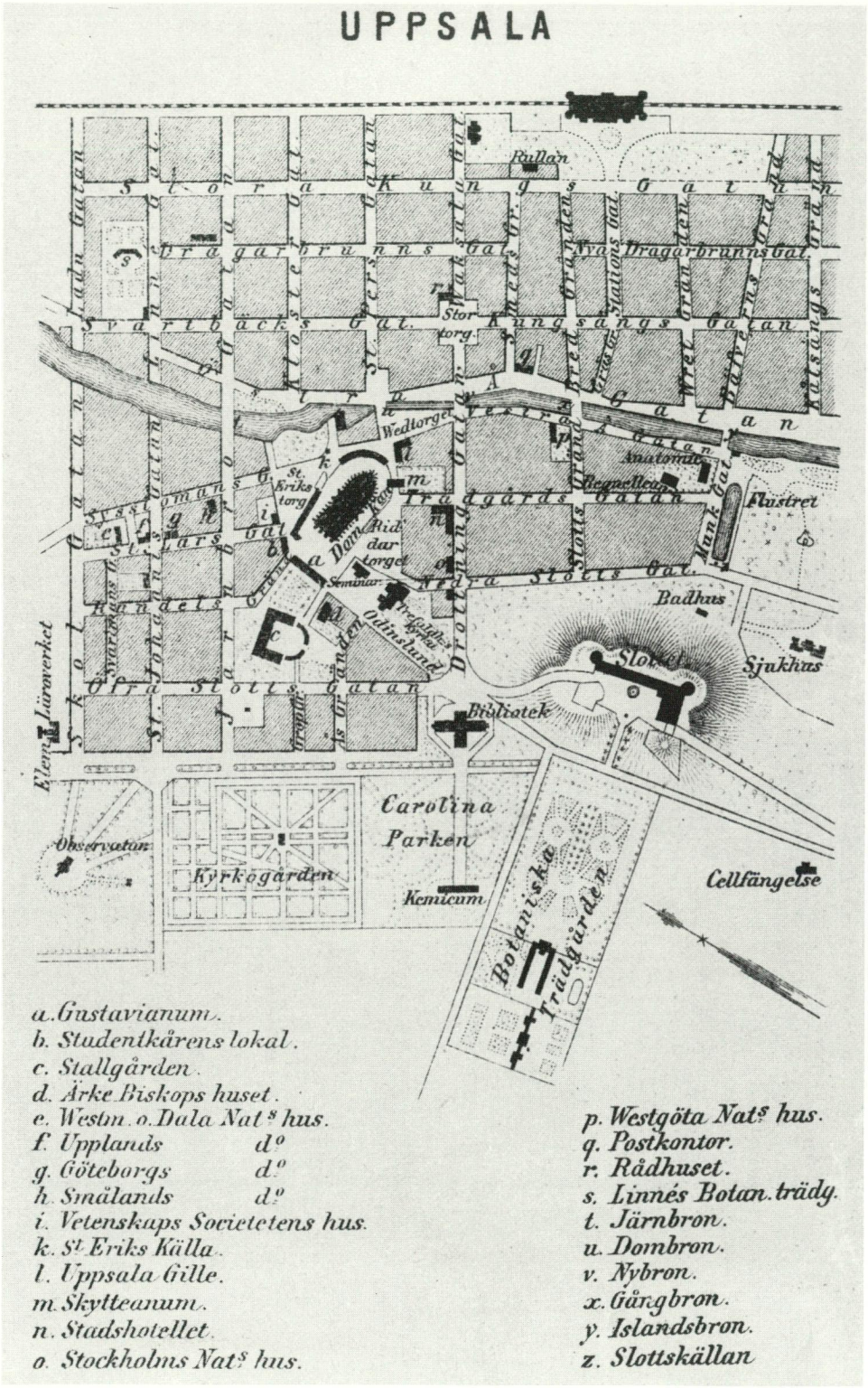

Karta från 1875 i Simon Nordströms Upsala. Anteckningar om staden och dess omgifning. Foto UUB.

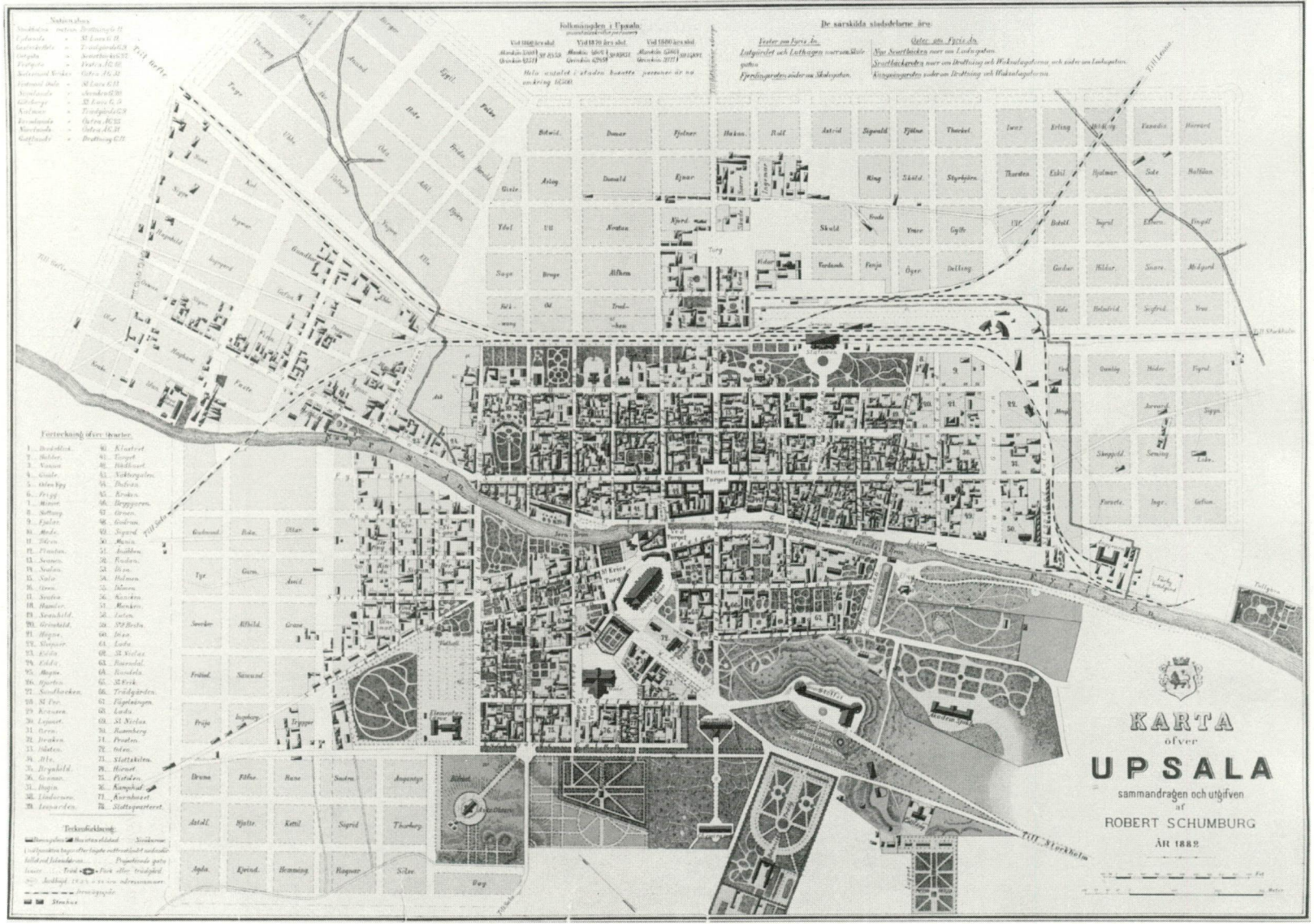

Karta från 1882 av Robert Schumburg. UUB.

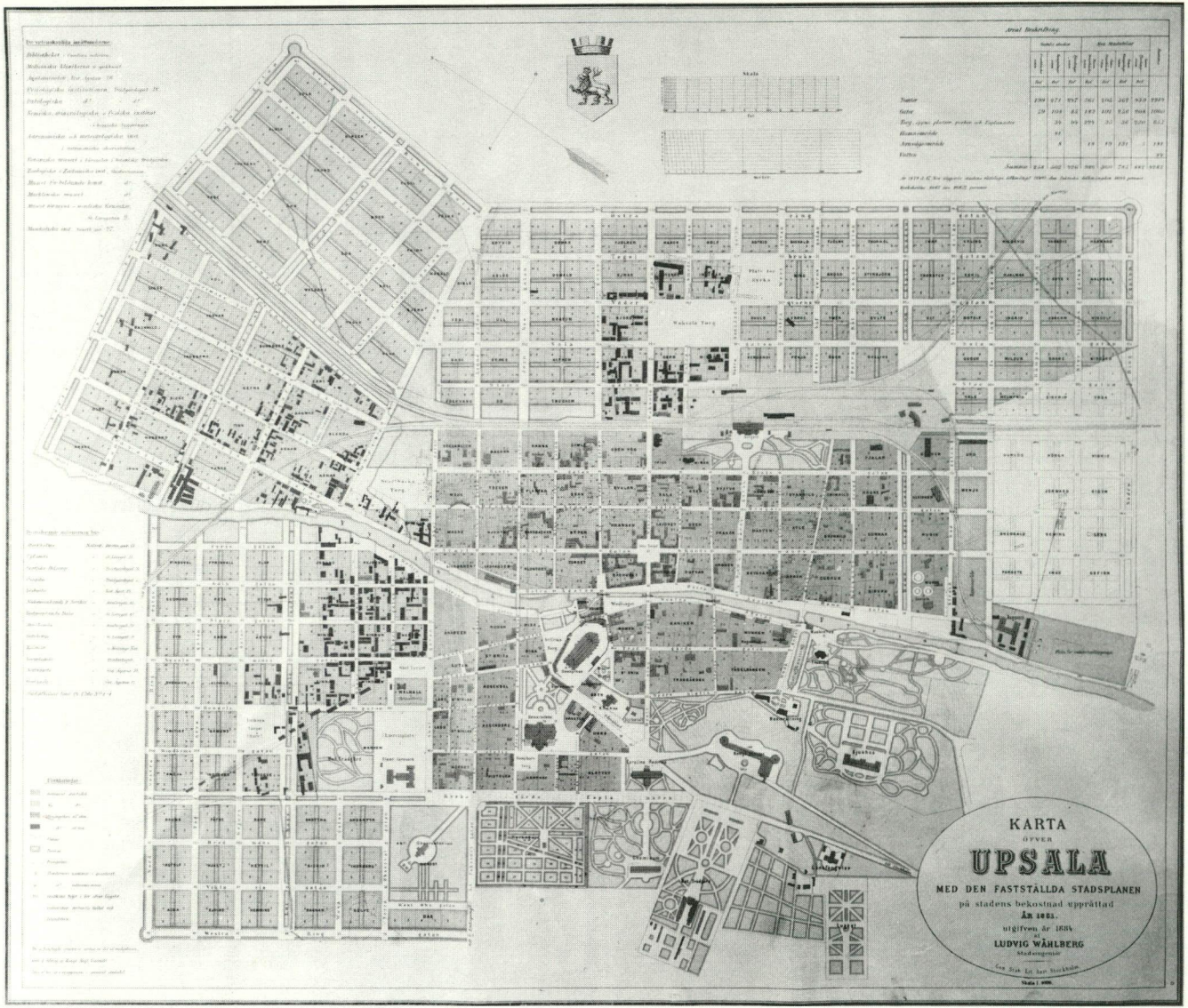

Karta från 1884 av Ludvig Wåhlberg. Den stadsplan för stadens ytterområden som fastställdes 1881 kom inte i alla delar till utförande. Upplandsmuseets arkiv.

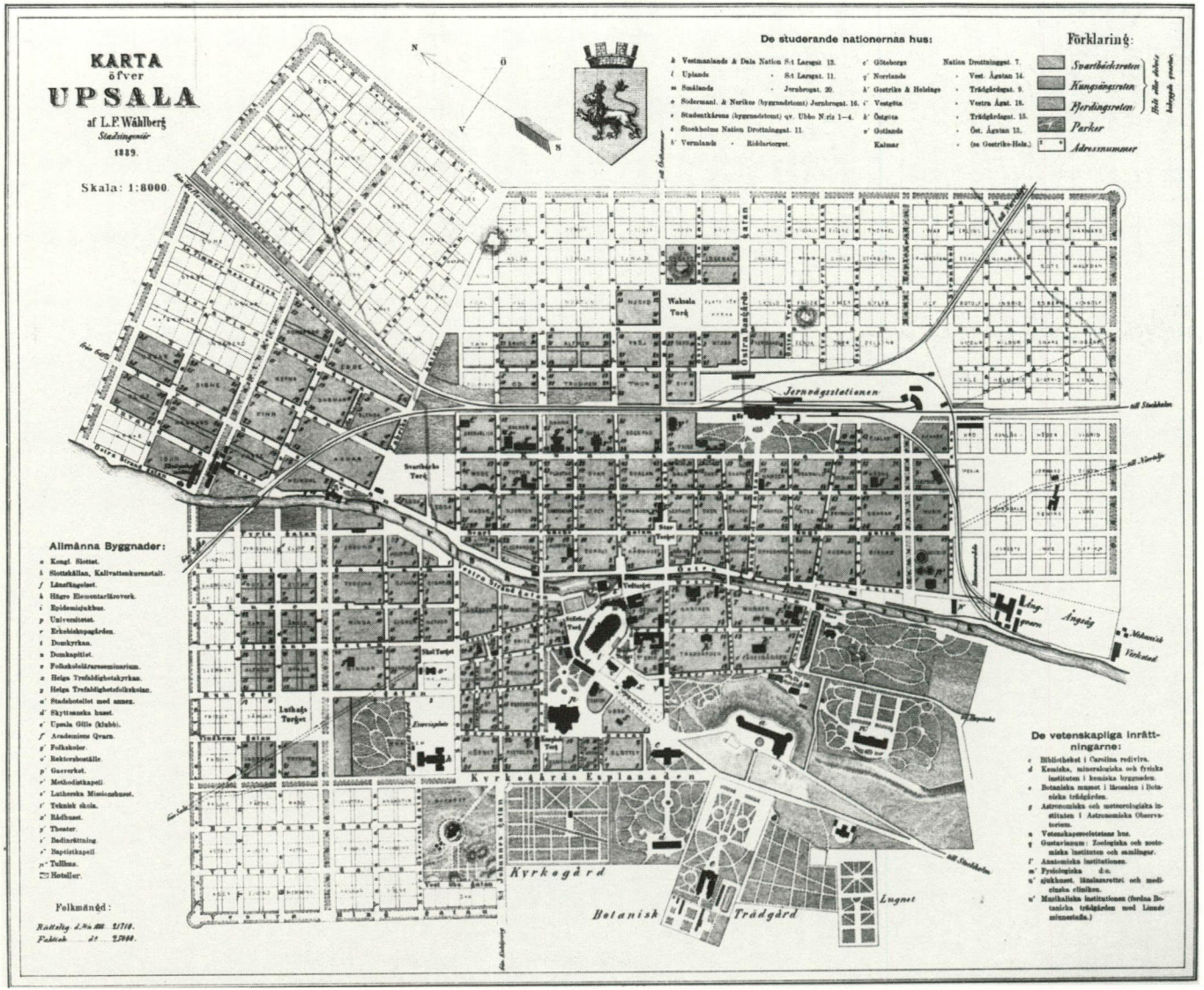

Karta från 1889 av Ludvig Wåhlberg. UUB.

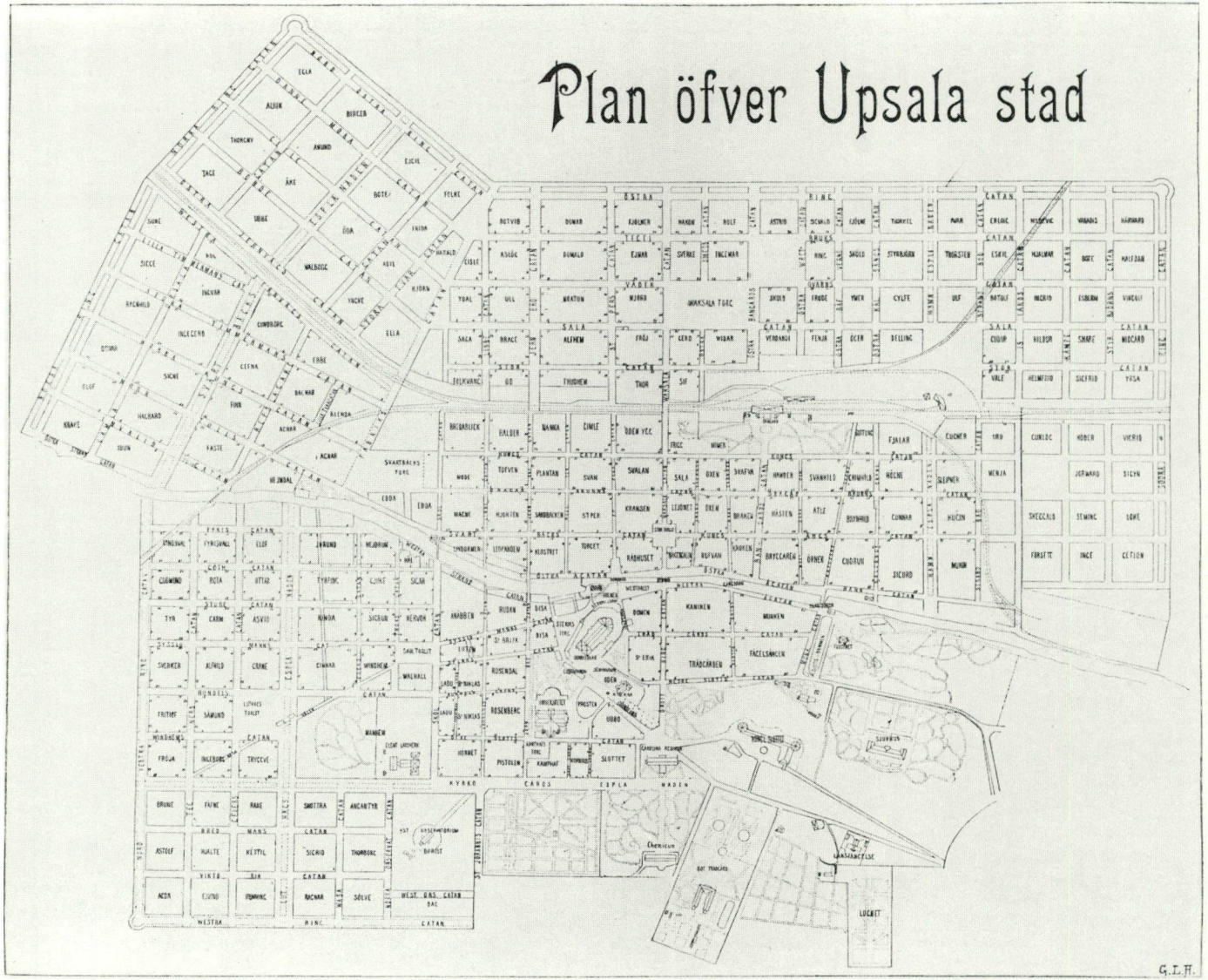

Karta tryckt i Adress-kalender 1897 för Upsala stad. Foto UUB.

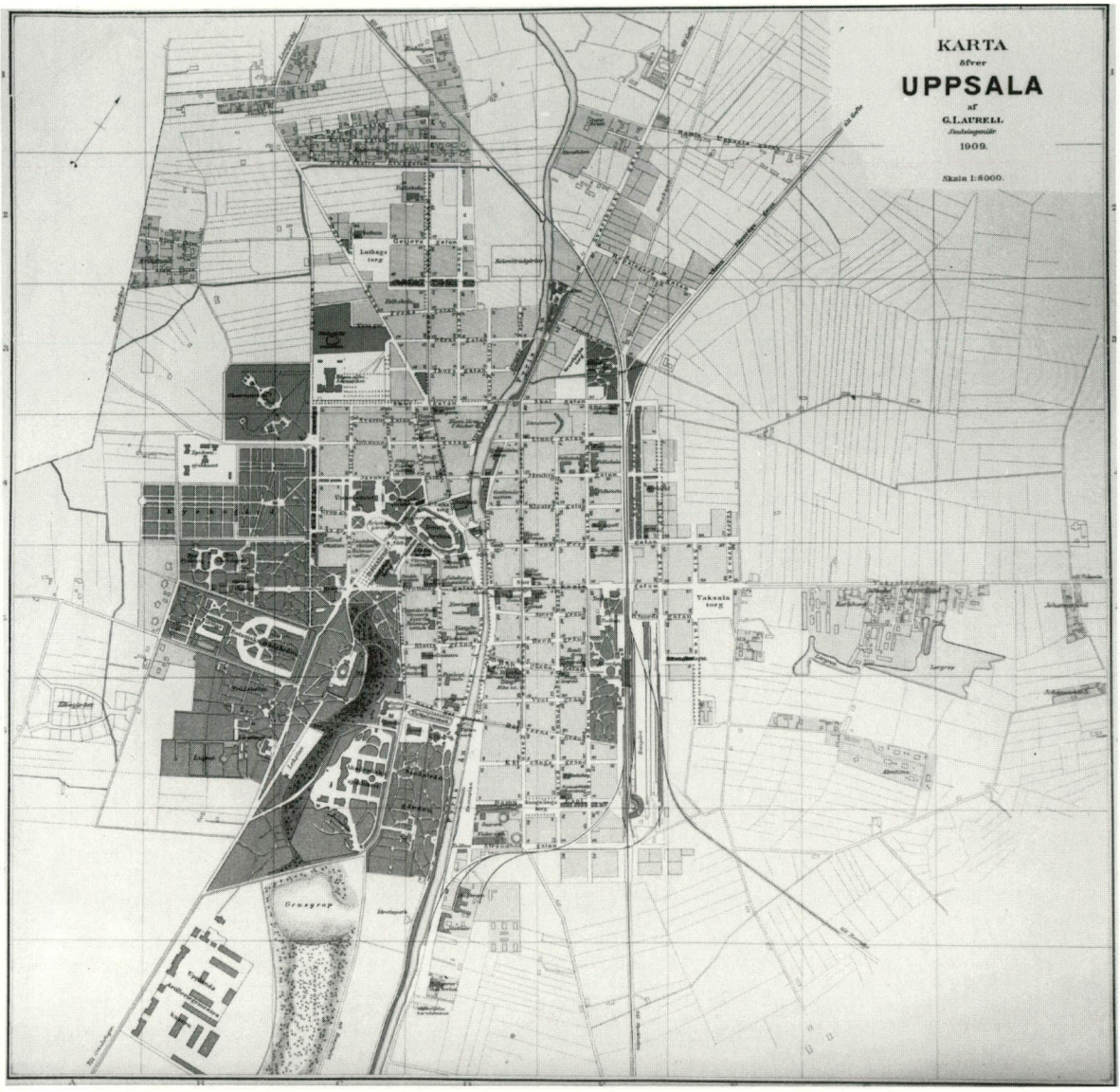

Karta från 1909 av G. Laurell. Upplandsmuseets arkiv.

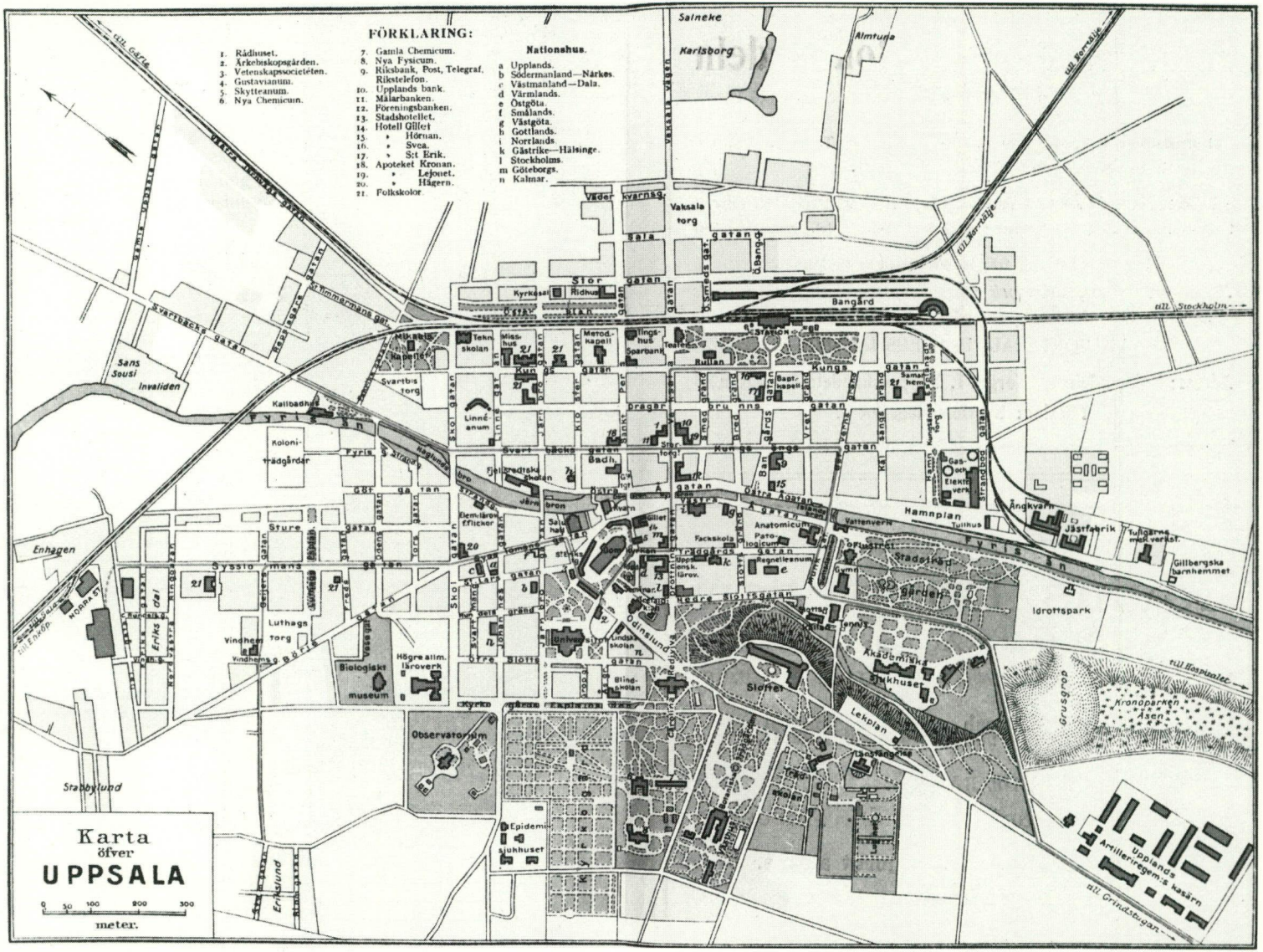

Karta i Carl M. Kjellbergs Uppsalabeskrivning från 1914. Foto UUB.

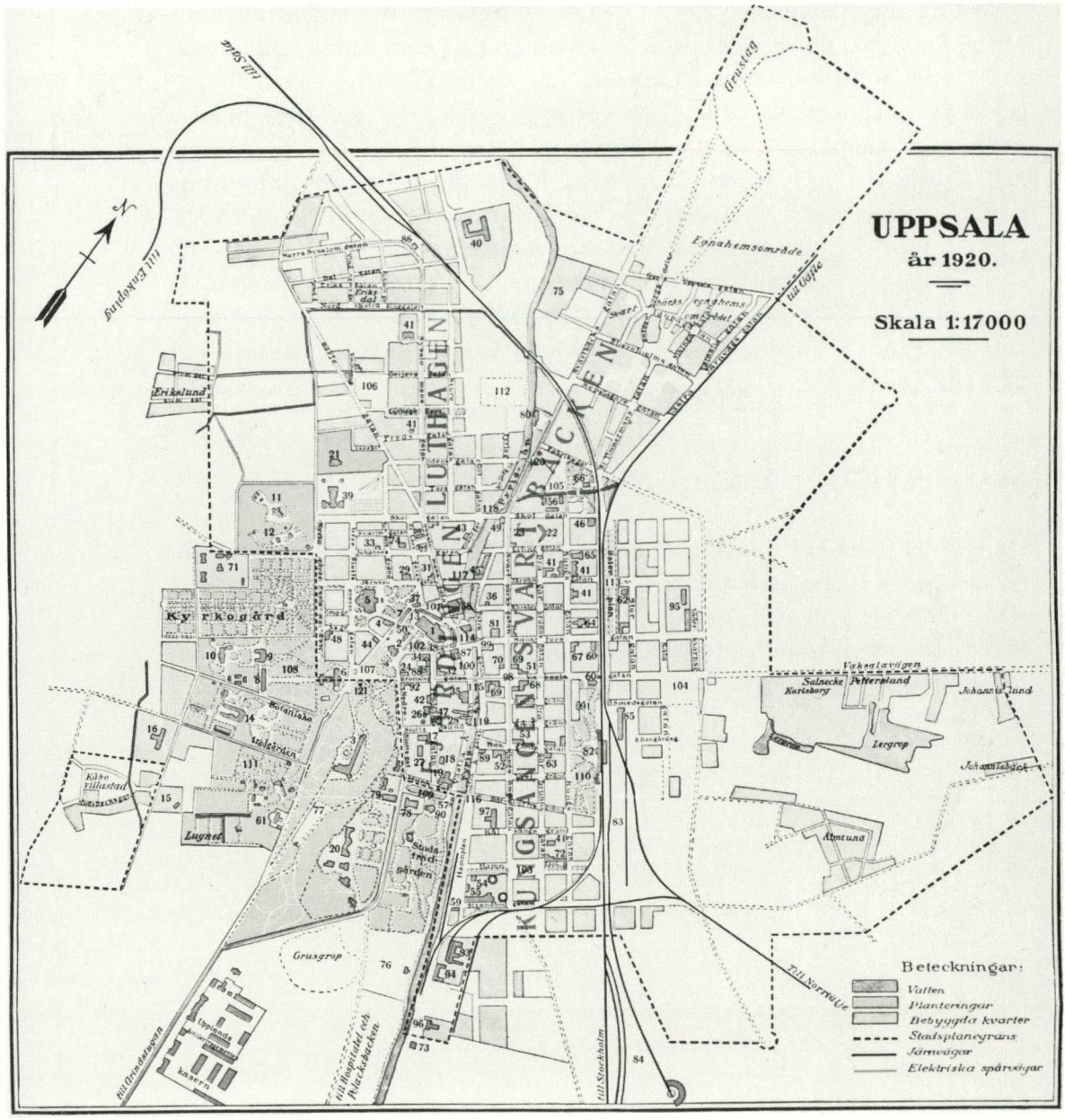

Karta från 1920 i Nordisk familjebok (2 uppl.), bd 30 sp. 1216. Foto UUB.

Vid namngivningen av gator i de under seklets sista decennier tillkomna nya stadsdelarna tillämpades principen med gruppnamngivning i mindre utsträckning än för kvarteren. I Luthagen hör dock några gatunamn till kategorierna »fornnordiska hjälte- och gudasagor» och »fornnordiska personnamn» och några har givits i anslutning till dessa kategorier, t. ex. *Odensgatan*, *Torsgatan* och *Tegnérgatan*. Flera namn har på olika sätt lokal anknytning, t. ex. *Bredmansgatan* i Luthagen och *Fabriksgatan* och *Repslagargatan* i Svartbäcken. En del gatunamn är sekundärt givna efter redan existerande gatunamn, emedan gatorna sågs som fortsättningar på äldre gator i centrala Uppsala, t. ex. *Östra Bangårdsgatan* (nu *Norrtäljegatan*) och *Östra Smedsgatan* (nu *Roslagsgatan*) i Fålhagen och *Norra Kungsgatan* (nu *Adilsgatan*) i Svartbäcken.

6. Utvecklingen under 1900-talet

Under 1900-talet har namngivningen av gator och kvarter helt blivit en angelägenhet för officiella myndigheter, från 1923 under ledning av en av stadsfullmäktige tillsatt gatunamnskommitté (nu Uppsala kommuns namnberedning). Beslut om namn fattas dock av kommunfullmäktige. För Namnberedningens arbete och dess principer för namngivning se efterskrift av Åke Norén.

IV. Nutidens gatunamn i Uppsala

1. Inledning

I följande kapitel redovisas samtliga gatunamn inom Uppsala kommun enligt en förteckning, upprättad av Stadsbyggnadskontoret 16 september 1993; även flera senare tillkomna gatunamn, t. ex. i stadsdelen Ulleråker, har dock beaktats. Namnen är indelade i två huvudavdelningar, en för Uppsala tätort (Centrala stadens, Danmarks, Eriksbergs, Gamla Uppsala, Gottsunda, Luthagens, Svartbäckens och Vaksala kommundelar, d.v.s. i huvudsak Uppsala stad före kommunreformen 1952 inklusive senare tillkomna förorter utanför denna gräns) och en för övriga delar av kommunen (Almunge-Knutby, Björklinge-Bälinge, Hagunda, Knivsta, Rasbo och Vattholma kommundelar). Inom dessa båda huvudavdelningar är namnen uppdelade på stadsdelar, tätorter och »byar» enligt gällande officiell indelning. Stadsdelen Kungsgärdet är dock inräknad i Kåbo, eftersom gränserna mellan dessa båda stadsdelar inte är fastställda. Vidare räknas de gamla kyrkbyarna Danmarksby och Vaksala som egna områden. Medtagna namn på nu försvunna gator markeras med klammer.[21] Om ett namn återfinns inom flera stadsdelar, hänvisas till den stadsdel där namnet behandlas. För de äldre namnen i centrala Uppsala anges i regel bara den äldsta kända formen.[22] Varianter och alternativa namn återfinns inte under egna rubriker, utan får sökas via registret. För yngre namn, vilkas form eller stavning inte förändrats sedan tillkomsten, anges endast äldsta kända källa eller stadfästelseår. Årtal efter namnrubrikerna anger det år namnet officiellt stadfästes av kommunfullmäktige (årtal inom parentes anger stadfästelseår i moderkommun före sammanläggning med Uppsala). För äldre gatunamn saknas givetvis stadfästelseår och för vissa av de yngre namnen har sådana inte kunnat påträffas.[23]

Kvartersnamn behandlas översiktligt i inledningsavsnitten till de olika stadsdelarna, varvid främst svårförståeliga namn tas upp. För de äldre kvartersnamnen i centrala Uppsala (stadsdelarna Centrum, Fjärdingen och Kungsängen, se kap. III:2).

Namnen anförs i sin officiellt stadfästa form. Ett mindre antal gatu- och kvartersnamn har 1994 förändrats till sin form. Förändringarna gäller för gatunamnen främst sammansättningsfogen i sammansatta namn (t. ex. *Entitevägen* och *Hösträngsvägen* i stället för de äldre formerna *Entitvägen* och *Hösträngvägen*) samt liten i stället för stor begynnelsebokstav i senare leden i namn av typen *Berthåga lindväg* och *Malma parkväg*, om denna led inte i sig är ett egennamn. För kvartersnamnens del innebär förändringarna huvud-

UPPSALA KOMMUN
ÖVERSIKTSKARTA
Skala 1:250000
Tärnsjö
Östervåla
Tämnaren
Vendel
Björklinge
Läby
Viksta
Tierp
Skuttunge
Lövstalöt
Jumkil
Bälinge
Åkerby
Börje
Brunna
Berthåga
Åland
Järlåsa
Vittinge
Morgongåva
Skokloster
Gryta
Ramsta
Hågby
Skogs-Tibble
Balingsta
Västeråker
Dalby
Uppsala Nås
Valsätra
Gamla Uppsala
Örbyhus
Harbo
Hållen
Marstalla
Harbo
Hedtorp
Torstuna
Nysätra
Långtora
Härkeberga
Hjälsta
Kulla
Holm
Österunda
Ekeby bruk
Ekolln
Krusenberg
Uppsala flygplats
Sunnanå flygplats
Sandbro
Forsbacka
Fjuckby
Vaxmyra
Svista
Marsta
Fullerö
Ärentuna
Gränby
Ekeby
Fifvelstad
Fifvelsta
Fifvelsta
Fifvelsta

Dannemora
Österbybruk
Gimo
Skäfthammar
Harg
Morkarla
Norrby
Österby
Skarphärad
Söderby
Östanå
Kilby
Trunsby
Söderlövsta
Åstorp
Vettsta
Löddby
Rastsj.
Hammarsjön
Ramhälls gruva
Väsby
Sydinge
Ovanby
Ekeby
Tånga
Vällsätter
Gillinge
Ekdalen
Gisslaren
Moxboda
Målsättra
Knivsta
Jobsby
Happsta
Haberga
Marma
Golvsta
Alunda
Fornbro
Lyan
Fresta
Jortslunda
Jälsta
Gela
Kolarmora
Västerbacka
Söderby
Åby
Nyvalla
Kydingeholm
Stensunda
Väsjö
Spånga
Skoby
Hässelby
Tuna
Ola
Eriksberg
Pettbol
Lågbol
Aspdalssjön
Klinge
Bärsta
Nyby
Vittja
Norrgarn
Gisselbol
Vattholma
Lenaberg
Ingvasta
Stavby
Husby
Saringe
Borrlövsta
Bladåker
Vällen
Husby
Edshammar
Årby
Rasbokil
Faringe
Rycklinge
Hungarn
Ängeby
Gränome
Ormeryd
Malmen
Täby
Lydinge
Edinge
Vallby
Bennebols bruk
Yresta
Henriksberg
Hov
Östberg
Bärby
Solvalla
Söderginingen
Norrsjön
Liljeberg
Vallby
Örby
Rasbo
Gävsta
Sämsta
Testen
Haga
Årsta
Karby
Björkö
Rickeby
Åsby
Lary
Hosjön
Björksättra
Älvgärde
St Moga
St Väsby
Näsby
Ekeby
Karven
Sofielund
Lill-Moga
Frötuna
Visteby
Gränsta
Knutby
Kållingby
Sotter
Sottern
Burvik
Smara
Åby
Halmbyboda
Långsjön
Lånna
Seglinge
Skölsta
Funbosjön
Almunge
Fladen
Lännaholm
Hagby
St Söderby
Gavel
Norrbyggeby
Sättra
Brobyn
Funbo
Lotsjön
Gunsta
Marielund
Trehörningen
Fjällnora
Ulvsby
Väsby
Osby
Norrsby
Gavelkornan
Bredvik
Österängby
Långsjön
Danmark
Lövsta
Linnés Hammarby
Botaniska trädgården
Säby
Eda
Lagga
Orsbol
Abrahamsby
Riddarbol
Barberg
Ubby-Långsjön
Mjölsta
Ränäs
Råby
Vikensberg
Johannelund
Morby
Marma
Målsta
Kapell
Svärlinge
Ekebyholm
Olanda
Tiesslinge
Haglunda
Fasterna
Mörby
Skälby
Skedviken
Syningen
Alsike
Ekeby
Östuna
Husby-Långhundra
Lockstaholm
Gottröra
Rimbo
Valloxen
Ledinge
Valkeby
Krogsta
Mälby
Nässja
Johannesberg
Vekar
Långsjön
Fagerlid
Asplund
Finnby
Ansta
St Åkerby
Smedsmora
Uttran
Knivsta
Botlöt
Vidbo
Skepptuna
Bergby
Ubby
Näs
Rö
Eke
Rickeby
Vasa
Närtuna
Hamra
Sparren
Söderby
Örby
Tibble
Hova
Söderby
Sigfridsholm
Odensala
Lunda
Aspesta
Bälsta
Kärsta
Beateberg
Viren
Lovisa
Dannemora
Österbybruk
Gimo
Skäfthammar
Morkarla
Alunda
Tuna
Stavby
Vattholma
Rasbokil
Faringe
Bladåker
Rasbo
Gävsta
Almunge
Knutby
Funbo
Gunsta
Danmark
Alsike
Östuna
Husby-Långhundra
Gottröra
Rimbo
Knivsta
Odensala
Lunda
Kärsta
Närtuna
Vidbo
Skepptuna
Lännaholm
Lagga
Bergsbrunna
Ekeby
Lövsta
Gävsta
Sofielund
Lill-Moga
Ubby-Långsjön
Fasterna
Rimbo
Ränäs
Almunge
Funbo
Gunsta
Lagga
Knivsta
Odensala
Lunda
Kärsta
Rimbo
Ränäs
Fasterna
Gottröra
Alsike
Östuna
Knutby
Gävsta
Rasbo
Vattholma
Stavby
Tuna
Alunda
Skäfthammar
Gimo
Österbybruk
Dannemora
Morkarla
Bladåker
Faringe
Rasbokil
Vattholma
Lenaberg
Danmark
Lövsta
Gunsta
Funbo
Lännaholm
Almunge
Knutby
Sofielund
Lill-Moga
Gävsta
Rasbo
Alsike
Ekeby
Östuna
Husby-Långhundra
Gottröra
Rimbo
Knivsta
Odensala
Lunda
Kärsta
Närtuna
Vidbo
Skepptuna

sakligen att föråldrade stavningar moderniserats samt att namn innehållande vanliga substantiv regelmässigt fått (rikspråklig) bestämd form (t. ex. *Svanen* och *Kamphavet* i stället för de tidigare formerna *Svan* och *Kamphaf*). Se närmare Norén 1993a, 1993b, 1993c.

Genomgångna källor:

- adresskalendrar (ak) för Uppsala stad 1887, 1894, 1897, 1900, 1902, 1905, 1907, 1910, 1914
- Annerstedt, Claes, Anteckningar om Uppsala stad (UUB S 139:aa-ad)
- kartor enl. förteckning under Källor och litteratur
- Ortnamnsarkivets i Uppsala (OAU) samlingar
- topografisk litteratur rörande Uppsala (se Källor och litteratur)
- Uppsalas domböcker för åren 1630–50 samt stickprovsvis för åren 1651–63
- Uppsala universitet. Akademiska konsistoriets protokoll. På universitetets uppdrag utg. av Hans Sallander. 1. 1624–1636. 2. 1637–1640. 3. 1641—1649. 1968–69. Uppsala. (UUak.)

2. Kommenterad namnförteckning, stadsdelsvis

a. *Centrala stadens, Danmarks, Eriksbergs, Gamla Uppsala, Gottsunda, Luthagens, Svartbäckens och Vaksala kommundelar*

BERGSBRUNNA

Stadsdelens namn är lånat från herrgården Bergsbrunna, som bildades som säteri på 1630-talet av sex hemman av den gamla byn Ekeby. Efterleden i säteriets nya namn kan ha sin bakgrund i de inte så få källor som finns i närheten (i uppländskan betecknar *brunn* även naturlig källa), eventuellt under påverkan från bynamnet *Knivsbrunna* i Danmarks socken och andra Upplandssocknars *Brunna* (t. ex. det kända *Brunna* i Vänge socken). Förleden kan vara lånad från grannbyn Berga eller syfta på den höjdsträckning där källorna och herrgården ligger. Se närmare Strandberg 1983a.

Gatunamnen i Bergsbrunna synes till största delen ha någon form av lokal anknytning. Vid inkorporeringen av Vaksala kommun med Uppsala kommun 1967 fick de flesta då existerande namnen bytas ut på grund av förväxlingsrisk med redan brukade namn i Uppsala (UST 1968 A:201 s. 755, där några uppgifter dock synes vara felaktiga). Officiellt stadfästa kvartersnamn saknas.[24]

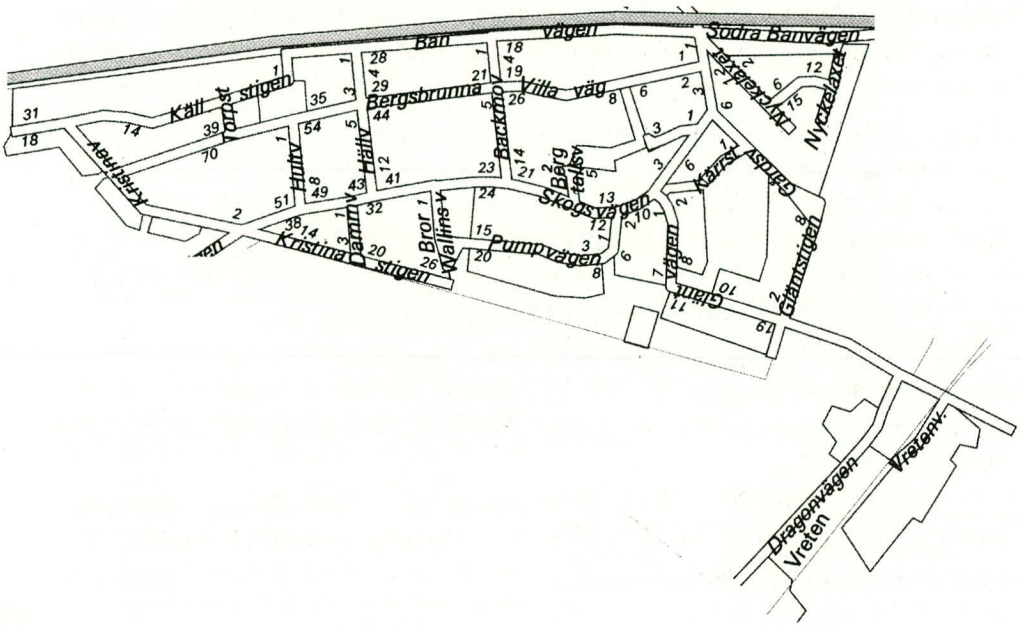

Backmovägen 1968

Vägen hette före inkorporeringen med Uppsala 1967 *Backvägen*, vilket ej kunde kvarstå på grund av förväxlingsrisk med ett likalydande namn i stadsdelen Sunnersta. Många vägar i Bergsbrunna är branta, bl. a. Backmovägen.

Banvägen 1968

Efter sträckningen längs järnvägen. Namnet var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Bergsbrunna villaväg 1968

Vägen kallades före inkorporeringen med Uppsala 1967 enligt uppgift för *Samhällsvägen* (Bergsbrunna s. 21), enligt UST 1968 A:201 s. 755 dock *Villavägen*. Vägen är centralvägen genom den gamla delen av Bergsbrunnas villa- och sommarstugebebyggelse. Det nuvarande namnet tillkom för att man inom Bergsbrunna önskade att någon väg skulle innehålla stadsdelens namn; det tidigare *Bergsbrunnavägen* döptes nämligen samtidigt om till *Gårdsvägen*.

Bergtallsvägen 1968

Före inkorporeringen med Uppsala 1967 bar vägen namnet *Tallvägen*. På grund av förväxlingsrisk med ett likalydande namn i stadsdelen Norby försågs det med den från stadsdelsnamnet lånade förleden *Berg-*. Vid vägen har knappast funnits mer tall än på andra håll i Bergsbrunna.

Bror Wallins väg 1968

Den s. k. Norrgården i Bergsbrunna köptes kring 1920 av konsulent Bror Wallin tillsammans med lanthushållslärarinnorna Gunborg Carlsson och Marie-Charlotte Pettersson, vilka för sin del behöll mangårdsbyggnaden och ett område kring denna (jfr *Nyckelaxet*). Bror Wallin avsatte 40 tunnland av sin del till ett område, kallat *Lillskogen*, varifrån han styckade av egnahemstomter (Bergsbrunna s. 7). Före inkorporeringen med Uppsala 1967 hette vägen *Vallinvägen*.

Dammvägen 1968

En nu utdikad damm har funnits nära vägen. Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Dragonvägen 1989

Vägen leder till ett gammalt dragontorp (Bonins torp).

Gläntstigen 1970

Vägen leder till ett hus, kallat *Gläntan*, som 1927–43 var ett vilohem för husmödrar, drivet av föreningen Vita bandet.[25] Vägen är mindre än *Gläntvägen*. Vägen, som är belägen längst i söder i Bergsbrunna, kallades enligt uppgift tidigare *Södervägen*.

Gläntvägen 1970, se *Gläntstigen*.

Gårdsvägen 1970

Leder till Bergsbrunna gård. Före inkorporeringen med Uppsala 1967 bar vägen namnet *Bergsbrunnavägen*, vilket emellertid på grund av förväxlingsrisk med *Bergsbrunnagatan* i stadsdelen Boländerna inte kunde kvarstå. Jfr *Bergsbrunna villaväg*.

Hultvägen 1968

Vägen hette före inkorporeringen av med Uppsala 1967 *Parkvägen*. Enligt gamle Bergsbrunnabon Harald Westerlund, Uppsala, är namnet möjligen givet efter en person vid namn *Hult*.

Hällvägen 1968

Enligt Harald Westerlund är namnet givet efter en snickare vid namn *Häll*. Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Kristinastigen 1985

Fortsättning på *Kristinavägen*.

Kristinavägen 1968

Namnet lär ursprungligen ha tillkommit på förslag av en dam i Danmarks kommunfullmäktige, som ansåg att vägen varit drottning Kristinas ridväg. Det var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Vägen utgör en del av en äldre väg, som kallades *Tribackalång* på grund av att den var rak och lång och hade tre tydliga stigningar från slätten upp mot skogen Lunsen. Motsvarande namn, i formen *Trebackalång*, finns faktiskt på flera håll i mellersta Sverige. Karl-Erik Forsslund (1:5 s. 159) omnämner t. ex. »den beryktade Trebackalång» (Venjans sn, Kopp. l.), som tydligen var extra besvärlig att forcera. I OAU:s samlingar finns vidare ett flertal exempel på likalydande namn från Dalarna, Västmanland, Uppland och Södermanland. Även i centrala Uppsala finns ett par exempel, nämligen *Trebackalång* för S:t Johannesgatan (stadsdelen Fjärdingen) och *Trebackalund* (möjligen även i formen *Trebackalång*) för den västra delen av Odinslund (stadsdelen Fjärdingen). Från Stockholm kan också nämnas *Trebackarlånggatan*, det äldre namnet för Tegnérgatan, känt redan 1728 (*trybacka långs gränden* SG s. 181). Alla dessa namn synes ha ungefärligen samma innebörd som Bergsbrunnanamnet. *Trebacka långgata*, ett äldre namn för Älvgatan i Lidköpings stad, har dock fått sitt namn av tre därifrån utgående s. k. allmänningsvägar eller slänter ner till ån Lidan, avsedda för brandväsendet. Namnet *Trebackalång* eller uttrycket *tre backar lång* bör alltså rimligen av någon anledning ha varit allmänt känt. De många förekomsterna blir annars svårbegripliga.

Källstigen 1968

Invid vägen finns en naturlig källa. Vägen hette *Källvägen* före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Kärrstigen 1968

Området vid vägen är myrlänt. Före inkorporeringen med Uppsala 1967 hette vägen *Kärrvägen*.

Nyckelaxet 1970

På kartorna liknar vägen en viss typ av nyckelax, d.v.s. den del av nyckeln som griper in i låset. Det var också AB Nyckelhus som byggde husen i området. Före inkorporeringen med Uppsala 1967 bar den norra delen av vägen namnet *Skolvägen*. Den leder till f. d. Bergsbrunna privatläroverk, vilket drevs 1953–64 av Mauritz och Grethe Fagerström i den gamla mangårdsbyggnaden till den s. k. Norrgården i Bergsbrunna. Tidiga-

F.d. Bergsbrunna privatläroverk vid norra delen av Nyckelaxet (tidigare Skolvägen). Vykort u.å., Upplandsmuseets arkiv.

re hade där inrymts en husmodersskola, driven av lanthushållslärarinnorna Gunborg Carlsson och Marie-Charlotte Pettersson, varom se *Bror Wallins väg* (Bergsbrunna s. 16 f.). En annan del av vägen skall ha kallats *Gröna vägen.*

Pumpvägen 1968

Vid vägen, vars namn var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1967, fanns förr en av Bergsbrunnas många pumpar.

Skogsvägen 1968

Mellan Bergsbrunna och Sävja sträcker sig vägen genom skogsmark. Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Södra Banvägen 1988

Södra delen av *Banvägen.*

Torpstigen 1968

Hette *Torpsvägen* före inkorporeringen med Uppsala 1967. Namnet är givet efter ett »torp» vid vägen, ett av Bergsbrunnas äldsta hus.

Vretenvägen 1989

Området vid vägen kallas av gammalt *Vreten* (av *vret* 'mindre åker').

BERTHÅGA

Stadsdelen har fått sitt namn efter den ännu existerande gamla byn Berthåga. Dess namn, känt sedan 1316 (de bertoghum, SD 3 s. 257, DMS 1:2 s. 39), är inte säkert tolkat. Sannolikt åsyftar det en kulle med två forntida gravhögar invid byn (Flemström 1983).

Efter inkorporeringen av Bondkyrko kommun med Uppsala stad 1947 gavs merparten av kvarteren och gatorna i anslutning till stadsdelsnamnet

namn innehållande personnamn med stavelsen *-bert-*, kategori »-bert-» (UST 1948 A:23 kartbilaga). Med utgångspunkt i kvartersnamnet *Rimbert*, varom se *Rimbertsvägen*, har de utanför gruppen fallande kvartersnamnen *Sunaman*, *Unaman* och *Vinaman* tillkommit. Så hette de i Värend mördade följeslagarna till den engelske missionsbiskopen Sigfrid, verksam i Sverige i början av 1000-talet. En väg, *Hedensbergsvägen*, och ett kvartersnamn, *Hedensberg*, har fått namn efter en äldre lägenhet.

Albertsvägen 1948
Kategori »-bert-». Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen *Västervägen*; den ligger i områdets västligaste del. Jfr *Berthåga lindväg*, tidigare kallad *Östervägen*.

Berthåga byväg 1948
Vägsträckning upp mot Berthåga gamla by, ursprungligen ledande nedifrån den gamla Enköpingsvägen (jfr Romson 1934–35, Levan 1950, 1967, 1970). Den upptas ej på ek 1861 över Ulleråkers hd, där vägen upp mot byn i stället tar sin början längre västerut vid den gamla Enköpingsvägen och löper mellan nuvarande Albertsvägen och Berthågavägen, varifrån nuvarande Herbertsvägen (äldst kallad *Bondevägen*) utgjorde dess fortsättning fram mot byn. Vid vägens slut ligger en av byns tre gårdar (nu ej längre brukad).

Berthåga lindväg 1948
Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen *Östervägen*; den ligger i områdets östra del. Jfr *Albertsvägen*, tidigare kallad *Västervägen*. Den närmare bakgrunden till valet av det nuvarande namnet är obekant.

Berthågaparken 1962
Berthågaplan 1962

Berthågavägen 1948
Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen *Hedénsvägen*, väl efter den Hedén som byggde lägenheten Hedensberg på 1870-talet, varom se *Hedensbergsvägen*, namnet på en tvärväg till Berthågavägen.

Berthåga vägpark 1962

Bertilsvägen 1948
Kategori »-bert-». Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen *Smedjevägen*, väl efter någon gammal smedja vid den av Berthåga gamla bys tre gårdar

som ligger söder om vägen, närmast Berthåga byväg.

Bärbyleden

Trafikled avsedd att leda mot den gamla byn Bärby norr om staden, där nu Upplands flygflottilj F 16 och Flygvapnets krigshögskola F 20 är belägna.

Engelbertsvägen 1948

Kategori »-bert-». Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen *Drakvägen.*

Enköpingsvägen 1932

Utfartsväg mot Enköping. Fram till början av 1970-talet, då landsvägen gick genom Rickomberga (nuvarande Otto Myrbergs väg och Klangs gränd), avsågs med namnet *Enköpingsvägen* hela dåvarande landsvägssträckningen ända fram till Kyrkogårdsgatan (hos Brolin 1770 kallad *Rickomberga och Enköpings wägen*). Denna del, alltså nuvarande S:t Johannesgatans förlängning ut mot Rickomberga, har enligt en uppteckning från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) också kallats *Övre Fjärdingsvägen* (jfr stadsdelsnamnet *Fjärdingen*). *Nedre Fjärdingsvägen* var ett annat namn på nuvarande Kyrkogårdsgatan. Då den nuvarande landsvägssträckningen byggdes, gavs sträckan från Kyrkogårdsgatan till Tiundagatan namnet *S:t Johannesgatan.* Sträckan därefter fick namnet *Klangs gränd* och sträckan genom Rickomberga namnet *Otto Myrbergs väg.* Nuvarande Enköpingsvägen tar sin början i hörnet av Klangs gränd och Luthagsesplanaden.

Furudalsvägen 1948

Furudalsvägen är det enda kvarvarande vägnamnet i Berthåga från tiden före inkorporeringen med Uppsala stad 1947. Dess bakgrund är oviss; någon lägenhet *Furudal* är inte känd.

Hedensbergsvägen 1948

Efter en gammal lägenhet *Hedensberg,* belägen mellan Albertsvägen och Bertilsvägen (för läge se Romson 1934–35). Den byggdes på 1870-talet av en man vid namn *Hedén* (jfr tvärvägen *Berthågavägen,* tidigare kallad *Hedénsvägen*). Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen av okänd anledning *Hjortvägen.*

Herbertsvägen 1948

Kategori »-bert-». Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen *Bondevägen;* på vägens norra sida ligger en av de tre gårdarna i Berthåga gamla by (jfr *Berthåga byväg*). Vägen utgör en del av den gamla byvägen upp mot Berthåga by (se närmare *Berthåga byväg*).

Krematorievägen 1962

Vid Berthågakrematoriet.

Rimbertsvägen 1948

Kategori »-bert-». Rimbert, Ansgars efterträdare som ärkebiskop i Hamburg, besökte Sverige som missionär på 800-talet. Jfr kvartersnamnen *Sunaman, Unaman* och *Vinaman,* varom se under stadsdelsnamnet.

Robertsvägen 1948

Kategori »-bert-». Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen *Kullevägen;* vägen stiger rätt kraftigt upp mot Bertilsvägen.

BOLÄNDERNA

Namnet *Boländerna* avsåg äldst ett åkerområde öster om staden. På en karta från 1699 (Boländerna LMV B 70–1:10 s. 4, 113) avses ett område öster om nuvarande Kungsgatan och väster om Fålhagen, sträckande sig söderut med början ungefär strax nedanför nuvarande Centralstationen. Hos Brolin 1770 betecknar namnet ett område ungefär mitt för Bäverns gränd och hos

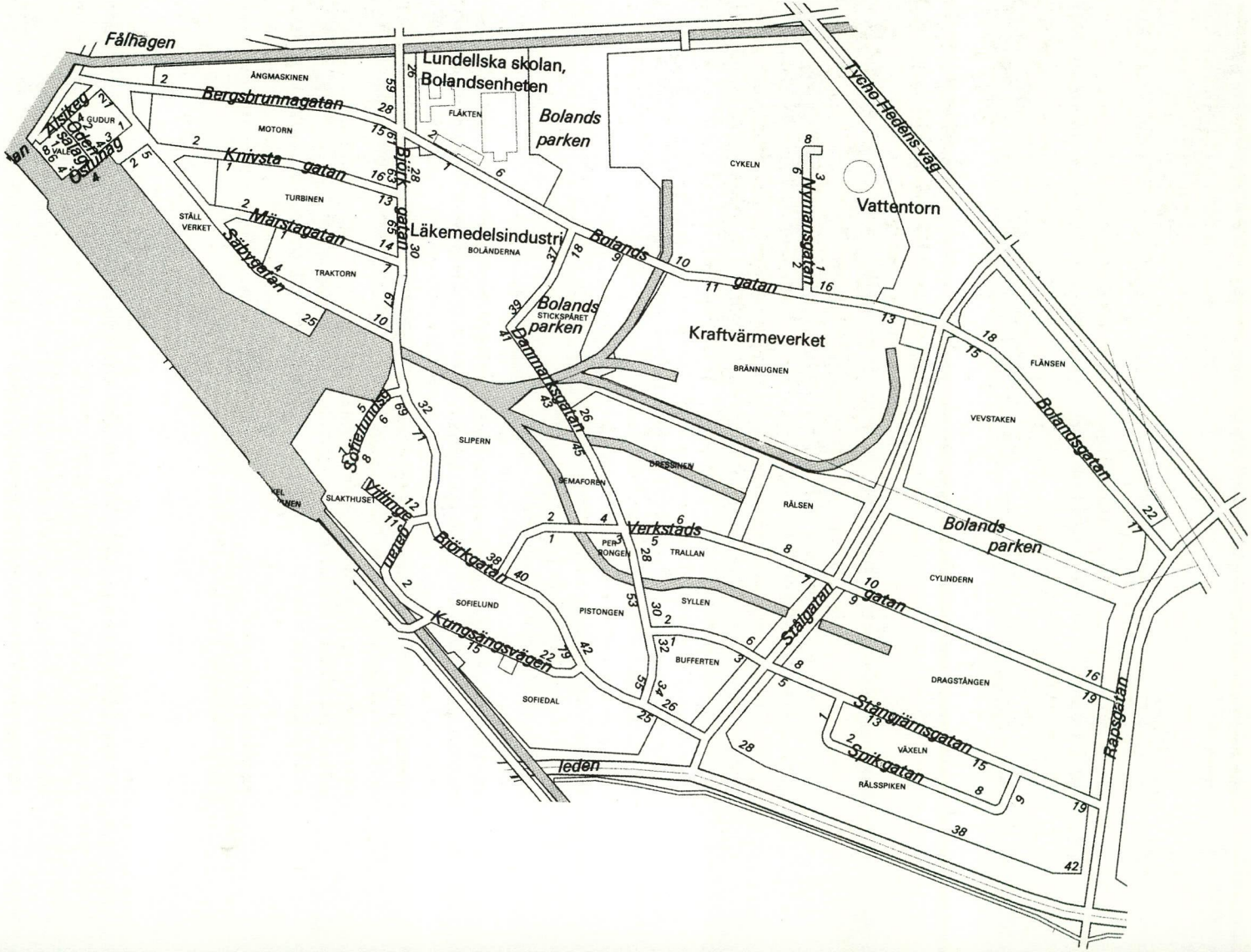
Fålhagen
Lundellska skolan, Bolandsenheten
Bolands parken
Tycho Hedéns väg
Vattentorn
Bergsbrunnagatan
Knivsta gatan
Märstagatan
Sätbyvägen
Björk gatan
Läkemedelsindustri
Bolands gatan
Nymansgatan
Kraftvärmeverket
Bolands STICKSPÅRET parken
Danmarksgatan
Bolandsgatan
Bolands parken
Verkstads gatan
Björkgatan
Kungsängsvägen
Stålgatan
Stångjärnsgatan
Spikgatan
Rapsgatan
Leden
ÅNGMASKINEN
MOTORN
TURBINEN
STÄLL VERKET
TRAKTORN
FLÄKTEN
BOLÄNDERNA
CYKELN
BRÄNNUGNEN
FLÄNSEN
VEVSTAKEN
SLIPERN
DRESSINEN
DEMAFOREN
RÄLSEN
SLAKTHUSET
PER-BONGEN
TRALLAN
CYLINDERN
SOFIELUND
PISTONGEN
SYLLEN
BUFFERTEN
DRAGSTÅNGEN
SOFIEDAL
VÄXELN
RÄLSSPIKEN

Liunggren 1858 »Sjelfägande jord» något längre österut, där nu Bergsbrunnagatan, Knivstagatan och Märstagatan löper. På 1930-talet avsågs med *Boländerna* området vid dåvarande reningsverket (nuvarande Bolandsparken och kv. Boländerna). Numera bärs namnet av hela industriområdet ända bort mot E 4.

I namnet ingår sannolikt ett ord *bolände*, känt från Uppland både som appellativ och i ortnamn. Det är sammansatt av *lände*, neutr. 'uppodlat (mindre) markstycke' och *bod* 'förvaringsbod'. För att lättare kunna utnyttja mindre ängar och åkrar, belägna ett stycke från bebyggelsen, kan dessa ha försetts med bodar av olika slag. Formen *Boländerna* i stället för ett väntat *Boländena* kan lätt förklaras som en anslutning till pluralformen *länder* av *land* (se närmare Wahlberg 1991).

Flera av stadsdelens gatunamn tillhör kategorin »uppländska ortnamn», en utlöpare från stadsdelen Fålhagen (*Alsikegatan, Villingegatan* m. fl.). Områdets verkstadsindustri och småindustri ligger till grund för kvartersnamnen *Fläkten, Turbinen* m. fl. och gatunamnen *Stålgatan, Stångjärnsgatan* m. fl. (kategori »verkstadsindustri»). Närheten till järnvägen ligger bakom de flesta kvartersnamnen, t. ex. *Dressinen, Perrongen* och *Rälsen* (kategori »järnväg»). Några kvartersnamn har annan lokal bakgrund, t. ex. *Brännugnen* (här finns stadens kraftvärmeverk), *Slakthuset* (här fanns tidigare stadens slakthus) och *Sofielund* (se *Sofielundsgatan*).

Alsikegatan 1936

Kategori »uppländska ortnamn». Jfr tätortsnamnet *Alsike*, kap. IV:2b. Gatunamnskommittén hade 1934 föreslagit namnet *Syllgatan* (kategori »järnväg»), vilket dock av okänd anledning ogillades av drätselkammaren.

Bergsbrunnagatan 1939

Mariedalsgat. 1936 Nohldén, Bergsbrunnagatan 1943 Nohldén.

Kategori »uppländska ortnamn». Jfr stadsdelsnamnet *Bergsbrunna*. Gatans äldre namn *Mariedalsgatan* är givet efter en på 1970-talet försvunnen gård *Mariedal*, som låg i gatans förlängning (vid nuvarande Bolandsgatan) i nuvarande kv. Publicisten vid Sylveniusgatan i stadsdelen Årsta (se ek 11I 7b, 1951, Levan 1970).

Bergsbrunnaplan 1939

Ligger vid början av *Bergsbrunnagatan*.

Björkgatan, se stadsdelen Fålhagen.

Bolandsgatan 1947

Namnet är bildat till stadsdelsnamnet *Boländerna* (jfr detta), väl utgående från att detta innehåller ordet *land* (pluralis *länder*).

Bolandsparken 1947

Vid *Bolandsgatan*. Ett kvarter på andra sidan Bolandsgatan bär ett likalydande namn.

Danmarksgatan

1943 Nohldén.

Kategori »uppländska ortnamn». Danmark är en f. d. socken sydost om centrala Uppsala. Före slutet av 1950-talet sträckte sig gatan genom kv. Boländerna fram till Knivstagatan, där den under samma namn övergick i nuvarande Björkgatan; gatans nuvarande parti fram till Bolandsgatan tillkom på 1970-talet (se vidare *Björkgatan*, stadsdelen Fålhagen).

Fålhagsleden, se stadsdelen Fålhagen.

Knivstagatan 1939

Kategori »uppländska ortnamn». Den gamla socknen Knivsta mellan Uppsala och Märsta är nu en tätort i Uppsala.

Knivstaplan 1939

Vid *Knivstagatan.*

Kungsängsleden, se stadsdelen Kungsängen.

Kungsängsvägen, se stadsdelen Kungsängen.

Märstagatan 1939

Kategori »uppländska ortnamn». Det gamla sockennamnet *Märsta* avser nu ett samhälle i Sigtuna kommun utefter järnvägen mot Stockholm.

Märstaplan 1939

Vid *Märstagatan.*

Nymansgatan 1966

Nymans cykelfabrik upphörde 1964 med sin cykeltillverkning i de gamla fabrikslokalerna i hörnet av Salagatan och S:t Persgatan i centrala Uppsala. En ny fabrik för tillverkning av båtmotorer och trädgårdsredskap stod färdig 1966 i Boländerna. Verksamheten vid denna fabrik upphörde i slutet av 1970-talet (Berg 1988 s. 152).

Odensalagatan 1936

Kategori »uppländska ortnamn». Odensala är en socken mellan Uppsala och Stockholm. Gatunamnskommittén hade 1934 föreslagit namnet *Rälsgatan* (kategori »järnväg»), vilket dock av okänd anledning ogillades av drätselkammaren.

Sofielundsgatan 1939

Gatan har sitt namn efter en samling hus strax söder om gatan, vid nuvarande Kungsängsvägen, vilka kallades *Sofielund.* Dessa var bostäder för de anställda vid den kakelfabrik som fanns här i slutet av 1800-talet.

Spikgatan 1972

Kategori »järnväg» (invid kv. Rälsspiken).

Stålgatan 1947

Kategori »verkstadsindustri».

Stångjärnsgatan 1947

Kategori »verkstadsindustri» (invid kv. Dragstången).

Säbygatan 1934

Kategori »uppländska ortnamn». Säby är en by strax sydost om stadsdelen, invid E 4:an.

Tycho Hedéns väg 1964

Gatunamnskommittén hade för den del av E 4:an som sträcker sig genom staden föreslagit namnet *Norundavägen* efter häradsnamnet *Norunda.* På förslag av stadens drätselutskott ändrades detta till *Tycho Hedéns väg.* Tycho Hedén (1888–1962) var en förgrundsgestalt inom arbetarrörelsen i Uppsala, ordförande i Uppsala socialdemokratiska partidistrikt från 1921, ledamot av stadsfullmäktige från 1919, ordförande i drätselkammaren 1939–59, ledamot av Uppsala läns landsting från 1930 till sin bortgång.

Verkstadsgatan 1947

Kategori »verkstadsindustri».

Villingegatan 1939

Kategori »uppländska ortnamn». Villinge är en by strax sydost om stadsdelen, nära E 4:an.

Östunagatan 1939

Kategori »uppländska ortnamn». Östuna är en socken mellan Uppsala och Knivsta, norr om sjön Valloxen.

BRILLINGE

Bynamnet *Brillinge* (in brellingi 1316 13/9 Uppsala RAp, SD 3 s. 259), förr uttalat »Brellinge», som har gett stadsdelen dess namn, har av Carl Ivar Ståhle (1946 s. 527) tolkats som bildat till ett ortnamn innehållande adj. *bred*. De personer som bodde vid en plats med ett sådant namn kom att kallas *bredlingar*, och deras by fick så namnet *Brillinge*.

Stadsdelens gatunamn, vilka var i bruk även före inkorporeringen av Vaksala kommun med Uppsala 1967 (UST 1968 A:201 s. 754), har alla lokal anknytning. I anslutning till gatunamnet *Smedjevägen* har kvarteren givits namn innehållande olika smidestermer: *Bälgen*, *Härdhon* (vattenho invid smideshärden för härdning av smidesgods), *Mästersmeden*, *Släggan*, *Smidesjärnet*, *Sockensmedjan*, *Städet*, *Städstabben* (underlag för städ, ursprungligen bestående av storändan, »stabben», av ett träd) och *Ässjan*.

Brillingeparken 1970

Brillingevägen 1968
Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Kvarnkullsvägen 1968
Namnet är väl givet efter den höga kulle norr om Brillingevägen där förr en väderkvarn var belägen. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Smedjevägen 1968
Efter en gammal smedja i hörnet av Smedjevägen och Brillingevägen. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Storkällsvägen 1968
Efter en närbelägen nu försvunnen källa kallad *Storkällan*. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

CENTRUM

Stadsdelsnamn fastställt 1982. Namnet har inte någon äldre hävd utan är nyskapat.

Merparten av stadsdelens kvartersnamn har bevarats alltsedan de tillkom 1669 (jfr kap. III:1 o. III:2). Tre mindre kvarter mellan Fyrisån och Östra Ågatan, Dammkilen, Smäcken och Isen, har försvunnit, och Rosendal ingår nu i Lindormen. Till följd av ändrat gatunät har några kvarter delats. Dragarbrunnsgatan drogs genom kv. Lejonet 1768, varvid kvarterets norra del fick namnet *Sala* (Busser 1773), väl efter byn Sala, varom se stadsdelsnamnet *Sala backe*. Kvartersnamnet *Sala* upptas dock inte hos Ridderbielke 1822 (»Lejonet i 2ne afdelningar») men senare fr. o. m. Wåhlberg 1884 (jfr *Salagatan*, stadsdelen Fålhagen). På 1870-talet fick Dragarbrunnsgatan en fortsättning genom de gamla kvarteren Oxen och Draken, varvid norra delen av Draken gavs namnet *Svava* (valkyrian Svava var gift med Helge Hjorvardsson, huvudperson i poetiska Eddans första Helgesång). Namnet hänger samman med de nedan omtalade många kvartersnamn som lånats från de forn-

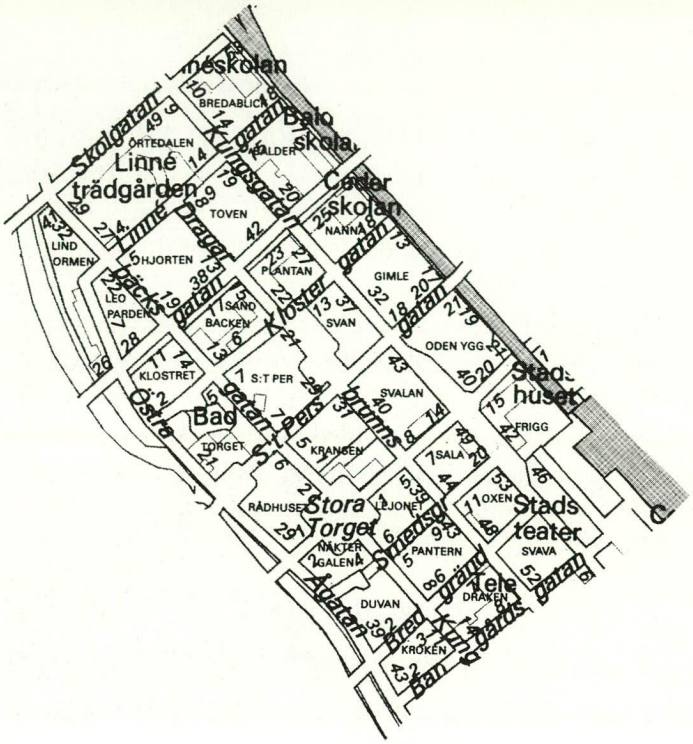

nordiska hjälte- och gudasagorna. Södra delen av det delade kv. Oxen fick namnet *Pantern* först någon gång under 1900-talets första tredjedel.

Sedan Påvel Snickares gränd genom kv. Kransen öppnats 1972 fick den södra delen av kvarteret, med rådhuset, namnet *Rådstugan.*

Kvarteren längs östra sidan av Kungsgatan tillkom i samband med stadsplaneändringar på 1870-talet i enlighet med Henning Taubes stadsplan från 1859 (varom se Herdin 1934 s. 6 ff., Ehn 1991 s. 138 ff.). Ett förslag till namngivning av 62 planerade nya kvarter öster om staden, omfattande ett område begränsat av nuvarande Luthagsesplanaden/Råbyvägen, Väderkvarnsgatan och Strandbodkilen (nu inom stadsdelarna Centrum, Fålhagen, Kungsängen och Kvarngärdet), utarbetades 1862 av borgmästaren N. Kindeström i samråd med professorn i nordiska språk Carl Säve. Kvarteren gavs alla namn hämtade från de fornnordiska hjälte- och gudasagorna (poetiska Eddan och Völsungasagan). Ett koncept med förslag till kvartersnamn för området (liksom även till en del nya gatunamn, vilka dock ej kom att antas), med all sannolikhet skrivet av Säve, förvaras i Ortnamnsarkivet i Uppsala. Säve skriver där: »Dessa namn, hvilka alla äro tagna från Nordiska mythologien och sagan, och hvilka äro ordnade efter ett visst sammanhang, böra derföre icke omställas i någon annan ordning, och framför allt böra de icke omskrifvas med någon annan rättstafning; ty allt är dervid noga betänkt, och såsom de här äro skrifna ansvarar jag för deras riktighet.»[26] De här aktuella kvartersnamnen i stadsdelen Centrum är *Bredablick, Balder, Nanna, Gimle, Oden*

Bangårdsgatan ned mot gamla Gräsgränd mellan Kungsängsgatan och Fyrisån. Foto Alfred Dahlgren 1900-talets början, UUB.

Ygg och *Frigg*. Guden Balder, gift med Nanna, bodde i Bredablick. I Gimle skulle efter Ragnarök alla goda människor bo och njuta evig lycka. Oden, en av de tre huvudgudarna, var gift med Frigg; ett binamn på honom var *Ygg* 'den förskräcklige'. Valet av det dubbla kvartersnamnet *Oden Ygg* beror uppenbarligen på en missuppfattning av det Säveska förslaget. I Säves koncept står nämligen »Oden l. Ygg» – Oden torde aldrig ha benämnts med båda dessa namn samtidigt.

Även majoriteten av gatunamnen i stadsdelen har levt kvar sedan 1669, då stadens gator gavs nya namn (se kap. III:1 o. III:2); *Dombron* är dock känt redan från 1586 och *Bredgränd* från 1528 (avseende en gränd med något annorlunda sträckning). Två namn, *Bangårdsgatan* och *Linnégatan*, ersatte på 1800-talet de äldre *Gräsgränd* och *Tovegatan*. 1964 ersattes *Järnbrogatan* (tidigare *S:t Olofs-* eller *Stora Fjärdingsgatan* och *Nya Brogatan*) av *S:t Olofsgatan*. På 1900-talet har tillkommit *Haglunds bro*, *Järnvägspromenaden*, *Påvel Snickares gränd* och *Västgötaspången*.

Bangårdsgatan

Gråås Gränden 1671 Booman s. 35, 36, gräs grenden ?1669–83 Upsala Stads planta, Gråz-Gränden 1702 Hoffstedt s. 68, 70, Gräsgränden 1770 Brolin, 1773 Busser, Gräs Gränden 1855 Taube, Bangårdsg. 1875 Backhoff, Gräs Gr., Stations Gat. 1875 Nordström, Gräs gränd, Bangårds Gatan 1882 Schumburg, Bangårdsgatan 1884 Wåhlberg.

Gatan i sin nuvarande form är en sen skapelse. Dess föregångare, Gräsgränd, sträckte

sig endast från Östra Ågatan till Dragarbrunnsgatan och hade en sned sträckning, som fortfarande är synlig i gatans nedre del mot ån. Hur den äldsta formen (*Gråås-, Gråz-*) av dess namn skall förstås är oklart. Eftersom den förekommer både hos Booman 1671 och Hoffstedt 1702 är det inte givet att det rör sig om felskrivning eller missuppfattning av ett egentligt *Gräs-*. Möjligen är det fråga om genitiv av ett tillnamn (släktnamn) *Grå*; någon person med detta namn vid gränden finns dock inte upptagen hos Booman.[27] I så fall är *Gräsgränd* att betrakta som en omtolkning. Jfr dock att Upsala Stads planta ?1669–83 har formen *gräs grenden.*

Sedan järnvägen kommit till Uppsala 1866, fick gränden en monumentalt anlagd fortsättning, kallad *Bangårdsgatan* (hos Nordström 1875 i stället *Stationsgatan*), fram till järnvägsstationen vid Kungsgatan (Ehn 1991 s. 141 f.). Först i slutet av 1880-talet utsträcktes gatan i rätat skick ner till ån och fick då i sin helhet namnet *Bangårdsgatan.* Jfr *Tvärgatan.*

Den gamla Gräsgränden var enligt en uppteckning från 1942 (H. Lindberg, OAU dep.) igenväxt med gräs och så smal, att man bara kunde få igenom en dragkärra där. Det var inte heller många som gick där, eftersom få gårdar hade inkörsportar därifrån.

Bredgränd

Bredhgränden, Breedh Grändhen eller och Wårfruu gatan 1671 Booman s. 34, 35, Bred gränden el*ler* wårfrugatan ?1669–83 Upsala Stads planta, Bredgränden 1743–58 ka Helga Trefaldighet AIa:1 (160), Bred Grän Den 1702 Hoffstedt s. 66, Bredgränd 1889 Wåhlberg.

Namnet är övertaget från den medeltida Bredgränden, som hade en något västligare sträckning genom nuvarande kv. Duvan (se kap. II:4b). Alternativnamnet *Vårfrugatan* avser hos Booman 1671 sträckningen mellan Kungsängsgatan och Östra Ågatan, vilket inte framgår av Upsala Stads planta ?1669–83. Det åsyftar väl läget inom den f. d. Vårfrukyrkans kyrkogård, som fanns kvar ännu i mitten av 1600-talet (se *Vårfrugatan,* kap. II:4b och Wahlberg 1992).

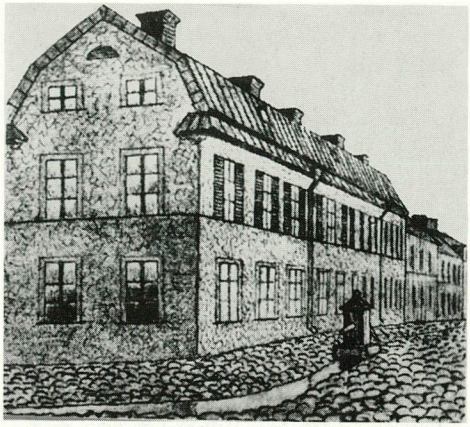

Den gamla Dragarbrunnen i hörnet av Dragarbrunnsgatan och S:t Persgatan. Teckning från mitten av 1800-talet. Foto UUB.

Dombron 1944

Dom bron ?1669–83 Upsala Stads planta, Dom Bron 1702 Hoffstedt s. 12.

Namnet, äldst känt från 1586 (se kap. II:4e) och syftande på läget invid Domkyrkan, fastställdes officiellt först 1944. Den nuvarande brobyggnaden härrör från 1760 och är den äldsta bevarade i staden över Fyrisån (SF s. 130).

Dragarbrunnsgatan

Siähle Gathan 1671 Booman s. 5, 6, 11, 12, 13, 16, Siäle Gatan 1702 Hoffstedt s. 46, 48, 60, Själagatan 1770 Brolin, Siälagatan, dragarbrunsgat: 1743–58 ka Helga Trefaldighet AIa:1 (149, 163), Dragarebruns gat., Själagatan 1773 Busser, Själa Gatan 1822 Ridderbielke, Dragarbruns- ... gatorna 1842 Way, Dragarbruns Gatan 1855 Taube, Dragarbrunns Gat., Nya Dragarbrunns Gat. 1875 Nordström.

Namnet *Själagatan* är övertaget från en äldre gata från tiden före 1640-talets stadsreglering. Denna löpte sannolikt längs den södra muren av S:t Pers kyrkogård i kv. S:t Per (se kap. II:4b). Ännu i Upsala Tidningar 1822, 1824, 1825 talas än om Själagatan, än om Dragarbrunnsgatan (S 139:ac s. 458).

Det senare namnet *Dragarbrunnsgatan* är givet efter den s. k. Dragarbrunn(spumpen), en vattenpump som fram till 1870-ta-

Drottninggatan från Nybron upp mot Carolina Rediviva omkring 1865. Foto Per Hanselli, UUB.

let fanns i korsningen av S:t Persgatan och Dragarbrunnsgatan (dess läge är idag markerat i gatubeläggningen med en ring av gatsten). För bakgrunden till namnet se närmare under *Dragarbron*, kap. II:4b. Hos Busser 1773 kallas sträckan mellan S:t Persgatan och Smedsgränd för *Dragarbrunnsgatan* och sträckan mellan S:t Persgatan och Skolgatan för *Själagatan.*

Dragarbrunnsgatan avsågs enligt 1643 års reglering fortsätta söder om Vaksalagatan fram till Vretgränd. Genomförandet av dessa planer dröjde emellertid länge och skedde i etapper. 1768 drogs gatan fram till Smedsgränd och först på 1870-talet till Strandbodgatan (Herdin 1932 s. 185 f., Ehn 1984a s. 15 ff.). Hos Nordström 1875 saknas ännu sträckan mellan Smedsgränd och Bredgränd, och sträckan mellan Bredgränd och Strandbodgatan kallas *Nya Dragarbrunnsgatan* (jfr Kjellberg 1914 s. 25). Schumburg 1882 upptar hela den nuvarande sträckningen.

Två belägg för namnet *Besvärsgränd* (*-gatan*) från 1818 och 1824 (Upsala Tidning) kan enligt Claes Annerstedt (S 139:ac s. 449) avse gatans sträckning mellan Vaksalagatan och Smedsgränd. 1824 sägs fru Dahlbergs gård ligga i hörnet av Vaksala- och Besvärsgatorna; en handlande Dahlberg ägde 1785 en gård i kvarteret Lejonet, vars ena sida går fram till Dragarbrunnsgatan. Namnet kunde i så fall antyda de tvister och besvär som helt visst måste ha uppstått, när den nya gatusträckningen skulle dras.

Området på ömse sidor om gatans sträckning mellan S:t Olofsgatan och Vaksalagatan kallas av gammalt *Dragarbrunn.* Detta namn har i genuint Uppsalauttal betoningen på sista stavelsen; gatunamnet däremot har huvudtrycket på första stavelsen.[28] Det nuvarande traktnamnet *Dragarbrunn* fastställdes 1971.

Drottninggatan

å Nygatun 1647 12/6 dbUpps 4 f. 137 r., wid nya gatan 1648 19/1 ib. f. 167 v., på den nya gatun 1648 14/6 ib. f. 197 v., på Nygatun 1648 17/8 ib. f. 202 v., wid nya gatun 1649 3/11 ib. f. 68 v., Waxsala Gatan 1667 Sundquist 1939 s. 118, Drottninge Gatan 1671 Booman s. 14, Drottninge Gatan, Drotning Gatan 1702 Hoffstedt s. 12, 34, (stora Regeringsgatan 1703 Eenberg s. 26).

Vid 1640-talets stadsreglering utlades två nya huvudgator som korsades vid det nyanlagda Stora Torget. På en karta, daterad 1667, bär den öst-västliga av dessa i hela sin längd namnet *Vaksalagatan* (se detta namn), ett namn senare enbart använt om sträckningen öster om torget. Sträckningen väster härom, nuvarande Drottninggatan, kallades äldst *Nygatan* eller helt enkelt bara *nya gatan*. Det senare namnet *Drottninggatan* gavs säkerligen i anslutning till det likalydande Stockholmsnamnet. På 1630- och 1640-talet hade en ny modern rutnätsplan uppgjorts för stadsdelen Norrmalm i Stockholm under ledning av överståthållaren Claes Fleming och stadsingenjören Anders Torstensson. I samband därmed fick två av huvudgatorna namnen *Drottninggatan* och *Regeringsgatan*, sannolikt som en hyllning till den minderåriga drottning Kristina och hennes förmyndarregering; Drottninggatan benämns emellertid på den äldsta planeringskartan över Stockholm (1636) *Stora Konungsgatan* (SG s. 154, 176; för namnet *Regeringsgatan* jfr *Kungsängsgatan*). Fleming och Torstensson anlitades av regeringen för att genomföra även Uppsalas reglering (Herdin 1932 s. 56 ff.). Att J. Eenberg (1703 s. 26) kallar Drottninggatan i Uppsala för *stora Regeringsgatan* mellan ån och Trädgårdsgatan måste bero på ett misstag. För en allmän översikt över de på 1600-talet i flera städer i Sverige och övriga Europa uppträdande namnen *Drottninggatan* och *Kungsgatan* se Langenfelt 1939 s. 28 ff.

Enligt en uppteckning från 1937 (S. Sallander, OAU) var det äldre uttalet av gatunamnet »Dronninggatan»; sträckan mellan Stora Torget och Trädgårdsgatan kallades vid samma tid (och enligt uppgift ännu på 1950-talet) för *Draget*, på grund av att den användes som promenadplats av ungdomen. Backen ned från universitetsbiblioteket Carolina Rediviva, byggt 1819–41, kallas *Carolinabacken* (så redan i en av Gunnar Wennerbergs Gluntar, Gluntens flamma: »Gick jag, vinglande på klacken, / Utför Carolina-backen», Wennerberg 1849–51 s. 48).

Gräsgränd, se *Bangårdsgatan*.

August Haglund (1837–1914) donerade 1901 medel till den bro över Fyrisån som bär hans namn. Foto UUB.

Gamla Torget

torgett 1644 9/8 dbUpps 4 f. 34 v., 1646 9/7 ib. f. 103 r., gl. törrie 1647 10/5 dbUpps 4 f. 131 v., torget 1648 9/12 dbUpps 4 f. 226 r., g: Torgett 1660 6/8 dbUpps 5 f. 490 r., Gambla Tårgett 1671 Booman s. 1, gl. Torget 1702 Hoffstedt s. 12, Gamla Torget 1770 Brolin.

Stadens äldsta, medeltida, torg, varom se *Torget*, kap. II:4b. Sedan nuvarande Stora Torget nyanlagts i mitten av 1640-talet i samband med stadsregleringen, kom torget att kallas *Gamla Torget*.

Haglunds bro 1944

1909 Laurell.

Medel för att bygga en bro över Fyrisån vid Skolgatan donerades 1901 av kassören vid Uplandsbanken August Haglund (1837–1914); bron kom till stånd redan samma år (Herdin 1937 s. 243 ff.). Haglund skänkte också pengar till reglering av Bangårdsgatan 1902, till en ombyggnad av Islandsbron 1906 i anledning av spårvägens anläggande och till en fond, August Haglunds fond, att förvaltas av Uppsala stad för bestridande av allmänna arbeten som brobyggnader och gaturegleringar. Bron ersattes 1992

av en något förändrad och bredare replik. Namnet fastställdes först 1944.

På platsen för Haglunds bro fanns tidigare en 1889 byggd gångbro, som 1901 flyttades ett stycke norrut (se *Eddaspången*, stadsdelen Svartbäcken).

Järnvägspromenaden 1943

Gång- och cykelväg längs västra sidan av järnvägen mellan Vaksalagatan och Skolgatan.

Klostergatan

Klostergattun 1666 Schefferus s. 161, Klöster Gathan 1671 Booman s. 1, Klöster Gatan 1702 Hoffstedt s. 48.

Gatan hade samma sträckning och namn redan före 1640-talets stadsreglering (se *Klostergatan*, den yngre, kap. II:4b). Namnet levde vidare och återanvändes av 1669 års namnkommitté (se kap. III:2).

Kungsgatan

Lade gatan 1691 Booman s. 12, Ladu gatan 1702 Hoffstedt s. 46, Östra Ladugatan 1770 Brolin, Östra-Ladu- ... gatorna 1842 Way, Stadsdiks Gatan 1855 Taube, Stadsdiks gatan 1858 Liunggren, Stora Kungsgatan 1875 Backhoff, Kungs Gatan 1882 Schumburg.

De gator som efter 1640-talets stadsreglering kom att utgöra stadens gräns i öster, norr och väster, benämns alla hos Booman 1671 och Hoffstedt 1702 *Ladugatan*.[29] Detta var ett i hög grad motiverat namn, eftersom ett staket och en sammanhängande rad av sädeslador där bildade en gräns mot den omgivande landsbygden, något som tydligt kan ses på t. ex. Hoffstedts karta från 1702. Ännu i mitten av 1800-talet slutade stadsbebyggelsen vid nuvarande Kungsgatan. Strax därefter påbörjades en viss utbyggnad längs landsvägen i Vaksalagatans förlängning (Ehn 1991 s. 127 ff.). Brolin 1770 har särskiljande namn för de tre Ladugatorna, *Östra Ladugatan* (= Kungsgatan), *Norra Ladugatan* (= Skolgatan) och *Västra Ladugatan* (= Kyrkogårdsgatan).

Namnet *Stadsdiksgatan*, som möter på 1850-talet, åsyftar det s. k. *Stadsdiket*, vilket sedan 1640-talets stadsreglering löpte längs gatan. Hos Hoffstedt 1702 löper »Stora Stadz Dijket» längs nuvarande Kungsgatan fr. o. m. kv. Örtedalen, viker av mot ån genom nuvarande kv. Högne och mynnar ut i ån strax söder om nuvarande Hamnesplanaden (så ännu hos Taube 1855). För stadsdikets medeltida läge se *Dragarbron*, kap. II:4b.

Sedan järnvägen kommit till staden 1866 ändrades gatans namn till det mera förnämt klingande *Kungsgatan*; stadsdiket hade då till större delen tagits bort (Ehn 1991 plansch 3). August Strindberg kallar gatan för *Kungsdiksgatan* i »Mellan drabbningarne» och Stadsdiket för *Kungsdiket* i »Lättsinnet», två av novellerna i samlingen Från Fjärdingen och Svartbäcken (Strindberg 1981 s. 129, 167). Om dessa namn var allmänt brukade är dock ovisst; Strindberg studerade vid Uppsala universitet hösten 1867, våren 1870 och delar av läsåren 1870/71 och 1871/72. Gatunamnet är uppenbarligen en kombination av det gamla *Stadsdiksgatan* och det nya *Kungsgatan*. Enligt en uppteckning från 1937 (S. Sallander, OAU) kallades delen norr om Smedsgränd för *Stora Kungsgatan* och delen söder därom för *Lilla Kungsgatan*; i Smedsgränd stod ett hus som skilde de båda delarna åt (jfr namnet *Stora Kungsgatan* för hela gatusträckningen hos Backhoff 1875).

Kungsängsgatan

Stora Konungz Gathan 1671 Booman s. 34, Stora Kungz Gatan 1702 Hoffstedt s. 13, stora Kongz-Ängz Gatan 1703 Eenberg s. 19, Kongsängsgatan 1743–58 ka Helga Trefaldighet AIa:1 (160), Kongs ängs gat: 1769/70 Brolin, Stora Kongsgatan, Kungsängs gatan 1770 Brolin, Kongsängs- eller Stora Kongsgatan 1773 Busser, Kungsängs- ... gatorna 1842 Way, Kungsängs Gatan 1855 Taube.

Gatans äldsta namn, *Stora Kungsgatan*, är sannolikt lånat från Stockholm (se *Drottninggatan*). Det småningom etablerade namnet *Kungsängsgatan*, som hos Brolin 1770 endast avser den sydligaste delen, ungefär mellan nuvarande Hamnesplanaden och Strandbodgatan, syftar på att gatan gick fram till Kungsängstullen, utanför vilken Kungsängen vidtog. Denna sträckte sig till

Kungsängsgatan 8 i hörnet av Bredgränd. Närmast till vänster därom syns den de Geerska gården. De båda byggnaderna ersattes i början av 1950-talet av varuhuset Forum. Foto Alfred Dahlgren 1901 eller 1902, UUB.

Kuggebro (se områdesnamnet *Kuggebro*, kap. IV:2b) och tillhörde ursprungligen den kungsgård som fram till 1540-talet låg någonstans invid den sydligaste utkanten av staden nära ån (DMS 1:2 s. 222, 255). Att namnet *Kungsängsgatan* kom att segra beror säkerligen på att den södra delen av staden, genom vilken gatan löper, under 1800-talet kom att kallas *Kungsängsroten* (tidigare *Vårfruroten*; jfr *Vårfrugatan*, kap. II:4b). Det nuvarande stadsdelsnamnet (traktnamnet) *Kungsängen* fastställdes 1971.

[Kvarnspången]

Qwarnspången 1770 Brolin.

Spången, som från östra åsidan i höjd med Klostergatan ledde över Fyrisån till Kvarnholmen, saknas hos Hoffstedt 1702 och Ridderbielke 1822. Den finns avbildad på en teckning från 1768.

Linnégatan

Stoora Toffwe Gathan 1671 Booman s. 3, towe gatan ?1669–83 Upsala Stads planta, Stora Tofwe gatan 1702 Hoffstedt s. 44, Tofwegatan 1770 Brolin, Linnégat 1875 Backhoff.

Den från medeltiden kända Tovagatan var S:t Persgatans förlängning norrut genom stadsdelen Tovan i riktning mot Gamla Uppsala. Dess sträckning överensstämmer inte med nuvarande Linnégatan, men namnet *Tovagatan* befanns ändå lämpligt att återanvända för denna gata efter 1640-talets stadsreglering. Namnet *Tovan* för denna del av staden var då alltjämt levande. För gatunamnets bakgrund se *Tovagatan*, kap. II:4b.

1870 (enligt Claes Annerstedt S 139:ac s. 497) ändrades gatans namn till *Linnégatan*, eftersom den passerar Carl von Linnés forna professorsbostad i hörnet mot Svartbäcksgatan. Linnés bostad disponerades då som boställe för universitetets director mu-

sices men var uppenbarligen alltjämt känd som Linnéminne (på Uppsalakartan i Rudbeck 1855 noteras den som »Linnei fordna boställe»). Den tillhörande gamla botaniska trädgården, nuvarande Linnéträdgården, var vid denna tid ganska förfallen. Den arrenderades 1817–85 av Östgöta nation, som använde Orangeriet som nationshus. 1842 skriver C. J. Bergman (1842 s. 155): »Denna trädgård är nästan i intet annat hänseende märkvärdig, än såsom förenad med det största vetenskapliga namn, som den nyare tiden eger.»

Nybron 1944

den Nye Broen 1645 8/1 dbUpps 4 f. 45 r.,[30] Nya Broen 1645 7/5 dbUpps 4 f. 52 v., Nye broo fylningen 1645 20/8 dbUpps 4 f. 62 v., Nya broen 1646 4/3 dbUpps 4 f. 84 r., Nya bron ?1669–83 Upsala Stads planta, Ny Bro 1702 Hoffstedt s. 12, Nybron 1770 Brolin.

Bron tillkom 1645 för att efter stadsregleringen möjliggöra samfärdsel på den nya tväraxeln Vaksalagatan–Drottninggatan. Den nuvarande brobyggnaden ersatte 1899 en stenbro från 1775, liknande nuvarande Dombron. Den breddades 1953 (Herdin 1929 s. 179, 1932 s. 72 f., SF s. 130). Namnet fastställdes officiellt först 1944.

Påvel Snickares gränd 1972

Gränden motsvarar i huvudsak övre delen av en medeltida gränd, utmärkt på regleringskartan från 1643. Läget för de på regleringskartan upptagna gränderna ner mot ån i denna del av staden har till stor del kunnat bekräftas genom arkeologiska utgrävningar (Syse 1985 s. 11 ff.). I sin nedre del, mellan Svartbäcksgatan och Östra Ågatan, lades gränden igen efter 1640-talets gatureglering. Den öppnades ånyo 1867 (Herdin 1932 s. 54) men försvann i samband 1970-talets stora ombyggnad av centrum.

Enligt K. W. Herdin (a.a. s. 53 f.) skall gränden före stadsregleringen i sin nedre del ha kallats för *Påvel Snickares gränd* efter Påvel Pedersson Snickare, vars gård sägs vara omtalad 1592. Några belägg för detta namn på gränden har dock inte påträffats i de genomgångna källorna, däremot *Apotekargränden* och *Dragarbrogränden* (se vidare under *Apotekargränden*, kap. II:4b).

När den medeltida grändens övre del återuppstod 1972 i samband med att kv. Kransen delades, gavs den namnet *Påvel Snickares gränd*, sannolikt efter Herdins uppgift om detta namn.[31]

[Repslagargränd]

En rest av en gränd, troligen gamla Bredgränd (jfr detta namn), finns ännu kvar i kv. Duvan. Enligt Ola Ehn (1991 s. 15) kallades denna på 1700- och 1800-talen för *Repslagargränd*; för detta namn har dock inte några belägg kunnat påträffas. Grändpartiet återöppnades 1961 med det inofficiella namnet *Vårfrugränd.*

Roslagsgatan, se stadsdelen Fålhagen.

S:t Olofsbron 1964

Olai Rudbekii bro ?1669–83 Upsala Stads planta, [Här har Hängebron warit 1702 Hoffstedt s. 12], Prins Carls eller Jernbron 1855 Taube, Jern Bron 1882 Schumburg.

Den äldsta broförbindelsen på platsen var en 1666 uppförd hängbro av trä, konstruerad av Olof Rudbeck. Denna förstördes av vårfloden 1683 (Herdin 1929 s. 179 f.). Någon ny bro kom därefter inte till stånd förrän 1846, nämligen en hängbro av järn, konstruerad av den kände Stockholmsarkitekten G. Th. Chiewitz (Holmbäck 1956 s. 7 ff.). Bron fick först namnet *Prins Carls bro* till minne av prins Carls vistelse i Uppsala; han hade också tillsammans med sin far kung Oscar och sin bror prins Gustaf donerat pengar till brobygget. Bokstaven *C* på broräckets mittdekor är ett minne av detta. Ganska snart kom dock bron att i stället kallas *Järnbron*, och nuvarande S:t Olofsgatan fick i samband härmed namnet *Järnbrogatan.* Järnbron ersattes 1964 med en ny betongbro, som fick namnet *S:t Olofsbron.* Järnbron återuppfördes 1987 som en ny förbindelseled för gående och cyklister över ån mellan Linnégatan och S:t Johannesgatan.

S:t Olofsgatan från den gamla Järnbron upp mot universitetet. Foto Alfred Dahlgren 1901 eller 1902, UUB.

S:t Olofsgatan 1964

Stora Regeringsgatan 1655 avskr. Herdin 1932 s. 92, Regernings [sic!] gattun Schefferus 1666 s. 164, Sancte Oloffz Gathan, Nya Broo Gatan 1671 Booman s. 60, 15, Sanct Olufs gatan, nya Bro gatan ?1669–83 Upsala Stads planta, Sanct Olofs- eller Stora Fierdingz Gatan, Nya Broo Gatan 1702 Hoffstedt s. 22, 46, Sancte Olofs- eller Stora Fiärdings gatan, Nya Brogatan 1770 Brolin, S:t Olofs- eller Stora fierdingsgatan, Nybrogatan 1773 Busser, Stora Fjerdings- ... gatorna, Nya Bro- ... gatorna 1842 Way, Jernbro Gatan 1855 Taube.

Efter 1640-talets stadsreglering omnämns gatan två gånger som *Regeringsgatan*, ett namn som, med tillägget *Stora*, från 1671 avser nuvarande Svartbäcksgatan (jfr detta namn).

Från 1671 och fram till mitten av 1800-talet hade gatan olika namn på de två sträckningarna på ömse sidor om Fyrisån. Den västra delen fick efter 1640-talets stadsreglering namnet *S:t Olofsgatan* efter ett av domkyrkans tre skyddshelgon, den norske helgonkungen Olav Haraldsson, död 1030 (jfr *S:t Larsgatan*, stadsdelen Fjärdingen). Under 1700-talet förekommer alternativnamnet *Stora Fjärdingsgatan* efter det medeltida och än i dag använda stadsdelsnamnet *Fjärdingen*, varom se detta.

På den östra åsidan möter äldst namnet *Nya Brogatan*, givet efter Olof Rudbecks hängbro, som förenade de båda gatusträckningarna 1666–1683. Sedan en ny bro, kallad *Järnbron*, uppförts 1846, fick gatans hela sträckning namnet *Järnbrogatan*. När denna bro 1964 ersattes av en ny bro, ändrades namnet tillbaka till *S:t Olofsgatan* (se *S:t Olofsbron*).

S:t Persgatan

S te Pedhers Gata 1671 Booman s. 12, Sanct Peders Gata 1702 Hoffstedt s. 56, Sancte Pehrsgatan 1770 Brolin.

Namnet är övertaget från en medeltida föregångare till gatan som sträckte sig från Gamla Torget till den på 1500-talet försvunna S:t Pers kyrka i kv. S:t Per (se *S:t Persgatan*, kap. II:4b). I gammalt genuint Uppsalaspråk hade gatans namn betoningen på *S:t* (jfr *S:t Larsgatan*, stadsdelen Fjärdingen).

Skolgatan, se stadsdelen Fjärdingen.

Den bastanta sakristian (troligen senare delen av 1200-talet) från den gamla S:t Perskyrkan kom efter kyrkans rivning på 1540-talet att bli kvar och ingå i ett bostadshus i kv. S:t Per vid Dragarbrunnsgatan, invid korsningen av S:t Persgatan. Huset kvarstod fram till 1960-talets stora rivningsvåg. Här syns sakristian frilagd, innan den jämnades med marken. Foto J:son 1967, Upplandsmuseets arkiv.

Smedsgränd

Smedz Gränden 1671 Booman s. 25, 1702 Hoffstedt s. 64.

Gränden är en efterföljare till en medeltida gränd som inpassades i det nya rutnätsmönstret i samband med 1640-talets stadsreglering. Den kallades på 1600-talet *Jon Olofssons gränd* (se kap. II:4b). Det nya namnet är sannolikt givet efter ett par smeder, som vid namngivningen bodde vid gränden. Booman 1671 (s. 25) upptar vid Smedsgränd mellan Dragarbrunnsgatan och Kungsängsgatan en tomt tillhörig smedsåldermannen Anders Nilsson och en annan tomt tillhörig Erik Bengtsson Smed.

Stora Torget

een tompt wjd nya torget 1644 21/5 dbUpps 4 f. 24 v., Nytorget 1644 19/6 dbUpps 4 f. 28 v., wjdh nya torgett 1644 10/8 dbUpps 4 f. 35 v., widh nya torgett 1661 23/3 dbUpps 5 f. 517 v., Nya Tårget 1671 Booman s. 33, Nya Torget 1702 Hoffstedt s. 60, stora Torget 1703 Eenberg s. 14, Nya Torget 1769/70 Brolin, Stora eller Nya Torget 1770 Brolin, Stora Torget 1822 Ridderbielke.

I samband med den stora stadsregleringen nyanlades Stora Torget med början i mitten av 1640-talet (Herdin 1932 s. 64, 72). Det kallades ännu på 1700-talet *Nya Torget.* Torget fick en för Sverige ovanlig form av slutet renässanstorg med fyra gator utgående vinkelrätt från mitten av varje sida. Jfr *Gamla Torget.*

Svartbäcksgatan

platea, quæ Regis magna dicitur ['gatan som kallas Stora Kungs(gatan)'] 1666 Schefferus s. 161, Stoora Regieringz Gathan, Regieringz Gatan, Stoora Konungz Gathan 1671 Booman s. 3, 5, 13, Regerings gatan ?1669–83 Upsala Stads planta, Stora Regeringz eller Konungz Gatan, Stora Kungz Gatan 1702 Hoffstedt s. 44, 46, Stora gatan 1722 S 139:ad s. 45, Svartbäks gatan 1769/70 Brolin, Swartbäcks gatan, Stora Kongsgatan, Köpmansgatan 1770 Brolin, Kongs- eller Svartbäcks gatan 1773 Busser, Köpman Gatan Stahre 1785, Stora Kungs-, Köpmans- ... gatorna 1842 Way, Swartbäcks Gatan 1855 Taube.

Vid 1640-talets stadsreglering utlades två nya huvudgator, som korsades vid det nyanlagda Stora Torget (jfr *Drottninggatan*). Den nord-sydliga av dessa kallas hos Booman 1671 norr om torget (nuvarande Svartbäcksgatan) för *Stora Regeringsgatan* på sträckningen mellan Klostergatan och nuvarande Linnégatan och för *Stora Konungsgatan* på sträckningen mellan Klostergatan och torget. Att namnet *Stora Konungsgatan* var i bruk redan före 1669 års namnkommittés namnförslag (jfr kap. III:2) framgår av J. Schefferus latinska namnform från 1666 – den avser gatupartiet vid kv. Torget. Hos Hoffstedt 1702 bär hela gatan namnet *Stora Regerings- eller Konungsgatan* (för bakgrunden till dessa båda namn se *Drottninggatan*). En kortform *Stora gatan,* avseende partiet mellan S:t Persgatan och Stora Torget, är känd från 1720.[32] I två källor från 1656 och 1666 åsyftas med namnet *Regeringsgatan* den gata som senare av 1669 års namnkommitté åsattes namnet *S:t Olofsgatan* – se detta namn. Att J. Eenberg (1703 s. 26) kallar Drottninggatan mellan ån och Trädgårdsgatan för *stora Regeringsgatan* måste bero på ett misstag.

Brolin 1770 anger tre namn för olika sträckningar av gatan, *Svartbäcksgatan* mellan nuvarande Skolgatan och Linnégatan,

Sysslomansgatan från korsningen av S:t Johannesgatan. Till vänster syns den 1775–76 uppförda Sysslomansgården, fram till 1890-talet bostad för Uppsala domkyrkas sysslоman. Den revs på 1960-talet. Foto Alfred Dahlgren 1901 eller 1902, UUB.

därefter *Stora Kongsgatan* fram till S:t Persgatan och så *Köpmansgatan* för sträckan fram till Stora Torget. Busser 1773 har *Kongs- eller Svartbäcks gatan* för hela sträckan. Way 1842 kallar sträckan mellan S:t Persgatan och Stora Torget för *Köpmansgatan* och sträckan norr därom för *Stora Kungsgatan* (han upptar även *Svartbäcksgatan*, dock utan lokaliseringsangivelse).

Uppenbarligen var namnbruket vid slutet av 1700-talet vacklande. Kanske var *Svartbäcksgatan* redan då det vanligaste namnet för hela gatan. Hos Brolin 1769/70, en äldre (?) version av Brolin 1770, anges nämligen endast detta namn.[33] Namnet *Köpman(s)gatan* för sträckan närmast Stora Torget finns förutom hos Brolin 1770 även hos Stahre 1785 och torde alltså ha varit etablerat; enligt Claes Annerstedt (S 139:ac s. 491) möter detta namn också i stadens tidningar 1821, 1823, 1832 och 1833. Namnet *Svartbäcksgatan*, som fanns redan på medeltiden men då avsåg nuvarande Östra Ågatans norra del (se kap. II:4b), åsyftar väl hos Brolin 1770 gatusträckans närhet till Svartbäckstullen vid korsningen av nuvarande Skolgatan, där landsbygden vidtog. Eftersom den stadsdel genom vilken gatan till största delen löper alltsedan medeltiden kallats *Svartbäcken*, blev *Svartbäcksgatan* snart det allenarådande namnet (så Taube 1855).

Enligt uppteckningar från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) kallades gatusträckningen norr om Skolgatan, bortom den gamla tullstugan vid Svartbäckstullen, för *Norrtullsgatan* (uttalat med betoning på första stavelsen) fram till c:a 1900.

Sysslomansgatan[33a]

Syslemans Gathan 1671 Booman s. 62, Sysselmans Gatan 1702 Hoffstedt s. 24, 26, 30, Syslomansgatan 1770 Brolin.

Namnet är känt från tiden kort före 1640-talets reglering (för äldre belägg och tolkning se kap. II:4c). Emedan gatans sträckning i huvudsak torde ha bevarats från den äldre stadsplanen, kunde namnet återanvändas efter regleringen. Efter branden i Fjärdingen 1809 breddades gatan från 11 till 18 alnar och övertog S:t Larsgatans roll som den stora utfartsgatan mot Börje socken. Den utsträcktes också från S:t Olofsgatan till S:t Eriks torg, ett arbete som emellertid inte fullbordades förrän på 1820-talet (Herdin 1932 s. 210, 213 f., Ehn 1991 s. 41 f., 44).

Säbygatan, se stadsdelen Boländerna.

Vaksalagatan

Waxsala Gatan 1667 Sundquist 1939 s. 118, Waxala Gathan 1671 Booman s. 12, Waxala Gatan, Dråtning Gatan eller Waxala Gatan 1702 Hoffstedt s. 60, 64, (Waxala wägen 1770 Brolin, Waxala Wägen 1822 Ridderbielke, Vaksalavägen 1909 Laurell, 1920 NF).

Vid 1640-talets stadsreglering utlades två nya huvudgator, som korsade varandra vid det nyanlagda Stora Torget. Den öst-västliga av dessa fick öster om torget namnet *Vaksalagatan*, emedan den ledde ut till Vaksalatullen i korsningen av Ladugatan (nuvarande Kungsgatan) och vidare ut mot Vaksala kyrka. Jfr *Drottninggatan*. Belägget från 1667 avser både nuvarande Vaksala- och Drottninggatan. Namnet *Vaksalavägen* avser sträckan öster om Kungsgatan (Brolin 1770, Ridderbielke 1822) och senare (Laurell 1909 o. NF 1920) öster om Vaksala torg.

Västgötaspången 1944

Gångbron 1875 Nordström, 1882 Schumburg, 1884 Wåhlberg, Malinsbron 1887 ak s. VI, Gångbron 1889 Wåhlberg, Gångbron (Malinsbron) 1897 ak s. 6, Västgötaspången 1920 NF.

Bron byggdes 1862 som gångbro för att ersätta tidigare färjetrafik. Namnet *Malinsbron* är givet efter Malin Grönbeck, vars far, handelsmannen Carl Eric Grönbeck (1803–80), donerat pengar till brobygget (Bergman 1842 s. 7, SF s. 130, Uppsala handelsförening 100 år s. 104 f., Ehn 1987b s. 46). Enligt C. M. Kjellberg (1914 s. 44) kom donationen till stånd på grund av att landshövdingen von Kræmer en gång räddat Grönbeck undan ett folkupplopp. Man trodde nämligen att Grönbeck under en hungersnöd köpt upp spannmål för att bränna brännvin. I dagligt tal kallades bron äldst *Malins brygga* (S. Sallander 1937, OAU). För benämningen *Gångbron* jfr *Eddaspången* (stadsdelen Svartbäcken), äldst kallad *Nya gångbron*.

Brons nuvarande namn är givet efter läget invid Västgöta nations byggnad vid Västra Ågatan 18. Det blev, liksom andra bronamn, officiellt fastställt först 1944. För en eventuell medeltida föregångare till bron se *Bron vid Vårfrukyrkan*, kap. II:4e.

Östra Ågatan

Gambla Långh Gathan 1671 Booman s. 2, 33, 36, Gambla Lång Gatan 1702 Hoffstedt s. 58, 60, 64, 70, Gamla Långgatan, Islandsgatan 1770 Brolin, Östra Strandgatan eller fordna Långgatan, Islandet 1773 Busser, [omnämnande 1793 av Östra Ågatan S 139:ac s. 555], Gamla Långgatan, Islands Gatan 1822 Ridderbielke, gamla Lång och Islands-gatorna 1842 Way, Östra Å Gatan 1855 Taube, Östra Ågatan, Hamngatan 1884 Wåhlberg.

Både gatan och dess namn *Långgatan* är övertagna från tiden före 1640-talets stadsreglering; tillägget *Gamla* erinrar om detta förhållande. Den långa gatan längs östra åsidan bar under medeltiden namnet *Vårfrugatan* men kom att under början av 1600-talet få namnet *Långgatan* (se kap. II:4b). Det hos Brolin 1770 uppträdande *Islandsgatan* samt *Islandet* hos Busser 1773 avser gatans södra del bortom Bäverns gränd. En äldre motsvarighet till detta namn var *Islandslånggatan*, känt från 1631 och 1639. För dessa namn se närmare under *Islandsgatan* och *Vårfrugatan* (kap. II:4b). För namnet *Östra Strandgatan* och det nuvarande *Östra Ågatan* jfr *Västra Ågatan* (stadsdelen Fjärdingen). Namnet *Hamngatan* hos Wåhlberg 1884 avser partiet mellan Bäverns gränd och Strandbodgatan.

DANMARKSBY

Sockennamnet *Danmark* (jn p*a*rochia danmarcu*m* 1291 u.d. Visby RAp, SD 2 s. 104) är svårtolkat. Det kan helt enkelt vara givet efter vårt södra grannland på grund av fredliga eller krigiska danska besök men också på grund av att daner varit bosatta eller ägt jord på platsen för Danmarks kyrkby. Uppkallelsen skulle även kunna vara betingad av kyrkbyns läge på en halvö, som sluttade ned mot det forntida farvattnet söder om Gamla Uppsala, Vaksala och Aros (nuvarande Uppsala). *Danmark* har nämligen på olika håll i landet använts som uppkallelsenamn på holmar. En annan möjlighet är att namnet skall uttydas 'danernas skog' – ordet *mark* betydde nämligen i gammal tid '(gräns)skog'. Förleden har också ansetts kunna innehålla ett ord *dank* 'fuktig mark, däld', bevarat i dialekterna. Se närmare Strandberg 1983b.

Danmarks skolväg 1988
Efter Danmarks skola.

ERIKSBERG

Stadsdelsnamnet *Eriksberg* avsåg enligt en uppteckning från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) ursprungligen en stuga som stått »i nuv. gamla trädgården 50 m V affären vid Norbyvägen», alltså i närheten av Gustavsberg och Lindsberg (jfr *Gustavsbergsgatan* och *Lindsbergsgatan*). Namnet är representant för en i hela Sverige mycket talrik ortnamnskategori. En stor mängd torp och lägenheter har nämligen, huvudsakligen under 1800-talet, fått namn av en typ som är karakteristisk för slott och herresäten. När Sverige blev stormakt på 1600-talet, förlänades i stor omfattning jordegendomar till fältherrar och ämbetsmän. De många slott och herrgårdar som då byggdes fick inte sällan moderna ståndsmässiga namn, bildade efter utländska förebilder. Populära blev sammansättningar med bl. a. *-berg*, *-holm* och *-näs*, ofta med förnamn eller släktnamn som förled. Sådana namn kom att bli stilbildande och mycket omtyckta även som torp- och lägenhetsnamn. I Sverige finns minst 160 bebyggelser med namnet *Eriksberg*, i många fall säkert med det kända sörmländska slottsnamnet *Eriksberg* som förebild. Oftast har namnen också sin grund i att den förste ägaren hette *Erik* eller *Eriksson*. Vilken *Erik* eller *Eriksson* som ligger bakom det här aktuella namnet är dock okänt.

Den bebyggelse som uppstod under 1920- och 1930-talen kring det ursprungliga Eriksberg, d.v.s. ungefär mellan nuvarande Birkagatan och Karlsrogatan/Lindsbergsgatan, kom alltså också att kallas *Eriksberg*. Enligt den ovan anförda uppteckningen från 1941–42 skilde man på *Nedre Eriksberg* (villorna i norra delen) och *Övre Eriksberg* (villorna i södra delen). Bebyggelsen på andra sidan den gamla gränsen mot Bondkyrko socken (den gick mellan

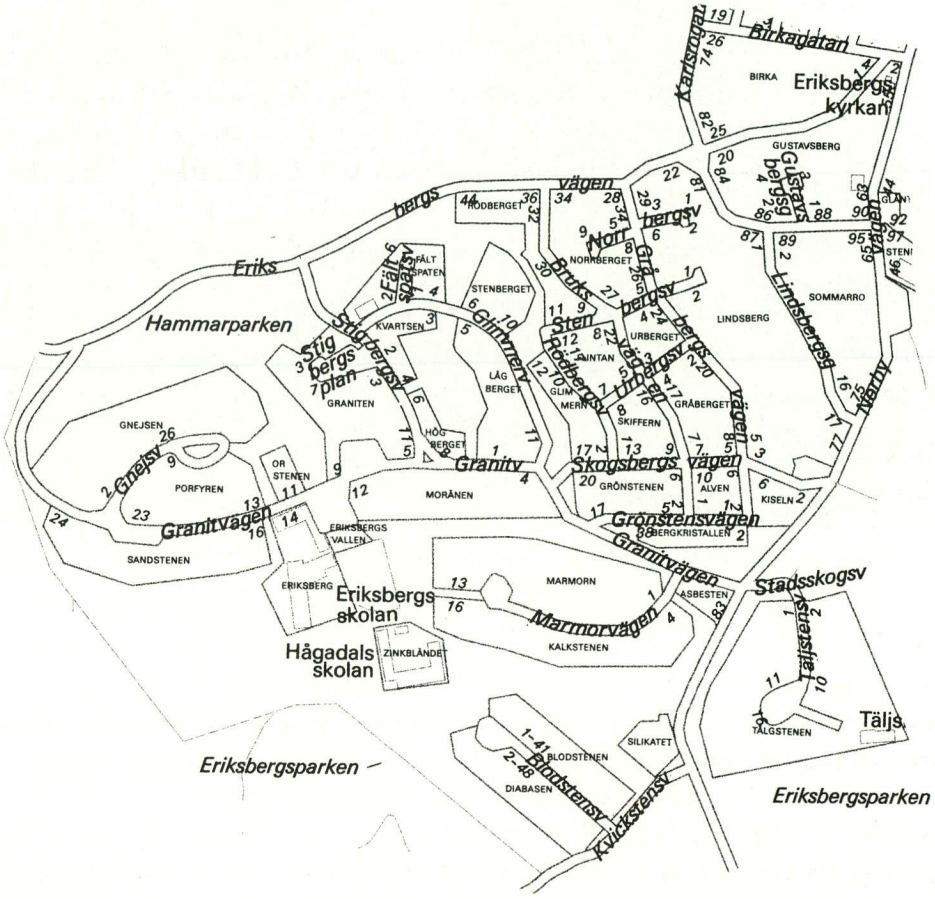

nuvarande Lindsbergsgatan och Gråbergsvägen) uppfördes med början 1923 på tomter avstyckade från Ekeby bruk och kallades äldst *Ekeby Egna hem* (Romson 1934–35). För den äldsta bebyggelsehistorien se närmare Söderquist 1978. När Ekeby Egna hem byggdes ut på 1950- och 1960-talen med flerfamiljshus kom detta område att kallas *Västra Eriksberg*. Numera kallas både det ursprungliga Eriksberg och området för gamla Ekeby Egna hem gemensamt för *Eriksberg*; det ursprungliga Övre Eriksberg har också kommit att kallas *Sommarro* (för detta namn, officiellt enbart kvartersnamn, se nedan).

De få gatu- och kvartersnamnen i det ursprungliga Eriksberg har alla utom ett lokal anknytning (kvartersnamnet *Birka* är givet samtidigt med namnet på den intilliggande Birkagatan, varom se stadsdelen Kåbo). För kvartersnamnen *Gustavsberg* och *Lindsberg* se *Gustavsbergsgatan* och *Lindsbergsgatan*. Kvartersnamnet *Sommarro* (1945) är givet efter ett i slutet av 1940-ta-

Kafé Sommarro, som fram till 1940-talets slut låg i hörnet av Norbyvägen och Karlsrogatan (i nuvarande kv. Sommarro), var omtyckt av Uppsalaborna. Vykort u.å., Upplandsmuseets arkiv.

let rivet kafé i hörnet av Karlsrogatan och Norbyvägen (bakom det nuvarande huset på Norbyvägen 65). Enligt en uppteckning från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) var kafébyggnaden hitflyttad ungefär 1884–85 från det gamla Hagalunds värdshus (Stora Fördärvet), som låg på platsen för gamla tullhuset i Uppsala hamn (jfr Herdin 1937 s. 188 f.). Kaféet var ett omtyckt utflyktsmål för Uppsalabor om söndagarna (Allan Andersson 1987 s. 19).

Endast två av de nuvarande gatunamnen i det ursprungliga Ekeby Egna hem fanns redan under den första »nybyggartiden» på 1920-talet, nämligen *Bruksvägen* och *Eriksbergsvägen*. En stadsplan för Ekeby Egnahemsområde, fastställd 9.7.1927, upptar förutom dessa båda namn även *Bergvägen*, *Gammelvägen*, *Handlaregränd*, *Skogsvägen*, *Solhemsgränd* och *Thulevägen*. Efter inkorporeringen av Bondkyrko kommun med Uppsala lämnade gatunamnskommittén 1947 och 1948 förslag till gatunamn inom området med bl. a. »namn inflikande ordet 'berg' för de inom Ekeby Egnahems bergsterräng belägna vägarna» (UST 1948 A:23 s. 69). 1948 genomfördes denna namnrevision, varvid gatorna alltså gavs namn innehållande bergartsbeteckningar, mestadels på *-berg* (kategori »bergarter»). Därvid ändrades *Bergvägen* till *Stenbergsvägen*, *Gammelvägen* till *Gråbergsvägen*, *Handlaregränd* till *Urbergsvägen*, *Skogsvägen* till *Skogsbergsvägen*, *Solhemsgränd* till *Norrbergsvägen* och *Thulevägen* till *Rödbergsvägen*. Även kvartersnamnen fogades in i samma namnkategori.

Birkagatan, se stadsdelen Kåbo.

Blodstensvägen 1958
Kategori »bergarter».

Bruksvägen (1927), 1948
Vägen börjar vid det öppna fältet mitt emot Ekeby bruk.

Eriksbergsparken 1956

Eriksbergsvägen (1927), 1932
Fastställelseåret 1927 gäller delen inom f. d. Bondkyrko kommun.

Fältspatsvägen 1956
Kategori »bergarter».

Glimmerparken 1953
Vid *Glimmervägen.*

Glimmervägen 1953
Kategori »bergarter».

Gnejsplan 1962
1961 Levan.
Vid ena änden av *Gnejsvägen.*

Gnejsvägen 1958
Granitvägen 1958
Kategori »bergarter».

Gråbergsvägen 1948
Kategori »bergarter». Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen *Gammelvägen* (fastställt 1927). Vägen är väl områdets äldsta, vid nr 27 uppfördes dess första villa (Söderquist 1978). Bytet till namnet *Gråbergsvägen* skedde av systemtvång, på grund av att andra gator i området gavs namn innehållande beteckningar för bergarter. Av vissa boende i närheten kallas den ovanligt branta backen ned mot Eriksbergsvägen för *Branta backen.*

Grönstensvägen 1953
Kategori »bergarter».

Den s.k. Branta backen, Gråbergsvägens backe ned mot Eriksbergsvägen. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

Gustavsbergsgatan 1945
Efter en nu försvunnen närbelägen stuga, kallad *Gustavsberg* (Gustafsberg 1858 Liunggren, 1861 ek Ulleråkers hd).

Hammarparken 1958
Det område som nu upptas av Hammarparken och bostadsområdet mellan Stigbergsvägen och Granitvägen hette ursprungligen *Hammaren* (ek 11I 7a, 1952). Ordet *hammar* betecknar i uppländska dialekter 'stenbacke' o. likn. Jfr *Hammarvägen*, kap. IV:2b, tätorten Gåvsta.

Högbergsparken 1953
Parken utgörs av ett högt berg.

Karlsrogatan, se stadsdelen Kåbo.

Kvickstensvägen 1958
Kategori »bergarter».

Lindsbergsgatan 1945
Efter en nu försvunnen närbelägen stuga, kallad *Lindsberg* (Lindsberg 1858 Liunggren, 1861 ek Ulleråkers hd).

Marmorvägen 1958
Kategori »bergarter».

Norbyvägen 1932, 1948, 1967

Norbyvägen 1835 LMV B 70–1:30, Centralvägen ?1927, Wahlenbergsvägen, Norbyvägen 1932 Nohldén, Wahlenbergsvägen, Norbyvägen, Västerleden 1950 Levan.

Vägens namn syftar på att den i sin äldsta sträckning, inkluderande nuvarande Kvickstensvägen i Eriksberg, ledde mot byn Norra Norby. Belägget från 1835 avser ett parti av den gamla landsvägen från nuvarande Eriksbergskyrkan längs Stadsskogen fram till gränsen mot Bondkyrko socken. Enligt en uppteckning (S. Sallander 1937, OAU) brukade den del av denna gamla landsväg som ligger inom Bondkyrko gamla socken förr kallas för *Stadsvägen*; den leder ju mot Uppsala.

Den nybyggda södra delen av den nuvarande vägsträckningen, söder om Skogsmyrsvägen, hette före inkorporeringen av Bondkyrko kommun med Uppsala stad 1947 *Centralvägen* (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937), ned till Malma bergsväg, dock med något annan sträckning än nu mellan Södra Parkvägen och Malma bergsväg, och 1948–1967 *Västerleden* (jfr *Österleden*, stadsdelen Nyby).

På grund av läget vid Botaniska trädgården bar övre delen av gatan, inom stadsdelen Kåbo, mellan Kåbovägen och Dag Hammarskjölds väg, 1932–1967 namnet *Wahlenbergsvägen* efter Göran Wahlenberg, professor i medicin och botanik 1829–51. Wahlenberg efterträdde Carl Peter Thunberg på professuren – jfr *Thunbergsvägen*, stadsdelen Kåbo.

Norrbergsvägen 1948

Namnet är givet i anslutning till omkringliggande gators namn, vilka innehåller bergartsbeteckningar på *-berg*. Gatan ligger i nordligaste delen av stadsdelen. Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 hette vägen *Solhemsgränd* (fastställt 1927), sannolikt efter en villafastighet. Möjligen blev detta namn inte allmänt använt. På den gatunamnskarta som upprättades i samband med inkorporeringen 1947 (UST 1948 A:23 s. 68) upptas nämligen *Norrbergsvägen* som ett nytt namn utan äldre motsvarighet.

Porfyrstigen 1958

Kategori »bergarter».

Rödbergsparken 1953

Vid ena änden av *Rödbergsvägen*.

Rödbergsvägen 1948

Kategori »bergarter». Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 hette vägen *Thulevägen* (fastställt 1927). Bakgrunden till detta namn är okänd. Möjligen har någon fastighet vid vägen burit namnet *Thule* (jfr antikens benämning »ultima Thule» för det längst i norr belägna landet samt det grönländska distriktet Thule).[34] Namnbytet till *Rödbergsvägen* skedde samtidigt som omkringliggande gator fick namn innehållande bergartsbeteckningar.

Skogsbergsvägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 hette vägen *Skogsvägen* (fastställt 1927). Bytet till *Skogsbergsvägen* skedde väl av systemtvång, eftersom omgivande gator fick namn innehållande bergartsbeteckningar på *-berg*.

[**Stadsskogsvägen** 1958]

En förlängning av Täljstensvägen vid Stadsskogen, varom se stadsdelen Kåbo. Namnet har utgått 1994.

Stenbergsvägen 1948

Kategori »bergarter». Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 hette vägen *Bergvägen* (fastställt 1927). Bytet till *Stenbergsvägen* skedde samtidigt som omgivande gator fick namn innehållande bergartsbeteckningar på *-berg*.

Stigbergsplan 1958

Vid *Stigbergsvägen*.

Stigbergsvägen 1953

Namnet har valts i anslutning till omgivande gators namn, vilka innehåller bergartsbeteckningar på *-berg*. Någon bergart »*stigberg*» finns dock inte. Vägen stiger emellertid ganska kraftigt upp från Eriksbergsvägen.

Möjligen har man också haft namnet *Stigbergsgatan* på Söder i Stockholm i tankarna (SG s. 267 f.) och kanske också *Stigbergsliden* och *Stigbergstorget* i Göteborg (Lindstam 1986 s. 270).

Täljstensvägen 1958

Kategori »bergarter».

Urbergsvägen 1948

Kategori »bergarter». Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 hette vägen *Handlaregränd* (fastställt 1927). Detta syftar på en först för några år sedan nedlagd affär i hörnet av Gråbergsvägen. Namnbytet till *Urbergsvägen* skedde samtidigt som omgivande gator fick namn innehållande bergartsbeteckningar på *-berg*.

Västertorg 1960

Namnet är väl givet efter läget i västra delen av staden – när namnet kom till, fanns det inte någon västligare stadsdel i Uppsala. Namnet tillkom efter fastighetsägarens önskemål.

FJÄRDINGEN

Stadsdelsnamnet fastställdes 1971. Namnet, som var i bruk redan under medeltiden, hänger samman med stadens medeltida indelning i fyra fjärdingar, varav tre fanns öster om ån. Den fjärde, som omfattade bebyggelsen runtomkring och nordväst om domkyrkan, kallades ursprungligen *Skitnafjärdingen*, sannolikt efter ett sankt parti vid ån. Senare förskönades namnet till *Fjärdingen*, som redan på medeltiden blev den vanligaste namnformen (se närmare Wahlberg 1986a).

Flertalet kvartersnamn har bevarats från 1669 (se kap. III:2). Det nuvarande kv. Holmen, som omfattar den s. k. Kvarnholmen med den gamla Akademikvarnen (nu Upplandsmuseet) benämns hos Busser 1773 *Skeppet* och hade dessförinnan inte något känt namn. Fr. o. m. Ridderbielke 1822 uppträder det nuvarande namnet (jfr *Järnkvarteret och Holmen*, kap. III:2 under kvartersnamn).

Kv. Karin fick sitt namn först någon gång under 1900-talets första decennier (namnet upptas hos Nohldén 1929 men ej på kartan i ak 1897). Innan Sysslomansgatan drogs fram till S:t Eriks torg på 1820-talet, ingick kvarteret i det intilliggande kv. Disa, men de två kvartersdelarna räknades alltså länge som ett kvarter. Namnet *Karin* är väl givet i anslutning till de närliggande kvarteren Brita och Disa, kanske efter Heliga Birgittas dotter Katarina (Karin).

Kv. S:t Johannes ingick äldst i kv. S:t Niklas. Det tillkom först sedan Rundelsgränd under 1700-talet utsträckts fram till Svartmangatan; kvartersdelen mot S:t Larsgatan kallas *S:t Johannes* hos Busser 1773. Detta namn synes dock ha fallit i glömska; det noteras ännu inte på kartan i ak 1897 men hos Nohldén 1929. För namnets bakgrund se *S:t Johannesgatan*.

Kvarteret S:t Lars tillkom, när Rundelsgränd på 1870-talet drogs fram till

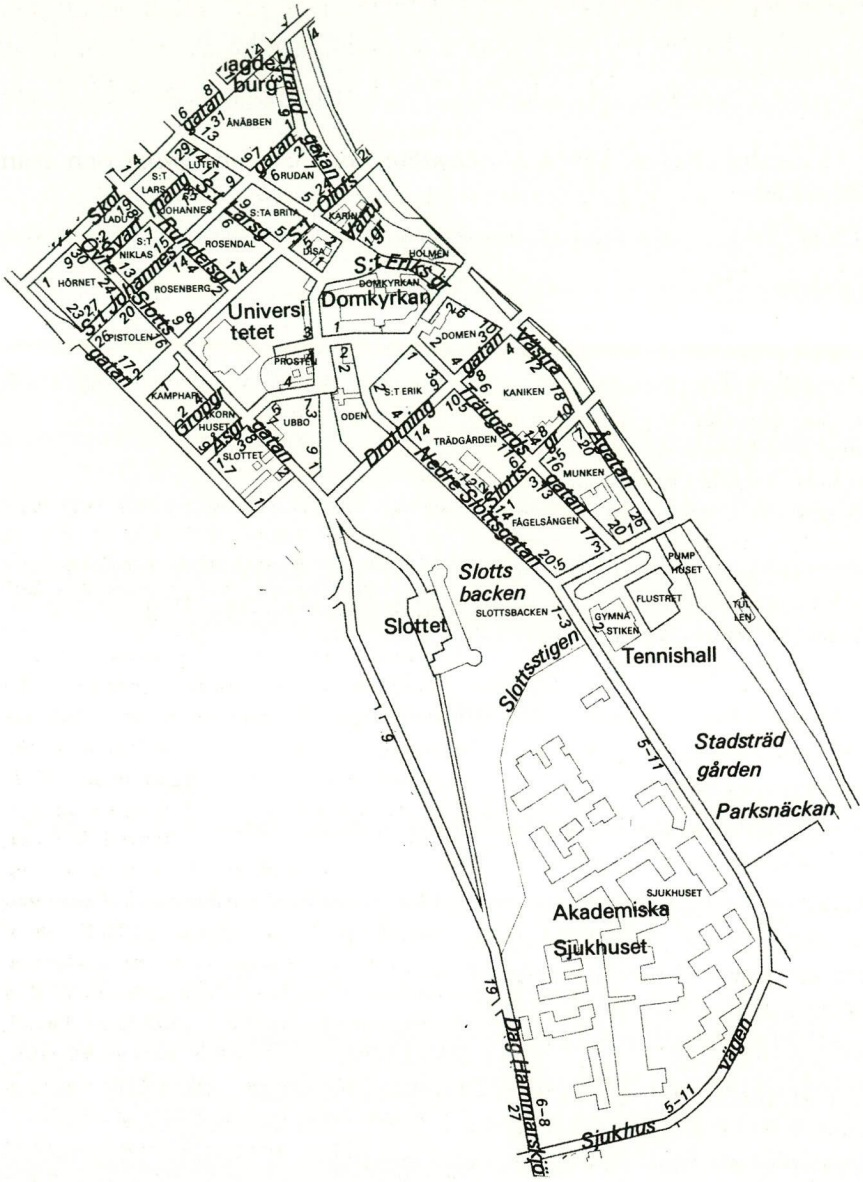

Skolgatan, men dess namn, givet i anslutning till *S:t Larsgatan*, tillkom inte förrän någon gång under 1900-talets första tredjedel (namnet upptas hos Nohldén 1929 men ej på kartan i ak 1897).

Av stadsdelens gatunamn är knappt hälften bevarade sedan 1669, då staden gavs nya gatunamn. *Vattugränd* är känt från 1702 (tidigare *Holmgränden*) liksom *Åsgränd* (tidigare utan känt namn); *Riddartorget* är känt först från 1769/70.

Flera 1600-talsnamn blev utbytta på 1800-talet: (*Västra*) *Ladugatan* till *Kyrkogårdsgatan*, *Kungshögagatan* till *Nedre Slottsgatan*, *Toresvägen* till *Odinslund*, *Oxtorget* till *S:t Eriks torg*, (*Norra*) *Ladugatan* till *Skolgatan* och *Strandgatan* till *Västra Ågatan*.

Från 1800-talet härrör *Västra Strandgatan* och *S:t Eriks gränd* och från 1900-talet *Domkyrkoplan*, *Flustergränd*, *Gillbergska genomfarten*, *Kung Jans väg*, *Martin Luther Kings plan*, *Nathan Söderbloms plan*, *Sjukhusvägen*, *Slottsbacken*, *Slottsstigen* och *Stadsträdgården*.

Akademigatan

Academiæ Gatan 1702 Hoffstedt s. 36.

Namnet är givet efter det vid gatan liggande Gustavianum, som blev universitetets (»Akademiens») huvudbyggnad på 1620-talet. Gatunamnets genuina Uppsalauttal har betoningen på tredje stavelsen.

Hos Booman 1671 bärs namnet *Akademigatan* av nuvarande Biskopsgatan på dess sträckning mellan Ärkebiskopsgården och Gustavianum (se *Biskopsgatan*).

Biskopsgatan

Academiæ Gatan 1671 Booman s. 57, Biskopz gatan, Sanct Erichs Gata 1702 Hoffstedt s. 36, Biskopsgatan 1770 Brolin.

Gatans övre del kallas hos Booman 1671 *Akademigatan*, ett namn som från och med Hoffstedt 1702 och alltjämt betecknar en intilliggande gata (se *Akademigatan*). Hos Hoffstedt kallas gatans övre del för *Biskopsgatan* efter läget invid det gamla domprosthuset, ärkebiskopsgård från 1692 (Herdin 1932 s. 88), och fortsättningen mellan domkyrkan och Riddartorget fram till Drottninggatan för *S:t Eriks gata* efter det medeltida S:t Erikskapellet, som fanns på Riddartorget fram till stadsbranden 1702 (DMS 1:2 s. 292). Senare får båda gatusträckningarna namnet *Biskopsgatan*, så hos Brolin 1770.

Dombron, se stadsdelen Centrum.

Domkyrkoplan

Området runt domkyrkans norra och östra sida.

Drottninggatan, se stadsdelen Centrum.

Flustergränd 1988

Förbindelseväg mellan Sjukhusvägen och restaurang Flustret.[35]

Fyristorg

Fisktorget 1837 Herdin 1932 s. 175, 1842 Bergman s. 10, 1844 Bergman s. 51, Ved Torget 1882 Schumburg, Wedtorget 1884 Wåhlberg, Vedtorget 1889 Wåhlberg, Fyristorg 1894 ak s. XIV, Fyristorg (f. d. Vedtorget) 1920 NF.

Det nuvarande torget upptogs under medeltiden av Helgeandshuset (senare kallat *Hospitalet*), grundat av domprosten Andreas And omkring år 1300 (Ferm 1986b s. 162 ff.). Denna inrättning fungerade som sjukhus och ålderdomshem, främst för fattiga. Mellan Hospitalet och kv. Domen fanns en gata, som på 1600-talet kallades *Hospitalsgränden* (Hospitahlz Gränden 1671 Booman s. 45, Hospitals Gränden 1702 Hoffstedt s. 34) – för dess medeltida namn se *Allmänningsgatan* (längs ån), kap. II:4c. Efter den förödande stadsbranden 1702 lades Hospitalet i ruiner. Dess kapell, Hospitalskyrkan, reparerades dock och fanns kvar fram till 1811 eller 1812 (Herdin 1932 s. 25 ff.).[36]

Den öppna plats som uppstod efter branden blev en oreglerad handelsplats, under 1800-talet småningom kallad *Vedtorget*, sedan Magistraten dit hänvisat vedhandeln 1853 (S 139:ac s. 437). Detta namn har levt kvar in på 1900-talet (S. Sallander 1937, OAU; H. Lindberg 1942, OAU dep.: »för där stod bönderna och sålde ved» – enligt en sagesman kallades torget också *Smörtorget*, »förr så har dom alltid stått med ägg och smör där»). För namnet *Fisktorget* hos Bergman (1842 s. 10, 1844 s. 51) ges förklaringen, att fiskförsäljningen 1832 flyttades

dit från Stora Torget. Namnet förekommer även i en byggnadssynehandling från 1837 (Herdin 1934 s. 175). Även S:t Eriks torg har kallats *Fisktorget*. Det nuvarande namnet *Fyristorg* är givet efter läget invid Fyrisån.

Gillbergska genomfarten (1936), 1987

Ett 1908 upprättat förslag att lösa problemet med den smala förbindelsen mellan Fyristorg och S:t Eriks torg via S:t Eriks gränd innebar att en ny bred gata skulle byggas längs ån. På initiativ av den nyblivne drätselkammarledamoten Axel Johansson, chefredaktör för Upsala Nya Tidning (jfr *Axel Johanssons gata*, stadsdelen Årsta), utarbetades ett andra förslag, som i stället innebar en förbindelse genom det s. k. Gillbergska huset och dess gård via valv mot de båda torgen. Efter en intensiv debatt segrade slutligen grundidén i detta förslag, och 31 augusti 1935 kunde så den nya trafikförbindelsen öppnas (Bergold 1989 s. 207 ff.). Denna fick det träffande namnet *Genomfarten*. Axel Johansson, känd som *Koftan*, hade länge kraftigt ivrat för denna lösning, och Genomfarten kallades därför i folkmun länge för *Koftans undergång* (Brunius & Skatt 1992 s. 36). I en artikel i Upsala Nya Tidning 22.10.1988 berättar Helge Lindberg att Koftan »invigde» Genomfarten genom att ordna en liten kortege med två taxibilar, vilka gled genom Gillbergska huset och ut på S:t Eriks torg. I en av de båda bilarna satt Koftan själv och polismästaren Hans Eriksson och i den andra drätseldirektören Nils Wahlgren.

1987 ändrades det officiella namnet *Genomfarten* till den då i dagligt tal sedan länge vanligare namnformen *Gillbergska genomfarten*.

Gillbergska husets namn syftar på handlanden Gabriel Wilhelm Gillberg (1801–90), dess ägare från 1846 (Herdin 1934 s. 144 ff., Uppsala handelsförening 100 år s. 102 f.). Gillberg var komministerson från Tegelsmora i norra Uppland, drev från 1829 kryddkramhandel i hörnhuset vid Stora Torget och Vaksalagatan och från 1850 bryggerirörelse i Gillbergska huset. Han är

Handlanden Gabriel Wilhelm Gillberg (1801–90). Foto UUB.

känd som stor donator; bl. a. testamenterade han 1889 hela sin stora förmögenhet till det s. k. Gillbergska barnhemmet.

Gropgränd

Groop Gränden 1671 Booman s. 53, Grop Gränden 1702 Hoffstedt s. 22, Grop Gränd 1855 Taube.

Den direkta anledningen till namnet är okänd; kanske åsyftas den forna vattensamlingen Kamphavet strax i närheten (se *Martin Luther Kings plan*). C. M. Kjellberg (1914 s. 21) gissar på ett dike från Kamphavet och Claes Annerstedt (S 139 ac s. 467) på en sandgrop. Enligt en uppteckning från 1942 (H. Lindberg, OAU dep.) hade gränden tidigare varit mycket smal – »knappt så man kunde mötas med två dragkärror». Anledningen till namnet sades vara en svacka, en grop, som förr fanns i mitten av gränden.

1938 hade från boende vid gränden inkommit önskemål om ändring av namnet – det ansågs kanske föga värdigt. I en skrivelse till stadsfullmäktige 15 december 1938 (UST 1939 A:4 s. 29) framhåller gatunamns-

Gropgränd. Foto Alfred Dahlgren 1901 eller 1902, UUB.

kommittén att den »funnit detta namn i och för sig vara skäligen meningslöst. Även om det från början skulle hava ägt någon grund i naturförhållandena, måste detsamma numera anses föråldrat. Kommittén håller för den skull före, att namnet bör ändras, och vill för sin del som nytt namn föreslå Universitetsgränd.» Förslaget bifölls av drätselkammaren men avslogs av stadsfullmäktige (UST 1939 B:1 s. 9).

Haglunds bro, se stadsdelen Centrum.

Islandsbron, se stadsdelen Kungsängen.

Kung Jans väg 1932

Namnet är givet efter den s. k. Kung Jans port i Uppsala slott, till vilken vägen leder. Det är inte klart, hur gammalt portens namn är; det nämns äldst av C. J. Bergman (1842 s. 50). *Kung Jan* åsyftar Johan III, under vilkens regeringstid den rikt utsmyckade porten tillkom (Fulton 1990 s. 75).

Kyrkogårdsgatan

Ladhe Gathan 1671 Booman s. 67, Ladu Gatan 1702 Hoffstedt s. 64, Westra Ladugatan 1770 Brolin, W. Ladu- ... gatorna 1842 Way, Kyrkogårds Gatan 1855 Taube.

För det äldre namnet (*Västra*) *Ladugatan* se *Kungsgatan* (stadsdelen Centrum). Det nuvarande namnet *Kyrkogårdsgatan* tillkom sedan den gamla fattigkyrkogården vid mynningen av S:t Olofsgatan, Hospitalets begravningsplats, kring 1810 utvidgats till en ny stor begravningsplats för staden. Man hade nämligen 1793 upphört att använda stadens kyrkogårdar för gravsättning, och den utanför stadsgränsen befintliga fattigkyrkogården, som då kom i allmänt bruk, blev snart för liten (Lundh 1977 s. 392).

Enligt uppteckningar från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) har gatan även kallats *Nedre Fjärdingsvägen* (jfr stadsdelsnamnet *Fjärdingen*). *Övre Fjärdingsvägen* var ett annat namn på Enköpingsvägen (stadsdelen Berthåga).

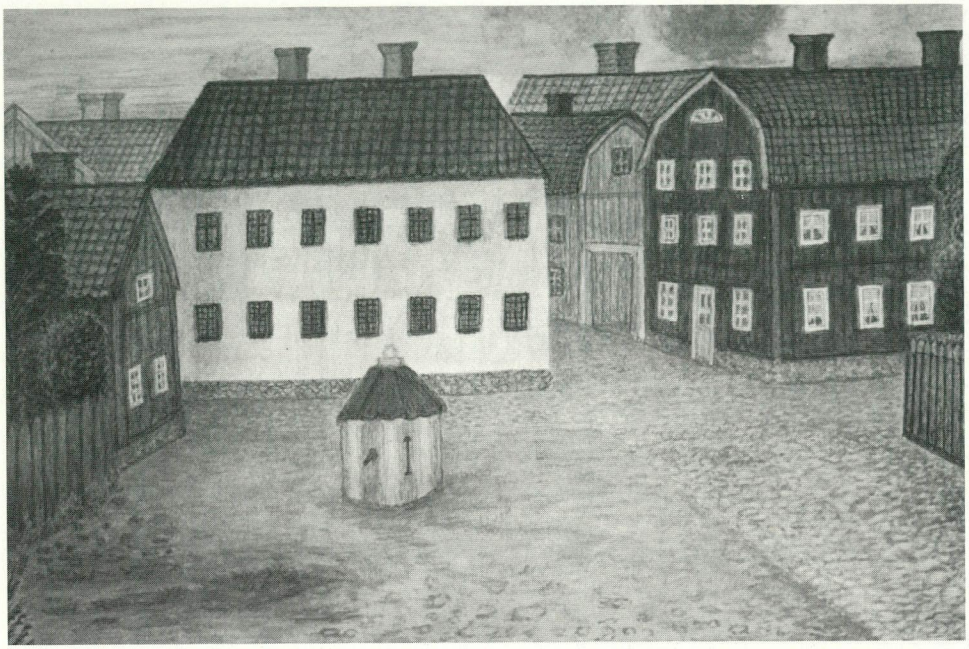

Kamphavstorg (nu Martin Luther Kings plan) vid korsningen av Övre Slottsgatan och S:t Olofsgatan 1856. I mitten den s.k. Kamphavspumpen. Minnesakvarell av Erica Österlund, Upplandsmuseets arkiv.

Martin Luther Kings plan 1968

Kamphafvet 1842 Bergman s. 10, Kamphafs Torg 1855 Taube, 1884 Wåhlberg.

Uppsala socialdemokratiska stadsfullmäktigegrupp föreslog i en motion 29 april 1968 att någon lämplig plats i stadens centrum, exempelvis Riddartorget, måtte uppkallas efter den amerikanske medborgarrättskämpen Martin Luther King (1929–68), som då nyligen bragts om livet. King skulle i juli samma år ha medverkat i Kyrkornas världsråds kongress i Uppsala. På förslag av kommunens gatunamnskommitté valdes i stället den plats som tidigare kallats *Kamphavet/ Kamphavstorg* men som då saknade namn.

Det äldre namnet *Kamphavstorg* är givet efter en f. d. vattensamling på platsen, kallad *Kamphavet*, varom se *Kamphavsgatan* (kap. II:4c). Efter 1809 års brand i Fjärdingen avsåg man att skapa ett fyrkantigt torg av den öppna platsen kring Kamphavet och de avbrända tomterna i kv. Kamphavets norra del; den då ganska uttorkade vattensamlingen skulle därvid läggas igen och ersättas med en brunn. Av skilda skäl kom arbetet att fördröjas, och torget med den s. k. *Kamphavspumpen* stod färdigt först omkring 1850, pumpen dock redan 1842 (Bergman 1844 s. 45). Pumpen var en sexkantig gul träpump med hoar, där bönderna kunde vattna sina hästar, när de var inne i staden. På vintrarna kunde hela torget vara fullt med åkdon och hästar. Sitt nuvarande förminskade utseende fick platsen vid sekelskiftet (Lundh 1977 s. 394 f., Ehn 1991 s. 42). Namnet *Kamphavstorg* eller *Kamphavet* levde dock länge kvar och är fortfarande känt av äldre Uppsalabor.

Munkgatan

Munke Gatan 1671 Booman s. 49, Munk Gatan 1702 Hoffstedt s. 40, Munk Gränden 1770 Brolin, Munk- ... gränd 1842 Way, Munk Gränden 1855 Taube, Munk Gatan 1882 Schumburg.

Namnet tillkom efter 1640-talets stadsreglering, därför att gatan ledde ner till Munk-

bron, nuvarande Islandsbrons föregångare. Se närmare *Munkbron*, avd. II:4e.

Nathan Söderbloms plan 1964

Efter ärkebiskop Nathan Söderblom (1866–1931), som residerat i den intilliggande ärkebiskopsgården. Namngivningen föranleddes av en skrivelse till gatunamnskommittén från domprosten Ragnar Fredberger och kyrkoherden Georg Josefsson, vilka föreslog att Nathan Söderbloms minne i anledning av 1964 års kyrkojubileum »Uppsala ärkestift 800 år» borde hyllas genom att en gata eller plats i staden gavs hans namn. En lämplig plats vore nuvarande Nathan Söderbloms plan, för vilken namnet *Odinslund* ansågs vara oriktigt.

Nedre Slottsgatan

Helga Trefaldigheetz Gatan, Konunghz Högha Gata 1671 Booman s. 47, 48, H: Trefald: gatan, Kongs höga gatan ?1669–83 Upsala Stads planta, Trefaldigheetz Gränden, Kungz Höge Gatan 1702 Hoffstedt s. 34, 38, 40, Kongshögagatan 1770 Brolin, Kongshöga Gatan 1822 Ridderbielke, Kungs höga- ... gat:na 1842 Way, Nedre Slottsgatan 1845 (S 139:ac s. 487), Nedre Slotts Gatan 1855 Taube.

Namnet *Helga Trefaldighetsgatan* (*-gränden*) avser i de tre äldsta beläggen gatusträckningen mellan Riddartorget och Drottninggatan. Det är givet efter läget nedanför Helga Trefaldighetskyrkan.

Kungshögagatan för sträckan mellan Drottninggatan och Munkgatan är troligen givet av 1669 års lärda namnkommitté (jfr kap. III:2). Det har av Nils Sundquist (1953 s. 103 f., 114, 151 f.) antagits ha sin bakgrund i de på 1600-talet florerande traditionerna om en kungshög, »Kung Ubbos hög», som enligt Sundquist (efter Johannes Messenius) har legat nära Trefaldighetskyrkan.[37] Emellertid är Messenius uppgifter om läget för Kung Ubbos hög osäkra (Ljung 1954 s. 84). Den sträcka av Nedre Slottsgatan som bar namnet *Kungshögagatan* ligger ju inte heller i omedelbar anslutning till området vid Trefaldighetskyrkan. Möjligen är också bakgrunden till namnet *Kungshögagatan* en annan. Ett namn *Konungshögen* omnämns flera gånger under 1400-talet; det avser med all sannolikhet en höjd i nuvarande kv. Sandbacken öster om ån och bebyggelsen däromkring (Wahlberg 1987 s. 36). Ericus Olai säger i sin Cronica regni Gothorum från 1470-talet (SRS 2 s. 6): »Sålunda finns i den närbelägna staden [= nuvarande Uppsala], som uppstått vid bergets fot, på andra sidan ån och på en låg, nedsjunken och sumpig plats, en liten kulle kallad Konungshöger, där man anser att ett kungligt hus och en kunglig boning blivit uppförda och ägt bestånd under lång tid» (översättning från latinet efter Kjellberg 1913 s. 130). Kungsgården skulle senare ha flyttats till nuvarande Gamla Uppsala. Om Ericus verkligen avser högen i kv. Sandbacken är emellertid oklart. Den gamla hedniska kultplatsen förlägger nämligen Ericus till Domberget och platsen för Helga Trefaldighetskyrkan i nuvarande Uppsala, och han säger också att en kungsgård byggdes invid (*juxta*) detta berg på grund av platsens berömmelse och hednakulten där (SRS 2 s. 5 f.).

I sin Uppsalaskildring från år 1666 identifierar J. Schefferus (1666 s. 275 f.) den av Ericus Olai omtalade Konungshögen med Slottsbacken. Schefferus menar nämligen att något annat berg inte finns att välja på invid det berg på vilket Ericus Olai menar att hednatemplet stått, nämligen Domberget med Helga Trefaldighetskyrkan. Att 1669 års namnkommitté valde namnet *Kungshögagatan* för gatan nedanför Slottsbacken skulle alltså kunna ha sin grund i denna Schefferus uppfattning; professor Skytteanus Schefferus var en känd och inflytelserik person i dåtidens Uppsala. Den formellt plurala förledsformen *Kungshöga-*, med sammansättningsform på *-a*, tyder måhända på att flera högar avses.

Någon gång mellan 1842 och 1845 byttes *Kungshögagatan* ut mot *Nedre Slottsgatan*. Detta namn åsyftar givetvis läget nedanför slottet. Genom tillägget *Nedre* skildes namnet från *Övre Slottsgatan*, som tidigare endast hetat *Slottsgatan*.

Nybron, se stadsdelen Centrum.

Odinslund

Tores Wäghen eller Tores Gathan 1671 Booman s. 57, Tores Gatan, Tores Gata 1702 Hoffstedt s. 12, 36, Tores gatan 1770 Brolin, Thoresgatan 1773 Busser, Tores Gatan 1822 Ridderbielke, Odins lund 1842 Way, Odenslund 1842 Bergman s. 24, Odins lund 1855 Rudbeck s. 116 1/2, Odens Lund 1855 Taube, Odens lund 1858 Liunggren, Odinslund 1875 Nordström, Odens Lund 1882 Schumburg, Odinslund 1884 Wåhlberg.

Det äldre namnet *Toresgatan* innehåller väl, trots formen på *-es-*, gudanamnet *Tor*. Det är i så fall givet i anslutning till namnet på det intilliggande kvarteret Oden (Qwart: Oden 1671 Booman s. 57), som liksom Toresgatan sannolikt officiellt fick sitt namn av 1669 års namnkommitté (jfr III:2). Det är ovisst, vad som ligger bakom de lärda kommittéledamöternas val av dessa namn. Kanske kan de kopplas samman med traditionerna om Kung Ubbos hög, som antogs ha legat i närheten av Trefaldighetskyrkan, varom se närmare under *Nedre Slottsgatan*.

Problemet kompliceras av att det finns äldre 1600-talsbelägg på ett namn *Odins lund*, som är knutet till en plats på det närbelägna Riddartorget. Denna fråga har utförligt diskuterats av Nils Sundquist (1953 s. 10, 114, 134 ff., 150 f.), som ser namnets lokalisering hit som ett indicium på att den gamla hedniska kultplatsen kan ha legat här och inte i Gamla Uppsala. I Johannes Messenius drama Svanhvita från 1611 nämns en plats »Odens lund», enligt Sundquist lokaliserbar till området mellan domkyrkan och Trefaldighetskyrkan. Den danske läkaren Gerhard Stalhoff, som besökte Uppsala 1660, skriver i en reseskildring, att några aspar och askar invid »gamla kyrchen» i gamla dagar kallades *Odens Lund* efter avguden Oden (Lewenhaupt 1896 s. 298). Den åsyftade kyrkan bör vara ruinerna efter det gamla S:t Eriks kapell på Riddartorget. En stadskarta från 1667 upptar namnet *Odens lundh* för en trädplantering vid detta kapell (Sundquist 1939 s. 118). Dessa belägg för namnet *Odens lund* visar att det rimligen måste ha varit i bruk under 1600-talet för en plats på Riddartorget. Vilken bakgrund detta namn har är emellertid ovisst. Före den bekanta striden på 1670- och 1680-talet mellan professorerna Verelius och Schefferus om läget för hednatemplet synes, åtminstone från mitten av 1400-talet (Prosaiska krönikan, Ericus Olai), den allmänt omfattade meningen ha varit, att det legat i nuvarande Uppsala; denna uppfattning delades även av Messenius (Sundquist 1953 s. 157 ff., 166 ff.). Förekomsten av »hedniska» ortnamn i Uppsala kan därför mycket väl ha sin grund i denna uppfattning. På samma sätt kan också enklast kvartersnamnet *Oden* och gatunamnet *Toresgatan* från 1671 förklaras (jfr Kjellberg 1914 s. 40).

1759 anlades på platsen under Linnés tillsyn en trädallé, som senare kom att kallas *Gustavianska allén*. Arbetet fortsattes av domprosten Johan Lostbom, som lät plantera ytterligare trädrader. Eftersom Lostboms utgivna skrifter var få, döptes planteringen av studenthumorn till *Lostboms Opera omnia* 'Lostboms Samlade verk' (UÄH 3 s. 266 f., Lundh 1977 s. 389).

Först 1842 är namnet *Odenslund* (*Odins-*) belagt med sin nuvarande syftning. Det kan ha tillkommit när området ordnades som allmän promenadplats i samband med att Karl XIV Johan 1832 till 200-årsminnet av Gustav II Adolfs död lät resa obelisken (grundlagd 6 november och invigd ett år senare – se Herdin 1935 s. 170 ff.). Namnet är väl i så fall givet efter kvartersnamnet *Oden* (jfr Kjellberg 1914 s. 40, Alving 1923 s. 120). Att man direkt skulle ha återupplivat det försvunna 1600-talsnamnet från Riddartorget förefaller inte sannolikt. Ett annat namn av betydelse i sammanhanget är *Odens brunn* (Odens Brun 1770 Brolin), en gammal brunn som förr fanns mellan Ärkebiskopsgården och Dekanhuset. Den är markerad utan namn hos Hoffstedt 1702 (s. 36) och omnämns sannolikt redan på 1300-talet (Ljung 1954 s. 84, 372 nr 4). Brunnen fanns kvar ännu på 1860-talet (S 139:ac s. 583) men kallades då för *Biskopspumpen* eller *Seminariepumpen* (S. Sallander 1937, H. Lindberg 1942, OAU dep.).[38]

Enligt uppteckningar från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) har västra delen av

Odinslund kallats *Trebackalund* eller möjligen *Trebackalång*, eftersom det var tre backar där. För detta namn se närmare *Kristinavägen*, stadsdelen Bergsbrunna.

Riddartorget

Riddare Torget 1769/70 Brolin.

Namnet har tydligen tillkommit i mitten av 1700-talet. J. B. Busser (1773 s. 77 f.) meddelar nämligen: »Men i sednare tider har platsen i mällan Carolinska Academien, Nosocomium och för detta Julinsköldska huset, begynt nämnas *Riddaretorget*».[39] Det förmodas av Nils Sundquist (1953 s. 136) åsyfta riddaren och räntmästaren Peter Julinsköld (1709–68). Denne lät på 1740-talet till privatbostad uppföra det nuvarande s. k. Dekanhuset invid Helga Trefaldighets kyrka (SF s. 36).

Rundelsgränd

Rundeelz Gränden 1671 Booman s. 55, Rundels Gränden 1702 Hoffstedt s. 12, 22, Rundels Gränd 1875 Nordström.

Hos Booman 1671 upptas endast sträckningen mellan S:t Olofs- och S:t Johannesgatorna. Hoffstedt markerar även ett nu försvunnet parti genom nuvarande Universitetsparken, utmynnande i Akademigatan mellan Gustavianum och Historiska institutionens byggnad; ett de båda gatudelarna förenande parti över några då ännu bebyggda tomter närmast S:t Olofsgatan är dock endast streckat. Hos Brolin 1770 är dessa tomter utlagda till gatumark, och gränden är här också markerad fram till Svartmangatan. Sträckan genom det gamla Ladukvarteret fram till Skolgatan kom inte till förrän tidigast i slutet av 1860-talet – den finns markerad hos Nordström 1875 och Backhoff 1875 (Herdin 1932 s. 215, Ehn 1991 s. 42). Gränds sträckning genom Universitetsparken försvann i samband med bygget av det nuvarande universitetshuset på 1880-talet (jfr nedan).

Gränds namn åsyftar den s. k. Rundeln, ett gammalt försvarstorn som fram till 1880-talet fanns kvar vid gränds krök ned mot Gustavianum i Universitetsparken. Rundeln finns avbildad redan i Dahlbergs Suecia antiqua och kallas hos Hoffstedt 1702 (s. 22) *gl. Rundelmuur*. Den tillhörde den befästa s. k. Uppsala gård, som Gustav Vasa lät uppföra här i mitten av 1540-talet som ersättning för den gamla kungsgården på Islandet, vilken då revs. Redan på 1600-talet framfördes uppfattningen att Uppsala gård ursprungligen var en medeltida ärkebiskopsborg (Hahr 1929). Enligt en senare förhärskande uppfattning var gården ett självständigt byggnadsverk invid ärkebiskopsgården (Ljung 1954 s. 247 ff., Taube 1963 s. 11, DMS 1:2 s. 316). Området är emellertid otillräckligt arkeologiskt undersökt, varför ännu inte något kan sägas med bestämdhet om byggnadens ursprungliga funktion. Enligt fil. kand. Christian Lovén, Göteborg (muntlig uppgift), som för närvarande är sysselsatt med en avhandling om medeltida kungaborgar, utgjordes Uppsala gård av den gamla, »stora», ärkebiskopsborgen, utvidgad och befäst av Gustav Vasa med bl. a. den här aktuella rundeln; nuvarande Gustavianum var den »lilla» ärkebiskopsgården. Vid partiella utgrävningar hösten 1991 dokumenterades medeltida murverk, och det kunde fastställas att rundeln har tillkommit senare (UNT 2.10.1991 s. 8).

Rundeln kallades *Styrbiskop*, ett namn äldst omnämnt av J. Schefferus (1666 s. 281), som säger (översättning från latinet): »Till tegelbyggnaderna anslöt sig ett kraftigt rundtorn, vilket några anser vara byggt av Gustav Vasa och av denne vid samtal med några ur hans omgivning kallat *Styrebyscop*, såsom ett styre över eller tygel på ärkebiskoparna.» Namnet är alltså en uppmaning till befästningsverket: »Styr biskopen!» (Öberg 1984). Gustav Vasas kontroverser med kyrkan är välkända. Sedan det nuvarande slottet uppe på åsen tillkommit i mitten av 1500-talet, överfördes namnet till den av dess bastioner där nu Gunillaklockan står, kanske för att den vetter mot ärkebiskopsgården.

På 1600-talet återstod endast en rest av Uppsala gård, vilken användes som slottsstall. Detta donerades 1648 av drottning Kristina till akademin, för att där skulle byg-

gas ett universitetshus. Ett sådant projekterades av Nicodemus Tessin d.ä. men kom aldrig till stånd, liksom inte heller några nedbantade versioner av Olof Rudbecks hand. Ett förslag till exercitiehus realiserades dock, och ett sådant uppfördes på ruinerna av Uppsala gård i mitten av 1660-talet. Till de s. k. exercitierna hörde ridning, ritning, fäktning, dans och moderna språk, för vilka undervisningen förlades till det nya byggnadskomplexet (Taube 1963 s. 11 ff.). Exercitiehuset revs 1878–83 för att ge plats åt det nya universitetshuset, invigt 1887 (Aurelius 1987).

S:t Eriks gränd

Sanct Eriks gränd 1850 Wennerberg 1849–51 s. 25,[40] S:t Eriks gränd 1884 Wåhlberg.

Gränden utgjorde under medeltiden en del av en gata som kan beläggas från området öster om domkyrkan, varifrån den gick förbi domkyrkan i nordvästlig riktning ut ur staden (se *Allmänningsgatan* (längs ån), kap. II:4c).

Gränden fick sitt nuvarande smala skick först på 1760-talet, då det nuvarande s. k. Gillbergska huset vid Fyristorgs nordsida byggdes (Herdin 1934 s. 136 ff.). Dessförinnan var den betydligt bredare, vilket framgår av Hoffstedts karta från 1702. Något namn på den nuvarande grändens sträckning framträder inte förrän på 1800-talet. Hos Booman 1671 (s. 58) sträcker sig det kvarter på östsidan av S:t Eriks torg, där Saluhallen nu ligger, längre ut på torget än nu. En gata utmed södra sidan av detta kvarter, mot domkyrkosidan, kallas hos Booman för *S:t Erichz Gatha.* Huruvida detta namn direkt har något att göra med det senare uppdykande grändnamnet är dock ovisst. Gemensamt för båda namnen är närheten till S:t Eriks källa. Hos Hoffstedt 1702 avser namnet *Sankt Eriks gata* nuvarande Biskopsgatans sträckning förbi Riddartorget (se *Biskopsgatan*).

Av Gunnar Wennerberg karakteriserades gränden som »hin till Eriksgata, mörk och smutsig, kall och våt» (Wennerberg 1849–51 s. 26), som det heter i en av hans Gluntar, skriven 1848 och i de äldsta manuskripten kallad »Gluntens drillmarsch» och »Nattmarschen» men i den första tryckta utgåvan från 1850 »Nattmarschen i Sanct Eriks gränd» (Svenson 1987 s. 412, 414 f.). Detta omnämnande av namnet synes vara det äldsta. Namnet är givet efter S:t Eriks källa vid S:t Eriks torg, vilken omtalas så redan på 1590-talet (Sundquist 1953 s. 138). Källan rann enligt legenden upp där Erik den helige skall ha dödats 1160. I en uppteckning från 1942 (H. Lindberg, OAU dep.) sägs att det då kom vin ur källan. Bonden som ägde källan var dock så snål, att han satte lås för den. Då blev Gud Fader ledsen och förvandlade vinet till vatten.

Gränden har enligt uppteckningar från 1937 och 1942 (S. Sallander, OAU; H. Lindberg, OAU dep.) tidigare även kallats *Kvarngränden,* liksom S:t Eriks källa tidigare också benämnts *Kvarnkällan* (jfr Kjellberg 1914 s. 19). Dessa namn är givna efter läget invid den gamla Akademikvarnen (nuvarande Upplandsmuseet).

S:t Eriks torg

oxe Torget ?1669–83 Upsala Stads planta, Oxetorget, Ox Torget 1702 Hoffstedt s. 12, 32, Oxtorget 1770 Brolin, Ox Torget 1822 Ridderbielke, St. Eriks ... torg 1842 Way, S:t Eriks Torg, gemenligen Oxtorget kalladt 1842 Bergman s. 10, St Erics Torg 1855 Taube, Fisktorget 1902 Ett besök i Upsala.

Den närmare bakgrunden till det äldsta namnet *Oxtorget* är okänd. Oxtorget och Oxtorgsgatan i Stockholm, vilkas namn är kända från mitten av 1600-talet, ligger i ett område där boskap och slakt präglar namnskicket och varifrån en köttmångare är känd 1669 (SG s. 175).

Upsala Tidning meddelar 21 juni 1828, att landshövdingen föreslår att torget skall få namnet *St. Eriks torg* (S 139:ac s. 431). Detta är givet efter den där belägna S:t Eriks källa (se närmare *S:t Eriks gränd*).

Enligt en uppteckning från 1937 (S. Sallander, OAU) var det äldre namnet *Oxtorget* då ännu känt. Två andra äldre alternativnamn anges vara *Fisktorget* och *Köttorget* (»för där stod alla slaktare och sålde kött», H. Lindberg 1941–42, OAU dep.); innan

Saluhallen byggdes såldes fisk och kött här (jfr belägget *Fisktorget* 1902). Även Fyristorg har kallats för *Fisktorget*.

S:t Johannesgatan

Ste Nicolaj Gata, St Nicolaj gata eller S. Johannis, Sanct Johannis Gathan, S: Johans Gatan 1671 Booman s. 55, 61, 64, 65, Sanct Johans gata el*ler* Nicolai ?1669–83 Upsala Stads planta, Sanct Johans Gata 1702 Hoffstedt s. 24, S:t Hansgat: 1743–58 ka Helga Trefaldighet AIa:1 (152), Sancte Johannis gatan 1770 Brolin, St Johans- ... gatorna 1842 Way, St Johannes Gatan 1855 Taube.

Gatan bär 1671 två alternativa namn, *S:t Nicolai gata* och *S:t Johannesgatan*. Det första av dessa är givet i anslutning till kvartersnamnet *S:t Niklas* (*S:^te^ Niclas Qwarteer* 1671 Booman s. 64), som då omfattade även det nuvarande kv. S:t Johannes. Kvarteret delades, när Rundelsgränd under 1700-talet utsträcktes fram till Svartmangatan, varvid delen närmast S:t Larsgatan gavs namnet *S:t Johannes* (så Busser 1773). Detta namn synes dock ha fallit i glömska; det noteras ännu inte på kartan i ak 1897 men hos Nohldén 1929. Från och med Hoffstedt 1702 försvinner alternativnamnet *S:t Nicolai gata*.

De båda helgonnamnen är väl givna gatan och kvarteret i anslutning till de tre gatorna i närheten av domkyrkan med namn efter domkyrkans tre skyddshelgon, nämligen S:t Eriks gata (se *S:t Eriks gränd*), S:t Larsgatan och S:t Olofsgatan. Något särskilt skäl till varför just helgonet Nicolaus, enligt traditionen biskop i Mindre Asien på 300-talet, och aposteln Johannes fick låna sina namn till gatan och ett av kvarteren längs denna är emellertid inte känt.

Enligt uppteckningar från 1942 (H. Lindberg, OAU dep.) kallades gatan då i dagligt tal endast *Johannesgatan*, en namnform som är vanlig också idag. Den fulla namnformen uppfattas väl som för lång. Jfr *S:t Larsgatan* och *S:t Persgatan*, där första delen *S:t* bibehålls och i äldre tid dessutom hade huvudtrycket. Nyss anförda uppteckningar omtalar även, att en backe i gatan (den mellan Övre Slottsgatan och Rundelsgränd) kallades *Johannesbacken*. Den var en omtyckt kälkbacke om vintern, liksom backen i Svartmangatan, *Svartmanbacken*. Den bästa kälkbacken i området var emellertid *Hundbacken*, nämligen Övre Slottsgatans backe från S:t Johannesgatan ner mot Skolgatan. Eftersom det förutom Johannesbacken finns ytterligare två backar på gatan, om man räknar hela den gamla sträckningen från Kyrkogårdsgatan ner till ån, har gatan enligt uppgift också kunnat kallas *Trebackalång* (för detta namn se närmare *Kristinavägen*, stadsdelen Bergsbrunna). Jfr även *Enköpingsvägen*, stadsdelen Berthåga.

S:t Larsgatan

[Omnämnande 1666 Schefferus s. 164], S:^te^ Lars Gathan 1671 Booman s. 56, Sanct Lars Gata 1702 Hoffstedt s. 22, 24.

Namnet synes ha varit i bruk redan innan 1669 års namnkommittés gatunamnsförslag publicerades i Booman 1671 (jfr kap. III:2). J. Schefferus (1666 s. 164) skriver nämligen: » Extitisse olim & sacellu*m* tertium, S. Laurentio sacru*m* hic videtur. Nam est ejus nominis platea, quæ a horreis tendit per platea*m*, vulgo *Regernings* [sic!] *gattun*, id est *Regiminis* nuncupata[*m*] ad bibliotheca*m* Academicam.» ('Här synes förr ha funnits också en tredje helgedom, helgad åt S:t Lars. Ty det finns en gata med detta namn, som sträcker sig från ladorna över den gata som på folkspråket kallas *Regernings gattun*, fram till Akademiska biblioteket'.) Den ifrågavarande gatan synes helt motsvara nuvarande S:t Larsgatan – den sträckte sig alltså från ladorna vid stadsgränsen längs Skolgatan (1671 kallad *Ladugatan*) fram till det hus vid domkyrkans nordvästra hörn, i hörnet av S:t Eriks torg och Akademigatan, där universitetets bibliotek då var inrymt (Annerstedt 1909 s. 327). *Regeringsgatan* var ett också 1655 använt namn för den gata som från 1671 kallades *S:t Olofsgatan* (se *S:t Olofsgatan*, stadsdelen Centrum). För ett eventuellt annat 1600-talsnamn på S:t Larsgatan se *Mellangatan*, kap. II:4c.

1669 års namnkommitté (se kap. III:2) gav tre av gatorna i närheten av domkyrkan namn efter kyrkans tre skyddshelgon. Det alltsedan dess allenarådande namnet *S:t Larsgatan* är givet efter Sankt Laurentius (svenska *Lars*) – jfr *S:t Eriks gränd* och *S:t*

Olofsgatan. Han var enligt legenden ärkediakon i Rom och skall ha lidit martyrdöden år 248. I gammalt Uppsalaspråk kunde gatunamnet, i likhet med *S:t Persgatan*, ha betoning på *Sankt.*

S:t Olofsbron, se stadsdelen Centrum.

S:t Olofsgatan, se stadsdelen Centrum.

Sjukhusvägen (1932), 1960

Sjukhusvägen 1932 Nohldén, Sjukhusvägen, Nya Sjukhusvägen 1954 Levan.

Namnet bars ursprungligen av den väg som leder genom Akademiska sjukhusets område. Den nuvarande sydligare vägsträckningen utanför sjukhusområdet tillkom i början av 1950-talet och fick då namnet *Nya Sjukhusvägen*, medan den gamla vägen behöll sitt namn fram till 1960, då *Nya Sjukhusvägen* blev *Sjukhusvägen.*

Skolgatan

Ladhe Gathan 1671 Booman s. 61, Ladu Gatan 1702 Hoffstedt s. 26, Norra Ladugatan 1770 Brolin, N. ... Ladu- ... gatorna 1842 Way, Ladu Gatan 1855 Taube, Skolgatan 1875 Backhoff.

För det äldre namnet (*Norra*) *Ladugatan* se *Kungsgatan.* Härmed avsågs äldst (1671, 1702) endast sträckningen väster om ån mellan Kyrkogårdsgatan och S:t Larsgatan (förlängningen ner till ån syns först på Taubes karta 1855). För delen öster om ån fram till Kungsgatan uppträder (*Norra*) *Ladugatan* äldst hos Brolin 1770.

Det nuvarande namnet *Skolgatan* tillkom sedan Katedralskolan uppförts 1869 vid korsningen mot Kyrkogårdsgatan.

Slottsbacken

Slottsbacken Brolin 1769/70, 1770, Slottsbacken 1849 Wennerberg 1849–51 s. 9.[41]

Backen norr och öster om slottet.

Slottsgränd

Slåtz Gränden 1671 Booman s. 48, 1702 Hoffstedt s. 40.

Gatans övre del genom den gamla slottsträdgården (jfr *Trädgårdsgatan*) tillkom efter 1640-talets stadsreglering. Dess nedre del hade dock enligt regleringskartan från 1643 en äldre föregångare, som från den gamla Trädgårdsgatan ledde ner till ån.

Namnet *Slottsgränd* är givet efter läget nedanför slottet; gatan mynnar dessutom ut i Nedre Slottsgatan.

Slottsstigen 1932

Stora Stockholms Wägen 1770 Brolin, Stockh^{s}-vägen 1842 Way.

I samband med att universitetsbiblioteket Carolina Rediviva byggdes 1819–41, tillkom också den del av nuvarande Dag Hammarskjölds väg som passerar mellan Slottet och Botaniska trädgården och som då blev infartsväg från Stockholmshållet. Dessförinnan hade vägen från Stockholm vid södra uppfarten till slottet (nuvarande Kung Jans väg) vikit av ner mot Slottstullen, som låg strax söder om Svandammen (Herdin 1934 s. 230 ff.). Denna backe ner mot Svandammen har åtminstone under 1900-talet allmänt kallats för *Bleke backe* efter några nu försvunna stugor, kallade *Bleket*, som låg ungefär mitt i backen i korsningen av en äldre fortsättning på Ulleråkersvägen. Vid Bleket (På Bleket 1730–40 ka Helga Trefaldighet AIa:1 uppslag 52, Qvart: Bleket 1749–79 ka Uppsala AIa:2 uppslag 239, Qvarteret Bleket 1799 31/8 Upsala Tidning enligt S 139:ac s. 721, en liten förstad, som kallas Bleket 1843 Bergman s. 146, Bleket 1855 Taube) lade man, enligt en uppteckning från 1942 (H. Lindberg, OAU dep.), i mycket gamla tider ut lärftväv för blekning. Eftersom namnet då var åtminstone 200 år gammalt, får väl dock denna uppgift snarast ses som en samtida tolkning av namnets innebörd. Ett ägonamn *Blekebacken* i Billeberga socken i nordvästra Skåne tolkas av Erik Bruhn (1931 s. 13) som 'backe, på vilken linneräckor brukade blekas'. Jfr också *Blekebacken* och flera *Bleket* i Göteborgs stad, innehållande *bleke* 'plats där lin och vävar blekas' (OGB 2 s. 63, 147, 189). Alternativt kunde man tänka sig att det uppsaliensiska *Bleket* åsyftade blekt färgad sandjord, synlig i det stora sandtag, kallat *Sandgropen* (Wen-

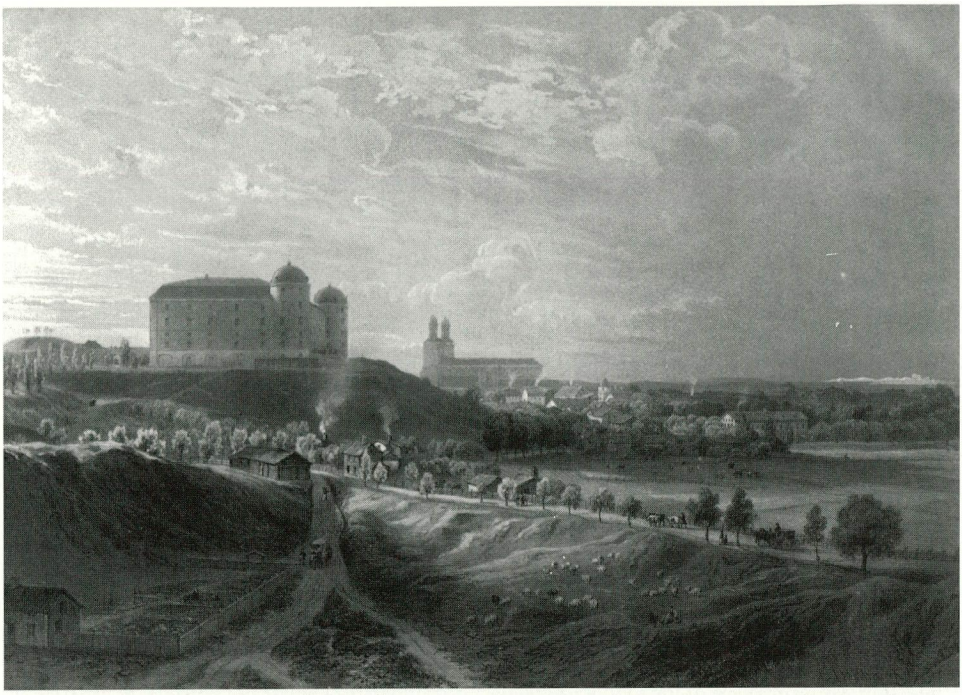

Slottsstigen (till vänster), kallad »Bleke backe», och bebyggelsen Bleket i korsningen av en äldre fortsättning på Ulleråkersvägen genom nuvarande Akademiska sjukhusets område. Akvarellitografi 1857–59 av Carl Johan Billmark, UUB.

nerberg 1849–51 s. 10, Liunggren 1858, H. Lindberg 1942, OAU dep.), som fanns invid Bleket före tillkomsten av Akademiska sjukhuset.[42] Om denna sandgrop fanns redan vid mitten av 1700-talet är dock oklart. Se närmare Wahlberg 1993b s. 13 ff.

Stadsträdgården 1944

(Parterren 1842 Bergman s. 25, Strömparteren 1875 Backhoff, Flusterpromenaden eller Strömparterren Kjellberg 1914 s. 36), Stadsträdgården 1914 ib. karta.

En promenad med alléträd längs Fyrisån från restaurang Flustret började anläggas på 1840-talet. I en av Gunnar Wennerbergs Gluntar, En månskensnatt på Slottsbacken, som tillkom 1848 (Svenson 1987 s. 414), ges landshövdingen von Kræmer äran av att ha låtit plantera allén: »Kors, hvad den Kræmer är bra för staden! / Han bygger broar och planterar trän. / Längs utmed ån, där du ser P r o m e n a d e n , / Betade fordom några magra fän.» (Wennerberg 1849–51 s. 11). Namnet *Parterren*, som, i likhet med *Promenaden* hos Wennerberg väl knappast är att betrakta som något egentligt namn, avsåg området närmast Flustret och ån.[43] Det kan vara givet i anslutning till den kända Strömparterren på Helgeandsholmen i Stockholm, vid Strömmen nedanför Norrbro. Denna halvcirkelformade låga plan från 1807–10 öppnades för allmänheten 1832 efter att ha försetts med planteringar och konditoribyggnad och fick samtidigt namnet *Strömparterren* (Bååth 1918 s. 200 ff.). Ordet *parterr* (av franskans *par terre*, eg. 'i jämnhöjd med marken') används om regelbundna trädgårdsanläggningar, som bildar en horisontell plan. Namnet *Flusterpromenaden* för promenadvägen längs ån från Flustret till den nu försvunna uteserveringen Kap (vid den nuvarande minigolfbanan) är fortfarande välkänt.

Uppsala Trädgårdssällskap började 1862–

63 sin verksamhet i nuvarande Stadsträdgården med en stor trädgårdsanläggning bakom restaurang Flustret (Kjellberg 1914 s. 36, Laufors 1987 s. 28 f.). Detta område hörde till Uppsala slott och kallades äldst *Tegelhagen* (Tegelhagan 1663 LMV B 70–1:1, Slottstegelhagen 1858 Liunggren; jfr de i Bondkyrko socken liggande och till Uppsala gård under 1540-1560-talen hörande Norra och Östra Tegelhagen, varom se DMS 1:2 s. 317). Namnet *Stadsträdgården* fastställdes officiellt först 1944.

Svartmangatan

Swartman gatan ?1669–83 Upsala Stads planta, Svartmanne Gatan, Swartmans Gatan 1702 Hoffstedt s. 12, 26, Swartman gatan 1743–58 ka Helga Trefaldighet AIa:1 (156), Swartmangatan 1770 Brolin, Swartman gatan 1773 Busser, Svartmans-... gatorna 1842 Way, Svartmans Gatan 1855 Taube, Svartmansgatan 1858 Liunggren, Svartman Gatan 1882 Schumburg.

Namnets uppkomst är oklar. Med utgångspunkt i den äldsta och senare segrande formen *Svartmangatan* och formen med *e* i fogen hos Hoffstedt 1702 borde förleden formellt tolkas som plural personbeteckning.[44] Något ord *svartman* finns emellertid inte belagt i fornsvenskan eller äldre nysvenskan. Det uppträder först 1763 i betydelsen 'svartbroder, dominikanmunk' (SAOBs). Något dominikankloster har dock inte funnits i Uppsala, och inga källor knyter på annat vis dominikanmunkar till Uppsala.

August Strindberg (1990 s. 118) använder *Svartman*, enligt vad det förefaller, som benämning för bödeln i sitt 1902 utkomna historicerande folklivsdrama Kronbruden, som utspelar sig i Dalarna. G. Olléns kommentar till ordet i den senaste Strindbergsutgåvan (Strindberg 1990 s. 300) lyder: »skarprättaren, som vanligen bar svart kåpa och svart huva». Andra belägg för ordet i denna användning saknas, också i dialekterna (SAOBs, OSDs). Rackaren, som flådde hästar och tjänstgjorde som bödel, hade vid denna tid sin bostad i den närbelägna s.k. Rackarnäbben i kv. Hörnet i hörnet av Skolgatan och Kyrkogårdsgatan. Booman 1671 (s. 68) upptar på denna plats »Skarprättare*ns* Gårdztompt» och Hoffstedt (1702 s. 28) »Mästermans[45] Tompt». Vid en brandsyn 1806 kallades samma tomt »Skarprättarbostället» (S 139:ac s. 677a). Enligt Claes Annerstedt, född 1839, kallades kvarteret Hörnets avslutning mot Skolgatan i hans ungdom för *Rackarnäbben*; rackarens låga envåningshus fanns ännu kvar på 1870-talet (S 139:ac s. 755). Enligt en uppteckning från 1937 (S. Sallander, OAU) avsågs då med *Rackarnäbben* kvarteret i hörnet av Skolgatan och Kyrkogårdsgatan; om härmed avses hela kvarteret eller enbart det hörn där rackaren bodde är oklart. Gunnar Wennerberg (1882 s. 221) skriver i sina kommentarer till de på 1840-talet tillkomna Gluntarne att nordligaste utkanten av Fjärdingsroten kallades *Rackarnäbben*. Att ett större område än just rackarens gård i kv. Hörnet möjligen har kunnat åsyftas med namnet antyds också av en artikel i UNTJ 1906 (s. 7), där en gammal Uppsalaborgare berättar minnen från 1830- och 1840-talen. Han meddelar att rackaren då bodde i hörnet av Svartmangatan och Övre Slottsgatan och att trakten däromkring kallades för *Rackarnäbben*. Den här avsedde rackaren var dock enligt en nutida upplysningsskylt på det ifrågavarande huset en fånggevaldiger, som bodde där i början av 1800-talet. En uppteckning från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) meddelar, att rackaren bodde på Övre Slottsgatan 30 i kv. Hörnet (hörnet Övre Slottsgatan/Skolgatan) och att denna del av kvarteret kallades *Rackarnäbben*.[46]

Under förutsättning att en betydelse 'bödel' för *svartman* är tänkbar i slutet av 1600-talet, är det alltså fullt möjligt, att namnet *Svartmangatan* syftar på att gatan börjar vid det kvarter där skarprättaren bodde och sannolikt även tidigare hade bott. Formen *Swartmans Gatan* med singular förled hos Hoffstedt 1702 (liksom de senare kartbeläggen från 1842, 1855 och 1858) kan jämföras med namnet *Sysslomansgatan* (se stadsdelen Centrum). Detta uppträder enbart med *s*-fog och åsyftar den vid gatan tidigare belägna Sysslomansgården, bostad för domkyrkans syssloman. Formen *Svartmanne Gatan* hos Hoffstedt 1702, formellt

med plural förled, kan förklaras med att man tänkt på alla de skarprättare som bott nära gatan. Det måste dock understrykas, att vi inte känner läget för skarprättarens bostad före 1671. Huruvida man i så pass sen tid kan räkna med fullständig konsekvens vad gäller bruket av sammansättningsfogar är också ovisst.

Med hänsyn till *-s*-formen skulle förleden kunna tänkas innehålla ett släktnamn *Svartman*. Ett sådant är känt som namn på en student från Skara, inskriven vid Uppsala universitet 1691 (Olaus Olai Swarttman 1691, Uppsala universitets matrikel 1 s. 341). På tomtkartorna hos Booman 1671 och Hoffstedt 1702 upptas dock inte någon person med detta namn.

En osäker möjlighet är att räkna med uppkallelse eller åtminstone formell anpassning efter namnet *Svartmangatan* i Stockholm. Detta uppträder under medeltiden i formerna *Svartbrödragatan* och *Svartmunkagatan* men från 1600-talet (äldst 1637) som *Svartmangatan*. Enligt SG (s. 75 f.) beror ändringen på påverkan från namnet *Köpmangatan*, som betecknar en närliggande gata. Överståthållaren Claes Fleming och stadsingenjören Anders Torstensson, vilka på 1630- och 1640-talet hade konstruerat en ny modern rutnätsplan för stadsdelen Norrmalm i Stockholm, ledde också regleringen av Uppsala på 1640-talet. Detta kan vara orsaken till att namnen *Drottninggatan* och *Kungsgatan* vid denna tid dyker upp både i Stockholm och i Uppsala (jfr *Drottninggatan*, stadsdelen Centrum). Det är dock givetvis lättare att tänka sig lån av *Drottninggatan* och *Kungsgatan* än av det mindre välklingande och sannolikt mer okända *Svartmangatan*.

Backen i gatans övre del, *Svartmanbacken*, användes förr som kälkbacke om vintern (jfr de intilliggande *Hundbacken* och *Johannesbacken*, varom se *S:t Johannesgatan*).

Trädgårdsgatan

... platea versus piscinam regiam a templo Cathedrali tendens, Sanctæ Mariæ nominatur ['...en gata som sträcker sig mot den kungliga dammen (= nuvarande Svandammen) från domkyrkan och har sitt namn efter Sankta Maria'] 1666 Schefferus s. 157 f., Jungfru Mariæ Gata, Sanct: Mariæ Gatan, Träå gårdhz Gathan, Trägårdhz Gathan eller Mariæ Gatan 1671 Booman s. 45, 47, 49, 50, Trägårdz Gatan, J: Mariæ Gata, J: Mariæ eller Trägårdz Gatan 1702 Hoffstedt s. 12, 34, 38, Trägårdzgatan 1703 Eenberg s. 23, Trägårds gat: 1769/70 Brolin, St Mariæ gatan, Trägårdsgatan 1770 Brolin, Jungf. Mariæ- eller Trägårdsgatan 1773 Busser, Maria ... gatorna, Trägårds- ... gat:na 1842 Way, Trädgårds Gatan 1855 Taube.

Namnet *Trädgårdsgatan* är övertaget från en äldre, något östligare belägen, föregångare till gatan, vilken sträckte sig längs östsidan av den äldsta slottsträdgården (se kap. II:4c). Denna upplåts 1643 av drottning Kristina till staden för att bebyggas i samband med 1640-talets stadsreglering (Herdin 1932 s. 57, Francki 1990 s. 163 ff.).

Parallellnamnet *Jungfru/Sankta Marie gata* finns inte belagt från perioden före 1640-talets stadsreglering men torde likväl vara ett arv från denna tid. Detta namn är säkerligen givet på grund av att gatans föregångare tog sin början nedanför domkyrkans Mariakor (numera Vasakoret); partiet närmast domkyrkan, mellan Riddartorget och Drottninggatan, bär nämligen hos Booman 1671, Hoffstedt 1702 och Brolin 1770 enbart namnet *Jungfru/Sanctæ Mariæ gata*, medan båda namnen noteras för resten av sträckan. Way 1842 noterar för samma partier *Mariagatan* och *Trädgårdsgatan*. Enligt Claes Annerstedt (S 139:ac s. 503) omtalar tidningarna *Maria gata* 1834. Troligen har dock *Trädgårdsgatan* tidigt varit det vanligaste namnet. Det betecknar redan 1625 ensamt partiet närmast domkyrkan och anges som enda namn på Hoffstedts översiktskarta 1702 (s. 12).

Valvgatan

Hwalff Gatan 1671 Booman s. 45, Hwalf Gatan 1702 Hoffstedt s. 34.

För ett äldre namn på gatan se *Allmänningsgatan* (nuvarande Valvgatan), kap. II:4c.

Namnet *Valvgatan* syftar på att gatan passerar genom ett valv i Skytteanum. Denna medeltida byggnad består av tre delar. I gaveln mot domkyrkan ingår ett stycke av

den gamla muren runt domberget. Den sydöstra delen av huset var ursprungligen en fristående byggnad, som redan på medeltiden genom ett valv över den mellanliggande gatan förenades med murpartiet (Herdin 1934 s. 148 ff, SF s. 30).

Huset förvärvades 1625 av riksrådet Johan Skytte. Denne hade 1622 blivit universitetskansler och samma år instiftat den Skytteanska professuren i vältalighet och statskunskap, för vilken han donerat medel till universitetet. Innehavaren av denna professur, professor Skytteanus, äger alltsedan dess fri bostad i Skytteanum, som även inrymmer en del av universitetets statsvetenskapliga institution.

Vattugränd

Holm Gränden 1671 Booman s. 59, Wattugränden, Holm- eller Wattugränden 1702 Hoffstedt s. 12, 32, Watngränden 1770 Brolin, Vattugränd 1793 (Upsala akademiska tidning) S 139:ac s. 545, ... Watten-gränd:na 1842 Way, Vattugr. 1930 Nohldén.

Det äldsta namnet, *Holmgränden*, är givet efter det intilliggande kvarteret *Holmen* (Hållmen 1671 Booman s. 59). Detta omfattade området för nuvarande Saluhallen och var ursprungligen en holme i ån, ofta identifierad med den senare omtalade Studentholmen (DMS 1:2 s. 303, Lithberg 1918–21 s. 237 ff.). Den närmare topografin i detta område under medeltiden är emellertid föga känd; det är oklart om det funnits en eller flera holmar. Sven Ljung (1954 s. 88, 347, 376) identifierar Studentholmen med Kvarnholmen, där universitetets gamla kvarn (nu Upplandsmuseet) ligger.[47] För ytterligare uppgifter om kvartersnamnet *Holmen* se kap. III:2 under kvartersnamn.

Namnet *Vattugränd* innehåller ett ord *vattugränd*. Som sådana betecknades i Uppsala de små gränder som under medeltiden gick ner till ån från de båda åsidornas allmänningsgator. Vattugränderna fyllde en viktig funktion; i domboken 12 november 1642 tillsäges att vattugränder här i staden skall hållas vid makt för eldsvådor och för dem som hämtar vatten till husbehov (S 139:ac s. 547).

Västgötaspången, se stadsdelen Centrum.

Västra Strandgatan

(Westra Strandgatan 1884 Wåhlberg), Vestra Strandgatan 1887 ak s. VII, 1889 Wåhlberg, Strandgat. 1909 Laurell, Strandg. 1914 Kjellberg, Strandgat. 1920 NF, V:a Strandgatan 1930 Nohldén.

På Wåhlbergs stadskarta 1884, som upptar den 1880 fastställda stadsplanen, finns gatan markerad med det nuvarande namnet. Då var den dock bara planerad. Hos Schumburg 1882, som återger stadens dåvarande utseende, finns den ännu inte med; området bestod då av trädgårdsmark ända ner till ån.

Namnet hade tidigare burits av nuvarande Västra Ågatan (jfr detta namn). Hos Wåhlberg 1884 och 1889 upptas även en gata med namnet *Östra Strandgatan* längs östra stranden av Fyrisån mellan nuvarande Gamla Uppsalagatan och järnvägen söder därom. Denna gata kom dock ej till utförande.

Västra Ågatan

Strandh Gathan 1671 Booman s. 46, Strand Gatan 1702 Hoffman s. 38, 40, Strandgatan 1770 Brolin, Westra Strand gat: 1773 Busser, Strand Gatan 1822 Ridderbielke, ... Strand-gat:na 1842 Way, Westra Å Gatan 1855 Taube.

De båda namnen (*Västra*) *Strandgatan* och *Västra Ågatan* syftar på att gatan löper längs Fyrisåns västra sida. Varianten *Västra Strandgatan* hos Busser 1773 (också i Upsala Tidning 1799 enligt S 139:ac s. 525) korresponderar med *Östra Strandgatan* i samma källa för gatan på andra sidan ån liksom *Västra Ågatan* med det samtidigt tillkomna namnet *Östra Ågatan*.

Åsgränd

Åss Gränden 1702 Hoffstedt s. 20, Ås Gränden 1855 Taube.

Grändens namn syftar på Uppsalaåsen.

Övre Slottsgatan

Stoora Slåtz Gathan, Stora Slåtz Gatan 1671 Booman s. 55, 67, S: Slottsens Gatha 1671 ib. s. 68, slotz gatan ?1669–83 Upsala Stads planta, Slåtz Gatan 1702 Hoffstedt s. 24, 26, 28, Slotts Gatan 1822 Ridderbielke, Slotts- ... gatorna 1842 Way, Öfre Slotts Gatan 1855 Taube.

Gatans namn syftar på att den leder fram till/börjar vid Uppsala slott. *Övre* 'den högre upp belägna' är givet i anslutning till namnet *Nedre Slottsgatan*, som någon gång mellan 1842 och 1845 ersatte det äldre namnet *Kungshögagatan*.

FLOGSTA

Stadsdelen har fått sitt namn efter den f. d. byn Flogsta (cum molendino floastum 1278 (senast) u.d. u.o. RAp, SD 1 s. 725). Det innehåller plur. av fsv. *stadher* 'ställe' och *floe* 'tillfällig vattensamling' m. m. (Rietz sp. 151a, Jonsson 1966 s. 218 ff.) – den låglänta trakten i Hågaåns dalgång har lätt kunnat utsättas för översvämningar (Linde 1951 s. 210, Hellberg 1967 s. 485).

För namnen i stadsdelen Flogsta har med få undantag tillämpats gruppnamngivning inom tre olika kategorier:

1. Kategori »kända professorer och universitetstjänstemän i Uppsala» (inom området finns studentbostäder). De kvartersnamn för vilka det inte finns motsvarande gatunamn är: *Annerstedt* (Claes 1839–1927, känd Uppsalahistoriker, överbibliotekarie vid Uppsala universitetsbibliotek 1883–1904), *Brusewitz* (Axel, 1881–1950, professor Skytteanus i vältalighet och statskunskap 1923–47, skolbildande forskare inom parlamentarismen), *Grape* (se *Tavastehusgatan*), *Gullstrand* (Allvar, 1862–1930, professor i oftalmiatrik 1894 och i fysiologisk och fysikalisk optik 1914–27, internationellt känd ögonläkare, Nobelpris i medicin 1911), *Hamberg* (Axel, 1863–1933, professor i geografi 1907, polarforskare och glaciärgeolog),[48] *Hägerström* (Axel, 1868–1939, professor i praktisk filosofi 1911, en av Sveriges mest betydande filosofer), *Lennander* (Karl, 1857–1908, professor i kirurgi och obstetrik, framstående och skolbildande operatör), *Liljeblad* (Samuel, 1761–1815, professor i botanik och praktisk ekonomi 1802, utgivare av känd svensk flora), *H. S. Nyberg* (1889–1974, professor i semitiska språk 1931, internationellt känd och banbrytande forskare inom semitiska språk, orientalist och religionshistoriker), *Sahlgren* (Jöran, 1884–1971, professor i nordisk ortnamnsforskning 1930–50, föreståndare för Svenska ortnamnsarkivet (numera Ortnamnsarkivet i Uppsala) och ordförande i Kungl. Ortnamnskommissionen, grundläggare av den moderna svenska ortnamnsforskningen), *Stave* (Erik, 1857–1932, professor i Gamla testamentets exegetik, banbrytare inom historisk bibelforskning), *Ödmann* (Samuel, 1750–1829, professor i teologi 1799, kyrkoherde i Gamla Uppsala, en av de mest kända gestalterna inom den svenska lärdomshistorien), *Öhrvall* (Hjalmar, 1851–1929, professor i fysiologi 1899, en av sällskapet Verdandis grundare).

2. Kategori »Uppsalas vänorter». Ett kvartersnamn saknar motsvarighet

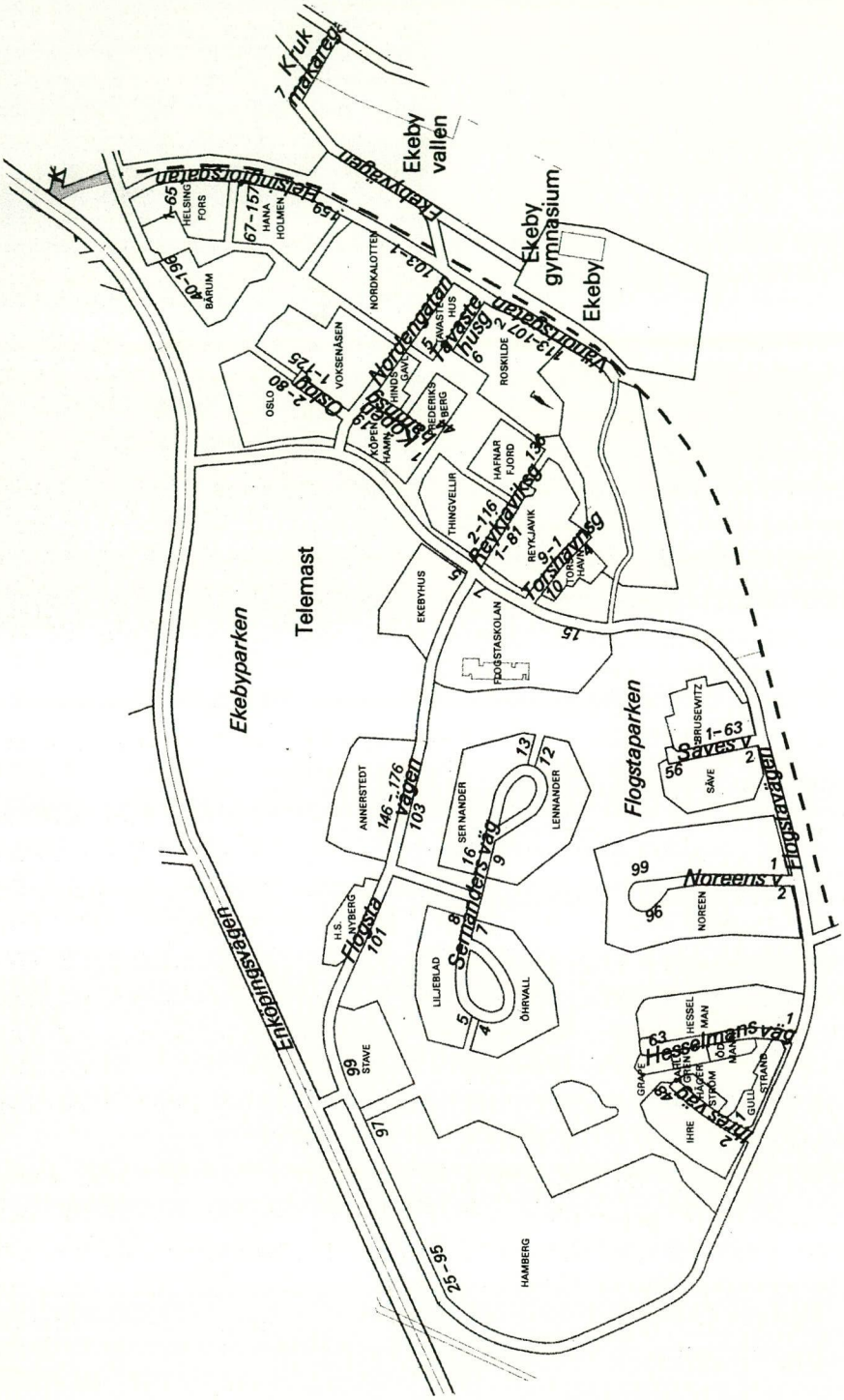
Ekeby vallen
Ekeby gymnasium
Ekeby
Ekebyvägen
Helsingforsgatan
Vänortsgatan
Norrengatan
Tavaste husg
Reykjavikg
Torshavnsg
Telemast
Ekebyparken
Flogstaparken
Flogstavägen
Flogsta vägen
Sernanders väg
Saves v
Noreens v
Hesselmans väg
Enköpingsvägen
HELSING FORS
HANA HOLMEN
BÄRUM
NORDKALOTTEN
VOKSENÅSEN
OSLO
ROSKILDE
HAFNAR FJORD
THINGVELLIR
REYKJAVIK
EKEBYHUS
FLOGSTASKOLAN
BRUSEWITZ
SÅVE
ANNERSTEDT
SERNANDER
LENNANDER
NOREEN
H.S. NYBERG
LILJEBLAD
ÖHRVALL
STAVE
HESSEL MAN
GRAPE
IHRE
GULL
STRAND
HAMBERG

Kvartersnamnet Hamberg, givet efter geografiprofessorn och polarforskaren Axel Hamberg (1863–1933), har blivit det allmänt använda namnet på ett studentbostadsområde. Foto UUB.

bland gatunamnen: *Hafnarfjord* (stad på Island c:a 10 km sydväst om Reykjavík; den isländska formen är *Hafnarfjörður*).

3. Kategori »Norden». De kvartersnamn för vilka det inte finns motsvarande gatunamn är: *Godthåb* (Grönlands administrativa centrum och största stad, grönländska *Nuuk*), *Hanaholmen* (holme i Esbo kommun strax utanför Helsingfors med svenskt-finländskt kulturcentrum, förvaltat av Kulturfonden för Sverige och Finland), *Hindsgavl* (gods på Fyn i Danmark, ägt av Föreningen Norden), *Mariehamn* (huvudstad på Åland), *Nordkalotten* (benämning på de norr om polcirkeln liggande delarna av Norge, Sverige och Finland samt Kolahalvön i nordvästligaste Ryssland), *Roskilde* (stad i Danmark), *Thingvellir* (Þingvellir var platsen för Islands allting 930–1798), *Voksenåsen* (svenskt-norskt kulturcentrum i Oslo).

Utanför de tre namngivningskategorierna faller två kvartersnamn, *Ekebyhus* (i kvarteret finns pensionärsbostäder ägda av Ekeby Hus Service AB) och *Flogstaskolan*, samt vidare *Ekebyparken*, *Ekebyvägen*, *Flogstaparken*, *Flogstavägen* och *Hågaparken*, namngivna efter gamla byar, *Ekebydalsvägen* samt *Arosparken* och *Bergaplan*, vilkas namn sammanhänger med namnen inom den angränsande stadsdelen Kåbo.

Arosparken 1958
Nära *Arosgatan*, varom se stadsdelen Kåbo.

Bergaplan 1959
Nära *Bergagatan*, varom se stadsdelen Kåbo.

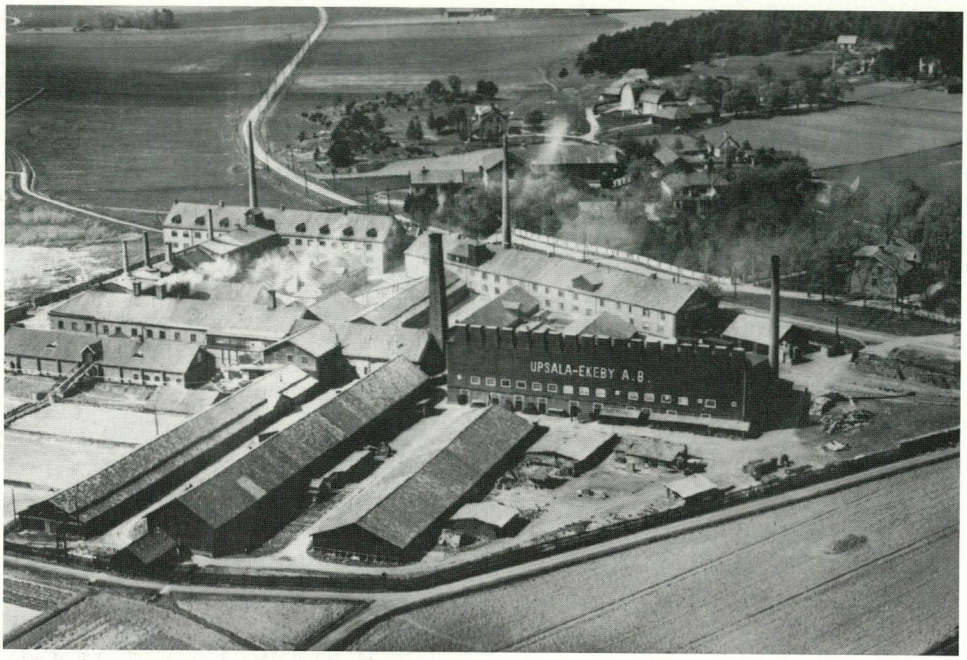

Ekebybruk 1930. Foto Upplandsmuseets arkiv.

Bärumsparken 1980

Kategori »Uppsalas vänorter». Bærum är en kommun strax väster om Oslo.

Ekebydalsvägen 1994

Väg mellan Flogsta och Eriksberg över Ekebydalen.

Ekebyparken 1967

Jfr *Ekebyvägen.*

Ekebyvägen 1932, 1991

1932 Nohldén.

Leder fram till bostadsområdet Ekeby bruk, namngivet efter den där belägna porslins-, keramik-, kakel- och tegelfabriken, grundad 1886 och nedlagd på 1970-talet. Kartbelägget från 1932 avser en väg som fram till c:a 1950 ledde från Kungsgärdets sjukhus (med början motsvarande nuvarande Karlsrogatan från hörnet av Villavägen till Krongatan) till Ekeby bruk. Vägens nuvarande sträckning motsvarar i huvudsak den ursprungliga vägens sträckning närmast Ekeby bruk. Jfr *Drejargatan, Krukmakargatan* och *Tegelgatan*, stadsdelen Kåbo.

Enköpingsvägen, se stadsdelen Berthåga.

Flogstaparken 1967
Flogstavägen 1967

Frederiksbergsparken 1980

Kategori »Uppsalas vänorter». Kommunen Frederiksberg är en stadsdel i Köpenhamn.

Helsingforsgatan 1980

Kategori »Norden».

Hesselmans väg 1967

Kategori »professorer och universitetstjänstemän». Bengt Hesselman (1875–1952), professor i nordiska språk vid Uppsala universitet 1919–40, var en framstående språkhistoriker och utforskare av uppländska dialekter.

Hågaparken 1967

I den gamla byn Håga strax i söder finns nu Hågaby vårdhem för psykiskt utvecklingsstörda vuxna.

Ihres väg 1967

Kategori »professorer och universitetstjänstemän». Johan Ihre (1707–80) var professor Skytteanus vid Uppsala universitet och en framstående språkforskare och ordboksförfattare.

Köpenhamnsgatan 1980
Nordengatan 1980

Kategori »Norden».

Noreens väg 1967

Kategori »professorer och universitetstjänstemän». Adolf Noreen (1854–1925), professor i nordiska språk vid Uppsala universitet 1887–1919, var en av Sveriges mest framstående språkforskare.

Oslogatan 1980
Reykjaviksgatan 1980

Kategori »Norden».

S:t Johannesgatan, se stadsdelen Fjärdingen.

Sernanders väg 1967

Kategori »professorer och universitetstjänstemän». Rutger Sernander (1866–1944), professor i botanik vid Uppsala universitet 1908–31, var en framstående utforskare av Uppsalatraktens flora.

Säves väg 1967

Kategori »professorer och universitetstjänstemän». Carl Säve (1812–76) var den förste professorn i nordiska språk vid Uppsala universitet.

Tartugatan 1991

Kategori »Uppsalas vänorter». Tartu (Dorpat) är universitetsstad i Estland.

Tavastehusgatan 1980

Kategori »Uppsalas vänorter». Tavastehus är en stad i Finland. Gatan hette 1967–80 *Grapes väg* (kategori »professorer och universitetstjänstemän»). Anders Grape

Botanikprofessorn Rutger Sernander (1866–1944). Foto UUB.

(1880–1959) var överbibliotekarie vid Uppsala universitetsbibliotek 1928–46 och under många år ordförande i Uppsalas gatunamnskommitté.

Torshavnsgatan 1980

Kategori »Norden»; Torshavn är Färöarnas huvudstad. Gatan hette 1967–80 *Åkerbladsgatan* (kategori »professorer och universitetstjänstemän»). Johan David Åkerblad (1763–1819) var en av sin tids mest berömda orientalister, student i Uppsala 1778, disputerad 1782. Han var 1783–1802 svenskt sändebud i Konstantinopel, Paris och Haag och gjorde omfattande resor i Mindre Asien, Syrien, Palestina, Egypten och Tunisien för att studera språk och etnografiska förhållanden. 1802 publicerade han en skrift om den berömda Rosettestenen, där han till stor del lyckades tolka dess egyptiska s. k. demotiska skriftparti.

Vänortsgatan 1980
Vänortsparken 1990

Kategori »Uppsalas vänorter».

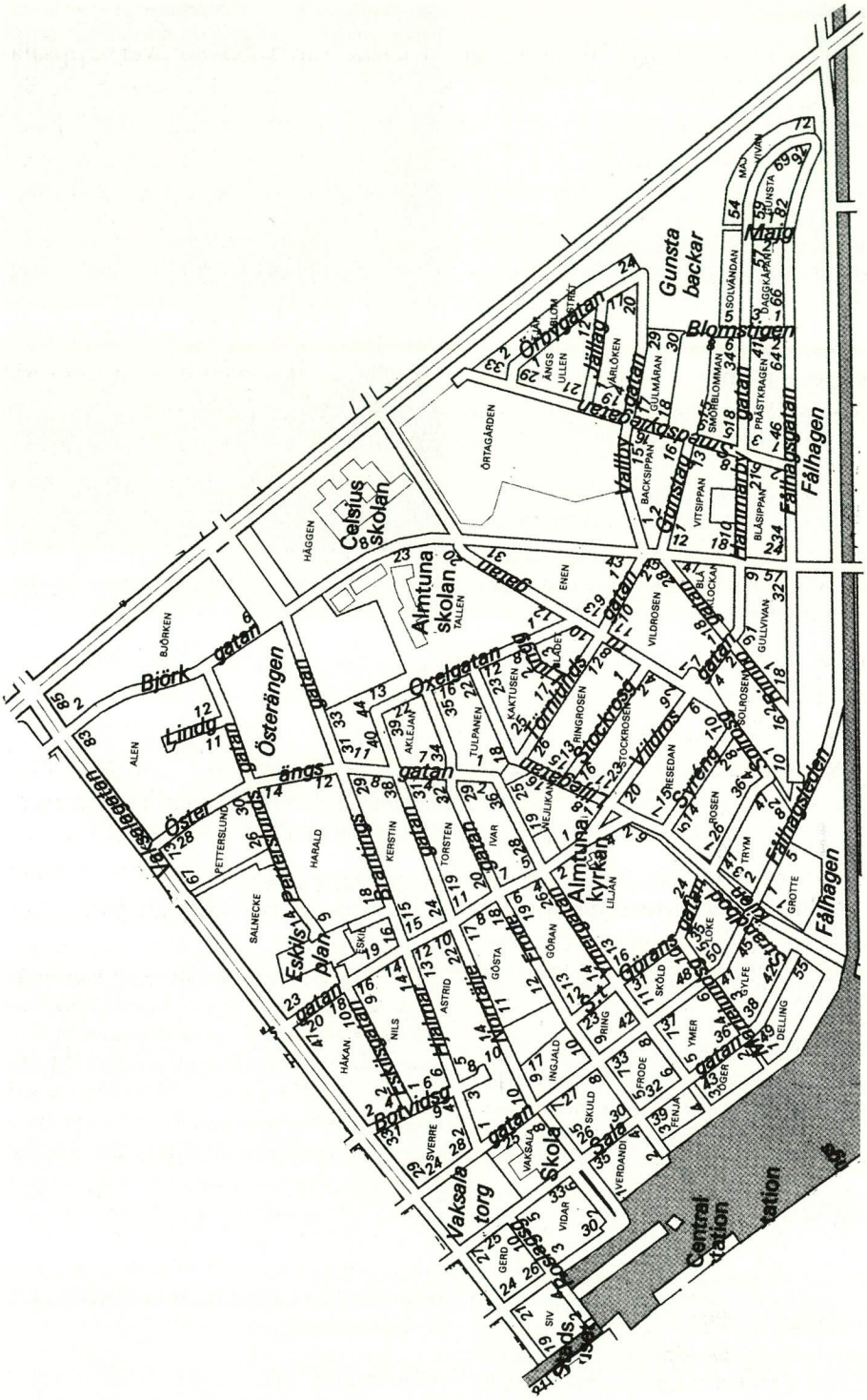
Gunsta backar
Maj
Blomstigen
Fålhagen
Fålhagsgatan
Celsius skolan
Almtuna skolan
Almtuna kyrkan
Österängen
Björk gatan
Lindg
Oxelgatan
Vaksalagatan
Eskilsplan
Eskilsgatan
Hjälmar
Norrtälje
Vaksala torg
Skola
Central
Stads

Stadsdelsnamnet *Fålhagen* avsåg enligt en karta från 1635–36 över Uppsala stads åkrar östan ån (LMV A 4:3, Kjellberg 1918 karta 1) ett område kring västra delen av dagens park Fålhagen mellan Strandbodkilen och Björkgatan; området beskrivs där som »Fåålehage lyder til Sätuna» (Sätuna är namnet på en försvunnen gård öster om staden). En karta över Uppsala stads åkrar från 1699 (LMV B 70–1:10 s. 3, 79) kallar området *Fåhl Hagen.* Det har där, liksom ännu hos Liunggren 1858, ungefär samma utsträckning som 1635–36. Hagen har väl äldst använts som beteshage för *fålar* 'unghästar'.

Kvartersnamnen närmast järnvägen, mellan Vaksalagatan och Strandbodkilen, tillkom i samband med stadsplaneändringar på 1870-talet i enlighet med 1859 års stadsplan. Kvarteren gavs därvid namn hämtade från de fornnordiska hjälte- och gudasagorna (kategori »fornnordiska hjälte- och gudasagor», varom se närmare stadsdelen Centrum).

Siv[49] och *Gerd* var makor till asagudarna Tor och Frö, och Odens son *Vidar* var den näst Tor starkaste bland asarna, en av de få gudar som överlevde Ragnarök. *Ägir* (i kvartersnamnet i en äldre, oriktig, form *Öger*) var en i havet boende gudomlighet, och den ljuse och fagre asaättlingen *Delling* var Nattens tredje make och fader till Dagen. *Skuld* och *Verdandi* var två av de tre nornorna, ödesgudinnorna, vilka rådde över människornas livstid och öde, och *Ymer* var alla jättars stamfader. *Gylfe,* en mytisk forntida svensk kung, känd från Gylfaginning i Snorres Edda, har ibland fått personifiera Sverige, så t.ex. i P. H. Lings dikter Gylfe från 1810-talet. För *Frode* och *Fenja* se under *Frodegatan* (jfr kvartersnamnet *Menja,* stadsdelen Kungsängen). Till samma ämnesgrupp hör kvartersnamnet *Loke* (1934); den särpräglade asaguden Loke förorsakade Ragnarök, världens undergång.

En ny stadsplan, upprättad av stadsingenjören L. F. Wåhlberg 1878 och fastställd 1880 (se Herdin 1934 s. 8 f.), omfattar ett stort antal nya kvarter i stadsdelarna Luthagen, Svartbäcken och Kvarngärdet, vilka i anslutning till föregående namngrupp gavs namn hörande till kategorin »fornnordiska personnamn». Eftersom planen inte till alla delar fullföljdes, kom dock inte alla kvartersnamn till användning. I Fålhagen hör hit några kvarter mellan Salagatan och nuvarande S:t Göransgatan: *Håkan* (äldst *Håkon*), *Sverre, Ingemar* (nu södra delen av kv. Astrid), *Astrid* (avsåg äldst ett planerat kvarter norr om nuvarande kv. Ingjald), *Ingjald, Ring* och *Sköld.* I detta område kom någon bebyggelse ej till stånd förrän efter en ny stadsplan från 1916, fastställd 1918 (Bergold 1985 s. 109 ff., 141). De närmast öster härom liggande kvarteren, som bebyggdes på 1930- och 1940-talen, gavs senare namn hörande till kategorin »svenska personnamn», alltså en utvidgning av kategorin »fornnordiska personnamn». Då tillkom kvartersnamnen *Eskil, Göran, Gösta,*

Harald, Ivar, Kerstin, Nils och *Torsten* liksom gatunamnet *S:t Göransgatan* och, något senare, *Torkelsgatan.*

Gatunamnet *Salagatan,* äldst känt 1884, har sannolikt varit utgångspunkten när fem närliggande gator 1925 fick namnen *Lännagatan, Marielundsgatan, Norrtäljegatan, Rimbogatan* och *Roslagsgatan.* En annan utgångspunkt är säkerligen den gamla smalspåriga järnväg som utgår från Östra station och passerar nära de tre gatorna. På denna järnväg kunde man nämligen resa till järnvägsstationen och sommarstugesamhället Marielund i Funbo socken samt till Länna och Rimbo och vidare mot Norrtälje i Roslagen. Namngruppen kom senare att utökas med andra uppländska ortnamn, använda i gatunamn i östra delen av den del av Fålhagen som kallas Almtuna (kategori »uppländska ortnamn», *Gunstagatan, Jällagatan* m. fl.; för *Danmarksgatan* och *Bärbygatan* se *Björkgatan* och *Vallbygatan*).

När delar av yttre Fålhagen reglerades på 1920-talet i enlighet med 1918 års stadsplan, tillämpades till stor del gruppnamngivning (med fastställande av gatunamnen 1925). I en del fick dock kvarters- och gatunamnen lokal anknytning, nämligen i det område öster om Vaksalagatan och utanför 1880 års stadsplanegräns där under slutet av 1800-talet bebyggelserna Karlsborg, Salnecke och Petterslund vuxit upp, en liten förstad med oreglerad bebyggelse. Kvarteren fick där namnen *Karlsborg* (nu del av kv. Salnecke), *Lunden* (nu del av kv. *Petterslund*), *Petterslund* och *Salnecke.* För dessa namn se *Torkelsgatan, Lundagatan, Petterslundsgatan* och *Salneckegatan.* De fyra äldsta gatorna i området, markerade som gator redan hos Wåhlberg 1891, fick 1925 (UST 1925 B:5 s. 27) namnen *Petterslundsgatan, Salneckegatan, Lundagatan* och *Haraldsgatan* (1930 Nohldén). De tre sistnämnda gatorna försvann i samband med nybebyggelse i området i slutet av 1960-talet.

För andra delar av stadsdelen valde man att huvudsakligen låta beteckningar för träd och (trädgårds)blommor ingå i kvarters- och gatunamnen (kategorierna »träd» och »trädgårdsblommor»). Området för det nuv. kv. Alen (omramat av Vaksalagatan, Björkgatan, Petterslundsgatan och Österängsgatan) indelades i fyra kvarter, som gavs namnen *Boken, Enen, Linden* och *Rönnen* (Nohldén 1929). Två av gatorna fick namnen *Björkgatan* och *Lindgatan* (så Nohldén 1932).[50] Utgångspunkten för detta kategorival var säkerligen *Almtuna,* namnet på en söder härom belägen del av Fålhagen.[51] En under 1940-talet försvunnen mindre gata, som sträckte sig från Österängen genom södra delen av nuvarande kv. Björken till nuvarande Årstagatan, gavs namnet *Almgatan* (1925 UST 1925 B:5 s. 27, 1930 Nohldén och, med något ändrad sträckning, 1936 Nohldén). Från samma tid stammar även *Furugatan* och *Oxelgatan.* En gata kallad *Grangatan* (namnet fastställt 1925, UST 1925 B:5 s. 27) finns utmärkt invid Rimbogatan hos Nohldén 1930, och hos Nohldén 1936 bär en förlängning av Liljegatan samma namn; ingen av dessa ga-

tor kom dock till utförande. Till namnkategorin hör även kvartersnamnen *Tallen, Enen, Björken* och *Häggen.*

För namnen på kvarteren och gatorna i Almtuna valdes beteckningar för blommor, huvudsakligen trädgårdsblommor, väl med tanke på områdets många trädgårdar. Av kvartersnamn inom denna kategori upptar Nohldén 1929 *Solrosen, Vildrosen, Ringrosen, Stockrosen, Resedan, Nejlikan* och *Bladet* (namnen fastställda 1934). De tidigaste gatunamnen i denna kategori är *Syrengatan, Liljegatan, Ljunggatan, Solrosgatan, Vildrosgatan* och *Stockrosgatan,* fastställda 1925. Det vid samma tid tillkomna *Törnlundsgatan* innehåller ett släktnamn.

Området öster om Almtuna började bebyggas 1938 med egnahem, »småstugor» (Bergold 1985 s. 243). Man valde då att utvidga namnkategorin »trädgårdsblommor» med »vilda blommor» (de första namnen fastställda 1939). Därvid tillkom kvartersnamnen *Prästkragen, Smörblomman, Gulmåran, Solvändan* och *Daggkåpan.* Senare har flera kvartersnamn inom kategorin tillkommit. De enda gatunamn som kan räknas hit är *Blomstigen* och *Majgatan* (bildat till kvartersnamnet *Majvivan*). Områdets gatunamn hör i stället till kategorin »uppländska ortnamn», varom se ovan.

Björkgatan 1925

Björkgatan 1930 Nohldén, Björkgatan, Danmarksgatan 1933 Förslag till stadsplan för Södra Kvarngärdet (USA, Byggnadsnämnden i Uppsala stad, Stadsingenjörskontoret F:4), 1936, 1943, 1946 Nohldén, Björkgatan, Danmarksgatan, Sofielundsgatan 1948, 1958 Levan, Björkgatan 1961 Levan.

Kategori »träd». Björkgatan sträckte sig äldst endast mellan Vaksalagatan och Petterslundsgatan (så Nohldén 1930). Partiet mellan Furugatan och Fålhagsgatan kallas i förslag till stadsplan för Södra Kvarngärdet från 1933 och på kartorna 1936–58 efter det uppländska sockennamnet *Danmark* för *Danmarksgatan* (kategori »uppländska ortnamn»). Gatans sträckning genom Boländerna (under namnet *Danmarksgatan*) var på 1940- och 1950-talen en annan än den nuvarande. Fr.o.m. Levan 1961 bär gatan i hela sin nuvarande sträckning namnet *Björkgatan.* Jfr *Danmarksgatan* och *Sofielundsgatan,* stadsdelen Boländerna.

Blomstigen 1939

Kategori »vilda blommor».

Botvidsgatan, se stadsdelen Kvarngärdet samt *S:t Göransgatan* nedan.

Eskilsgatan 1968

Namnet gavs nedre delen av Petterslundsgatan efter kvarteret Eskil (kategori »svenska personnamn»), emedan den direkta förbindelsen med gatans övre del (= nuvarande Petterslundsgatan) brutits vid Eskilsplan. Jfr *Törnlundsgatan,* som äldst föreslogs heta *Eskilsgatan.*

Eskilsplan 1934

Kategori »svenska personnamn». Invid kv. Eskil.

Frodegatan 1925

Östra Wretgatan 1884 Wåhlberg, Östra Vretgatan 1887 ak, Östra Wretgatan 1897 ak, Östra Vretgatan 1900, 1902, 1905, 1907, 1910, 1914 ak.

Efter kvartersnamnet *Frode* (kategori »fornnordiska hjälte- och gudasagor»).[52] Kung Frode i Danmark ägde Grottekvarnen, på vilken de båda jättinnesystrarna Fenja och Menja malde först guld, fred och lycka åt Frode men, då ingen vila unnades dem, slutligen undergång.

Namnet *Östra Vretgatan* synes enbart ha förekommit i Wåhlbergs stadsplan från 1880, trots att det finns upptaget i adresska-

lendrar 1887–1914; det upptas ej hos Laurell 1909, Kjellberg 1914 och NF 1920. (I UST 1925 B:5 s. 27 anges dock att *Frodegatan* godkänts som nytt namn på »nuvarande Ö. Vretgatan»). Namnet *Östra Vretgatan* anger gatan som en förlängning av Vretgränd på andra sidan järnvägen (stadsdelen Centrum). 1925 (UST 1925 A:23 s. 206) hade gatunamnskommittén föreslagit att *Östra Vretgatan* skulle ändras till *Port Artursgatan*, vilket av allt att döma ogillades av stadsfullmäktige, varför kommittén senare i stället föreslog det nu gällande namnet (UST 1925 A:38 s. 259).[53]

Frodeplan 1932

Invid *Frodegatan*.

Furugatan 1925

Kategori »träd».

Fålhagen 1934
Fålhagsgatan 1934
Fålhagsleden 1973

Gunsta backar 1939

Vid *Gunstagatan*.

Gunstagatan 1934

Kategori »uppländska ortnamn». Gunsta är en by, numera villasamhälle, i Funbo socken strax öster om Uppsala.

Gunstaplan 1939

Vid *Gunstagatan*.

Hammarbygatan 1934

Kategori »uppländska ortnamn». Väl efter herrgården Hammarby i Danmarks socken, »Linnés Hammarby».

[**Haraldsgatan**] 1925

Försvunnen gata mellan Petterslundsgatan och Vaksalagatan, mellan kv. Salnecke och Petterslund. Namnets bakgrund är okänd (ett intilliggande kvarter gavs 1934 namnet *Harald*). Gatan försvann i samband med nybebyggelse i området i slutet av 1960-talet.

Hjalmar Brantingsgatan 1949

Tunagatan 1925 UST 1925 B:5 s. 27, Tunagat. 1930 Nohldén, Tunagatan 1948 Levan.

Gatan tillkom under 1920- och 1930-talen, då bebyggelsen i området började växa fram (hos Nohldén 1930 och 1932 utmärks endast gatans nedre del vid kv. Sverre). Namnet *Tunagatan* (fastställt 1925) valdes väl i anslutning till *Almtuna*, namnet på en del av Fålhagen strax söder om gatan. Det nuvarande namnet *Hjalmar Brantingsgatan* tillkom 1949, för att namn på *Tuna-* borde reserveras för det då nya bostadsområdet Tuna backar (stadsdelen Svartbäcken). Hjalmar Branting (1860–1925) var socialdemokratisk partiledare, minister och banbrytare inom den svenska arbetarrörelsen (jfr *Österängen*, tidigare kallad *Brantingsplan*). Gatunamnskommittén motiverade sitt namnförslag med att Vaksala torg, där gatan tar sin början, sedan gammalt är arbetarrörelsens samlingsplats i staden (UST 1949 A:213 s. 1047).

Tunagatan är sedan 1965 namnet på den tidigare norra delen av Idrottsgatan i stadsdelen Svartbäcken.

Jällagatan 1939

Kategori »uppländska ortnamn». Jälla är en gård i Vaksala socken strax nordost om staden (nu lantbruksskola).

Liljegatan 1925

Kategori »trädgårdsblommor».

Lindgatan 1925

Kategori »träd».

Ljunggatan 1925

Kategori »trädgårdsblommor».

[**Lundagatan**] 1925

Försvunnen gata genom det nuvarande kv. Salnecke, mellan Petterslundsgatan och Vaksalagatan. Namnet är väl givet efter senare leden i namnet *Petterslund*, varom se *Petterslundsgatan*. Ett intilliggande kv. gavs senare namnet *Lunden* (så Nohldén 1929,

Den på 1950-talet försvunna Lännagatan, en tvärgata till Vaksalagatan mellan kv. Siv och järnvägen. Foto Alfred Dahlgren 1901 eller 1902, UUB.

fastställt 1934), nu ingående i kv. Petterslund. Gatan försvann i samband med nybebyggelse i området i slutet av 1960-talet.

Lyckan 1934

Park vid Hammarbygatan mellan Björkgatan och Smedsbylegatan. Till ordet *lycka* 'liten, inhägnad odling'.

[Lännagatan 1925]

Gatan, som försvann i slutet av 1950-talet (den upptas hos Levan 1958 men inte hos Levan 1961), gick från Vaksalagatan längs järnvägen fram till godsmagasinet vid Östra station. För namnet, som är givet efter brukssamhället Länna öster om Uppsala, se *Marielundsgatan.*

Majgatan 1952

Efter det intilliggande kv. Majvivan (kategori »vilda blommor»).

Marielundsgatan 1925

Östra Kålsängsgatan 1884, 1889 Wåhlberg, 1887, 1897, 1900, 1902, 1905, 1907, 1910 ak.

Namnet tillkom samtidigt som de närliggande *Norrtäljegatan, Rimbogatan* och *Roslagsgatan* (samt det försvunna *Lännagatan*). Till järnvägsstationen och sommarstugesamhället Marielund i Funbo socken samt till Länna och Rimbo och vidare mot Norrtälje i Roslagen kunde man resa med den gamla smalspåriga järnväg som utgår från Östra station och passerar nära gatorna. Namngruppen, som har en äldre företrädare i *Salagatan,* kanske utgångspunkten för gruppen, kom senare att utökas med andra uppländska ortnamn i östra delen av den lilla stadsdelen Almtuna (kategori »uppländska ortnamn»). 1925 (UST 1925 A:23 s. 207) hade gatunamnskommittén föreslagit att gatan skulle få namnet *Ymersgatan* och att nuvarande Ymergatan i stället skulle benämnas *Marielundsgatan.* Detta ogillades av allt att döma av stadsfullmäktige, varför kommittén senare i stället föreslog de nu gällande namnen på de båda gatorna (UST 1925 A:38 s. 259).

Namnet *Östra Kålsängsgatan* synes enbart ha förekommit i Wåhlbergs stadsplan från 1880, trots att det finns upptaget i

adresskalendrar 1887–1910 (dock ej i ak 1914); det upptas ej hos Laurell 1909, Kjellberg 1914 o. NF 1920. Detta namn anger gatan som en förlängning av Kålsängsgränd på andra sidan järnvägen (stadsdelen Centrum).

Norrtäljegatan 1925

Östra Bangårdsgatan 1884, 1889 Wåhlberg, Ö. Bangårdsgat. 1909 Laurell, Östra Bangårdsgatan 1914 ak, Ö. Bangårdsg. NF 1920.

Efter den uppländska staden Norrtälje, varom se *Marielundsgatan*. Det äldre namnet *Östra Bangårdsgatan* avser nedre delen av gatan mellan järnvägen och Salagatan; gatan sågs som en fortsättning av Bangårdsgatan på andra sidan järnvägen (stadsdelen Centrum).

Oxelgatan 1925

Kategori »träd».

Petterslundsgatan 1925

Hos Nohldén 1930 avser namnet gatans äldsta parti mellan Björkgatan och nuvarande Torkelsgatan, d.v.s. i huvudsak dess nuvarande sträckning. Namnet är givet efter några fastigheter med namnet *Petterslund* (Peterslund 1891 Wåhlberg, Petterslund 1909 Laurell) inom nuvarande kv. Petterslund, vilka tillsammans med de intilliggande bebyggelserna Salnecke och Karlsborg (se *Salneckegatan* och *Torkelsgatan*) bildade en liten icke stadsplanelagd förstad. Vilken Petter, som åsyftas med namnet *Petterslund*, är okänt. Detta namn ingår i den stora grupp av namn på torp och lägenheter som, huvudsakligen under 1800-talet, fick namn av en typ som är karakteristisk för slott och herresäten, nämligen sådana på betonat *-berg*, *-dal*, *-holm*, *-lund* m. fl. I Svensk ortförteckning 1980 upptas 36 *Petterslund* och *Peterslund*.

Rimbogatan 1925

Efter socknen och samhället Rimbo sydost om Uppsala, varom se *Marielundsgatan*. 1925 (UST 1925 A:23 s. 207) hade gatunamnskommittén föreslagit att gatan skulle få namnet *Rosengatan*, vilket av allt att döma ogillades av stadsfullmäktige, varför kommittén senare i stället föreslog det nu gällande namnet (UST 1925 A:38 s. 259).

Rosenplan 1934

Ligger i hörnet av Vildrosgatan och Solrosgatan, omgiven av kv. Vildrosen, Solrosen och Stockrosen.

Roslagsgatan 1925

Östra Smedsgatan 1884, 1887 ak, 1889 Wåhlberg, Ö. Smedsgatan 1909 Laurell, 1914 ak, 1920 NF.

Det äldre namnet *Östra Smedsgatan* avser nedre delen av gatan mellan järnvägen och Salagatan; gatan sågs som en fortsättning av Smedsgränd på andra sidan järnvägen (stadsdelen Centrum). För namnet *Roslagsgatan* se *Marielundsgatan*.

Salagatan

Nya Lång Gatan 1882 Schumburg, Salagatan 1884 Wåhlberg, 1887 ak.

Efter den västmanländska staden Sala (jfr de senare tillkomna *Norrtäljegatan* och *Marielundsgatan*). För namnet *Nya Långgatan*, som upptas hos Schumburg 1882, finns inte några andra kända belägg.

[**Salneckegatan**] 1925

Försvunnen gata mellan Petterslundsgatan och Vaksalagatan, genom nuvarande kv. Salnecke. Namnet *Salnecke* (Salnecke 1891 Wåhlberg, 1909 Laurell) avsåg äldst husen i östra delen av det nuvarande kvarteret och blev senare kvartersnamn (så Nohldén 1929, namnet fastställt 1934). Enligt en uppteckning (H. Lindberg 1942, OAU dep.) är namnet av okänd anledning givet av Erik Classon, vaktmästare vid drätselkammaren, efter herrgården Salnecke i Gryta socken väster om Uppsala. Gatan försvann i samband med nybebyggelse i området i slutet av 1960-talet. Jfr *Petterslundsgatan*.

S:t Göransgatan 1925

(Tegelbruksgatan 1884, 1889 Wåhlberg, 1887, 1894, 1897, 1900, 1902, 1905, 1907, 1910).

Namnet *S:t Göransgatan*, som äldst beteck-

Vaksalagatan åt nordost vid korsningen av den på 1960-talet försvunna Salneckegatan genom kv. Salnecke i Petterslund. Foto Alfred Dahlgren 1908, Upplandsmuseets arkiv.

nade partiet mellan Vaksalagatan och Norrtäljegatan (nu Botvidsgatan), har sannolikt valts i anslutning till de intilliggande kvartersnamn vilka innehåller fornnordiska personnamn (kvartersnamnet *Göran* tillkom först 1934). 1925 (UST 1925 A:23 s. 206) hade gatunamnskommittén föreslagit att gatan skulle få namnet *Tripolisgatan*, vilket av allt att döma ogillades av stadsfullmäktige, varför kommittén senare i stället föreslog det nu gällande namnet (UST 1925 A:38 s. 259).[54] Sedan gatan på 1970-talet delats vid Norrtäljegatan, bytte partiet mellan Vaksalagatan och Norrtäljegatan namn till *Botvidsgatan*, som är namnet på gatans förlängning på andra sidan Vaksalagatan.

Den gata som hos Wåhlberg 1884 och 1889 bär namnet *Tegelbruksgatan* synes enbart ha förekommit i Wåhlbergs stadsplan från 1880, trots att namnet finns upptaget i adresskalendrar 1887–1910 (dock ej i ak 1914). Gatan upptas ej hos Laurell 1909, Kjellberg 1914 o. NF 1920. Dessa kartor upptar i stället en mindre, namnlös, väg närmare Vaksala torg än den nuvarande gatan, en gammal gärdesväg; en del av denna inom nuvarande kv. Sverre fanns kvar ännu på 1950-talet (Ehn 1984b s. 18 f.). Öster om Vaksalagatan bortom Vaksala torg fanns flera tegelbruk med närliggande lertäkter.[55]

S:t Göransplan 1934

Vid *S:t Göransgatan.*

Smedsbylegatan 1934

Kategori »uppländska ortnamn». Smedsbyle var en förmodligen redan på 1500-talet försvunnen närbelägen by i Vaksala socken (DMS 1:2 s. 232, Gustafsson 1988 s. 38). Den var belägen omedelbart öster om Gunstaplan i parken Gunsta backar. Bynamnet levde länge kvar, åtminstone på kartorna, i namnet *Smedsbyleåkern* (så t.ex. hos Liunggren 1858).

Solrosgatan 1925
Stockrosgatan 1925

Kategori »trädgårdsblommor».

Storgatan, se stadsdelen Kvarngärdet.

Strandbodgatan, se stadsdelen Kungsängen.

Strandbodkilen 1934

När Strandbodgatan i början av 1930-talet kom att förenas med Liljegatan öster om järnvägen, uppstod ett kilformat gatuparti mellan de båda gatorna, vilket gavs namnet *Strandbodkilen* (se vidare *Strandbodgatan*, stadsdelen Kungsängen).

Syrengatan 1925

Kategori »trädgårdsblommor». Stavningen ändrades 1994 från *Syréngatan* till *Syrengatan.*

Torkelsgatan 1925[56]

(Östra Ringgatan 1884, 1889 Wåhlberg, 1887, 1894, 1897, 1900, 1902, 1905, 1907, 1910 ak), Karlsborgsgat. 1930 Nohldén, Karlsborgsgat. 1932 Nohldén, Torkelsgatan 1936 Nohldén.

Den gata som hos Wåhlberg 1884 och 1889 bär namnet *Östra Ringgatan* synes enbart ha förekommit i Wåhlbergs stadsplan från 1880, trots att namnet finns upptaget i adresskalendrar 1887–1910 (dock ej i ak 1914). Gatan i sin nuvarande sträckning tillkommer först på 1930-talet. För namnet *Östra Ringgatan* se under *Ringgatan*, stadsdelen Luthagen.

Gatans äldsta parti, mellan Vaksalagatan och nuvarande Eskilsgatan, bär hos Nohldén 1932 namnet *Karlsborgsgatan* (fastställt 1925) efter några fastigheter med namnet *Karlsborg* (Karlsborg 1891 Wåhlberg, 1909 Laurell; senare kvartersnamn, så Nohldén 1929) inom det nuvarande kv. Salnecke, vilka tillsammans med de intilliggande bebyggelserna Salnecke och Petterslund (se *Petterslundsgatan*) bildade en liten icke stadsplanelagd förstad. Ett nu rivet hus på Vaksalagatan 49 i hörnet av nuvarande Torkelsgatan, Carlsborgs församlingshem, användes som församlingshem och barnkrubba inom Svenska kyrkan. Vilken Karl som åsyftas med namnet *Karlsborg* är okänt. Detta ingår i den stora grupp av namn på torp och lägenheter som, huvudsakligen under 1800-talet, fick namn av en typ som är karakteristisk för slott och herresäten, nämligen sådana på betonat *-berg, -holm, -lund* m. fl. I Svensk ortförteckning 1980 upptas inte mindre än 119 *Karlsborg.*

Handlanden Frans Otto Törnlund (1829–98). Foto UUB.

Namnet *Torkelsgatan* hänger samman med de intilliggande kvarterens namn, vilka innehåller svenska personnamn (kategori »svenska personnamn»).

Torkelsplan 1934

Vid *Torkelsgatan.*

[Torsviggen]

1936 Nohldén.

Namnet, som utgick under slutet av 1980-talet, avsåg det triangelformade partiet av Torkelsgatan närmast Liljegatan, vilket liknades vid en torsvigg (åskvigg). Så har ofta stenåldersredskap, särskilt stenyxor, benämnts. Dessa ansågs ha trängt ned i jorden vid åsknedslag.

Tycho Hedéns väg, se stadsdelen Boländerna.

Törnlundsgatan 1925

Gatan är uppkallad efter Frans Otto Törnlund (1829–98), känd handlande i staden,

Vaksala torg. I fonden Väderkvarnsgatan med Vaksala gamla tegelbruk från 1850-talet längst till vänster. Bakom tvåvåningshuset fanns tidigare stadens väderkvarn (se Väderkvarnsgatan). Foto Alfred Dahlgren början av 1900-talet, UUB.

ledamot av stadsfullmäktige och av styrelserna för flera allmänna inrättningar. Törnlund donerade i sitt testamente en stor del av sin avsevärda förmögenhet till staden, men även universitetet, Upplands nation och Borgerskapets gubb- och änkehus ihågkoms. Han hade veterligt ingen egen anknytning till det område där Törnlundsgatan ligger, den efter hans död framväxande lilla stadsdelen Almtuna. Gatunamnet har säkerligen vitsigt valts i anslutning till kvartersnamnen *Solrosen*, *Vildrosen*, *Stockrosen* och *Ringrosen* och gatunamnen *Solrosgatan*, *Vildrosgatan* och *Stockrosgatan* (kategori »trädgårdsblommor»). 1925 (UST 1925 A:23 s. 207) hade gatunamnskommittén föreslagit att gatan skulle få namnet *Eskilsgatan*, vilket av allt att döma ogillades av stadsfullmäktige, varför kommittén senare i stället föreslog det nu gällande namnet (UST 1925 A:38 s. 259). Jfr *Eskilsgatan* på annat håll i stadsdelen.

Törnlundsplan 1934

Vid *Törnlundsgatan.*

Vaksalagatan, se stadsdelen Centrum.

Vaksala torg

Vaksalatorget 1875 Backhoss, Waksala Torg 1884 Wåhlberg.

Namngivet efter Vaksalagatan (stadsdelen Centrum), som löper längs torgets ena sida.

Vallbydungen 1947

Bärbydungen 1943 Nohldén.

Före 1947 *Bärbydungen* (gatunamnskommittén hade 1934 föreslagit namnet *Lärkdungen*, vilket dock av okänd anledning ogillades av drätselkammaren). Namnet är givet efter den närbelägna *Vallbygatan*, tidigare benämnd *Bärbygatan.*

Vallbygatan 1947

Bärbygatan 1936 Nohldén.

Kategori »uppländska ortnamn». Väl efter byn Vallby i Vaksala socken strax i nordost.[57]

Det äldre namnet *Bärbygatan* är givet antingen efter byn Bärby i Danmarks socken vid landsvägen mot Funbo strax öster om staden eller byn och järnvägsstationen Bärby i Funbo socken vid den gamla smalspåriga järnvägen, som passerar inte långt från

stadsdelen. Namnet *Bärbygatan* ansågs olämpligt i denna stadsdel på grund av det planerade nya området Bärby hage i stadsdelen Tuna backar (UST 1947 A:56 s. 254). Det kom därför 1947 att överflyttas till en ny gata i det området.

Vildrosgatan 1925

Kategori »trädgårdsblommor», dock snarast valt i anslutning till de till denna grupp hörande namnen *Solrosgatan* och *Stockrosgatan*, som betecknar närliggande gator.

Väderkvarnsgatan

Väderqvarnsgatan 1884 Wåhlberg.

Gatan har sitt namn efter en i nuvarande kv. Sverre, mellan Vaksalagatan och Hjalmar Brantingsgatan, tidigare belägen kvarn, Uppsala stads fattigmagasins väderkvarn. Den byggdes 1788 av stadens borgare, sedan universitetets nästan 150-åriga kvarnmonopol hade hävts, och fanns kvar in på 1860-talet (Ehn 1984b s. 17). Redan en karta från 1660-talet (Gustafsson 1988 s. 39) markerar dock en väderkvarn på, som det förefaller, ungefär samma plats. En annan väderkvarn fanns på 1860-talet i nuvarande kv. Njord strax intill (Ehn 1984b s. 17, 20).

Ymergatan 1925

Östra Bäfverns gatan 1884, 1889 Wåhlberg, 1887, 1897, 1900, 1902, 1905, 1907, 1910, 1914 ak.

Namngiven efter kv. Ymer (kategori »fornnordiska hjälte- och gudasagor»).[58] 1925 (UST 1925 A:23 s. 206 f.) hade gatunamnskommittén föreslagit att gatan skulle få namnet *Marielundsgatan* och att nuvarande Marielundsgatan i stället skulle benämnas *Ymersgatan*. Detta ogillades av allt att döma av stadsfullmäktige, varför kommittén senare i stället föreslog de nu gällande namnen på de båda gatorna (UST 1925 A:38 s. 259).

Namnet *Östra Bävernsgatan* synes enbart ha förekommit på Wåhlbergs stadsplan från 1880, trots att det finns upptaget i adresskalendrar 1887–1914; det upptas ej hos Laurell 1909, Kjellberg 1914 o. NF 1920. I UST 1925 B:5 s. 27 anges dock att *Ymergatan* godkänts som nytt namn på »nuvarande Ö. Bävernsgatan». Namnet *Östra Bävernsgatan* anger gatan som en förlängning av Bäverns gränd på andra sidan järnvägen (stadsdelen Centrum).

Örbygatan 1939

Kategori »uppländska ortnamn». Sannolikt efter byn Örby i Lagga socken nära Uppsala.[59]

Österängen 1956

Tunaparken 1948 Levan, Brantingsplan 1950 Levan, 1955 Turistkarta, Österängen 1958 Levan.

Namnen *Tunaparken* och *Brantingsplan* är givna efter gatunamnen *Tunagatan*, senare *Hjalmar Brantingsgatan*, som betecknar den gata som löper söder om Österängen. Om den närmare bakgrunden till namnet *Österängen* är inte något närmare känt (såvida det inte helt enkelt åsyftar läget i östra delen av staden). Området används nu som idrottsplan, liksom även området på andra sidan Hjalmar Brantingsgatan, Österbadet (Österbadet Levan 1958, 1961, 1963, 1967, 1970). Söder om Österbadet, omedelbart söder om nuvarande Almtunaskolan, fanns förr en vattenfylld lergrop, som säkert användes för bad (utmärkt ännu hos Nohldén 1936).

Österängsgatan 1979

Kvarngärdsgatan 1925 UST 1925 B:5 s. 27, 1930 Nohldén.

Gatans ursprungliga namn, fastställt 1925, syftar på gatans belägenhet på det område som före stadsbebyggelsens framväxt kallades *Södra Väderkvarnsgärdet* (se t.ex. Wåhlberg 1891; jfr *Väderkvarnsgatan* samt stadsdelsnamnet *Kvarngärdet*). Det nuvarande namnet åsyftar läget vid Österängen (se detta namn). Namnbytet beror på att det ansågs olämpligt att ha en gata med namnet *Kvarngärdsgatan* inte i stadsdelen Kvarngärdet utan i Fålhagen.

För stadsdelsnamnet se stadsnamnet *Uppsala*.

Före inkorporeringen av Gamla Uppsala kommun med Uppsala stad 1947 hade endast en del av vägarna i samhället namn. I en stadsplan för Gamla Uppsala stationssamhälle, fastställd 16.7.1932, upptas elva vägnamn, av vilka sju kan sägas tillhöra en kategori »fornnordisk myt och historia», naturligtvis på grund av Gamla Uppsalas kända forntida historia. När officiella namn fastställdes 1948 efter inkorporeringen (UST 1948 A:23 s. 70 f.), valdes namnen med få undantag inom denna kategori.

De flesta kvartersnamnen saknar motsvarighet bland gatunamnen och innehåller till stor del namn på mindre kända personer, gudomligheter och föremål:

Vile och *Ve* var asaguden Odens bröder, vilka enligt Snorre-Eddan skapade världen, där *Ask* och *Embla* var de första människorna. *Bure* var den man som kon *Ödhumbla* frambragte genom att slicka på de salta rimfroststenarna. Under världsträdet *Yggdrasil*, vars grenar överskuggade världen och vars rötter nådde ned i underjorden, satt nornorna och spann människornas ödestrådar. *Dag*, som ägde hästen *Skinfaxe* ('med den lysande manen'), var Dellings son med Natt, jätten Narves dotter (jfr *Narves gränd*). Hjuke och Bil, son respektive dotter till *Vidfinn*, togs från jorden av Måne. Gudinnan *Trud* var dotter till Tor och Siv. Guden *Forsete*, vars glänsande boning hette *Glitne*, var son till Balder och Nanna; de som kom till honom i tvistemål gick alltid därifrån förlikta. Enligt Ynglingasagan sändes gudinnan *Gefion* av Oden, sedan denne tagit sin boning i Odense i Danmark, över sundet för att leta efter land. Av kung Gylfe i Sverige fick hon ett plogland, som hennes fyra söner med en jätte i Jotunheimen drog ut i havet, sedan Gefion förvandlat dem till oxar. Detta blev så Själland, och där landet legat uppstod Mälaren. *Vingne* (*Vingner*) och *Vingtor* är binamn på guden Tor, vilken ägde hammaren *Mjölner*, som alltid träffade sitt mål och återvände till ägarens hand. *Roskva* och hennes bror *Tjalve* var Tors följeslagare. *Harbard* ('Gråskägg') är ett binamn på Oden. Guden *Hermod* sändes av sin fader Oden till dödsriket Hel för att söka återfå den dödade guden Balder (jfr *Balders väg* och *Höders väg*). *Gondul* och *Gun* är valkyrjenamn (jfr *Skoguls gränd*). *Skidbladner* var guden Frejs skepp, tillverkat av dvärgarna Brock och Sindre (jfr nedan). *Gullfaxe* ('med guldman') var jätten Hrungners häst, som kom i guden Tors besittning, sedan denne dödat Hrungner; Tor skänkte sedan Gullfaxe till sin son Magne. *Allsvinn* ('den mycket snabbe') kallades en av de hästar som drog solens vagn.

Dvärgen *Andvare* bodde i en fors i en gäddas skepnad. Han fångades i Rans nät av Loke, som i lösen krävde allt guld han ägde. I vrede över att inte få behålla en guldring, som han sökt gömma, uttalade Andvare en förban-

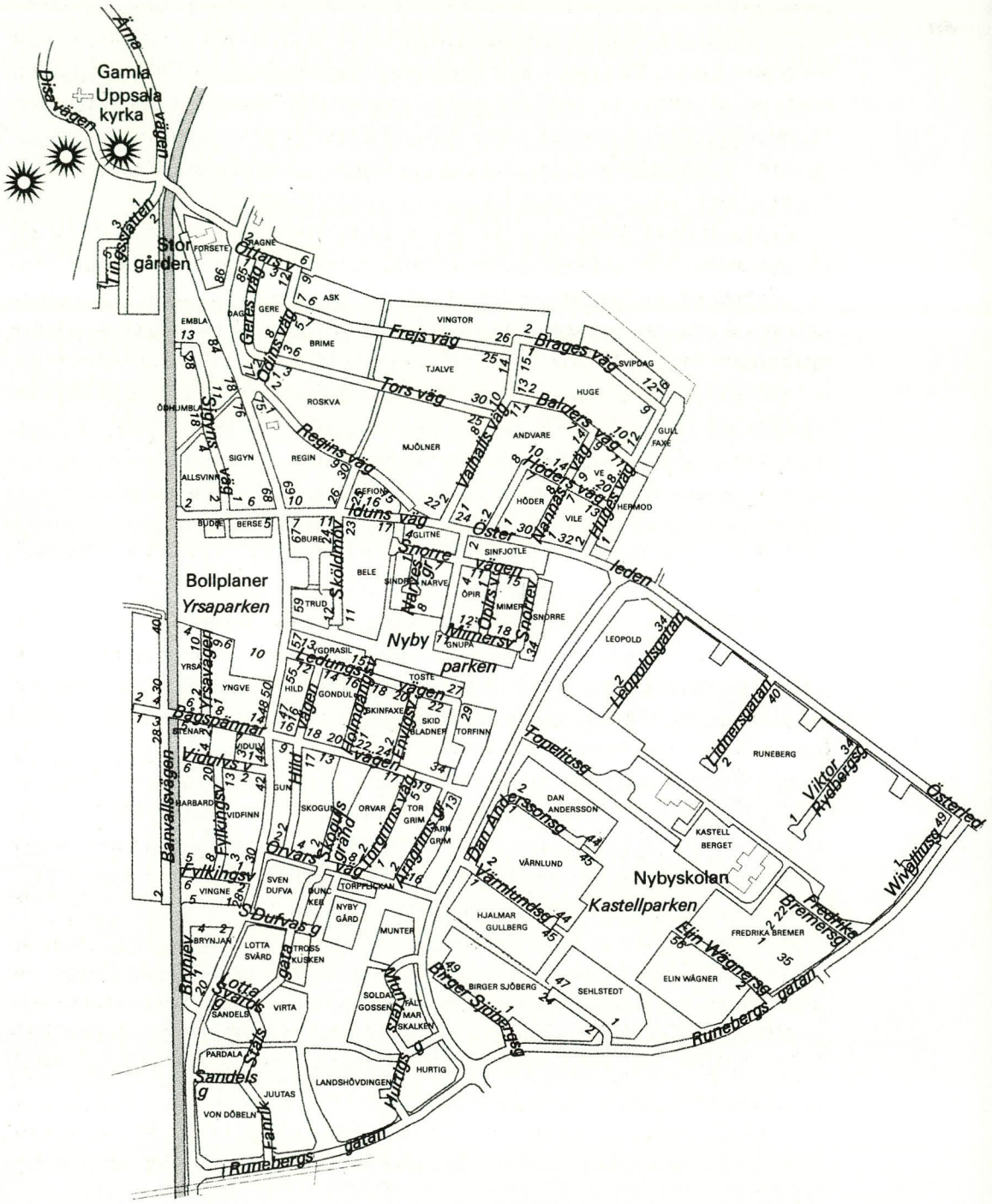
Gamla Uppsala kyrka
Disavägen
Ärnavägen
Vreta Svartån
Stor gården
Bollplaner
Yrsaparken
Nyby parken
Nybyskolan
Kastellparken
Runebergs gatan
Österled
Leden
Östervägen
Bergsspännar
Bärvallsvägen
Fyrkungsv
Sandels g
Lotta Svärds g
Brynjev
Sävs g
Famij
Virtus g
Birger Sjöbergsg
Elin Wägnersg
Fredrika Bremersg
Wivallius g
Viktor Rydbergsg
Heidenstamsg
Topeliusg
Par Anderssonsg
Värnlundsg
Hjalmar Gullbergsg
Sehlstedtsg
Runebergsg
Hilmersv
Ledungsv
Yrsavägen
Vidarsv
Skogsv
Grandv
Torgrimsv
Arngrimsg
Vallhallsv
Valkyriev
Ullinsv
Snorrev
Mimersv
Skaldev
Regins väg
Iduns väg
Nannas väg
Hödens väg
Balders väg
Freja väg
Tors väg
Odins väg
Gefions väg
Orkans väg
Ragnarsv
Hugins väg
Ask
Embla
Dagg
Gere
Forsete
Vingtor
Brime
Tjalve
Roskva
Mjölner
Andvare
Svipdag
Huge
Gull Faxe
Ödhjumbl
Sigyn
Regin
Allsvinn
Gefion
Höder
Vile
Hermod
Budde
Berse
Gburer
Glitne
Sinfjotle
Bele
Sindre
Narve
Öpir
Mimer
Snorre
Trud
Sköldmö
Gnupa
Ydrasil
Yrsa
Yngve
Hild
Gondul
Toste
Skinfaxe
Skidbladner
Torfinn
Barbard
Vidfinn
Skogul
Orvar
Tor
Grim
Arn
Grim
Gun
Sven Dufva
Vingne
Bunker
Torppjickan
Nyby Gård
Munter
Brynjan
Lotta Svärd
Tross Kusken
Sandels
Virta
Soldagossen
Fältmarskalken
Pardala
Juutas
Von Döbeln
Landshövdingen
Hurtig
Leopold
Runeberg
Kastellberget
Dan Andersson
Värnlund
Hjalmar Gullberg
Birger Sjöberg
Sehlstedt
Elin Wägner
Fredrika Bremer

nelse, att ringen skulle bli var mans bane som ägde den. Dvärgarna *Sindre* och Brock smidde Odens bekanta ring Draupner, från vilken var nionde natt dröp åtta ringar, lika tunga som Draupner. Ringen lades av Oden på guden Balders likbål och återsändes sedan av Balder från dödsriket genom guden Hermod (jfr *Balders väg* och *Höders väg*). *Bele* var en jätte, som dödades av guden Tor. *Brime* (*Brimer*) är ett binamn på jätten Ymer och också namn på en annan jätte liksom på ett svärd.

Budle var fader till Brynhild, Sigurd Fafnesbanes maka (jfr *Regins väg*). *Gnupa* var på 900-talet kung i Slesvig, som hans fader Olof från Sverige erövrat. *Sinfjotle* var en nordisk sagohjälte av Volsungaätten. Namnet *Svipdag* bars dels av två kämpar hos konungarna Adils och Huglek i Uppsala, dels av Uppsalakungen Ingjald Illrådes fosterfar (Svipdag blinde). *Svipdag* är också namnet på den man som i poetiska Eddans dikt Fjolsvinnsmal är bestämd att äkta "den solbjärta" mön Menglod. *Yngve* var namnet på en kung av Ynglingaätten och även ett annat namn på guden Frej.

Berse, Ragne, Stenar, Torfinn och *Toste* är fornnordiska mansnamn.

Arngrims gränd 1969

Kategori »fornnordisk myt och historia». Arngrim var en fornnordisk sagofigur, som ägde det namnkunniga svärdet Tyrfing.

Balders väg (1932), 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Den vise, milde och fagre asaguden Balder var son till Oden och Frigg och gift med Nanna (som fått ge namn åt tvärgatan *Nannas väg*). Vägnamnet var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1947.

Banvallsvägen 1948

Vägen sträcker sig längs järnvägen.

Brages väg (1932), 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Brage, skaldekonstens gud, var son till Oden och gift med Idun. Vägnamnet var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1947.

Brynjevägen 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». En brynja är en pansarskjorta, som användes vid strid som skydd för bålen. Den bestod antingen av hopsmidda metallringar eller av en läderstomme med påsydda eller pånitade metallplattor eller -ringar.

Bågspännarvägen 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Jfr *Orvars väg*.

Disavägen 1979

Vägen leder till friluftsmuseet Disagården.[60]

Envigsvägen 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Jfr *Orvars väg*.

När namnförslaget presenterades i stadsfullmäktige framfördes bl. a. farhågor att det, i likhet med *Holmgångsvägen*, skulle stimulera till slagsmål eller innebära något för ortsbefolkningen förklenande. Detta avvisades dock bestämt av gatunamnskommittén, som framhöll att orden *envig* och *holmgång* »på intet vis betecknade vilka handgemäng som helst, utan inneburo ridderliga, av regler strängt bunda kraftmätningar ofta rörande heder och ära» (UST 1948 A:110 s. 359 f.).

Frejs väg (1932), 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». *Frej* (*Frey*) är den isländska formen av nam-

net på fruktbarhetsguden Frö, en av svearnas tre huvudgudar. Vägnamnet var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1947.

Fylkingsplan

Kategori »fornnordisk myt och historia». *Fylking* är en beteckning för ett slags kilformig slagordning vid strid.

Fylkingsvägen 1948

Vid *Fylkingsplan.*

Geres väg 1968

Kategori »fornnordisk myt och historia». Gere var en av Odens bägge vargar.

Groaplan 1962

Kategori »fornnordisk myt och historia». Groa, en trollkunnig spåkvinna, är huvudperson i Eddadikten Grógaldr.

Gävlevägen, se kap. IV:2b, tätorten Björklinge.

Hildvägen 1966

Kategori »fornnordisk myt och historia». I de fornnordiska myterna förekommer flera kvinnor med namnet *Hild.* Den mest kända var dotter till den danske kungen Hogne, vilken utkämpade en evig strid med den norske kungen Heden.

Holmgångsvägen 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Med *holmgång* betecknades i fornnordisk tid en tvekamp på liv och död med bestämda regler, vilken utkämpades på en liten holme eller en noga avgränsad yta. Jfr *Envigsvägen.*

Huges väg 1962

Kategori »fornnordisk myt och historia». Huge var en yngling – egentligen en personifiering av tanken, *hugen* (*hågen*) – som i den kända berättelsen om Tors färd till Utgårda-Loke tävlade i kapplöpning med Tors snabbfotade följeslagare Tjalve och besegrade honom.

Höders väg 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Den blinde guden Höder lurades av Loke att på lek spänna bågen med misteln som pil mot sin egen bror, den gode Balder, och dödade därvid denne. Misteln hade nämligen av misstag ej avkrävts löfte att inte skada Balder.

Iduns väg 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Gudinnan Idun, maka till skaldekonstens gud Brage, bevarade de äpplen som skänkte evig ungdom. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Idunavägen* (namnet fastställt 1932).

Ledungsvägen 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Ledungen var en forntida sjökrigsorganisation.

Mimersvägen 1967

Kategori »fornnordisk myt och historia». Mimer var en jätte, vars brunn fanns under världsträdet Yggdrasill.

Nannas väg 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Nanna var gift med guden Balder.

Narves gränd 1969

Kategori »fornnordisk myt och historia». Narve (Nare) var son till guden Loke.

Nybyparken 1986

Vid Nyby gård, varom se stadsdelen Nyby.

Nybyplan 1948

Vid den väg som leder mot Nyby gård. Jfr stadsdelen Nyby.

Odins väg (1932), 1948

Oden (isländsk form *Oðinn*) var en av svearnas tre huvudgudar. Vägnamnet var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1947.

Ramsundsristningen i Jäders socken i nordvästra Södermanland (Sö 101). För den på ristningen framställda berättelsen se Regins väg. Nederst sticker Sigurd Fafnesbane sitt svärd Gram, smitt av Regin, genom draken Fafner. Ovanför honom syns de varnande fåglarna i trädet, vid vilket Sigurds häst Grane står bunden. Närmast till vänster om Grane avbildas troligen Regin i färd med att smida svärdet Gram. Längst till vänster syns Regin med avhugget huvud. Foto H. Faith-Ell 1935, ATA.

Orvars väg 1969

Kategori »fornnordisk myt och historia». Vägen är namngiven efter den populäre norske sagohjälten Orvar Odd, som tillsammans med sin fosterbror, svensken Hjalmar den hugstore, blev baneman för Angantyr och dennes elva bröder, söner till Arngrim (jfr *Arngrims gränd*). Namnet sammanhänger med namnen på några kringliggande gator och kvarter, åsyftande forntida strid och stridsmän.

Ottars väg 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Vägen är namngiven efter den kände ynglingakungen Ottar (Vendelkråka), som antagits ligga begravd i den s. k. Ottarshögen i Vendel.

Regins väg 1968

Regin var bror till Fafne, vilken lagt beslag på allt det guld som deras fader erhållit i dråpsböter för en tredje son, dödad av guden Loke. Den avundsjuke Regin förmådde hjälten Sigurd att dräpa Fafne, vilken hade tagit gestalt av en drake och ruvade över sitt guld. Sedan Sigurd smakat drakens hjärteblod hörde han fåglarna kvittra en varning för den falske Regin. Sigurd (på grund av sitt dåd kallad *Sigurd Fafnesbane*) dödade därför Regin. Jfr kvartersnamnet *Sigurd*, varom se stadsdelen Kungsängen, inledning.

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen, inklusive dess fortsättning Österleden genom villasamhället, för *Vaksalavägen* (fastställt 1932), emedan den leder fram mot Vaksala kyrka.

Röbovägen

Vägen leder till bebyggelsen Röbo (Romson 1934–35, ek 11I 8a 1950, 1982), där det tidigare funnits ett tegelbruk (G 84).

Sigyns väg 1962

Kategori »fornnordisk myt och historia». Sigyn var guden Lokes hustru.

Sivs väg 1988

Kategori »fornnordisk myt och historia». Siv var maka till guden Tor.

Skoguls gränd 1969

Kategori »fornnordisk myt och historia». Skogul var en valkyrja, d.v.s. en av guden

Odens spjutbeväpnade och beridna kampjungfrur, vilka på Odens uppdrag kallade de utvalda från slagfältet till Valhall.

Sköldmövägen 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». En *sköldmö* var en ung kvinna som enligt folkfantasin tänktes delta i krig, rustad med bl. a. en sköld.

Snorrevägen 1967

Kategori »fornnordisk myt och historia». Den isländske stormannen och hävdateckanaren Snorre Sturlasson (1179–1241) författade bl. a. Snorre-Eddan och Heimskringla.

Tingsslätten

Namnet *Tingsslätten* som beteckning för åkerområdet söder om högarna vid Gamla Uppsala kyrka lanserades på 1920-talet av arkeologiprofessorn Sune Lindqvist, som ledde undersökningsarbeten vid kyrkan. Enligt Lindqvist bör slätten söder och öster om högarna ha varit den naturliga platsen för »alla svears ting» (Sundquist 1953 s. 53).

Torgrims väg 1967

Kategori »fornnordisk myt och historia». Vägen har väl fått sitt namn efter den mäktige och ansedde isländske stormannen Torgrim Torgrimsson (963–1031), kallad *Snorre gode.*

Tors väg (1932), 1948

Kategori »fornnordisk myt och historia». Tor var en av svearnas tre huvudgudar. Vägnamnet var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1947.

Valhalls väg 1948

Valhall var guden Odens sal, där de som stupat i strid var samlade. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Valhallavägen* (fastställt 1932).

Vattholmavägen (1932), 1948, 1969

Gamla Uppsalavägen 1950 Levan, Vattholmavägen 1970 Levan.

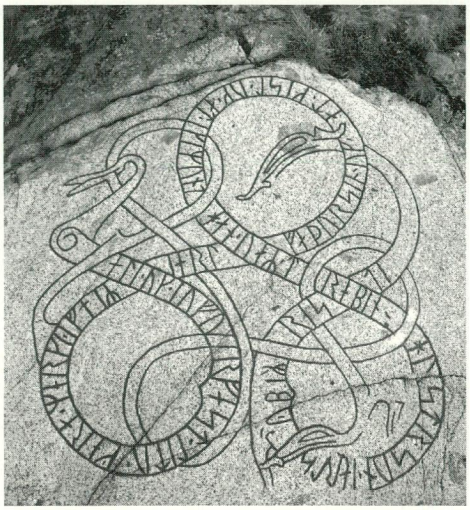

*Ett vackert exempel på runristaren Öpirs skicklighet ger denna fasta berghäll vid gården Norra Norby i stadsdelen Norby (U 898). Texten lyder på modern svenska: »Ale (Alle) och Jovurfast lät göra minnesmärket efter Jarl, sin fader, och efter Gisl och efter Ingemund. Han blev dräpt österut, Jarls son. Öpir ristade.» I vänstra delen av slingan längst ned till höger återfinns Öpirs ristningssignatur »ybi**R** risti». Foto ATA.*

Gatans norra, gamla, del (inom stadsdelarna Löten och Gamla Uppsala) benämndes äldst *Gamla Uppsalavägen* fram till Groaplan i Gamla Uppsala, där dess fortsättning bar namnet *Vattholmavägen* (fastställt i stadsplan för Gamla Uppsala 1932; Levan 1950, 1967). Enligt Uppsala stadsfullmäktiges protokoll fastställdes dock namnet *Vattholmavägen* för hela denna sträcka redan 1948. Gatans södra del mellan Råbyvägen och Gamla Uppsalagatan kallades vid sin tillkomst i slutet av 1960-talet provisoriskt för *Norra Väderkvarnsgatan.* För att undvika förväxling med den andra huvudvägen ut mot Gamla Uppsala, *Gamla Uppsalagatan,* gavs 1969 gatans hela sträckning namnet *Vattholmavägen.* Detta är givet efter samhället Vattholma i Lena socken, dit vägen fortsätter.

Vidulvs väg 1962

Kategori »fornnordisk myt och historia».

Bakgrunden till namnet är oklar. En Víðólfr mittistangi är känd från Didriks saga (Lind 1931 s. 807).

Yrsaparken 1962

Kategori »fornnordisk myt och historia». Den nordiska sagodrottningen Yrsa, enligt isländska källor dotter till den danske kungen Helge och den saxiska drottningen Alof, blev maka till sin egen far.

Yrsavägen 1962

Vid *Yrsaparken.*

Ärnavägen 1979

Vägen leder mot byn Ärna.

Öpirs väg

Kategori »fornnordisk myt och historia». Öpir var en av vikingatidens mest namnkunniga runristare, verksam under senare delen av 1000-talet, främst i Uppland.

Österleden, se stadsdelen Nyby.

GOTTSUNDA

Stadsdelsnamnet är givet efter gården Gottsunda (in gutasund 1304 4/1 Uppsala RAp, SD 2 s. 404) vid Vårdsätravägen (gården kallas nu *Eksätra*, varom se *Eksätravägen*). Vid c:a 5 meters högre vattenstånd, ungefärligen vikingatid, har den förbiflytande Hågaån i höjd med gården och Lurbo bro bildat ett smalt sund mellan utloppet i Ekoln och en större utvidgning av ån. Namnets förled har tolkats som innehållande ettdera av de fsv. mansnamnen *Gute* eller *Gutte* (SvLm 10:6 s. 82, 83, Ödeen 1927–30 s. 92 f.). Enligt Lars Hellberg (1986b, 1987 s. 73) ingår i förleden i stället gen. plur. av folkslagsbeteckningen *gutar*. Han menar att gotländska farmän haft en egen tilläggsplats vid inloppet, sundet, till en utvidgning norr därom, en hamnbassäng karakteriserad med ordet *nor* (jfr den där liggande byn Södra Norby, varom se stadsdelsnamnet *Norby*).

Gatunamnen i villaområdet Norra Gottsunda, där den äldsta bebyggelsen tillkom 1918, har lokal anknytning. Efter inkorporeringen av Bondkyrko kommun med Uppsala 1947 fick de flesta av de äldre namnen i området bytas ut på grund av förväxlingsrisk med redan befintliga gatunamn i andra delar av Uppsala (UST 1948 A:23 s. 68 f. inkl. kartbilaga, 72). I sommarstuge- och villaområdet Södra Gottsunda, som började bebyggas omkring 1915, kunde däremot de gamla lokalanknutna namnen fortsatt användas.[61] För gatu- och kvartersnamnen i det på 1970-talet tillkomna stora bostadsområdet Gottsunda valdes kategorin »musik» (musikinstrument, svenska tonsättare och musiker, flera med anknytning till Uppsala).

Altfiolsvägen 1979

Kategori »musik».

August Södermans väg 1970

Kategori »musik». August Söderman (1832–76), svensk tonsättare, från 1860 till sin död kormästare vid Kungl. Teatern i Stockholm.

Basunvägen 1970

Kategori »musik».

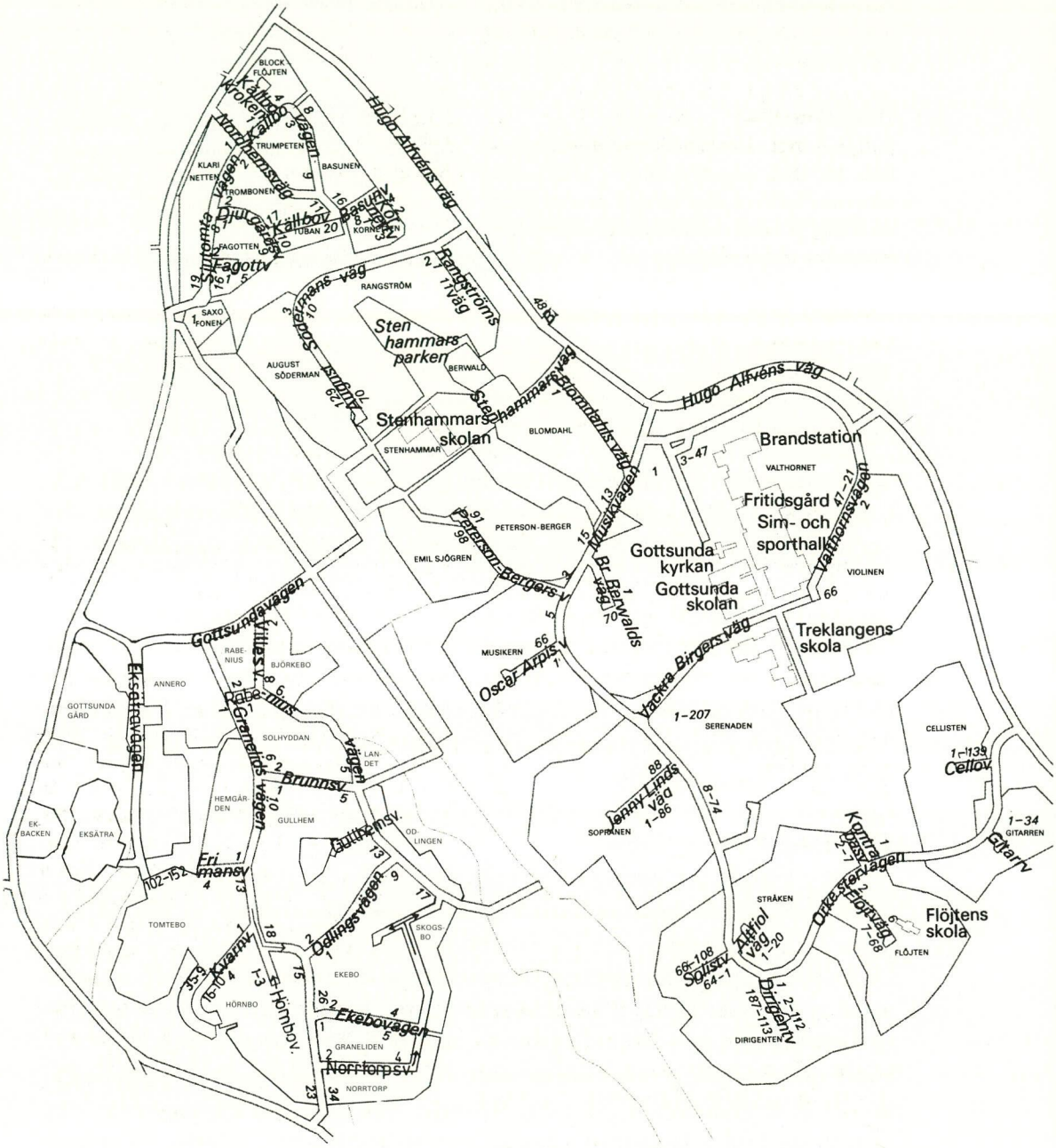

Blomdahls väg 1976

Kategori »musik». Karl-Birger Blomdahl (1916–68), svensk tonsättare, professor i komposition vid Musikhögskolan 1963–64, musikchef vid Sveriges Radio 1965–68.

Brunnsvägen 1948

Namnet, som var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga), torde åsyfta en brunn, benämnd *Allmänna brunn*, i hörnet av Brunnsvägen och Granelidsvägen.

Bröderna Berwalds väg 1973

Kategori »musik». Franz Berwald (1796–1868), svensk tonsättare, 1812–28 förstevioliinist vid Kungl. Hovkapellet. Hans halvbroder August (1798–1869) var 1815–61 violinist i Kungl. Hovkapellet (konsertmästare från 1834).

Cellovägen 1979
Dirigentvägen 1979

Kategori »musik».

Djurgårdsvägen (1934), 1948

Vägens namn, som var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1947, är givet efter den närbelägna gården Stora Djurgården vid Valsätravägen, dit vägen ursprungligen sträckte sig. Vägen kallades ursprungligen *Trädgårdsvägen.*[62]

Ekebovägen 1948

Namnet är givet efter lägenheten Ekebo, den andra tomten på vänster hand. Dess namn gavs av den förste ägaren, som hette Eklund. På tomten finns också en stor gammal ek; tidigare fanns även ett antal ekar inplanterade i en häck. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Skogsvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Eksätraparken 1990
Eksätra torg 1990

Vid *Eksätravägen.*

Eksätravägen 1990

Nära vägen ligger den gamla huvudbyggnaden för Gottsunda gård (jfr stadsdelsnamnet ovan). Den ägdes av familjen Rabenius under 1800-talet och fram till 1913 (jfr *Rabeniusvägen*), då Bondkyrko kommun köpte gården och byggde om den till ålderdomshem (Bondkyrko socken s. 81 f.). Senare inrättades där ett nu nedlagt alkoholisthem, som någon gång på 1950- eller 1960-talet döptes till *Eksätrahemmet* (*Eksätra behandlingshem*).[63] Namnet skapades till åtskillnad från namnet på ett intilliggande behandlingshem, *Gottsundahemmet,* där man också bedrev alkoholistvård. Det torde vara inspirerat av *Valsätra* och *Vårdsätra,* numera namn på två närliggande stadsdelar, samt förekomst av ekar.

Fagottvägen 1970
Flöjtvägen 1973

Kategori »musik».

Frimansvägen 1948

Byggnadsarbetaren Gottfrid Friman var den som först (1922) bebyggde andra tomten på vänster hand vid vägen. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Gitarrvägen 1979

Kategori »musik».

Gottsunda skogsväg 1966

Vägen löper längs gränsen mellan den öppna Gottsundagipen och skogen mot den nya bebyggelsen i Gottsunda.

Gottsundagipen 1990

Namnet avser den smala uppodlade dalgång som sträcker sig från Gottsundaområdet till bebyggelsen vid det tidigare Svankärret i Graneberg. Ordet *gip* betyder 'öppen mark som skär in i skogsmark' och är känt från dialekter i Bohuslän, Närke, Södermanland och Uppland (socknarna Harbo, Nora och Östervåla i nordvästra delen av landskapet). Ordet används även i nysvenskt militärspråk och anses numera höra till rikspråket (se närmare Hagåsen 1992). Åldern på namnet *Gottsundagipen,* vilket inte synes vara genuint på orten, är oviss; sannolikt är det ganska ungt och möjligen infört på kommunal väg (officiellt fastställt först 1990). Åkrarna på området kallades äldst *Odlingen* (se *Odlingsvägen*).

Gottsundavägen 1948

Se stadsdelsnamnet. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Granelidsvägen 1948

Namnet, som var i bruk även före inkorpo-

reringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga), är givet efter tre nu försvunna fastigheter, kallade *Graneliden*, i hörnet av Granelidsvägen och Vårdsätravägen (markerade på ek 11I 6a, 1952). Den större villan (numera nedbrunnen) användes som semesterhem av KFUK fram till någon gång på 1950-talet. Större delen av tomterna upptas av granskog.

Gullhemsvägen 1990

Namnet är givet efter en fastighet, kallad *Gullhem*, belägen mellan vägens slut och Brunnsvägen. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Bergvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga) – ett högre berg finns där vägen slutar – men var därefter, fram till 1990, officiellt namnlös. Enligt en uppteckning i OAU (J. Ejdestam 1932) var namnets form *Bergsvägen*.

Hugo Alfvéns väg 1969

Kategori »musik». Hugo Alfvén (1872–1960), svensk tonsättare, 1910–39 director musices vid Uppsala universitet, 1910–47 ledare för sångsällskapet Orphei drängar i Uppsala.

Hörnbovägen 1990

Vägens namn är givet efter ett nu försvunnet torp i slutet av vägen, kallat *Hörnbo* eller *Hörntorp*. Det finns utsatt på gamla ekonomiska kartan över Ulleråkers härad (1861) som *Hörnbotorp*. Namnet *Hörnbovägen* var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga), men därefter, fram till 1990, var vägen officiellt namnlös.

Jenny Linds väg 1973

Kategori »musik». Jenny Lind, gift Goldschmidt (1820–87), »den svenska näktergalen», är en av Sveriges genom tiderna internationellt mest ryktbara sångerskor.

Kontrabasvägen 1979
Kornettvägen 1970

Kategori »musik».

Kvarnvägen 1948

I vägens förlängning, på andra sidan Vårdsätravägen, ligger vid Hågaån Vårdsätra kvarn. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Källbokroken 1976

När Källbovägen fick ny sträckning på 1970-talet gavs den kvarvarande delen av den gamla vägen närmast Valsätravägen på grund av sin form namnet *Källbokroken*.

Källbovägen (1934), 1948

Namnet är givet efter en fastighet, kallad *Källbo*, belägen i norra hörnet av Källbokroken och Källbovägen. Namnet var i bruk redan före inkorporeringen av Bondkyrko socken med Uppsala stad 1947. Ursprungligen kallades vägen emellertid *Villavägen*.[64] Den nuvarande sträckningen tillkom på 1970-talet; ursprungligen började vägen vid Valsätravägen (och omfattade alltså även nuvarande Källbokroken) och slutade i hörnet av nuvarande Basunvägen. Vägens nuvarande nedre del (mellan nuvarande Basunvägen och Djurgårdsvägen), som från 1930-talet förenar den gamla Källbovägen/Villavägen med nuvarande Djurgårdsvägen (då Trädgårdsvägen), kallades ursprungligen *Föreningsvägen* (avstyckningsplan 1934) och blev 1948 en del av Källbovägen. Enligt en kartskiss, avseende förhållandena 1932, uppgjord av Jan Hiller, Norra Gottsunda, bar emellertid denna vägsträcka då namnet *Tvärvägen* (jfr uppteckning J. Ejdestam 1932, OAU).

Musikvägen 1973

Kategori »musik».

Nordhemsvägen (1934), 1948

Vägen, vars namn var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1947, är givet efter en fastighet, kallad *Nordhem*.

Norrtorpsvägen 1990

Vägen leder i riktning mot det gamla torpet Norrtorpet, ett f. d. dragontorp.

Körledaren och sångläraren Oscar Arpi (1824–90). Foto UUB.

Professor Lars Georg Rabenius (1771–1846). Foto UUB.

Odlingsvägen 1948

Namnet är givet efter några åkrar, kallade *Odlingen*, på det område som nu kallas *Gottsundagipen*. I östra kanten av åkerområdet fanns förr ett torp, som också kallades *Odlingen* (benämnt *Uppodlingen* på ek Ulleråkers hd 1861).

Orkestervägen 1979

Kategori »musik».

Oscar Arpis väg 1973

Kategori »musik». Oscar Arpi (1824–90), sånglärare vid Uppsala katedralskola 1855–76, ledare för Uppsala studentkårs allmänna sångförening (Allmänna Sången) 1852–71, har utövat stort inflytande på manskörssångens utveckling i Sverige.

Peterson-Bergers väg 1970

Kategori »musik». Wilhelm Peterson-Berger (1867–1942), svensk tonsättare och musikskriftställare, fruktad musikkritiker i Dagens Nyheter 1896–1930.

Rabeniusvägen 1948

Familjen Rabenius (juridikprofessorerna Lars Georg och dennes son Theodor) ägde under 1800-talet fram till 1913 den närbelägna Gottsunda gård (Rabenius 1942 s. 32 f., Bondkyrko socken s. 81 f.). Jfr stadsdelsnamnet samt *Eksätravägen*. Vägpartiet närmast Vårdsätravägen hette *Hagvägen* före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Rangströms väg 1970

Kategori »musik». Ture Rangström (1884–1947), svensk tonsättare, musikskriftställare och dirigent.

Sjutomtavägen 1948

Vägens ursprungliga sträckning, mellan nuvarande Djurgårdsvägen och Nordhemsvägen, omfattade vid namngivningen sju tomter, fyra på den västra och tre på den östra sidan. Namnet ersatte då, efter inkorporeringen av Bondkyrko socken i Uppsala stad 1947, ett äldre namn *Haraldsvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga), givet efter Harald

Birger Andersson (död 1957), kallad »Vackra Birger», var musikdirektör på Upplands infanteriregemente, I 8. Foto UUB.

From (avliden i slutet av 1980-talet), som 1931 förvärvade en fastighet kallad Odensberg vid Djurgårdsvägen, där nu Sjutomtavägen fortsätter åt söder, varifrån han på 1940-talet styckade av tomter.

Solistvägen 1979

Kategori »musik».

Stenhammars väg 1970

Kategori »musik». Wilhelm Stenhammar (1871–1927), svensk tonsättare, pianist och dirigent.

Stenhammarsparken 1970

Vid *Stenhammarsvägen.*

Vackra Birgers väg 1973

Kategori »musik». Birger Andersson (död 1957),[65] kallad »Vackra Birger», var fram till c:a 1928[66] populär musikdirektör vid Kungl. Upplands infanteriregemente, I 8 (senare S1).

Valthornsvägen 1973

Kategori »musik».

Villes väg 1990

Wilhelm Andersson (1905–80), allmänt kallad *Ville*, kom till staden som sillhandlare från Klädesholmen i Bohuslän och blev senare chaufför vid Hallsjö brädgård. 1942 byggde han det första huset vid vägen och medverkade också till att denna kom till.

Vårdsätravägen 1948

Vägen leder till Vårdsätra gård och stadsdelen Vårdsätra, varom se under stadsdelen Vårdsätra. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen, åtminstone partiet mellan Hugo Alfvéns väg och Slädvägen, *Valsätravägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga) efter Valsätra gård, som är belägen vid denna vägsträcka (se stadsdelsnamnet *Valsätra*).

GRÄNBY

Stadsdelens namn är lånat från byn Gränby (läge se ek Vaksala härad 1861, ek 11I 8a, 1952). Bynamnet (gr*e*nby 1316 13/9 Uppsala RAp, SD 3 s. 259), innehåller *grän*, en i uppländska dialekter vanlig form för *gran* (Fries 1957 s. 224 ff.), samt *by* 'gård; by'.

Namnen i norra delen av Gränby tillhör, liksom i de angränsande områdena i stadsdelarna Kvarngärdet och Löten, kategorin »svenska författare» (i en del fall med anknytning till Uppsala). I den södra delen har man valt kategorin »väderlekstyper». Kring Gränby köpcentrum finner vi *Hökargränd* och *Marknadsgatan.*

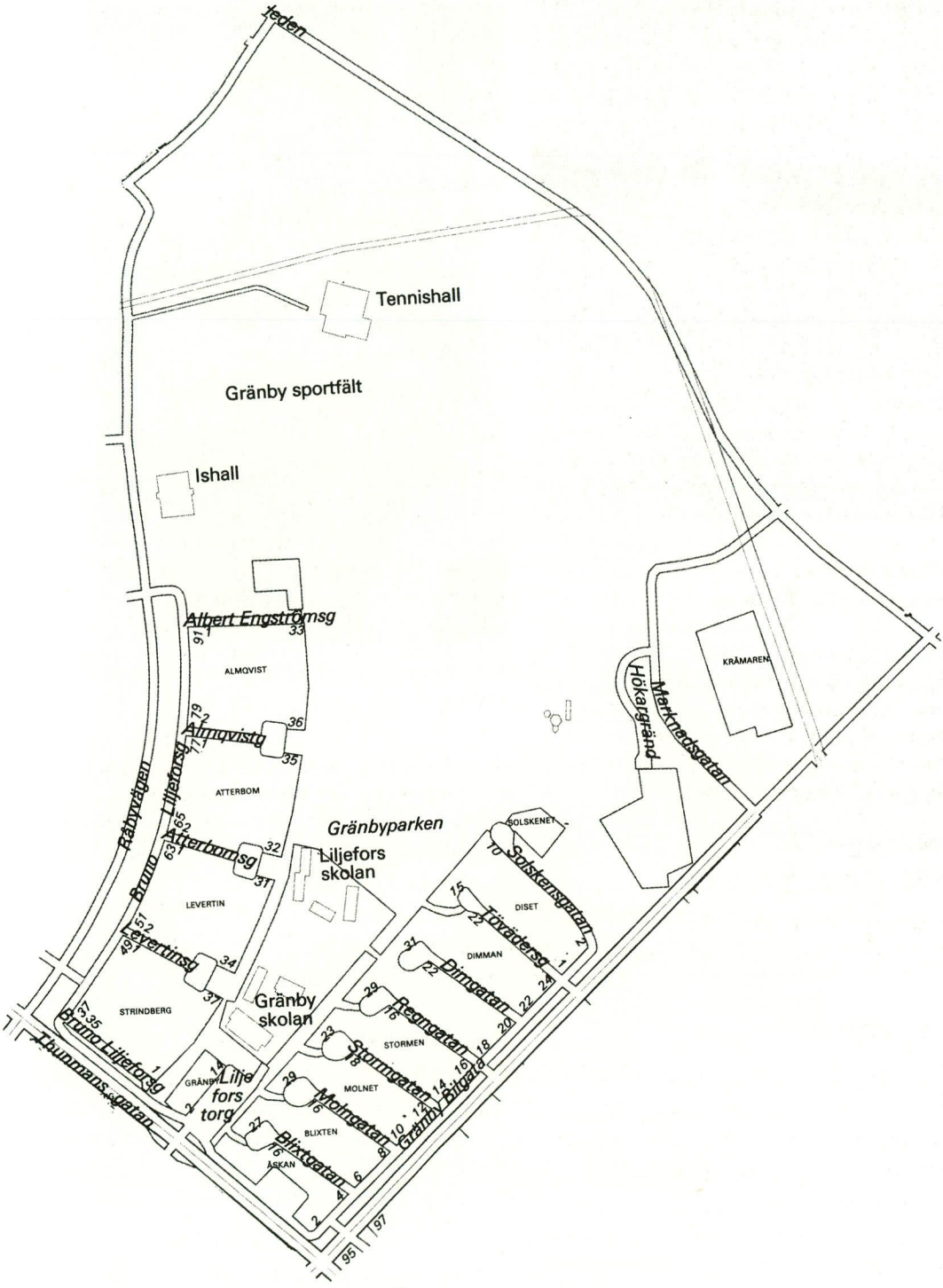
Tennishall
Gränby sportfält
Ishall
Albert Engströmsg
ALMQVIST
Almqvistg
ATTERBOM
Atterbomsg
LEVERTIN
Levertinsg
STRINDBERG
Bruno Liljefors väg
Bruno Liljefors sg
Thunmans gatan
Gränby skolan
Liljefors skolan
Gränbyparken
Liljefors torg
GRÄNBY
BLIXTEN
ÅSKAN
Blixtgatan
MOLNET
Molngatan
STORMEN
Stormgatan
Regngatan
DIMMAN
Dimgatan
DISET
Töväderg
SOLSKENET
Solskensgatan
Gränby Bilgata
Hökargränd
Marknadsgatan
KRÅMAREN
Teden

Albert Engströmsgatan 1965

Kategori »svenska författare». Konstnären och författaren Albert Engström (1869–1940) studerade en kort tid i Uppsala och blev 1927 hedersdoktor vid Uppsala universitet.

Almqvistgatan 1965

Kategori »svenska författare». Carl Jonas Love Almqvist (1793–1866). Han var av gammal upplandssläkt med rötter i Almunge. 1808–14 studerade han i Uppsala.

Atterbomsgatan 1965

Kategori »svenska författare». Per Daniel Amadeus Atterbom (1790–1855), författare och litteraturhistoriker, professor i teoretisk filosofi vid Uppsala universitet 1828, i estetik och modern litteratur 1835.

Blixtgatan 1960

Kategori »väderlekstyper».

Bruno Liljeforsgatan 1965

Kategori »svenska författare». Bruno Liljefors (1860–1939), konstnär och författare, född i Uppsala.

Dimgatan 1960

Kategori »väderlekstyper».

Gränby bilgata 1960

Gatan är avsedd som lokal trafikled för infart till de olika tvärgatorna. Jfr *Gärdets bilgata* i stadsdelen Kvarngärdet.

Gränbyparken 1960

Hökargränd 1970

Vid Gränby köpcentrum (*hökare* 'matvaruhandlare').

Levertinsgatan 1965

Kategori »svenska författare». Oscar Levertin (1862–1906), författare, litteraturhistoriker och kritiker. Han disputerade i Uppsala för doktorsgraden i ämnet litteraturhistoria 1888.

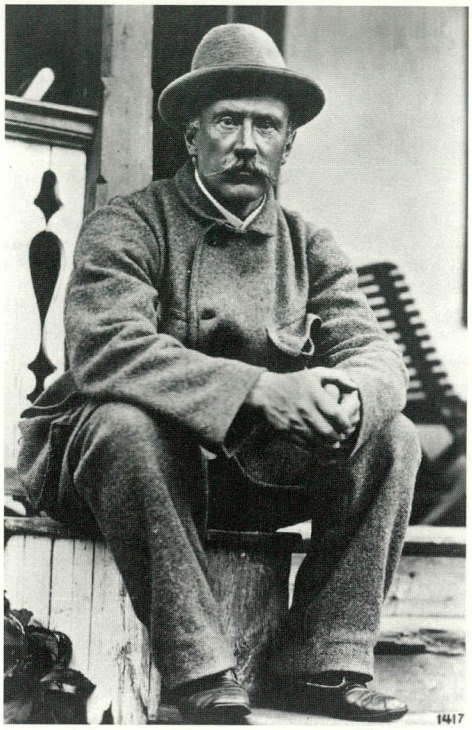

Konstnären Bruno Liljefors (1860–1939). Vykort u.å., UUB.

Liljefors torg 1980

Nära *Bruno Liljeforsgatan.*

Marknadsgatan 1970

Vid Gränby köpcentrum.

Molngatan 1960
Regngatan 1960

Kategori »väderlekstyper».

Råbyvägen 1962

Råby är en by i Vaksala socken, belägen i vägens tänkta förlängning.

Solskensgatan 1960
Stormgatan 1960

Kategori »väderlekstyper».

Tövädersgatan 1969
Skurgatan 1961 Levan.

Kategori »väderlekstyper». Gatan fick ursprungligen (1960) namnet *Skurgatan*, vilket på begäran av Posten ändrades på grund av förväxlingsrisk med *Skruvgatan* och *Sturegatan*.

Vaksalagatan, se stadsdelen Centrum.

Österleden, se stadsdelen Nyby.

HUSBYBORG

Stadsdelens namn är lånat från gården Husbyborg (Husbyborg ek Ulleråkers hd 1861), utflyttad från byn Husby vid laga skiftet, då den sannolikt fick sitt namn.

Gatunamnen har alla lokal anknytning. Kvartersnamn saknas.

Bärbyleden, se stadsdelen Berthåga.

Börjegatan, se stadsdelen Luthagen.

Fyrisvallsgatan, se stadsdelen Luthagen.

Husbyborgsvägen 1986, se stadsdelsnamnet.

Husbyvägen 1960, se stadsdelsnamnet.

Sörgårdsvägen 1960
Vid vägen ligger gården Sörgården (ek 11I 8a).

Överbyvägen 1960
Vägen leder till gården Överby (ek 11I 8a).

KUNGSÄNGEN

Ännu i slutet av 1800-talet slutade stadsbebyggelsen vid Kungsängstull vid Strandbodgatan. Där vidtog det stora ängsområdet Kungsängen, som lånat sitt namn åt stadsdelen. Kungsängen sträckte sig fram till Kuggebro (se områdesnamnet *Kuggebro*, kap. IV:2b) och tillhörde ursprungligen den kungsgård som fram till 1540-talet låg någonstans invid den sydligaste utkanten av staden nära ån (DMS 1:2 s. 222, 255).

För de gamla kvartersnamnen *Bryggaren*, *Hästen* och *Örnen* se kap. III:2b. I samband med stadsplaneändringar på 1870-talet i enlighet med 1859 års stadsplan gjordes kvartersindelningen i området mellan Bredgränd och Hamnesplanaden delvis om, och kvarteren gavs namn hämtade från de fornnordiska hjälte- och gudasagorna (kategori »fornnordiska hjälte- och gudasagor», varom se närmare stadsdelen Centrum): *Atle* (tidigare *Jungfrun*), *Brynhild* (tidigare *Gropen*), *Fjalar*, *Grimhild* (numera nordvästra delen av kv. Högne), *Gudrun* (tidigare nordvästra delen av kv. Bävern), *Gugner*, *Gunnar* (tidigare *Lekatten*), *Hamder* (ingick tidigare i kv. Draken, nu nordvästra delen av kv. Svanhild), *Hugin*, *Högne* (ingick tidigare i kv. Kaplansvreten, jfr *Grimhild*), *Menja* (nu nordvästra delen av kv. Hovstallängen), *Munin*, *Sigurd* (tidigare sydöstra delen av kv. Bävern), *Sleipner* (nu nordvästra delen av kv. Hu-

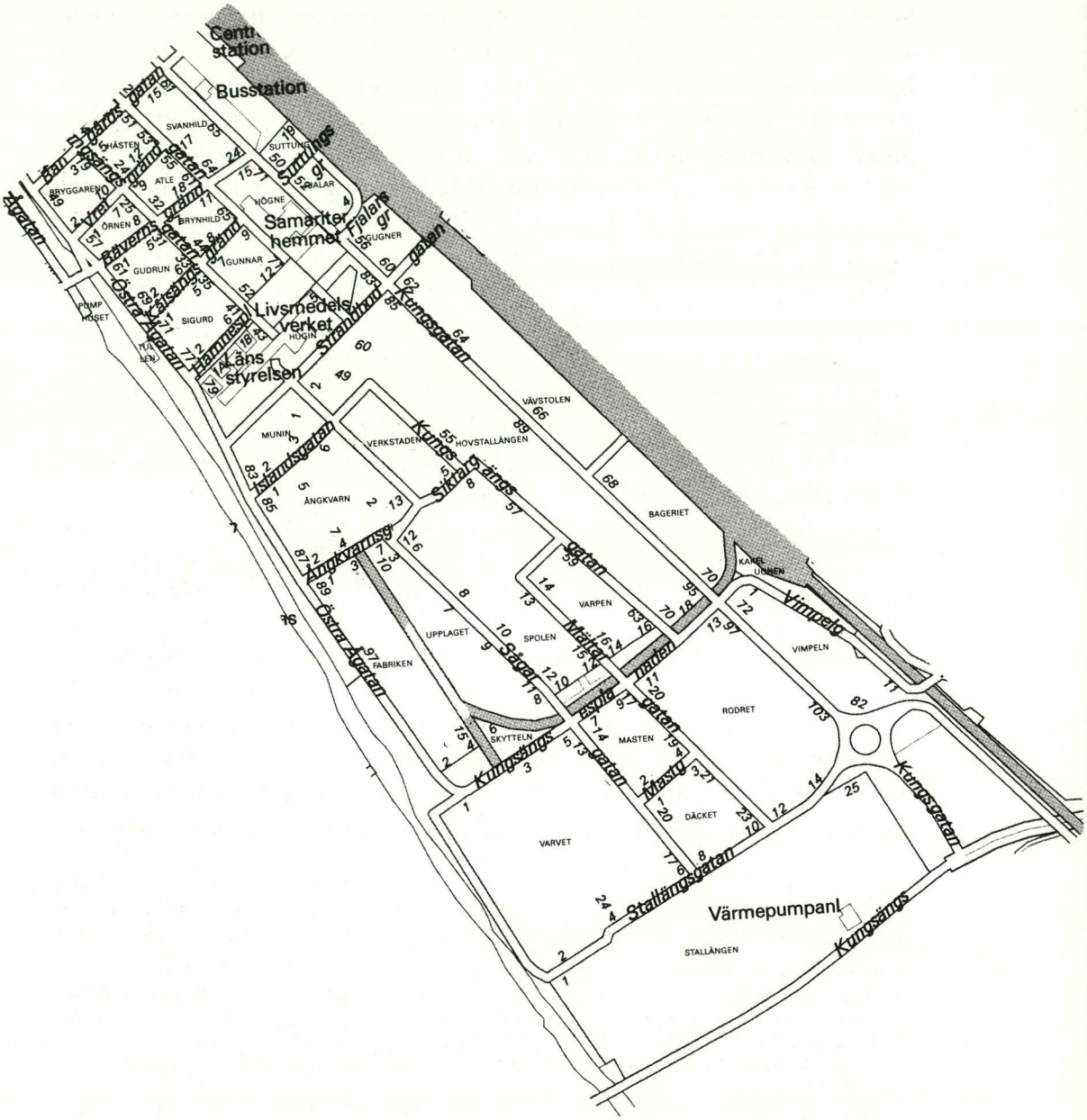

gin), *Suttung*, *Svanhild* (ingick tidigare i kv. Draken, jfr *Hamder*) och *Urd* (nu nordvästra delen av kv. Vävstolen). Se vidare stadsdelen Centrum.

Konung Gjuke och *Grimhild* hade barnen *Högne*, *Gunnar* och *Gudrun*. *Hamder* var son till Gudrun och konung Jonakr, *Svanhild* till Gudrun och *Sigurd* Fafnesbane. Till valkyrian *Brynhild*, syster till *Atle*, försökte Gunnar fria men kunde ej tränga igenom den eld som omgav Brynhilds boning. På sin

häst Grane klarade i stället svågern Sigurd Fafnesbane elden, och i Gunnars gestalt äktade han falskeligen Brynhild. Då sveket upptäcktes eggade Brynhild Gunnar att dräpa Sigurd och tog så själv sitt liv (jfr *Regins väg*, stadsdelen Gamla Uppsala). *Urd* var en av de tre ödesgudinnorna (nornorna). Jättinnan *Menja* sattes tillsammans med sin syster Fenja att som trälinna mala guld, fred och lycka på Grottekvarnen, ägd av kung Frode i Danmark, men då ingen vila unnades dem, malde de Frodes undergång. *Hugin* och *Munin* var guden Odens allvetande korpar, *Sleipner* hans åttafotade häst och *Gungner* hans spjut, som aldrig förfelade sitt mål. För namnen *Fjalar* och *Suttung* se nedan under gatunamnen *Fjalars gränd* och *Suttungs gränd*.

Kvartersnamnen i den sydöstra delen av Kungsängen anknyter dels till områdets småindustrier, kategori »industrier» (*Bageriet, Fabriken, Kakelugnen, Upplaget, Verkstaden, Ångkvarnen*; *Skytteln, Spolen, Varpen, Vävstolen*), dels till det intilliggande småbåtsvarvet i Fyrisån, kategori »båtar» (*Däcket, Masten, Rodret, Varvet, Vimpeln*). För namnet *Hovstallängen* se *Stallängsgatan*.

I den äldsta, norra, delen av stadsdelen, mellan Bangårdsgatan och Kålsängsgränd, är gatunamnen ett arv från 1600- och 1700-talen. Under det sena 1800-talets bebyggelseexpansion söderut tillkom *Hamnesplanaden* och *Strandbodgatan*. När Kungsängens industriområde byggdes ut fr.o.m. 1920-talet, gavs gatorna där, liksom också kvarteren, namn med anknytning till områdets småindustrier. Under de följande decennierna, framförallt på 1970- och 1980-talen, har gatunätet flera gånger ändrat utformning. Därvid har en del gatu- och parknamn försvunnit, nämligen *Industrigatan, Islandsparken, Kolargatan, Mjölnargatan* och *Vävargatan*. Namnen *Mastgatan* och *Vimpelgatan* anknyter till den intilliggande småbåtshamnen i Fyrisån (kategori »båtar»).

Bangårdsgatan, se stadsdelen Centrum.

Bäverns gränd

Bäffwers Gathan 1671 Booman s. 30, Caplans Granden (sic!) Hoffstedt s. 13, Caplans Gatan 1702 ib. s. 72, 74, 78, Bäfwers- eller Capellansgränden 1770 Brolin, Bäfvers eller Kapellans Gränden 1822 Ridderbielke, ... Bävers Gränd.na 1842 Way, Bäfvers Gränden 1855 Taube, Bäfverns Gränd 1882 Schumburg.

Namnet är givet efter det vid gatan liggande kvarteret Bävern (Qwarteret Bäfwern 1671 Booman s. 22, 38), som på 1880-talet delades upp i de två nuvarande kvarteren Gudrun och Sigurd (jfr *Tvärgatan*). Vid kvartersindelningen efter 1600-talets stadsreglering gavs flera kvarter söder om Stora Torget namn efter olika djur och stjärntecken, bl. a. *Näktergalen, Duvan, Lejonet, Draken, Hästen, Örnen* och *Jungfrun*. Gatans alternativa namn *Kaplansgatan* åsyftar Kaplansvreten (Caplans wreeten 1671 Booman s. 31), ett åkerområde ungefär motsvarande nuvarande kv. Högne, dit gatan ledde. Vreten hade väl ägts av någon *kaplan* 'lägre präst, hjälppräst'. Jfr *Kålsängsgränd*.

Dragarbrunnsgatan, se stadsdelen Centrum.

Fjalars gränd 1967

Namnet är givet efter det intilliggande kvarteret Fjalar (kategori »fornnordiska hjälte- och gudasagor»). Fjalar var i nordisk mytologi en dvärg, som tillsammans med dvärgen Galar dräpte den vise Kvaser. Av dennes blod, blandat med honung, bereddes det s. k. skaldemjödet, som jätten Suttung

senare kom i besittning av och satte sin dotter Gunnlod att vakta. Genom att överlista Gunnlod lyckades Oden få del av skaldemjödet, som han därefter delade ut till alla goda skalder. Jfr den intilliggande *Suttungs gränd*.

Hamnesplanaden

Hamngatan 1875 Backhoff, Hamn Gatan 1882 Schumburg, Hamn-Esplanaden 1884 Wåhlberg, Hamn Esplanaden 1889 Wåhlberg.

Gatan leder till hamnen i Fyrisån. I Henning Taubes stadsplan från 1857 var ett område längs den då planlagda gatan avsatt för ett järnvägsspår ner mot hamnen. Då detta inte förverkligades, gjordes gatan i stället bredare (Ehn 1991 s. 140).

Ordet *esplanad*, som även ingår i *Luthagsesplanaden* och *Kungsängsesplanaden*, har innebörden 'bred, trädplanterad gata'. Det är lånat från franskans *esplanade* och ytterst från spanskans *esplanada* (av *esplanar* 'utjämna'). Det användes ursprungligen om öppna platser framför befästningsverk. Den moderna betydelsen har uppstått på grund av att promenader ofta anlades på dessa gamla esplanader.

Hamnplan

Islandsgatan 1770 Brolin, Islandet 1773 Busser, ... Islands-gatorna 1842 Way, Islandet 1858 Liunggren, Ångbåts hamnen 1882 Schumburg, Hamnplan 1909 Laurell.

Vid Uppsalas gamla ångbåtshamn i Fyrisån nedanför Islandsbron. För de äldre namnen *Islandsgatan* och *Islandet*, som på de anförda kartorna betecknar både nuvarande Hamnplan och Östra Ågatan, se närmare under *Islandsbron*.

Islandsbron 1944

Munkabro 1666 Schefferus s. 162, Munk Bron 1702 Hoffstedt s. 13, Islands bro 1842 Way, Islandsbron 1842 Bergman s. 7, 1855 Taube.

För det äldre namnet *Munkbron* se kap. II:4e. Bron förstördes ofta av vårflödet i ån, så 1684 och 1692, och återuppbyggdes inte efter den stora stadsbranden 1702 (Herdin 1929 s. 179). Någon ny bro uppfördes inte förrän 1841 (Bergman 1842 s. 7, Kjellberg 1914 s. 44). Denna fick namnet *Islandsbron* efter stadsdelen Islandet. *Islandet* var under medeltiden namnet på den sydligaste av de tre stadsdelarna öster om ån, norr och söder om nuvarande Islandsbron. Namnet syftar sannolikt på att stora delar av det intilliggande området, där ån då vidgade sig till en grund sjö, var isbelagda vintertid. Årligen hölls på isen i januari-februari den stora distingsmarknaden. Framemot 1800-talets senare hälft kom namnet *Islandet* att beteckna hamnområdet söder om Islandsbron. Om namnet se vidare Wahlberg 1986a s. 29 ff. Den nuvarande bron byggdes 1956–57 och ersatte då en bro från 1906 (Kjellberg a.a., SF s. 130).

Jfr 1600-talsnamnen *Islandsgatan* samt *Islandslånggatan*, ett äldre namn för den medeltida Vårfrugatans, nuvarande Östra Ågatans, nedre del (se kap. II:4b). Under slutet av 1700-talet kallades nuvarande Östra Ågatans sträckning omedelbart söder om Islandsbron, inklusive nuvarande Hamnplan, för *Islandsgatan* och *Islandet* (se *Hamnplan* och *Östra Ågatan*).

Enligt uppteckningar från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) kallades bron förr även *Skeppsbron*, väl på grund av läget invid hamnen och kanske med anspelning på det likalydande namnet i Stockholm. Nedanför bron mot Ångkvarn fanns enligt samma uppteckningar en skridskobana (i början av seklet?).

Islandsgatan

1932 Nohldén.

Gatan har fått sitt namn efter belägenheten söder om den gamla stadsdelen Islandet, varom se närmare under *Islandsbron*. Ett 1632 omnämnt *Islandsgatan* betecknade en längre norrut belägen gata (se kap. II:4b).

Järnvägsparken

Vid järnvägsstationen.

Kungsängsesplanaden 1944

Efter belägenheten i stadsdelen Kungsängen. För namnets senare led *esplanad* se *Hamnesplanaden*.

Islandsbron och Hamnplan före 1863. Foto UUB.

Gatunamnskommittén hade 1943 föreslagit namnet *Gillbergsesplanaden* efter Gillbergska barnhemmet, som legat vid ån invid gatan, och vars verksamhet 1926 flyttades till en ny byggnad vid Sysslomansgatan (jfr *Gillbergska genomfarten*, stadsdelen Fjärdingen). Efter återremittering från stadsfullmäktige föreslogs i stället det nuvarande namnet (UST 1944 A:6 s. 13, B:1 s. 5).

Kungsängsgatan, se stadsdelen Centrum.

Kungsängsgränd 1990

Kungsängsleden 1984

Trafikled, som sträcker sig över den gamla Kungsängen, varom se stadsdelsnamnet.

Kungsängstorg

ak 1887, 1909 Laurell.

Torget har i folkmun kallats *Kobacken*, *Kotorget* och, vanligast, *Svintorget*. Enligt en uppteckning från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) såldes här grisar första tisdagen i varje månad. För det officiella namnet se vidare stadsdelsnamnet *Kungsängen*.

Kungsängsvägen 1932

Kålsängsgränd

Capplans Gatan 1671 Booman s. 32, Kålsängs Tä 1770 Brolin, 1822 Ridderbielke, Kålsängs Gr. 1855 Taube.

Kartorna fram till 1855 upptar enbart en blindgränd från Kungsängsgatan ungefär fram till nuvarande Dragarbrunnsgatan (som inte förlängdes hit förrän efter 1850-talet). Namnet *Kaplansgatan* åsyftar Kaplansvreten, dit gatan ledde, varom se under *Bäverns gränd*. I Kaplansvreten noteras hos Booman 1671 (s. 31) *kålsängar*, d.v.s. 'kålodlingar'. Hos Hoffstedt 1702 (s. 74) saknar gränden namn (hos denne kallas i stället nuvarande Bäverns gränd för *Caplans Gatan*). *Kålsängs tä*, gatstumpens namn 1770 och 1822, var alltså välmotiverat. *Tä* är ett uppländskt dialektord med betydelsen 'väg med stängsel längs sidorna; kreatursgata'. Denna del av staden var länge en lantlig idyll. Gatan utsträcktes under 1850-talet till ån (Ehn 1991 s. 138 med n. 6 s. 189). Enligt Claes Annerstedt (S 139:ac s. 489) skedde detta efter 1853, ty 2 juli detta år kallade rektor och magistraten de röstberättigade att sammanträda för att verkställa det 1850 30/11 fattade beslutet att anlägga ny gränd över kv. Bävern från Kungsängsgatan till Islandet. Ännu hos Taube 1855 saknas dock denna del av gatan, medan Liunggren 1858 markerar den liksom också förlängningen mot Kungsgatan. Jfr *Marielundsgatan*, stadsdelen Fålhagen.

Mastgatan 1958

Namnet är givet efter det intilliggande kv. Masten (kategori »båtar»). Detta har, liksom de angränsande kvarteren Varvet, Däcket, Rodret och Vimpeln, fått sitt namn i anknytning till områdets småbåtsvarv vid Fyrisån. Jfr *Vimpelgatan.*

Muningatan 1987

Namngiven efter det intilliggande kv. Munin (kategori »fornnordiska hjälte- och gudasagor»). Munin var en av guden Odens två allvetande korpar.

Mältargatan 1932

Kategori »industrier». Namngiven efter belägenheten nära gamla Upsala Ångqvarn i kv. Verkstaden – gatan fortsatte tidigare längre norrut in i detta kvarter. Kvarnen inrymde förr även en jästfabrik, där sädesråvaran av en *mältare* bereddes till malt i mälteriet (jfr *Ångkvarnsgatan*).

Samaritergränd 1991

Gränden, tidigare en del av Hamnesplanaden, ligger intill Samariterhemmets sjukhus.

Siktargatan 1932

Kategori »industrier». Namngiven efter belägenheten nära gamla Upsala Ångqvarn (jfr *Ångkvarnsgatan*). En *siktare* är en person som siktar mjöl.

Stallängsgatan 1943

Namngiven efter belägenheten på den gamla Hovstallängen, som nu till största delen motsvaras av Kungsängens industriområde. Hovstallängen var den del av Kungsängen som ursprungligen tillhörde hovstallet (Hofstall Statens Kungsäng 1858 Liunggren, Hofstallstatens Kungsäng, Hofstallängen Ödman-Löfvén 1866 Litt. E, Litt. G); med *hovstalläng* förstås en kronolägenhet för vilken arrendet ingått till hovstallet i form av hö.

Strandbodgatan

Ringgatan 1875 Backhoff, Strandbod Gatan 1882 Schumburg, Strandbod gatan 1884 Wåhlberg.

Namnet åsyftar äldre bodbebyggelse vid Fyrisån, där gatan börjar. Redan på Boomans karta 1671 (s. 38) upptas »Strandbodherne» på norra sidan av stadsdikets utlopp i ån mellan nuvarande Kålsängsgränd och Hamnesplanaden. Hoffstedt 1702 (s. 78, 80) upptar c:a 40 strandbodar belägna på ömse sidor om utloppet; även Brolin 1769/70 noterar strandbodar på samma plats. Allteftersom staden växte mot söder, tillkom ytterligare strandbodar. På en uppteckning från 1942 (H. Lindberg, OAU dep.) berättar meddelarna att det förr var fullt med packbodar på Strandbodgatan, hela vägen ner mot ån. I dessa packbodar hade stadens handlare sina förråd av varor, vilka fraktades till staden med båtar på Fyrisån. En stor del av bodarna revs under 1800-talets två sista decennier, då gasverk och elektricitetsverk byggdes i kv. Munin. Namnet *Ringgatan* är endast känt från Backhoff 1875.

Suttungs gränd 1967

När Kålsängsgränd mellan Dragarbrunnsgatan och Kungsgatan i mitten av 1960-talet lades igen till kvartersmark genom utbyggnaden av Samariterhemmets sjukhus, gavs gränsens sträckning på andra sidan Kungsgatan namnet *Suttungs gränd* efter det intilliggande kvarteret Suttung (kategori »fornnordiska hjälte- och gudasagor»). Suttung var i nordisk mytologi en jätte, från vilken Oden rövade det dyrbara skaldemjödet (se närmare *Fjalars gränd*).

Sågargatan 1932

Kategori »industrier». När gatan fick sitt namn, fanns vid dess början Kallenbergs såg.

[Tvärgatan]

Twär Gathan 1671 Booman s. 28, twärgatan ?1669–83 Upsala Stads planta, Bäfwerz Gatan 1702 Hoffstedt s. 68, 72, (Gräs Gränden 1855 Taube).

De anförda namnen avser en gata, vars sträckning ungefär motsvarar nuvarande Dragarbrunnsgatan mellan Bangårdsgatan och Bäverns gränd (jfr *Bäverns gränd*). Den

kom småningom att uppfattas som en sydlig förlängning av Bangårdsgatans föregångare Gräsgränden, så hos Taube 1855.

Vimpelgatan 1968

Namnet är givet efter det intilliggande kv. Vimpeln (kategori »båtar»). Detta har, liksom de angränsande kvarteren Varvet, Däcket, Rodret och Masten, fått sitt namn efter områdets småbåtsvarv vid Fyrisån. Jfr *Mastgatan*. I anslutning till kategorin »uppländska ortnamn» i den angränsande stadsdelen Boländerna hette gatan före 1968 *Nåntunagatan* (så äldst Nohldén 1943). Detta namn byttes ut till undvikande av förväxling med *Nåntunavägen*, varom se stadsdelen Nåntuna.

Vindbrovägen 1948

Vägen löper över Fyrisån på en vindbro. En vindbro över ån ungefär mitt för nuvarande Ulleråkers sjukhus, 300-400 meter norr om den nuvarande, finns utmärkt redan på 1600-talskartor (wind Broon 1635 LMV B 70–1:7, Windbroon 1663 LMV B 70–1:1); den finns även omnämnd i akademiska konsistoriets protokoll 1636 (UUak 1 s. 302).

Vretgränd

Wreet Gränden 1671 Booman s. 36, 37, Wreet gatan ib. s. 30, Wret Gränden 1702 Hoffstedt s. 68, 72, [Omnämnande 1735 av Vantmakaregränd, se S 139:ad s. 20], Wantmakare- eller Wretgränden 1770 Brolin, Wantmakare eller Wret Gränden 1822 Ridderbielke, Wantmakare ... Gränd.na 1842 Way, Wret Gränden 1855 Taube, Wret Gränd 1882 Schumburg.

Gatans namn åsyftar väl åker- och trädgårdsvretar i östra delen av nuvarande kv. Svanhild, fram till 1880-talet kallat *Kålbo*. Hos Booman 1671 (s. 26) upptas i detta kvarter till största delen trädgårdsmark. Alternativnamnet *Vantmakaregränden* är enligt K. W. Herdin (1929 s. 88) givet efter vantmakaren Sven Pedersson, antagen som borgare 1662; Booman 1671 (s. 37) upptar vid Vretgränden i kv. Örnen *wantmakarens G[ård]*. En vantmakare (äldst *vantsnidare*, av tyskans (*Ge*)*wantschneider*) tillverkade inte vantar utan kläde och idkade även försäljning av sådant (KL 14 sp. 500 f.). Enligt Claes Annerstedt (S 139:ac s. 543) omtalas namnet *Vandtmakaregränd* i stadens tidningar 1821, 1828 och 1844.[67]

Ångkvarnsgatan 1932

Kategori »industrier». Namngiven efter Uppsala ångkvarn, som byggdes 1864 i det intilliggande kv. Ångkvarnen (Kant 1924 s. 7, 16, Ljungberg 1949 s. 22, Ullenhag 1984 s. 92 f.). Företaget ombildades 1874 som Upsala Ångqvarns AB (numera Nord Mills AB).

Östra Ågatan, se stadsdelen Centrum.

KVARNGÄRDET

Stadsdelen Kvarngärdet har sitt namn efter det stora gärde som på äldre kartor benämns *Norra Väderkvarnsgärdet* (Norra Wäderqwarns gärdet 1699 Hoffstedt registerbladet, Norra Wäderqvarns gärdet 1858 Liunggren). Det omfattade ungefärligen ett område begränsat av nuvarande Råbyvägen, Tycho Hedéns väg, Vaksalagatan och Torkelsgatan, d.v.s. den del av stadsdelen som nu i dagligt tal går under namnet *Kvarngärdet*. Södra Väderkvarnsgärdet fanns på andra sidan nuvarande Vaksalagatan. Gärdenas namn åsyftar här tidigare belägna väderkvarnar. Från 1600-, 1700- och 1800-talen är ett par sådana kvarnar kända från området kring nuvarande Väderkvarnsgatan, varom se *Väderkvarnsgatan*, stadsdelen Fålhagen.

Kvarteren mellan järnvägen och Väderkvarnsgatan tillkom i samband

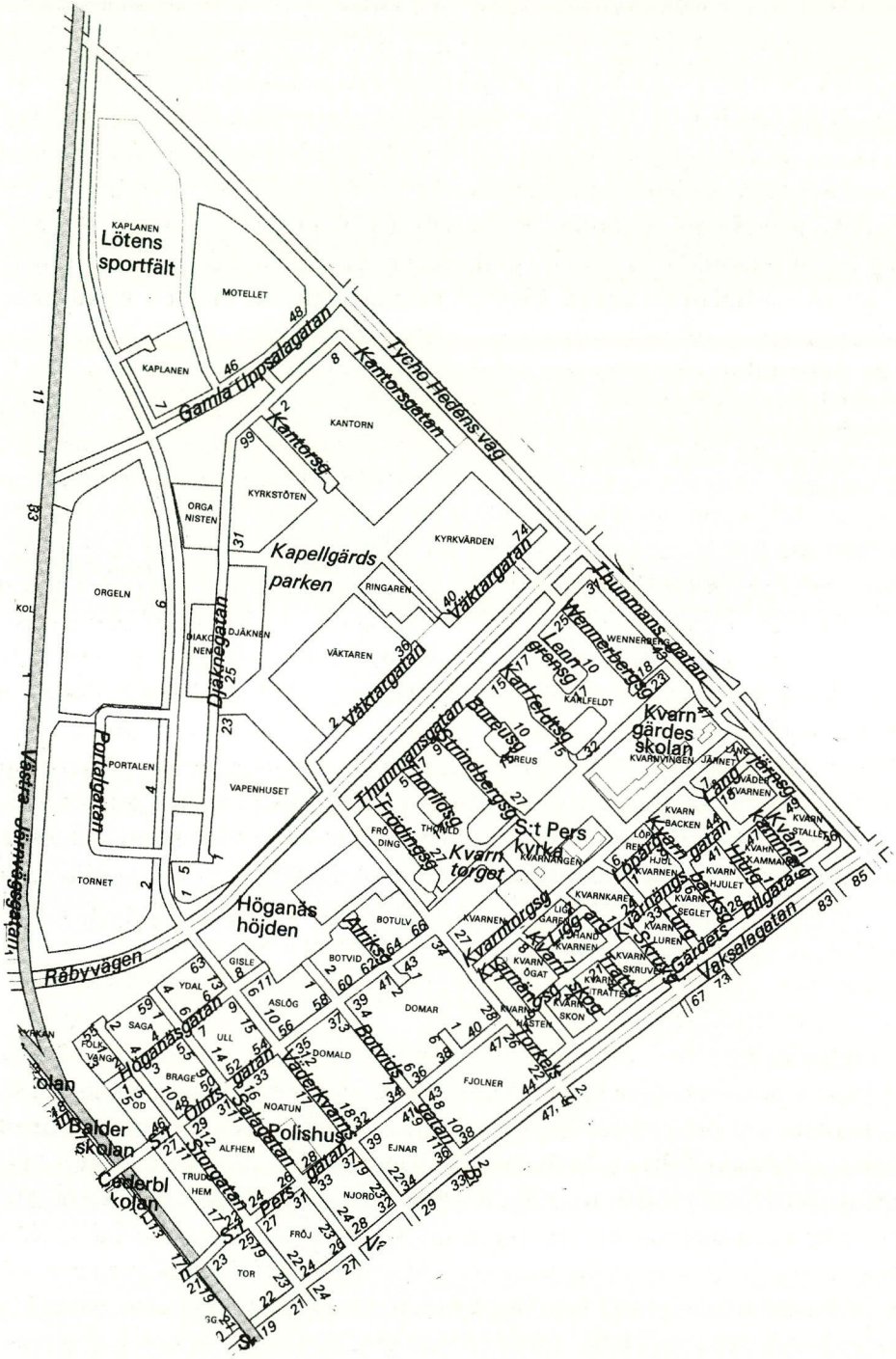
KAPLANEN
Lötens sportfält
MOTELLET
KAPLANEN
Gamla Uppsalagatan
Kantorsgatan
Tycho Hedens väg
KANTORN
KYRKSTÖTEN
ORGA NISTEN
KYRKVÄRDEN
Kapellgårds parken
ORGELN
RINGAREN
Väktargatan
DJÄKNEN
Djäknegatan
VÄKTAREN
Thunmans gatan
WENNERBERG
KARLFELDT
Kvarn gärdes skolan
KVARNVINGEN
JÄNNET
VÄDEN
KVARNEN
Portalgatan
PORTALEN
VAPENHUSET
Thunbergsg
Thorilds g
Frödings g
THOMÉ
FRÖDING
Kvarn torget
S:t Pers kyrka
KVARNRINGEN
KVARN BACKEN
KVARN STALLET
KVARN KAMMAREN
KVARN HJULET
TORNET
Höganäs höjden
Råbyvägen
BOTULV
BOTVID
KVARNEN
KVARNKARET
SEGLET
KVARN LUREN
KVARN SKRUVEN
KVARN ÖGAT
KVARN TRATTEN
KVARN SKON
GISLE
ASLÖG
DOMAR
YDAL
SAGA
ULL
DOMALD
FJOLNER
BRAGE
NOATUN
ALFHEM
EJNAR
TRUDH
HEM
NJORD
FRÖJ
TOR
Polishuset
Cederbl kolan
Vaksalagatan
Bulgarg
Kvarngatan
Kvarnbergsg
Kvarnbergsgatan
Kvarnbergsplan
Kvarnbergsbacken
Kvarnbergsvägen
Kvarnbergsgatan
Kvarnbergsg

med stadsplaneändringar på 1870-talet i enlighet med 1859 års stadsplan. Kvarteren gavs därvid namn hämtade från de fornnordiska hjälte- och gudasagorna (kategori »fornnordiska hjälte- och gudasagor», varom se närmare stadsdelen Centrum). *Noatun* var boning för guden *Njord*, *Ull*, envigens, bågskyttets och skidlöpningens gud, bodde i *Ydal* (isl. *Ydalir*), fruktbarhetsguden *Fröj* (Frö) i *Alfhem* och åskguden *Tor* i *Trudhem*. *Od* var enligt Snorre Sturlasson make till gudinnan Fröja, vilkens boning var *Folkvang*. *Brage* var skaldekonstens gud och *Saga* en gudinna omtalad i Eddadikten Grímnismál.

En ny stadsplan, fastställd 1880, upptar en rad kvarter mellan Salagatan och nuvarande Torkelsgatan, vilka i anslutning till föregående namngrupp gavs namn tillhörande kategorin »fornnordiska personnamn», varom se närmare stadsdelen Fålhagen: *Botvid* (nu *Botvid* och *Botulv*), *Gisle*, *Aslög*, *Ejnar*, *Domar*, *Domald* och *Fjolner* (de tre sistnämnda innehåller namn på medlemmar av ynglingaätten, svearnas gamla kungasläkt; hit hör även det senare tillkomna *Alrik*, varom se *Alriksgatan*).

När det s. k. Norra Väderkvarnsgärdet (jfr stadsdelsnamnet *Kvarngärdet* ovan) bebyggdes kring 1960, fick områdets gator och kvarter namn tillhörande kategorin »kvarntermer». De kvartersnamn för vilka inte finns motsvarande gatunamn är: *Handkvarnen*, *Hjulkvarnen*, *Kvarnen*, *Kvarnkaret* ('hölje av trä kring kvarnstenarna', Wadström 1952 s. 178 ff.), *Kvarnseglet* ('segel av segelduk på kvarnvinge', Wadström 1984 s. 76 f.), *Kvarnstallet*, *Kvarnvingen*, *Kvarnängen*, *Kvarnögat* ('cirkelrunt hål i kvarnstenens centrum', Wadström 1984 s. 13 f.) och *Väderkvarnen*. I området närmast norr om Norra Väderkvarnsgärdet, bebyggt vid samma tid, gavs gator och kvarter namn tillhörande kategorin »svenska författare». Enligt protokoll från gatunamnskommitténs sammanträde 10.9.1962 är det fråga om berömda uppländska författare och svenska författare med anknytning till Uppsala. Kategorin »svenska författare» kom senare till användning även i anslutande områden i stadsdelarna Gränby och Löten.

Området norr om Råbyvägen fick, när det bebyggdes i mitten av 1960-talet, namn inom kategorin »kyrkotermer», anknytande till dess gamla namn *Kapellgärdet* (Capell gerdet 1540 DMS 1:2 s. 219, Cappel gärdet 1699 Hoffstedt s. 5, Capell-Gärdet 1770 Brolin, Capellgärdet 1858 Liunggren). Det gärde som på kartorna från 1600-, 1700- och 1800-talen kallas *Kapellgärdet* utgör troligen endast en mindre del av det ursprungliga (se DMS 1:2 s. 220). Den direkta bakgrunden till namnet är inte känd. Hithörande gatunamn är *Djäknegatan*, *Kantorsgatan*, *Kapellgärdsparken*, *Portalgatan* och *Väktargatan*. Hithörande kvartersnamn utan motsvarande gatunamn är: *Diakonen*, *Kaplanen*, *Kyrkstöten*, *Organisten*, *Orgeln*, *Ringaren*, *Tornet* och *Vapenhuset*. Som synes ingår i denna namngrupp främst beteckningar för olika kyrkliga funktionärer, företrädesvis äldre sådana.

Alriksgatan 1943

Namngiven efter kv. Alrik (kategori »fornnordiska personnamn»), nu ingående i kv. Domar (jfr *Domargatan*). Alrik var en medlem av ynglingaätten, svearnas gamla kungasläkt.

Botvidsgatan 1936 (1980 förlängning, f. d. norra delen av S:t Göransgatan)

Namnet är givet efter kv. Botvid (kategori »fornnordiska personnamn»); helgonet Botvid var en av Södermanlands två apostlar. För namnet *S:t Göransgatan*, som numera enbart avser gatans förlängning på andra sidan Vaksalagatan, se under stadsdelen Fålhagen.

Bureusgatan 1962

Kategori »svenska författare». Forn- och språkforskaren Johannes Bureus (1568–1652), prästson från Åkerby norr om Uppsala, utgav ett flertal skrifter om fornminnen och runor och skrev även dikter.

Djäknegatan 1965

Kategori »kyrkotermer». Som *djäkne* betecknades förr lärjungar i lärdomsskolor (oftast i stiftsstädernas s. k. katedralskolor); de kunde ibland också delta i lägre kyrkliga förrättningar. Till det högre prästerskapet i en medeltida svensk domkyrka räknades bl. a. en *ärkedjäkne*.

Ordet *djäkne* är en svensk form av latinets, ytterst från grekiskan stammande, *diaconus* (på ömse sidor om Djäknegatan finns kv. Diakonen och Djäknen). I den tidiga kristna kyrkan vårdade diakonerna sjuka och fattiga och var biskopens medhjälpare i gudstjänsterna. Inom Svenska kyrkan handhar diakonerna främst församlingens världsliga angelägenheter.

Domargatan 1954

När de två kvarteren Domar och Alrik sammanslogs till ett kvarter, nuvarande kv. Domar, och Alriksgatan därvid delades, gavs delen närmast S:t Persgatan namnet *Domargatan* efter kv. Domar (kategori »fornnordiska personnamn»), ett namn som på grund av formen utan genitiv-*s* i fogen tyvärr ger felaktiga associationer. Domar var enligt den isländska Ynglingatal och Snorre Sturlassons Ynglingasaga en konung av ynglingaätten, son till Domald.

Frödingsgatan 1962

1961 Levan.

Kategori »svenska författare». Gustaf Fröding (1860–1911) studerade i Uppsala och tillbringade en tid som patient på Ulleråkers sjukhus.

Gamla Uppsalagatan, se stadsdelen Svartbäcken.

Gärdets bilgata 1960

Lokal genomfartsgata för biltrafik på Norra Kvarngärdet. Jfr *Gränby bilgata* i stadsdelen Gränby.

Hjulgatan 1960

Kategori »kvarntermer» (invid kv. Kvarnhjulet).

Höganäsgatan 1925

Linnégatan 1882, 1889 Wåhlberg, Linnégatan öster om järnvägen 1925 UST 1925 B:5 s. 28.

Namnet är givet efter en gård vid Höganäshöjden, förr tillhörig universitetet. Enligt en uppteckning (H. Lindberg 1942, OAU dep.) var det själva kullen som hette *Höganäs*; gården nedanför var senare byggd. Fyra lador, som stod på kullen, sattes i brand av studenterna valborgsmässonatten 1882. Eftersom Höganäs är en ort i Skåne, kallades dessa lador för *Skånska ladorna*. Den närmare bakgrunden till namnet *Höganäs* är inte känd.[68]

Det äldre namnet, som 1925 ändrades till *Höganäsgatan*, anger gatan som en fortsättning på Linnégatan väster om järnvägen i stadsdelen Centrum.

Kantorsgatan 1965

Kategori »kyrkotermer».

Kapellgärdsparken 1965

Namngiven efter områdets gamla namn *Ka-*

pellgärdet, varom se närmare inledningen ovan.

Karlfeldtsgatan 1962
1961 Levan.

Kategori »svenska författare». Erik Axel Karlfeldt (1864–1931). Han studerade i Uppsala och avlade fil.lic.-examen.

Kvarnbacksgatan 1960

Kategori »kvarntermer» (invid kv. Kvarnbacken). Något äldre ortnamn *Kvarnbacken* finns ej i området.

Kvarnhästgatan 1960

Kategori »kvarntermer». Ordet *kvarnhäst* är flertydigt. I Västergötland och Halland avses 'ställning som uppbär kvarntratten' och i Skåne och på Öland 'stång, eller flera nedtill hopfästa stänger, varmed kvarnhuset på stolpkvarn, eller den vridbara överdelen på de andra väderkvarnstyperna, vrides' (Wadström 1952 s. 174, 1984 s. 101 f.). En häst, som brukades för att driva en kvarn, kunde också kallas för *kvarnhäst*.

Kvarnkammargatan 1960

Kategori »kvarntermer». En kvarnkammare är ett mindre rum i en kvarn.

Kvarnparken 1960

Kategori »kvarntermer».

Kvarnskogatan 1960

Kategori »kvarntermer». En kvarnsko är en skakande ränna, som leder det som skall malas från kvarntratten ned i den övre kvarnstenens öga (Wadström 1952 s. 166 ff.).

Kvarntorget 1960

Kategori »kvarntermer».

Kvarntorgsgatan 1960

Givet efter *Kvarntorget* (kategori »kvarntermer»).

Kvarnängsgatan 1960

Kategori »kvarntermer». Något äldre ortnamn *Kvarnängen* finns ej i området.

Författarinnan Anna Maria Lenngren (1754–1817). Vykort efter gravyr, UUB.

Lenngrensgatan 1962
1961 Levan.

Kategori »svenska författare». Anna Maria Lenngren (1754–1817) föddes i Uppsala i den s. k. Lutgården i kv. Luten (nuvarande Västmanlands-Dala nations tomt, varom se stadsdelsnamnet *Luthagen*), där hon bodde till 1774, då familjen flyttade till en gård på Gropgränd (Herdin 1934 s. 118 f.).

Liggargatan 1960

Kategori »kvarntermer». *Liggare* är den i södra och mellersta Sverige vanliga benämningen för den undre, fasta av de två kvarnstenarna (Wadström 1952 s. 145 f.).

Lurgatan 1960

Kategori »kvarntermer» (invid kv. Kvarnluren). Ordet *kvarnlur* betecknar i västra Sverige, Norrland och Norge kvarnstenarnas infattning och underlag (Wadström 1952 s. 189 ff.).

Storgatan 11 med den s.k. Österplans kyrksal i hörnet av S:t Olofsgatan. Den tillkom som gudstjänstlokal för domkyrkoförsamlingen, när domkyrkan restaurerades på 1890-talet, och byggdes sedermera om till tingsrätt. Foto Alfred Dahlgren 1901 eller 1902, UUB.

Långjärnsgatan 1960

Kategori »kvarntermer». *Långjärn* är en allmän term för den järnaxel som uppbär den övre kvarnstenen (Wadström 1952 s. 236 f.).

Löpargatan 1960

Kategori »kvarntermer». Med ordet *löpare* betecknas i södra och mellersta Sverige den övre, rörliga av de två kvarnstenarna (Wadström 1952 s. 139 ff.).

Portalgatan

1970 Levan.

Kategori »kyrkotermer».

Råbyvägen, se stadsdelen Gränby.

Salagatan, se stadsdelen Fålhagen.

S:t Olofsgatan, se stadsdelen Centrum.

S:t Persgatan, se stadsdelen Centrum.

Skruvgatan 1960

Kategori »kvarntermer» (invid kv. Kvarnskruven). *Skruv* är det i östra Sverige (från Uppland och östra Västmanland ner till östra Blekinge) vanliga ordet för *kvarntratt*, varom se *Trattgatan*.

Sportfältsvägen 1988

Vid Lötens sportfält.

Storgatan

Wåhlberg 1884.

Storgatan är ett vanligt gatunamn i svenska städer – i Stockholm är det, i formen *Stora gatan*, känt redan från 1600-talet. Den trädplanterade Uppsalagatan tillhörde vid tillkomsten de bredare gatorna i området.

Strindbergsgatan 1962

1961 Levan.

Kategori »svenska författare». August Strindberg (1849–1912) studerade i sin ungdom en kort period vid Uppsala universitet, en tid han skildrar i novellsamlingen Från Fjärdingen och Svartbäcken (1877).

Thorildsgatan 1962

1961 Levan.

Kategori »svenska författare». Thomas Tho-

rild (1759–1808). Efter en kort studietid i Uppsala avlade han 1788 juris kandidatexamen.

Thunmansgatan 1962
1961 Levan.

Kategori »svenska författare». Skalden och målaren Olof Thunman (1879–1944) skrev bl. a. Upplandssången och sången »Vi gå över daggstänkta berg» (jfr *Olof Thunmans väg*, kap. IV:2b, området Nor).

Torkelsgatan, se stadsdelen Fålhagen.

Trattgatan 1960

Kategori »kvarntermer» (invid kv. Kvarntratten). (*Kvarn*)*tratt* är den allmänna svenska termen för den tratt över kvarnstenarna, vari man häller det som skall malas (Wadström 1952 s. 147 ff.).

Vaksalagatan, se stadsdelen Centrum.

Vattholmavägen, se stadsdelen Gamla Uppsala.

Wennerbergsgatan 1962
1961 Levan.

Kategori »svenska författare». Statsmannen och skalden Gunnar Wennerberg (1817–1901) skrev bl. a. den klassiska sångcykeln Gluntarne, som skildrar Uppsalas studentliv på 1840-talet.

Väderkvarnsgatan, se stadsdelen Fålhagen.

Väktargatan 1965

Kategori »kyrkotermer» – *kyrk*(*o*)*väktare*, numera vanligen *kyrkvaktare*.

Österplan
1909 Laurell.

Efter läget öster om järnvägen.

KÅBO

Namnet *Kåbo* (de kaby 1316 13/9 Uppsala Rap, SD 3 s. 257, Koby 1534 DMS 1:2 s. 53) avsåg äldst en by med nu okänt läge, som synes ha försvunnit under första hälften av 1500-talet, då den i jordeböckerna efterträds av *Kåbo gärde* (Cåbo Gierde 1556 DMS 1:2 s. 53). Kåbo gärde sägs 1548 ligga väster om Kungsgärdet och 1556 »hart under slottet» (DMS 1:2 s. 53). På en karta över Uppsala stads åkrar från 1699 (LMV B 70–1:10 s. 2, 45–56) avses med *Kåbo Gärdet* ett område ungefär omramat av nuvarande Norbyvägen, Kåbovägen, Döbelnsgatan och Dag Hammarskjölds väg. I senare tid har man med *Kåbo gärde* avsett området för nuvarande Kåbo villastad (S. Sallander 1937, OAU).

Den fornsvenska utgångsformen för namnet *Kåbo* torde i enlighet med det äldsta belägget från 1316 och flera andra belägg från samma århundrade vara *Kaby*, senare utvecklat till *Kåby* (*Kåbo gärde* utgår från en form **Kåboa gärde* 'Kåbybornas gärde'). Att man i genuint Uppsalaspråk säger »på Kåbo» beror just på ett bakomliggande *Kåbo gärde*, som ännu kan användas som alternativnamn till *Kåbo*.

Namnets förled skulle kunna utgöras av en fsv. motsvarighet till fda. *ā* 'kaja'.[69] Någon sådan är visserligen inte känd i fornsvenskan men har antagits kunna ingå i vissa svenska ortnamn, t.ex. *Kåhög* i Bohuslän (OGB 1 s. 95 f.) och *Kås* i Västergötland (SOÄ 20:1 s. 11). Några danska ortnamn *Karup* och *Kårup* anses innehålla ordet i fråga (DSL 1 s. 72, 2 s. 70, 77, 3 s. 73).

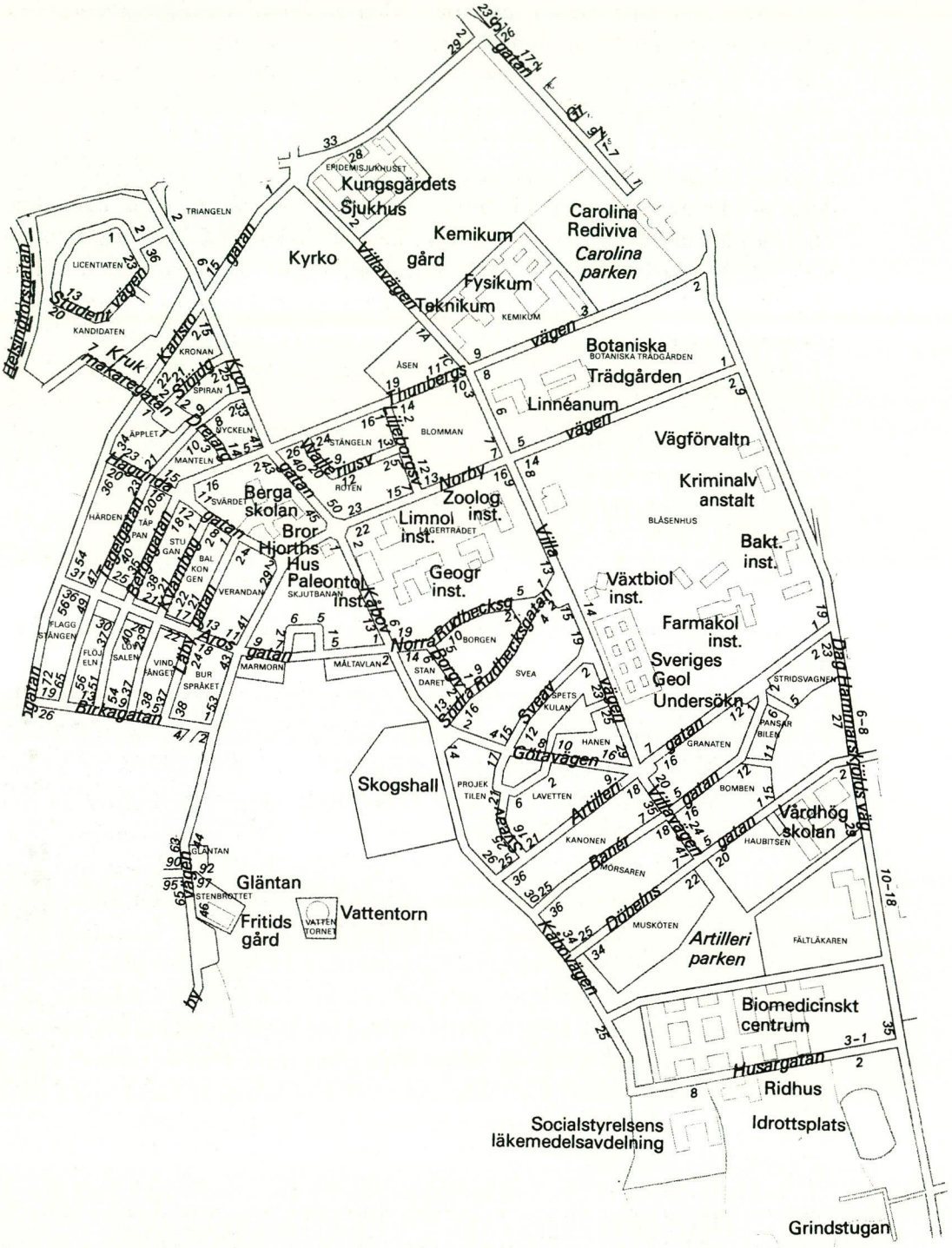

Kungsgärdets
Sjukhus
Kyrko
gård
Kemikum
Fysikum
Teknikum
Carolina
Rediviva
Carolina
parken
Botaniska
Trädgården
Linnéanum
Vägförvaltn
Kriminalv
anstalt
Bakt.
inst.
Växtbiol
inst.
Farmakol
inst.
Sveriges
Geol
Undersökn
Vårdhög
skolan
Artilleri
parken
Biomedicinskt
centrum
Ridhus
Idrottsplats
Socialstyrelsens
läkemedelsavdelning
Grindstugan
Skogshall
Gläntan
Fritids
gård
Vattentorn
Berga
skolan
Bror
Hjorths
Hus
Paleontol
inst.
Limnol
inst.
Zoolog
inst.
Geogr
inst.
Kruk
makaregatan
Student
vägen
Villavägen
Thunbergs
Norby
Villa
Norra Rudbecksg
Sveav
Götavägen
Artilleri
Banér
Döbelns
Kåbovägen
Husargatan
Dag Hammarskjölds väg
Hagunda
Tegelgatan
Bergagatan
Kvarnbog
Läby
Aros
Birkagatan
Kåbov
Bonga
Stora Rudbecksgatan
Villavägen
Elsingforsgatan
Kronbergs
Liljeborgsv
Walfriusv
Kärlsm
Slöjdg
Drejarg
Kron
Vägen

De äldsta namnen på *-by* anses ha bildats under vikingatiden (800–1050) och århundradena närmast dessförinnan. Förlederna utgörs ofta av terräng- och växtbeteckningar, dock är djurbeteckningar sällsynta (Hellberg 1967 s. 412 f.). Därför har svenska ortnamn på *Kå-* också föreslagits kunna innehålla genitiv *kvadhu-* av fsv. *kvadha* 'kåda' (Lidén 1931 s. 113 ff., I. Lundahl i SOSk 9 s. 11 f.). Det faktum att förleden i *Kåbo* skrivs *Ka-* redan 1316 gör dock, att detta ord knappast kan ingå i namnet. En betydelse 'gården/byn med riklig tillgång på kåda' eller liknande är inte heller tilltalande. Däremot skulle naturligtvis 'Kajgården; Kajbyn' sakligt sett passa mycket bra, förutsatt att kajor i forntiden var lika utmärkande för Uppsalatrakten som idag och att de särskilt gärna samlades vid Kåbo. I yngre medeltida *by*-namn är personnamnsförleder inte ovanliga. Möjligen skulle därför också ett personbinamn *Ka* 'Kaja' kunna tänkas ingå i *Kåbo*; ett sådant är känt som binamn i forndanskan (DGP 2 sp. 523 f.). Från Småland finns *Kaja* belagt som binamn 1356 (SD 7:1 s. 96). En tolkning av *Kåbo* utifrån ett tänkt fornsvenskt *ka* 'kaja', eventuellt använt som mansbinamn, är emellertid mycket osäker; det kan mycket väl vara fråga om en helt annan förled av okänt ursprung (jfr Wahlberg 1993b s. 9).

För framväxten av den s. k. Kåbo villastad, som började byggas 1910, se Bergold 1985 s. 81 ff. och 1989 s. 106 ff.

För stadsdelens kvarters- och gatunamn har till övervägande delen tillämpats gruppnamngivning:

På Kungsgärdet (varom se *Kungsgärdesplan*) ord med anknytning till områdets villabebyggelse (kvartersnamnen *Balkongen, Burspråket, Flaggstången, Flöjeln, Härden, Lövsalen, Täppan, Stugan, Stången* och *Vindfånget*) samt kategorin »kungliga insignier», anknytande till områdets namn (kvartersnamnen *Kronan, Manteln, Nyckeln, Spiran* och *Äpplet*).

Invid Botaniska trädgården kategorin »växter»: kvartersnamnen *Blomman, Lagerträdet, Roten* och *Stängeln*. Gruppens utgångspunkt är *Lagerträdet* (1908), enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm (se även Bergold 1985 s. 81).

I Kåbo villastad och på Artillerigärdet kategorin »militärtermer», anknytande till f. d. Artilleriregementet, varom se *Artillerigatan*: gatunamnen *Artillerigatan, Artilleriparken, Banérgatan, Batteriparken, Döbelnsgatan* och *Husargatan* samt kvartersnamnen *Bomben, Fältläkaren, Granaten, Hanen, Haubitsen* (slags kanon), *Kanonen, Lavetten* (underlag för eldrör vid artilleripjäs), *Musköten* (äldre form av gevär), *Mörsaren* (slags kanon), *Pansarbilen, Projektilen, Spetskulan, Standaret* och *Stridsvagnen*. Namngruppens utgångspunkt är *Artillerigatan* samt kvartersnamnen *Lavetten, Projektilen* och *Spetskulan* (1908), enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslagna av stadsarkitekten C. A. Ekholm (se även Bergold 1985 s. 81).

Efter professorer med anknytning till området, kategori »professorer»:

Lilljeborgsvägen, Norra och *Södra Rudbecksgatan, Thunbergsvägen, Wahlenbergsvägen* (äldre namn på Norbyvägen längs Botaniska trädgården) och *Wallériusvägen.* Namngruppens utgångspunkt är (*Norra* och *Södra*) *Rudbecksgatan* (1908), enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm (se även Bergold 1985 s. 81).

Efter uppländska ortnamn, kategori »uppländska ortnamn»: *Arosgatan, Arosplan, Hagundagatan, Kvarnbogatan* och *Läbygatan.*[70] Samma namngivningskategori har tillämpats i stadsdelen Fålhagen.

Kategorin »skytte»: kvartersnamnen *Markören, Måltavlan* och *Skjutbanan.* Namnen är sannolikt givna efter den närbelägna, nu försvunna, Uppsala Skyttegilles skjutbana, som existerade redan på 1880-talet och flyttades till Grindstugan c:a 1930 (H. Lindberg 1941–42, OAU dep.).

Flera namn, t. ex. *Bergagatan, Carolinaparken, Dag Hammarskjölds väg, Drejargatan* och *Karlsrogatan,* har lokal bakgrund.

För kvartersnamnen *Borgen* och *Svea* se *Borgvägen* och *Sveavägen.*

Kvartersnamnet *Blåsenhus* avsåg enligt Claes Annerstedt (S 139:ac s. 723) ursprungligen en stuga, som låg ungefär vid nuvarande Dag Hammarskjölds väg 17, Rättsmedicinska institutionen och Institutionen för klinisk bakteriologi (ett mindre hus på denna plats upptas hos Liunggren 1858). Annerstedt daterar namnet till sin ungdom på 1850-talet och meddelar att det sades ha sin grund i att postiljonen alltid gav signal där, säkert en efterhandskonstruktion (stadens posthus låg vid denna tid i det s. k. Clasonska huset vid Övre Slottsgatan 1). Han skriver vidare, utan att uppge källa, att den del av åsen som ligger bakom och ovan Akademiska sjukhuset kallades *Blåsenhus* 1899. I den husförhörslängd för Uppsala stad som började föras 1849 (ULA ka Uppsala AIa:9b, 112) upptas Grindstugan eller Blåsenhus (äldre eller yngre uppgifter om namnet har inte kunnat påträffas). När gatunamnskommittén 1945 föreslog det samma år fastställda *Blåsenhus* som namn på kvarteret, anförde man: »...efter Blåsenhusområdet, vilket i äldre kontrakt mellan kronan och staden finnes omnämnt såsom beläget i denna trakt» (UST 1945 A:37 s. 137). Se vidare Wahlberg 1993b s. 7 f.

Namnet *Blåsenhus* är känt från flera håll i Uppland (bl. a. från socknarna Gamla Uppsala, Dalby, Gryta, Skogs-Tibble och Husby-Sjutolft) och avser enligt uppteckningar i OAU mindre stugor med blåsigt och utsatt läge. Från Dalarna finns flera belägg på bebyggelser kallade *Blåsenborg* (Mora, Orsa, Vika och Älvdalens socknar), alla sannolikt med samma bakgrund (se t.ex. Skansvakten 1922 s. 10). Läget för det uppsaliensiska Blåsenhus på åsen med det flacka Kåbo gärde nedanför bör ha varit mycket blåsigt. Namnformen med *-en-* i kompositionsfogen går tillbaka på tyska förebilder bland ort- och personnamn (jfr *Rosendal, Ruskenborg, Toppenhov* och andra skånska exempel hos Hallberg 1976 s. 59 ff.).

Arosgatan 1937

Kategori »uppländska ortnamn». *Aros* var det ursprungliga namnet på nuvarande Uppsala, varom se stadsnamnet *Uppsala*. Jfr *Birkagatan*. Innan villabebyggelsen på Kungsgärdet tillkom, fanns en äldre föregångare till Arosgatan, dock med något västligare sträckning, mellan Norbyvägen och Ekeby bruk. Den gavs 1932 officiellt namnet *Röda vägen* (Nohldén 1932, den markeras ännu hos Nohldén 1943). Detta namn var då i allmänt bruk om vägen, på grund av att den var belagd med rött taktegelsskrot – vid Ekeby bruk tillverkades taktegel (H. Lindberg 1941–42, OAU dep.).

Arosplan 1937

Kategori »uppländska ortnamn». Vid *Arosgatan*.

Artillerigatan

1908 UST, 1930 Nohldén.

Beläggen 1908 och 1930 avser den äldsta sträckningen mellan nuvarande Kåbovägen och Villavägen. Namnet är enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm. Det kom småningom att bilda utgångspunkt för de senare tillkomna namnen inom kategorin »militärtermer».

Upplands artilleriregemente (A 5), fram till 1904 kallat Andra Svea artilleriregemente, förlades från 1901 vid Dag Hammarskjölds väg i Uppsala efter att från 1897 ha varit placerat i Stockholm. Det stora fältet väster om regementet, i norr gränsande till nuvarande Artillerigatan, kom att användas som övningsfält. Fältet kallades enligt Andræ & Dahlberg (1982 s. 115 f.) för *Artillerifältet*, senare, när det bebyggts på 1940-talet, *Artillerigärdet*. A 5 drogs in 1927, då dess kaserner övertogs av Arméns underofficersskola (senare Arméns kompaniofficersskola), som drogs in 1983. Numera finns på det gamla regementsområdet, som fått namnet *Glunten* (efter Glunten i Gunnar Wennerbergs kända uppsaliensiska sångcykel Gluntarne) Stiftelsen för samverkan mellan universiteten i Uppsala – näringsliv och samhälle (STUNS) samt en rad olika företag.

Artilleriparken 1967

Kategori »militärtermer». Belägen på f. d. Upplands artilleriregementes övningsfält, varom se *Artillerigatan*.

Banérgatan 1944

Kategori »militärtermer». Namnet är, kanske efter mönster från det likalydande namnet i Stockholm, givet efter fältherren Johan Banér (1596–1641), känd från 30-åriga kriget. Gatan ligger på f. d. Upplands artilleriregementes övningsfält, varom se *Artillerigatan*. Jfr den intilliggande *Döbelnsgatan*.

Batteriparken 1944

Kategori »militärtermer». Belägen på f. d. Upplands artilleriregementes övningsfält, varom se *Artillerigatan*.

Bergagatan 1932

Gatan är namngiven efter två nu försvunna lägenheter. Den äldsta, Berga 1, som låg vid Norbyvägen på nuvarande Bergaskolans tomt, byggdes enligt en uppteckning från 1942 (H. Lindberg, OAU dep.) omkring år 1885 av en rospigg som hette Jansson (»Skägg-Jan»); »det var berg inunder där; den står precis på berget, den där stugan». Den andra lägenheten, Berga 2, som låg på Norbyvägen 21, tillkom något senare och var riven redan 1942. Den närmast liggande villabebyggelsen i kv. Roten och Stängeln, som tillkom i slutet av 1930-talet, kallas *Bergaområdet*.

Birkagatan 1945

Kategori »uppländska ortnamn». Birka var en betydande vikingatida handelsstad på Björkön i Mälaren. Möjligen är namnet givet i anslutning till den intilliggande *Arosgatan*.

Borgvägen 1932

Rudbecksgatan 1908 UST, Borggatan 1930 Nohldén.

För det äldsta namnet *Rudbecksgatan* se *Norra Rudbecksgatan*. Gatunamnet är givet efter det intilliggande kvarteret Borgen. Kvarterets namn, som enligt UST 1908:10 s. 1,

Carolina Rediviva från nuv. Dag Hammarskjölds väg. Teckning av Eric Österlund (1812–1907), UUB.

20 är föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm, har möjligen tillkommit på grund av att Ekholm tyckte att kvarteret i den av Per Hallman föreslagna stadsplanen liknade området för en borg, kringfluten av vallgravar (nuvarande Norra och Södra Rudbecksgatan samt Borgvägen). Till undvikande av förväxling med Börjegatan (stadsdelen Luthagen) ändrades *Borggatan* till *Borgvägen* 1932.

Carolinaparken

Carolina-Parken 1844 Bergman s. 70, Carolina parken 1858 Liunggren.

Parken ligger bakom universitetsbiblioteket, kallat *Carolina Rediviva*.[71] Den anlades etappvis under första hälften av 1800-talet fram till 1854, då bysten av Karl XIV Johan i lindallén avtäcktes (Laufors 1987 s. 23 f.). Sedan länge kallas parken allmänt för *Engelska parken*. Enligt Laufors a.a. saknar den dock »det mesta som är utmärkande för den landskapliga stil som benämnes den engelska stilen ... Förmodligen var det väl den delvis mjuka linjeföringen i parkens gångsystem som inbjöd till namnet».

Dag Hammarskjölds väg 1963

Stockholmsvägen 1932 Nohldén.

I samband med att universitetsbiblioteket Carolina Rediviva byggdes 1819–41 tillkom också den del av nuvarande Dag Hammarskjölds väg som passerar mellan Slottet och Botaniska trädgården. Landshövding Fock skall redan 1814 ha fått konungens tillstånd att öppna en väg över slottsvallarna. Den hade länge provisorisk karaktär men permanentades och införlivades med stadens gatunät på 1830-talet och blev huvudinfartsväg från Stockholmshållet (Lundh 1977 s. 432). Dessförinnan hade vägen från Stockholm vid södra uppfarten till slottet (nuvarande Kung Jans väg) vikit av ner mot Slottstullen, som låg strax söder om Svandammen (se *Slottsstigen*, stadsdelen Fjärdingen).

Gatans nuvarande namn är givet efter Dag Hammarskjöld (1905–61), generalsekreterare i Förenta Nationerna. Han var uppvuxen på Uppsala slott som son till landshövdingen (sedermera statsministern) Hjalmar Hammarskjöld. Ett äldre namn, väl framförallt för vägens sträckning utanför stadsbebyggelsen, är *Flottsundsvägen*, emedan den leder till Flottsund vid Fyrisåns mynning i Ekoln.

Drejargatan 1932

Namnet är givet efter läget nära Ekeby bruk (se *Ekebyvägen*, stadsdelen Flogsta). Jfr de intilliggande *Krukmakargatan* och *Tegelgatan*.

Döbelnsgatan 1944

Kategori »militärtermer». Namnet är, kanske efter mönster från samma namn i Stockholm, givet efter general Georg Carl von Döbeln (1758–1820), känd framför allt från striderna i Finland 1808–09. Gatan ligger på f. d. Upplands artilleriregementes övningsfält, varom se *Artillerigatan*. Jfr den intilliggande *Banérgatan*.

Ekebyvägen, se stadsdelen Flogsta.

Götaplan 1936

Nära *Götavägen*.

Götavägen 1932

Ringvägen 1908 UST, 1930 Nohldén.

Det ursprungliga namnet *Ringvägen* är enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm. Det byttes 1932 på grund av förväxlingsrisk med *Ringgatan* i stadsdelen Luthagen ut mot det nuvarande namnet *Götavägen*. Detta gavs troligen i anslutning till det äldre *Sveavägen*.

Hagundagatan 1936

Kategori »uppländska ortnamn». Hagunda härad ligger strax sydväst om Uppsala.

Husargatan 1967

Kategori »militärtermer». Gatan är belägen på f. d. Upplands artilleriregementes övningsfält (varom se *Artillerigatan*). Från 1908 förlades två skvadroner av Skånska husarregementet (Skånska husarregementets detachement K 5U) till artilleriregementet. Den ena skvadronen drogs in 1925 och den andra 1927 liksom också artilleriregementet. Husarregementen (av ungerskans *huszár* 'ryttare') bestod av lätt rytteri. Vid gatan ligger universitetets ridhus.

Karlsrogatan 1932

Gatan är namngiven efter Karlsro, arbetshem för manliga sinnesslöa 1883–1923 (därefter flyttat till Håga) vid Krongatan mellan Karlsrogatan och S:t Johannesgatan (kv. Kandidaten) inom Bondkyrko socken, alldeles utanför den gamla stadsgränsen. Byggnaderna revs senast i början av 1950-talet. Namnet *Karlsro* tillkom ursprungligen en där belägen bondgård (Carlsro Utfl. G. 1861 ek), utflyttad från Rickomberga by. Den del av gatan som sträcker sig från hörnet av Villavägen till Krongatan kallades äldst *Ekebyvägen* (se *Ekebyvägen*, stadsdelen Flogsta).

Krongatan 1932

Gatans namn är givet efter läget invid kv. Kronan (kategori »kungliga insignier»). Detta och de intilliggande kvarteren Äpplet, Spiran, Manteln, Nyckeln och Svärdet är namngivna efter de kungliga regalierna på grund av läget på Kungsgärdet, varom se *Kungsgärdesplan*.

Krukmakargatan 1932

Namnet är givet efter läget nära Ekeby bruk (se *Ekebyvägen*, stadsdelen Flogsta). Jfr de intilliggande *Drejargatan* och *Tegelgatan*. Namnets form ändrades 1994 från *Krukmakaregatan* till *Krukmakargatan*.

Kungsgärdesplan 1932

Belägen i området Kungsgärdet (Kungsgärdet 1930 Nohldén), ett egnahemsområde som började bebyggas under senare delen av 1920-talet (Bergold 1985 s. 161 ff., 1989 s. 144). Kungsgärdet, äldst omnämnt 1548, hörde till Uppsala gård (DMS 1:2 s. 53, jfr *Rundelsgränd*, stadsdelen Fjärdingen). Hos Liunggren 1858 omfattar Kungsgärdet området på båda sidor om nuvarande Villavägens hela sträckning.

Kvarnbogatan 1936

Kategori »uppländska ortnamn». Bebyggelsen Kvarnbo ligger vid Hågaån i Läby socken strax sydväst om Uppsala. Jfr den intilliggande *Läbygatan*.

Kåbovägen

1908 UST, 1930 Nohldén.

Namnet är enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm. Vägen löper längs västra sidan av Kåbo villastad (belägget 1908 avser vägens föreslagna

Läbygatan sedd från Hagundagatan med »småstugorna» under uppförande 1937. Foto UUB.

sträckning mellan Artillerigatan och Norra Rudbecksgatan, belägget 1930 sträckan mellan Artillerigatan och Götavägen). För namnet *Kåbo* se stadsdelsnamnet.

Lilljeborgsvägen 1936

Kategori »professorer». Gatan, som ligger nära universitetets zoologiska institution, har sitt namn efter Wilhelm Lilljeborg (1816–1908), professor i zoologi 1854–82.

Läbygatan 1936

Kategori »uppländska ortnamn». Läby socken ligger strax väster om Uppsala. Jfr den intilliggande *Kvarnbogatan.*

Norbyvägen, se stadsdelen Eriksberg.

Norra Rudbecksgatan 1947

Rudbecksgatan 1908 UST, 1930 Nohldén.

Namnet är enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm (det avsåg då såväl nuvarande Norra och Södra Rudbecksgatan som nuvarande Borgvägen). Det är givet efter den vittberömde mångsysslaren Olof Rudbeck (1630–1702), professor i medicin 1660–61, i botanik och anatomi 1661–91. Namnvalet beror sannolikt på att universitetets växtbiologiska institution ligger alldeles invid gatan. Gatan ligger norr om *Södra Rudbecksgatan.* Tillägget *Norra* fastställdes officiellt först 1947.

Rosendalsvägen, se stadsdelen Valsätra.

S:t Johannesgatan, se stadsdelen Fjärdingen.

Slöjdgatan 1932

Namnet har kanske givits i anslutning till de närliggande *Drejargatan* och *Krukmakargatan.*

Stadsskogen

1858 Liunggren.

Kallades enligt en uppteckning från 1937 (S. Sallander, OAU) tidigare vanligen *Norby skog* (gränsar i väster till Norra och Södra Norby gamla byar i Bondkyrko socken). Skogen har länge hört till Uppsala stad (Upsala Stads skogsmark 1835 LMV B 70:1–30).

Studentvägen 1956

Studentgatan 1958 Levan, Studentvägen 1961 Levan.

Bebyggelsen längs vägen utgörs av studentbostäder.

Sveaplan 1932

Vid *Sveavägen.*

Sveavägen

1908 UST, 1930 Nohldén.

Den första bebyggelsen i Kåbo villastad tillkom 1910–14 inom kvarteren Borgen, Svea och Lagerträdet vid Borgvägen och Norra och Södra Rudbecksgatan. Namnet är enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm. Sannolikt har det, liksom kvartersnamnet *Svea*, valts i anslutning till det samtidigt tillkomna gatunamnet *Rudbecksgatan*, givet efter Olof Rudbeck (se *Norra Rudbecksgatan*). Rudbeck är ju känd för sina storsvenska tankegångar, presenterade i det väldiga verket »Atland el. Manheim». *Sveavägen*, liksom *Sveaplan*, var vid namngivningen också ett känt stockholmskt namn.

Södra Rudbecksgatan 1947

Rudbecksgat. 1908 UST, 1920 NF, Södra Rudbecksgatan 1930 Nohldén.

Se *Norra Rudbecksgatan.* Tillägget *Södra* fastställdes officiellt först 1947.

Tegelgatan 1932

Namnet är givet efter läget nära Ekeby bruk (se *Ekebyvägen*, stadsdelen Flogsta). Jfr de intilliggande *Drejargatan* och *Krukmakargatan.*

Thunbergsvägen 1932

Kategori »professorer». Gatan har sitt namn efter Linnélärjungen Carl Peter Thunberg (1743–1828), professor i botanik och medicin från 1784. Thunberg fick i uppdrag att omvandla slottsträdgården till en vetenskaplig botanisk trädgård, sedan den 1787 skänkts till universitetet av Gustav III (Francki 1990 s. 181 f.). Universitetets gamla botaniska trädgård, nuvarande Linnéträdgården, ansågs mindre lämplig som sådan. Jfr den på motstående sida av den äldsta delen av Botaniska trädgården belägna Norbyvägen, vars övre del tidigare kallades *Wahlenbergsvägen* efter Thunbergs efterträdare som professor.

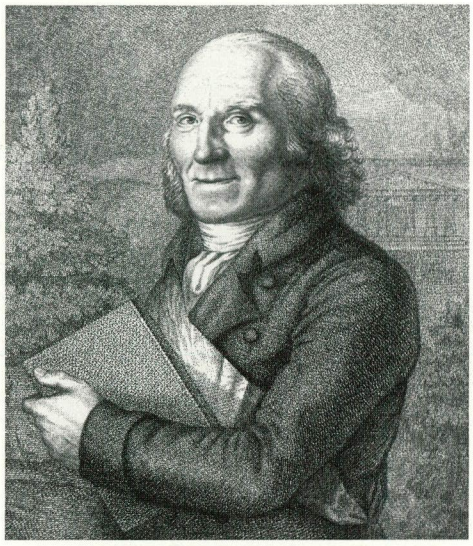

Linnélärjungen Carl Peter Thunberg (1743–1828), professor i botanik, ledde omdaningen av nuvarande Botaniska trädgården från slottsträdgård till universitetets vetenskapliga botaniska trädgård. Gravyr av Ruckman efter målning av P. Krafft. Foto UUB.

Walleriusvägen 1937

Kategori »professorer». Gatan är namngiven efter Johan Gottschalk Wallerius (1709–85), 1750–67 den förste professorn i kemi vid Uppsala universitet, mest känd för sitt arbete inom lantbrukskemi. Gatan ligger ej långt från kemiska institutionen.

Gatunamnskommittén hade 1936 föreslagit namnet *Artedivägen*, vilket dock ogillades av drätselkammaren. Peter Artedi (1705–35) var zoolog och studerade i Uppsala. Efter Artedis död gav hans vän Linné ut hans stora verk Ichtyologi, som bl. a. innehåller en systematik av fiskarna.

Villavägen

Villagatan 1908 UST, Villavägen 1930 Nohldén.

Gatan löper längs östra sidan av Kåbo villastad, planlagd 1908 och påbörjad 1911 (Bergold 1989 s. 103, 106). Namnet är enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm.

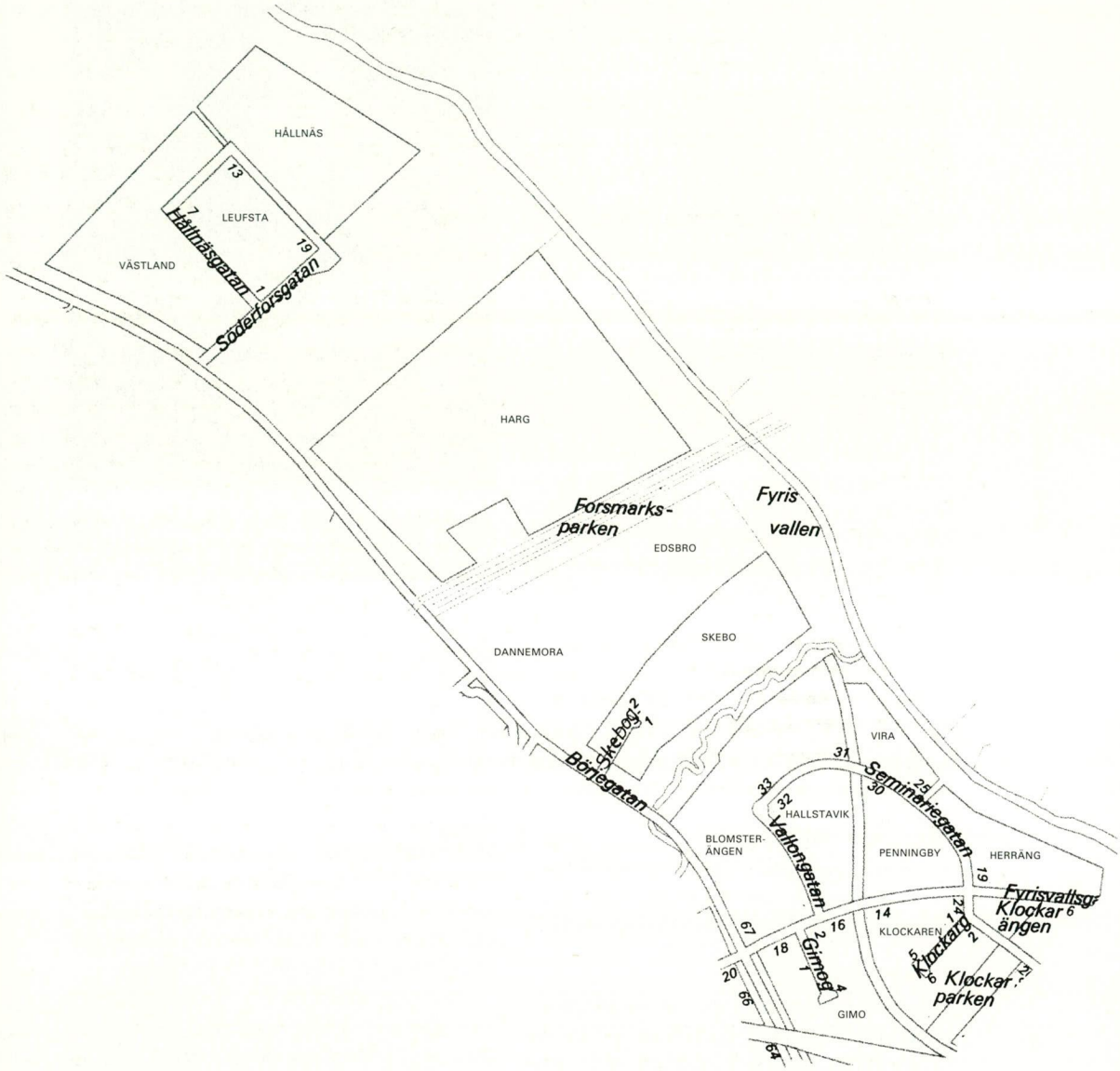

LIBROBÄCK

Stadsdelen har namn efter en bäck som ringlar sig genom området. Bäckens namn innehåller namnet på den bro, Libron, som sträcker sig över ån, där landsvägen mot Gysinge går över bäcken. Brons namn är känt från medeltiden (almo*n*nawæg*e*n til lyab*r*o 1472 29/10 Ulleråkers hdstg RAp) och innehåller troligen bäckens ursprungliga namn, sannolikt **Lya* eller **Ly-ā*. Detta kan vara bildat till adj. *ly* 'ljum' (se närmare Wahlberg 1984).

Området för den nuvarande stadsdelen kallas 1699 (LMV B 70–1:10 s. 1) för *Bond ängen* och hos Liunggren 1858 *Libro ängen.*

Av gatu- och kvartersnamnen inryms de flesta i kategorin »uppländska (bruks)orter». Kvartersnamnet *Blomsterängen* åsyftar en äldre bebyggelse med samma namn (se ek 11I 8a, 1952). Enligt en uppteckning från 1942 (H. Lindberg, OAU dep.) köptes området av blomsterhandlare Forsberg vid Stora Torget. Denne anlade där en trädgård, vilken han kallade *Blomsterängen.*

Börjegatan, se stadsdelen Luthagen.

Forsmarksparken 1953

Kategori »uppländska (bruks)orter». Forsmarks bruk (och numera även kärnkraftverk) i Forsmarks sn, Östhammars kommun.

Fyrisvallen, se stadsdelen Luthagen.

Fyrisvallsbron, se stadsdelen Luthagen.

Fyrisvallsgatan, se stadsdelen Luthagen.

Gimogatan 1964

Efter kvarteret Gimo, vars namn fastställdes 1953 (kategori »uppländska (bruks)orter»). Gimo bruk i Skäfthammars sn, Östhammars kommun.

Hållnäsgatan 1990

Kategori »uppländska (bruks)orter». Hållnäs sn, Tierps kommun.

Klockargatan 1953

I kv. Klockaren invid *Klockarängen.*

Klockarängen 1953

Enligt UST 1953 A:104 s. 360 gavs kvartersnamnet *Klockaren* och namnen *Klockargatan* och *Klockarängen* på grund av att de låg på s.k. klockar- och prästjord. Området räknades vid denna tid till Prästgården i Bondkyrko socken. Ett kvartersnamn *Prästen*, avseende ett senare ej självständigt kvarter norr om Klockargatan, fastställdes samtidigt (markerat hos Levan 1954).[72]

Librovallen 1953

Sluttningarna mot bäcken Librobäck (jfr stadsdelsnamnet och den intilliggande *Fyrisvallen*, stadsdelen Luthagen).

Seminariegatan, se stadsdelen Luthagen.

Skebogatan 1953

Kategori »uppländska (bruks)orter». Skebobruk i Ununge sn, Norrtälje kommun.

Söderforsgatan 1953

Kategori »uppländska (bruks)orter». Söderfors bruk i Söderfors sn, Tierps kommun.

Vallongatan

Namnet anknyter till omgivande gators och kvarters namn, tillhörande kategorin »uppländska (bruks)orter». På 1600-talet flyttade en stor mängd belgiska valloner, främst smeder, till de uppländska bruken.

LUTHAGEN

Namnet *Luthagen* avsåg äldst beteshagar, som vidtog bortom stadsgränsen vid nuvarande Skolgatan väster om ån. Det är äldst omnämnt i ett av akademiska konsistoriets protokoll från 1646 (Luthehagan 1646 18/9 Uak 3 s. 192). Det talas där om »giärdzgårdens upbrytningh widh Luthehagan», där »borg-

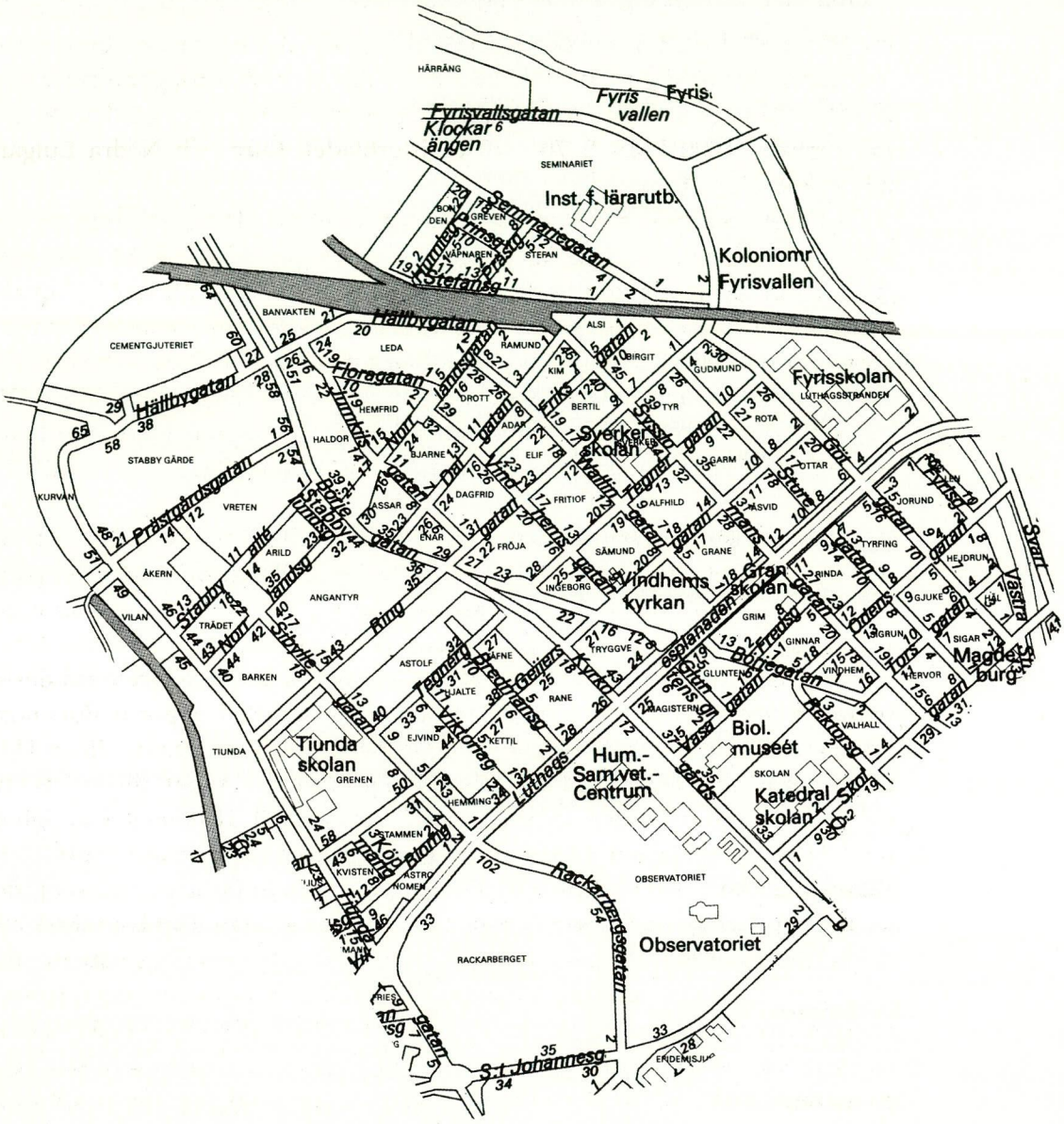

mästaren Mörk hafft 3 stycken koor gående i beet bådhe natt och dagh».[73] Ännu något tidigare omnämns *Lutåkern* (Luuthåkeren och ängen 1639 29/4 dbUpps 2). Boomans karta från 1671 (s. 63) har formen *Luutehagen.* På en karta över Uppsala stads åkrar från 1699 (LMV B 70–1:10 registerbladet) avses med *Luth hagen* ett område begränsat av ån i öster och av nuvarande Börjegatan i väster samt i norr ungefär av nuvarande Fredsgatan. Ännu hos Liunggren 1858 avses med *Luthagen* ett obebyggt område av precis samma

omfattning; bebyggelse uppstod först på 1870- och 1880-talen. I en uppteckning från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) sägs det ha varit ett brett träsk vid Sturegatan med gungfly och tuvor, där »det var rysligt roligt att springa». Bortom Luthagen, mot norr, vidtog Lutgärdena (Öfra Luth gärdet, Nedra Luth gärdet 1699 LMV B 70–1:10 registerbladet, Öfra och Nedra Lutgärdena 1858 Liunggren).

Namnet *Luthagen* är enligt K. W. Herdin (1934 s. 113) givet efter professor Olof *Luth*, som skall ha ägt mark här. Olaus Jonæ Luth, död 1580 och gift med en av ärkebiskop Laurentius Petris döttrar, var professor i Uppsala och känd bl. a. för sina populära föreläsningar i astronomi, sedermera utgivna av trycket (SBL 24 s. 411). Sonen Johan Luth (död 1630–32 och verksam bl. a. som militär) ägde en gård, kallad *Lutgården* (Luutgården 1649 6/10 dbUpps 5 f. 63 v.) på nuvarande Västmanlands-Dala nations tomt i det kvarter som 1671 efter honom gavs namnet *Luten* (Herdin 1934 s. 113 f., SBL 24 s. 411 f.).

Luthagen började bebyggas på 1860-talet, från 1867 efter en plan av lantmätaren C. Sjöholm (Bergold 1985 s. 45, SF s. 139). En offentlig stadsplan för området kom till stånd först 1880 (Herdin 1934 s. 8 f.). Denna, som upprättats av stadsingenjören L. F. Wåhlberg, omfattade ett stort antal nya kvarter i stadsdelarna Luthagen, Svartbäcken och Kvarngärdet. Kvarteren i dessa områden gavs därvid till största delen namn tillhörande kategorin »fornnordiska personnamn». Denna namnkategori hade valts i anslutning till en äldre namnkategori, »fornnordiska hjälte- och gudasagor», vilken tillämpats för de områden som berörts av stadsplaneändringar på 1870-talet i enlighet med 1859 års stadsplan av Henning Taube, varom se närmare stadsdelen Centrum. Wåhlbergs stadsplan omfattade i nuvarande Luthagen ett område inramat av Skolgatan, Fyrisån, Ringgatan och Sibyllegatan. Det kom dock att dröja många decennier, innan området var helt utbyggt enligt planen (de planerade kvarteren mellan Luthagsesplanaden och universitetets astronomiska observatorium kom aldrig till stånd). I Luthagen kom de båda namnkategorierna »fornnordiska hjälte- och gudasagor» och »fornnordiska personnamn» att blandas vid namnsättningen av kvarter och gator enligt den wåhlbergska stadsplanen. För några av de senare tillkomna kvarteren bortom Ringgatan kom även yngre personnamn till användning (kategori »svenska personnamn»), något som också, i större utsträckning, skedde i stadsdelen Fålhagen.

Kvartersnamn:

Mellan Skolgatan och Luthagsesplanaden: *Ginnar* är ett binamn på guden Oden (kvarteret ligger vid Odensgatan); *Gjuke*, gift med Grimhild (jfr kvartersnamnet *Grimhild* i Kungsängen), var en kung som enligt Volsungasagan hade ett rike söder om Rhen; *Grim* är ett fornnordiskt mansnamn;

Hejdrun var en get som stod på Valhalls tak och ur vars spenar mjöd rann ner i ett stort kar; *Hervor* var hjälten Angantyrs (se nedan) sköna och krigiska dotter; *Hel* (kvartersnamnet har tidigare skrivits *Häl*) var enligt fornnordisk mytologi namnet på dödsgudinnan och hennes underjordiska rike; *Jorund* var en konung av ynglingaätten; *Rinda* avser troligen Rind, en av guden Odens hustrur (kvarteret ligger vid Odensgatan); *Sigar* är ett fornnordiskt mansnamn; *Sigrun* var dotter till konung Högne, som var son till konung Gjuke (vars namn bärs av ett intilliggande kvarter, se ovan); *Tyrfing* var namnet på ett berömt svärd, ägt bl. a. av hjälten Angantyr, fader till Hervor; *Valhall* var guden Odens sal, där de som stupat i strid var samlade; *Vindhem*, se *Vindhemsgatan*. För *Glunten* och *Magistern* se gatunamnet *Gluntens gränd*.

Mellan Luthagsesplanaden och Ringgatan: *Alfhild* är ett fornnordiskt kvinnonamn, enligt den isländska Hervararsagan buret bl. a. av Ivar Vidfamnes dotter; *Fåfne* (isl. *Fáfnir*), se *Regins väg*, stadsdelen Gamla Uppsala; *Fröja* var fruktbarhetsgudinna; *Garm* var en hund som i underjorden stod bunden vid ingången till Gnipahålan; *Grane* var Sigurd Fafnesbanes häst (jfr *Regins väg*, stadsdelen Gamla Uppsala, samt kvartersnamnet *Sigurd*, stadsdelen Kungsängen); *Ottar* avser ynglingakonungen Ottar Vendelkråka; *Rane* var en bohuslänsk sagokung (Rane den götiske var en svensk hövding, enligt Snorre Sturlassons Heimskringla stupad c:a 870); *Rota* var en valkyrja; *Tyr* var en samgermansk himmelsgud; *Ejvind*, *Gudmund*, *Hemming*, *Hjalte*, *Kettil*, *Sverker*, *Sämund*, *Tryggve* och *Åsvid* är fornnordiska mansnamn. Tre kvartersnamn har litterär anknytning men är väl (liksom gatunamnen *Geijersgatan* och *Tegnérgatan*) valda på grund av författarnas förkärlek för fornnordiska ämnen: *Astolf* är tillsammans med Felicia huvudperson i P. D. A. Atterboms diktverk Lycksalighetens ö från 1820-talet; *Fritiof* och *Ingeborg* är huvudpersonerna i Esaias Tegnérs Frithiofs saga (kvarteren ligger vid Tegnérgatan).

Nordväst om Ringgatan: *Adar* är sannolikt en förvanskning av ett ursprungligt *Adam* (karta över Uppsala 1913 har *Adam*, Nohldén 1932 *Adar*); *Angantyr* hette flera fornnordiska hjältar; *Drott* innehåller ett fornnordiskt ord med betydelsen 'hövding, kung'; *Arild*, *Assar*, *Bertil*, *Bjarne*, *Elif*, *Enar*, *Haldor* och *Ramund* är nordiska mansnamn och *Birgit* och *Hemfrid* nordiska kvinnonamn (*Dagfrid* är en sammanslagning av de två kvartersnamnen *Daga* och *Ramfrid*). Det engelska mansnamnet *Kim* (1913 Karta över Uppsala), om det nu är detta som ingår i kvartersnamnet, faller ur kategoriramen. Det gör även *Leda*, enligt grekisk mytologi drottning i Sparta, känd för att ha fått barn med Zeus, som närmade sig henne i svangestalt. Kvartersnamnen *Barken*, *Grenen*, *Kvisten*, *Stammen* och *Trädet* i stadsdelen Erikslund utgår från *Stamgatan*, ett äldre namn på Geijersgatan mellan Sibyllegatan och Tiundagatan, givet efter Carl Adolf Stam (se *Geijersgatan*). Namnet *Astronomen*

sammanhänger med universitetets närbelägna astronomiska observatorium (jfr *Rackarbergsgatan*).

Luthagens gatunamn är inte så enhetliga som kvartersnamnen. De kan bara till en del inrangeras i kategorierna »fornnordiska guda- och hjältesagor» och »(forn)nordiska personnamn». En hel del av dem har direkt lokal anknytning.

Blomgatan
1909 Laurell,[74] 1914 Kjellberg.

Gatan har sitt namn efter murarmästare E. J. Blomqvist, som 1884 byggde ett hus vid nr 3 och senare vid nr 10 (Wilin 1978 s. 95, H. Lindberg 1942, OAU dep.).

Bredmansgatan
Bredmansgatan 1884 Wåhlberg, 1930 Nohldén.

Den i Wåhlbergs stadsplan från 1880 planerade gatan kom inte till utförande förrän på 1930-talet. Nohldén 1930 markerar bebyggelse enbart i hörnet av Geijersgatan.

Gatans namn är givet efter Johan Bredman (1770–1859), professor i astronomi i Uppsala från 1811. Enligt Wåhlbergs stadsplan från 1880 skulle gatan ha tagit sin början vid universitetets astronomiska observatorium i kv. Observatoriet.

Börjegatan
Nedre Skole Gatan 1882 Schumburg, Börjeg. 1894 ak.

Gatan är en gammal utfartsväg från staden mot Börje socken. Enligt Ludwig Wåhlbergs stadsplan från 1881 skulle den gamla vägen läggas igen, emedan den med sin sneda sträckning inte passade in i det nyutlagda rutnätsmönstret (se Wåhlberg 1884). Den blev dock kvar, och det strikt rätlinjiga systemet fick här ge vika. Hos Schumburg 1882 kallas gatan i anslutning till den intilliggande Skolgatan (stadsdelen Fjärdingen) för *Nedre Skolgatan.*

Dalgatan
1909 Laurell.

I den under början av 1900-talet framväxta stadsdelen Eriksdal fick de två parallella huvudgatorna namnen *Eriksgatan* och *Dalgatan.* Den lilla stadsdelens namn är bildat till efternamnet *Eriksson* (för namntypen på *-dal* se *Petterslundsgatan,* stadsdelen Fålhagen). Så hette den person som ärvt marken här och sålde av tomter.

Eddaspången, se stadsdelen Svartbäcken.

[Enköpingsgatan]
Enköpingsgat. 1930 Nohldén, 1948 Levan.

Den nu försvunna gatan (den saknas på Levan 1950) var en förbindelsegata i kv. Arild mellan Stabby allé och Norrlandsgatan. För dess namn, efter den uppländska staden Enköping, se *Stabby allé.*

Eriksgatan
1909 Laurell.

Se *Dalgatan.*

Finn Malmgrens plan 1975
Skol Torget 1884, 1889 Wåhlberg.

Den lilla parken, som 1932 fick namnet *Börjeplan* efter den intilliggande Börjegatan, fick sitt nuvarande namn 1975 efter den i Uppsala verksamme polarforskaren Finn Malmgren (1895–1928), vars staty är rest i parken. Namnet *Skoltorget* på Wåhlbergs stadsplan (1884, 1889) synes inte ha varit i bruk. Det åsyftar läget invid Skolgatan.

Floragatan
1930 Nohldén.

Bakgrunden till namnvalet är okänd.

Fredsgatan
Freds Gatan 1882 Schumburg.

Namnet är möjligen givet efter Fredsgatan på Norrmalm i Stockholm. Dess namn, som

Nils Sjögrens staty från 1932 av polarforskaren Finn Malmgren (1895–1928) på Börjeplan, sedan 1975 kallad Finn Malmgrens plan. Foto Gunnar Sundgren, Upplandsmuseets arkiv.

tillkom på 1640-talet, anses anspela på den 1644 påbörjade kongress som ledde fram till Westfaliska freden 1648, slutet på trettioåriga kriget (SG s. 155).

Fram till slutet av 1930-talet sträckte sig gatan även bortom Sysslomansgatan genom kv. Rinda och Tyrfing.

Fyrisgatan

Fyris Gatan 1882 Schumburg.

Gatan löper längs Fyrisån. Delen mellan Torsgatan och Odensgatan hette fram till 1932 (*Västra*) *Strandgatan*, emedan den sågs som en fortsättning på Västra Strandgatan i stadsdelen Fjärdingen.

Fyrisparken 1937

Den lilla parken längs Fyrisån mellan Torsgatan och Odensgatan.

Fyrisvallen 1953

Vid stranden av Fyrisån. Namnet är lånat från den fornisländska litteraturens benämning på den sanka slätten vid Fyrisån väster om Gamla Uppsala, *Fyrisvellir*. På andra sidan ån, på platsen för nuvarande ålder-

domshemmet Karl-Johansgårdarna, låg i slutet på 1800-talet ett tegelbruk, kallat *Fyrisvall* (H. Lindberg 1941–42, OAU dep., noterat som tegelbruk hos Liunggren 1858). Detta flyttades senare längre ut på Svartbäcksgatan, utanför stadsgränsen (*Nya Fyris-vall*).

Fyrisvallsbron 1915, 1944

Bro över Fyrisån vid *Fyrisvallen*.

Fyrisvallsgatan 1953

Se *Fyrisvallen*. 1932 (UST 1932 A:12 s. 166) fastställdes namnet *Fyrisvallsvägen* för den del av nuvarande Fyrisvallsgatan som sträcker sig från Fyrisån fram till nuvarande Ringgatan samt Ringgatan därifrån fram till hörnet av Seminariegatan (Nohldén 1932). Detta namn försvann, när nuvarande Fyrisvallsgatan ut mot Librobäck fram till Börjegatans fortsättning, landsvägen mot Gysinge, tillkom på 1950-talet.

Geijersgatan

Gejersgatan [sic!] 1884 Wåhlberg, Geijersgatan 1887 ak, 1909 Laurell; [västra delen] Blomgatan 1909 Laurell, Stamgatan 1914 Kjellberg, Stamgat. 1920 NF, Stamgatan 1948 Levan.

När den i Wåhlbergs stadsplan från 1880 planerade gatan i verkligheten kom till är ovisst. Laurell 1909 upptar partiet mellan Sturegatan och nuvarande Wallingatan.

Gatans namn är, liksom parallellgatan Tegnérgatans, troligen valt i anslutning till namnkategorin »fornnordiska guda- och hjältesagor». Skalden Erik Gustaf Geijer (1783–1847), från 1817 professor i historia i Uppsala, var ju liksom Esaias Tegnér verksam i Götiska förbundet och valde gärna fornnordiska motiv för sin diktning.

Sträckan mellan nuvarande Sibyllegatan och Tiundagatan bar fram till 1950 (UST 1950 A:26 s. 123) namnet *Stamgatan* efter soldaten, sedermera köpmannen Carl Adolf Stam, som på 1880-talet byggde ett hus i hörnet av Sibyllegatan (Wilin 1978 s. 88) i den då framväxande lilla stadsdelen Erikslund (jfr *Köpmangatan*). Laurell 1909 har förväxlat gatan med den intilliggande Blomgatan.

Gluntens gränd 1975

Gatan räknades äldst som en del av Vindhemsgatan. Den fick sitt nuvarande namn efter det intilliggande kv. Glunten på grund av att den tidigare direkta förbindelsen brutits med Vindhemsgatan på andra sidan Luthagsesplanaden. Kvartersnamnet *Glunten*, liksom grannkvarterets namn *Magistern*, är äldst känt från Nohldén 1929. Den närmare anledningen till valet av dessa båda kvartersnamn, efter huvudpersonerna i Gunnar Wennerbergs kända uppsaliensiska sångcykel Gluntarne, är okänd.

Götgatan

Götgatan 1882 Schumburg.

Namnet är möjligen givet efter Götgatan på Söder i Stockholm. Dess namn, känt från 1644, är troligen bildat i anslutning till ett äldre *Götavägen*, namn på en väg söderut från Stockholm mot Götaland (SG s. 235). En annan möjlighet är att det är valt i anslutning till kategorin »fornnordiska guda- och hjältesagor» och åsyftar den gamla folkslagsbeteckningen *götar*, även om den väntade formen då hade varit *Götagatan*. Kanske har även Geijers och Tegnérs medlemsskap i Götiska förbundet spelat roll för namnvalet – både Geijersgatan och Tegnérgatan mynnar ut på Götgatan (jfr dessa båda namn).

Haglunds bro, se stadsdelen Centrum.

Humlegatan

1930 Nohldén.

Bakgrunden till namnvalet är okänd.

Hällbygatan 1945

Efter den närliggande byn Hällby.

Jumkilsgatan 1925

Kyrkog. g. 1909 Laurell, Kyrkogårdsgatan 1913 Karta över Uppsala, Kyrkog. g. 1920 NF.

Det äldsta namnet, *Kyrkogårdsgatan*, anger gatan som en tänkt fortsättning på Kyrkogårdsgatan (stadsdelen Fjärdingen). Enligt UST 1925 B:5 s. 27 hette gatan *Norra Kyrko-*

gårdsgatan. För namnet *Jumkilsgatan*, efter Jumkils socken norr om staden, se *Stabby allé*.

Karlsrogatan, se stadsdelen Kåbo.

Klockarparken 1989

Invid kv. Klockaren, varom se *Klockargatan*, stadsdelen Librobäck.

Krongatan, se stadsdelen Kåbo.

Kyrkogårdsgatan, se stadsdelen Fjärdingen.

Köpmangatan

1930 Nohldén.

Här låg flera av de äldsta affärerna i den lilla stadsdelen Erikslund, som började bebyggas på 1880-talet (Wilin 1978 s. 92, 95).[75] Jfr alternativnamnet *Köpmannagatan* för det medeltida gatunamnet *Vårfrugatan* (kap. II: 4b) samt *Svartbäcksgatan* (stadsdelen Centrum), vars sträcka mellan S:t Persgatan och Stora Torget i slutet av 1700-talet och början av 1800-talet kallades *Köpman(s)gatan*.

[Lutgränd]

Luuth gränden 1700 Herdin 1931 s. 23, Lut Gränden 1789 Herdin 1934 s. 121, Lutgränden 1822 Ridderbielke, Lutgr. 1950 Levan.

Den sedan början av 1950-talet igenlagda gränden (den upptas hos Levan 1950 men saknas hos Levan 1953) löpte mellan S:t Larsgatan och Sysslomansgatan genom kv. Luten, efter vilket gränden är namngiven (för kvartersnamnet *Luten* se kap. III:2, kvartersnamn västan ån, samt stadsdelsnamnet *Luthagen*). Gränden utgjorde gräns mellan Västmanlands-Dala nations och Upplands nations tomter och kallades därför ofta *Internationalen* (enligt säker källa åtminstone på 1930-talet).

På regleringskartan 1643 (se kap. III:1) utmärks en gränd ungefär motsvarande Lutgränd. Att denna kom att ligga kvar i den nya stadsplanen (om nu regleringskartan på denna punkt är tillförlitlig) beror enligt K. W. Herdin (1934 s. 123 f.) på att här fanns en gammal offentlig brunn, omtalad redan på 1600-talet (den brun wid Luutgården 1649 6/10 dbUpps 5 f. 63 v.). Brunnen, som kallades *Lutbrunnen* (Lutbrun 1770 Brolin), senare *Lutpumpen* (S. Sallander 1937, OAU), togs bort 1899 och var då en åttkantig träpump med tre pumpstänger (H. Lindberg 1941–42, OAU dep.).

Luthagsesplanaden

Luthags Esplanaden 1884 Wåhlberg, Luthagsesplanaden 1887, 1914 ak, Luthags Esplan. 1914 Kjellberg.

Esplanaden, som upptas i sin helhet redan i Wåhlbergs stadsplan från 1880 och namnges på den därtill hörande kartan från 1884, kom inte till utförande förrän en bit in på 1900-talet, och då bara till en del. I ak 1894 anges den sträcka sig «från Fyris vid Badhuset förbi Allm. Lärov. park till V. Ringgatan» (V. Ringgatan var en planerad men aldrig förverkligad gata ungefär motsvarande nuvarande Sibyllegatan). Laurell 1909, som återger stadens verkliga utseende, markerar emellertid endast partiet mellan Sturegatan och nuvarande Wallingatan, liksom Kjellberg 1914 (med namn). Denna sträckning behöll gatan ännu drygt två decennier. För förleden se stadsdelsnamnet och för efterleden *Hamnesplanaden* (stadsdelen Kungsängen).

Luthagsplan 1937

Luthags Torget 1884, 1889 Wåhlberg, Luthagstorg ak 1887, Luthags torg 1909 Laurell, 1914 Kjellberg, 1920 NF.

Den öppna platsen, planerad som torg i Wåhlbergs stadsplan från 1880, kom sannolikt inte till utförande förrän en bit in på 1900-talet, trots att namnet upptas i adresskalendrar från och med 1887. Det 1937 fastställda namnet *Luthagsplan* avsåg endast en mindre del av den nuvarande parken, närmast Geijersgatan; resterande del lades då ut som kvartersmark. Det dittills brukade namnet *Luthags torg* ansågs väl olämpligt för denna mindre del. Något torg hade nu inte platsen blivit men väl en park, vilket den också förblivit. Från och med Levan 1961 är parken i sin helhet utlagd som parkmark.

Odensgatan från hörnet av Börjegatan. Foto Alfred Dahlgren 1908, UUB.

Norrlandsgatan 1925

Norra Sysslom.gatan 1920 NF.

Det ursprungliga namnet *Norra Sysslomansgatan* anger gatan som en fortsättning på Sysslomansgatan (stadsdelen Fjärdingen). Anledningen till valet av namnet *Norrlandsgatan* är okänd. Gatans nuvarande parti väster om Börjegatan kallades äldst *Agnegatan* (namnet fastställt 1925, upptaget hos Nohldén 1930, Levan 1943); en rad intilliggande kvarter har namn innehållande mansnamn. 1945 ändrades *Agnegatan* till *Norrlandsgatan.*

Odensgatan

Odens Gatan 1882 Schumburg, Odensgatan 1920 NF, Odengatan 1930, 1932, 1936 Nohldén, Odengat. 1943 Nohldén, Odensgat. 1948 Levan.

Kategori »fornnordiska guda- och hjältesagor». Oden var en av svearnas tre huvudgudar.

Enligt brev till gatunamnskommittén 24.3.1944 från stadsingenjören och en insändare av denne i UNT 22.3 samma år ändrades 1925 den då gällande namnformen *Odensgatan* till *Odengatan* i samband med en genomgång av stadens äldre gatunamn, företagen av stadsingenjören, borgmästaren och magistratssekreteraren.[76] På förslag av gatunamnskommittén återinfördes formen *Odensgatan* 1945, såsom varande den ursprungliga formen (UST 1945 A:37 s. 138 f., Norén 1993c s. 14).

Prinsgatan

1930 Nohldén.

Gatan ligger invid Prästgatan och kvarteren Bonden, Greven och Väpnaren, vilkas namn torde vara samtidigt tillkomna (kvartersnamnen äldst kända från Nohldén 1929, gatunamnen från Nohldén 1930). Kanske är just gatunamnet *Prästgatan* utgångspunkten för valet av dessa »socialgruppsnamn». Området hörde nämligen ursprungligen till Uppsala domkyrka (se härom *Klockarängen*, stadsdelen Librobäck).

Prästgatan
1930 Nohldén.

Se *Prinsgatan.*

Prästgårdsgatan 1949

Gatan leder mot Stabby prästgård, Bondkyrko sockens gamla prästgård.

Prästgårdslyckan 1956

Öppen plats i ena änden av *Prästgårdsgatan.* Jfr det samtidigt tillkomna namnet *Stabbylyckan.*

Rackarbergsgatan 1958
Observatoriegatan 1932 Nohldén.

Fram till slutet av 1950-talet tog gatan sin början mitt för Kungsgärdets sjukhus. Det äldre namnet är givet efter universitetets astronomiska observatorium, som ligger i närheten av gatan. Det nuvarande namnet åsyftar de intilliggande Rackarbergen (numera oftast kallade *Rackarberget*), så kallade därför att rackaren, stadens bödel, sägs ha hållit till där. Denne bodde i den s. k. Rackarnäbben i hörnet av Kyrkogårdsgatan och Skolgatan, varom se *Svartmangatan,* stadsdelen Fjärdingen.

Rektorsgatan 1932
Rundelsgatan 1884, 1889 Wåhlberg, 1887 ak, Vallingatan [sic!] 1930 Nohldén.

För namnen *Rundelsgatan* och *Wallingatan* se *Wallingatan.*

Det nuvarande namnet är givet efter Katedralskolans gamla rektorsbostad, som ligger vid gatan.

Ringgatan 1932
Nordvestra Ringgatan 1884 Wåhlberg, Nordvästra Ringgatan 1909 Laurell.

Enligt Wåhlbergs stadsplan från 1880 var en avsevärd utbyggnad av staden i strängt geometrisk rutnätsform tänkt att ske i de nuvarande stadsdelarna Kungsängen, Fålhagen, Kvarngärdet, Svartbäcken och Luthagen. Längs de nya gränserna mot landsbygden skulle anläggas ett sammanhängande system av ringgator benämnda *Södra, Östra, Nordöstra, Norra, Nordvästra* och *Västra Ringgatan.* Den wåhlbergska stadsplanen förverkligades dock inte till alla delar, och ringgatssystemet kom aldrig till utförande i sin tänkta omfattning, så när som på Nordvästra Ringgatan, vars namn 1932 därför ändrades till enbart *Ringgatan.* Det planerade läget för de övriga ringgatorna motsvarar idag ungefär Kungsängsesplanaden (Södra), Torkelsgatan (Östra), Gamla Uppsalagatan (Norra) och Sibyllegatan/Rackarbergsgatan (Västra). Jfr *Strandbodgatan,* 1875 kallad *Ringgatan* (stadsdelen Kungsängen), samt *Götavägen,* 1908 kallad *Ringvägen* (stadsdelen Kåbo).

S:t Johannesgatan, se stadsdelen Fjärdingen.

Seminariegatan
1930 Nohldén.

Vid f. d. folkskoleseminariet (i bruk fr.o.m. höstterminen 1916), nu Institutionen för lärarutbildning vid Uppsala universitet.

Seminariegränd

Vid *Seminariegatan.*

Sibyllegatan 1934
Observatoriegat 1932 Nohldén.

Namnet är väl givet som en hyllning till kronprinsessan Sibylla, 1932 förmäld med kronprins Gustaf Adolf. 1934, samma år som gatunamnet fastställdes, infördes *Sibylla* i almanackans officiella namnlängd på kronprinsparets bröllopsdag den 20 oktober, en dag som tidigare upptagits av *Kasper* (Otterbjörk 1979 s. 187). Den intilliggande Viktoriagatan, med namn efter drottning Viktoria, har säkert bidragit till namnvalet. För namnet *Observatoriegatan* se *Rackarbergsgatan.*[77]

Skolgatan, se stadsdelen Fjärdingen.

Skolparken 1939

Park vid Katedralskolan (jfr *Skolgatan,* stadsdelen Fjärdingen).

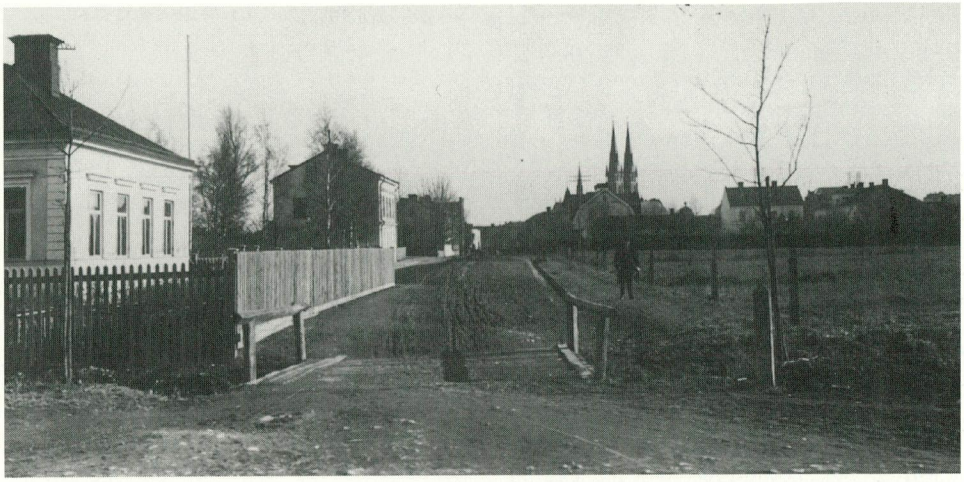

Sturegatan från korsningen av Ringgatan. Foto Alfred Dahlgren 1908, UUB.

Stabby allé 1925

Gatan ligger i den under slutet av 1800-talet tillkomna lilla stadsdelen Stabbylund, vars namn är bildat till *Stabby*, Bondkyrko sockens gamla prästgård (jfr *Prästgårdsgatan* och, för namntypen på *-lund*, *Petterslundsgatan*, stadsdelen Fålhagen). Gatan hette tidigare *Noragatan*, väl efter Nora socken i nordvästra Uppland. Detta namn, liksom *Enköpingsgatan*, namn på en intilliggande försvunnen gata (se detta), innehållande uppländska ortnamn, har väl sin utgångspunkt i det äldre *Börjegatan*. Till denna grupp hör också *Jumkilsgatan*. Namnet *Noragatan* ändrades 1925 till det nuvarande, eftersom gatan då allmänt gick under detta namn (UST 1925 B:5 s. 27).

Stabbylundsgatan 1979, se *Stabby allé*.

Stabbylyckan 1956

En liten öppen plats i ena änden av *Stabby allé* (till *lycka* 'liten, inhägnad odling').

Stefansgatan

1930 Nohldén.

Efter det intilliggande kv. Stefan (kategori »svenska personnamn»).

Sturegatan

Sture Gatan 1882 Schumburg.

Den direkta anledningen till namnvalet är okänd. Sannolikt åsyftas den medeltida ätten Sture (jfr *Vasagatan*). Sturegatan i Stockholm fick sitt namn fastställt först 1885, men det hade brukats inofficiellt åtminstone sedan 1867 (SG s. 316). Hos Schumburg 1882 sträcker sig gatan från Skolgatan till nuvarande Luthagsesplanaden.

Sverkersplan 1937

Invid kv. Sverker (kategori »fornnordiska personnamn»). Namnets form ändrades 1994 från *Sverkerplan* till *Sverkersplan*.

Sysslomansgatan, se stadsdelen Centrum.

Tegen 1949

Lekplan invid kv. Åkern och Vreten (till *teg* 'liten åker').

Tegnérgatan

Tegnérsgatan 1884, 1889 Wåhlberg, 1887, 1897 ak, Tegnérgatan 1900, 1902, 1905, 1907, 1910 ak, 1930 Nohldén.

De ovan anförda beläggen 1884–1910 avser den i Wåhlbergs stadsplan från 1880 planerade gatan (namnet saknas i ak 1914).

Denna kom dock inte till stånd förrän betydligt senare. Laurell 1909 och Kjellberg 1914 markerar endast en liten blindgata utan namn framför den då nya Sverkerskolan. Nohldén 1930 markerar bebyggelse mellan Sturegatan och Vindhemsgatan.

Gatans namn är, liksom parallellgatan Geijersgatans, troligen valt i anslutning till namnkategorin »fornnordiska guda- och hjältesagor». Skalden Esaias Tegnér (1782–1846) var ju liksom Erik Gustaf Geijer verksam i Götiska förbundet och valde gärna fornnordiska motiv för sin diktning, t. ex. i den kända Frithiofs saga. Två vid gatan liggande kvarter bär redan på Wåhlbergs stadsplan namnen *Fritiof* och *Ingeborg*, liksom huvudpersonerna i Frithiofs saga.

Gatunamnets äldsta form, *Tegnérsgatan*, alltså med genitiv-*s* i fogen, är väl egentligen den språkligt mest korrekta. Personnamn (både för- och efternamn) har nämligen normalt genitivform, när de står som förled i sammansatta ortnamn (t. ex. *Svenstorp* och *Ribbingsfors*). Formen *Tegnérgatan* utan *s* kan möjligen hänga samman med att många flerstaviga substantiv, som slutar på tryckstarkt *-ad*, *-an*, *-ar*, *-iv*, *-ur*, *-yr* m. fl. får fogeform utan *s*, t. ex. *veteranbil*, *diktaturstat* och *karikatyrteckning* (ord på *-in*, t. ex. *porslinskopp* och *gardinkappa*, har former både med och utan *-s* – jfr *Ferlinsgatan*, stadsdelen Löten och *Wallingatan* nedan). *Tegnérgatan* är ett ganska vanligt gatunamn i Sverige, men i Göteborg, Karlstad och Nyköping återfinns *Tegnérsgatan* och i Lund *Tegnérsplatsen* (se närmare Wahlberg 1988b).

Tegnérparken 1937

Vid *Tegnérgatan*.

Tiundagatan, se stadsdelen Rickomberga.

Torsgatan

Thore Gatan 1882 Schumburg, Thorsgatan 1884 Wåhlberg.

Kategori »fornnordiska guda- och hjältesagor». Tor var en av svearnas tre huvudgudar.

Wallingatan 1925

Rundelsgatan 1884 Wåhlberg, 1887 ak, Rundelsgat. 1909 Laurell.

I Wåhlbergs stadsplan från 1880 (karta från 1884) upptas Rundelsgatan (namnet anger gatan som en fortsättning på Rundelsgränd i stadsdelen Fjärdingen) från Skolgatan till nuvarande Ringgatan, en sträckning som aldrig kommit till utförande i sin helhet. Laurell 1909, som återger stadens verkliga utseende, upptar utan namn den sträcka närmast Skolgatan som nu heter *Rektorsgatan* samt, med namnet *Rundelsgatan*, sträckan bortom nuvarande Ringgatan i området Eriksdal (utanför Wåhlbergs stadsplan). Samma förhållande gäller i NF 1920, även om där syns ansatser till en gatubildning mellan Luthagsesplanaden och nuvarande Tegnérgatan. 1925 ändrades namnet *Rundelsgatan* till *Wallingatan* (UST 1925 B:5 s. 27); Nohldén 1930 markerar *Wallingatan* både för nuvarande Rektorsgatan och nuvarande Wallingatan (namnet *Rektorsgatan* fastställdes 1932, emedan gatan saknade förbindelse med övriga Wallingatan).

Namnet *Wallingatan*, efter psalmförfattaren och ärkebiskopen Johan Olof Wallin (1779–1839), är väl inspirerat av de närliggande Geijersgatan och Tegnérgatan med namn efter samtida skaldekolleger till Wallin. För namnformen, utan genitiv-*s* i fogen, se *Tegnérgatan*.

Vasagatan

(Wasagatan 1884 Wåhlberg, Vasagatan 1887 ak, 1889 Wåhlberg), Vasagat. 1909 Laurell.

Gatan tillkom sannolikt inte förrän i samband med att det s. k *Vasahuset*, det monumentala bostadshuset vid gatan, byggdes 1906. Schumburg 1882 markerar inte gatan och Laurell 1909 endast sträckan längs Vasahuset. Beläggen från 1884, 1887 och 1889 avser en gata som enligt Wåhlbergs stadsplan från 1880 skulle sträcka sig från Kyrkogårdsgatan fram till Västra Ringgatan (jfr *Ringgatan*), en planerad gata ungefär vid nuvarande Rackarbergsgatan. Dessa kvarter kom dock aldrig till utförande.

Den närmare anledningen till valet av

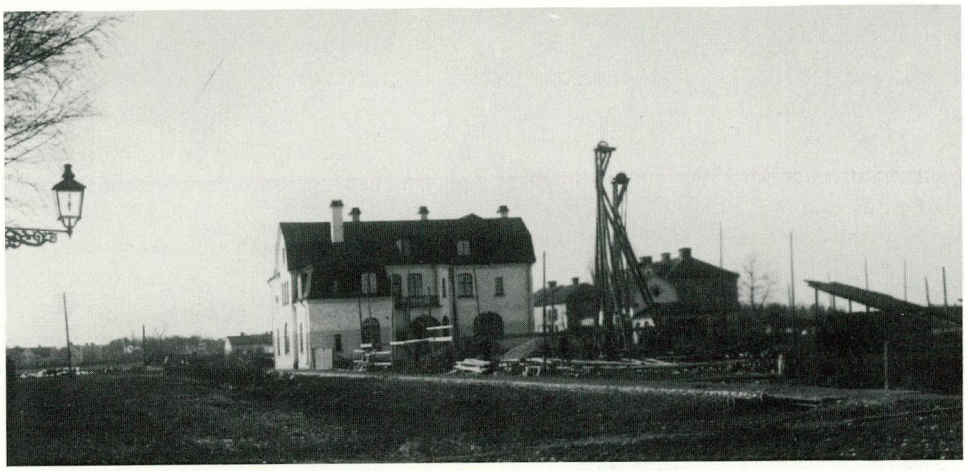

Den 1902 påbörjade Vindhemskyrkan i hörnet av Vindhemsgatan och Geijersgatan var länge en av de få byggnaderna i området. På den intilliggande tomten pågår arbeten för Elisabethemmet. Foto Alfred Dahlgren 1908, UUB.

namnet *Vasagatan*, väl efter ätten Vasa, är okänd (jfr *Sturegatan*). Vasagatan i Stockholm fick sitt namn 1885 och Vasabron 1878 (SG s. 184).

Viktoriagatan

Viktoriagatan 1884 Wåhlberg, Victoriagatan 1889 Wåhlberg, Viktoriagatan 1930 Nohldén.

Den i Wåhlbergs stadsplan från 1880 planerade gatan kom inte till utförande förrän på 1930-talet. Nohldén 1930 markerar bebyggelse endast i hörnet av Geijersgatan.

Namnvalet hänger sannolikt samman med att dåvarande kronprins Gustaf (sedermera kung Gustaf V) 1881 förmäldes med den tyska prinsessan Viktoria.

Viktoriaplan 1937

Vid *Viktoriagatan.*

Vindhemsgatan

Windhemsgatan 1884 Wåhlberg, Vindhemsgatan 1887 ak, Vindhemsgat.1909 Laurell.

Gatans äldsta parti, vid Vindhemskyrkan, kom sannolikt till när kyrkan byggdes 1902. Laurell 1909 markerar enbart sträckan vid kyrkan samt partiet i Eriksdal mellan Dalgatan och Ringgatan. Beläggen från 1884 och 1887 markerar gatans planerade sträckning enligt Wåhlbergs stadsplan från 1880, fram till nuvarande Ringgatan.

Gatunamnet tillhör kategorin »fornnordiska guda- och hjältesagor». *Vindhem* är ett i Eddadikten Voluspá förekommande namn på himmelen. Det med gatunamnet samtidiga kvartersnamnet *Vindhem* avser inte ett kvarter vid Vindhemsgatan utan det som omramas av Sysslomansgatan, Odensgatan, Börjegatan och Torsgatan.

LÖTEN

Stadsdelens namn är lånat från en gård med samma namn, belägen strax utanför stadsdelsgränsen, invid korsningen av Tycho Hedéns väg (E 4:an) och Vattholmavägen (se Romson 1934–35 samt ek 11I 8a). Längs järnvägen mot Gävle fanns här förr en hållplats med namnet *Löten.* Området kring går-

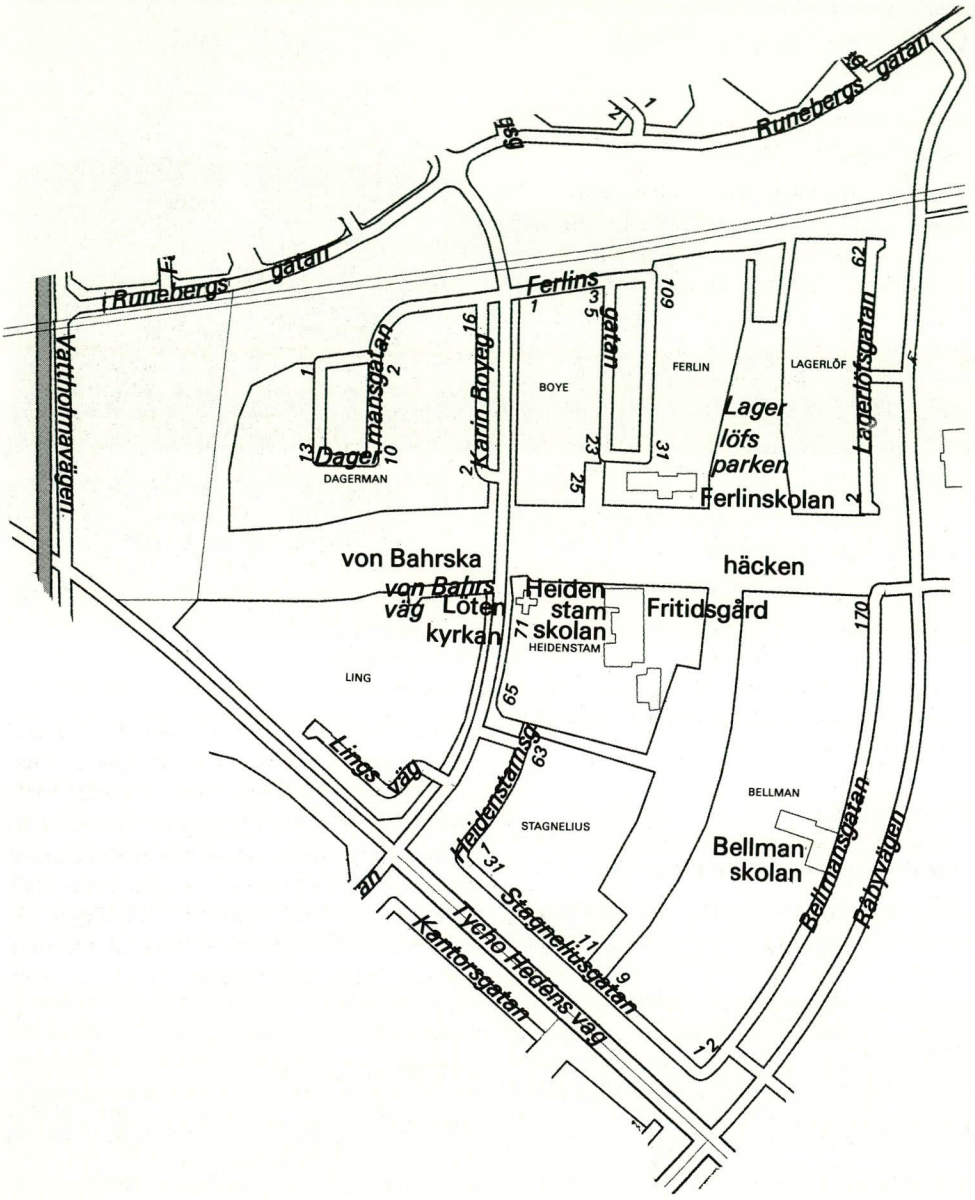

den omtalas i ett medeltida dokument som »pa løtine i mella*n* nyaby oc stadheno*m*» (1482 15/2 u.o. RAp), d.v.s. 'på löten mellan Nyby och staden'. I namnet ingår ett med verbet *luta* besläktat ord, vilket äldst betydde 'sluttning', senare 'betesmark'.

Merparten av stadsdelens kvarters- och gatunamn hör till kategorin »svenska författare», en namnkategori som även används i angränsande delar av stadsdelarna Gränby och Kvarngärdet.

von Bahrs väg 1984

Invid *von Bahrska häcken.*

von Bahrska häcken 1965

Norra Skogsbältet 1950 Levan.

Namnet är givet efter Johan von Bahr (1860–1929), akademisekreterare vid Uppsala universitet från 1895 till 1915, då han utnämndes till borgmästare i staden; han blev också 1923 ordförande i stadens första gatunamnskommitté. 1909 föreslog han i en motion till stadsfullmäktige, där han samma år blivit vice ordförande, att man skulle plantera ett 100 meter brett trädbälte längs stadens norra utkant, från Stabby till Gränby, främst som vindskydd. Planteringen, som kom till stånd med hjälp av skolbarn följande år, fick dock en mindre utsträckning (Winge 1993).

Skogspartiet fick redan tidigt i folkmun namnet *von Bahrska häcken.* Detta genuina och välfunna namn väckte dock inte på länge någon anklang hos vare sig gatunamnskommittén eller drätselkammaren, och det dröjde över tre decennier innan planteringen gavs ett officiellt namn.

1939 föreslog gatunamnskommittén *Nordanbältet* (eftersom det var ett planteringsbälte till skydd mot *nordan*vinden, se UST 1939 A:4 s. 32, 1942 A:78 s. 244), vilket dock ogillades av drätselkammaren och stadsfullmäktige – drätselkammaren menade att den gängse beteckningen *von Bahrska häcken* gott kunde användas. Sedan stadsfullmäktige återremitterat ärendet till gatunamnskommittén, föreslog denna i en skrivelse samma år (UST 1939 A:159 s. 1271 f.) att man skulle åsätta »den s. k. 'von Bahrska häcken' namnet Granbältet». Inte heller detta namnförslag föll dock drätselkammaren på läppen. Det återremitterades med motiveringen att »avsikten är att utrensa granbeståndet inom ifrågavarande skogsbälte för att bereda större utrymme än för närvarande åt beståndet av tall inom bältet». I ett nytt brev till stadsfullmäktige 1942 (UST 1942 A:78 s. 244 f.) föreslog gatunamnskommittén något av namnen *Skogsbältet* eller *Norra Skogsbältet* (eventuellt *Parkbältet* respektive *Norra Parkbältet*). Att ordet *häck* skulle ingå i namnet fann kommittén olämpligt, eftersom det inte var fråga om en regelrätt häck, och man ansåg det knappast motiverat att fästa förslagsställarens namn vid anläggningen ifråga. 1943 åsattes så planteringen äntligen ett officiellt namn, nämligen *N. Skogsbältet.* 1965 ändrades detta till det nuvarande, sedan länge allmänt brukade namnet.

Borgmästaren Johan von Bahr (1860–1929). Foto från 1896, UUB.

Bellmansgatan 1965

Kategori »svenska författare». Carl Michael Bellman (1740–95) var 1758 inskriven vid Stockholms nation i Uppsala.

Bellmansparken 1965

Vid *Bellmansgatan.*

Dagermansgatan 1967

Kategori »svenska författare». Stig Dagerman (1923–54).

Dagermansparken 1967

Vid *Dagermansgatan.*

Ferlinsgatan 1967

Kategori »svenska författare». Nils Ferlin (1898–1961).

Gamla Uppsalagatan, se stadsdelen Svartbäcken.

Heidenstamsgatan 1965

Kategori »svenska författare». Verner von Heidenstam (1859–1940).

Karin Boyegatan 1969

Kategori »svenska författare». Karin Boye (1900–41) studerade i Uppsala på 1920-talet och blev tongivande i politiskt och intellektuellt radikala studentkretsar. Gatan fick äldst (1967) namnet *Boyegatan*, vilket på förslag av Posten ändrades på grund av förväxlingsrisk med *Börjegatan* (stadsdelen Luthagen).

Lagerlöfsgatan 1967

Kategori »svenska författare». Selma Lagerlöf (1858–1940).

Lagerlöfsparken 1967

Vid *Lagerlöfsgatan*.

Lings väg 1984

Kategori »svenska författare». Per Henrik Ling (1776–1839), medlem i Götiska förbundet. Ling, »den svenska gymnastikens fader», utarbetade ett eget gymnastiksystem med fristående, konstruerade rörelser och upprättade 1813 i Stockholm Gymnastiska centralinstitutet för utbildning av gymnastiklärare för skolan och armén.

Stagneliusgatan 1965

Kategori »svenska författare». Erik Johan Stagnelius (1793–1823). Inskrevs vid Uppsala universitet 1812 och avlade där s. k. kansliexamen 1814.

Vattholmavägen, se stadsdelen Gamla Uppsala.

NORBY

Stadsdelens namn är lånat från de närliggande byarna Norra och Södra Norby (in villa norby 1329 31/7 Uppsala RAp, SD 4 s. 120). Vid c:a 5 meters högre vattenstånd, ungefärligen vikingatid, har Hågaån i höjd med Gottsunda gård och Lurbo bro bildat ett smalt sund mellan utloppet i Ekoln och en större utvidgning av ån. Norr om denna utvidgning har ån smalnat av för att sedan åter vidga sig i höjd med byn Södra Norby. Enligt allmän mening avser ortnamnselementet *nor* vanligen en förträngning, ett sund, mellan två sjöar (ordet är besläktat med engelskans *narrow* 'trång'); det avsedda sundet skulle då vara Hågaåns förträngning omedelbart söder om Södra Norby. Enligt Lars Hellberg (1986b) ingår i namnet *Norby* i stället en specialbetydelse av *nor*, nämligen 'vik med trångt inlopp, avsnörd hamnbassäng', avseende en sådan hamnbassäng mitt för Södra Norby, där ett förhistoriskt gravfält finns.[78]

Ursprungligen var det endast de nordligaste delarna av stadsdelen som bar namnet *Norby*; Romson 1934–35 kallar området mellan Skogsmyrsvägen och Södra Parkvägen för *Norby N.* och området mellan Södra Parkvägen och Malma bergsväg för *Norby S.* Det något senare tillkomna villaområdet söder om Malma bergsväg kallades äldst *Malma* (så ek 11I 7a, 1952), varom se

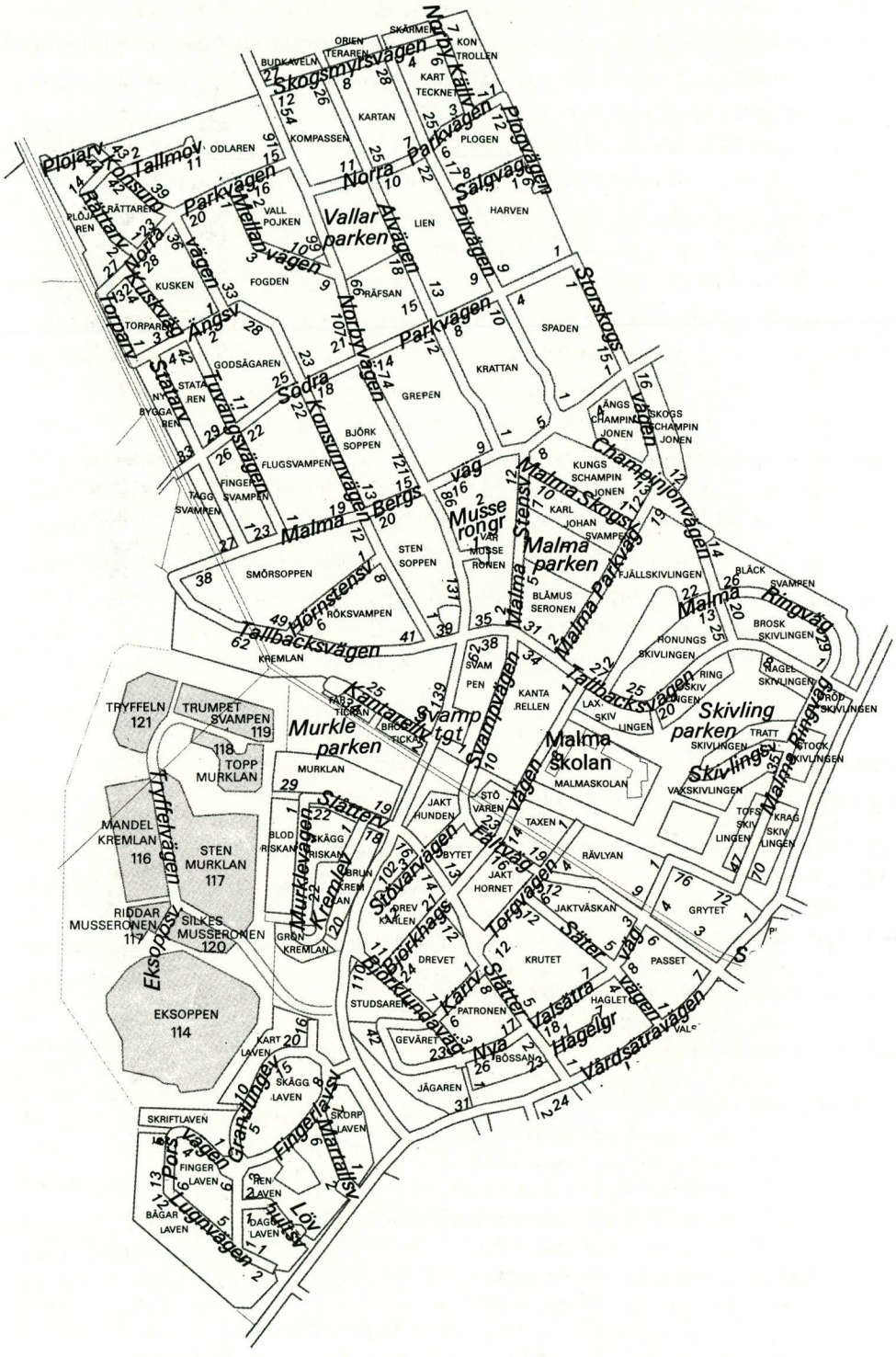
Plojarv
Tallmov
Rättarv
Norra Parkvägen
Skogsmyrsvägen
Norra Källvägen
Plogvägen
Parkvägen
Vallarparken
Norra Alvägen
Valgvägen
Pilvägen
Storskogsvägen
Kustvägen
Ängsv
Torparv
Stallarv
Trivansvägen
Södra Konsumvägen
Norbyvägen
Parkvägen
Malma Bergsvägen
Musse rongr
Malma Stensv
Malma Skogsv
Malma Parkväg
Malma parken
Champhinjonvägen
Ringväg
Hörnstensv
Tallbacksvägen
Kantarellv
Svampvägen
Tallbacksvägen
Skivling parken
Malma skolan
Malma Ringväg
Murkle parken
Stärnv
Murklevägen
Kremlev
Stövarvägen
Jaktvägen
Torgvägen
Säter
Björkhagsv
Torkmundavägen
Karrv
Slåttervägen
Valsätra
Hagelgr
Vårdsätravägen
Nya
Granjungfrugy
Fingerlavsv
Marrallsv
Lövv
Lungnävägen
Tryffelv
Eksoppsv
TRYFFELN 121
TRUMPET SVAMPEN 119
TOPP MURKLAN 118
MANDEL KREMLAN 116
STEN MURKLAN 117
RIDDAR MUSSERONEN 117
SILKES MUSSERONEN 120
EKSOPPEN 114
ODLAREN
KOMPASSEN
KARTAN
PLOGEN
HARVEN
VALL POJKEN
LIEN
RÄTTAREN
KUSKEN
FOGDEN
RÅFSAN
SPADEN
TORPAREN
GODSÄGAREN
KRATTAN
GREPEN
BJÖRK SOPPEN
FLUGSVAMPEN
FINGER SVAMPEN
TAGG SVAMPEN
STEN SOPPEN
SMÖRSOPPEN
RÖKSVAMPEN
KREMLAN
MURKLAN
BLOD RISKAN
SKÄGG RISKAN
GRÖN KREMLAN
BRUN KREMLAN
PREV KARLEN
DREVET
KRUTET
STUDSAREN
PATRONEN
GEVÄRET
JÄGAREN
BÖSSAN
HAGLET
PASSET
VAL
JAKTVÄSKAN
GRYTET
RÅVLYAN
JAKT HORNET
BYTET
JAKT HUNDEN
STÖVAREN
TAXEN
KANTARELLEN
SVAMPEN
PEN
SVAM
FÄRG TICKAN
BRÖD TICKAN
MALMASKOLAN
VAKSKIVLINGEN
LAX SKIVLINGEN
RING SKIVLINGEN
HONUNGS SKIVLINGEN
FJÄLLSKIVLINGEN
BLÅMUS SERONEN
KARL JOHAN SVAMPEN
KUNGS SCHAMPIN JONEN
ÄNGS CHAMPIN JONEN
SKOGS CHAMPIN JONEN
BLÄCK SVAMPEN
BROSK SKIVLINGEN
NAGEL SKIVLINGEN
TRATT SKIVLINGEN
STOCK SKIVLINGEN
TOFS SKIVLINGEN
KRAG SKIVLINGEN
SKÄRMEN
KON TROLLEN
KART TECKNET
OBJEKTIVET
BUDKAVELN
SKRIFTLAVEN
SKÄGG LAVEN
SKORP LAVEN
KART LAVEN
FINGER LAVEN
REN LAVEN
BÅGAR LAVEN
BÅG LAVEN

Malma bergsväg. Området mellan Norbyvägen, Tallbacksvägen och Vårdsätravägen kallades ursprungligen *Valsätra* (så Romson 1934–35 och ek 11I 7a, 1952), ett namn som nu övertagits av bebyggelsen närmast söder om Vårdsätravägen och Slädvägen (se stadsdelen Valsätra).

Före inkorporeringen av Bondkyrko kommun med Uppsala stad 1947 bar de flesta vägar namn med lokal syftning (UST 1948 A:23 kartbilaga), t. ex. *Affärsvägen* (nu *Björklundavägen*), *Gårdsvägen* (nu *Slåttervägen*) och *Skogsvägen* (nu *Plogvägen*). Vid namnsättningen av vägar och kvarter efter inkorporeringen, då en hel del namn av förväxlingsskäl fick bytas ut, har till stor del tillämpats kategorinamngivning. I norra stadsdelen finner vi kategorierna »lantbruk» (t. ex. *Plöjarvägen*, *Rättarvägen*, kvartersnamnen *Harven*, *Stataren*) och »orientering» (kvartersnamnen *Kartan*, *Kompassen* m. fl. kring Skogsmyrsvägen), i mellersta stadsdelen kategorin »svampar» (t. ex. *Kantarellvägen*, *Svamptorget*, kvartersnamnen *Röksvampen*, *Smörsoppen*). För alla kvarter i området söder om Malmaskolan, mellan Norbyvägen och Vårdsätravägen, har valts namn med anknytning till jakt, kategori »jakt» (*Bössan*, *Krutet* m. fl.); av områdets gatunamn hör dock endast *Hagelgränd* och *Stövarvägen* hit. Kvartersnamnen i det lilla villaområdet längst i söder kring Grandungevägen och Fingerlavsvägen innehåller alla beteckningar för olika slags lavar.[79]

Alvägen (?1927) 1948

Trädbeteckningen *al*; nära Pilvägen och Sälgvägen. Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937).

Björkhagsvägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Björkvägen* (namnet fastställt 1935). Namnet åsyftar sannolikt de stora björkar som finns längs vägen.

Björklundavägen 1948

Namnet är väl givet i anslutning till den intilliggande *Björkhagsvägen*. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Affärsvägen* (namnet fastställt 1935). Såvitt bekant har emellertid någon affär inte legat vid vägen men däremot på parallellvägen Slåttervägen, i hörnet av Nya Valsätravägen, nämligen Dalborgs livsmedelsaffär med intilliggande mjölkaffär, nedlagda i slutet av 1960-talet.

Champinjonvägen 1960
Eksoppsvägen 1989

Kategori »svampar».

Fingerlavsvägen 1960

De omgivande kvarteren innehåller alla beteckningar för olika slags lavar. Vägen utgjorde tidigare en del av Lövhultsvägen. Jfr även *Martallsvägen*.

Fältvägen (1927), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Innan bebyggelsen i Valsätra tillkom, vidtog öppen mark, där vägen börjar vid Vårdsätravägen.

Grandungevägen 1948

När namnet tillkom, var det skogsmark väster om vägen. Jfr *Martallsvägen*.

Hagelgränd 1960

Kategori »jakt». För alla kvarter i området söder om Malmaskolan, mellan Norbyvägen

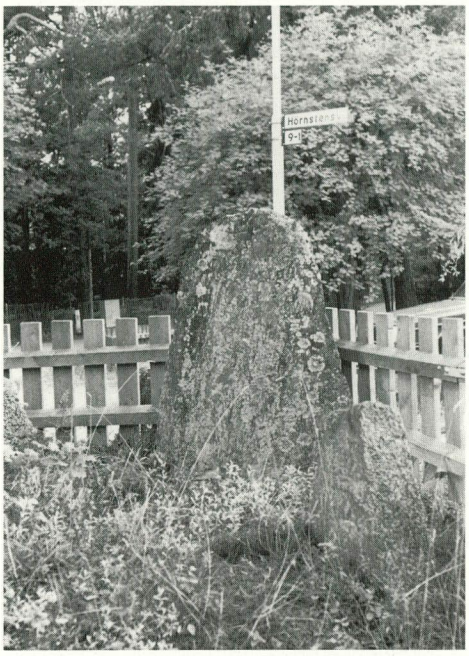

Den gamla gränsstenen i hörnet av Hörnstensvägen och Tallbacksvägen. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

och Vårdsätravägen, har valts namn med anknytning till jakt. Av områdets gatunamn hör dock endast *Hagelgränd* och *Stövarvägen* hit.

Hörnstensvägen 1948

En gammal gränssten i hörnet av Tallbacksvägen markerar ett gammalt gränshörn mellan byarna Malma och Norby (se ek Ulleråkers härad 1861 samt Levan 1950). Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Hörnvägen* (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937).

Kantarellvägen 1960

Kategori »svampar».

Konsumvägen (?1927), 1948

Efter en 1993 nedlagd Konsumbutik i hörnet av Södra Parkvägen. Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937).

Kremlevägen 1962

Kategori »svampar».

Kuskvägen 1960

Kategori »lantbruk».

Kärrvägen (1935), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Det åsyftar ett intilliggande f. d. kärr mellan Tryffelvägen, Norbyvägen, Fingerlavsvägen och Martallsvägen (markerat hos Romson 1934–35), möjligen en gammal lertäkt.

Lugnvägen 1948

Efter lägenheten Lugnet (byggd 1917), Lugnvägen 6. Vägens namn var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Lövhultsvägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 bar vägen äldst namnet *Bergavägen* (namnet fastställt 1927), senare *Bergsvägen*. Från Vårdsätravägen stiger vägen markant; om något fastighetsnamn *Berga* funnits är obekant. Det nuvarande namnet *Lövhultsvägen* kan vara valt i anslutning till namnet på den intilliggande Grandungevägen.

Malma bergsväg 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Malmbergsvägen* (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937). Villaområdet kring de vägar som bär namn med bestämningen *Malma* (*Malma bergsväg, Malma parkväg, Malma ringväg, Malma skogsväg, Malma stenväg* och *Malmaparken*) kallades äldst *Malma* (så ek 11I 7a, 1952). Detta namn åsyftar den gamla byn Malma, som ligger sydost om stadsdelen, öster om Vårdsätravägen, inom stadsdelen Valsätra. Området mellan Malma bergsväg och Vårdsätravägen hörde förr till denna by.

Ändrat från *Malma Bergsväg* till *Malma bergsväg* 1994.

Malmaparken 1948

Vid *Malma bergsväg.*

Malma parkväg 1948

Vid Malmaparken. Ändrat från *Malma Parkväg* till *Malma parkväg* 1994. Jfr *Malma bergsväg.*

Malma ringväg 1960

Vägen löper i en halvcirkel. Ändrat från *Malma Ringväg* till *Malma ringväg* 1994. Jfr *Malma bergsväg.*

Malma skogsväg 1948

Ursprunglig skogsmark (se Romson 1934—35, ek 11I 7a, 1952). Ändrat från *Malma Skogsväg* till *Malma skogsväg* 1994. Jfr *Malma bergsväg.*

Malma stenväg 1948

Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 räknades vägen som en förlängning av Alvägen. I den intilliggande Malmaparken finns berg i dagen. Ändrat från *Malma Stensväg* till *Malma stenväg* 1994. Jfr *Malma bergsväg.*

Martallsvägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Ringvägen* (fastställt 1927). Som en del av vägen räknades då också det halvcirkelformade vägparti av nuvarande Fingerlavsvägen som utgör förbindelsen mellan Fingerlavsvägen och Grandungevägen. Jfr de intilliggande *Lövhultsvägen* och *Grandungevägen* (kanske har det vid namnets tillkomst funnits en martall vid vägen).

Mellanvägen 1949

Väl efter läget mellan Konsumvägen och Norbyvägen.

Murkelparken 1962

Kategori »svampar». Ändrat från *Murkleparken* till *Murkelparken* 1994.

Murkelvägen 1960

Kategori »svampar». Ändrat från *Murklevägen* till *Murkelvägen* 1994.

Musserongränd 1962

Kategori »svampar».

Norby källväg 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Källvägen* (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937). En kallkälla sägs förr ha funnits invid vägen. Jfr *Ultuna källväg*, stadsdelen Ultuna.

Norbyvägen, se stadsdelen Eriksberg.

Norra Parkvägen (?1927), 1948

Norr om Vallarparken. Jfr *Södra Parkvägen.* Namnet var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1947 (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937).

Nya Valsätravägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala stad 1947 kallades vägen *Tvärvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga). Vägen löper parallellt med Vårdsätravägen, som före 1948 på motsvarande sträcka kallades *Valsätravägen.*

Pilvägen (?1927), 1948

Trädbeteckningen *pil*; nära Alvägen och Sälgvägen. Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937).

Plogvägen 1960

Kategori »lantbruk». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Skogsvägen* (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937); den sträcker sig utefter Stadsskogen. Mellan 1947 och 1960 var vägen en del av Storskogsvägen.

Plöjarvägen 1956

Kategori »lantbruk».

Porsvägen 1948

När namnet tillkom, var det väster om vägen skogsmark med sanka partier. Pors (*Myrica Gale*) växer i kärr och på sank mark.

Rättarvägen 1956

Kategori »lantbruk».

Skivlingsparken 1960
Skivlingsvägen 1962

Kategori »svampar».

Skogsmyrsvägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen av okänd anledning *Akademivägen* (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937). Terrängen i Stadsskogen (Eriksbergsparken) omedelbart norr om vägen är sank.

Slåttervägen 1948

Namnet är väl valt i anslutning till namnet på den intilliggande *Sätervägen*, i sin tur sannolikt valt i anslutning till namnet på den korsande Nya Valsätravägen och till läget nära Valsätra gård (ortnamnselementet *säter* betyder 'utmarksäng'). Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Gårdsvägen* (fastställt 1927); den leder fram till Valsätra gård (varom se stadsdelsnamnet *Valsätra*).

Statarvägen 1956

Kategori »lantbruk».

Storskogsvägen 1948

Vid Stadsskogen. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Kronvägen* (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937). Detta namn åsyftar säkerligen det intilliggande f. d. militära övningsområdet Rosendal, som kronan inköpte 1906 för Upplands artilleriregemente A 5 (Risling 1982 s. 40, 47).

Stövarvägen 1960

Kategori »jakt». Jfr *Hagelgränd.*

Svamptorget 1960
Svampvägen 1960

Kategori »svampar».

Sälgvägen 1948

Trädbeteckningen *sälg.* Nära Alvägen och Pilvägen.

Sätervägen 1948

Namnet är väl valt i anslutning till den korsande *Nya Valsätravägen* och till läget nära Valsätra gård (varom se stadsdelsnamnet *Valsätra*). Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen av okänd anledning *Alpvägen* (fastställt 1927).

Södra Parkvägen (?1927), 1948

Söder om Vallarparken. Jfr *Norra Parkvägen.* Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937).

Tallbacksvägen (?1927), 1948

För sträckan mellan Hörnstensvägen och Malma bergsväg var namnet *Tallbacksvägen* i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937). Detta åsyftar den kringliggande terrängens karaktär. För sträckan mellan Hörnstensvägen och Norbyvägen fastställdes 1943 namnet *Gränsvägen,* som väl åsyftar den gamla gränsen mellan byarna Norby och Malma, varom se *Hörnstensvägen.* Söder om vägen slutade också dåtidens bebyggelse. Vägen är en del av en gammal väg mellan byn Norra Norby och Vårdsätravägen (se ek Ulleråkers hd 1861).

Tallmovägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Furuvägen* (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937). De båda namnen åsyftar den kringliggande terrängens karaktär.

Torgvägen (1935), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen

med Uppsala 1947. När namnet tillkom, var det öppen mark norr om vägen (på platsen för nuvarande Malmaskolan); om man där avsett att färdigställa något slags torg är obekant.

Torparvägen 1960
Kategori »lantbruk».

Tryffelvägen 1989
Kategori »svampar».

Tuvängsvägen 1948
Namnet är väl bildat i anslutning till *Ängsvägen*, namnet på en intilliggande väg. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen äldst *Trädgårdsvägen* (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937). Om detta namn tillkom först 1937, skulle det möjligen kunna åsyfta den handelsträdgård, anlagd 1936, som förr fanns på nr 18 i hörnet av Ängsvägen (SBU 4 s. 368). På den gatunamnskarta som upprättades 1947 i samband med inkorporeringen (UST 1948 A:23 s. 68) kallas vägen *Egnahemsvägen*.

Vallarparken 1960
Kategori »lantbruk».

Vårdsätravägen, se stadsdelen Gottsunda.

Ängsvägen (?1927), 1948
Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (stadsplan för Norby egnahem, fastställd 1927, ändrad 1934 och 1937). Det åsyftar väl tidigare intilliggande ängsmark.

NYBY

Stadsdelen har sitt namn efter Nyby gård (in niaby 1316 13/9 Uppsala RAp, SD 3 s. 259). Nyby är utbrutet ur Gamla Uppsala och har därav fått sitt namn. Se karta Gamla Uppsala sid. 158.

För gatu- och kvartersnamnen i stadsdelen har valts kategorin »svenska och finlandssvenska författare» i anslutning till kategorin »svenska författare» i angränsande delar av stadsdelarna Gränby, Kvarngärdet och Löten. Det är en ganska brokig författargrupp som återfinns i Nyby, från den kände 1600-talsdiktaren Lars Wivallius till den sannolikt betydligt mindre kände arbetarförfattaren Rudolf Värnlund från vårt eget sekel. I en del gatunamn har man valt att låta både för- och efternamnet ingå, medan andra gatunamn enbart innehåller efternamnet. Förväxlingsrisken uppges här ha varit den vägledande principen liksom beträffande motsvarande namnkategorier på Kvarngärdet och i Löten.

En underavdelning av författarkategorin utgörs av de gatu- och kvartersnamn norr om Runebergsgatan vilka innehåller namn på personer eller platser i Johan Ludvig Runebergs diktcykel Fänrik Ståls sägner (1848, 1860) (kategori »Fänrik Ståls sägner»). För några kvartersnamn inom denna kategori saknas motsvarande gatunamn: *von Döbeln* och *Juutas* (dikten Döbeln vid Juutas), *Pardala* och *Virta* (i dikten Sandels, jfr *Sandels gata*, äter fältherren Sandels frukost »i allsköns ro» i byn Pardala strax före slaget vid Virta bro); *Fältmarskalken*, *Landshövdingen*, *Soldatgossen* och *Trosskusken* innehåller alla namn på enskilda dikter.

Birger Sjöbergsgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Birger Sjöberg (1885–1929). Svensk författare.

Dan Anderssonsgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Dan Andersson (1888–1920). Svensk författare.

Elin Wägnersgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Elin Wägner (1882–1949). Svensk författare.

Fredrika Bremersgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Fredrika Bremer (1801–65). Svensk författare.

Fänrik Ståls gata 1986

Kategori »Fänrik Ståls sägner».

Gamla Uppsalagatan, se stadsdelen Svartbäcken.

Hurtigs gata 1986

Kategori »Fänrik Ståls sägner». Soldaten Hurtig är huvudperson i dikten Gamle Hurtig.

Kastellparken 1970

Namnets förled är enligt Jansson 1974 s. 19 f. en missuppfattning av förleden i *Gaststället*, ett namn på bergknallen strax nordväst om parken, mellan Leopoldsgatan och Topeliusgatan. Vid arkeologiska utgrävningar har man där funnit bl. a. en vikingatida gravhög och boplatslager från äldre järnålder. Att backen kallats *Gaststället* berättades av en gammal sockenbo inför Gamla Uppsala byggnadsnämnd i slutet av 1930-talet. Den intilliggande väg som nu heter *Ledungsvägen* (stadsdelen Gamla Uppsala) föreslogs enligt protokoll från Nyby fastighetsägareförening 27.2.1938 få namnet *Norra Gastställsvägen.*

Leopoldsgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Carl Gustaf af Leopold (1756–1829). Svensk författare.

Lidnersgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Bengt Lidner (1757–93). Svensk författare.

Lotta Svärds gata 1986

Kategori »Fänrik Ståls sägner». Marketenterskan Lotta Svärd är huvudperson i dikten Lotta Svärd.

Munters gata 1986

Kategori »Fänrik Ståls sägner». Soldaten Hans Munter är huvudperson i dikten Munter.

Nybygårdsparken 1986, se stadsdelsnamnet.

Runebergsgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Johan Ludvig Runeberg (1804–77). Finlandssvensk författare, kanske mest känd för diktcykeln Fänrik Ståls sägner (1848, 1860), från vars persongalleri och ortnamn gatorna och kvarteren norr om Runebergsgatan lånat sina namn.

Sandels gata 1986

Kategori »Fänrik Ståls sägner». Brigadchefen Johan August Sandels är huvudperson i dikten Sandels.

Sehlstedtsgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Elias Sehlstedt (1808–74). Svensk författare, tullinspektör i Sandhamn i Stockholms skärgård, mest känd för sina populära visor.

Sven Dufvas gata 1986

Kategori »Fänrik Ståls sägner». Soldaten Sven Dufva är huvudperson i dikten Sven Dufva.

Poeten och tullinspektören Elias Sehlstedt (1808–74). Foto UUB.

Topeliusgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Zacharias Topelius (1818–98). Finlandssvensk författare.

Viktor Rydbergsgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Viktor Rydberg (1828–95). Svensk författare. Han blev hedersdoktor i Uppsala 1877 och skrev samma år Kantat vid jubelfestpromotionen i Uppsala.

Wivalliusgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Lars Wivallius (1605–69). Svensk diktare. Han studerade på 1620-talet en kort tid vid Uppsala universitet.

Värnlundsgatan 1970

Kategori »svenska och finlandssvenska författare». Rudolf Värnlund (1900–45). Svensk arbetarförfattare.

Österleden 1948

Det ursprungliga namnförslaget var *Österledsvägen*, mot vilket hade riktats anmärkningen att vägens riktning ej är östlig. Det senare fastställda namnet motiverades med att det rörde sig om en väg »*i* öster» ej »*åt* öster» (UST 1948 A:110 s. 361). Jfr *Svanbergsgatan* i stadsdelen Rickomberga, vilken tidigare bar nammnet *Österleden*, samt *Norbyvägen*, stadsdelen Eriksberg, av vilken en sträcka tidigare hetat *Västerleden*.

Ett äldre inofficiellt namn på vägen, inklusive Regins väg, fram mot Vaksala kyrka är *Vaksalavägen*.

NÅNTUNA

Stadsdelens namn är lånat från gården Nåntuna (i*n* nanøtun*um* 1291 u.d. Visby RAp, SD 2 s. 103, curiam meam Nanætunir 1301 24/4 Uppsala RAp, SD 2 s. 339). Det har senast tolkats som innehållande ett ord **naen* 'närbelägen' eller en personbeteckning *nanar* 'de närboende'. Namnet, med betydelsen 'grannarnas Tuna' eller 'det (till skillnad från bl. a. Sätuna) närliggande Tuna', kan ha givits från det mitt emot på andra sidan Fyrisån liggande Ultuna (Holmberg 1969 s. 131 ff., Strandberg 1983c). Innebörden av det förhistoriska ortnamnselementet *-tuna* är mycket omdiskuterad. Det innehåller formellt ett ord *tun*, som har betytt 'stängsel, hägnad', men åtminstone vissa av *tuna*-namnen har betecknat något slags centralorter. Namntypen är vanligast i Mälardalen.

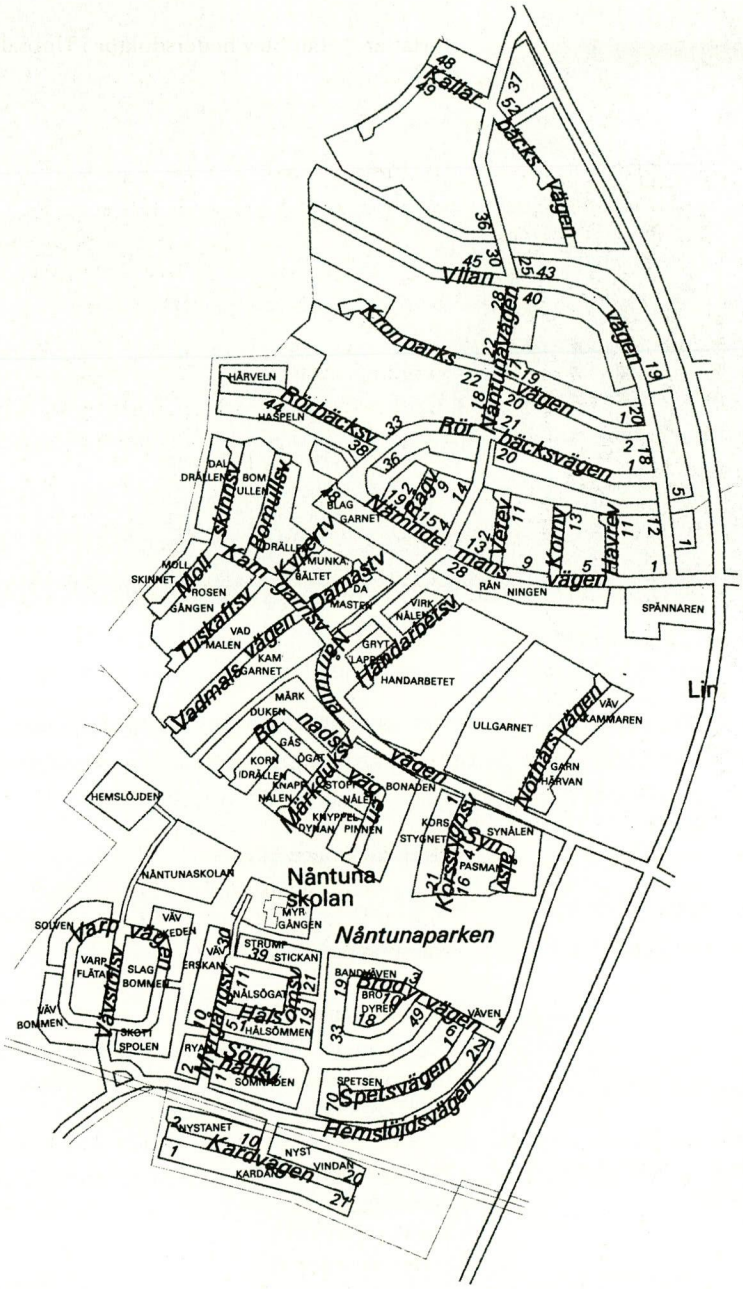

Gatu- och kvartersnamnen har alla, utom *Nåntunavägen* och *Nåntunaparken*, valts inom kategorin »sömnad och vävnad». Av de kvartersnamn som inte har några paralleller bland gatunamnen kan några behöva kommenteras. *Daldrällen, Drällen, Gåsögat, Korndrällen, Munkabältet* och *Rosengången* är alla

Nåntuna gård. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

bildade till benämningar på olika vävnadstekniker. *Pasman* innehåller *pasma*, ett slags garnmått, *Skottspolen* och *Solven* benämningar på delar i en vävstol. *Nystvindan* åsyftar en apparat med vars hjälp man nystar upp garnhärvor.

Bomullsvägen 1973
Bonadsvägen 1973
Brodyrvägen 1973
Damastvägen 1973
Handarbetsvägen 1973
Hemslöjdsvägen 1973
Hålsömsvägen 1973
Kardvägen 1973
Korsstygnsvägen 1973
Kypertvägen 1973

Kategori »sömnad och vävnad». Damast och kypert är vävnadstekniker.

Mollskinnsvägen 1973

Kategori »sömnad och vävnad». Mollskinn är ett tjockt bomullstyg med ruggad insida, oftast använt till arbetskläder.

Myrgångsvägen 1973

Kategori »sömnad och vävnad». Myrgång är en fom av hopdragssöm, en brodyrteknik använd på glest linne.

Märkduksvägen 1973

Kategori »sömnad och vävnad».

Nåntunaparken 1973

Nåntunavägen 1968

Väg genom och mellan stadsdelarna Nåntuna och Vilan. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Nöthårsvägen 1973
Spetsvägen 1973
Synålsvägen 1973
Sömnadsvägen 1973
Tuskaftsvägen 1973
Vadmalsvägen 1973
Varpvägen 1973
Vävstolsvägen 1973

Kategori »sömnad och vävnad». Tuskaft är en vävnadsteknik.

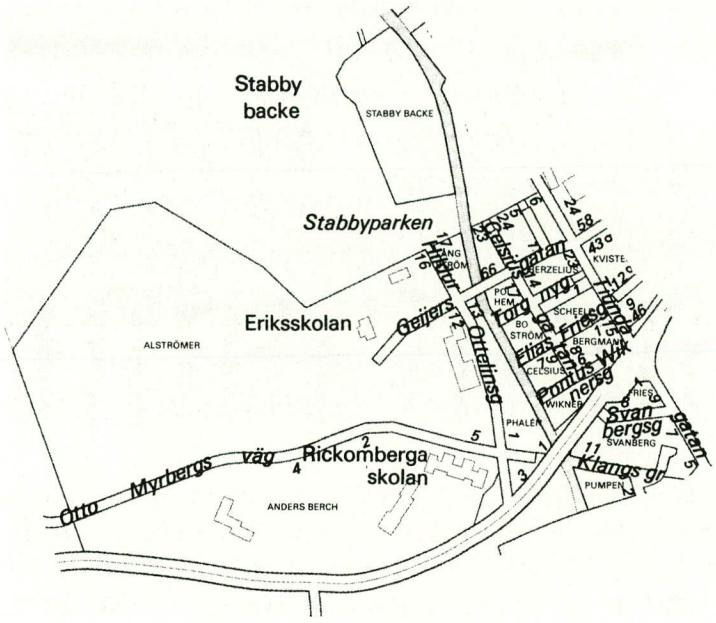

RICKOMBERGA

Stadsdelsnamnet är lånat från den gamla byn Rickomberga (in Rikonaberghum 1316 13/9 Uppsala RAp, SD 3 s. 257), som senare hyst en skola för utvecklingsstörda barn. Namnets förled anses innehålla det fsv. mansnamnet *Rikvin* (Lundahl 1956 s. 34 ff.)

Av gatunamnen i Rickomberga tillhör flera kategorin »berömda svenska vetenskapsmän». De övriga personer som hedrats med gatunamn, Gösta Wahlström (*Gösta Wahlströms väg*), Hildur Ottelin (*Hildur Ottelinsgatan*) och Karl-Gustav Klang (*Klangs gränd*) har varit verksamma i stadsdelen, liksom också en av de berömda vetenskapsmännen, Otto Myrberg (*Otto Myrbergs väg*).

I gatunamnskommitténs namnförslagsskrivelse till stadsfullmäktige 23.1. 1950 framhålls, att man, när stadsplan fastställs för Rickomberga, på grund av närheten till observatoriet bör »nämna kvarteren efter olika stjärnbilder» (UST 1950 A:26 s. 122). Man kom dock att i stället använda sig av kategorin »berömda svenska vetenskapsmän» efter mönster av ett flertal av de äldre gatunamnen (gatunamnskommitténs protokoll 10.9.1962). De kvartersnamn som saknar motsvarigheter bland gatunamnen är: *Alströmer* (Jonas, 1685–1761, industriidkare, skapare av bl. a. Alingsås manufakturverk och känd som den som först började odla potatis i Sverige), *Anders Berch* (1711–74, innehavare av Nordens första professur i nationalekonomi i Uppsala), *Bergman* (Torbern, 1735–84, professor i kemi och farmakologi 1767, en av ti-

*Rickomberga gård 1779. Akvarellerad penntecknin*g *av Johan Härstedt, UUB.*

dens främsta kemister), *Berzelius* (Jacob, 1779–1848, professor i medicin och farmakologi i Stockholm 1807, en av världens mest betydelsefulla kemister), *Boström* (Christopher Jacob, 1797–1866, professor i praktisk filosofi 1842–63, en av Sveriges mest inflytelserika filosofer), *Polhem* (Christopher, 1661–1751, berömd uppfinnare och tekniker), *Ångström* (Anders, 1814–74, professor i fysik 1858, banbrytare inom bl. a. spektralanalys; har fått låna sitt namn till längdenheten *ångström*).

Celsiusgatan 1950
Tallbacksgatan 1930 Nohldén.

Kategori »berömda svenska vetenskapsmän». Namnet är enligt UST 1950 A:26 s. 121 givet efter »den kända lärdomssläkten» (Celsius). Flera släktmedlemmar har verkat i Uppsala, bl. a. professorerna Olof (1670–1756), filolog, runforskare, botaniker och teolog, och dennes brorsson Anders (1701–44), astronom och känd som upphovsman till den 100-gradiga termometern.

Elias Friesgatan 1950
Friesgatan 1930 Nohldén.

Kategori »berömda svenska vetenskapsmän». Släkten Fries' mest kände medlem Elias Fries (1794–1878) erhöll 1834 den s. k. Borgströmianska professuren vid Uppsala universitet, vilken hade en nationalekonomisk inriktning. 1851 blev han professor i botanik och prefekt för Botaniska trädgården. Han var också riksdagsledamot, en av de få naturvetare som valts in i Svenska Akademien och i två omgångar universitetets rektor. Som botanist har han blivit mest känd för sin forskning om svampar, vilken lagt grunden till systematiken av hattsvamparna.

Enköpingsvägen, se stadsdelen Berthåga.

Geijersgatan, se stadsdelen Luthagen.

Gösta Wahlströms väg 1990
Gösta Wahlström (1900–67) var från 1932 verksam som läkare vid Ulleråkers sjukhus, från 1947 som överläkare för hjälpverksamheten. Från 1938 var han också överläkare för vården av de utvecklingsstörda i Uppsala län, bl. a. på Rickomberga arbetshem (senare Rickombergaskolan) för utvecklingsstörda barn, vilken ligger nära vägen. Han var även ordförande i länets omsorgsstyrelse och 1938–48 läkare vid straffängelset.

Hildur Ottelinsgatan 1950
Hette före 1950 *Hildursgatan.* Hildur Ottelin (1866–1927), som kom till Uppsala från

Finland i början av 1890-talet, arbetade flera år som gymnastiklärare vid Lindska skolan. Hon blev stadens bostadsinspektris och invaldes 1912 som första kvinnliga ledamot i Uppsala stadsfullmäktige, där hon kvarstod till sin död. I stadsfullmäktige och i drätselkammaren verkade hon framför allt för de mindre bemedlade befolkningsgrupperna i staden och sökte förbättra deras bostadsförhållanden. Från mark som Hildur Ottelin 1904 köpt från professor Otto Myrbergs egendom i Rickomberga (jfr *Otto Myrbergs väg*) sålde hon därför tomter billigt till familjer ur dessa grupper, och området fick namnet *Rickomberga egnahem*. I egnahemsföreningen, genom vilken Hildur Ottelin ville styra byggnadsutvecklingen i mer sunda och propra banor, blev hon den drivande kraften och donerade bl. a. en tomt vid S:t Eriks lervarufabrik till föreningen, där hon lät uppföra ett spruthus och startade brandövningar (Bergold 1985 s. 58).

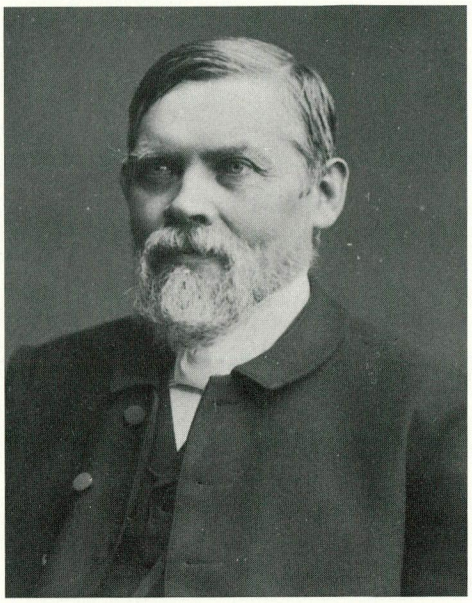

Teologiprofessorn Otto Myrberg (1824–99) var markägare i Rickomberga. Foto UUB.

Klangs gränd 1970

Vägen motsvarar den gamla sträckningen av Enköpingsvägen, stadens utfartsväg mot Enköping (se *Enköpingsvägen*, stadsdelen Berthåga). Namnet är givet efter Karl-Gustav Klang (1867–1953), från 1904 vaktmästare på Rickomberga skolhem och från 1913 föreståndare på Karlsro arbetshem (jfr *Karlsrogatan*, stadsdelen Kåbo).

Otto Myrbergs väg 1970

Kategori »berömda svenska vetenskapsmän». Vägen motsvarar den gamla sträckningen av Enköpingsvägen, stadens utfartsväg mot Enköping (se *Enköpingsvägen*, stadsdelen Berthåga). Otto Myrberg (1824–99) blev 1866 professor i exegetik vid Uppsala universitets teologiska fakultet och samtidigt kyrkoherde i Helga Trefaldighet (Bondkyrko sn). Han ägde mark i Rickomberga, som efter hans död överläts till ett filantropiskt bolag, som skulle bygga bostäder åt mindre bemedlade (jfr *Hildur Ottelinsgatan*).

Pontus Wiknersgatan (1944), 1950, 1963

Viknergatan 1930 Nohldén.

Kategori »berömda svenska vetenskapsmän». Pontus Wikner (1837–88) är en av Sveriges mest kända filosofer. Han verkade som lärare vid universitetet och Högre allmänna läroverket i Uppsala och blev 1884 professor i filosofi i Kristiania (Oslo) i Norge. Den professur i Uppsala till vilken han uppfördes i första förslagsrummet 1888 hann han aldrig tillträda.

Gatan kallades 1944–50 *Wiknergatan* (ny gata anslutande till Wiknergatan i Bondkyrko kommun), därefter *Viknersgatan*, för att, som den överraskande motiveringen lyder, »säkerställa ett korrektare uttal än det nu understundom förekommande» (UST 1950 A:26 s. 121), nämligen med betoning på förledens sista stavelse. Ändringen 1963 till *Pontus Wiknersgatan* skedde på grund av förväxlingsrisk med *Vikingagatan* (stadsdelen Svartbäcken).

Ribbingsgatan 1950

Kategori »berömda svenska vetenskapsmän». Gatan hette före inkorporeringen av Bondkyrko kommun med Uppsala 1947 *Västra Trädgårdsgatan*. Det nya namnet erin-

rar i första hand om Sigurd Ribbing (1816–99), professor i logik och metafysik från 1850 och 1863–66 stadsfullmäktiges förste ordförande, men även om häradshövdingen Gustaf Ribbing, stadsfullmäktiges ordförande 1910–14 (UST 1950 A:26 s. 121 ff.).

Scheeleparken 1962

Kategori »berömda svenska vetenskapsmän». Parken är namngiven efter den store kemisten Carl Wilhelm Scheele (1742–86), på 1770-talet föreståndare för apoteket Uplands Vapen i Uppsala.

Stabby backe

Invid Stabby prästgård, varom se stadsdelsnamnet *Stabby*.

Stabbyparken 1962

Invid *Stabby backe*.

Svanbergsgatan 1950

Österledsgatan 1930 Nohldén.

Kategori »berömda svenska vetenskapsmän». Det ursprungliga namnet *Österledsgatan* (en uppteckning i OAU, J. Ejdestam 1932, uppger formen *Österled*) ändrades efter inkorporeringen av Bondkyrko med Uppsala 1947, eftersom namnet *Österleden* redan fanns i stadsdelen Nyby. Det nya namnet åsyftar den kände astronomen och matematikern professor Jöns Svanberg (1771–1851), verksam bl. a. vid universitetets astronomiska observatorium. Han ivrade också för simkunnandet och grundade 1796 Upsala Simsällskap, världens äldsta simklubb. Svanberg utnämndes 1830 till teol. dr, avgick 1841 från sin professur i matematik och slutade sina dagar som kyrkoherde i Alunda socken, som han tidigare hade fått som prebende. Att man 1950 valde att låta just Svanbergs namn ingå i det nya gatunamnet berodde säkerligen på närheten till universitetets astronomiska observatorium (jfr avsnittet om kvartersnamnen i inledningen).

Tiundagatan

1930 Nohldén.

Tiundaland är namnet på ett av de tre forntida uppländska s. k folklanden, omfattande mellersta och norra Uppland. Jfr *Torgnygatan*, namnet på en tvärgata.

Torgnygatan 1950

1940 Nohldén.

Eftersom gatan är en tvärgata till Tiundagatan, åsyftar namnet säkerligen Torgny lagman. Denne var enligt Snorre Sturlassons Heimskringla lagman i Tiundaland på Olof Skötkonungs tid men anses ej vara en historisk person. Enligt en uppteckning i OAU (J. Ejdestam 1932) var namnet i bruk redan 1932.

SALA BACKE

Under 1900-talet första hälft, innan området började bebyggas i slutet av 1940-talet, avsågs med namnet *Sala backe* två mindre gårdar Johanneslund i nuvarande kv. Gradskivan, norr om Källparken på ömse sidor om den gamla gränsen mellan Uppsala stad och Vaksala sn (se Liunggren 1858), samt ett område med villor och småstugor omedelbart norr därom (se t. ex. G 84 1943 samt, utan namn, Romson 1934–35). Här fanns under medeltiden och åtminstone fram till 1700-talet en by med namnet *Sala* (in villa ... Sala 1221 DMS 1:2 s. 228, in sala 1316 13/9 Uppsala RAp, SD 3 s. 259). Byplatsen låg c:a 1 000 m sydväst om Vaksala kyrka, ungefär mellan nuvarande Skoma-

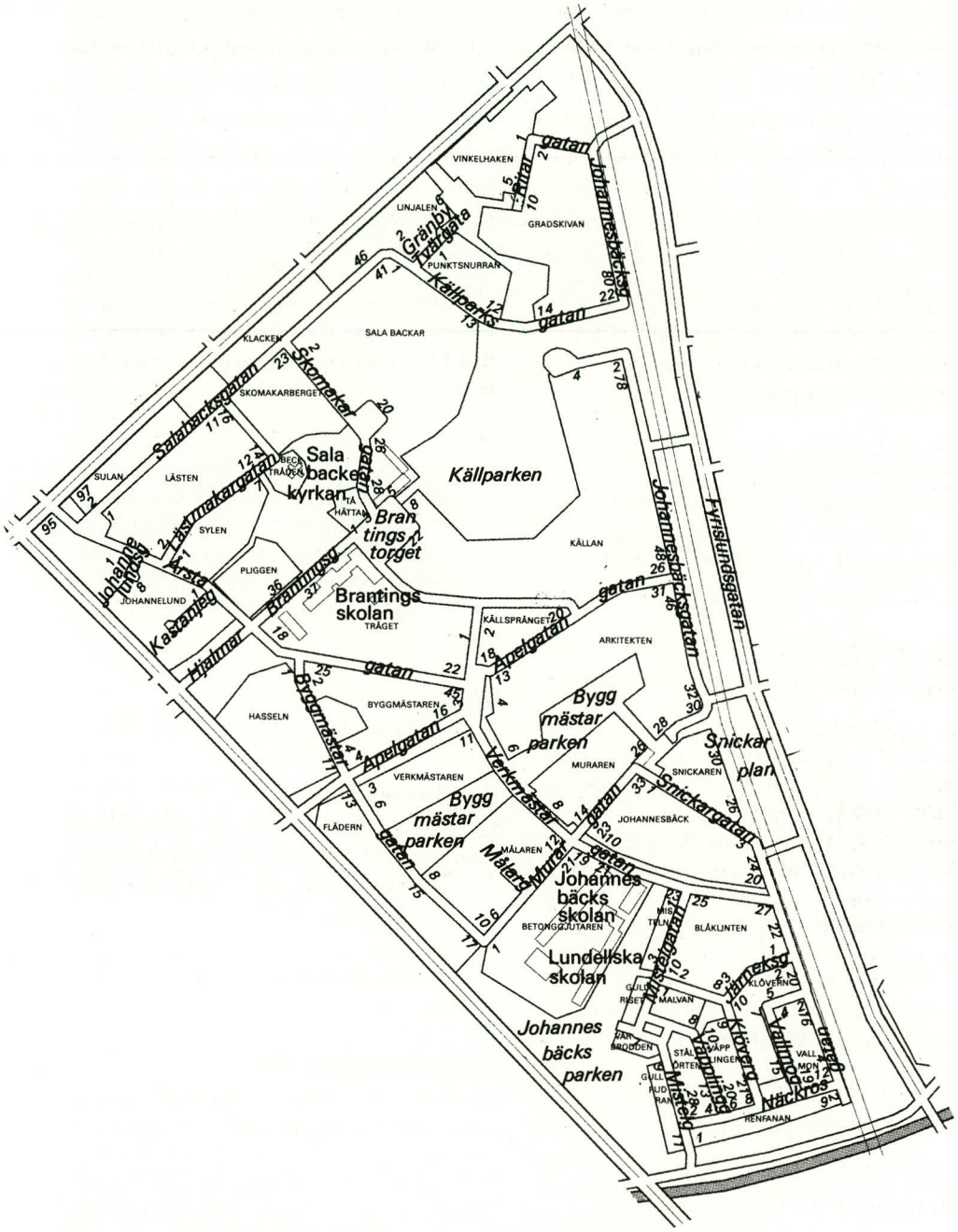

kargatan och Källparksgatan (DMS 1:2 s. 228). För innebörden av namnet *Sala* se stadsnamnet *Uppsala.*

Ett mindre antal gatu- och kvartersnamn i stadsdelens västra del ingår i kategorin »träd». Dessa är en utlöpare av samma namnkategori i den angränsande stadsdelen Fålhagen. I södra delen av Sala backe finns namn in-

om kategorin »vilda blommor», vilka också hänger samman med äldre namn i det angränsande Fålhagen. En höjd kallad *Skomakarberget*, som gett namn åt den intilliggande Skomakargatan, är sannolikt utgångspunkten för namnkategorin »hantverksyrken». Inom denna kategori har för kvarters- och gatunamnen i området kring Skomakarberget valts termer hörande till skomakeriyrket, t. ex. *Lästmakargatan*, *Klacken*, *Sulan*, *Becktråden*. Andra namn innehållande beteckningar för hantverksyrken är *Byggmästargatan*, *Murargatan*, *Målargatan*, *Snickargatan* och *Ritargatan* (fastän det i det sistnämnda fallet inte rör sig om ett hantverksyrke i egentlig mening).

Namnet *Gröna gatan* har en mycket speciell bakgrund. Så kallades det segrande arkitektförslaget i en tävling 1951 för utformningen av ett bostadsområde invid gatan.

Apelgatan 1953

Kategori »träd». Ett 1947 fastställt namn *Apelgatan* avsåg en kort gata, parallell med nuvarande Tycho Hedéns väg, mellan denna och nuvarande kv. Hasseln.

Brantingstorg 1952

Hjalmar Brantingsgatan mynnar ut på torget.

Byggmästargatan 1952

Kategori »hantverksyrken».

Byggmästarparken 1954

Byggmästarplan 1952

Vid *Byggmästargatan*.

Fyrislundsgatan, se stadsdelen Årsta.

Gränby tvärgata 1956

Liten tvärgata till Källparksgatan mitt emot Gränby gamla by (på andra sidan Vaksalagatan).

Gröna gatan 1953

En stadsplan för södra delen av Sala backe godkändes 1951, och samma år utlystes en arkitekttävling för området (nuvarande kv. Källan söder om Källparken). Det segrande förslaget, kallat *Gröna gatan*, hade Stockholmsarkitekterna Stig Ancker, Bengt Gate och Sten Lindegren som upphovsmän. Förslaget syftade till ett intimt, vindskyddat kommunikationsstråk med omväxlande rumsbildningar och en »nästan befästningsliknande skyddsbarriär kring parken» (Bergold 1985 s. 353 ff.). Stiftelsen Uppsalahem, som uppförde husen i området, önskade att den utefter bebyggelsen löpande gatan skulle benämnas efter arkitekternas motto »Gröna gatan» (UST 1953 A:104 s. 362).[80]

Gullrisplan 1954

Kategori »vilda blommor».

Hasselparken 1954

Kategori »träd». Efter det intilliggande kvarteret Hasseln (1947). Ett kvartersnamn *Hasseln* fastställdes 1934, men detta avsåg inte det nuvarande kvarteret.

Hjalmar Brantingsgatan, se stadsdelen Fålhagen.

Johannelundsgatan 1954

Namnet är givet efter en försvunnen bebyggelse Johannelund, som låg vid Årstagatan ungefär mellan nuvarande Salabacksgatan och Hjalmar Brantingsgatan; jfr Laurell 1909, som har formen *Johannislund*, och Romson 1934–35 (utan namn).[81]

Ett 1925 fastställt namn *Johannelundsgatan* avsåg en gata i nuvarande kv. Alen, parallell med Vaksalagatan och Petterslundsgatan, markerad hos Nohldén 1930 och 1932 som *Johanneslundsgatan* men försvunnen hos Nohldén 1936. Hos Nohldén 1936,

liksom hos Helin & Ekström 1938, bärs namnet *Johannelundsgatan* i stället av en gata mellan Björkgatan och Årstagatan, varav nuvarande Johannelundsgatan utgör delen närmast Årstagatan. Gatan i hela denna utsträckning synes dock ej ha kommit till utförande – den saknas helt hos Nohldén 1943. Levan 1948 markerar både nuvarande Johannelundsgatan och nuvarande Kastanjegatan, vilka inklusive en förbindelse dem emellan bildar en U-formad gata, benämnd *Kastanjegatan.* Från och med Levan 1953 har de båda gatorna dagens sträckningar, och de benämns från och med Levan 1954 *Johannelundsgatan* och *Kastanjegatan.*

Johannesbäcksgatan 1954

Efter två mindre gårdar, kallade *Johannesbäck,* som låg ungefär vid Snickargatan i kv. Johannesbäck (för läge se Romson 1934–35). Enligt en uppteckning från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) arrenderade man litet jord av staden och höll kor och svin.

Johannesbäcksparken 1954

I anslutning till kv. Johannesbäck, varom se *Johannesbäcksgatan.*

Järneksgatan 1954

Kategori »vilda blommor». Järnek växer inte längre vilt i Sverige.

Järneksplan

Vid *Järneksgatan.*

Kastanjegatan 1947

Kategori »träd». Jfr *Johannelundsgatan.*

Klackparken 1987

Kategori »hantverksyrken». Vid kv. Klacken (jfr *Skomakargatan*).

Klövergatan 1954

Kategori »vilda blommor».

Källparken 1949

I området har, invid den gamla gränsen mellan staden och Vaksala sn, funnits en gammal s. k. trefaldighetskälla, kallad *Trefaldighetskällan* eller *Sala källa,* där man drack vatten första trefaldighetskvällen, d.v.s. kvällen före trefaldighetssöndagen, söndagen efter pingst (H. Lindberg 1941–42, OAU dep.). Från källan gick en ränna, under vilken man höll en järnskopa, som hängde vid källan. Hit kom mycket folk både från staden och den omgivande landsbygden; man började på eftermiddagen och fortsatte hela kvällen. En hel del fickpluntor med brännvin medfördes, och det blev inte sällan slagsmål, varför både poliser från staden och fjärdingsman i Vaksala brukade vara på plats – en »fylldroska» stod ute på landsvägen, dit poliserna förde dem som blev fulla. Det ansågs att vattnet var nyttigt och att man skulle »dricka för sneda skor». Seden med trefaldighetsdrickning är spridd över stora delar av mellersta och norra Sverige. Källan låg på stadens mark, men det sades att den tidigare funnits på Vaksalasidan och att man hade dragit in den på stadens område.

Källparksgatan 1949

Vid *Källparken.*

Lästmakargatan 1949

Kategori »hantverksyrken». Invid Skomakargatan.

Mistelgatan 1954

Kategori »vilda blommor».

Murargatan 1954
Målargatan 1954

Kategori »hantverksyrken».

Näckrosgatan 1954

Kategori »vilda blommor».

Näckrosplan

Vid *Näckrosgatan.*

Ritargatan 1962

Kategori »hantverksyrken» (eller kanske snarare en utvidgning av yrkeskategorin).

Den i nuvarande Källparken belägna Sala källa (Trefaldighetskällan) i lantlig omgivning år 1950, före tillkomsten av stadsdelen Sala backe. Vattnet närmast källan hade under andra världskriget fördjupats och vidgats till en krigsbranddamm. Sedan området bebyggts på 1950-talet, har det tidigare rikt flödande källvattnet måst ersättas med kommunalt ledningsvatten, som nu cirkulerar i ett pumpsystem genom källan. Foto Upplandsmuseets arkiv.

Invid gatan finns kvarteren Linjalen, Punktsnurran, Vinkelhaken och Gradskivan.

Salabacksgatan 1949
Salabacksparken 1965

Sala bygata 1987, se stadsdelsnamnet.

Sala hage 1949

Huruvida just detta område tidigare kallats *Sala hage* är obekant; Liunggren 1858 noterar för detta område namnet *Sala gärdena.* Se vidare stadsdelsnamnet.

Skomakargatan 1949

Gatan har sitt namn efter läget vid en höjd, enligt UST 1949 A:213 s. 1046 kallad *Skomakarberget* (om någon skomakare bott här är inte känt). Gatunamnet torde ha bildat utgångspunkt för kategorin »hantverksyrken» (se inledningen). Inom denna kategori har för kvarters- och gatunamnen i området kring Skomakarberget valts termer hörande till skomakeriyrket, t. ex. *Lästmakargatan, Klacken, Sulan, Becktråden.*

Skomakarparken 1986

Vid *Skomakargatan.*

Snickargatan 1954

Kategori »hantverksyrken».

Snickarplan 1954

Vid *Snickargatan.* Ändrat från *Snickareplan* till *Snickarplan* 1994.

Tycho Hedéns väg, se stadsdelen Boländerna.

Vaksalagatan, se stadsdelen Centrum.

Vallmogatan 1954
Kategori »vilda blommor».

Verkmästargatan 1954
Kategori »hantverksyrken».

Väpplinggatan 1954
Kategori »vilda blommor».

Årstagatan 1925
Gatan leder i riktning mot den f. d. byn Årsta i Vaksala sn, nu i stadsdelen Årsta.

SKÖLSTA

Bebyggelsen har vuxit fram kring järnvägshållplatsen Skölsta, vars namn är givet efter den intilliggande byn. Förleden i det gamla bynamnet *Skölsta* (in skølistum 1349 1/4 Uppsala RAp, SD 6 s. 88) är dunkel. Efterleden innehåller plur. av fsv. *staðir* 'ställe, plats'; den exakta innebörden i ortnamn är dock omtvistad. Namn tillhörande denna grupp är mycket vanliga i Mälardalen. De äldsta anses ha tillkommit under de första århundradena av vår tideräkning, men namntypen har varit produktiv ända fram till vikingatiden.

Vid inkorporeringen av Vaksala kommun med Uppsala 1967 nödgades man byta ut flera vägnamn på grund av förväxlingsrisk med redan befintliga namn. Namnen inom en kategori »träd» förändrades därvid lätt, så att t. ex. *Aspvägen* blev *Asplövsvägen* och *Björkvägen* blev *Hängbjörksvägen.* Namnkategorin har sin utgångspunkt i tre av namnen, *Enrisvägen* (tidigare *Envägen*), *Granrisvägen* (tidigare *Granvägen*) och *Tallrisvägen* (tidigare *Tallvägen*), vilka motiveras av förekomst av en, gran och tall vid vägarna.[82]

Asplövsvägen 1968
Kategori »träd». Hette *Aspvägen* före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Enrisvägen 1968
Kategori »träd». Längs vägen, som hette *Envägen* före inkorporeringen med Uppsala 1967, växer stora, fina enar.

Granrisvägen 1968
Kategori »träd». Vid vägen, som hette *Granvägen* före inkorporeringen med Uppsala 1967, växer gran.

Hängbjörksvägen 1968
Kategori »träd». Hette *Björkvägen* före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Skansvägen 1968
Namnet, som var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1967, åsyftar en intilliggande fastighet, kallad *Skansen* (se ek 11I 8b, 1952).

Skölsta byväg 1968
Namnet, som var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1967, syftar på att vägen leder till byn Skölsta.

Skölsta rönnväg 1994
Kategori »träd». Vägen hette *Rönnvägen* före inkorporeringen med Uppsala 1967 och fram till 1994, då den fick byta namn till *Skölsta rönnväg* på grund av förväxlingsrisk med *Rönnvägen* i Knutby (se kap. IV:2b). Vid vägen har i sen tid planterats rönnar.

Skölsta ängsväg 1991

Hette före inkorporeringen med Uppsala 1967 *Ängsvägen*, 1968 ändrat till *Klöverängsvägen*, vilket efter framställan från den lokala vägsamfälligheten 1991 ändrades till det nuvarande namnet. Vägen leder över gammal åkermark, kallad *Långvreten*.

Stamvägen 1968

Bakgrunden till namnet, som var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1967, är oklar. Vägen kan möjligen ses som en »stam», en förbindelse mellan Skölsta byväg och Svia byväg, eller också är namnet en avläggare till kategorin »träd», till vilken namnen på de omkringliggande vägarna hör.

Svia byväg 1968

Namnet, som var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1967, syftar på att vägen leder mot byn Svia.

Tallrisvägen 1968

Kategori »träd». Vägen, som leder genom ursprunglig hagmark med låga s. k. »vaksalatallar», hette *Tallvägen* före inkorporeringen med Uppsala 1967.

STENHAGEN

Stadsdelens namn, väl ursprungligen ett ägonamn, är lånat från den äldre bebyggelsen närmast Enköpingsvägen (se Romson 1934–35). Den upptas i kyrkboken 1919 (J. Ejdestam 1932, OAU) men ej på ek Ulleråkers hd 1861.

Efter stadsdelsnamnet har för majoriteten av gatu- och kvartersnamnen tillämpats kategorin »stenar».

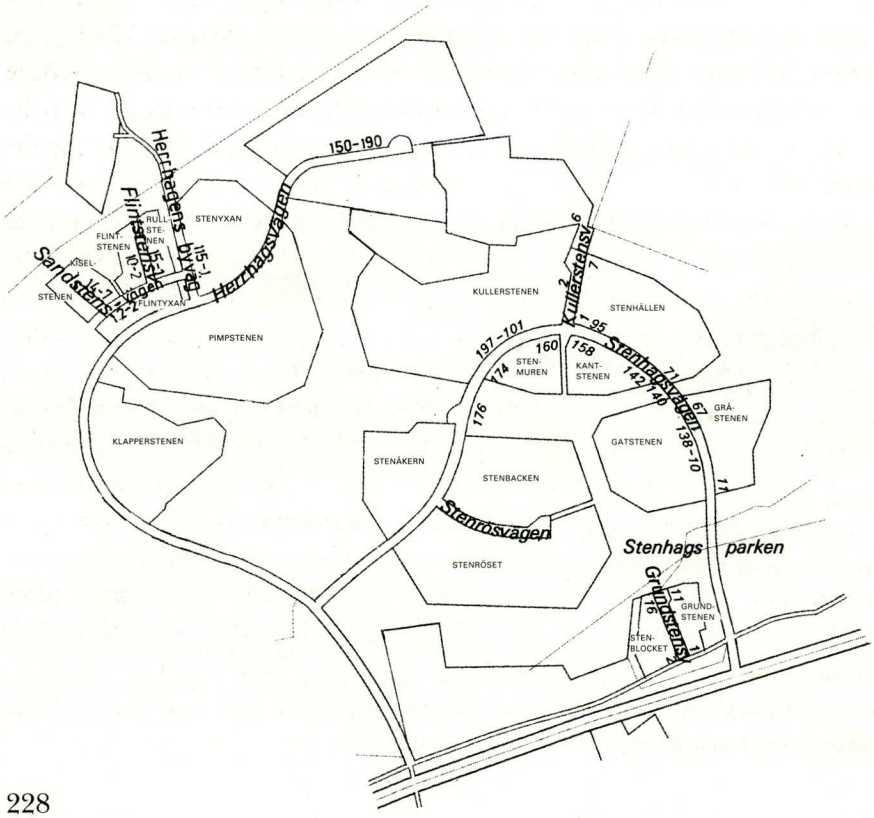

Flintstensvägen 1991
Grundstensvägen 1988
Kategori »stenar».

Herrhagens byväg 1993
Fortsättningsväg från Herrhagsvägen mot bebyggelsen i Herrhagen.

Herrhagsvägen 1991
Leder i riktning mot bebyggelsen Herrhagen, ursprungligen två torp under Skäggesta i Börje socken (se ek Ulleråkers hd 1861 o. Romson 1934–35). Jfr *Herrhagens byväg.*

Kullerstensvägen 1988
Sandstensvägen 1991
Kategori »stenar».

Stenhagsparken 1988
Stenhagsvägen 1988
Stenrösvägen 1989
Kategori »stenar».

SUNNERSTA

Stadsdelens namn är lånat från herrgården Sunnersta (in sundusum 1295 6/3 Sigtuna RAp, SD 2 s. 185), belägen i östra delen av villasamhället. Den inrymmer numera ett vandrarhem. Namnets förled *sund* åsyftar utloppet i Mälarviken Ekoln av det forna sjösystem av vilket Övre och Nedre Föret nu utgör en rest. Senare leden har tolkats dels som *os* 'mynning', dels som *hus* (se senast Hellberg 1985 s. 20, Franzén 1989).

Utbyggnaden av Sunnersta villasamhälle tog sin början redan 1906–07, tidigast vid Holmvägen; en kraftig expansion skedde 1915–20 (Sunnersta från istid till nutid s. 32 f., 41). De vägnamn som småningom växte fram, äldst kända från en plan över området, fastställd 28.9.1937 och 29.6.1940, hade till övervägande del lokal anknytning, t. ex. *Herrgårdsvägen, Kohagsvägen, Skolvägen* (nu *Domherrevägen*) och *Trädgårdsvägen* (nu *Rödhakevägen*). Efter inkorporeringen av Bondkyrko kommun med Uppsala stad 1947 tvingades man ändra många av dessa namn, på grund av att motsvarande eller snarlika namn redan var i bruk i andra delar av staden (UST 1948 A:23 s. 68 f. inkl. kartbilaga, 73 f.). Vid namngivningen (namnen fastställda 1948) tillämpades kategorinamnsprincipen för merparten av de nytillkomna namnen, främst kategorin »fåglar». Utgångspunkten för detta kategorival synes vara endast ett äldre namn, nämligen *Orrstigen.* För en mindre grupp vägar valdes namn inom kategorin »träd». Flera sådana namn hade funnits i sydvästra delen av villasamhället före inkorporeringen, och de utgjorde alltså redan en egen liten namnkategori: *Alm/Björkvägen* (nu *Askvägen*), *Björk/Lagusvägen* (nu *Rapphönsvägen*), *Envägen, Hasselstigen* (nu *Hagtornsvägen*), *Rönnstigen* och *Tallvägen* (nu norra delen av *Fasanvägen*).

Kvartersnamnen kan med tre undantag, *Liljekonvaljeholmen* (se *Konvaljevägen*), *Sunnerstaskolan* och *Svankärret* (se *Svankärrsvägen*), inrangeras i de två kategorierna »fåglar» och »träd». Den senare har tillämpats för en mindre grupp kvarter vid de gator vilkas namn hör till denna kategori (mellan Almstigen och Hagtornsstigen).

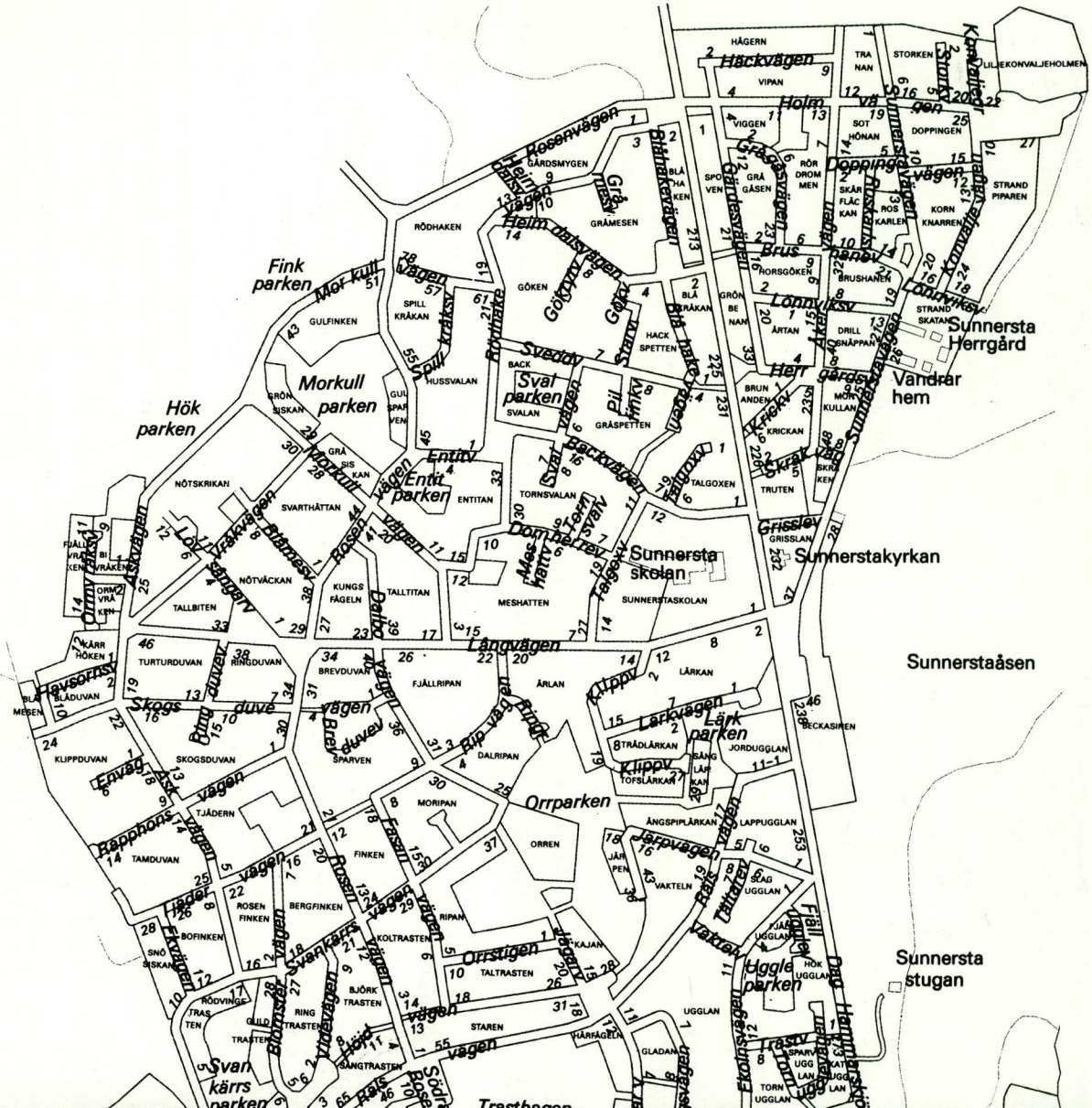
Sunnersta Herrgård
Vandrar hem
Sunnersta skolan
Sunnerstakyrkan
Sunnerstaåsen
Sunnersta stugan
Fink parken
Hök parken
Morkull parken
Svalparken
Entitparken
Orrparken
Orrstugen
Lärk parken
Uggle parken
Svankärrs parken
Trastbacken
Häckvägen
Rosenvägen
Doppingevägen
Lönnviksv
Brusv
Svedv
Backvägen
Entitv
Morkullv
Svankärrsvägen
Orrstugev
Trastv
Långvägen
Lärkvägen
Järpvägen
Fjällugglev
Dag Hammarskjölds väg
Grissleyv
Skrakv
Tallgoxev
Talltitanv
Talltrastv
Sunnerstaskolan
SUNNERSTASKOLAN
MESHATTEN
TALLTITAN
TALLTRASTEN
TALLBITEN
TALLGOXEN
TRUTEN
TORNSVALAN
ENTITAN
SVALAN
GRÄSPETTEN
HUSSVALAN
SPILLKRÅKAN
GÖKEN
GRÅMESEN
RÖDHAKEN
GÄRDSMYGEN
HÄGERN
VIPAN
VIGGEN
SOTHÖNAN
DOPPINGEN
STORKEN
LILJEKONVALJEHOLMEN
STRANDPIPAREN
KORNKNARREN
RÖRDROMMEN
SKÄRFLÄCKAN
RÖSKARLEN
GRÅGÅSEN
SPOVEN
BLÅHAKEN
GRÖNBENAN
BRUSHANEN
HORSGÖKEN
STRANDSKATAN
ÄRTAN
DRILLSNÄPPAN
BRUNANDEN
MORKULLAN
KRICKAN
SKRAKEN
HACKSPETTEN
BLÅKRÅKAN
GULSPARVEN
GRÖNSISKAN
GRÅSISKAN
NÖTSKRIKAN
SVARTHÄTTAN
NÖTVÄCKAN
KUNGSFÅGELN
FJÄLLVRÅKEN
BIVRÅKEN
ORNVRÅKEN
KÄRRHÖKEN
TURTURDUVAN
RINGDUVAN
BLÅDUVAN
SKOGSDUVAN
KLIPPDUVAN
BREVDUVAN
FJÄLLRIPAN
ÄRLAN
LÄRKAN
TRÄDLÄRKAN
SÅNGLÄRKAN
TOFSLÄRKAN
JORDUGGLAN
BECKASINEN
DALRIPAN
SPARVEN
TJÄDERN
TAMDUVAN
MORIPAN
ORREN
ÄNGSPIPLÄRKAN
LAPPUGGLAN
JÄRPEN
VAKTELN
HÖKUGGLAN
KAJAN
RIPAN
KOLTRASTEN
FINKEN
BERGFINKEN
ROSENFINKEN
BOFINKEN
SNÖSISKAN
RÖDVINGE
TRASTEN
RINGTRASTEN
BJÖRKTRASTEN
GULDTRASTEN
SÅNGTRASTEN
STAREN
HÄRFÅGEL
GLADAN
UGGLAN
SPARVUGGLAN
TORNUGGLAN
LAN
Svankärrs parken

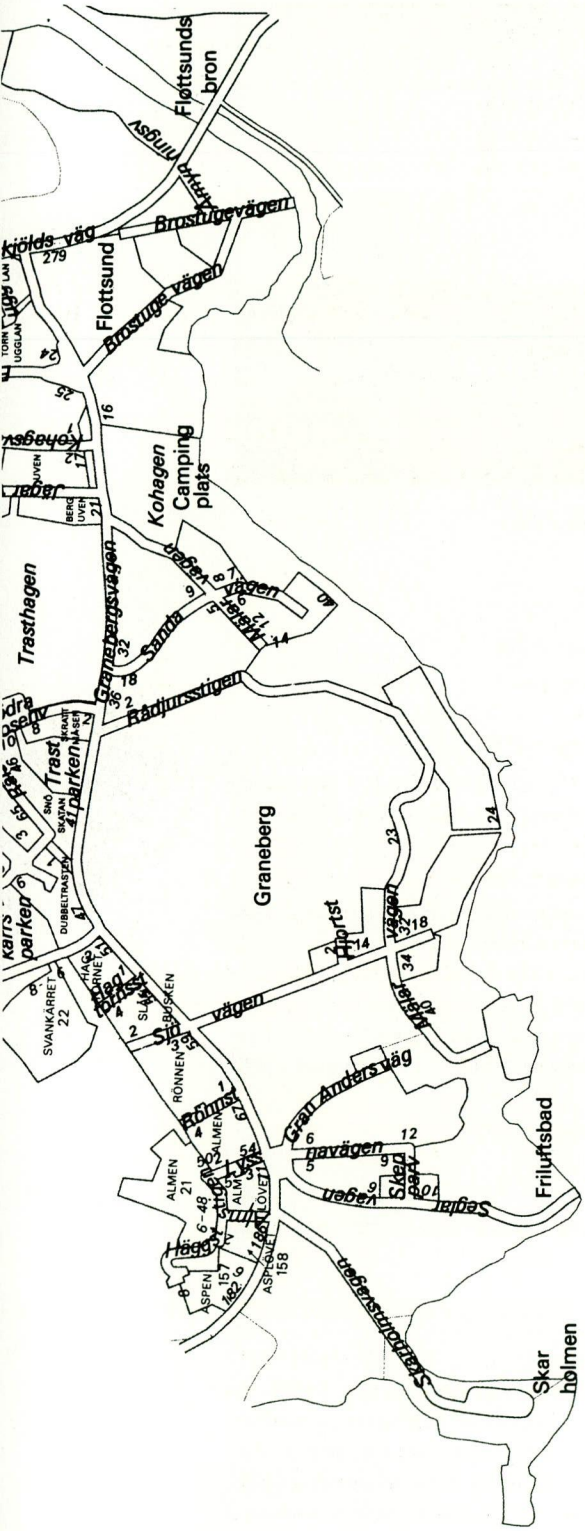
Flottsunds bron
Flottsund
Brostugevägen
Brostuge vägen
Kohagen Camping plats
Trasthagen
Granebergsvägen
Sandavägen
Rådjursstigen
Trast parken
Graneberg
Hjortstvägen
Sjövägen
Gran Anders väg
Friluftsbad
Skarholmen
Skarholmsvägen
Segelvägen
Skeppsvägen
Hagtornsvägen
Rönnstigen
Almstigen
Lövstigen
Aspstigen
Hägg
Aspen
Almen
Rönnen
Svankärret
Dubbeltrastens
Snö
Skatan
Torn
Ugglan
Jägar
Berg
Uven
Lyx

Ekoln

Sunnersta herrgård från söder 1795. Akvarell av Johan Härstedt, UUB.

Almstigen 1987

Kategori »träd».

Askvägen 1948

Kategori »träd». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen enligt en byggnadsplan, fastställd 1937 och 1940, söder om nuvarande Tjädervägen för *Björkvägen*, ett namn som också använts om nuvarande *Rapphönsvägen*. På den gatunamnskarta som upprättades i samband med inkorporeringen (UST 1948 A:23 s. 68) anges emellertid *Almvägen* som äldre namn.

Backvägen 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga). Från Dag Hammarskjölds väg stiger vägen kraftigt.

Blomstervägen (1937–40), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Vägen omfattade äldst enbart sträckan mellan Svankärrsvägen och Tjädervägen, där det förr låg en handelsträdgård (se ek 11I 6a, 1952).

Blåhakevägen 1964

Blåmesvägen 1953

Kategori »fåglar».

Brevduvevägen 1967

Kategori »fåglar». Namngiven i anslutning till den intilliggande, äldre, *Skogsduvevägen.*

Brostugevägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades den västra delen av vägen *Gamla vägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga). Namnet *Brostugevägen* är givet efter det f. d. värdshuset Brostugan vid norra fästet av bron över Fyrisån (Sunnersta från istid till nutid s. 47).

Brushanevägen 1959

Kategori »fåglar».

Dag Hammarskjölds väg, se stadsdelen Kåbo.

Dalbovägen (1937–40), 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Dalvägen.* Namnet åsyftar väl den sänka i hörnet av Ripvägen mot vilken vägen från båda hållen sluttar ned. I samband med inkorporeringen föreslog gatunamnskommittén *Lövsångarevägen* som nytt

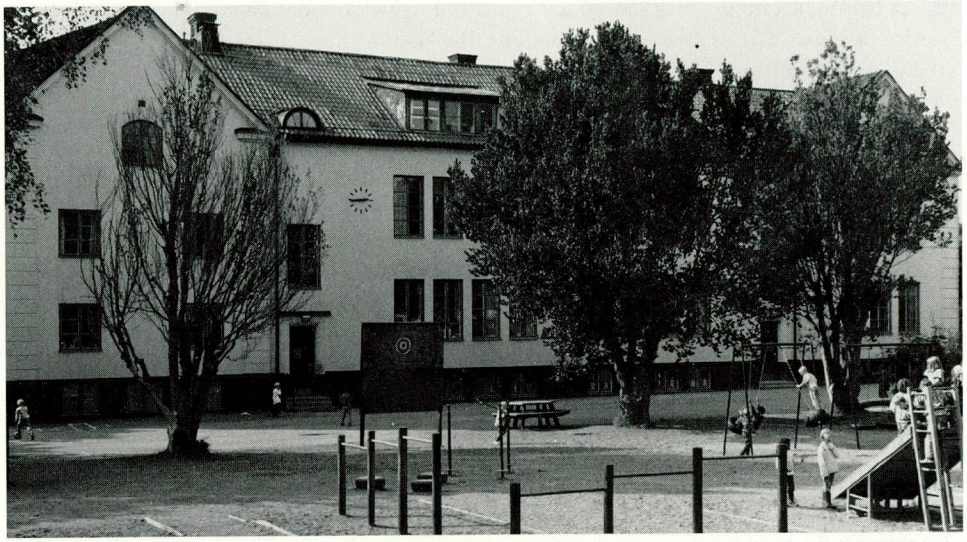

Sunnerstaskolan vid Domherrevägen (tidigare kallad Skolvägen). Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

namn, vilket emellertid av drätselkammaren och stadsfullmäktige senare ändrades till *Dalbovägen* (UST 1948 A:23 s. 74, A:110 s. 368). Vägen omfattade äldst även nuvarande Järpvägen och sträckte sig genom Orrparken till nuvarande Dalbovägen.

Domherrevägen 1948

Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Skolvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga). Den leder till den gamla folkskolan i Sunnersta (nu Sunnerstaskolan), invigd 1924 (Sunnersta från istid till nutid s. 39).

Doppingvägen 1959

Kategori »fåglar».

Ekolnsvägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Rundelsvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga). Vägen går i en båge i riktning mot Ekoln.

Ekvägen 1948

Kategori »träd». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Ängsvägen* (byggnadsplan fastställd 1937 och 1940). På den gatunamnskarta som upprättades i samband med inkorporeringen (UST 1948 A:23 s. 68) anges som äldre namn *Ängsvägen* med *Grottvägen* inom parentes. Öster och söder om vägen fanns tidigare ängsmark (se ek 11I 6a, 1952), och norr om vägen, kring Envägen, består terrängen till stor del av klippblock och grottor.

Entiteparken 1964

Kategori »fåglar». Namnets form ändrades 1994 från *Entitparken* till *Entiteparken.*

Entitevägen 1948

Kategori »fåglar». Namnets form ändrades 1994 från *Entitvägen* till *Entitevägen.*

Envägen 1948

Kategori »träd». Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Falkstigen 1948

Kategori »fåglar».

Fasanvägen 1948

Kategori »fåglar». Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. På den gatunamnskarta som upprättades i samband med inkorporeringen (UST 1948 A:23 s.

68) kallas dock endast sträckan söder om Svankärrsvägen för *Fasanvägen*, medan sträckan norr därom kallas *Tallvägen* (fastställt 1937–40); jfr *Tjädervägen*.

Finkparken 1964
Fjällugglevägen
Kategori »fåglar».

Gran-Anders väg (1937–40), 1948
Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Gran-Anders bodde på 1920-talet i en stuga vid änden av vägen. Enligt en uppteckning i OAU (B. Flemström 1941) var dock *Gran-Anders* ett annat namn för *Lyssna* (se *Lyssnavägen*).

Granebergsvägen 1948
Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga). Det är givet efter lägenheten Graneberg söder om vägen (för läge se ek Ulleråkers hd 1861).

Grisslevägen 1967
Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Bagarvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga), men därefter synes den ha varit namnlös fram till 1967. Det äldre namnet åsyftar det bageri som förr fanns vid vägen (Sunnersta från istid till nutid s. 46).

Grågåsvägen 1959
Kategori »fåglar».

Gråmesvägen 1964
Kategori »fåglar». *Gråmes* är en dialektal benämning för entita (kärrmes), känd från Norrland (Hortling 1944 s. 47 f.) och Skåne (OSDs), samt för talltita, känd från Småland (Hortling 1944 s. 49 f.), Östergötland och Härjedalen (OSDs). I folklig terminologi har man säkerligen ej alltid skilt på de snarlika arterna entita och talltita.

Gärdesvägen 1948
Vägen, parallell med *Åkervägen*, leder över f. d. gärden och åkrar (se t. ex. Romson 1934–35).

Göktytevägen 1964
Kategori »fåglar». Namnets form ändrades 1994 från *Göktytvägen* till *Göktytevägen*.

Gökvägen 1964
Kategori »fåglar».

Hagtornsstigen 1948
Kategori »träd». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Hasselstigen* (byggnadsplan fastställd 1937 och 1940).

Havsörnsvägen 1974
Kategori »fåglar».

Heimdalsvägen 1948
Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga). Vägen leder till ett f. d. sommarhem, som 1927–59 drevs av NTO:s ungdomsförening Heimdal (Sunnersta från istid till nutid s. 44).

Herrgårdsvägen 1948
Vägen, vars namn var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga), leder till Sunnersta herrgård.

Hjortstigen 1948
Vägen ligger väster om ett större obebyggt skogsområde (jfr *Rådjursstigen*). Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen av okänd anledning *Jungfrustigen* (byggnadsplan fastställd 1937 och 1940). Vägen fortsatte ursprungligen som stig fram till Mälarvägen.

Holmvägen 1948
Namnet, som var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga), åsyftar vägens sträckning fram till Liljekonvaljeholmen (jfr *Konvaljevägen*).

Hugo Alfvéns väg, se stadsdelen Gottsunda.

Häckvägen 1948

Namnet, som var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga), åsyftar en lång granhäck norr om vägen, planterad som vindskydd och gräns mellan villasamhället och de angränsande Ultunaåkrarna.

Häggstigen 1987

Kategori »träd».

Höjdvägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Bergsvägen* (byggnadsplan fastställd 1937 och 1940). Vägen har tidigare sträckt sig vidare längs södra kanten av Orrparken och upp till Långvägen (omfattande delar av nuvarande Järpvägen och Klippvägen). En klart markerad höjd finns väster om vägens gamla sträckning mellan Jägarvägen och nuvarande Järpvägen.

Hökparken 1964

Kategori »fåglar».

Jägarvägen (1937–40), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Den närmare bakgrunden till namnet är inte känd.

Järpvägen 1967

Kategori »fåglar».

Klippvägen 1948

Namnet avsåg äldst endast den nuvarande vägens södra del, vid vars början terrängen består av klippblock; vägen stiger sedan kraftigt mot öster. Den västra och norra delen av den nuvarande vägen var ursprungligen en fortsättning på Höjdvägen.

Kohagen 1948

Namnet, officiellt i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga), är en gammal benämning för området.

Kohagsvägen (1937–40), 1948

Leder till *Kohagen*. Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947.

Konvaljegränd 1959

Förlängning av *Konvaljevägen*.

Konvaljevägen 1948

Namnet är givet efter den närbelägna Liljekonvaljeholmen, ursprungligen en udde i Övre Föret (se karta från 1636 på omslaget till Sunnersta från istid till nutid, där dock med namnet *Sunnerstadsholmen*).

Krickparken 1967

Nära *Krickvägen*.

Krickvägen 1959

Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Verkstadsvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga) efter en verkstad norr om vägen, men därefter synes den ha varit namnlös fram till 1959.

Lyssnavägen (1937–40), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Vägen leder till Lyssnaängen, vars namn är givet efter ett gammalt torp, kallat *Lyssna* (se ek Ulleråkers hd 1861). Enligt en uppteckning i OAU (B. Flemström 1941) kallades torpet även *Gran-Anders* (jfr *Gran-Anders väg*). Ursprungligen sträckte sig vägen längre ner mot Ekoln och löpte samman med Mälarvägen.

Långvägen 1948

Vägen sträcker sig från öster till väster genom hela västra delen av Sunnersta villasamhälle, ursprungligen ända till nuvarande Eklundavägen i Vårdsätra. Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Lärkparken 1967

Vid *Lärkvägen*.

Lärkvägen 1967

Kategori »fåglar».

Lönnviksvägen 1948

Namnet, som tillkom 1948, åsyftar troligen den nedanför vägen belägna, nu avsnörda

delen av Nedre Föret, ännu allmänt kallad *Viken*. Förleden syftar möjligen på att man tyckte att »viken» låg i lönn, d.v.s. undanskymt.

Lövsångarvägen 1953

Kategori »fåglar».

Meshattsparken 1964

I kv. Meshatten invid *Meshattsvägen*. Namnets form ändrades 1994 från *Meshattparken* till *Meshattsparken*.

Meshattsvägen 1964

Meshatt är en dialektal benämning på tofsmesen, känd från Hälsingland (Hortling 1944 s. 48 f.) och Mälarområdet (Fischerström 1785 s. 174). Namnets form ändrades 1994 från *Meshattvägen* till *Meshattsvägen*.

Morkulleparken 1964

Vid *Morkullevägen*. Namnets form ändrades 1994 från *Morkullparken* till *Morkulleparken*.

Morkullevägen 1948

Kategori »fåglar». Namnets form ändrades 1994 från *Morkullvägen* till *Morkullevägen*.

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägsträckan mellan Långvägen och Rosenvägen för *Kärrvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga) efter ett nu försvunnet, stort kärr väster om denna vägsträcka.

Mälarvägen (1937–40), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Vägen löper nära Ekoln, en vik av Mälaren.

Ormvråksvägen 1974

Kategori »fåglar».

Orrparken 1967

Nära *Orrstigen*.

Orrstigen (1937–40), 1948

Kategori »fåglar». Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947.

Pilfinksvägen 1964

Kategori »fåglar». Namnets form ändrades 1994 från *Pilfinkvägen* till *Pilfinksvägen*.

Rapphönsvägen 1948

Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Björkvägen* eller *Lagusvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga), det senare namnet, med okänd bakgrund, dock möjligen endast avseende den västra delen. Jfr *Rapphönsvägen*, som före inkorporeringen också burit namnet *Björkvägen*.

Ringduvevägen 1953

Kategori »fåglar». Namngiven i anslutning till det äldre *Skogsduvevägen*, avseende en intilliggande gata.

Ripgränd 1967

Sidogata till *Ripvägen*.

Ripvägen 1967

Kategori »fåglar». Vägens nedre del utgjorde ursprungligen en del av Tjädervägen.

Rosenvägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen, söder om nuvarande Tjädervägen, av obekant anledning för *Parkvägen* (byggnadsplan fastställd 1937 och 1940).

Roskarlsvägen 1959

Kategori »fåglar».

Rådjursstigen 1948

Vägen ligger öster om ett större obebyggt skogsområde (jfr *Hjortstigen*). Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Källvägen* (byggnadsplan fastställd 1937 och 1940). På den gatunamnskarta som upprättades i samband med inkorporeringen (UST 1948 A:23 s. 68) anges som äldre namn *Källvägen* med *Kråkvägen* inom parentes. I vägens förlängning sträcker sig ett sankt dike ner mot Ekoln.

Rälsvägen 1958

Vägens sträckning motsvarar en del av den

gamla spårvägslinjen mellan Uppsala centrum och Graneberg, som var i bruk 1928–53 (Sunnersta från istid till nutid s. 35 ff.).

Rödhakevägen 1948

Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Trädgårdsvägen* (byggnadsplan fastställd 1937 och 1940). Detta namn åsyftar de två handelsträdgårdar som förr fanns vid vägen, den ena i hörnet mot Sveddvägen, varom se detta namn, samt den andra i hörnet mot Entitevägen (jfr ek 11I 6a, 1952).

Rönnstigen (1937–40), 1948

Kategori »träd». Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947.

Sandavägen (1937–40), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. På den gatunamnskarta som upprättades i samband med inkorporeringen (UST 1948 A:23 s. 68) anges som äldre namn *Sandavägen* med *Tjädervägen* inom parentes. Vägen sträckte sig ursprungligen även genom Trasthagen. Namnet är givet antingen efter en backe på Granebergsvägen, kallad *Sandabacken* (eller *Långsandsbacken*), eller en intilliggande äng, kallad *Sandavreten.*

Seglarvägen 1948

Namnet, som var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga), är givet efter den intilliggande segelbåtshamnen. Jfr *Skepparvägen*, namn på en intilliggande väg.

Sjövägen (1937–40), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Vägen leder ned till Mälarviken Ekoln.

Skarholmsvägen (1937–40), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Vägen leder till restaurang Skarholmen, belägen på en nu landfast holme i Ekoln. Holmen bestod ursprungligen av två holmar, *Skarholmarna*, dit man förr rodde kreaturen för att släppa dem på bete.

Skepparvägen (1937–40), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Vägen gick ursprungligen ända fram till viken vid Skarholmen, där en segelbåtshamn finns (jfr *Seglarvägen*).

Skogsduvevägen 1948

Kategori »fåglar». I anslutning till namnet har senare två närliggande vägar getts namnen *Ringduvevägen* och *Brevduvevägen.*

Skrakvägen 1963

Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Ängsvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga) – gammal ängsmark finns söder om vägen – men därefter synes den ha varit namnlös fram till 1963. Jfr *Ekvägen.*

Spillkråksvägen 1964
Starvägen 1948

Kategori »fåglar».

Storkvägen 1959

Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen på grund av sin obetydliga längd för *Korta vägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga). Efter inkorporeringen var vägen tänkt att utgöra början av Konvaljevägen, vars nuvarande del norr om Holmvägen då ännu ej fanns.

Strandpromenaden

Vägen löper längs stranden av Ekoln.

Sunnerstavägen 1948

Vägen leder förbi Sunnersta herrgård. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Liljevägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga), väl givet i anslutning till namnet *Konvaljevägen*, avseende en intilliggande väg. Ett likalydande namn (alternativt *Liljansvägen*) bars före 1948 även av nuvarande *Videvägen.* Enligt en uppteckning från 1937 (S. Sallander, OAU) kallades dock sträckan

Strandpromenaden vid Ekoln. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

från Dag Hammarskjölds väg fram till Sunnersta herrgård *Sunnerstavägen.*

Svalparken 1964
Vid *Svalvägen.*

Svalvägen 1948
Kategori »fåglar».

Svankärrsparken 1967
Vid *Svankärrsvägen.*

Svankärrsvägen (1937–40), 1948
Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Det är givet efter ett kärr, kallat *Svankärret* (se ek 11I 6a, 1952), nu norra delen av Svankärrsparken. Vid Svankärret har även funnits en backstuga med likalydande namn.

Sveddvägen 1948
Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947 (UST 1948 A:23 kartbilaga). Vägen motsvarar en gammal vägsträckning fram till torpet Svedden (se ek Ulleråkers hd 1861), senare en handelsträdgård (jfr *Rödhakevägen,* tidigare kallad *Trädgårdsvägen*).

Södra Rosenvägen 1985
Vägen utgör en sydlig förlängning av *Rosenvägen.*

Talgoxvägen 1948
Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägsträckan mellan Långvägen och Backvägen för *Torgvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga). Invid vägen, söder om Sunnerstaskolan, finns en öppen plats, som dock aldrig har fungerat som något torg.

Tjäderplan 1967
Vid *Tjädervägen.*

Tjädervägen 1948
Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Skogsvägen* (byggnadsplan fastställd 1937 och 1940); mellan Dalbovägen, där vägen då började, och Blomstervägen sträckte den sig genom obebyggd skogsmark (se Romson 1934–35). På den gatunamnskarta som upprättades i samband med inkorporeringen (UST 1948 A:23 s. 68) anges som äldre namn också *Tallvägen* inom parentes (ett namn som annars äldst avsåg nuvarande Fasanvägen norr om Svankärrsvägen).

Tornsvalevägen 1964

Kategori »fåglar». Namnets form ändrades 1994 från *Tornsvalvägen* till *Tornsvalevägen.*

Tornugglevägen 1972

Kategori »fåglar». Hette tidigare *Ugglevägen,* vilket ändrades på grund av förväxlingsrisk med det likalydande namnet i stadsdelen Sävja.

Trasthagen
Trastparken 1967

Kategori »fåglar».

Trastvägen 1948

Kategori »fåglar». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Smala vägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga), fortfarande ett välmotiverat namn.

Tältarvägen (1937–40), 1948

Namnet var i bruk före inkorporeringen med Uppsala 1947. Vägen började ursprungligen vid Granebergsvägen och sträckte sig genom Trasthagen, där en tältplats fanns, fram till dagens återstod av vägen. Namnets form ändrades 1994 från *Tältarevägen* till *Tältarvägen.*

Uggleparken 1967

Kategori »fåglar». De omkringliggande kvarteren och vägarna gavs 1967 namn innehållande beteckningar för ugglor.

Vaktelvägen 1967

Kategori »fåglar».

Videvägen 1948

Kategori »träd». Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Liljevägen* (byggnadsplan fastställd 1937 och 1940). På den gatunamnskarta som upprättades i samband med inkorporeringen (UST 1948 A:23 s. 68) anges som äldre namn *Liljevägen* med *Liljansvägen* inom parentes. Jfr *Sunnerstavägen,* som före 1948 också kallades *Liljevägen.*

Vråkparken 1964

Vid *Vråkvägen.*

Vråkvägen 1964

Kategori »fåglar». Jfr *Sävja vråkväg,* stadsdelen Sävja.

Vårdsätravägen, se stadsdelen Gottsunda.

Åkervägen 1958

Vägen utgörs av en sträcka av den gamla spårvägslinjen mellan Uppsala och Graneberg (jfr *Rälsvägen*). Den är parallell med Gärdesvägen och leder över f. d. gärden (se t. ex. Romson 1934–35).

Åmynningsvägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Åsvägen,* då med en sträckning något närmare Fyrisån (UST 1948 A:23 kartbilaga). Vägen sträcker sig mellan Sunnerstaåsen och Fyrisåns mynning i Ekoln.

SVARTBÄCKEN

Med namnet *Svartbäcken* (de svartabek 1305 14/6 Uppsala RAp, SD 2 s. 448) åsyftades från medeltiden och fram till 1800-talet inte dagens stadsdel Svartbäcken utan ett område längs Fyrisån norr om det gamla franciskanklostret i kv. Torget. På en karta från 1667 (Swartbecken Sundquist 1939 s. 118) begränsas denna stadsdel av ån och nuvarande Svartbäcksgatan och Skolgatan. Svartbäcken är den äldst omnämnda av Uppsalas medeltida stadsdelar; 1305 vittnar Gödeke från Svartbäcken på tinget i Uppsala (för de andra tre se

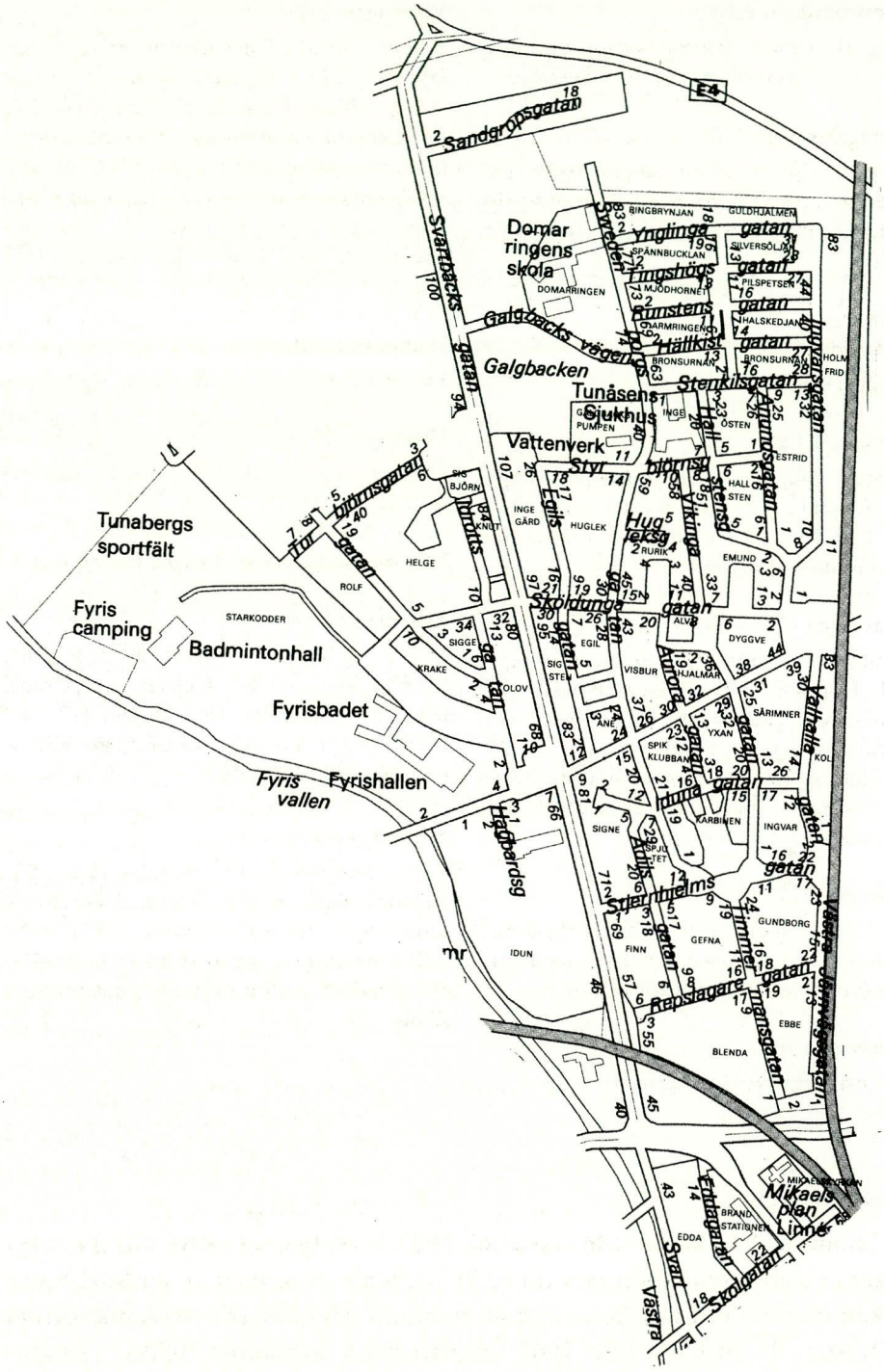
E4
Sandgropsgatan
Domar ringens skola
DOMARRINGEN
Svartbacks gatan
Galgbacks vägen
Galgbacken
Tunåsens Sjukhus
Vattenverk
Styr biörnsg
Tunabergs sportfält
Fyris camping
Badmintonhall
Fyrisbadet
Fyris vallen
Fyrishallen
STARKODDER
ROLF
HELGE
KNUT
SIG BJÖRN
INGE GÅRD
HUGLEK
Egils
Hugleksg
Skoldunga gatan
Vikinga
RURIK
EMUND
ALVA
DYGGVE
EGIL
SIG STEN
VISBUR
HJALMAR
SÄRIMNER
YXAN
SPIK KLUBBAN
KARBINEN
INGVAR
SIGNE
SPJUTET
Stjernhielms gatan
GUNDBORG
GEFNA
FINN
IDUN
Repslagare gatan
EBBE
BLENDA
Mikaels plan
Linné
BRAND STATIONEN
EDDA
Svari
Västra
Skolgatan
Hagbardsg
Ringbrynjan
Guldhjalmen
Ynglinga gatan
Spännbucklan
Tingshögs gatan
Mjödhornet
Runstens gatan
Armringen
Hällkist gatan
Bronsurnan
Stenkilsgatan
Inge
Östen
Hallstensg
Estrid
Hallsten
Ingvarsgatan
Holmfrid
Silversöljan
Pilspetsen
Halskedjan
Valhalla gatan
Aurora gatan
Iduna gatan
Timmermansgatan
Västra Järnvägsgatan

stadsdelsnamnet *Fjärdingen* samt *Islandsbron*, stadsdelen Kungsängen, och *Linnégatan*, stadsdelen Centrum). Namnet är givet efter bäcken Svartbäcken (riwm dictum Swarthebæc 1340 21/5 u.o. i vid. 1457 5/7 Uppsala RAp, SD 4 s. 716), som utgjorde stadsdelens gräns i norr. Under 1800-talets slut och 1900-talets början har bäcken även kallats *Svarta bäcken* och (*Stora*) *Strömdiket* (H. Lindberg 1941–42, OAU dep.). Den har från 1920-talet ett underjordiskt lopp inom staden, men utflödet i Fyrisån strax norr om Haglunds bro är fortfarande synligt (för bäckens äldsta lopp se Liunggren 1858 och Schumburg 1882, för dess senare närmast ån rätade lopp se Wåhlberg 1889, Laurell 1909, NF 1920 och, med streckad markering, Nohldén 1932; jfr Kring Svarta bäcken och Eddaspången vid sekelskiftet s. 2). Bäcknamnet torde åsyfta mörkt dyigt vatten eller mörk botten, som givit vattnet en mörk färg (se närmare Wahlberg 1986a s. 36 ff.).

En offentlig stadsplan för den äldsta, södra, delen av den nuvarande stadsdelen Svartbäcken, öster om Svartbäcksgatan, fastställdes först 1880 (Herdin 1934 s. 8 f.), då viss bebyggelse redan hade kommit till stånd. Stadsplanen hade upprättats av stadsingenjören L. F. Wåhlberg och omfattade ett stort antal planerade nya kvarter i stadsdelarna Luthagen, Svartbäcken och Kvarngärdet. Kvarteren gavs därvid till största delen namn tillhörande kategorin »fornnordiska personnamn». Denna namnkategori hade valts i anslutning till en äldre namnkategori, »fornnordiska hjälte- och gudasagor», vilken tillämpats för de områden som berörts av stadsplaneändringar på 1870-talet i enlighet med 1859 års stadsplan av Henning Taube, varom se närmare stadsdelen Centrum. Wåhlbergs stadsplan omfattade i nuvarande Svartbäcken ett område inramat av nuvarande Råbyvägen, Gamla Uppsalagatan och Fyrisån. Området kom dock aldrig att bebyggas helt enligt denna stadsplan. En hel del av Wåhlbergs kvartersnamn och några av gatunamnen kom dock till användning. De båda omnämnda namnkategorierna »fornnordiska hjälte- och gudasagor» och »fornnordiska personnamn» kom, liksom i Luthagen, att blandas vid namnsättningen av områdets kvarter. Eftersom det i vissa fall är svårt att avgöra, om ett fornnordiskt personnamn i allmänhet eller någon särskild historisk person eller sagohjälte avses, har de båda kategorierna här förts ihop till kategorin »fornnordisk myt och historia» (hit räknas också senare tillkomna, liknande, namn i nordligaste delen av stadsdelen, t. ex. kvartersnamnen *Bronsurnan* och *Mjödhornet* samt gatunamnen *Hällkistgatan* och *Runstensgatan*). För de äldsta gatunamnen (*Gamla Uppsalagatan, Repslagargatan, Timmermansgatan* m. fl.) tillämpades dock inte någon av kategorierna »fornnordiska hjälte- och gudasagor» eller »fornnordiska personnamn»; detta skedde först i senare tillkomna gatunamn.

För området norr om nuvarande Stiernhielmsgatan fastställdes 1910 en av Per Hallman uppgjord stadsplan, vilken för delen mellan nuvarande

Stiernhielmsgatan och Gamla Uppsalagatan till stora delar kom till utförande (Bergold 1985 s. 69 ff.). En plankarta över Svartbäcksområdet öster om Svartbäcksgatan från 1908 (i handlingar till UST 1908:10) upptar förslag till nya gatu- och kvartersnamn, föreslagna av stadsarkitekten C. A. Ekholm (UST 1908:10 s. 1, 20), av vilka flera är i bruk idag.

En hel del av Svartbäckens kvartersnamn saknar motsvarigheter bland gatunamnen. *Gefna* (Wåhlberg 1884) är en oriktig form för *Gefn*, ett binamn på gudinnan Fröja (sannolikt med betydelsen 'den givande'). Galten *Särimner* kokades varje dag och åts upp av de fallna stridskämpar som Oden tagit upp i Valhall men blev åter hel varje afton. *Ane* är enligt Snorre Sturlasson ett annat namn på Aun, en svensk sagokung av ynglingaätten (jfr *Ynglingagatan*); andra ynglingakungar var *Dyggve*, *Inge* (son till Stenkil och bror till Halsten, varom se *Stenkilsgatan* och *Hallstensgatan*), *Visbur* och *Östen*. *Blenda* är en småländsk sägenhjältinna som, när männen var borta på krigståg, samlade kvinnorna i Värend och besegrade danskarna, vilka ryckt in i landet. Som tack fick Värends kvinnor lika arvsrätt med männen. För en annan sägenhjältinna, *Signe*, se *Hagbardsgatan*. *Alf*, *Ebbe*, *Finn*, *Helge*, *Knut*, *Olof*, *Rolf*, *Sigge* och *Sigsten* är fornnordiska mansnamn (*Helge* har burits av flera forntida kungar och sagohjältar, bl. a. Helge Hjorvardsson, som omtalas i poetiska Eddans Helgesånger; jätten *Finn* byggde enligt sägnen Lunds domkyrka; *Knut* har flera forntida och medeltida danska och svenska furstar hetat; den danske sagokungen *Rolf Krake* kämpade bl. a. mot kung Adils i Uppsala). *Estrid*, *Gundborg*, *Holmfrid* och *Ingegerd* är fornnordiska kvinnonamn (*Estrid* hette bl. a. en dansk prinsessa på 1000-talet, dotter till Sven Tveskägg och mor till Sven Estridsson; *Holmfrid* hette en dotter till Olov Skötkonung).

Adilsgatan 1925

(Norra Kungsgatan 1884 Wåhlberg), Norra kungsgatan 1908 UST.

Kategori »fornnordisk myt och historia». Adils är en sagokung av ynglingaätten, son till Ottar Vendelkråka.

Gatan motsvarar till stor del en i Wåhlbergs stadsplan (Wåhlberg 1884) planerad gata med namnet *Norra Kungsgatan*. Enligt en uppteckning från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) var detta namn i bruk redan på 1890-talet för en nu försvunnen sydlig fortsättning i kv. Blenda på nuvarande Adilsgatan. Enligt UST 1925 B: 5 s. 27 byttes namnet *Norra Kungsgatan* (norr om järnvägen) 1925 ut mot *Adilsgatan* (det förra är enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm).

Anundsgatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». *Anund* är namnet på tre forntida Uppsalakungar, Anund Yngvarsson (Bröt-Anund), Anund Jakob och dennes brorsson Anund.

Auroragatan

Auroravägen 1908 UST, Auroragatan 1930 Nohldén.

Den närmare bakgrunden till valet av namnet är oklar (det är enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm). Sannolikt hänger det dock samman med den intilliggande *Idunagatan*, som innehåller namnet på Götiska förbundets tidskrift. Det samtida litterära Aurora-förbundet, stiftat i Uppsala 1807 av bl. a. P. D. A. Atterbom, syftade till sanning och skönhet

Eddagatan från Skolgatan. Foto Sören Hallgren 1969–71, Upplandsmuseets arkiv.

och en ny »morgonrodnad» för den svenska vitterheten (*Aurora* är i romersk mytologi namnet på morgonrodnadens gudinna).

Badhusparken 1947

Namnet, som var i bruk redan före fastställandet 1947 (H. Lindberg 1942, OAU dep.), avser en f. d. öppen plats med gräsmattor och träd mellan Svartbäcksgatan och Fyrisån, omedelbart söder om Luthagsesplanaden (se senast Levan 1970). Den upptas nu av gång- och cykeltunnel under Luthagsbrons östra fäste.

På platsen fanns, åtminstone sedan mitten av 1800-talet ett kallbadhus, som gick under det mindre smickrande namnet *Lusasken* på grund av ymnigt förekommande ohyra. Det hade också formen av en »fyrkantig ask». Lusasken försvann någon gång under 1920-talet och ersattes av ett nytt kallbadhus längre upp i ån, Fyrisbadet, föregångaren till nuvarande Fyrishov (Wahlberg 1993a).

Eddagatan 1932

Kategori »fornnordisk myt och historia». Namnet är givet efter det intilliggande kvarteret Edda (1929 Nohldén). I dikten Rigsþula i den fornisländska s. k poetiska (äldre) Eddan kallas trälarnas stammoder för *Edda*. Den s. k. prosaiska (yngre) Eddan är en av islänningen Snorre Sturlasson författad handledning för skalder med bl. a. en presentation av fornnordisk mytologi.

Eddaspången 1944

(Nya gångbron 1887 ak s. VI), Luthagsspången 1914 Kjellberg s. 44, 1920 NF.

Kategori »fornnordisk myt och historia». Namnet är givet efter läget invid kvarteret Edda (se *Eddagatan*). Bron byggdes ursprungligen som förbindelse över Fyrisån vid Skolgatan, enligt SF (s. 131) enligt ritningar från 1889. Den omnämns dock som *Nya gångbron* 1887 och är markerad hos Schumburg 1882 (för namnet jfr den äldre bron *Västgötaspången*, stadsdelen Centrum, på 1880-talet omnämnd som *Gångbron*). Bron flyttades till sin nuvarande plats 1901 för att ge plats åt *Haglunds bro*. Namnet *Luthagsspången* tillkom enligt C. M. Kjellberg (1914 s. 44) bron även före flyttningen.

Egilsgatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». Egil är en svensk sagokung av ynglingaätten.

Eddaspången flyttas år 1901 från sin ursprungliga plats för att ersättas av Haglunds bro, som ses under konstruktion. Foto UUB.

Emundsplan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». Vid kv. *Emund* (1925). Två forntida Uppsalakungar hette *Emund*, dels Olov Skötkonungs son Emund Slema (den gamle), död c:a 1160, dels Emund Eriksson, död efter 960 (omnämnd enbart av Adam av Bremen).

[Fabriksgatan]

Norra Ring Gatan 1882 Schumburg, Fabriksgatan 1884, 1889 Wåhlberg, 1909 Laurell.

Äldre gata, motsvarande den nuvarande förbindelsen mellan Luthagsesplanaden och Råbyvägen, vilken tillkom i början av 1970-talet. Söder om gatan växte under andra hälften av 1800-talet upp en rad mindre fabriker. Den äldsta var ett bränneri, byggt 1843 invid en liten fastighet kallad *Rosenbäck*. Senare tillkom bl. a. Noréns cigarrfabrik och Carl Åbergs bageriaktiebolag (Ehn 1987a s. 13 f.). För namnet *Norra Ringgatan* hos Schumburg 1882, vilket troligen ej varit i bruk, se *Ringgatan*, stadsdelen Luthagen.

Folkungagatan 1942

Givet i anslutning till kategorin »fornnordisk myt och historia». Folkungarna var en medeltida politisk fraktion, ursprungligen en partibeteckning för anhängarna till Folke Jarl (död 1210). Sedan 1600-talet är Folkungaätten en benämning på den i Sverige 1250–1363 regerande dynastin vars stamfar var Birger Jarl. Eventuellt var Folke Jarl och Birger Jarl kusiner.

Fyrisvallsbron, se stadsdelen Luthagen.

Galgbacken 1939

Mot landsvägen (Svartbäcksgatan) har förr funnits en avrättningsplats (Liunggren 1858 noterar *Westra galgvreten* mitt emot, på an-

dra sidan vägen). Den siste som avrättades här, troligen på 1850-talet, var tjuven Dal-Pelle, om vilken många historier har berättats. Han skall också vara begravd på platsen (H. Lindberg 1941–42, OAU dep., Grip 1899 s. 70 f.).

Galgbacksvägen 1958

Intill *Galgbacken.*

Gamla Uppsalagatan

Gamla Upsalagatan 1908 UST, Gamla Uppsalagatan 1909 Laurell.

Gatan motsvarar en äldre landsväg i riktning mot Gamla Uppsala. Jfr *Vattholmavägen,* stadsdelen Gamla Uppsala.

Gamla Uppsalaplan 1925

Vid *Gamla Uppsalagatan.*

Hagbardsgatan 1934

Kategori »fornnordisk myt och historia». Sägnen om de båda älskande Hagbard och Signe (Signy) var känd redan i forntiden. En därpå byggd ballad om Habor och Signild har senare blivit känd genom skillingtryck. Ett kvarter med namnet *Hagbard* mellan Hagbardsgatan och Svartbäcksgatan ingår nu i kv. Idun. På andra sidan Svartbäcksgatan finns kv. Signe.

Haglunds bro, se stadsdelen Centrum.

Hallstensgatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». Halsten var en svensk kung, son till kung Stenkil (död c:a 1066). Jfr den intilliggande *Stenkilsgatan.*

Hjalmarsgatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». *Hjalmar* är ett fornsvenskt mansnamn, buret bl. a. av Hjalmar den hugstore, en svensk sagohjälte, skildrad i den isländska Hervararsagan (jfr *Orvars väg,* stadsdelen Gamla Uppsala). Kv. Hjalmar finns invid gatan.

Hugleksgatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». Invid kv. Huglek. *Huglek* var enligt Snorre Sturlasson namnet på en svensk kung av ynglingaätten.

Hällkistgatan 1937

Kategori »fornnordisk myt och historia». En hällkista är en forntida gravkammare, bestående av rektangulärt placerade flata stenhällar. Denna gravtyp var i bruk från stenåldern in i järnåldern.

Idrottsgatan 1934

När namnet tillkom, planerades en idrottsplats mellan det gamla kallbadhuset vid Fyrisån och kv. Krake. Detta område upptas nu till en del av bad- och idrottsanläggningen Fyrishov (UST 1933 B:9 s. 82, 1934 A:9 s. 203 f.).

Idunagatan

1908 UST.

Kategori »fornnordisk myt och historia». Götiska förbundets tidskrift Iduna utkom 1811–24 och 1845 och hade Erik Gustaf Geijer som förste redaktör (gudinnan Idun, maka till skaldekonstens gud Brage, bevarade de äpplen som skänkte evig ungdom). Förbundets syfte var att återuppväcka intresset för Nordens äldsta historia och den svenska nationalkänslan.

Ingvarsgatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». *Ingvar* är ett fornnordiskt mansnamn, som bl. a. bars av en ledare för ett vikingatåg under första hälften av 1000-talet. Ett stort antal s. k. Ingvarsstenar, huvudsakligen runt Mälaren, omtalar män som omkommit i österled tillsammans med denne härförare.

Lagmansgatan 1937

Kategori »fornnordisk myt och historia». Lagmannen, i äldre tid den främste ämbetsmannen i ett landskap, tjänstgjorde bl. a. som domare.

Mikaelsplan 1932

Vid Mikaelskyrkan (före 1961 kallad *Mikaelskapellet*). Denna stod färdig 1891 och

Det nybyggda Mikaelskapellet vid Mikaelsplan. Foto u.å., UUB.

var bekostad av medel donerade av studenten August Mikael Posse (1857–87). Han hade engagerat sig för uppförandet av en gudstjänstlokal för den fattiga befolkningen i den då framväxande bebyggelsen i södra Svartbäcken (Sjöholm & Kilström 1992 s. 182).

Repslagargatan

Repslagaregatan 1884 Wåhlberg, Repslagare-gatan 1908 UST.

En repslagare Hedström ägde hus vid Repslagargatan 8 och 10. Han ägde också ett närbeläget hus vid Svartbäcksgatan 59, i vars trädgård han hade en repslagarbana utmed Adilsgatan. En annan repslagarbana (markerad på NF 1920) längs ett gammalt järnvägsspår ut mot grustaget vid Galgbacken började mellan Repslagargatan 12 och 14 och sträckte sig norrut in i kv. Gefna (H. Lindberg 1941–42, OAU dep.). I området bodde många hantverkare (jfr Ehn 1987a).

Runstensgatan 1937

Kategori »fornnordisk myt och historia».

Riksplan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». Vid kv. Rurik. Rurik var enligt den ryska Nestorskrönikan namn på en varjagfurste under senare hälften av 800-talet, som skall ha grundlagt staden Novgorod, Rysslands första huvudstad. Varjagerna i Ryssland och Bysans (av fsv. **væringer* med en ursprunglig ungefärlig betydelse 'edsvuren') anses ha varit av skandinaviskt, mestadels svenskt ursprung.

Sandgropsgatan 1962

Här har funnits grus- och sandtag. 1947 fastställdes namnet *Sandtagsgatan*, men gatan

kom då ej att utläggas; vid namnsättningen 1962 hade detta beslut fallit i glömska.

Sigbjörnsparken 1964

Kategori »fornnordisk myt och historia». Vid kv. Sigbjörn. *Sigbjörn* är ett fornnordiskt mansnamn.

Skolgatan, se stadsdelen Fjärdingen.

Sköldungagatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». Sköldungarna är Danmarks äldsta kungaätt, vars diktade stamfar var Skjold, som skall ha levt på 500-talet. Dennes namn är dock sannolikt härlett ur ättnamnet.

Spårvinkeln 1932

När namnet fastställdes 1932 avsåg det »Trafikområdet mellan järnvägsövergången vid Skolgatan och Timmermansgatan och Västra Järnvägsgatan, vinkeln mellan statens järnvägar och Uppsala–Gävle järnväg» (UST 1932 A:12 s. 165). Numera upptas området av en del av Råbyvägen.

Stenkilsgatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». Stenkil (död c:a 1066) blev kung i Uppsala efter Emund Slema (jfr den intilliggande *Emundsplan*). Han verkade för kristendomens spridande och blev stamfar för den s. k. Stenkilska ätten. Stenkils son Halsten har fått låna sitt namn till en intilliggande gata, *Hallstensgatan.*

Stiernhielmsgatan
1908 UST.

Kategori »fornnordisk myt och historia». Georg Stiernhielm (1598–1672) var ämbetsman, vetenskapsman och skald (»den svenska skaldekonstens fader»). Han intresserade sig speciellt för fornnordisk och antik mytologi. Namnet är enligt UST 1908:10 s. 1, 20 föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm. Stavningen ändrades 1994 från *Stjernhjelmsgatan* till *Stiernhielmsgatan.*

Stiernhielmsplan 1932

Kategori »fornnordisk myt och historia». Vid *Stiernhielmsgatan.* Stavningen ändrades 1994 från *Stjernhjelmsplan* till *Stiernhielmsplan.*

Strandängen 1934

Parkområde mellan Fyrisån och Svartbäcksgatan, norr om järnvägen (i höjd med Repslagargatan).

Styrbjörnsgatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». *Styrbjörn* är ett fornnordiskt mansnamn, bl. a. buret av vikingahjälten Styrbjörn starke, som levde i slutet av 900-talet. Han skall ha varit gift med en dansk kungadotter och besegrats av den svenske kungen Erik Segersäll i det kända slaget på Fyrisvallarna utanför Uppsala.

Svartbäcksgatan, se stadsdelen Centrum.

Swedenborgsgatan
Svedenborgsgatan 1908 UST.

Emanuel Swedenborg (1688–1772), son till biskop Jesper Svedberg, var naturforskare och religiös mystiker. Han dog i London, där han länge varit bosatt, men är sedan 1908 begravd i Uppsala domkyrka. Gatunamnet, som enligt UST 1908:10 s. 1, 20 är föreslaget av stadsarkitekten C. A. Ekholm, har inte någon direkt anknytning till kategorin »fornnordisk myt och historia», som i övrigt tillämpats för områdets gatu- och kvartersnamn. Det är sannolikt valt i anslutning till *Stiernhielmsgatan*, namnet på en tvärgata.

Timmermansgatan
Stora Timmermansgatan 1884 Wåhlberg, Timmermansgatan 1908 UST, St. Timmermans gatan 1909 Laurell, St. Timmermansgat. 1914 Kjellberg, St Timmermansgatan 1920 NF, Timmermansgatan 1932 Nohldén.

I denna del av södra Svartbäcken bodde äldst många hantverkare. Jfr *Repslagargatan* och Ehn 1987a.

Tingshögsgatan 1937

Kategori »fornnordisk myt och historia». En

av högarna i Gamla Uppsala kallas *Tingshögen.*

Torbjörnsgatan 1942

Kategori »fornnordisk myt och historia». Vid kv. Torbjörn. *Torbjörn* är ett fornnordiskt mansnamn.

Torbjörnstorg 1989

Vid *Torbjörnsgatan.* Hette 1977–89 *Torbjörnsplan.*

Valhallagatan

Vallhallagatan 1908 UST.

Kategori »fornnordisk myt och historia». Valhall var guden Odens sal, där de som stupat i strid var samlade. Jfr *Valhalls väg,* stadsdelen Gamla Uppsala.

Vikingagatan

1908 UST.

Kategori »fornnordisk myt och historia».

Västra Järnvägsgatan

Westra järnvägs-gatan 1908 UST.

Gatan löper längs järnvägen, på dess västra sida.

Ynglingagatan 1925

Kategori »fornnordisk myt och historia». Ynglingaätten var svearnas gamla kungaätt i Uppsala.

SÄVJA

Stadsdelens namn är lånat från byn Sävja (in sewium 1291 u.d. Visby RAp, SD 2 s. 103), äldst belägen på platsen för nuvarande Sävja gård (Nedre Sävja). *Sävja* har senast ansetts kunna innehålla antingen ett äldre namn **Sævi* 'den sävrika fjärden' för en avsmalnande vik av den stora havsfjärd som under forntiden sträckt sig mellan staden, Danmarks kyrkby och Vilan eller också ett ord **sævi*(*a*) 'fuktighet', besläktat med *sav* (Strandberg 1983c).

Flera gatunamn var i bruk redan före inkorporeringen av Vaksala kommun med Uppsala kommun 1967, *Akademivägen, Carl von Linnés väg, Hartrajen* (nu *-trajet*) och några namn inom den senare utvidgade kategorin »rovfåglar» (UST 1968 A:201 s. 754). Nytillkomna gatu- och kvartersnamn har till största delen anknytning till Carl von Linné (kategori »Carl von Linné»), som 1758 förvärvade en gård i Uppsävja (i nuvarande kv. Linnéhuset). Linnés resor ihågkoms på så sätt att efterleden *-resan* fått ersätta de traditionella *-gatan* och *-vägen.* Från *Linnés resväg* utgår sålunda *Bergslagsresan, Dalaresan, Hollandsresan, Lapplandsresan* och *Ölandsresan.* I ett intilliggande bostadsområde har senare tillkommit *Gotlandsresan, Skåneresan* och *Västgötaresan* samt i anknytning därtill *Blekingevägen, Smålandsvägen* och *Stenbrohultsvägen.* Kvarteren kring »resvägarna» har getts namn i anslutning till resmålen, t. ex. *Masugnen* och *Smältugnen* vid Bergslagsresan och *Hoburgen* och *Rauken* vid Gotlandsresan. En äldre namnkategori är »rovfåglar» (*Falkvägen, Fiskgjusevägen* m. fl.), vilken tillämpats kring Sävja gård. Utgångspunkten för namngruppen är *Falkvägen*; den så benämnda vägen leder näm-

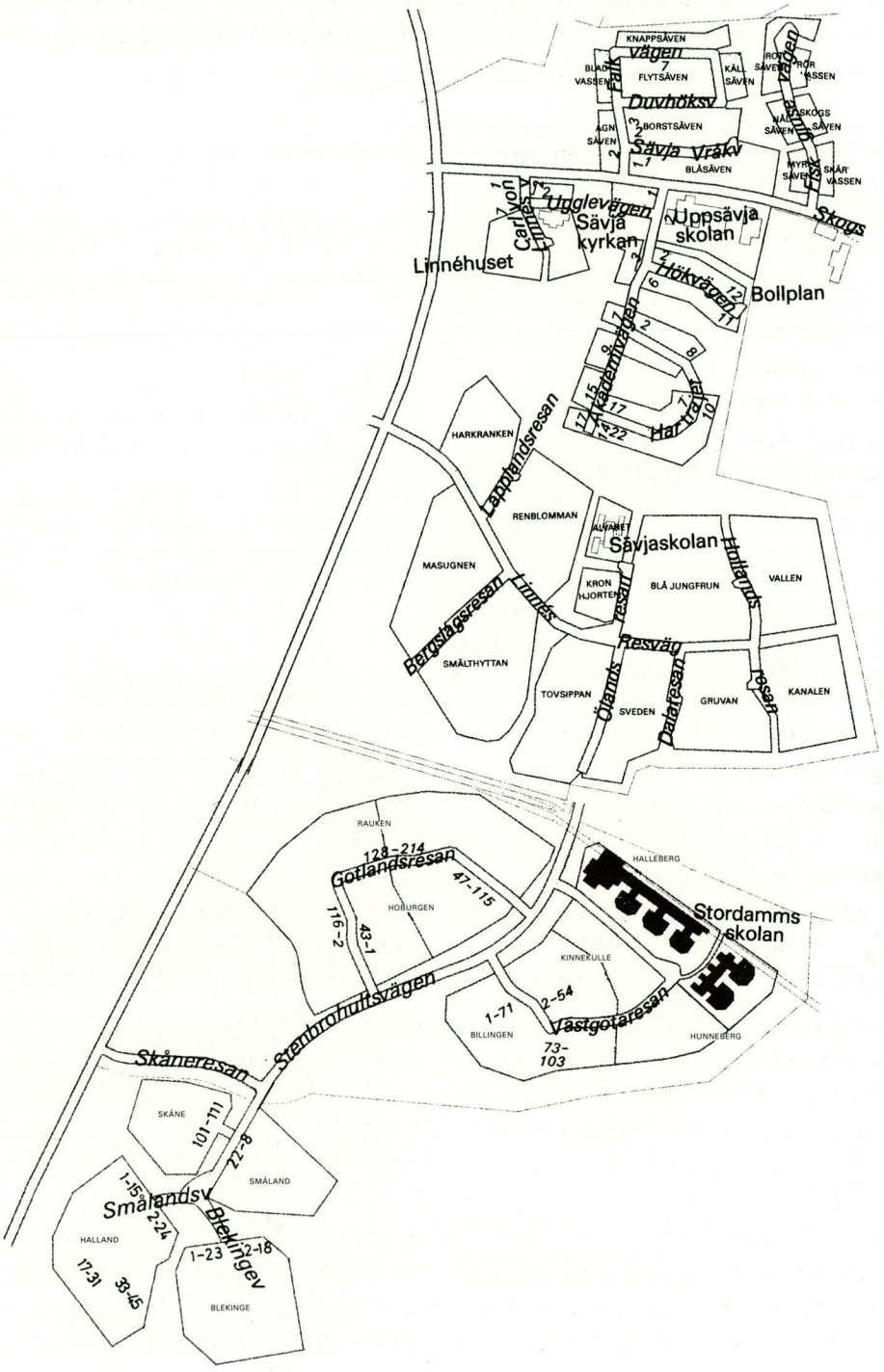
KNAPPSÄVEN
FLYTSÄVEN
KÄLL SÄVEN
BORSTSÄVEN
BLÅSÄVEN
Uggleväg
Sävja kyrkan
Uppsävja skolan
Linnéhuset
Bollplan
Hökvägen
Akademivägen
Harträtet
HARKRANKEN
Lapplandsresan
RENBLOMMAN
ALVARET
Sävjaskolan
MASUGNEN
KRON HJORTEN
BLÅ JUNGFRUN
VALLEN
Bergslagsresan
Linnés
Resväg
SMÄLTHYTTAN
TOVSIPPAN
SVEDEN
Ölands
Dalaresan
GRUVAN
KANALEN
RAUKEN
128-214
Gotlandsresan
47-115
HOBURGEN
116-2
43-1
HALLEBERG
Stordamms skolan
KINNEKULLE
1-71
2-54
BILLINGEN
Västgotaresan
73-103
HUNNEBERG
Stenbrohultsvägen
Skåneresan
SKÅNE
101-111
22-8
SMÅLAND
1-15
Smålandsv
2-24
HALLAND
17-31
33-45
Blekingev
1-23
2-18
BLEKINGE

ligen till Sävja gård, som sedan 1880-talet varit i familjen Falks ägo. Kvarteren i området har senare fått namn innehållande beteckningar för olika säv- och vassarter, t. ex. *Borstsäven* och *Skärvassen.*

Akademivägen 1968

Namnet syftar sannolikt på den ena, den nu försvunna av de två gårdarna i Uppsävja, Sävja 6:1, tillhörig Uppsala universitet (SBU 4 s. 157; för läge se ek 11I 6b, 1952). Det var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Bergslagsresan 1983

Kategori »Carl von Linné». I januari 1734 företog Linné en resa till gruvor och järnbruk i Bergslagen (Västmanland och Dalarna). Resedagboken publicerades först 1889, då under en latinsk titel, »Iter ad fodinas & officinas metallicas Westmanniae & Dalekarliae» ('Resa till gruvor och järnbruk i Västmanland och Dalarna'). En pålitligare edition av dagboken utkom 1953 (Linné 1953).

Blekingevägen 1991

Intill *Skåneresan.*

Carl von Linnés väg 1968

Kategori »Carl von Linné». Vägen leder till den s. k Linnégården (»Linnés Sävja») i Uppsävja, ett av de fem hemman i Sävja by som Linné förvärvade 1758. Han vistades emellertid oftast i Uppsala eller på gården Hammarby (Strandell 1989). Vägens namn var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Dalaresan 1983

Kategori »Carl von Linné». 1734 gjorde Linné en resa i Dalarna. Resedagboken, Iter Dalekarlicum, utgavs först 1889. En pålitligare edition av dagboken utkom 1953 (Linné 1953).

Duvhöksvägen 1976

Kategori »rovfåglar».

Falkvägen 1968

Kategori »rovfåglar». Namnet, som var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1967, är utgångspunkt för namnkategorin. Vägen leder till Sävja gård, sedan 1880-talet i familjen Falks ägo.

Fiskgjusevägen 1976

Kategori »rovfåglar».

Gotlandsresan 1988

Kategori »Carl von Linné». 1741 gjorde Linné en resa till Öland och Gotland. Dagboken från resan publicerades fyra år senare (Linné 1745). Jfr *Ölandsresan.*

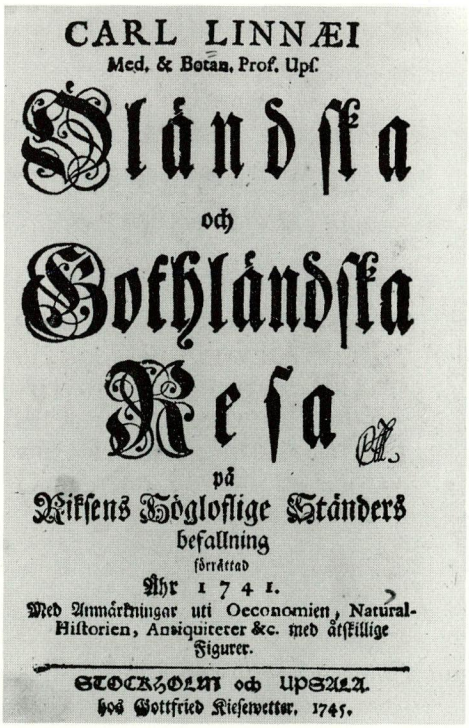
CARL LINNÆI
Med. & Botan. Prof. Upſ.
Öländſka
och
Gothländſka
Reſa
på
Rikſens Högloflige Ständers
befallning
förrättad
Åhr 1741.
Med Anmärkningar uti Oeconomien, Natural-Hiſtorien, Antiquiteter &c. med åtſkillige Figurer.
STOCKHOLM och UPSALA.
hos Gottfried Kieſewetter. 1745.

Titelbladet till originalupplagan av Linnés Öländska och Gotländska resa, som utkom 1745. Foto UUB.

Hartrajet 1968

Traj är en jägarterm för de slingrande spår ett villebråd lämnar efter sig, då det söker efter mat. Ordet används oftast om harspår. Vägen går i en halvcirkel. I formen *Hartrajen* var namnet i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Hollandsresan 1983

Kategori »Carl von Linné». Mellan 1735 och 1738 studerade Linné i Holland, där han redan första året disputerade för medicine doktorsgraden. En dagbok från november 1734 till maj 1735, »Iter ad exteros» ('Resa till utlandet'), publicerades 1889. En pålitligare edition av dagboken utkom 1953 (Linné 1953).

Hökvägen 1968

Kategori »rovfåglar». Namnet var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Lapplandsresan 1983

Kategori »Carl von Linné». 1734 gjorde Linné en resa i Lappland. Den under resan förda dagboken publicerades först på engelska av The Linnæan Society i London 1811 (Linné 1811). Den svenska originaltexten finns utgiven i Linné 1953.

Linnés resväg 1983

Kategori »Carl von Linné». Från vägen utgår fem av »Linnés resor», *Bergslagsresan, Dalaresan, Hollandsresan, Lapplandsresan* och *Ölandsresan.*

Skåneresan 1991

Kategori »Carl von Linné». 1749 företog Linné en resa i Skåne. Resedagboken utgavs tre år senare (Linné 1751).

Smålandsvägen 1991

Intill *Skåneresan* och *Stenbrohultsvägen.*

Stenbrohultsvägen 1991

Kategori »Carl von Linné». Linné föddes 1707 i Råshults komministergård i Stenbrohults socken i Småland. Vägen utgör en fortsättning på Ölandsresan men gavs eget namn, eftersom genomgående trafik ej är tillåten annat än för bussar.

Sävja vråkväg 1968

Kategori »rovfåglar». Hette *Vråkvägen* före inkorporeringen med Uppsala 1968. Namnet fick ändras på grund av ett likalydande äldre namn i stadsdelen Sunnersta.

Ugglevägen 1967

Kategori »rovfåglar». Namnet var i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Västgötaresan 1988

Kategori »Carl von Linné». 1746 företog Linné en resa i Västergötland. Resedagboken utgavs följande år (Linné 1747).

Ölandsresan 1983

Kategori »Carl von Linné». 1741 gjorde Linné en resa till Öland och Gotland. Dagboken från resan publicerades fyra år senare (Linné 1745). Jfr *Gotlandsresan.*

TUNA BACKAR

Stadsdelens namn, som inte har äldre hävd, är säkerligen bildat i anslutning till *Tunaberg*, namnet på en nu riven gård i stadsdelen, varom se *Tunabergsallén.* Möjligen har även namnet *Tunåsen*, avseende ett åsparti norr om stadsdelen i riktning mot Gamla Uppsala, varit inspirationskälla.[83] Senare leden *backar* har möjligen valts i anslutning till stadsdelsnamnet *Sala backe.*

Kvarters- och gatunamnen i stadsdelens norra del, nära Upplands Flyg-

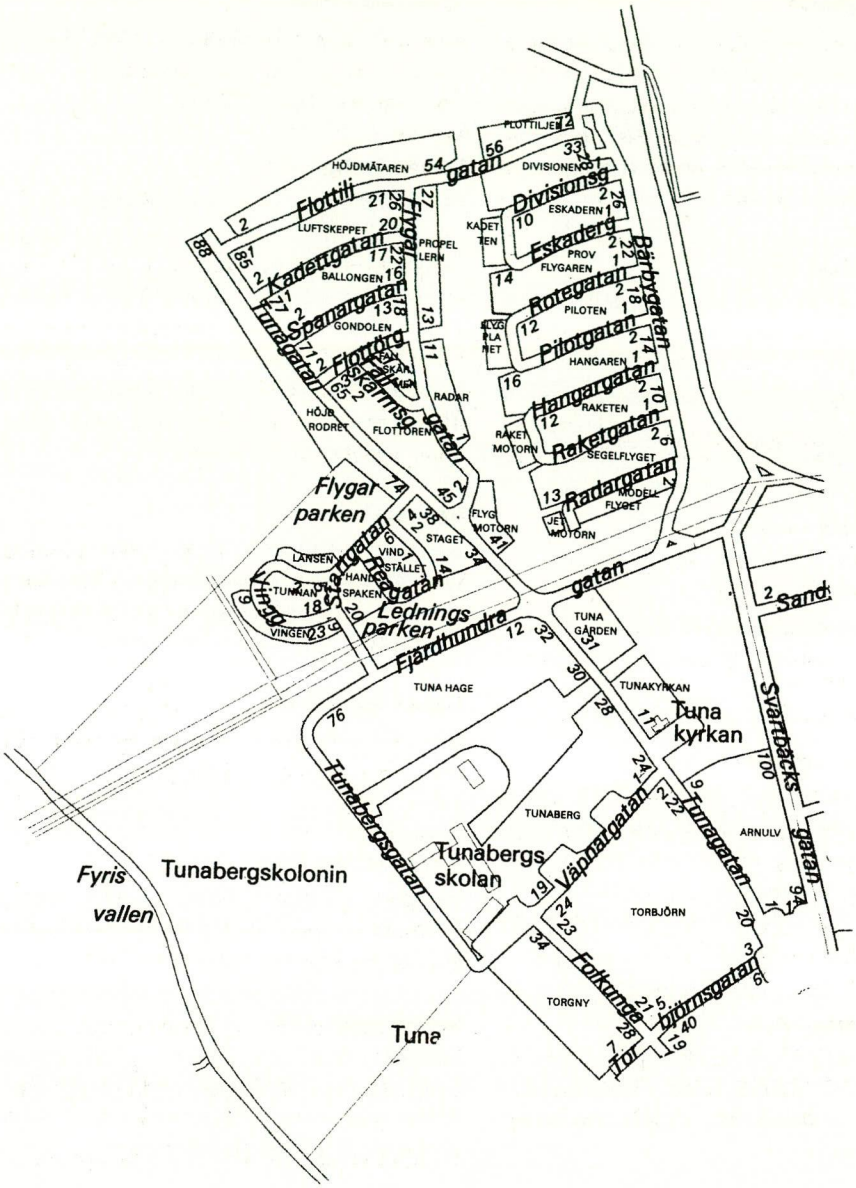

flottilj F 16 och Flygvapnets krigshögskola F 20, har alla anknytning till flygteknik (kategori »flyg»). Kvartersnamnen kring den nu försvunna Tunabergs gård anknyter till dess namn (jfr *Tunabergsgatan*). Namnen i den sydligaste delen av stadsdelen hänger samman med kategorierna »fornnordiska hjälte- och gudasagor» och »fornnordiska personnamn» i den angränsande stadsdelen Svartbäcken (*Folkungagatan, Torbjörnsgatan, Torbjörnstorg* och *Väpnargatan* samt kvartersnamnen *Arnulv, Torbjörn* och *Torgny*).

Bärbygatan 1947

Strax norr om stadsdelen låg förr den gamla byn Bärby. Där finns nu Upplands Flygflottilj F 16 och Flygvapnets krigshögskola F 20. Fastän området ligger på Bärbys marker, kallas det nu *Ärna* efter en by ytterligare ett stycke norrut, på vars marker flottiljernas flygfält ligger. Jfr *Vallbygatan*, stadsdelen Fålhagen, 1936–47 benämnd *Bärbygatan*.

Bärbyparken 1947

Vid *Bärbygatan*.

Divisionsgatan 1964

Kategori »flyg». En division består av 8–12 flygplan.

Eskadergatan 1964

Kategori »flyg». En eskader är ett operativt flygförband, omfattande två eller flera flygflottiljer.

Fallskärmsgatan 1958

Kategori »flyg».

Fjärdhundragatan (1947), 1958

Gatan gavs 1947 namnet *Fjärdhundravägen* med motiveringen »länshuvudväg i riktning mot Fjärdhundra» (UST 1947 A:56 s. 257); den tänkta länshuvudvägen blev dock inte fullföljd. Fjärdhundra är en senare form av fsv. *Fiædhrundaland* (av *fiædher* 'fyr-' [räkneordet] och *hund*, en äldre motsvarighet till *hundare*, senare ersatt av *härad*), ett av Upplands tre forntida s. k. folkland, under medeltiden omfattande fem hundaren; Åsunda, Simtuna, Torstuna, Trögds och Lagunda härader.

Flottiljgatan 1958

Kategori »flyg». En flygflottilj är ett flygförband inom svenska flygvapnet, bestående av flottiljstab och fyra divisioner (jfr *Divisionsgatan*).

Flottörgatan 1958
Flygargatan 1947
Flygarparken 1958

Kategori »flyg». *Flottör* är en annan benämning för *ponton*.

Folkungagatan, se stadsdelen Svartbäcken.

Hangargatan 1958
Kadettgatan 1958

Kategori »flyg».

Ledningsparken 1958

Högspänningsledningar löper genom parken.

Pilotgatan 1958
Radargatan 1964
Raketgatan 1964

Kategori »flyg».

Reagatan 1958

Kategori »flyg». Ett *rea(flyg)plan*, numera kallat *jet(flyg)plan*, drivs med en *reamotor*, d.v.s. en reaktionsmotor ('motor för reaktionsdrift').

Rotegatan 1964

En rote, som är den minsta enheten vid flygvapnet, består av två flygplan.

Spanargatan 1947

Kategori »flyg» (spaningsflyg).

Startgatan 1958

Kategori »flyg».

Svartbäcksgatan, se stadsdelen Centrum.

Torbjörnsgatan, se stadsdelen Svartbäcken.

Torbjörnstorg, se stadsdelen Svartbäcken.

Tunabergsallén

Leder fram till platsen för den forna gården Tunaberg, där botanikprofessorn Carl Petter Thunberg (varom se *Thunbergsvägen*, stadsdelen Kåbo) enligt kyrkböckerna bosatte sig 1804 (ka Gamla Uppsala AI:8, 145).

Tunabergsgatan 1958

Invid den forna gården Tunaberg, varom se *Tunabergsallén*.

Tunabergsparken 1958
Den forna gården Tunabergs park.

Tunagatan 1949
Gatan är namngiven efter stadsdelen. 1925–49 bars namnet av nuvarande Hjalmar Brantingsgatan i stadsdelen Fålhagen. Detta ändrades, därför att namn på *Tuna-* borde reserveras för det då nya bostadsområdet Tuna backar.

Vinggatan 1958
Kategori »flyg».

Väpnargatan 1942
Väpnarna var under medeltiden den frälseklass som i rang stod under riddarna men över de »allmänneliga» frälsemännen. Gatunamnet är väl en utlöpare av kategorin »fornnordisk myt och historia» i den angränsande stadsdelen Svartbäcken.

ULLERÅKER

Stadsdelen har lånat sitt namn från Ulleråkers sjukhus, vars namn 1931 ersatte det äldre *Uppsala hospital och asyl.* Sjukhusets namn är i sin tur lånat från Ulleråkers härad, det gamla härad som bl. a. omfattade Bondkyrko socken, där sjukhuset ligger. Den närmare anledningen till valet av sjukhusets namn är inte känd. Häradsnamnet (Jn p*rou*i*n*ciis ... vllarakir 1298 3/7 [Uppsala] A 8 f. 142 r.), '(guden) Ulls (heliga) åker', har äldst sannolikt avsett häradets tingsplats (Andersson 1965 s. 35 m. hänv., Hellberg 1979 s. 214, 1986a s. 52). Denna kan ha legat nära den nuvarande domkyrkan (se närmare *Ulleråkersgatan*, kap. II:4c). Jfr stadsdelsnamnet *Ultuna.*

Namnen i stadsdelen har lokal anknytning, bl. a. till den f. d. regementsplatsen (f. d. S 1). Vid Ulleråkers sjukhus har ihågkommits fem av dess överläkare och en av dess föreståndarinnor.

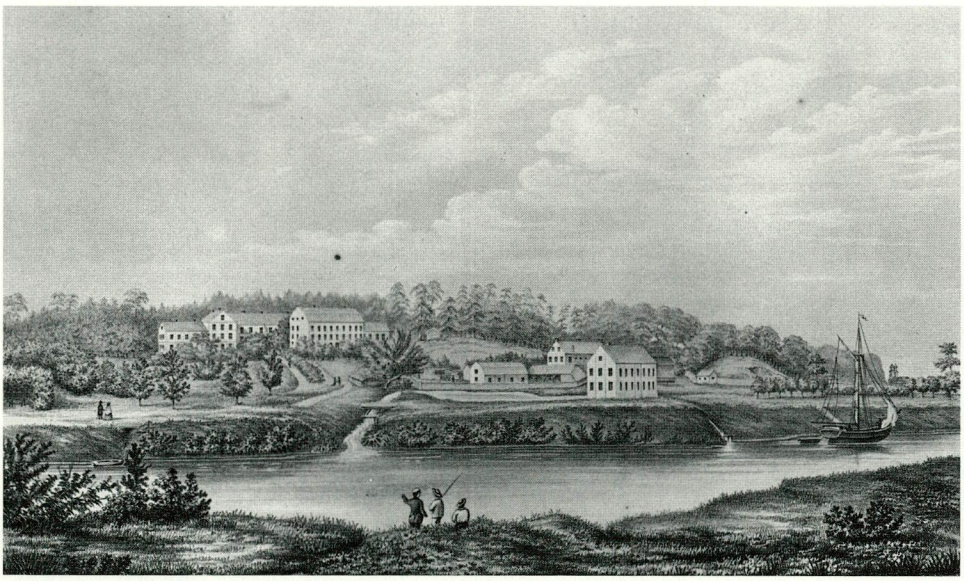

Uppsala Centralhospital (Ulleråkers sjukhus) från östra sidan. Litografi, troligen från 1864, UUB.

Sjukhus
5-11
vägen
10
Skjölds väg
UNDEROFFICEREN
10-48
Glunten
Polacksg.
35
Ulleråkers
vägen
Mini
golf
Eklundshovsv.
Läger-
hyddsv.
Regementsvägen
Kungsängsleden
Ulleråkersvägen
Emmy Rappesväg
Bernhard
Jacobowskys v.
ULLERÅKER
Gustaf
Kjellbergs v.
Erey
Svensons v.
Sölldes v.
KRONÅSEN
Eva Lagerwalls v.
Henry
KRONPARKEN

Emmy Rappe (1835–96), föreståndarinna vid Uppsala Centralhospital (Ulleråkers sjukhus) 1877–86. Foto UUB.

Bernhard Jacobowskys väg 1993

Bernhard Jacobowsky (1893–1984) var professor i psykiatri vid Uppsala universitet och överläkare vid Ulleråkers sjukhus 1932–46 och vid psykiatriska kliniken vid Akademiska sjukhuset 1947–60. Han var en banbrytare för den nya, humanare, psykiatriska vården som växte fram under 1940- och 1950-talen och ivrade för dess anknytning till kroppssjukvården.

Dag Hammarskjölds väg, se stadsdelen Kåbo.

Eklundshovsvägen 1973

Vid värdshuset Eklundshov.[84]

Emmy Rappes väg 1993

Emmy Rappe (1835–96) blev, efter att ha genomgått Florence Nightingales sjuksköterskekurs i London, 1867 översköterska på kirurgiska avdelningen vid det nybyggda Akademiska sjukhuset och föreståndarinna för den sjuksköterskeskola som drevs av Föreningen för frivillig vård av sårade och sjuka i fält, Svenska Röda korsets föregångare. 1877 blev hon föreståndarinna vid Uppsala centralhospital (Ulleråkers sjukhus), där hon verkade fram till 1886.

Eva Lagerwalls väg 1993.

Eva Lagerwall (1899–1960) var en av landets främsta rättspsykiatrer. I samband med en upprustning av det rättspsykiatriska undersökningsväsendet i Sverige fick Eva Lagerwall 1946 i uppdrag att organisera och som överläkare leda den rättspsykiatriska avdelningen vid Ulleråkers sjukhus. Hon var också fängelseläkare vid ungdomsanstalten i Uppsala, vetenskaplig expert i Medicinalstyrelsens rättspsykiatriska nämnd och lärare vid Socialinstitutet.

Frey Svenssons väg 1991

Frey Svensson (1866–1927) var professor i psykiatri vid Uppsala universitet och överläkare vid Uppsala hospital och asyl (Ulleråkers sjukhus) 1904–26. Han har karakteriserats som en av vårt lands mera självständiga psykiatriska forskare. Under Gustaf Frödings sista år var han dennes läkare och ut-

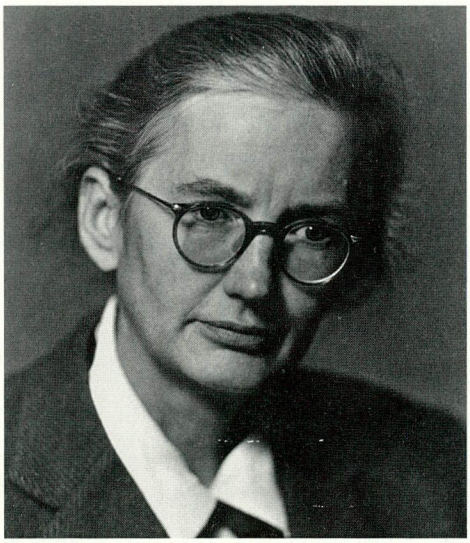

Eva Lagerwall (1899–1960) var en framstående rättspsykiater och 1946–60 överläkare vid Ulleråkers sjukhus. Foto UUB.

gav 1916 boken Gustaf Frödings diktning. Bidrag till dess psykologi.

Gustaf Kjellbergs väg 1991

Gustaf Kjellberg (1827–93) var överläkare vid Uppsala centralhospital (Ulleråkers sjukhus) från 1856 och professor i psykiatri vid Uppsala universitet från 1863. Han intog en ledande position inom den första generationen av svenska läkare som uteslutande ägnade sig åt psykiatri i samband med hospitalens framväxt.

Henry Sälde väg 1993

Henry Sälde (1916–83) var 1957–64 överläkare vid Ulleråkers sjukhus, där han på ett genomgripande sätt omorganiserade och moderniserade vården. 1964 blev Sälde medicinalråd för psykiatrin vid Medicinalstyrelsen och senare ansvarig för rehabilitering och långvård vid Socialstyrelsen.

Kronåsparken 1991

Efter en gammal kronopark, förr kallad *Kronåsen*, officiellt och oftast även i dagligt tal endast *Åsen* (Krono parken Åsen ek Ulleråkers hd 1861).

Kronåsvägen 1948

Vid *Kronåsparken.*

Kungsängsleden, se stadsdelen Kungsängen.

Lägerhyddsvägen 1973

Vid f. d. Upplands signalregemente S 1. 1903 uppfördes tre s. k lägerhyddor för rekryterna vid dåvarande I 8. Dessa var provisoriska logementsbyggnader i avvaktan på de kaserner som senare måste byggas (Andræ & Dahlberg 1982 s. 97).

Polacksgatan 1988

Polacksbacken (uttalat med betoning på första stavelsen och långt *å*-ljud) är namnet på den f. d. exercisplatsen vid f. d. Upplands Signalregemente, S 1, där vägen är belägen. Det avsåg äldst det parti av Kronåsen där Sturemonumentet nu står (Pålackz Bachan 1663 LMV B 70–1:1). Namnet *Polacksbacken* har senast behandlats av Harry Ståhl (1982), som ansluter sig till en förklaring framförd redan av Johannes Schefferus (1666 s. 392). Denne skriver att några polacker, som under kung Sigismunds tid innehade Uppsala slott, blivit utdrivna därifrån av svenskarna och slagna vid en höjd i närheten, som därav kommit att kallas *Polaksbaka*, vilket Schefferus tolkar som »collis Polonorum» ('polackernas backe'). Schefferus framför också en annan förklaring, nämligen att polska soldater varit lägrade på höjden, vid vars fot man fortfarande (alltså 1666) kunde se spår av förläggningen.

Det är emellertid inte uteslutet att namnet *Polacksbacken* kan ha en annan bakgrund. Enligt en muntlig uppgift från fil. dr Olle Ferm, Stockholm, disponerades nämligen i början av 1540-talet de många tomter som domkyrkans domprosteri ägde mellan åsen och Fyrisån öster och sydöst om domkyrkan (DMS 1:2 s. 298 f.) av en person vid namn Bertil Pollack.[85]

Regementsvägen 1973

Leder fram till området för f. d. Upplands regemente (I 8), indraget 1957, då Upplands Signalregemente (S 1) övertog kasernerna. S 1 flyttade 1982 till Enköping.

Sjukhusvägen, se stadsdelen Fjärdingen.

Studenternas idrottsplats

Idrottsplatsen tillkom på initiativ av den kände idrotts- och gymnastikförkämpen, fysiologiprofessorn Frithiof Holmgren, som 1874 hade grundat Uppsala studentkårs gymnastiska förening. Efter Holmgrens död 1897 fullföljdes projektet av studentkåren, och 23 mars 1909 invigdes idrottsplatsen med en bandymatch mellan Uppsalas och Stockholms studenter. Den sköttes fram till 1930 av en för ändamålet särskilt bildad förening inom studentkåren, Uppsala studenters idrottsförening, men kom redan från början att ställas till disposition inte enbart för studenterna utan också för idrotten i hela staden (Bergmark 1983 s. 17 ff.).

Ulleråkersvägen 1932

Leder mot Ulleråkers sjukhus.

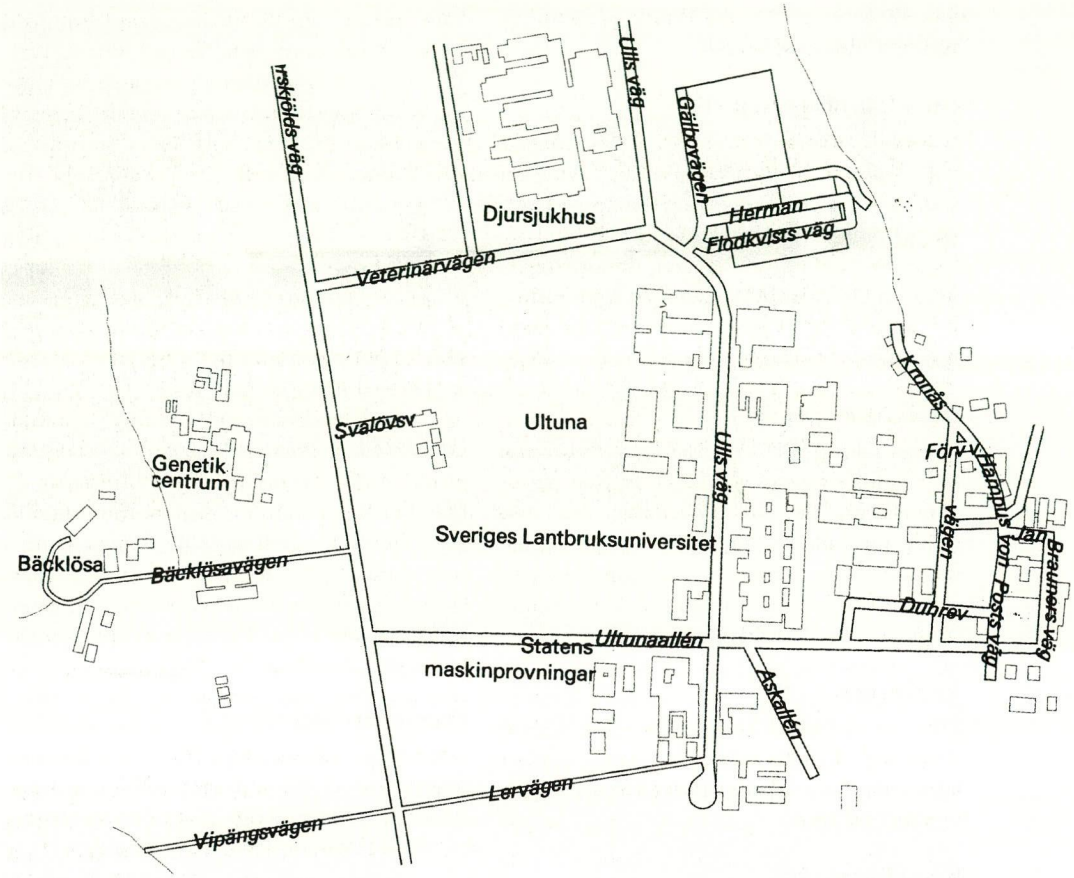

ULTUNA

Stadsdelens namn har lånats från den gamla kungsgården Ultuna (in vllatunu*m* 1316 13/9 Uppsala RAp, SD 3 s. 256), nu säte för Statens lantbruksuniversitet (för dess historia se Hjelm 1986). Namnet kan formellt tolkas på flera sätt: **Ullartun*, avseende guden Ulls kultplats (med sekundär ortnamnsplural), '*Ullar-Tunir* 'guden Ulls Tuna' eller (med reduktion) **Ullarakers-Tunir* 'det Tuna vartill hör kultplatsen Ullaraker' – jfr stadsdelsnamnet *Ulleråker* (Holmberg 1969 s. 125 ff., Hellberg 1979 s. 214, 1986a s. 52, Andersson 1991 s. 201 ff.). För efterleden *-tuna* se stadsdelsnamnet *Nåntuna*.

Arrheniusplan 1948

Johan Arrhenius (1811–89) räknas tillsammans med landshövdingen Robert von Kræmer som skapare av Ultuna lantbruksinstitut 1846. Han hade tidigare varit docent i botanik och adjunkt i praktisk ekonomi vid Uppsala universitet och blev lantbruksinstitutets förste föreståndare (1849–62). På planen är en minnessten över Arrhenius rest.

Bäcklösavägen 1977

Leder till det gamla torpet Bäcklösa.

Huvudbyggnaden på Ultuna 1862. Längst till vänster står professor Johan Arrhenius (se Arrheniusplan). Foto Upplandsmuseets arkiv.

Dag Hammarskjölds väg, se stadsdelen Kåbo.

Duhrevägen 1948

Gabriel Duhre (död 1738 eller 1739) arrenderade 1723–31 Ultuna kungsladugård, där han anlade ett »matematisk-ekonomiskt laboratorium», d.v.s. en teknisk skola eller slöjdskola.

Förvaltarvägen 1977

Vägen går förbi Ultunas gamla förvaltarvilla, som nu inrymmer lantbruksuniversitetets informationsavdelning.

Gälbovägen 1948

Vägen leder mot det gamla torpet Gälbo.

Hampus von Posts väg 1948

Hampus von Post (1822–1911) var lärare i kemi, fysik och geognosi vid Ultuna 1849–52, därefter disponent vid Rejmyre glasbruk i norra Östergötland och 1869–92 lärare i agrikulturkemi och geologi vid Ultuna. Han erhöll 1875 professors namn och blev 1877 filosofie hedersdoktor vid Uppsala universitet. Han blev under sin livstid mycket ryktbar och gjorde banbrytande vetenskapliga insatser inom geologin. Vägen passerar en minnessten över von Post.

Herman Flodkvists väg 1977

Herman Flodkvist (1875–1968) var professor i agronomisk hydroteknik vid Ultuna lantbrukshögskola 1932–46, dess prorektor 1934–40 och dess rektor 1940–43. Han räknas som en av de ledande forskarna inom lantbrukshydrologin och lade ned ett stort arbete på att få till stånd de personalbostäder som finns vid vägen.

Jan Brauners väg 1948

Johan Brauner (1712–73) efterträdde 1732 Anders Gabriel Duhre (se *Duhrevägen*) som förvaltare vid Ultuna kungsladugård och kvarstod på denna post till sin död. Gården arrenderades 1732–53 av fadern, som var landshövding i Uppsala. Brauner införde nya, moderna jordbruksmetoder och författade ett flertal böcker och artiklar om lanthushållning, bl. a. Tankar och försök om åker och äng (1750), som trycktes i sex upplagor (Hjelm 1986 s. 27 f.). Inom lantbruksuniversitetet används namnformen *Johan Brauners väg*.

Kronåsvägen, se stadsdelen Ulleråker.

Lervägen 1977

Vid namnsättningen 1948 framhöll gatunamnskommittén att namnet innehåller en teknisk term för väg ej avsedd att grusas. För denna väg sägs dock sedan gammalt ha använts namnet *Vallvägen* (jfr detta namn), medan däremot nuvarande Veterinärvägens allmänna namn var *Lervägen*. Gatunamnskommitténs förslag blev emellertid *Södra Lervägen* och *Norra Lervägen* (UST 1948 A:110 s. 365), fastställda 1948 och ändrade till *Lervägen* och *Veterinärvägen* 1977.

Svalövsvägen 1977

Leder till Svalöf AB:s f. d. försöksstation, som lades ner i början av 1990-talet.

Ulls väg 1977

Efter stadsdelsnamnet, som i förleden innehåller gudanamnet *Ull*. Den ursprungliga, södra, delen av vägen kallades tidigare *Hållplatsvägen* (fastställt 1948) – den löper längs den gamla spårvägslinjen mellan staden och Graneberg, vilken här hade två hållplatser.

Ultunaallén 1948

Leder fram till Ultuna gårds huvudbyggnad.

Ultuna källväg 1948

Vägen leder till den s. k Ultunakällan, ett källsprång nära Fyrisån. Förleden *Ultuna* tillkom, för att förväxling med *Källvägen* i Norby (nu *Norby källväg*) skulle undvikas.

Undervisningsplan 1977

Vid det s. k Undervisningshuset.

Vallvägen 1948

Vägen sträckte sig ursprungligen från Ultunaallén fram till de byggnader som nu inrymmer skogsvetenskapliga fakultetens institution för virkeslära men ursprungligen tillhörde Svenska vall- och mosskulturföreningen (jfr *Lervägen*).

Veterinärvägen 1977

Vägen leder till veterinärmedicinska fakultetens klinikcentrum. Den kallades tidigare *Norra Lervägen* (se *Lervägen*).

Vindbrovägen, se stadsdelen Kungsängen.

Vipängsvägen 1948

Leder till det gamla torpet Vipängen.

VAKSALA

Sockennamnet *Vaksala* (eccl*e*sie waxal 1288 7/3 Karlsberg RAp, SD 2 s. 44, Jn p*a*rochia vaxald 1291 u.d. Visby RAp, SD 2 s. 104) och det likalydande häradsnamnet (i*n* waxalle 1188–97 u.d. u.o. RAp, SD 1 s. 123) går uppenbarligen tillbaka på ett gammalt bygdenamn, *Vaxald*. Enligt ett troligt härledningsförslag av Lars Hellberg (1979 s. 214 f.) ingår i namnet ett ord *vax* 'växtlighet', vanligt i mellansvenska ortnamn, samt **hald* 'sluttning', en biform till *hall*. Betydelsen skulle vara ungefär 'sluttningen med rik växtlighet' – sydväst om kyrkan finns en påfallande sluttning (jfr Brylla 1983, 1990 s. 1 f.). Den nuvarande efterleden *-sala* är en omtolkning i anslutning till stadsnamnet *Uppsala* och bynamnet *Sala* (varom se stadsdelen Sala backe).

Vaksalagatan, se stadsdelen Centrum.

Vaksala kyrkväg 1973

Leder fram till Vaksala kyrka.

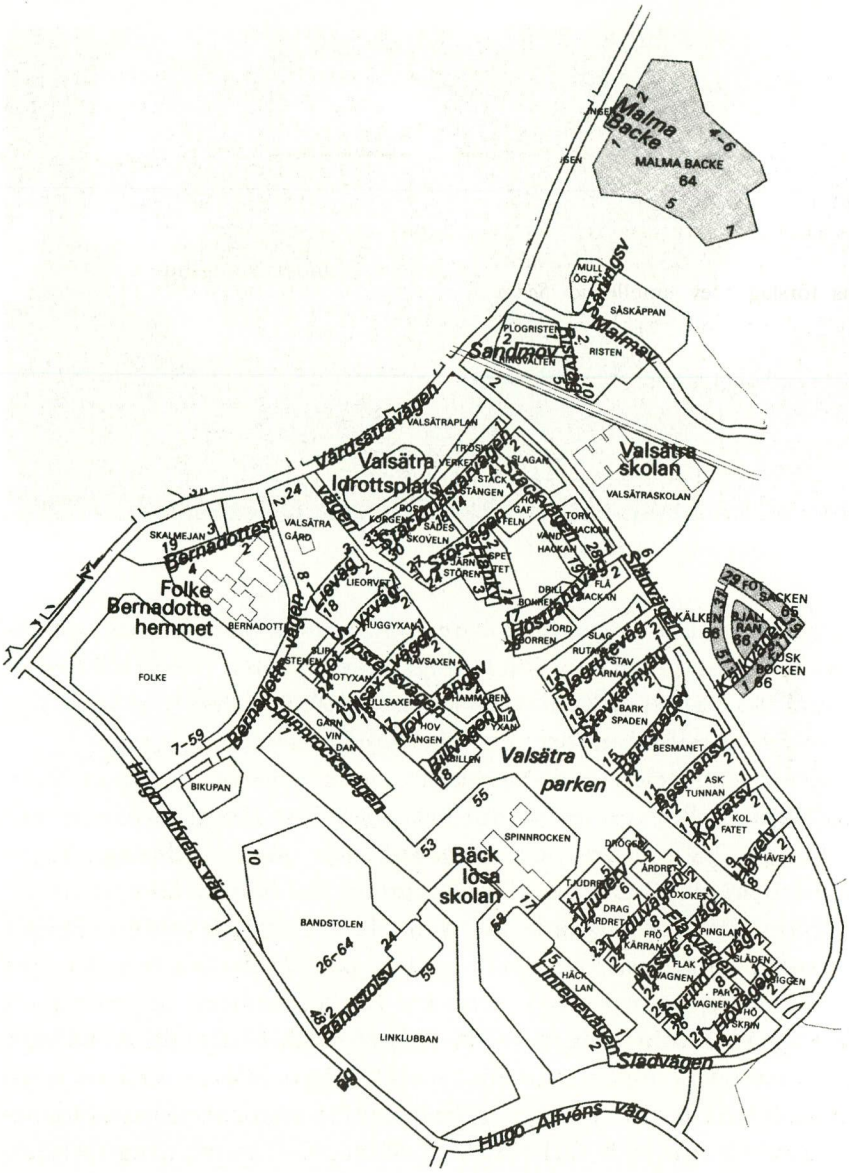

VALSÄTRA

Stadsdelens namn är lånat från gården Valsätra, som ursprungligen hörde till Malma by. Den är belägen i kv. Valsätra gård, i hörnet av Vårdsätravägen och Bernadottevägen. Förleden i gårdens namn (Valsätra 1867 TC) är oklar. En möjlighet är att räkna med ett kortstavigt ord *val* 'vindfälle, rishög', en sidoform till det vanligare *våll* (se Wahlberg 1988a s. 138 med hänv.). För en sådan tolkning bereder dock det upptecknade uttalet med tunt *l* svårigheter (J. Ejdestam 1932, S. Sallander 1937, OAU). Efterleden i namnet innehåller *säter* 'utmarksäng', liksom namnet på den till Malma angränsande gården

Valsätra gård. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

Vårdsätra, varom se stadsdelsnamnet *Vårdsätra*. Formen på *-a* kan vara påverkad av detta namn, men det är också möjligt, att efterleden *-sätra* i sin helhet är lånad därifrån. För det av Karin Calissendorff (1986 s. 139) framlagda förslaget att *Valsätra* är en annan form för *Vårdsätra* finns inte något stöd.

Merparten av stadsdelens gatu- och kvartersnamn tillhör kategorin »lanthushåll» och innehåller termer för nu mestadels inte längre brukade redskap och föremål inom jord- och skogsbruk och självhushållning. Några kvartersnamn utan parelleller bland gatunamnen kan behöva kommenteras: *Bosskorgen* (korg för uppsamlande av agnar, boss och halmstubb), *Drögen* (slags arbetssläde att forsla sten och stockar på), *Flåhackan* (redskap att hacka upp tuvor och ytjord med), *Fotsacken* (täcke, vanligen av läder med skinn- eller tygfoder, som knäpptes över fötterna och benen till skydd mot köld och väta vid färd i öppen vagn eller släde), *Giggen* (åkdon med två höga hjul och plats för två personer), *Linklubban* (klubba med vilken man bearbetade linet efter rötning och torkning), *Stackstången* (i marken nedstucken stång kring vilken man lägger en höstack).

Bandstolsvägen 1966

Kategori »lanthushåll». I en bandstol (bandvävstol) vävs band.

Barkspadevägen 1966

Kategori »lanthushåll». Med en barkspade avlägsnar man bark från den fällda trädstammen.

Bernadottestigen 1967

Vid sjukhuset Folke Bernadottehemmet.

Bernadottevägen 1966

Vid *Bernadottestigen.*

Besmansvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Ett besman är ett slags handvåg.

Billvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Den del av en plog som skär av jordtiltan mot vändskivan, lik-

som liknande delar på andra redskap, såsom harvar och såningsmaskiner, kallas *bill.*

Flakvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Invid kv. Flakvagnen.

Hammarbyallén 1948

Leder till platsen för den försvunna gården Hammarby.

Hankvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Ordet *hank* kan bl. a. avse vidjeband på gärdsgårdar. Invid Störvägen – jfr uttrycket *inom hank och stör,* egentligen 'inom en inhägnad'.

Hovtångsvägen 1966

Kategori »lanthushåll».

Hugo Alfvéns väg, se stadsdelen Gottsunda.

Hässjevägen 1966

Kategori »lanthushåll».

Hävelvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Ordet *hävel* kan dels avse en stång att bära gräs och hö på, dels en hävstång.

Hösträngsvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Namnets form ändrades 1994 från *Höströngvägen* till *Höströngsvägen.*

Hövägen 1966

Kategori »lanthushåll».

Kolfatsvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Ett kolfat används för transport av träkol.

Kälkvägen 1988
Laduvägen 1966
Lievägen 1966

Kategori »lanthushåll».

Linrepevägen 1966

Kategori »lanthushåll». Med en linrepa repar man av linets blomknoppar från stjälken.

Malma backe 1988

Nära den gamla byn Malma. Ändrat från *Malma Backe* till *Malma backe* 1994.

Malmavägen (1927), 1948

Leder till den gamla byn Malma. För ett under 1950-talet försvunnet parti av vägen väster om Vårdsätravägen var namnet i bruk redan före inkorporeringen med Uppsala 1947.

Ristparken 1966

Vid *Ristvägen.*

Ristvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Invid kv. Plogristen. Risten är den del av plogen som skär loss jordtiltan i sidan.

Rosendalsvägen

Norr om gården Rosendal.

Rotyxvägen 1966

Kategori »lanthushåll». En rotyxa är en kraftig yxa, som används vid rothuggning och upptagning av trädrötter.

Sandmovägen 1948

Före inkorporeringen av Bondkyrko kommun med Uppsala stad 1947 hette vägen *Sandvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga). Området består av mosand.

Skrindvägen 1966
Slagrutevägen 1966
Slipstensvägen 1966
Slädvägen 1968
Spinnrocksvägen 1966

Kategori »lanthushåll».

Stackmästarvägen 1966

Kategori »lanthushåll». En stackmästare ledde det svåra arbetet vid stackning av hö.

Stackvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Invid *Stackmästarvägen.*

Stavkärnsvägen 1966

Kategori »lanthushåll». I en stavkärna bearbetas grädden till smör genom upprepade stötningar med en stav. Namnets form ändrades 1994 från *Stavkärnvägen* till *Stavkärnsvägen.*

Störvägen 1966

Kategori »lanthushåll». Invid *Hankvägen.*

Såningsvägen 1977
Tjudervägen 1966
Ullsaxvägen 1966

Kategori »lanthushåll».

Valsätraparken 1956
Valsätraplan

Vårdsätravägen, se stadsdelen Gottsunda.

VILAN

Namnet *Vilan* avsåg ursprungligen en gård som akademiadjunkten Fredrik Georg Afzelius lät uppföra på mark som han 1858 köpt av familjen Fougberg på Sävja (för läge se ek Vaksala hd 1861). Gården döptes till *Hvilan* »i analogi med de redan existerande gårdarna Glädjen och Nöden samt ängsvaktartorpet Pinan och det mellan Nåntuna och Flottsund belägna Lugnet» (Uhr 1980 s. 1 f.). Karta: se Nåntuna.

Av de få gatunamnen i stadsdelen tillhör fyra kategorin »sädesslag», medan andra har lokal anknytning. De var alla, utom *Källarbäcksvägen,* i bruk även före inkorporeringen av Vaksala kommun med Uppsala 1967 (UST 1968 A:201 s. 754).

Havrevägen 1968
Kornvägen 1968

Kategori »sädesslag». Namnen var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Kronparksvägen 1968

Vägen leder fram till den gamla kronoparken Lilla Djurgården. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Källarbäcksvägen 1968

Namnets bakgrund är okänd (möjligen fel för *Källarbacksvägen*). Hette *Vikingaleden* före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Nåntunavägen 1968

Se stadsdelen Nåntuna. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Nämndemansvägen 1968

Namnets bakgrund är okänd. Den östra delen av vägen motsvarar en gammal vägsträckning från Linnéhuset i Sävja, markerad hos Romson 1934–35. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Rågvägen 1968

Kategori »sädesslag». Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Rörbäcksvägen 1968

Vägens västra del ligger i den gamla del av Vilan som kallas *Rörbäcken,* ursprungligen

ett namn på ett terrängparti i området (Strandberg 1983c). Enligt en uppteckning i OAU (S. Lindqvist 1942) fanns då en väg med namnet *Rörbäcksvägen* med ej närmare angivet läge, kanske en föregångare till en del av dagens Rörbäcksvägen.

Vetevägen 1968

Kategori »sädesslag». Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967.

Vilanvägen 1968

Se stadsdelsnamnet. Namnet var i bruk även före inkorporeringen med Uppsala 1967. Området kring gården Vilan kallades förr *Vilabacken* (Uhr 1980 s. 2), varför en kompositionsform *Vilavägen* hade varit riktigare; jfr även namnet *Pinaängarna* (Uhr a.a. s. 5), givet efter torpet Pinan.

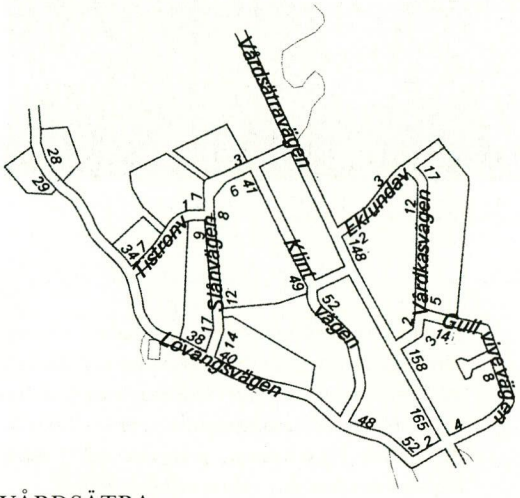

VÅRDSÄTRA

Stadsdelsnamnet är lånat från herrgården Vårdsätra (wardhsætrum 1304 4/1 Uppsala RAp, SD 2 s. 404), öster om vilken sommarstuge- och villabebyggelsen växt upp med början i mitten av 1930-talet. Namnets förled innehåller fsv. *vardher* 'vakt, vakthållning', sannolikt med syftning på en vårdkase, som enligt Carl Ivar Ståhle (1946 s. 248) i försvarssyfte kan ha varit rest på den närbelägna fornborgen vid Lurbo. Efterleden är plur. av *säter*, som i mellansvenska ortnamn har innebörden 'utmarksäng'.

Merparten av stadsdelens namn har lokal anknytning. Vid inkorporeringen av Bondkyrko kommun med Uppsala 1947 byttes de tre existerande vägnamnen *Gullvägen*, *Badvägen* och *Bedavägen* ut mot *Gullvivevägen*, *Lövängsvägen* och *Slånvägen*.[86]

Almstigen 1987, se stadsdelen Sunnersta.

Eklundavägen 1948

Namnets bakgrund är oklar – enligt uppgift lär en person med namnet *Eklund* ha bott vid vägen.

Gullvivevägen 1948

Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen av okänd anledning *Gullvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Häggstigen, se stadsdelen Sunnersta.

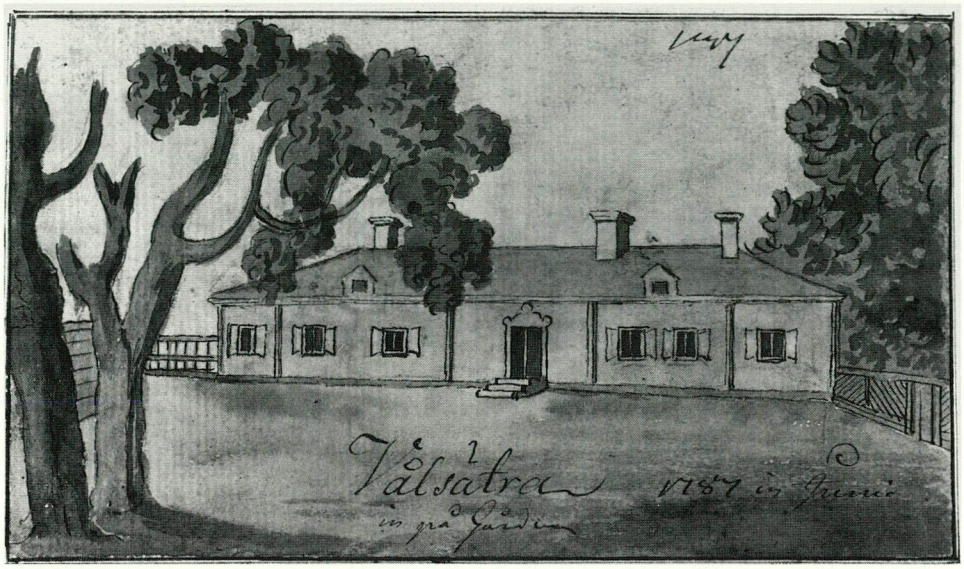

Vårdsätra gård juni 1787. Akvarellerad pennteckning av Johan Härstedt, UUB.

Klintvägen 1948

Namnet syftar sannolikt på ett litet utsiktsberg, som finns invid vägen. Ordet *klint* 'bergshöjd' är inte genuint i traktens gamla dialekt.

Lurbovägen 1948

Går över Lurbo bro och passerar gården Lurbo.

Lövängsvägen 1948

Vägen går förbi Vårdsätra naturpark, ett naturreservat, tidigare kallat *Vårdsätra löväng.* Före inkorporeringen med Uppsala 1947 bar vägpartiet sydost om Slånvägen namnet *Badvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga). Detta syftar på badplatsen vid Vårdsätra gård.

Slånvägen 1948

I trakten finns gott om slån. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 kallades vägen *Bedavägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga), efter Beda Fundell (1877–1971), som 1936 byggde ett av de första sommarhusen i Vårdsätra. Hon startade 1924 ett bageri i hörnet av Dragarbrunnsgatan och Smedsgränd, senare flyttat till Lännagatan (en i slutet av 1950-talet försvunnen sidogata till Vaksalagatan mellan järnvägen och kv. Siv).[87]

Svankärrsvägen, se stadsdelen Sunnersta.

Tistronvägen 1967

Invid *Slånvägen. Tistron* är en längs Upplandskusten och i Stockholms skärgård förekommande dialektal benämning för vilda svarta vinbär, vilken dock inte har hemortsrätt i Uppsalatrakten.

Vårdkasvägen 1948

Namnet är väl bildat i anslutning till stadsdelsnamnet. Före inkorporeringen med Uppsala 1947 hette vägen *Lillvägen* (UST 1948 A:23 kartbilaga).

Vårdsätravägen, se stadsdelen Gottsunda.

Stadsdelsnamnet är givet efter byn Årsta (in aristu*m* 1344 c:a 29/9 A 8 f. 5 r., SD 5 s. 358). Detta innehåller i förleden möjligen ett mansnamn *Ari* (Linde 1951 s. 197). För efterleden se områdesnamnet *Skölsta.*

Gatu- och kvartersnamnen i den norra delen av stadsdelen, bebyggd i slutet av 1960-talet och på 1970-talet, har valts utifrån kategorin »bär, frukt, grönsaker och kryddor», väl på grund av de många handelsträdgårdar som tidigare fanns i området (i kvartersnamnen *Juglonet* och *Tränjonet* ingår uppländska dialektord för 'nypon' respektive 'tranbär'). I den södra delen, Fyrislunds industriområde, där bl. a. Almqvist & Wiksells boktryckeri har sina lokaler, tillhör merparten av namnen kategorin »boktryckeri och tidningsutgivning» (utom *Rapsgatan* samt kvartersnamnen *Fyrislund* och *Stormhatten,* som innehåller en växtbeteckning, Aconitum).

Alrunegatan 1968

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor». Alrunan (*Mandragora officinalis*) är en potatissläkting, vars rot spelat stor roll i magi och folkfantasi bl. a. på grund av sina narkotiska egenskaper.

Axel Johanssons gata 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Axel Johansson (1868–1948), känd som »Koftan», var legendarisk chefredaktör för Upsala Nya Tidning från 1903. Han var ledamot av stadsfullmäktige 1907–42, av drätselkammaren 1908–34 och dess ordförande från 1929, av Uppsala läns landsting 1917–42 och dess ordförande från 1929. Jfr *Gillbergska genomfarten,* stadsdelen Fjärdingen.

Betgatan

Björnbärsgatan 1991

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Boktryckarparken 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning».

Dillgatan 1968

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Edvard Berlingsgatan 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Edvard Berling (1845–1919) köpte 1864 Akademiska boktryckeriet i Uppsala och innehade det till några år före sin död

Axel Johansson (1868–1948), chefredaktör för Upsala Nya Tidning. Foto Gunnar Sundgren, Upplandsmuseets arkiv.

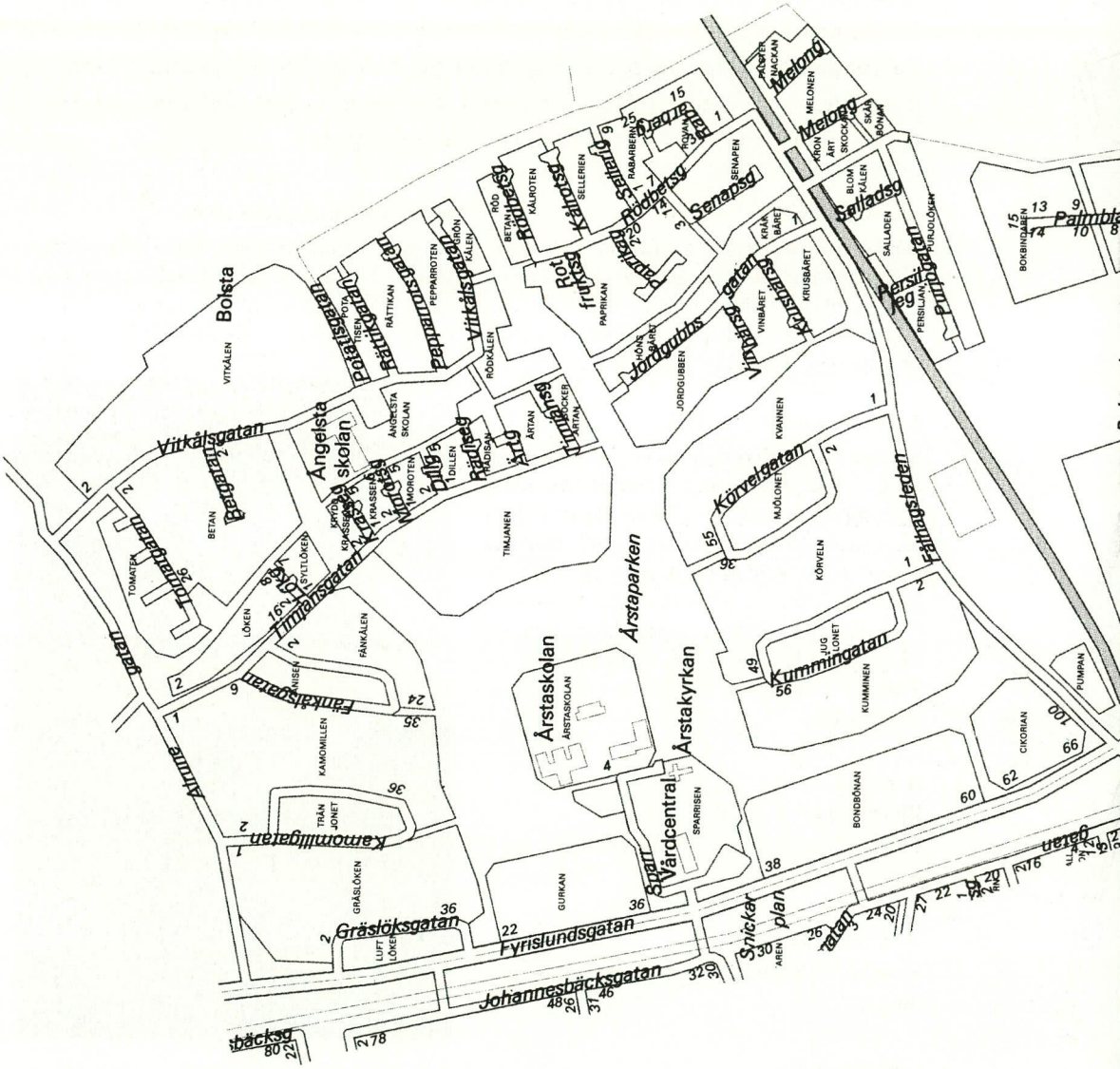
Bolsta
Vitkålsgatan
Betgatan
Tomatgatan
Timjansgatan
Fänkålsgatan
Kamomillgatan
Gräslöksgatan
Fyrislundsgatan
Johannesbäcksgatan
Snickarplan
Potatisgatan
Rättikgatan
Pepparrotsgatan
Vitkålsgatan
Jordgubbsgatan
Vinbärsgatan
Kryddsgatan
Senapsg
Sellerig
Kålrotsg
Rödbetsg
Rotfruktsg
Melong
Melonsg
Selladsg
Persiljeg
Purjolöksgatan
Palmblad
Kvannen
Körvelgatan
Fårhagsleden
Kummingatan
Årstaparken
Årstaskolan
Årstakyrkan
Vårdcentral
Spar
Angelska skolan
Timjansg
Ärtg
Rädisg
Dillg
Morotsg
Kressg
Kryddg
Lökg
Tomatg
Betg
Vitkålen
Betan
Tomaten
Lök
Löken
Fänkålen
Kamomillen
Gräslöken
Gurkan
Timjanen
Ärtan
Rödisan
Dillen
Morotten
Kressen
Kryddan
Sylt
Sylttlöken
Rättikan
Peppparrotten
Grön
Kålen
Rödkålen
Rödbetan
Kålroten
Sellerien
Rabarbern
Senapen
Paprikan
Jordgubben
Vinbäret
Krusbäret
Kvannen
Mjölonet
Körvelen
Juglonet
Kumminen
Bondbönan
Cikorian
Pumpan
Sparrisen
Gurkan
Gräslöken
Trän
Jonet
Luft
Löken
Aren
Salladen
Persiljan
Purjolöken
Boknbinaren
Melonen
Skott
Skåp
Bönan
Blom
Kålen
Krån
Bären
Rovan
Rabarbern
Sellerien
Kålroten
Skockan
Rödbetan
Betan
Grön
Kålen
Rättikan
Potatisen
Rödkålen
Ärtan
Rädisan
Dillen
Morotten
Kressen
Kryddan
Sylt
Sylttlöken
Lök
Löken
Fänkålen
Anisen
Kamomillen
Trän
Jonet
Gräslöken
Luft
Löken
Aren
Sparrisen
Gurkan
Bondbönan
Kumminen
Juglonet
Körvelen
Mjölonet
Kvannen
Timjanen
Ärtan
Rödisan
Dillen
Morotten
Kressen
Kryddan
Betan
Tomaten
Vitkålen
Betan
Tomatgatan
Timjansgatan
Fänkålsgatan
Kamomillgatan
Gräslöksgatan
Fyrislundsgatan
Johannesbäcksgatan
Snickarplan
Vitkålsgatan
Potatisgatan
Rättikgatan
Pepparrotsgatan
Vitkålsgatan
Jordgubbsgatan
Vinbärsgatan
Kryddsgatan
Senapsg
Sellerig
Kålrotsg
Rödbetsg
Rotfruktsg
Melong
Melonsg
Selladsg
Persiljeg
Purjolöksgatan
Palmblad
Kvannen
Körvelgatan
Fårhagsleden
Kummingatan
Årstaparken
Årstaskolan
Årstakyrkan
Vårdcentral
Spar
Angelska skolan
Timjansg
Ärtg
Rädisg
Dillg
Morotsg
Kressg
Kryddg
Lökg
Tomatg
Betg
Vitkålen
Betan
Tomaten
Lök
Löken
Fänkålen
Kamomillen
Gräslöken
Gurkan
Timjanen
Ärtan
Rödisan
Dillen
Morotten
Kressen
Kryddan
Sylt
Sylttlöken
Rättikan
Peppparrotten
Grön
Kålen
Rödkålen
Rödbetan
Kålroten
Sellerien
Rabarbern
Senapen
Paprikan
Jordgubben
Vinbäret
Krusbäret
Kvannen
Mjölonet
Körvelen
Juglonet
Kumminen
Bondbönan
Cikorian
Pumpan
Sparrisen
Gurkan
Gräslöken
Trän
Jonet
Luft
Löken
Aren
Salladen
Persiljan
Purjolöken
Boknbinaren
Melonen
Skott
Skåp
Bönan
Blom
Kålen
Krån
Bären
Rovan
Rabarbern
Sellerien
Kålroten
Skockan
Rödbetan
Betan
Grön
Kålen
Rättikan
Potatisen
Rödkålen
Ärtan
Rädisan
Dillen
Morotten
Kressen
Kryddan
Sylt
Sylttlöken
Lök
Löken
Fänkålen
Anisen
Kamomillen
Trän
Jonet
Gräslöken
Luft
Löken
Aren
Sparrisen
Gurkan
Bondbönan
Kumminen
Juglonet
Körvelen
Mjölonet
Kvannen
Timjanen
Ärtan
Rödisan
Dillen
Morotten
Kressen
Kryddan
Betan
Tomaten

Pharmacia
Gnista
FYRISLUND
BOKTRYCKAREN
KOPPARSTICKET
Häeggströmsgatan
Rapsgatan
Möllersvärdsg
Hanselliusg
Edvard Berlingsgatan
Leffiersg
Stålgatan
Svederusg
Axel Johansson
Fyrislunds gatan
Sylveniusgatan
Kalender parken
Tycho Hedens väg
E4
ALFABETET
SÄTTHAKEN
TYPOGRAFEN
TRYCK PRESSEN
STILGJUTAREN
ROTATIONS PRESSEN
HAND PRESSEN
CYLINDER PRESSEN
PUBLICISTEN
KORREKTUREN
MANUSKRIPTET
TIDNINGSUTGIVAREN
TIDNINGS BUDET
FAKTORN
KALENDERN

(jfr *Lefflersgatan* och *Palmbladsgatan*). Han var också ledamot av stadsfullmäktige och fattigvårdsstyrelsen.

Fyrisborgsgatan 1991

Den lilla gatan utgör en infartsgata från Sylveniusgatan till ett i kv. Kalendern 1990 uppfört affärs- och bostadskomplex, benämnt *Fyrisborg*.

Fyrislundsgatan 1968

Gatan ligger i den del av Årsta som kallas *Fyrislund* eller *Fyrislunds industriområde*. Detta namn är givet efter den gamla gården Fyrislund, vars huvudbyggnad invid läkemedelsföretaget Pharmacias anläggningar fortfarande finns kvar. Gården hette fram till 1855 *Gnista*. Ett önskemål från ägarna om ändring av namnet bifölls detta år av Kammarkollegiet, under förutsättning att det gamla namnet behölls jämsides. Det officiella namnet i jordeboken blev därefter *Fyrislund el. Gnista*, från 1952 dock enbart *Fyrislund*. Det nya namnet *Fyrislund* är helt nyskapat men med allmän anknytning till andra namn med förleden *Fyris-* i Uppsalatrakten (efter *Fyrisån*). Gnista är känt sedan 1334 (DMS 1:2 s. 216, Wahlberg 1991). Namnet lever kvar i *Gnistarondellen*, namnet på en rondell på E 4:an.

Fålhagsleden, se stadsdelen Fålhagen.

Fänkålsgatan 1968
Gräslöksgatan 1968

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Hæggströmsgatan 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Boktryckaren och direktören Carl Z. Hæggström (1884–1944) inträdde i Almqvist & Wiksells boktryckeri 1910 och intog under många år en ledande position inom branschen. Han var även kommunalt verksam.

Hanselligatan 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Petter Hanselli (1815–79) grundade 1845 Tidningen Upsala, vilken upphörde vid årsskiftet 1958–59. Han ägde även ett tryckeri, där en mängd småtryck och svensk litteratur trycktes. Hansellis intresse för fotografering resulterade i en mängd värdefulla bilder från Uppsala (se närmare Taube 1951). Namnets form ändrades från *Hansellisgatan* till *Hanselligatan* 1994.

Petter Hanselli (1815–79), grundare av Tidningen Upsala. Foto Petter Hanselli, UUB.

Hjortrongatan 1991
Jordgubbsgatan 1968

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Kalenderparken 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Fram till 1972 tryckte Almqvist & Wiksells boktryckeri, beläget i stadsdelen, ensamt landets officiella almanackor »enligt

Kungl. Vetenskapsakademiens uteslutande privilegium». Nämnda år upphörde almanacksprivilegiet.

Kamomillgatan 1968
Klarbärsgatan 1991
Krassegatan 1968
Krusbärsgatan 1968
Kummingatan 1968
Kålrotsgatan
Körvelgatan 1968

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Lefflersgatan 1979

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Sven Peter Leffler (1776–1850) blev student i Uppsala 1792, med. dr 1797 och bosatte sig i början av 1800-talet för gott i staden, där han 1833 övertog ett bokförlag. Samma år övertog han också Akademiska boktryckeriet (jfr *Edvard Berlingsgatan* och *Palmbladsgatan*), vilket han, liksom det andra tryckeriet, innehade till sin död. 1833–50 utgav han »Correspondenten. Tidning för politik och literatur». Leffler var även verksam som översättare av skönlitteratur.

Lökgatan 1968
Melongatan
Morotsgatan 1968

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor». För nuvarande Melongatan fastställdes 1959 det provisoriska namnet *Årsta småstugeväg.*

Möllersvärdsgatan 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Redaktören Karl Möllersvärd köpte 1874 Tidningen Upsala (jfr *Hanselligatan*), vilken han ledde till sin död 1901, då den övertogs av sonen Gottfrid. Sedan denne avlidit 1904 tog brodern John över ledningen av familjeföretaget, en post som han innehade till 1929, då tidningen bytte ägare.

Palmbladsgatan 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Vilhelm Fredrik Palmblad (1788–1852) övertog tillsammans med en kompanjon Akademiska boktryckeriet i Uppsala 1810 (jfr *Edvard Berlingsgatan* och *Lefflersgatan*). Genom sin nationskamrat P. D. A. Atterbom hade han blivit upptagen i det litterära Auroraförbundet, och på ett av honom själv startat förlag gav han bl. a. ut de s. k. fosforisternas alster, t. ex. tidskriften Phosphoros och Poetisk kalender. Han var även verksam som litteraturkritiker och blev 1835 professor i grekiska.

Paprikagatan 1968
Pepparrotsgatan
Persiljegatan 1968
Potatisgatan 1968
Purjogatan 1968
Rabarbergatan

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Rapsgatan 1968

Namnet är givet i anslutning till kategorin »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Rotfruktsgatan 1979
Rädisegatan 1968
Rättikgatan
Rödbetsgatan
Salladsgatan
Sellerigatan
Senapsgatan

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Slavstaparken 1972

Vid *Slavstavägen.*

Slavstavägen 1959

Leder mot byn Slavsta, som fått låna sitt namn till ett nytt intilliggande bostadsområde.[88]

Sparrisgatan 1968

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Stålgatan 1947, se stadsdelen Boländerna.

Swederusgatan 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Magnus Swederus (1748–1836) antogs som akademibokhandlare 1771 och drev framgångsrikt sin boklåda på Drottninggatan 1. Han är också känd som utgivare av den ena av Uppsalas under 1770-talet regelbundet utkommande tidningar, nämligen Tidningar utgifne i Upsala, som utkom 1773–79 (jfr *Sylveniusgatan*). Gatunamnets stavning ändrades 1994 från *Svederusgatan* till *Swederusgatan.*

Sylveniusgatan 1972

Kategori »boktryckeri och tidningsutgivning». Anders Sylvenius utgav Uppsalas första regelbundet utkommande nyhetstidning, Upsala Wecko-Tidningar, som dock endast utkom med sex nummer 21 november – 24 december 1772. En efterföljare, Upsala Stads Wecko-Tidning, utkom med 38 nummer 1774. Från 1793 drev Sylvenius ett tryckeri i Stockholm.

Timjansgatan 1968
Tomatgatan

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Tycho Hedéns väg, se stadsdelen Boländerna.

Vinbärsgatan 1968
Vitkålsgatan 1968

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

Årstaparken 1968

Ärtgatan 1968

Kategori »bär, frukt, grönsaker och kryddor».

b. *Almunge-Knutby, Björklinge-Bälinge, Hagunda, Knivsta, Rasbo och Vattholma kommundelar*

ALMUNGE

Sockennamnet *Almunge* (de Almungy 1287 21/2 Lund RAp, SD 2 s. 22) betyder 'almungarnas bygd'. Inbyggarbeteckningen *almungar* anses vara bildad till ett äldre namn **Alma* (**Almā*) på nuvarande Fladån. Denna rinner västerut från sjön Fladen förbi sockenkyrkan till Långsjön. Det äldre ånamnet tolkas som en bildning till ett försvunnet adjektiv **alm* (etymologiskt identiskt med latinets *almus* 'närande') med en betydelse 'växande, svällande', här med syftning på att åns flacka omgivningar vår och höst kännetecknas av översvämningar (Andersson 1972 s. 44 ff.). Vägnamnen i Almunge har alla lokal anknytning.[89]

Almungevägen 1973

Bläsvägen 1973

Namngiven efter belägenheten invid Hästhagsvägen. En bläs är en vit strimma i pannan på hästar eller kor.

Brandstationsvägen 1973

Invid Almunge brandstation.

Elov Moos väg 1973

Vägen leder upp till ett hus som tillhört Elov Moo (1884–1961). Han var ordförande i kommunfullmäktige i f. d. Almunge kommun och ledamot av Stockholms läns landsting.

Fuxvägen 1973

Namngiven efter belägenheten invid Häst-

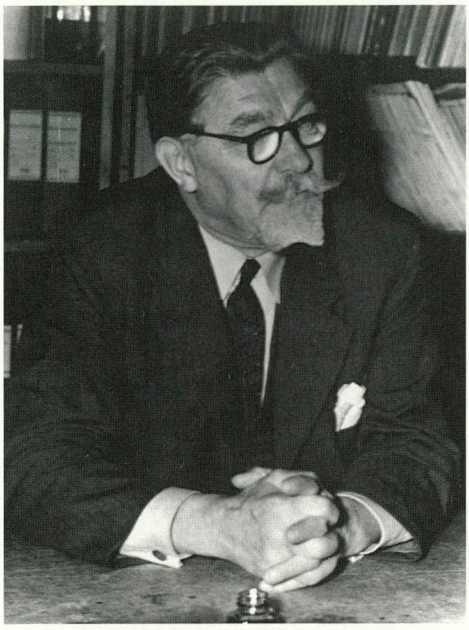

Politikern Elov Moo (1884–1961). Foto UUB.

hagsvägen. *Fux* är en beteckning på en häst med rödaktig färgton.

Hagbyvägen 1973

Vägen leder till herrgården Hagby.

Hästhagsvägen 1973

Vägen går igenom ett område som förr användes som beteshagar för hästar och kor. Jfr *Bläsvägen* och *Fuxvägen*, två avtagsvägar från Hästhagsvägen.

Lillsjövägen 1973

Invid sjön Lillsjön.

Mogavägen 1973

Vägen leder mot byn Moga.

Nyhagsvägen 1976

Efter en intilliggande gammal hage, kallad *Nyhagen.*

Ramparbolsvägen 1976

Vägen sträcker sig över en gammal åker med namnet *Rampabol* (A. Öberg 1962, OAU). Gatunamnets form med *r* har alltså inte stöd i det lokala uttalet av åkernamnet, men förleden i detta är oklar. Jfr ordet *rampa* 'remsa, bit' (åkern var långsmal) och ett nu försvunnet torp med namnet *Rampan*, som upptas under Hagby i jordeböckerna fram till 1825 (Rampabol har dock räknats till byn Lövsta, som inte gränsar till Hagby). En sammansättning med ordet *rampa* skulle emellertid i ortens dialekt haft formen *ramp-*, varför en form med *a* i fogen i så fall måste ges en specialförklaring.

Rysängsvägen 1976

Namnets (sannolikt lokala) bakgrund är okänd.

Spånhögsvägen 1973

Invid en snickerifabrik. Jfr den intilliggande *Storfamnsvägen.*

Storfamnsvägen 1976

Invid en snickerifabrik. En storfamn är ett mått för barr- och lövträdsved (3–4 kubikmeter) och kan även beteckna en sådan upplagd famn. Jfr den intilliggande *Spånhögsvägen.*

Surtäppsvägen 1973

Namnet har varit i bruk på orten långt innan det blev ett officiellt gatunamn. Eftersom vägen ligger lågt i förhållande till de omgivande åkrarna var där förr mycket sankt.

Taborvägen 1973

Invid missionskyrkan, kallad *Tabor* (efter det bibliska Tabors berg – kyrkan ligger högt).

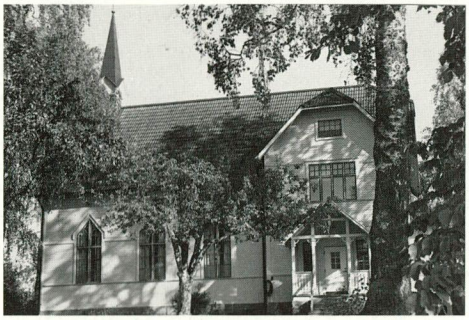

Missionskyrkan Tabor vid Taborvägen. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

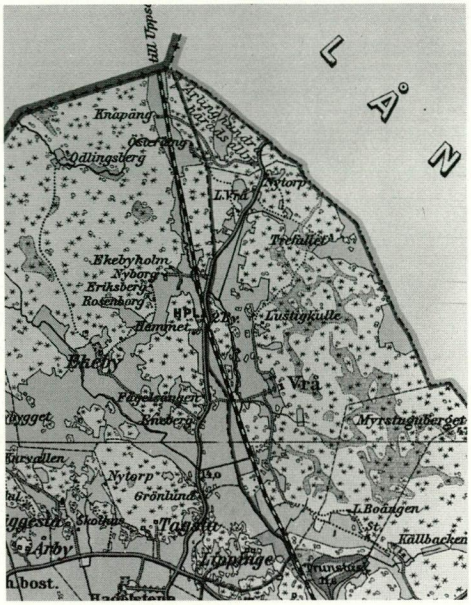

På de gamla gårdarna Ekebys och Vrås marker skall enligt planerna det nya Alsike byggas. Utsnitt ur ekonomiska kartan över Ärlinghundra härad, uppmätt år 1903.

ALSIKE

Sockennamnet *Alsike* (eccl*e*sie i*n* alseke 1288 7/3 Karlsberg RAp, SD 2 s. 44) har av Jöran Sahlgren (1965 s. 44) tolkats som 'eklunden vid templet (helgedomen)'. Han räknar med att förleden innehåller ett fsv. **al*, motsvarande gotiskans *alhs* 'tempel, helgedom', och efterleden *eke* 'ekdunge'. Betydelsen 'tempel' för det flerstädes förekommande ortnamnselementet *al* är emellertid omdiskuterad. Det antas numera att dess västgermanska motsvarighet från en ursprunglig betydelse 'skydd' småningom kommit att få innebörden 'gård, bosättning', kanske med fredad status (Brink 1992 s. 107 ff.).

För vägnamnen i Alsike, som alla har lokal anknytning, hänvisas generellt till skriften Namn i Alsike av Åke Norén (1992), från vilken merparten av nedanstående uppgifter hämtats. Inför en planerad utbyggnad av Alsike finns ett komplett förslag till namn på nya stadsdelar, gator och kvarter, utarbetat av Åke Norén (i Norén 1992) och antaget av Uppsala kommuns namnberedning. Namnen är avsedda att föreläggas kommunfullmäktige för godkännande, allteftersom utbyggnaden fortskrider.

Björkkällevägen 1977

Vägen har sitt namn efter Björkkällan, en gammal trefaldighetskälla, som förr fanns vid änden av vägens fortsättning söderut utanför Alsike samhälle, invid korsningen av vägen mot Alsike kyrka. Om trefaldighetskällor se *Källparken*, kap. IV:2a, stadsdelen Sala backe.

Boängsvägen 1977

Namnet är givet efter torpet (Lilla) Boängen vid vägen, mellan Alsike och Knivsta.

Ekedalsvägen 1977

Vid vägen ligger en fastighet benämnd *Ekedal*, ett namn som numera även avser det intilliggande villaområdet.

Vrå gård. Vykort från 1930-talet.

Emil Eklöfs väg 1990

Handlanden Emil Eklöf (1885–1928) var livligt engagerad i Alsikes utveckling och en tid ordförande i Alsike kommunalnämnd (se vidare Norén 1992 s. 62).

Fahlströms väg 1990

Vägen ligger intill Alsikes gamla poststation vid Björkkällevägen, som öppnades 1919. Dess förste föreståndare var Alfred Mauritz Fahlström (f. 1863), egentligen garvare till yrket.

Finnhagsvägen 1977

En gammal hage Finnhagen med okänd närmare lokalisering har enligt en uppteckning i OAU (K. Ottosson 1939) funnits under Ekeby. Förmodligen motsvarar den ett område öster om vägen, som under 1920-talets utbyggnad av det omkringliggande egnahemsområdet avsöndrades med namnet *Finnhagen* (Ekeby 1:212, ek 11I 5b).

Finnvretsvägen 1977

Vägen leder från centrum i Alsike till fastigheten Finnvreten.

Fornåsavägen 1977

Invid vägen, på backkrönet där vägen viker av ned mot Pinglaström, ligger samlingslokalen Fornåsa, byggd av missionsförsamlingen på 1950-talet och nu i Svenska kyrkans ägo. Tidigare åsyftade namnet *Fornåsa* ett sågverk, som drevs med vatten från Pinglaström. Även en närbelägen dansbana har kallats *Fornåsa*.

Handelsvägen 1977

Vägen leder fram till Alsike gamla affär, »Handel».

Kallkällevägen 1977

Namnet åsyftar en källåder i grannskapet.

Källbacken 1977

Vägen stiger kraftigt mot öster. Förleden är troligen given i anslutning till *Kallkällevägen*, som avser en närliggande väg.

Källdalsvägen 1977

Namnet är troligen givet i anslutning till *Kallkällevägen* och *Källbacken*, som avser närliggande vägar. Elementet *dal* åsyftar väl att vägen ligger lågt.

Lärkdrillsvägen 1977

I det gamla Ekeby egnahemsområde, där vägen ligger, ägde tomtavstyckningar rum på 1910- och 1920-talen. Därvid bildade man flera »storkvarter», omfattande ett större eller mindre antal tomtavstyckningar. Ett sådant »storkvarter», invid Lärkdrillsvägen, gavs namnet *Lärkan.*

Norra Alängsvägen 1977

Vägen går genom ett område, kallat *Alängen.* Jfr *Södra Alängsvägen.*

Pinglaströmsvägen 1979

Bäcken Pinglaström rinner förbi vägens östra ände. (Se vidare Norén 1992 s. 15, 37 f.).

Solglimtsvägen 1977

Namnet anknyter till ett preliminärt men aldrig fastställt eller brukat namn *Solvägen,* tillkommet vid planläggningen av det intilliggande egnahemsområdet 1910.

Södra Alängsvägen 1977

Vägen utgör en sydlig fortsättning på *Norra Alängsvägen.*

Televägen 1977

Vägen leder mot Alsike telestation.

Torpkällevägen 1977

Den närmare bakgrunden till namnet är okänd. Jfr dock namnet *Kallkällevägen,* som avser en närliggande väg.

Vrå herrgårdsväg 1977

Vägen leder fram till Vrå herrgård.

BJÖRKLINGE

Sockennamnet *Björklinge* (in p*a*rochia byrklingi 1316 13/9 Uppsala RAp, SD 3 s. 268) är ett av de i Mälardalen vanliga forntida ortnamnen på *-(l)inge,* vilka innehåller inbyggarbeteckningar på *-(l)ing.* Till grund för inbyggarbeteckningen *birklingar* ligger enligt Carl Ivar Ståhle (1946 s. 490) **Biærka* eller **Biærkā* 'Björkån', ett antaget äldre namn för Björklingeån. Svante Strandberg (1985) menar att *Björklinge* ursprungligen kan ha använts om en större bebyggelseenhet, en bygd, som omfattat bl. a. nutidens Nyby, Snugga och Tibble samt socknens prästgård. Namnet skulle då kunna översättas med 'Björkåbornas bygd'.

Vid sammanläggningen av Björklinge kommun med Uppsala 1971 byttes flera vägnamn ut på grund av att de redan sedan länge varit i bruk i Uppsala eller alltför mycket liknade existerande namn. De äldre vägnamnen i Björklinge torde dock vid denna tid inte ha varit så länge i bruk och särskilt inarbetade. Vägnamnen i Björklinge har till stor del lokal anknytning, men flera namn är givna efter kategorinamnsprincipen. De två största namnkategorierna är »hästar» samt »folkmusik och folkdans» (utgående från *Gås-Anders väg* – Gås-Anders var en känd Björklingespelman). Två mindre namnkategorier är »idrott» (vägar invid Björklinges idrottsplats) samt »bär».[90]

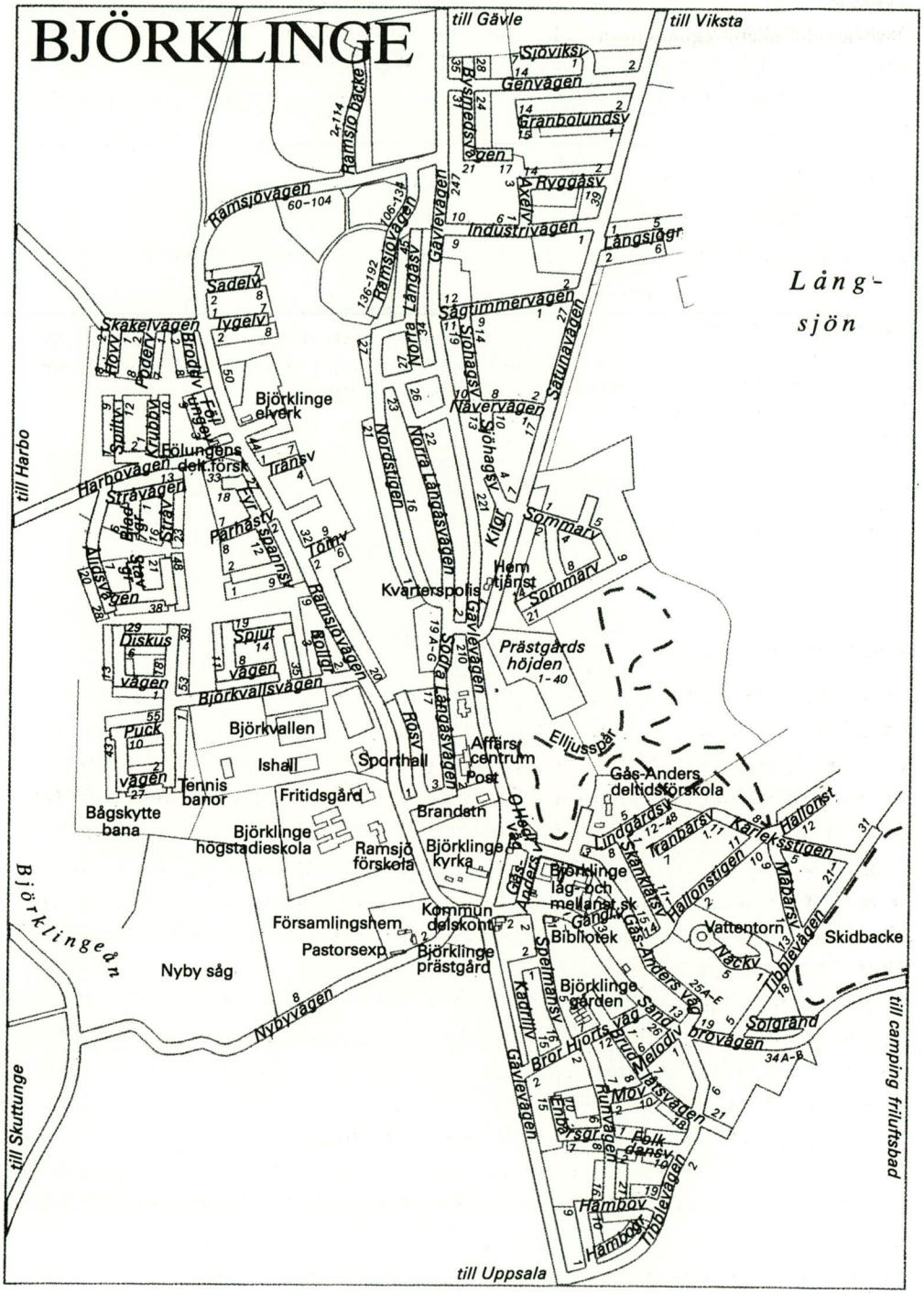
BJÖRKLINGE
till Gävle
till Viksta
Sjöviksv
Genvägen
Granbolundsv
Ryggåsv
Industrivägen
Ramsjövägen
Gävlevägen
Sågtimmervägen
Satunavägen
Sjöhagsv
Nävervägen
Norra Långåsvägen
Nordstigen
Sadelv
Iygelv
Skakelvägen
Björklinge elverk
Fölungens delt.försk
Harbovägen
Stråvägen
Iransv
Pärhästv
Tömv
Kvarterspolis
Hem tjänst
Sommarv
Prästgårds höjden
Diskus vägen
Spjut vägen
Björkvallsvägen
Björkvallen
Ishall
Sporthall
Affärscentrum
Post
Elljusspår
Gås-Anders deltidsförskola
Puck vägen
Tennis banor
Fritidsgård
Brandstn
Bågskytte bana
Björklinge högstadieskola
Ramsjö förskola
Björklinge kyrka
Lindgårdsv
Tranbärsv
Karleksstigen
Hallonstigen
Mäbärsv
Björklinge låg- och mellanst.sk
Gångliv
Bibliotek
Vattentorn
Skidbacke
Näckv
Tibblevägen
Församlingshem
Kommun delskont
Pastorsexp
Björklinge prästgård
Nyby såg
Björklingeån
Nybyvägen
Björklinge gården
Sandbrovägen
Solgränd
Bror Hjorts väg
Melodiv
Gävlevägen
Runvägen
Moy
Folk dansv
Hambov
Tibblevägen
till Harbo
till Skuttunge
till Uppsala
till camping friluftsbad
Lång-sjön

Axelvägen
Axelvägen 1965 Björklinge

Vägen utgjorde ursprungligen en tvärväg (en »förbindelseaxel»?) mellan Sågtimmervägen och Ryggåsvägen.

Björkvallsvägen 1972

Vid idrottsplatsen Björkvallen. Hette *Idrottsvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Bladgränd 1972

Invid *Stråvägen*. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Bollgränd 1972

Kategori »idrott». Invid idrottsplatsen Björkvallen. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Broddvägen 1973

Kategori »hästar». En brodd är ett spetsigt järnbeslag, som anbringas på hästens hovbeslag för att ge bättre fäste vid halka.

Bror Hjorths väg 1972
Granitvägen 1965 Björklinge

Den kände konstnären Bror Hjorth (1894–1968) växte upp i Björklinge socken. Namnet kan också inrangeras i kategorin »folkmusik och folkdans», återkommande motiv i Bror Hjorths verk. Han har bl. a. gjort en staty av Björklingespelmannen Gås-Anders (jfr *Gås-Anders väg*).

Det tidigare namnet *Granitvägen* sammanhänger av allt att döma med de äldre namnen *Tegelvägen*, *Stengränd* och *Sandvägen* för de närliggande vägar som nu heter *Folkdansvägen*, *Hambogränd* och *Hambovägen*. Någon saklig motivering för dessa äldre namn synes inte föreligga.

Brudlåtsvägen 1972
Villavägen 1965 Björklinge

Kategori »folkmusik och folkdans». En brudlåt tillägnades bruden vid bröllopet.

Bysmedsvägen 1972
Smedvägen 1965 Björklinge

Intill vägen finns en gammal smedja.

Diskusvägen 1972

Kategori »idrott». Invid idrottsplatsen Björkvallen.

Enbärsgränd 1972
Enbärsvägen 1965 Björklinge

Namnet synes inte vara sakligt motiverat.

Fodervägen 1973

Kategori »hästar».

Folkdansvägen 1972
Tegelvägen 1965 Björklinge

Kategori »folkmusik och folkdans». För det äldre namnet *Tegelvägen* se *Bror Hjorths väg*.

Fyrspannsvägen 1973

Kategori »hästar». Invid *Parhästvägen*.

Fölungevägen 1973

Kategori »hästar».

Genvägen 1972
1965 Björklinge

Namnet lär ha ersatt ett äldre *Snöromsvägen*, mot vilket klagomål av okänd anledning hade riktats. Möjligen har det nuvarande namnet sin förklaring i att vägen erbjöd en genare sträcka mellan nuvarande Gävlevägen och Sätunavägen än den äldre vägens fortsättning förbi det intilliggande torpet Snörom strax i norr, där vägen gjorde två krökar (se ek 12H 1j, 1952).[91] Namnet *Snöromvägen* fastställdes 1991 som namn på en intilliggande väg.

Granbolundsvägen 1972

Efter en intilliggande fastighet Granbolund. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Gånglåtsvägen 1972
Centralvägen 1965 Björklinge

Kategori »folkmusik och folkdans». Den lilla vägen, som ligger mitt i den gamla kyrk-

Bror Hjorths staty av spelmannen Gås-Anders avtäcks 1944. Foto Stockholms-Tidningen, Upplandsmuseets arkiv.

byn, sträckte sig tidigare fram till Spelmansvägen.

Gås-Anders väg 1972
Backvägen 1965 Björklinge

Kategori »folkmusik och folkdans». Anders Ljungqvist (1815–96), kallad *Gås-Anders*, var på sin tid mellersta Upplands mest anlitade och berömda fiolspelman (Larsson 1980 s. 173 ff.). Han var född i Jumkils socken men kom senare till Slänsen i Björklinge, där han bodde till sin död. En staty av honom vid Björklinge kyrka, gjord av Bror Hjorth (jfr *Bror Hjorths väg*) avtäcktes 1944.

Vägen, som går förbi Björklinge skola, hade före sammanläggningen med Uppsala 1971 två olika namn, *Backvägen* (mellan Sandbrovägen och skolan) och *Skolvägen.*

Gävlevägen 1972
Gävlevägen, Uppsalavägen 1965 Björklinge

Det nuvarande namnet, som syftar på att vägen leder mot Gävle (E 4:an) avsåg före sammanläggningen med Uppsala 1971 sträckan norr om kyrkan, medan sträckan söder därom hette *Uppsalavägen*, på grund av att den leder mot Uppsala.

Hallonstigen

Kategori »bär». Namnet fanns före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Hambogränd 1972

Kategori »folkmusik och folkdans». Hambo är en numera i hela landet förekommande s. k. gammaldans, som i sin nuvarande form är känd sedan slutet av 1800-talet (Wahlberg 1990). Vägen hette *Stengränd* före sammanläggningen med Uppsala 1971, varom se *Bror Hjorths väg.*

Hambovägen 1972

Kategori »folkmusik och folkdans» (jfr *Hambogränd*). Hette *Sandvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971, varom se *Bror Hjorths väg.*

Harbovägen

Vägen leder i riktning mot Harbo socken. Den gamla vägsträckningen över Björklingeån gick nedför Vadbrobacken över Vadbron (se ek 12H 1j, 1952).

Hovvägen 1973
Hästsvansvägen 1973

Kategori »hästar».

Industrivägen 1972
1965 Björklinge

Invid vägen ligger Bröderna Åstrands Såg & Snickeri AB, grundat 1926 (Björklinge förr och nu 14, 1990, s. 44 f.).

Kadriljvägen 1972
Marielundsvägen 1965 Björklinge

Kategori »folkmusik och folkdans». Kadrilj är en från Frankrike stammande dansform med jämnt antal par i kvadratisk uppställning. Den förekom allmänt i högreståndskretsar i Sverige under senare delen av

1700-talet. Mot slutet av seklet spred den sig till allmogen, särskilt i Skåne och Halland, där den levde kvar till slutet av 1800-talet. Även från Norrbotten och Västerbotten finns folkliga kadriljer upptecknade. Såvitt känt har dock kadriljen inte förekommit som folklig dans i Uppland.

Det äldre namnet *Marielundsvägen* är givet efter en intilliggande fastighet, äldst kallad *Krogen.* Där inrättades på 1700-talet en krog, vilken 1861 omvandlades till handelsbod, som då fick namnet *Marielund* efter handelsmannens hustru Maria (Björklinge förr och nu 4, 1980, s. 38 samt 9, 1985, s. 20 ff.).

Kilgränd 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, avser en kort återvändsväg, som går in från Sjöhagsvägen.

Krubbvägen 1973

Kategori »hästar».

Kärleksstigen 1972

Bakgrunden till namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, är okänd. Vägen ligger i ett ursprungligt fritidshusområde.

Lindgårdsvägen 1972

Hette *Lindvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971. Vid Bror Hjorths väg nära Lindgårdsvägen, ligger barnhemmet Lindgården. Initiativet till att bygga denna landstingsinrättning skall ha tagits på 1950-talet av en person vid namn *Lind.*

Långsjögränd 1972

Leder till sjön Långsjön. Hette *Sjögränd* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Melodigränd 1992

Kategori »folkmusik och folkdans».

Melodivägen 1972

Kategori »folkmusik och folkdans». Vägen, som är kort, hette *Lillvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Movägen 1972

Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971. Terrängen i Björklinge består till stor del av tallmo.

Måbärsvägen 1973

Kategori »bär». Hette *Lingonvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Nordstigen 1972

1965 Björklinge

Vägen motsvarar delvis en äldre stig (se ek 12H 1j, 1952), som sägs vara en gammal föregångare till nuvarande Gävlevägen i riktning norrut.

Norra Långåsvägen 1972

Gropvägen, Åsvägen 1965 Björklinge

Norra delen av av en väg som löper längs den långa ås som sträcker sig genom samhället (jfr *Södra Långåsvägen*). Det äldre namnet *Gropvägen* avsåg vägens norra del och åsyftar en gammal sandgrop invid vägen; det äldre namnet *Åsvägen* avsåg vägens södra del.

Norra Tibblevägen 1991

Tibblevägen 1965 Björklinge

Efter den intilliggande gamla byn Tibble. Nuvarande Norra och Södra Tibblevägen bar före 1991 gemensamt namnet *Tibblevägen.*

Nybyvägen

1965 Björklinge

Leder mot Nyby såg och gården Nyby.

Näckvägen 1972

Vägen, som hette *Tornvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971, ligger invid ett vattentorn. Det nya namnet är väl givet i association till det gamla, emedan vattnet enligt folktron är näckens element.

Nävervägen 1972

Tvärvägen 1965 Björklinge

Vägen utgör en tvärväg mellan Gävlevägen och Sätunavägen. Det nuvarande namnet är

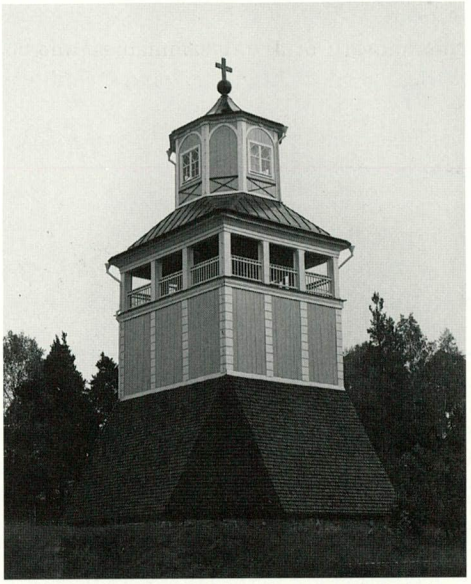

Olof Hedlunds väg ligger vid Björklinge kyrkas klockstapel, byggd 1827 av Olof Hedlund. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

väl givet i anslutning till den intilliggande *Sågtimmervägen.*

Olof Hedlunds väg 1973

Invid vägen finns Björklinge kyrkas klockstapel, som byggdes av Olof Hedlund från torpet Malmen år 1827 (Björklinge förr och nu 2, 1978, s. 3). Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Klockargränd* efter den intilliggande gamla klockarbostaden.

Parhästvägen 1973

Kategori »hästar». Invid *Fyrspannsvägen.*

Polkettvägen 1991

Kategori »folkmusik och folkdans». Med *polkett* avses i Uppland en långsam variant av polka, en pardans i 2/4-takt.

Prästgårdshöjden

Bostadsområde på ett område, som i fastighetsregistret räknas till Björklinge prästgård.

Puckvägen 1972

Kategori »idrott». Invid idrottsplatsen Björkvallen. Vägen hette *Rinkvägen* ('ishockeyrink') före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Ramsjö backe 1988

Sidoväg till *Ramsjövägen* längs åssluttning.

Ramsjövägen 1972

1965 Björklinge

Leder i riktning mot byn Ramsjö. Vägen kallades i början av 1900-talet (mellan kyrkan och Snugga bondgård) för *Snuggaheden* (Björklinge förr och nu 18, 1994, s. 46). Sträckan från Skakelvägen/Tygelvägen och vidare norrut längs åsen bort mot Grönäng och Slänsen kallades *Nederheden* (a.a. s. 47). Med ordet *hed* avses i Uppland normalt just sådan torr skogsmark, ofta på en grusås, som vägen följer.

Runvägen 1972

På en villatomt vid vägen finns en liggande runsten (U 1060), som påträffades 1937 vid röjningsarbete på tomten. Dess text lyder i modern språkdräkt: »Holmger och Karl lät hugga till minne av Est, sin fader». Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Ryggåsvägen 1974

Torpvägen 1965 Björklinge

I området kring vägen har förr funnits flera torp. Det nuvarande namnet är givet i anslutning till det äldre – ryggåsstugan är en vanlig typ av torpstuga.

Rösvägen 1972

Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971. Vägen ligger på den rullstensås som löper genom Björklinge och vars terräng väl ligger bakom namnet.

Sadelvägen 1973

Kategori »hästar».

Sandbrovägen 1972

1965 Björklinge

Vägen leder till gården Sandbro.

Runvägens namn åsyftar denna runsten, som finns på en villatomt vid vägen. Foto I. Andersson 1950, ATA.

Sjöhagsvägen 1972
Hagvägen 1965 Björklinge

Sjöhagen är namnet på en samling äldre torp och lägenheter samt nybyggda villor, vettande ner mot Långsjön, c:a 300 m nordost om Sjöhagsvägens nordända (se ek Norunda hd 1862 samt ek 12H 1j, 1952 o. 1980).

Sjöviksvägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, åsyftar en intilliggande fastighet med namnet Sjövik, c:a 150 m från Långsjön, som dock där inte uppvisar någon vik.

Skakelvägen 1973

Kategori »hästar».

Skänklåtsvägen 1972

Kategori »folkmusik och folkdans». En skänklåt spelades vid bröllop, när gåvorna till brudparet överlämnades och också när pengar samlades in till spelmännen vid fester.

Vägen hette *Tallvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Snöromvägen 1991

Efter det intilliggande torpet Snörom. Namnets form ändrades 1994 från *Snöromsvägen* till *Snöromvägen*. Jfr *Genvägen*.

Solgränd 1972

Invid *Sommarvägen*. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Sommarvägen 1972

Invid *Solgränd*. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Spelmansvägen 1972
Björkvägen 1965 Björklinge

Kategori »folkmusik och folkdans».

Spiltvägen 1973

Kategori »hästar».

Spjutvägen 1972

Kategori »idrott». Invid idrottsplatsen Björkvallen.

Stavgränd 1972

Kategori »idrott» (stavhopp). Invid idrottsplatsen Björkvallen. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Stråvägen 1972

Invid *Bladgränd*. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Sågtimmervägen 1972
Sågvägen 1965 Björklinge

Vägen ligger intill Bröderna Åstrands Såg & Snickeri AB.

Sätunavägen 1972

Leder mot herrgården Sätuna. Namnet var

i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Södra Långåsvägen 1972

Södra delen av av en väg som löper längs den långa ås som sträcker sig genom samhället (jfr *Norra Långåsvägen*). Vägen hette *Södra Åsvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Södra Tibblevägen 1991, se *Norra Tibblevägen.*

Tranbärsvägen 1973

Kategori »bär». Invid vägen finns en mosse där det växer tranbär. Hette *Blåbärsvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Tränsvägen 1973

Kategori »hästar». Träns är ett slag av enkelt bett, d.v.s. den del av ett betsel som läggs i hästens mun.

Tygelvägen 1973

Tömvägen 1973

Kategori »hästar».

Ålidsvägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, syftar på den intilliggande bebyggelsen Åliden.

BODARNA

Gården Bodarna (Boum 1540 jb, Bodhåm 1542 jb) ligger i områdets sydligaste del vid Bodaudden (se ek Ulleråkers hd 1861 samt ek 11I 6a, 1952). Kanske fanns här ursprungligen fiskebodar till Övernäs – på 1500-talet räknades bebyggelsen som ett torp under Övernäs (omnämns utan namn 1509, se DMS 1:2 s. 105, 115). Området längs stranden av Vårdsätraviken norr om gården Bodarna började bebyggas 1928, huvudsakligen med sommarhus.

Vid sammanläggningen med Uppsala 1967 av Södra Hagunda kommun (dit Uppsala-Näs kommun förts 1952) byttes några vägnamn ut på grund av att de redan tidigare fanns i Uppsala eller alltför mycket liknade existerande namn. Namnen har alla lokal anknytning.[92]

Alrotsvägen 1968

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1967 *Alvägen.* Längs stranden av Vårdsätraviken växer mycket al.

Apalbovägen 1968

Vägen leder till det gamla torpet Apalbo.

Aspnäsvägen 1968

Efter en intilliggande fastighet Aspnäs vid stranden av Vårdsätraviken, byggd av två bröder Asp. Aspnäs brygga angjordes av båtarna till och från Uppsala. Vägen hette före sammanläggningen med Uppsala 1967 *Fasanvägen.*

Bodarnavägen 1968

Huvudvägen i nord-sydlig riktning genom området. Den egenartade namnbildningen med ett ortnamn i bestämd form pluralis i förleden är främmande för svenskt ortnamnsskick.

Granrotsvägen 1968

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1967 *Granvägen.* Vägen ligger i ett skogsområde.

Lillvägen 1968

Kort vägstump mellan två fastigheter.

Gården Bodarna. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

Lurbostigen 1990

I vägens förlängning leder en gammal gångstig mot gården Lurbo (se ek 11I 6a, 1952).

Näsängsvägen 1968

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1967 *Ängsvägen*; invid början av vägen finns gammal ängsmark. Förleden *Näs-* är väl vald i anslutning till den intilliggande gården Övernäs och sockennamnet Uppsala-Näs.

Rosenstigen 1968

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1967 *Rosenvägen*. En stor vresroshäck finns mot en fastighet vid vägen (Bodarna 1:26).

Smedjestigen 1968

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1967 *Smedjevägen*. En smedja till gården Bodarna fanns förr på vägens högra sida, c:a 50 meter från hörnet av Bodarnavägen.

Stenviksvägen 1968

Namnet är sannolikt givet efter ett stort och väl synligt flyttblock i vägens förlängning vid en liten vik av Vårdsätraviken på fastigheten Bodarna 1:11.

Strandgårdsvägen 1968

Vägen leder mot en fastighet, kallad *Strandgården* (Övernäs 1:16).

Uddvägen 1968

Vägen leder i riktning mot en udde i Vårdsätraviken.

BREDSJÖ

Området består av fritidshusbebyggelse vid det strax norr om tätorten Järlåsa belägna säteriet Bredsjö (j bredhasyo 1365 22/7 [Vaksala hdstg] RAp, SD 8 s. 682), som har sitt namn efter läget vid stranden av den till formen runda och »breda» sjön Bredsjön.

Bredsjö smedjeväg 1977

Vid vägen finns en gammal smedja.

Bälgvägen 1977

Vid *Bredsjö smedjeväg* (för att tillföra luft i en smedjas eldhärd används en blåsbälg).

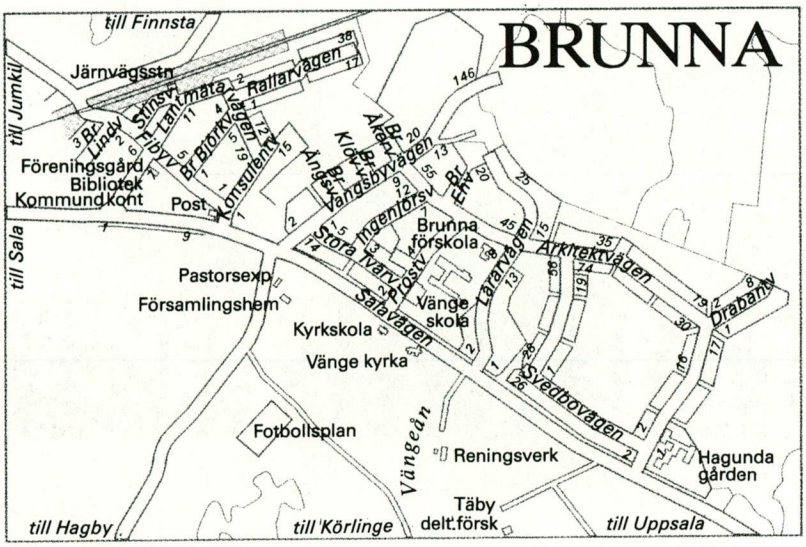

BRUNNA

Den 1873 inrättade poststationen och den sju år senare anlagda järnvägsstationen bar äldst namnet *Vänge* efter läget nära Vänge kyrka. 1902 ändrades namnet till *Brunna* efter herrgården Brunna, som är belägen en dryg km sydost om samhället (Sveriges järnvägsstationer s. 106, Sveriges fasta postanstalter s. 28). Herrgårdens namn (brunnær 1292 1/8 Frövi RAp, SD 2 s. 682) innehåller ordet *brunn* i betydelsen '(naturlig) källa'.

Vid sammanläggningen med Uppsala 1971 av Norra Hagunda kommun (dit Vänge kommun förts 1952) ändrades merparten av de befintliga gatunamnen på grund av att de redan var i bruk i Uppsala eller alltför mycket liknade befintliga namn. Utifrån det redan existerande namnet *Arkitektvägen* fick flera vägar namn tillhörande kategorin »yrken».[93]

Arkitektvägen 1972

Kategori »yrken». Bakgrunden till namnet, som fanns redan före sammanläggningen med Uppsala 1971, är okänd.

Brunna björkväg 1972

Längs vägen, som före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette *Björkvägen*, växer björkar.

Brunna enväg 1972

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Envägen*. Omgivningarna kring vägen, som är en kort återvändsväg, karakteriseras inte av enbuskar.

Brunna klöverväg 1972

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Klövervägen*. Se *Brunna åkerväg*.

Brunna lindväg 1972

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Lindvägen*. Vid vägen finns några lindar, som planterades när den första villan byggdes i början av 1950-talet (av K. A. Lindh, fortfarande boende där!).

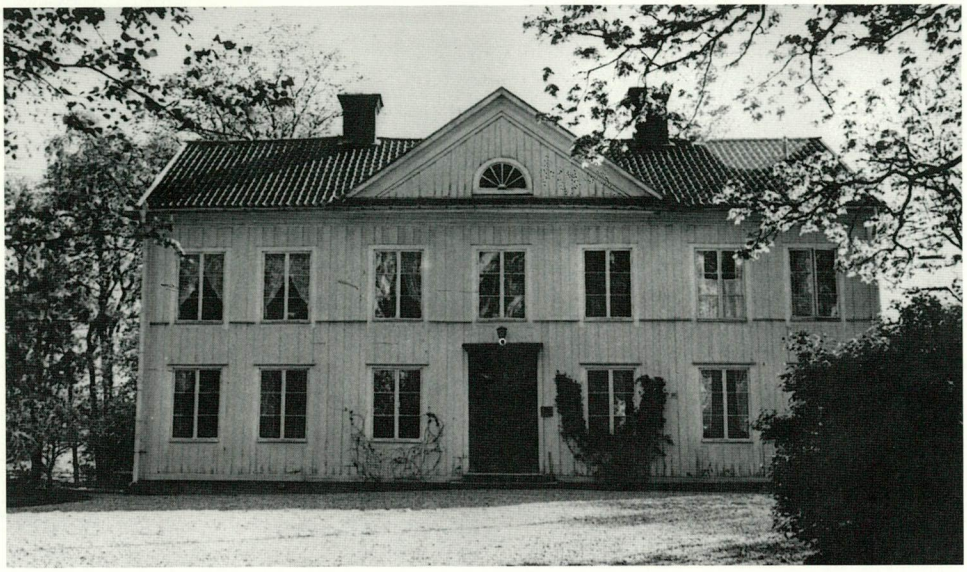

Vänge prästgård. Foto Helena Harnesk 1969, Upplandsmuseets arkiv.

Brunna åkerväg 1972

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Åkervägen*. Vägen ligger, liksom de intilliggande *Brunna klöverväg* och *Brunna ängsväg*, på gammal åkermark.

Brunna ängsväg 1972

Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Ängsvägen*. Se *Brunna åkerväg*.

Drabantvägen 1972

Kategori »yrken»; en drabant var medlem av kunglig livvakt. Vägen hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Östervägen* efter sitt läge vid samhällets östra gräns.

Fibyvägen 1972

Efter byn Fiby i Vänge socken, känd för naturreservatet Fiby urskog. Vägen, som kantas av träd, hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Allévägen*.

Ingenjörsvägen 1972

Kategori »yrken». Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Lövvägen*.

Konsulentvägen 1972

Kategori »yrken». Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Syrénvägen*.

Lantmätarvägen 1972

Kategori »yrken». Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Ringvägen*, emedan den löper i en halvcirkel.

Lilla Tvärvägen 1972

Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971. Kort parallellväg till *Stora Tvärvägen*.

Lärarvägen 1972

Kategori »yrken». Vägen, som går förbi Vänge skola, hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Backvägen*, emedan den leder upp mot en skogsbacke.

Prostvägen 1972

Kategori »yrken». Vägen, som tar sin början vid den gamla kyrkskolan mellan prästgården och Vänge kyrka, hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Skolvägen*.

Rallarvägen 1972

Kategori »yrken»; vid f. d. Brunna järnvägsstation. Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Villavägen* efter en rad villor, som byggdes längs vägen på 1960-talet.

Salavägen 1974

Landsvägen mot Sala.

Stinsvägen 1972

Kategori »yrken»; vid f. d. Brunna järnvägsstation. Hette före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Stationsvägen.*

Stora Tvärvägen 1972

Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971. Vägen är en tvärväg mellan Prostvägen och Vangsbyvägen. Jfr *Lilla Tvärvägen.*

Svedbovägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, åsyftar ett nu försvunnet torp Svedbo strax norr om vägen (se ek 11H 7I, 1951).

Täbyvägen 1991

Vägen leder till den f. d. gården Täby.

Vangsbyvägen 1972

Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971. Vägen leder till gården Vangsby.

BRUNNBY

Bynamnet *Brunnby* (in villa bru*n*by 1337 20/7 u.o. RAp, SD 4 s. 565), som fått låna sitt namn åt det på andra sidan väg E 4 framväxande industriområdet, innehåller *brunn* '(naturlig) källa' och *by* 'gård; by'. Det ofta använda namnet *Ar* för detta område, en föga lyckad nybildning i anslutning till flygplatsnamnet *Arlanda* och *Aros*, det ursprungliga namnet på nuvarande Uppsala, är inte officiellt.

Samtliga gatunamn, utom *Brunnbyvägen*, tillhör kategorin »verktyg»; mekanisk industri eller verkstadsindustri finns dock ej i området.

Brunnbyvägen 1989

Hyvelgatan 1976
Lodgatan 1976
Mejselgatan 1976

Rubanksgatan 1976
Tånggatan 1976

Kategori »verktyg». En rubank är ett slags hyvel.

BURVIK

Området, som huvudsakligen består av fritidshusbebyggelse, ligger på ägorna till byn Burvik, fram till 1600-talet kallad *Yla*, ett namn som dock i muntlig tradition levt kvar in på 1900-talet (i Yle 1517 Sstb II:5 s. 139, Yhla Kallas nu Burwijk 1686 jb). Inte något av de båda namnen är tolkade.

Vägnamnen i Burvik har alla lokal anknytning.

Burviksvägen 1991

Norrsjövägen 1991

Vägen leder i riktning mot sjön Norrsjön.

Norrängesvägen 1991

Vägen leder mot gården Norränge. Namnets form ändrades 1994 från *Norrängevägen* till *Norrängesvägen.*

Slåttsvedsvägen 1991
Ett intilliggande terrängområde heter *Slåttsved.*

Svanbolsvägen 1991
En gård öster om vägen heter *Svanbol.*

Trångbolsvägen 1991
En gård söder om vägen heter *Trångbol.*

BÄLINGEBY

Socken- och häradsnamnet *Bälinge*, äldst *Bæling* (ecc*le*sia bælingh 1281 22/9 Hanaholm vid. 1283 20/11 Skerike RAp, SD 1 s. 589), är troligen ett ursprungligt bygdenamn som senare blev namn på ett hundare (en föregångare till häradet). Till grund för namnet har antagits ligga ett ord fsv. **bāl*, troligen motsvarande nusvenskans *bål*, här kanske med syftning på en samlingsplats med en vårdkase. Den nuvarande namnformen anses ha tillkommit efter mönster från andra namn på *-(l)inge*, *Björklinge*, *Vittinge* m. fl. (Ståhle 1946 s. 121, Andersson 1965 s. 54 f.).

Av gatunamnen i tätorten har flera lokal bakgrund, några kan inrangeras under kategorierna »kultur- och skogslandskap» och »administrativa termer», och några har en allmän anknytning till det gamla bondesamhället. Vid sammanläggningen av Bälinge kommun med Uppsala 1971 nödgades man byta ut några gatunamn på grund av förväxlingsrisk med redan existerande namn.[94]

Allmogevägen 1974
Invid *Hembygdsvägen* och *Odalvägen.*

Allmänningsvägen 1974
Kategori »administrativa termer». Som *allmänningar* har betecknats olika slag av samfällt ägd mark i städerna och på landsbygden.

Bolvägen 1972
Invid *Klockarbolsvägen.* Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Bälinge backväg 1972
En skogsbacke finns öster om vägen, som hette *Backvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Dragontorpsvägen 1972
Flera dragontorp, d.v.s. bostäder för indelta dragoner, har funnits i Bälinge socken. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Fjärdingsvägen 1974
Kategori »administrativa termer». Skeppslag, härader, byar, städer och hemman kunde förr indelas i fyra *fjärdingar.*

Fångstgropsvägen 1972
Ett mindre antal forntida fångstgropar, främst varggropar för fångst av varg, är kända från Bälinge socken. Sådana gropar gillrades med upprättstående spetsiga spön. Groparna täcktes med halm och boss, och på en stång mitt i gropen fästes bete. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Fögderivägen 1974
Kategori »administrativa termer». Med *fög-*

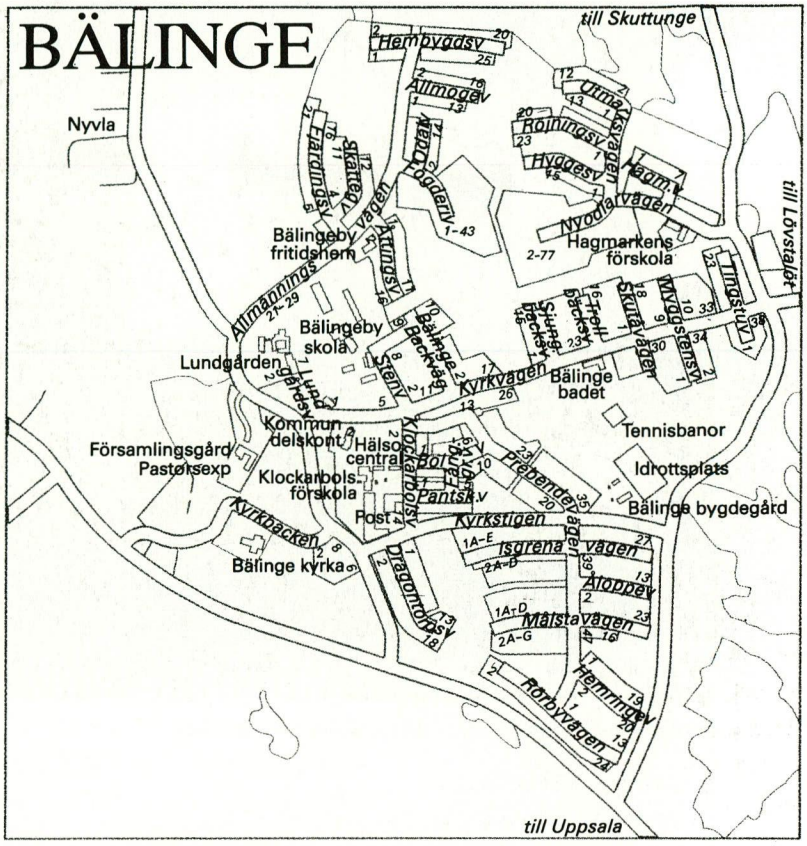

deri avsågs äldst en fogdes tjänst och förvaltning och sekundärt området för dennes verksamhet, t.o.m. 1917 en kronofogdes förvaltningsområde. Fram till 1991 var Sverige indelat i fögderier med en lokal skattemyndighet i varje fögderi.

Hagmarksvägen 1974

Kategori »kultur- och skogslandskap».

Hembygdsvägen 1974

Nära *Allmogevägen* och *Odalvägen.*

Hyggesvägen 1974

Kategori »kultur- och skogslandskap».

Hämringevägen 1972

Efter byn Hämringe strax utanför Bälinge tätort. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Isgrenavägen 1972

Efter byn Isgrena strax utanför Bälinge tätort. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Klockarbolsvägen 1972

Efter den närbelägna f. d. fastigheten Klockarbol, väl ursprungligen tillhörig klockaren. Vägen hette *Klockarvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Kyrkbacken 1977

Vid Bälinge kyrka.

Kyrkstigen 1972

Gammal gångväg mot Bälinge kyrka. Vägen hette *Kyrkstigsvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Kyrkvägen 1972

Gammal landsväg som ursprungligen ledde

Bälinge kyrka i brand 27 april 1941. Foto Upplandsmuseets arkiv.

fram till Bälinge kyrka. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Lundgårdsvägen 1977

Vid servicehuset (ålderdomshemmet) Lundgården.

Myggstensvägen 1972

Myggstenen är ett mycket stort flyttblock i byn Åkerlänna i Bälinge socken. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Målstavägen 1972

Efter byn Målsta strax utanför Bälinge tätort. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Nyodlarvägen 1974

Kategori »kultur- och skogslandskap».

Odalvägen 1974

Invid *Allmogevägen* och *Hembygdsvägen*. Som *odaljord* betecknades förr jord på landet, vilken innehades med full äganderätt. En odalbonde var en fri bonde, som själv ägde och brukade sin jord.

Pantskogsvägen 1972

Pantskogen kallas ett mindre skogsparti under Prästgården i Skuttunge socken, strax sydväst om Gunnarsgärde, nära gränsen mot Bälinge socken (ek 12H 0i). Strax söder därom, inom Bälinge socken, finns ett myrmarksområde med namnet *Pantängarna* (*-ängen*). Om detta sägs i en uppteckning (L. Elmevik 1970, OAU) att det någon gång satts i pant. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Prebendevägen 1972

Vägen, som hette *Ängsvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971, utgår från

Kyrkvägen och korsar *Kyrkstigen*. Ett prebende var förr ett pastorat, vars inkomster anslagits som löneinkomst åt innehavaren av ett annat ämbete, äldst enbart i kyrkans, senare även i universitetens tjänst. Under medeltiden var Bälinge annexkyrka under Uppsala domkyrkas ärkedjäkne (Dahlbäck 1977 s. 81). Denne var den näst efter domprosten främste av domkyrkans fem prelater, de högsta i rangen av kanikerna.

Röjningsvägen 1974

Kategori »kultur- och skogslandskap».

Rörbyvägen 1972

Efter byn Rörby strax utanför Bälinge tätort. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Sjungarbacksvägen 1972

Invid den s. k. Sjungarbacken, där socknens klockare sägs ha mött begravningstågen för att därifrån med sång ledsaga de sörjande fram till kyrkan. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Skattegårdsvägen 1974

Kategori »administrativa termer». En skattegård innehades av en självägande bonde, som endast betalade skatt till kronan.

Skutåvägen 1972

Skutån är ett antaget äldre namn på Björklingeån i höjd med Skuttunge (Strandberg 1985). Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Stenvägen 1972

Vid en nu bebyggd, ganska stenig hästhage. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Tingstuvägen 1972

Efter den strax norr om Bälinge tätort belägna Tingstukällan (ek 12H Oj), där Bälinge härads ting förr skall ha hållits (U 1093). Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Trollbäcksvägen 1972

Efter gården Trollbäcken strax utanför Bälinge tätort. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Utmarksvägen 1974

Kategori »kultur- och skogslandskap».

Åloppevägen 1972

Efter byn Åloppe strax utanför Bälinge tätort. Vägnamnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Åttingsvägen 1974

Kategori »administrativa termer». En *åtting* betecknade förr 1/8 mantal jord.

EDA

Området, som består av fritidshusbebyggelse, har sitt namn efter den inom området, vid nordspetsen av Edasjön, liggande gården Eda (in villa edhum 1349 3/6 Stockholm RAp, SD 6 s. 109). Dess namn innehåller ordet *ed* 'passage mellan eller utmed vatten', här med syftning på den smala landtungan mellan Edasjön och Norrsjön.

Eda bergsväg

Vägen går genom hög bergsterräng.

Eda hagväg

Vägen leder till gården Nyhagen.

Eda koloniväg

Vägen leder till f. d. Eda skollovskoloni. Dess huvudbyggnad uppfördes omkring år 1900 av häradsskrivaren K. R. Grönbeck, delägare i bolaget Krantz och Grönbeck,

som ägde Eda fram till 1890. Huset kallades äldst *Grönbeckens* eller *Grönbeckens villa*, senare *Villan*. Fastigheten förvärvades 1913 av Föreningen för Uppsala skollovskolonier, som grundats 1901 med »uppgift att anordna sommarkolonier för fattiga och sjukliga barn från Uppsala stad, företrädesvis tillhörande Prins Gustafs folkskola» (Söderberg 1983 s. 82). Kolonin övertogs 1976 av Uppsala kommun, som, sedan koloniverksamheten upphört, drivit byggnaderna som lägergård, där föreningar kunnat hyra in sig. Fastigheten är 1994 utbjuden till försäljning.

Eda mossväg
Möjligen åsyftar vägens namn en liten mosse belägen i förlängningen av Eda hagväg ej långt från Eda mossväg.

Eda sjöväg
Vägen sträcker sig mellan sjöarna Edasjön och Norrsjön.

Eda skogsväg
Vägen går genom skogsterräng.

Edavägen
Vägen leder fram till Eda gård.

FRIBERGA

Områdets fastigheter är avsöndrade från gården Friberga (?in villa de vrebagert 1220 31/12 Lateranen RAp, SD 1 s. 218, Friberga 1538 DMS 1:6 s. 145, ffrebärga 1540 jb), vars namn är dunkelt till sin upprinnelse.

Björnstigen 1982
Kategori »vilda djur».

Fribergavägen 1974
Ändrat från *Fribergsvägen* till *Fribergavägen* 1994.

Järvstigen 1982
Lostigen 1982
Vargstigen 1982
Kategori »vilda djur».

GUNSTA

Det lilla villasamhället Gunsta har växt fram kring den på 1870- eller 1880-talet tillkomna Gunsta hållplats utefter järnvägen mellan Uppsala och Länna invid gården Gunsta. Förleden i gårdens namn (gu*n*zsta 1375 24/6 Uppsala RAp, SRP 1162) innehåller möjligen mansnamnet *Gunne* eller kvinnonamnet *Gunna* (Mattisson 1990). För efterleden se områdesnamnet *Skölsta*, kap. IV:2a.

Vid sammanläggningen med Uppsala 1967 av Vaksala kommun (dit Funbo kommun förts 1952) kunde alla då existerande vägnamn utom *Gunstavägen* behållas (detta ändrades till *Gunsta villaväg*). Av de övriga namnen tillhör sex kategorin »vagnmakeri» (utgående från *Vagnmakarvägen*); *Framtidsvägen* är givet efter en IOGT-lokal.[95]

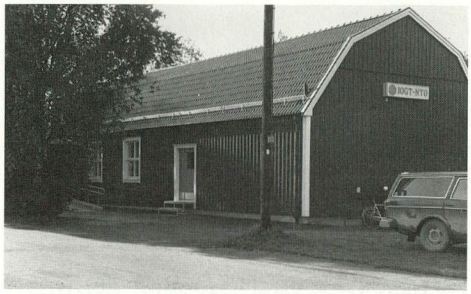

Nykterhetslogen Framtidens lokal vid Framtidsvägen. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

Ekervägen 1968

Kategori »vagnmakeri». Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Framtidsvägen 1968

Vid vägen ligger IOGT-logen Framtidens lokal. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Gunsta villaväg 1968

Vid sammanläggningen med Uppsala 1967 ändrades det ursprungliga namnet *Gunstavägen* på grund av förväxlingsrisk med *Gunstagatan* i stadsdelen Fålhagen (kap. III:7a). Vägen är huvudväg genom villasamhället.

Krympvägen 1968

Kategori »vagnmakeri». Vägen utgör en förbindelse mellan den f. d. vagnmakarverkstaden vid Vagnmakarvägen och en smedja, dit vagnmakaren gick för att »krympa» de järnringar som skulle fästas kring trähjulen. Detta tillgick på så sätt, att järnringen glödgades och lades kring hjullöten. När ringen kallnade, krympte den och satt därefter hårt fast kring hjulet (jfr *Lötvägen*). Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Lötvägen 1968

Kategori »vagnmakeri». En (hjul)löt är de yttre böjda trä- eller metalldelar av vilka en hjulring är sammansatt. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Navvägen 1968

Kategori »vagnmakeri». Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Skråttvägen 1968

Kategori »vagnmakeri». Ekrarnas lutning ut från navet mot löten på ett vagnshjul skall enligt uppgift ha räknats i »skrått». Ordets form är oklar – jfr *på skrådden* 'på snedden' och *skrådda* 'gå på snedden; ge något sned form, klippa något på snedden' (SAOB S 5119). Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Vagnmakarvägen 1968

Kategori »vagnmakeri». I fastigheten Tomtebo vid vägen hade vagnmakaren Carl Arvid Pettersson (1884–1975) från 1906/08 till mitten av 1920-talet en nu riven vagnmakarverkstad. Framför allt tillverkades vagnshjul. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

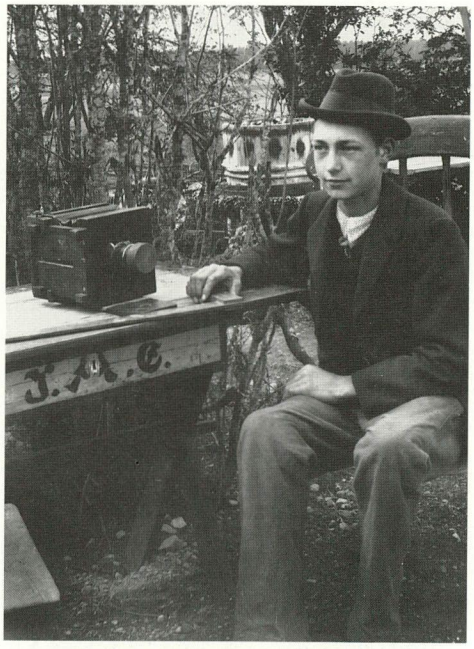

Vagnmakaren Carl Arvid Pettersson (1884–1975), som hade sin verkstad vid Vagnmakarvägen, var i sin ungdom amatörfotograf. Han ses här på ett självporträtt troligen omkring 1910, Upplandsmuseets arkiv.

GÅVSTA

Bebyggelsen ligger invid byn Gåvsta (in Gaghastum 1329 8/1 u.o. RAp, SD 4 s. 86). Bynamnets förled är svårtolkad. Stig Björklund (1982 s. 9 f.) har föreslagit att den kunde innehålla ett antaget äldre nordiskt ord *gag* 'utbuktande, utskjutande i viss riktning' med syftning på den gamla bybebyggelsens läge på en höjd, som skjutit ut som ett näs i en forntida sjövik (jfr Elmevik 1965 s. 99). För efterleden se områdesnamnet *Skölsta*, kap. IV:2a.

Av Gåvstas sju vägnamn tillhör tre kategorin »högtider», medan de övriga har lokal anknytning.

Bäfves väg

I protokoll från Uppsala kommuns namnberedning 20 november 1974 uppges det redan då i bruk varande vägnamnet innehålla soldatnamnet *Bäfve* (efter uppgift från lokal meddelare i Gåvsta villaägarförening). I Karby rote har bott soldater med namnet *Bäfve*, den siste var Karl Johan Bäfve, som var i tjänst fram till 1902 (Karlsson 1992 s. 185). Emellertid syftar vägens namn på att den leder fram till bondgården Lill-Gåvsta, som brukats av familjen Bäfve sedan 1930.

Gåvstavägen

Huvudvägen från Rasbo kyrka till Gåvsta.

Hammarvägen

Vägen har sitt namn efter ett närliggande terrängområde, kallat *Hammaren* (till *hammar* 'stenbacke'). Jfr områdesnamnet *Hammarby* nedan och *Hammarparken*, kap. IV:2a, stadsdelen Eriksberg. I protokoll från Uppsala kommuns namnberedning 20 november 1974 uppges det redan då i bruk varande namnet oriktigt innehålla ett soldatnamn *Hammar* (efter uppgift från lokal meddelare i Gåvsta villaägarförening). *Hammar* var soldatnamn i Hammarby rote, vars soldattorp, kallat *Hammarby soldattorp* eller *Hammarlund*, fortfarande finns kvar i byn Hammarby. Dess siste soldat, Johan Alfred Hammar, var i tjänst fram till 1897 (Karlsson 1992 s. 234).

Midsommarvägen 1977
Pingstvägen 1977
Påskvägen 1977

Kategori »högtider».

Strömvägen

Vägen har sitt namn efter torpet Strömmen, som ligger c:a 500 meter väster om vägen. I protokoll från Uppsala kommuns namnberedning 20 november 1974 uppges det redan då i bruk varande namnet oriktigt innehålla ett soldatnamn *Ström* (efter uppgift från lokal meddelare i Gåvsta villaägarförening). Något sådant soldatnamn synes dock inte ha varit i bruk i Rasbo socken. Nära torpet Strömmen har funnits två soldattorp, där soldaterna burit namnet *Bok* (Karlsson 1992 s. 270 f.). Jfr *Bäfves väg* och *Hammarvägen*.

HAMMARBY

Bebyggelsen har sitt namn efter den intilliggande byn Hammarby (in hamarby 1316 13/9 Uppsala RAp, SD 3 s. 267), vars namn innehåller ordet *hammar* 'stenbacke' och *by* 'gård; by'.

De tre vägnamnen inom området tillhör kategorin »sågverk» efter ett där

befintligt, nu nedlagt, mindre sågverk. De var i bruk före sammanläggningen av Olands kommun (dit Rasbo kommun förts 1967) med Uppsala kommun 1974 och har ej officiellt fastställts utan betraktas som provisoriska.

Apterarvägen
Kategori »sågverk». En apterare utmärker de ställen där en fälld trädstam skall kapas.

Klamparvägen
Kategori »sågverk». En klampare är en arbetsförman vid en brädgård med ansvar för sortering av virket.

Stämplarvägen
Kategori »sågverk». Genom stämpling med en särskild s. k. stämpelyxa utmärker en stämplare de träd som skall avverkas.

JÄRLÅSA

Samhället, som växt fram kring den år 1918 tillkomna järnvägsstationen, har lånat sitt namn från Järlåsa socken, vars kyrka ligger c:a 2,5 km norr om samhället. Socknens namn (in p*a*rochia ... jarlasum 1291 u.d. Visby RAp, SD 2 s. 104) kan innehålla det fornsvenska mansnamnet *Jarle* (*Jærle*) (Jöran Sahlgren i SBU 4 s. 42). Vägen förbi kyrkan och Kyrkbyn, som möjligen ursprungligen burit namnet *Järlåsa*, följer en rullstensås.

Vägnamnen i Järlåsa har alla lokal anknytning.[96]

Bredsjövägen 1974
Vägen leder mot Bredsjö säteri.

Fribergavägen, se området Friberga.

Gripensvärdsvägen 1974
Kapten Otto Gripensvärd (1847–1933), som ägde Bredsjö säteri 1877–1913 och mycket engagerade sig i Järlåsa kommuns liv, skall ha skänkt större delen av området kring vägen till kommunen. Han var målare och grafiker och tog avsked från sin officerstjänst vid Upplands regemente för att helt ägna sig åt konsten. Som konstnär framställde han huvudsakligen landskapsmotiv och nådde som grafiker en obestridlig skicklighet.

Lekplatsvägen 1974
Vägen leder fram till en lekplats.

Lilla Sjöstavägen 1974
Mindre avtagsväg från *Sjöstavägen.*

Mejerivägen 1974
Vägen ligger strax väster om det nu nedlagda mejeriet i Järlåsa.

Ribbingebäcksvägen 1974
Vägen leder till gården Ribbingebäck i Skogs-Tibble socken (jfr områdesnamnet *Ribbingebäck*).

Rubens väg 1979
Vägen har sitt namn efter Ruben Moberg (död 1973), maskinist på Järlåsa mejeri och en känd och respekterad politiker i gamla Järlåsa kommun. Han var dessutom ägare till den fastighet från vilken de nuvarande fastigheterna vid vägen har avstyckats.

Salavägen, se tätorten Brunna.

Sjöstavägen 1974
Vägen leder i riktning mot torpet Sjösta i Ålands socken.

Järlåsas nedlagda mejeri. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

Trädgårdsmästaren Harald Sundin (1908–86) i unga dagar. Foto i privat ägo.

Skånska vägen 1974

Husen längs vägen byggdes på 1960-talet av det skånska byggnadsföretaget Skanska (då Skånska Cement AB).

Slässbovägen 1974

Vägens namn är givet efter den intilliggande gården Lilla Slässbo.

Sundins väg 1991

Där vägen ligger fanns 1942–75 en handelsträdgård, som drevs av Harald (1908–86) och Linnéa Sundin.

Östforavägen 1974

Vägen leder mot säteriet Östfora.

KNIVSTA

Sockennamnet *Knivsta* (eccl*e*sie knifsta 1288 7/3 Karlsberg RAp, SD 2 s. 44) anses kunna innehålla ett mycket svagt belagt mansbinamn *Kniv* eller syfta på något »knivliknande» i terrängen (Jöran Sahlgren i SBSt 3 s. 86). För efterleden se områdesnamnet *Skölsta*, kap. IV:2a.

För bakgrunden till väg- och kvartersnamnen i Knivsta hänvisas generellt till uppsatsen Väg- och kvartersnamnen i Knivsta av Per Thunström (1990), varifrån huvuddelen av nedanstående uppgifter hämtats. Officiella vägnamn i Knivsta samhälle hade kommit till stånd senast 1963, då Knivsta kommun

1. Aprikosen
2. Fågelbäret
3. Mirabellen
4. Sviskonet
5. Dadeln
6. Citronen
7. Nektarinen
8. Persikan
9. Bigarrån
10. Körsbäret
11. Klarbäret
12. Clementinen
13. Fikonet
14. Mandarinen
15. Apelsinen
16. Druvan
17. Russinet
18. Korinten
19. Krikonet
20. Päronet
21. Plommonet
22. Mejerigården
23. Kommunistergården
24. Lyckåsen
25. Ängslyckan
26. Kapellet
27. Ängbygården
28. Bandybollen
29. Bandyklubban
30. Fotbollen
31. Rökeriet
32. Brädan
33. Hagen
34. Kolugnen
35. Sandvreten
36. Höjden
37. Dalen
38. Skogsbrynet
39. Gredelby Festplats
40. Byvreten
41. Vikingagården
42. Hasselbacken
43. Timotejen
44. Kaveldunet
45. Ängskaveln
46. Vårtåteln
47. Ängståteln
48. Älggräset
49. Tuvstarren
50. Bjuggen
51. Elddonet
52. Pärtblosset
53. Rågången
54. Fot
55. Runstaven
56. Sågen
57. Fålen
58. Tomtenissen
59. Runristaren
60. Segerdal
61. Stalledrängen
62. Staffan
63. Tomteluvan
64. Lugnet
65. Björknäs
66. Nysäter
67. Apoteket
68. Jägra
69. Viljan
70. Enbäret
71. Rönnbäret
72. Grankotten
73. Ekollonet
74. Hasselnöten
75. Thunmansskolan
76. Värdshuset
77. Vinterlovet
78. Sommarlovet
79. Knivstahemmet
80. Tallkotten
81. Nyponet
82. Pärtan
83. Töret
84. Tjärstickan
85. Trollrunan
86. Snäppan
87. Ådan
88. Sävsångaren
89. Måsen
90. Alkotten
91. Jullovet
92. Smålommen
93. Storlommen
94. Tärnan
95. Tofsvipan
96. Storspoven

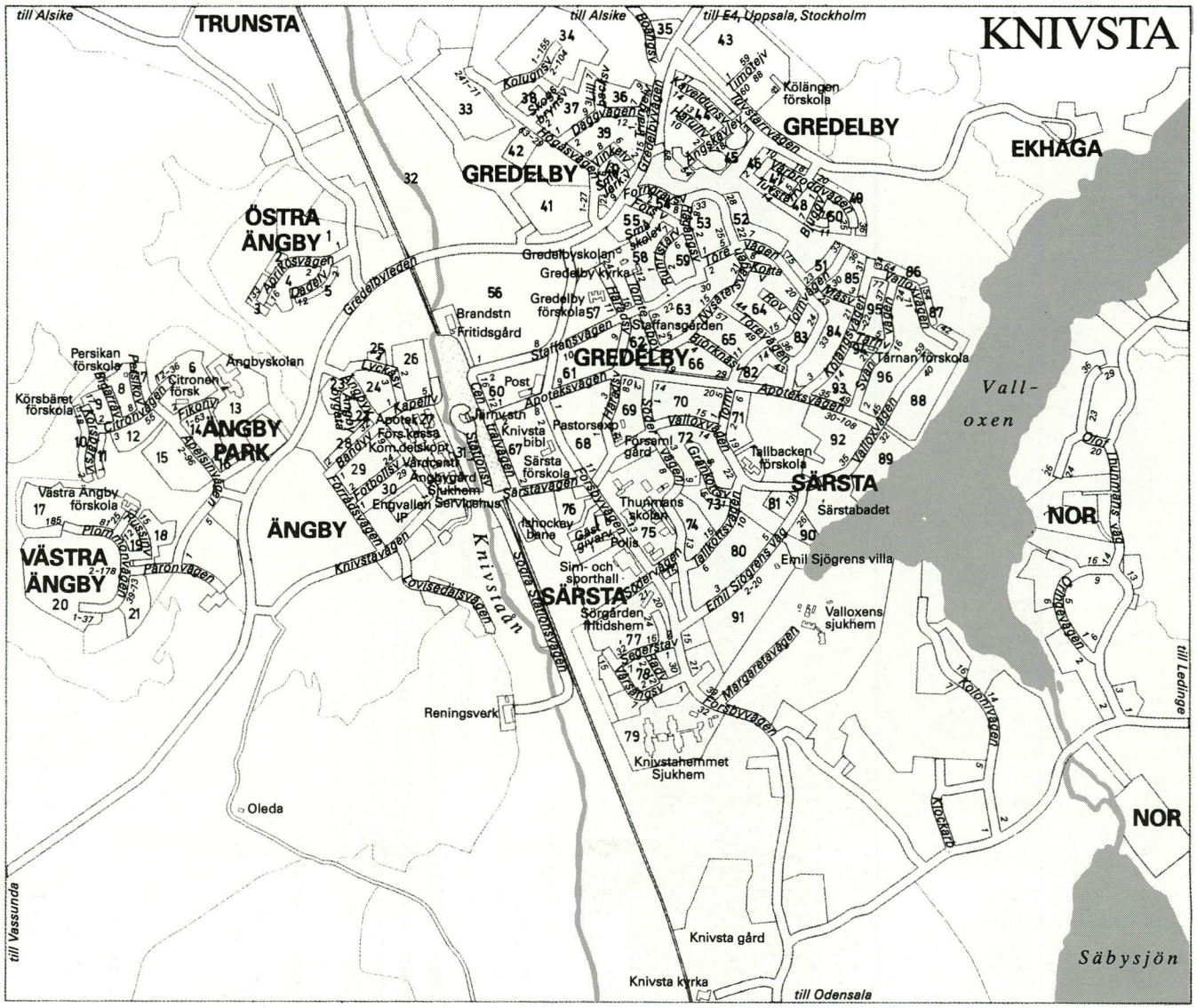
KNIVSTA
TRUNSTA
GREDELBY
EKHAGA
ÖSTRA ÄNGBY
ÄNGBY PARK
ÄNGBY
VÄSTRA ÄNGBY
SÄRSTA
NOR
Vall-oxen
Säbysjön
till Alsike
till E4, Uppsala, Stockholm
till Vassunda
till Ledinge
till Odensala
Gredelbyvägen
Knivstavägen
Knivstaån
Oleda
Reningsverk
Knivsta gård
Knivsta kyrka
Knivsta bibl
Gredelbyskolan
Gredelby kyrka
Gredelby förskola
Brandstn
Fritidsgård
Ängbyskolan
Persikan förskola
Körsbäret förskola
Citronen försk
Västra Ängby förskola
Post
Apotek
Kom.beskött
Vårdcentr
Ängbygård
Sjukhem
Ängvallen Servicehus
IP
Pastorsexp
Församl gård
Särsta förskola
Ishockey bana
Gästgivaregården
Polis
Sim- och sporthall
Sörgården fritidshem
Knivstahemmet Sjukhem
Thunmans skolan
Tallbacken förskola
Särstabadet
Emil Sjögrens villa
Valloxens sjukhem
Tärnan förskola
Kölängen förskola
Staffansgården
Hagen
Brädan
Bjuggen
Fot
Runstaven
Sågen
Fålen
Tomtenissen
Runristaren
Segerdal
Elddonet
Pärtblosset
Rågången
Timotejen
Kaveldunet
Ängskaveln
Vårtåteln
Ängståteln
Älggräset
Tuvstarren
Bjuggen
Dadelv.
Aprikosvägen
Citronv.
Fikonv.
Apelsinv.
Plommonv.
Päronvägen
Lyckåsv.
Kapellv.
Bandyv.
Fotbollsv.
Rökerivägen
Apotekarv.
Staffansvägen
Torsvägen
Apoteksvägen
Valloxvägen
Tallbackav.
Emil Sjögrens väg
Margaretavägen
Torsbyvägen
Kolonivägen
Stockgård
Tallkotsv.
Sörgårdsv.
Sagerstav.
Varvsv.
Knivstavägen
Sörsta Stationsv.
Gredelbyvägen
Dagsvägen
Kvarnstavägen
Timotejv.
Tolvstarrvägen
Bjuggenv.
Tuvstav.
Kaveldunsv.
Ängskavelv.
Vårtåtelv.
Ängståtelv.
Älggräsv.
Tuvstarrv.
Tomtenissev.
Runristarev.
Segerdalsv.
Hagenv.
Brädanv.
Fotbollsv.
Rökerivägen
Ängbygårdsv.
Ängvallsv.
Lyckåsv.
Kapellv.
Bandyv.

Gamla apoteket på Apoteksvägen 2. Foto troligen från 1920-talet, Knivsta hembygdsgilles arkiv.

anslog medel för gatunamnsskyltar. De äldst kända namnen, *Sjövägen* (nu *Valloxvägen*) och *Staffansvägen*, har dock tillkommit senast 1952. Vid sammanläggningen av Knivsta kommun med Uppsala 1971 ändrades flera vägnamn på grund av att de överensstämde med eller alltför mycket liknade redan existerande namn i kommunen. Merparten av vägnamnen har lokal anknytning; två större namnkategorier finns emellertid, nämligen »frukter» i Ängby och »kärr- och ängsväxter» i östra delen av Gredelby.

Apelsinvägen
Kategori »frukter».

Apoteksvägen 1972
I fastigheten på Apoteksvägen 2 inrymdes 1921–1982 ett apotek. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Aprikosvägen 1980
Kategori »frukter».

Bandyvägen
Invid idrottsplatsen Engvallen. Jfr *Fotbollsvägen.*

Bergkullsvägen 1990
Vid vägen ligger fastigheten Bergkullen, vars ursprungliga byggnad uppfördes 1914 och revs 1955. Vägen har tidigare kallats *Genvägen.*

Bigarråvägen
Kategori »frukter».

Bjuggvägen 1973
(Kategori »kärr- och ängsväxter».) *Bjugg* är ett gammalt svenskt ord för sädeslaget korn.

Björknäsvägen 1972
Namnet, som var i bruk före sammanlägg-

ningen med Uppsala 1971, åsyftar lägenheten Björknäs på Björknäsvägen 7, uppförd senast 1920. Dess namn är sannolikt givet efter de många björkar som planterades på tomten, när huset byggdes.

Boängsvägen, se tätorten Alsike.

Centralvägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, åsyftar vägens centrala läge vid Knivsta järnvägsstation. Enligt Per Thunström (1990 s. 11) har vägen tidigare kallats *Järnvägsvägen.*

Citronvägen
Dadelvägen 1980

Kategori »frukter».

Daggvägen 1972

Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Dalvägen,* troligen därför att vägens västra delar ligger lägre än de intilliggande Lillbacksvägen (tidigare *Backvägen*) och Triangelvägen (tidigare *Högvägen*). Det nuvarande namnet är väl givet i anslutning till det tidigare.

Emil Sjögrens väg

Tonsättaren och organisten Emil Sjögren (1853–1918), från 1891 organist i Johannes kyrka i Stockholm, bodde från 1910 till sin död i Villa Ovansjö (»Emil Sjögrens villa»), som ligger vid vägen och vars tomt sträcker sig ned till sjön Valloxen.

Fikonvägen

Kategori »frukter».

Forngravsvägen 1972

Vägen, som före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette *Fornvägen,* ligger invid ett järnåldersgravfält.

Forsbyvägen 1972

Vägen, som leder mellan Knivsta samhälle och Knivsta kyrka, hette *Kyrkvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971. Forsby är en gård som ligger vid vägens fortsättning söder om kyrkan.

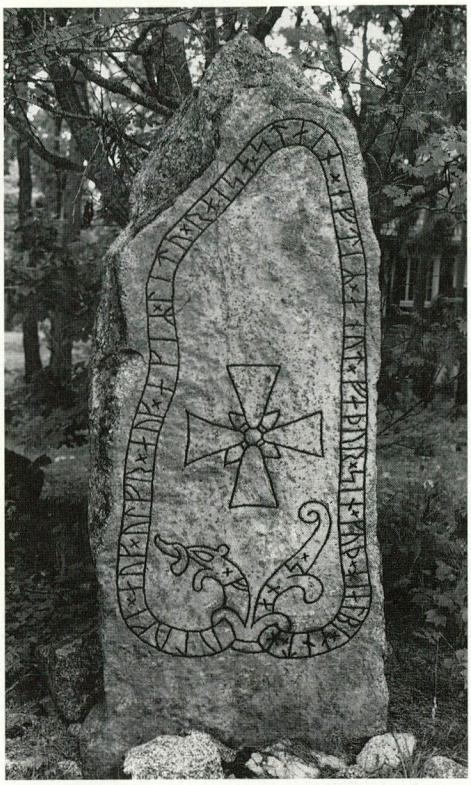

I centrala Knivsta, mellan Apoteksvägen och Häradsvägen, finns denna runsten (U 471), troligen ristad av den kände runristaren Fot. Dess text lyder på modern svenska: »Fulluge och Ulv och Åger (?) lät resa stenen efter Anund, sin fader. Gud hjälpe hans ande.» Fots väg ligger dock ett stycke härifrån invid Runristarvägen och Forngravsvägen, nära ett järnåldersgravfält. Foto ATA.

Fotbollsvägen

Invid idrottsplatsen Engvallen. Jfr *Bandyvägen.*

Fots väg 1977

Invid *Forngravsvägen* och *Runristarvägen.* Fot är en känd runristare, som var verksam i mitten av 1000-talet. I centrala Knivsta, mellan Apoteksvägen och Häradsvägen, finns

en runsten (U 471), som anses vara ristad av Fot eller möjligen en ristare som stått honom nära (Axelsson 1993 s. 34).

Förrådsvägen 1972

Längs vägen ligger ett förråd tillhörigt Vägverket. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Parkvägen* efter den närliggande Ängby park (Folkets park), som tillkom c:a 1960.

Grankottsvägen 1972

Grannvägarna Grankottsvägen och Tallkottsvägen (före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Granvägen* och *Tallvägen*) ligger invid bostadsområdena Granbacken och Tallbacken, tillkomna samtidigt med vägarna.

Gredelbyvägen 1972

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, har sitt namn efter den närliggande byn Gredelby.

Gästgivarvägen 1972

Namnet åsyftar den intilliggande gården Särsta, där gästgiveri bedrevs 1879–1912. Nu inryms där ett värdshus. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Gärdesvägen*, enligt Per Thunström (1990 s. 12) efter bostadsrättsföreningen Gärdet, Gästgivarvägen 1 A–E (vars bebyggelse ligger på ett f. d. gärde).

Harullsvägen 1973

Kategori »kärr- och ängsväxter». *Harull* är en annan beteckning för tuvull (*Eriophorum vaginatum*). Namnets form ändrades från *Harullvägen* till *Harullsvägen* 1994.

Häradsvägen 1972

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, var tidigare en allmän s. k. *häradsväg*, en benämning som härrör från den tid då häradsrätten rådde över underhållet av vissa allmänna vägar inom ett härad. Den var länge den enda allmänna vägen genom samhället mot Östuna.

Högåsvägen 1972

Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Åsvägen*. Detta namn, liksom det äldre namnet *Brinkvägen* på avtagsvägen Skogsbrynsvägen, är sannolikt givet efter en familj Åsbrink, tidigare ägare till Gredelby gård, dit vägen leder.

Kapellvägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, åsyftar det gamla baptistkapellet på Kapellvägen 3, uppfört 1925–26.

Kaveldunsvägen 1973

Kategori »kärr- och ängsväxter».

Knivstavägen

Före tillkomsten av den nuvarande motorvägen mellan Uppsala och Stockholm var Knivstavägen huvudväg för trafik till Knivsta samhälle. Den sägs vara byggd som nödhjälpsarbete c:a 1917–18.

Kolugnsvägen 1988

Invid vägen fanns under andra världskriget en speciell ugn för framställning av kol för gengasdrivna fordon, uppförd av Lundqvist & Huddén Tegel och Trävaru AB.

Korta vägen 1972

Vägen, som före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette *Lillvägen*, är endast c:a 60 m lång.

Kärrmarksvägen 1972

Vägen, som före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette *Kärrvägen*, har sannolikt namngivits efter ett f. d. kärr ett stycke öster om vägen, dit vägen enligt tidigare stadsplaner skulle leda.

Kölängsparken 1973, se *Kölängsvägen*.

Kölängsvägen

Enligt tidigare stadsplaner skulle vägen leda fram till bostadsområden på gården Kölängens mark.

Körsbärsvägen

Kategori »frukter».

Lillbacksvägen 1972

För namnet på den endast c:a 80 m långa vägen, före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Backvägen*, se *Daggvägen*.

Lovisedalsvägen 1972

Vid vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, ligger fastigheten Lovisedal, uppförd 1923 av klockaren och skolläraren A. Ekquist, vars fru hette Lovisa.

Lyckåsvägen 1972

Vid vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, ligger fastigheten Lyckåsen, uppförd 1940.

Lövgårdsvägen 1990

Namnet är givet efter den intilliggande gården Lövgård, avstyckad från Knivsta gård c:a 1915–16 för egnahemsbolaget Upplandshem.

Margaretavägen

Vägen leder fram till Valloxens sjukhem, tidigare Margarethahemmet, nedlagt 1969. Det invigdes 1915 av föreningen Margarethahemmet som hem för fallandesjuka (d.v.s. epileptiska) och sinnesslöa barn. Föreningen, som på initiativ av prins Carl bildats 1890 för vård av fallandesjuka barn, antog sitt namn 1901 efter prins Carls dotter prinsessan Margaretha, som lade grundstenen till den nya byggnaden i Knivsta och blev hemmets beskyddarinna (Ahlin 1947 s. 59 ff.). Vägnamnet är inte officiellt stadfäst av Uppsala kommun, men är allmänt använt.

Måsvägen 1972

Kategori »sjöfåglar». Invid *Tärnvägen* och *Svanvägen* ej långt från sjön Valloxen. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Tjädervägen* (jfr den intilliggande *Tornvägen*, som tidigare hette *Orrvägen* och *Ringvägen*).

Nysätersvägen 1972

Namnet åsyftar fastigheten Nysäter, uppförd 1914 på Nysätersvägen 6. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Gläntvägen* efter Villa Gläntan, uppförd 1921 på Nysätersvägen 21.

Persikovägen
Plommonvägen
Päronvägen

Kategori »frukter».

Radvägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, åsyftar vägens radhusbebyggelse.

Rovägen 1972

Det nuvarande namnet är givet i anslutning till vägens namn före sammanläggningen med Uppsala 1971, *Lugnvägen*. Detta åsyftar den intilliggande fastigheten Lugnet vid Korta vägen 4, uppförd 1906.

Runristarvägen 1972

Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Runstensvägen*. Den ligger invid *Forngravsvägen* och *Fots väg* (jfr dessa namn).

Russinvägen

Kategori »frukter».

Rågångsvägen 1972

Vägen, vars namn före sammanläggningen med Uppsala 1971 var *Gränsvägen*, ligger invid den gamla ägogränsen mellan Gredelby och Särsta.

Segerstavägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, åsyftar sannolikt fastigheten Segerstatomten, som legat norr om vägen (se ek 11I 4c, 1952). *Segersta* är en ibland under 1800-talet använd förvanskad form av gårdnamnet *Särsta*.

Skogsbrynsvägen 1972

Före sammanläggningen med Uppsala 1971

hette vägen *Brinkvägen* (för detta namn se *Högåsvägen*). Vägens norra sida gränsar mot ett skogsområde.

Sme-Jerkers väg 1988

Johan Sigfrid Eriksson (1890–1974), kallad *Sme-Jerker*, flyttade till Knivsta 1923 och bodde flera år på Högåsvägen 6 nära hörnet av Sme-Jerkers väg. Han arbetade som smed vid Modins järnaffär och ansågs skicklig. Han har bl. a. gjort smidesarbetena till Villa Jägra i centrala Knivsta.

Småskolevägen 1972

Vägens namn, före sammanläggningen med Uppsala 1971 *Skolvägen*, åsyftar den intilliggande Gredelby skola, vars byggnader uppfördes 1910 och 1920.

Staffansvägen 1972

1952 SBSt 3 s. 380.

På Staffansvägen 20 ligger Staffansgården, som uppfördes som samlingslokal av Knivsta kyrkliga syförening 1925; S:t Staffan är Knivsta kyrkas skyddshelgon.

Stationsvägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, åsyftar vägens läge vid Knivsta järnvägsstation.

Svanvägen 1972

Kategori »sjöfåglar». Invid *Måsvägen* och *Tärnvägen* ej långt från sjön Valloxen. Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Särstaparken 1977, se *Särstavägen.*

Särstavägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, åsyftar den intilliggande gamla gården Särsta. Jfr *Segerstavägen.*

Södervägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, är sannolikt givet efter pensionärsbostäderna Södergården, som uppfördes på Södervägen 11 i slutet av 1950-talet.

Södra Stationsvägen 1986

Stationsvägens förlängning söder om Stationsvägen.

Tallkottsvägen 1972, se *Grankottsvägen.*

Timotejvägen 1973

Kategori »kärr- och ängsväxter».

Tomtebovägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, åsyftar fastigheten Tomtebo, uppförd omkring 1910 på Tomtebovägen 3.

Tornvägen 1972

Namnet är givet efter det intilliggande vattentornet. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Ringvägen* och *Orrvägen* (jfr den intilliggande *Måsvägen*, tidigare *Tjädervägen*).

Triangelvägen 1972

Vägen bildar, med Gredelbyvägen som bas, en triangel. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Högvägen*, varom se *Daggvägen.*

Trunstavägen 1990

Efter gården Trunsta.

Tuvstarrsvägen 1973

Kategori »kärr- och ängsväxter».

Tärnvägen 1972

Kategori »sjöfåglar». Invid *Måsvägen* och *Svanvägen* ej långt från sjön Valloxen. Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Törevägen 1972

Töre (törved) är den starkt kådhaltiga innerveden i gamla tallstubbar. Namnet är givet i anslutning till ett äldre namn *Furuvä-*

gen, som vägen bar före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Valloxvägen 1972

Vägen, som hette *Sjövägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971, leder mot sjön Valloxen. Att det äldre namnet synes ha varit i bruk redan 1952 framgår av namnet *Villa Sjövägen* (SBSt 3 s. 394) för en fastighet vid vägen (Valloxvägen 19; Särsta 1:121, ek 111 4c 1952).

Vinkelvägen 1972

Vägen böjer sig i mitten av sin sträckning i en nittiogradig vinkel. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Åkervägen* efter åkermark invid vägen.

Vårbroddsvägen 1973

Kategori »kärr- och ängsväxter». Vårbrodd är ett väldoftande fodergräs. Eftersom vägen gränsar till Bjuggvägen (*bjugg* är en äldre benämning på sädeslaget korn) ingår i namnet möjligen i stället ordet *vårbrodd* 'nyuppkommen sädesbrodd om våren'. 1994 ändrades namnets form från *Vårbroddvägen* till *Vårbroddsvägen*.

Vårsångsvägen 1973

Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Industrivägen* efter ett intilliggande mindre industriområde. I samband med sammanläggningen avsågs namnet 1972 ändras till *Vårdhemsvägen* efter det närliggande sjukhemmet, men detta av kommunens namnberedning föreslagna namn undantogs från beslut. Det ett år därefter fastställda namnet *Vårsångsvägen* synes vara en förskönande ombildning.

Ängby bygata 1989

Gatan går mitt genom den gamla byn Ängby.

Ängbyvägen 1972

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, leder till den gamla byn Ängby.

Ängskavlevägen 1973

Kategori »kärr- och ängsväxter».

KNUTBY

Sockennamnet *Knutby* (de knutabu 1287 21/2 Lund RAp, SD 2 s. 22) har troligen ursprungligen avsett den nuvarande prästgården. Det anses innehålla ett ord *knut(e)* 'bergknalle, kulle' med syftning på en eller flera höjder på prästgårdens ägor; både kyrkan och prästgården har höjdläge (Jöran Sahlgren i SBSt 1 s. 82, Calissendorff 1986 s. 36). Efterleden är *by* 'gård; by'.

Merparten av vägnamnen i Knutby har lokal anknytning; tre namn (*Björkvägen, Knutby videväg* o. *Rönnvägen*) hör till kategori »träd».[97]

Björkvägen (1969)

Kategori »träd».

Bladåkersvägen 1971

Vägen leder till Bladåkers socken.

Boställsvägen

Namnet är givet efter belägenheten invid Knutby prästgård (kyrkoherdebostället).

Ellstavägen 1971

Vägen leder till byn Ellsta.

Grönbetesvägen 1987

Vägen ligger invid *Kalvhagsvägen*.

Kyrkbacksvägen och Knutby kyrkas klockstapel. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

Kalvhagsvägen

Här fanns förr Knutby prästgårds kalvhage.

Rönnvägen (1969)

Kategori »träd».

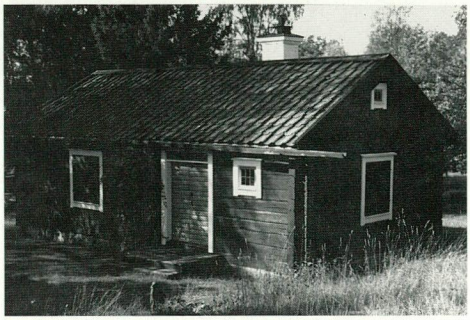

Torpet Lustigkullen vid Lustigkullsvägen. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

Knutby videväg 1991

Kategori »träd». Hette 1969–91 *Videvägen.*

Knutbyvägen 1971

Kyrkbacksvägen 1971

Väg på den backe där Knutby kyrka och dess klockstapel är belägna.

Lustigkullsvägen 1971

Vid vägen ligger torpet Lustigkullen, även kallat *Jansberg.* Namnets form ändrades från *Lustigkullvägen* till *Lustigkullsvägen* 1994.

Den konstgjorda vägbanken (ören) vid den gamla Örnsbron nära Örnsvägen. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

Vändtegsvägen

Vägen ligger invid en f. d. åker. En vändteg är den yttersta tegen av en åker, använd som vändplats vid plöjning.

Ägovägen

Vägen ligger invid en f. d. åker på prästgårdens ägor.

Örnsvägen 1971

Strax söder om vägen rinner en liten bäck under stora landsvägen från Uppsala. Över denna bäck fanns förr en liten bro kallad *Örnsbron* (numera rinner bäcken genom en trumma under vägen). Ursprungligen torde emellertid med *Örnsbron* ha avsetts en intilliggande bro på en äldre väg strax öster om den nuvarande landsvägen. Denna äldre väg, som här sannolikt har kallats *Örn*, löper över lågt liggande åkermarker och utgörs av allt att döma av en konstgjord vägbank. I uppländska ortnamn betecknar ordet *ör* ofta sådana konstgjorda vägbankar av grus (jfr Öberg 1974 s. 31 ff.).

KUGGEBRO

Området har sitt namn efter den över Sävjaån ledande bron Kuggebro. Bron låg förr strax öster om den nuvarande. Dess namn anses vara givet efter en nu försvunnen bebyggelse med namnet *Kogganäs* (senare *Koggaboda*), troligen en föregångare till nuvarande Lilla Djurgården (DMS 1:2 s. 151 f., Sahlgren 1965 s. 43). I namnet synes ingå ordet *kogg*, som avser ett slags medeltida fartyg, ett enmastat råsegelfartyg, mest känt som Hansans fartygstyp. Sävjaåns och Fyrisåns dalgångar utgjorde ännu under tidig medeltid breda farleder in mot Uppsala.

Kuggebro 1988

LEJSTA

Förleden i bynamnet *Lejsta* (jn leestum 1291 u.d. Visby RAp, SD 2 s. 103) är dunkel. För efterleden *-sta* se områdesnamnet *Skölsta*, kap. IV:2a.

Lejstavägen 1977

LÄBY

Det gamla bynamnet *Läby* (i ladaby 1439 19/2 Risby RAp, SMR 885) har av D. O. Zetterholm (1940 s. 27 ff.) tolkats som innehållande ordet *lada* 'kornlada' i en utvidgad betydelse 'utgård; ladugård'; byn skulle ursprungligen ha varit en utgård till godset Sätuna i söder. Jöran Sahlgren (1910–12 s. 101 ff.) har för förleden i sockennamnet *Läby* väster om Uppsala (vilket under medeltiden har liknande skrivningar) ansatt en betydelse 'vägbank, bro', utgående från det fsv. verbet *ladha* 'lägga i hög'. Reala förutsättningar för en motsvarande tolkning av det här aktuella bynamnet finns dock inte.

Bysvängen 1976

Vägen går i en sväng genom den gamla bebyggelsen i Läby by.

Gävlevägen, se tätorten Björklinge.

Vendelvägen 1976

Vägen leder mot Vendel.

Älgstråket 1976

LÄNNA

Samhällets namn är givet efter Länna gård (af lænnum 1364 10/11 u.o. UUBp, SD 8 s. 593). Dess namn anses innehålla ett ord **lænn* 'landningsställe', en *n*-avledning till fsv. *lænda* 'landa' (von Friesen 1919 s. 4); gården ligger invid den å som förbinder de två delarna av den långa Långsjön. Gatunamnen i Länna har alla lokal bakgrund.[98]

Almungevägen 1973

Leder till Almunge kyrka.

Bibacken 1983

Sydväst om vägen bedrevs biskötsel från 1930-talet fram till 1950-talet.

Bibacksvägen 1984

Nära *Bibacken.*

Eksundavägen 1983

Vägen leder till fotbollsplanen *Eksunda,*[99] som anlades c:a 1940. Där växer ek.

Kalle Blanks väg 1983

Sågverksarbetaren Karl Karlsson (död på 1970-talet), kallad *Kalle Blank,* bodde i fastigheten Krogen invid vägen, nära korsningen av Almungevägen. Han sysslade med försäljning och reparation av cyklar i »Krogstallet» tvärs över vägen.

Krokvägen 1974

Vägen går i en krok.

Lärkträdsvägen 1973

Vägen ligger i villaområdet Lärkstaden, som började bebyggas i slutet av 1930-talet. Dess namn åsyftar förekomst av lärkträd och är troligen givet i anslutning till namnet *Lärkstaden* i Stockholm. Det åsyftar ett finare bostadsområde i f. d. kv. Lärkan i Engelbrekts

Länna herrgård 1941. Foto Upplandsmuseets arkiv.

Nära Stolpbacksvägen ligger Stolpbacken, som fått sitt namn efter denna milstolpe. Foto Björn Heinrici 1994, OAU.

församling, planerat 1909 och därvid delat i kvarteren Piplärkan, Sånglärkan, Tofslärkan och Trädlärkan.

Malm-Jerkers väg 1983

Malm-Jerker (död på 1930-talet), som hette *Eriksson* i efternamn (*Jerker* är en uppländsk dialektal form för *Erik*), var en legendarisk stabbläggare vid bruket, d.v.s. en person som arbetade med att lägga upp bräder i s. k. stabbar (staplar). Han bodde vid vägen, vars bebyggelse, som tillhör den gamla bruksbebyggelsen i Länna, kallas *Malmen*.

Stolpbacksvägen 1973

En intilliggande backe på Almungevägen (vid korsningen av vägen mot byn Marma) kallas *Stolpbacken* efter en milstolpe som är rest där.

LÖVSTALÖT

Namnet *Lövstalöt*, tidigare även *Löten*, har ursprungligen avsett de båda skogsbackar där samhällets äldsta bebyggelse ligger. Dessa tillhörde byn Lövsta strax norr därom. Ordet *löt*, som är besläktat med verbet *luta*, betydde äldst 'sluttning', senare 'betesmark'.

Före sammanläggningen med Uppsala 1971 av Bälinge kommun, dit Lövstalöt tidigare hörde, ingick alla vägnamn utom *Fanstavägen* och *Parkvägen* (nu *Råbocksvägen*) i kategorierna »träd» och »trädgårdsväxter». Liksom i många andra mindre samhällen nödgades man vid sammanläggningen byta ut flera redan existerande vägnamn, på grund av att de sammanföll med eller alltför mycket liknade redan existerande namn i Uppsala. Den äldsta bebyggelsen (delvis fritidshus) i Lövstalöt, som återfinns längs Fanstavägen, Tibastvägen och Lötbacksstigen, tillkom på 1920- och 1930-talen. Namnsättning av vägarna skedde först, när villasamhället byggdes ut från och med 1960-talet.

Astervägen 1972

Kategori »trädgårdsväxter». Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Bellisvägen 1972

Kategori »trädgårdsväxter». Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Blåtistelvägen 1972

Kategori »trädgårdsväxter»; *blåtistel* är en annan beteckning för blåeld. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen

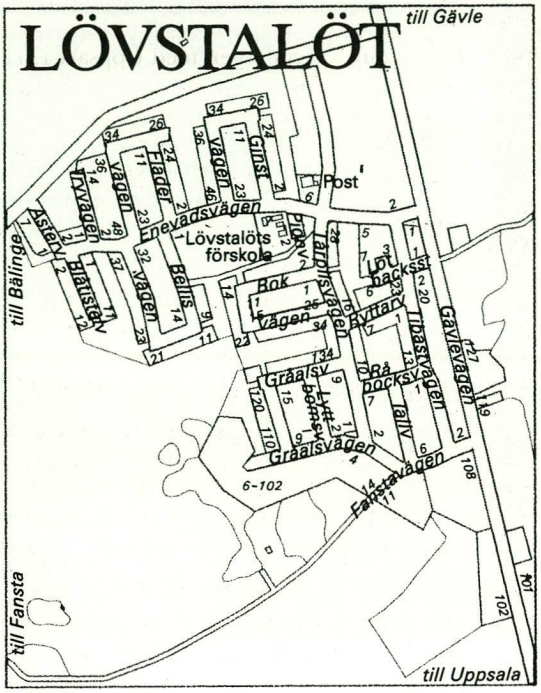

Tistelvägen, och namnet föll då alltså något utanför kategorin »trädgårdsväxter» (området består av gammal åkermark). Det ursprungliga namnet ändrades på grund av att ett likalydande namn fanns i Storvreta.

Bokvägen 1972

Kategori »träd». Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Lindvägen* och *Lönnvägen*.

Enevadsvägen 1972

Namnet är givet efter Enevad, en sedan länge försvunnen gård med kvarn som har legat vid Björklingeån öster om vägen, där ån skär igenom grusåsen (DMS 1:3 s. 44, Rahmqvist 1978 s. 55). Änkan efter den siste brukaren (död 1812) flyttade därifrån 1824 (Bälinge kyrkoarkiv AI:10 uppslag 243, AI:12 uppslag 13, ULA). Det gamla vadstället över Björklingeån på platsen bär namnet *Envad* (S. Holmström 1935, OAU). Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Granvägen* (kategori »träd»).

Fanstavägen

Vägen leder mot byn Fansta.

Flädervägen 1972

Kategori »trädgårdsväxter». Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Ginstvägen 1972

Kategori »trädgårdsväxter». Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Gråalsvägen 1972

Kategori »träd». Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen, som består av tre delar, *Alvägen*, *Envägen* och *Häggvägen*.

Gävlevägen, se tätorten Björklinge.

Lyttbomsvägen 1972

Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Askvägen* (kategori »träd»). Det

nuvarande namnet innehåller dragonnamnet *Lyttbom*, buret av två dragoner (ryttare), nr 61, på Lytta ägor 1777–1823 (Bälinge kyrkoarkiv AI:5a uppslag 52, AI:12a uppslag 153, ULA). Den siste dragonen med detta namn, Hans Lyttbom, avskedades 1823 och avflyttade 1828 (Bälinge kyrkoarkiv AI:13a uppslag 153, ULA). Ett fortfarande kvarstående dragontorp finns mitt emot Råbocksvägen på andra sidan Gävlevägen, dock på Lövsta ägor. Jfr de närliggande *Ryttarvägen* och *Råbocksvägen*.

Lötbacksstigen 1972

Vägen ligger i en skogsbacke. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Lövstigen*; de omkringliggande vägarna har eller har haft namn tillhörande kategori »träd».

Pionvägen 1972

Kategori »trädgårdsväxter». Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Ryttarvägen 1972

Ej långt från vägen, på andra sidan Gävlevägen, finns ett gammalt dragontorp (jfr *Lyttbomsvägen*). Dragonregementena var ursprungligen beridet infanteri men kom med tiden att få uppgifter liknande kavalleriet. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Björkvägen* (kategori »träd»).

Råbocksvägen 1972

Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Parkvägen*, ett namn givet efter läget vid en lekpark. Det nuvarande namnet innehåller soldatnamnet *Råbock*, buret av soldater i Lövsta rote 1719–1827. Den siste soldaten med detta namn, *Lars Råbock*, avskedades 1827 men bodde kvar i roten ännu 1860 (Bälinge kyrkoarkiv AI:12a uppslag 162, AI:19a uppslag 173, ULA). Jfr de intilliggande *Lyttbomsvägen* och *Ryttarvägen*.

Tallvägen 1972

Kategori »träd». Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Tibastvägen 1972

Kategori »trädgårdsväxter» (vid den närbelägna Björklingeån växer också mycket vild tibast). Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Videvägen* (kategori »träd»).

Tryvägen 1972

Kategori »trädgårdsväxter». Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Tårpilsvägen 1972

Kategori »träd». Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Pilvägen*.

NOR

Namnet på säteriet Nor (j noora 1364 10/11 u.o. UUBp, SD 8 s. 593) innehåller ordet *nor*, som i ortnamn i mellersta och norra Sverige i regel avser en förträngning, ett sund, mellan två sjöar (ordet är besläktat med engelskans *narrow* 'trång'). Enligt Lars Hellberg (1986b) har vi i detta fall att göra med en specialbetydelse av *nor*, nämligen 'utloppså', här avseende den korta å som förbinder de båda sjöarna Valloxen och Säbysjön och vid vilken Nor är beläget.

De två vägnamnen i Nor har båda lokal bakgrund.

Nors herrgård 1897. Foto Upplandsmuseets arkiv.

Olof Thunmans väg (1969), 1977
Skalden och konstnären Olof Thunman (1879–1944), som skrev Upplandssången och Vi gå över daggstänkta berg, bodde i Norslund (Gula villan), Olof Thunmans väg 2, från 1923 fram till sin död. Jfr *Thunmansgatan*, kap. IV:2a, stadsdelen Kvarngärdet.

Öringevägen 1977
Vid Öringevägen 14 ligger fastigheten Öringe. Den bebyggdes på 1960-talet, varvid även inrättades dammar med ädelfisk, bl. a. öring.

RAMSTALUND

Det lilla villasamhället Ramstalund började byggas på 1950-talet på byn Lunds område, strax nordost om Ramsta kyrka. Det fick kring 1980 namnet *Ramstalund*, en kombination av sockennamnet *Ramsta* och bynamnet *Lund* (Ramsta socken s. 125). Sockennamnet *Ramsta* (jn ramstæ 1282 1/4 u.o. RAp, SD 1 s. 595), som ursprungligen kan ha varit namn på en senare uppdelad kyrkby, innehåller i förleden mansnamnet *Ramn*, till *ramn* 'korp' (Jöran Sahlgren i SBU 4 s. 43). För efterleden se områdesnamnet *Skölsta*, kap. IV:2a.

Kyrkängsvägen 1982
Väster om vägens södra sträckning mellan Ramsta kyrka och bebyggelsen i Ramstalund, som utgörs av den gamla landsvägssträckningen, finns ett åkerområde kallat *Kyrkängen*.

Prästängsvägen 1982

Vägen ligger invid Kyrkängsvägen. Åkrar, kallade *Prästängen* och *Prästgårdsängen*, är belägna norr om den gamla komministergården Torsbro på ömse sidor om Kyrkbäcken ett stycke väster om bebyggelsen i Ramstalund, dock inte i omedelbar anslutning till Prästängsvägen.

Ramstalundsvägen 1982

RIBBINGEBÄCK

Området, som består av fritidshusbebyggelse, har lånat sitt namn från det väster därom belägna godset Ribbingebäck, nu behandlingshem för alkohol- och blandmissbrukare. Ribbingebäck, tidigare kallat *Bred* (Bredh 1540 jb, Bred eller Ribbingebäck 1715 jb), bebyggdes före 1640 till säteri av Gustaf Ribbing. Godset kom i släkten Ribbings ägo genom Gustaf Ribbings mor, som vid sitt giftermål 1606 medförde Bred som hemgift (Almquist 1931 s. 561). Senare leden *-bäck* åsyftar troligen Västmanlandsbäcken, som flyter förbi gården. Den närmare bakgrunden till det äldre namnet *Bred*, som väl återgår på något natur- eller ägonamn, är okänd.

Ramsjö skogsväg 1990
Ramsjö Tibbleväg 1990
Ramsjö ängsväg 1990

Vägarna ligger på gården Ramsjös marker. *Ramsjö Tibbleväg* innehåller socknen Skogs-Tibbles äldre namn *Tibble*. Ramsjö ängsväg går över gammal ängsmark.

SKYTTORP

Namnet *Skyttorp* (Skyttorpet 1711 lantmäterikarta; B. Sandelin 1953, OAU), som äldst avsåg ett nu försvunnet torp vid Knypplanvägen, innehåller väl ett binamn (efternamn) *Skytt(e)* (för läge se ek Norunda hd 1863).

Av vägnamnen i Skyttorp fick flera bytas ut vid sammanläggningen med Uppsala kommun 1971 av Vattholma kommun (dit Tensta kommun förts 1952) på grund av förväxlingsrisk med redan existerande namn. Två mindre namnkategorier finns, nämligen »sågindustri» (anknytande till den i samhället belägna sågindustrin) och »insekter».[100]

Brädgårdsvägen 1972

Kategori »sågindustri». Vägen leder förbi Skyttorps sågindustri (den gick tidigare genom sågens nuvarande område). Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Granhemsvägen* efter en lägenhet vid vägsträckan söder om sågen.

Fjärilsvägen 1973

Kategori »insekter».

Gullsjövägen 1972

Vägen, som före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette *Åsbyvägen*, passerar byn

Åsby och leder vidare i riktning mot Gullsjön, en utvidgning av Fyrisån.

Knypplanvägen 1972

Vägen, som före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette *Källhagsvägen*, passerar inne i samhället lägenheten Källhagen och leder sedan vidare norrut i riktning mot den f. d. järnvägsstationen Knypplan i Tegelsmora socken, strax söder om Örbyhus. Namnets form ändrades från *Knypplavägen* till *Knypplanvägen* 1994.

Moränvägen 1972

Terrängen i Skyttorp består av morän. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägsträckan väster om Knypplanvägen *Björkvägen* (där finns några björkdungar) och sträckan öster därom *Aspvägen*. Vägen ligger invid Trävägen (tidigare kallad *Tallvägen*).

Myrvägen 1980

Vägen leder i riktning mot ett åkerområde, kallat *Myren*.

Nyckelpigevägen 1973

Kategori »insekter».

Skyttbacksvägen 1972

Vägens namn, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, är väl bildat till namnet *Skyttorp*. En liten backe finns på vägen. Något äldre namn *Skyttbacken* är inte känt.

Spåntvägen 1972

Kategori »sågindustri». *Spånt* (*spont*) är benämning på kantlist och fals på brädor, varmed dessa fogas samman. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Fyrisvägen*; den ligger nära Fyrisån.

Stocksjövägen 1972

Vägen, som före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette *Säbyvägen*, passerar gården Säby och leder vidare i riktning mot Stocksjön, en utvidgning av Fyrisån.

Sågvägen 1972

Kategori »sågindustri». Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, ligger invid Skyttorps sågindustri.

Trollsländevägen 1973

Kategori »insekter».

Trävägen 1972

Kategori »sågindustri». Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Tallvägen*; den ligger invid Moränvägen (tidigare kallad *Björkvägen* och *Aspvägen*).

Uggelbovägen 1972

Vägen leder till gården Uggelbo. Vägens namn, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, ändrades 1994 från *Ugglebovägen* till *Uggelbovägen*.

Vikstavägen 1972

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, leder mot Viksta socken.

Örskällsvägen 1972

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, leder mot den försvunna bebyggelsen Örskällan, kring vilken ett fritidshusområde har växt upp. 1994 ändrades namnets form från *Örskällavägen* till *Örskällsvägen*.

SKYTTSTENNÄS

Området, som består av fritidshusbebyggelse, har fått sitt namn efter den där belägna gården Skyttstennäs, äldst kallad *Stennäs* (Stenes 1540 mtl, Stenäs el.

Skyttstenäs 1760 jb), nära Stennässjön. Enligt uppgift skall gården under 1600-talet ha ägts av riksrådet Johan Skytte, men detta har inte kunnat verifieras.

Aspbolsvägen 1979
Vägen leder till den lilla gården Aspbolet.

Bladkärrsvägen 1979
C:a 800 m öster om vägen finns ett kärr, kallat *Bladkärret.*

Bäckstigen 1979
En mindre bäck rinner längs den lilla vägen.

Onsikevägen 1979
Vägen leder mot gården Onsike.

Skyttes väg 1979
Se ovan under områdesnamnet *Skyttstennäs.*

Slingervägen 1979
Vägen har en slingrande sträckning.

Stennäsvägen 1979

Strandsjövägen 1979
Efter den intilliggande Strandsjön.

Tackmossvägen 1979
Efter några intilliggande gamla åkrar, kallade *Tackmossen* eller *Stennäs Tackmossen* (några åkrar under Ribbingebäck inte långt härifrån kallas också *Tackmossen*). 1994 ändrades namnet från det felaktiga *Takmossvägen* till *Tackmossvägen.*

STORVRETA

Det gamla bynamnet *Storvreta* (j dygrowr*e*tu*m* 1462 22/7 u.o. [Rasbo hdstg] RAp) har helt enkelt innebörden 'den stora vreten'. Ordet *vret* betecknar normalt en mindre, ensamliggande åker, ofta avsides belägen. Den här aktuella vreten var tydligen större än normalt (fsv. *digher* betyder 'stor').

När Vattholma kommun, dit Ärentuna kommun förts 1952, sammanlades med Uppsala 1971, blev det nödvändigt att byta ut en hel del av de redan existerande gatunamnen i Storvreta, eftersom flera av dessa sedan gammalt redan var i bruk i äldre delar av Uppsala eller alltför mycket liknade existerande namn.

Flera gatunamn i Storvreta har lokal anknytning, t. ex. *Bagarvägen* och *Minkvägen,* medan andra ingår i olika namnkategorier utan närmare anknytning till områdena, nämligen kategorierna »kryddor», »blommor», »lantbruk» samt »himlafenomen», som finns i två skilda områden i södra och nordöstra delen av samhället.[101]

Adolfsbergsvägen 1972
Efter en f. d. mindre jordbruksfastighet i hörnet av Ärentunavägen, benämnd *Adolfsberg.* Hette tidigare *Parkvägen.*

Alkärrsvägen 1972
I området, förr kallat *Kopinan,* har tidigare funnits många små kärr. Hette tidigare *Kärrvägen* och *Tjädervägen.*

Arrendevägen 1972

Kategori »lantbruk».

Aspdungevägen 1972

Hette tidigare *Aspvägen*. Vid vägen har funnits mycket asp.

Astrakanvägen 1972

Hette tidigare *Apelvägen*. Astrakan är en äppelsort. Invid vägen fanns förr en handelsträdgård, varom se *Vattgårdsvägen*.

Bagarvägen 1972

Här har funnits ett bageri (Storvretabygden s. 116). Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Barrvägen 1972

Invid vägen finns ett barrskogsområde, förr

med stor, grovstammig tallskog. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971. Jfr den intilliggande *Frötallsvägen.*

Bergvägen 1972

Söder om vägen finns Storvretas högsta punkt, där ett vattentorn är beläget. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Blåbärsvägen 1972

Invid *Lingonvägen.* Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Blåklintsvägen 1980

Kategori »blommor».

Ekhagsvägen 1972

Vid vägen, nära järnvägen, där det finns flera stora ekar, ligger en fastighet, kallad *Ekhagen.* Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Ekorrvägen 1972

Invid *Mårdvägen.* Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Frötallsvägen 1972

Hette tidigare *Tallvägen.* Se den närliggande *Barrvägen.*

Fullerövägen 1972

Tidigare *Uppsalavägen.* Vägen leder mot Uppsala och passerar byn Fullerö.

Galaxvägen 1991

Kategori »himlafenomen».

Gavelvägen 1972

Längs vägens södra sida ligger en rad hus, alla med gaveln mot vägen. Hette tidigare *Smedjevägen.*

Getramsvägen 1972

Kategori »blommor». Hette tidigare *Konvaljevägen* – getrams (*Polygonatum odoratum*) påminner om liljekonvalj.

Gryningsvägen 1976

Invid *Morgonvägen* och *Skymningsvägen.*

Hasselvägen 1972

Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Hastvägen 1972

Hette tidigare *Genvägen,* till vilket namn det nya väl bildats genom betydelseanslutning; vägen är en kort förbindelseväg mellan Missionsvägen och Hasselvägen. En i Storvreta ofta berättad historia om en skräddarmästare Kvist, som bodde på Hasselvägen 13, kan kanske också knytas till namnet. Denne kom en gång springande mot järnvägsstationen ledande sin cykel. När han tillfrågades, varför han inte klev på cykeln, svarade han att han inte hann, därför att han hade alltför bråttom.

Hemmansvägen 1972

Kategori »lantbruk».

Himmelsvägen 1981

Kategori »himlafenomen».

Jan Eriks tvärväg 1986

Invid *Jan Eriks väg.*

Jan Eriks väg 1972

Vägens tidigare namn var *Fabriksgatan;* en del av vägen (väl den norra) hette dock *Årbyvägen* efter slottet Årby norr om samhället. Till Storvreta inflyttade 1892 J. E. Blomqvist, som senare byggde en möbelfabrik vid vägen, efterhand utvecklad till en medelstor och välrenommerad möbelindustri. Blomqvists verkliga förnamn var *John Erik,* men han kallades enbart *Blomqvist, J. E. Blomqvist* eller »fabrikörn» (Storvretabygden s. 95 f.). Varför man i vägnamnet valde namnformen *Jan Erik* är obekant.

Jupitervägen 1976

Kategori »himlafenomen». Planeten Jupiter. Namnets form ändrades 1994 från *Jupitersvägen* till *Jupitervägen.*

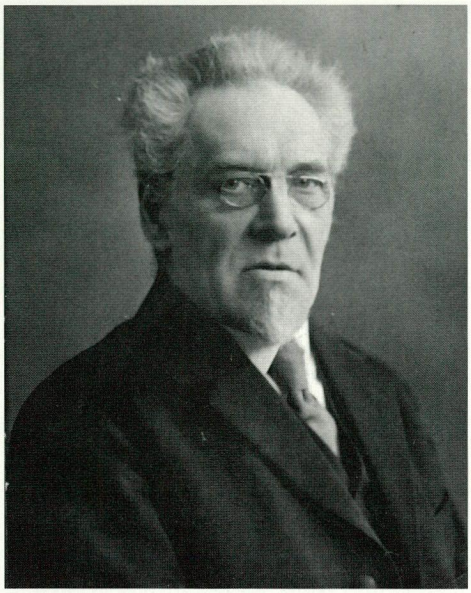

Möbelfabrikören John Erik Blomqvist (se Jan Eriks väg). Foto Storvreta biblioteks- och kulturförening.

Kapplandsvägen 1973

Kappland är ett äldre svenskt åkerytmått, 1/32 tunnland (154,3 m^2). Invid *Mantalsvägen, Markegångsvägen* och *Tunnlandsvägen.*

Kilsgärdesvägen 1972

Hette tidigare *Vattholmavägen.* Vägen leder i riktning mot Vattholma (se tätorten Vattholma) och passerar gården Kilsgärdet strax norr om Storvreta. Namnets form ändrades 1994 från *Kilsgärdevägen* till *Kilsgärdesvägen.*

Koltrastvägen 1972

Hette tidigare *Trastvägen.* Vägen ligger invid Pinnmovägen, som tidigare hette *Orrvägen.*

Limvägen 1972

Sannolikt åsyftar namnet det limningsarbete som utfördes på den intilliggande Blomqvists möbelfabrik, varom se *Jan Eriks väg.* Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Lingonvägen 1972

Invid *Blåbärsvägen.* Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Lissvägen 1972

Den mycket korta vägen hette tidigare *Lillvägen – liss-* är i sammansatta ord i ortens gamla dialekt en motsvarighet till rikssprå-kets *lill-.*

Lövlundsvägen 1972

På Lövlundsvägen 7 ligger en fastighet, kallad *Lövlund.* Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Malörtsvägen 1980

Kategori »blommor».

Mantalsvägen 1973

Mantal är ett äldre mått på en jordbruksfastighets skatteförmåga. Invid *Kapplandsvägen, Markegångsvägen* och *Tunnlandsvägen.*

Markegångsvägen 1972

Markegång är en äldre term för ett officiellt fastställt värde i pengar som skulle betalas, då skatter och avgifter bestämts att utgå i vissa varor eller prestationer. Invid *Kapplandsvägen, Mantalsvägen* och *Tunnlandsvägen.*

Marsvägen 1991

Kategori »himlafenomen». Planeten Mars.

Mejramsvägen 1972

Kategori »kryddor». Hette tidigare *Timjanvägen.*

Merkuriusvägen 1976

Kategori »himlafenomen». Planeten Merkurius.

Minkvägen 1972

Namnet åsyftar en pälsdjursfarm som tidigare legat strax norr om vägen (ek 12I 0b 1952 »Rävgård»). Den tillkom 1928 och lades ned 1957. Platsen kallas nu allmänt *Minkfarmen* (Storvretabygden s. 107). Nam-

net var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Missionsvägen 1972

Hette tidigare *Stationsvägen*, emedan vägen leder mot järnvägsstationen. Det nuvarande namnet är givet efter ett missionskapell mellan vägen och Hasselvägen, byggt 1908 och rivet 1982 (Storvretabygden s. 175 f.).

Morgonvägen 1976

Invid *Gryningsvägen* och *Skymningsvägen.*

Muskotvägen 1972

Kategori »kryddor». Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Månskensvägen 1981

Kategori »himlafenomen».

Mårdvägen 1972

Invid *Ekorrvägen.* Hette tidigare *Gökvägen.*

Neptunusvägen 1976

Kategori »himlafenomen». Planeten Neptunus.

Norrskensvägen 1981

Kategori »himlafenomen».

Olle Åkares väg 1972

Hette tidigare *Åkerivägen.* Här har funnits ett åkeri, drivet av Olof Rådman (Storvretabygden s. 116).

Orionvägen 1976

Kategori »himlafenomen». Stjärnbilden Orion.

Pinnmovägen 1972

Hette tidigare *Orrvägen* (jfr den intilliggande *Koltrastvägen*, tidigare kallad *Trastvägen*). Vägen ligger i sluttningen upp mot vattentornet, där terrängen kan karakteriseras som *pinnmo* (moränmark).

Plutovägen 1991

Kategori »himlafenomen». Planeten Pluto.

Salemskapellet vid Salemsvägen, uppfört 1895 och rivet 1982. Foto Storvreta biblioteks- och kulturförening.

Polstjärnevägen 1976

Kategori »himlafenomen».

Pomonavägen 1972

Hette tidigare *Floravägen.* I romersk mytologi var Pomona en fruktbarhetsgudinna, beskyddarinna av trädens frukter, och Flora en vegetationsgudinna. Jfr diktsamlingen Flora och Pomona av Erik Axel Karlfeldt.

Rastvägen 1972

Namnet är väl givet i association med det äldre namnet *Skolvägen* (skolrast); vägen går förbi Storvretaskolan.

Regnbågsvägen 1981

Kategori »himlafenomen».

Rosmarinvägen 1972

Kategori »kryddor». Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Röllekevägen 1972

Kategori »blommor». Hette tidigare *Ugglevägen.*

Saffransvägen 1972

Kategori »kryddor». Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Salemsvägen 1972

Vid vägen uppfördes 1895 ett baptistkapell,

kallat *Salemskapellet*, rivet 1982 (Storvretabygden s. 175 f.). Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Salviavägen 1972

Kategori »kryddor». Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Saturnusvägen 1976

Kategori »himlafenomen». Planeten Saturnus.

Skiftesvägen 1972

Kategori »lantbruk». Ett skifte är en lantmäteriförrättning, varigenom jorden delas mellan flera ägare. Ordet kan även avse en del av en lantbruksfastighet.

Skogsvallsvägen 1972

Går förbi Skogsvallens idrottsplats. Hette tidigare *Idrottsvägen* och *Ringvägen*.

Skogsängsvägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, är väl givet i anslutning till den intilliggande *Skogsvallsvägen*.

Skymningsvägen 1976

Invid *Gryningsvägen* och *Morgonvägen*.

Skördevägen 1972

Kategori »lantbruk».

Slöjmolnsvägen 1981
Solstrålevägen 1981

Kategori »himlafenomen».

Spannmålsvägen 1972

Kategori »lantbruk».

Sporvägen 1972

Namnet är givet i association med vägens tidigare namn *Svampvägen*.

Stjärnvägen 1977

Kategori »himlafenomen».

Stubbåkersvägen 1973

Namngiven efter läget invid en åker, kallad *Grandins gärde*.

Sånglärksvägen 1972

Hette tidigare *Lärkvägen*. Namnets form ändrades 1994 från *Sånglärkvägen* till *Sånglärksvägen*.

Tegvägen 1972

Kategori »lantbruk». En teg är en mindre del av en åker eller en äng.

Tellusvägen 1976

Kategori »himlafenomen». Tellus är jordens planetnamn.

Tippvägen 1972

Hette tidigare *Solrosvägen*. Här tippades alla schaktmassor som tillkom under utbyggnaden av Storvreta på 1960- och 1970-talen. Härav har blivit en stor hög, kallad *Tipptoppen*, använd som slalombacke.

Tistelvägen 1972

Kategori »blommor». Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971. Jfr *Blåtistelvägen*, kap. III:7a, stadsdelen Lövstalöt.

Tunnlandsvägen 1973

Tunnland är ett äldre svenskt åkerytmått (4 936 m^2). Invid *Kapplandsvägen*, *Mantalsvägen* och *Markegångsvägen*.

Uranusvägen 1991

Kategori »himlafenomen». Planeten Uranus.

Vattgårdsvägen 1972

Hette tidigare *Trädgårdsvägen* efter en handelsträdgård som anlades 1917 vid en av Storvreta bys gamla bondgårdar (Vattgårdsvägen 4), som därvid fick namnet *Alphyddan*. Handelsträdgården lades ner i början av 1960-talet (Storvretabygden s. 69, 116). Vid vägen har funnits en bondgård, som vid laga

Vid Vattgårdsvägen (tidigare Trädgårdsvägen) 2 ligger en av Storvretas gamla bondgårdar, från 1917 handelsträdgård under namnet Alphyddan. Foto 1910 (med bonden Karl Persson och döttrarna Signe, Anna och Gerda), Storvreta biblioteks- och kulturförening.

skiftet 1852 flyttades till andra sidan Fullerövägen. Denna gård köptes 1875 av Vattholma bruk (Storvretabygden s. 63).

Vintergatsvägen 1981

Kategori »himlafenomen».

Vitsippsvägen 1972

Kategori »blommor». Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Vretalundsvägen 1972

Vägen leder i riktning mot den nu nedlagda gården Vretalund. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Vängelinsvägen 1972

Tidigare *Prästvägen*; ett hus vid nr 6 rymde mellan 1947 och 1978 pastorsexpedition och prästbostad. Strax nordost om vägens slut vidtar en gammal gångstig, som leder till ett nu rivet f. d. dragontorp, där Alfred Vängelin, kallad *Eremiten*, bodde fram till 1930. Han tillverkade takspån åt bönderna i

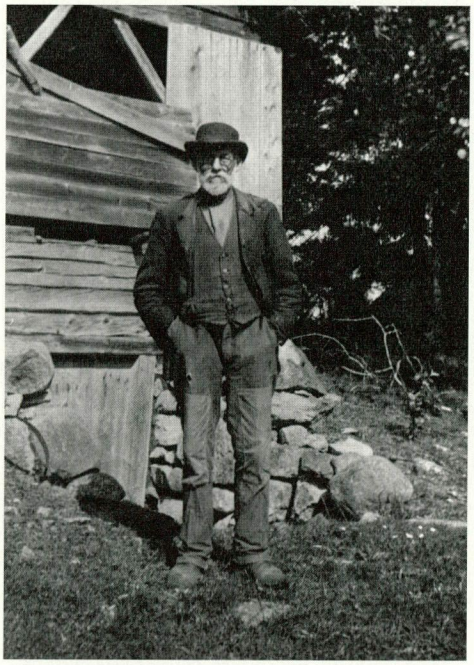

Alfred Vängelin, kallad »Eremiten», utanför det gamla dragontorp där han bodde fram till 1930. Foto Storvreta biblioteks- och kulturförening.

trakten med hjälp av en portabel maskin (Storvretabygden s. 76 f.).

Åskmolnsvägen 1981
Kategori »himlafenomen».

Ärentunavägen 1972
Vägen, som sträcker sig genom den centrala delen av Storvreta, bar tidigare namnet *Centralvägen*. Den leder i riktning mot sockenkyrkan Ärentuna.

VATTHOLMA

Namnet *Vattholma* (de villa vatholmum 1302 28/11 Kunsta RAp, SD 2 s. 368) har tolkats som 'de vattensköljda holmarna', åsyftande holmar i Fyrisåns låglänta dalgång (Calissendorff 1986 s. 143).

Vid sammanläggningen av Vattholma kommun med Uppsala 1971 nödgades man byta ut flera vägnamn på grund av förväxlingsrisk med redan existerande namn. Vägnamnen i Vattholma har alla lokal bakgrund, de flesta anknyter till det gamla järnbruket (kategori »järnbruk»), som existerade redan i mitten av 1500-talet och lades ner 1904.[102]

Branddammsvägen 1972
Namnet, som var i bruk redan före sammanläggningen med Uppsala 1971, syftar på en intilliggande, nu försvunnen branddamm.

Bruksförvaltarvägen 1976
Kategori »järnbruk».

Bruksgårdarna 1977
Kategori »järnbruk». Här ligger de gamla bostäderna för de anställda vid Vattholma bruk.

Dannemoravägen 1972
Vägen, som före sammanläggningen med

Parti av Bruksgårdarna (den norra bruksgatan från öster). Foto Ulf Lundström 1973, Upplandsmuseets arkiv.

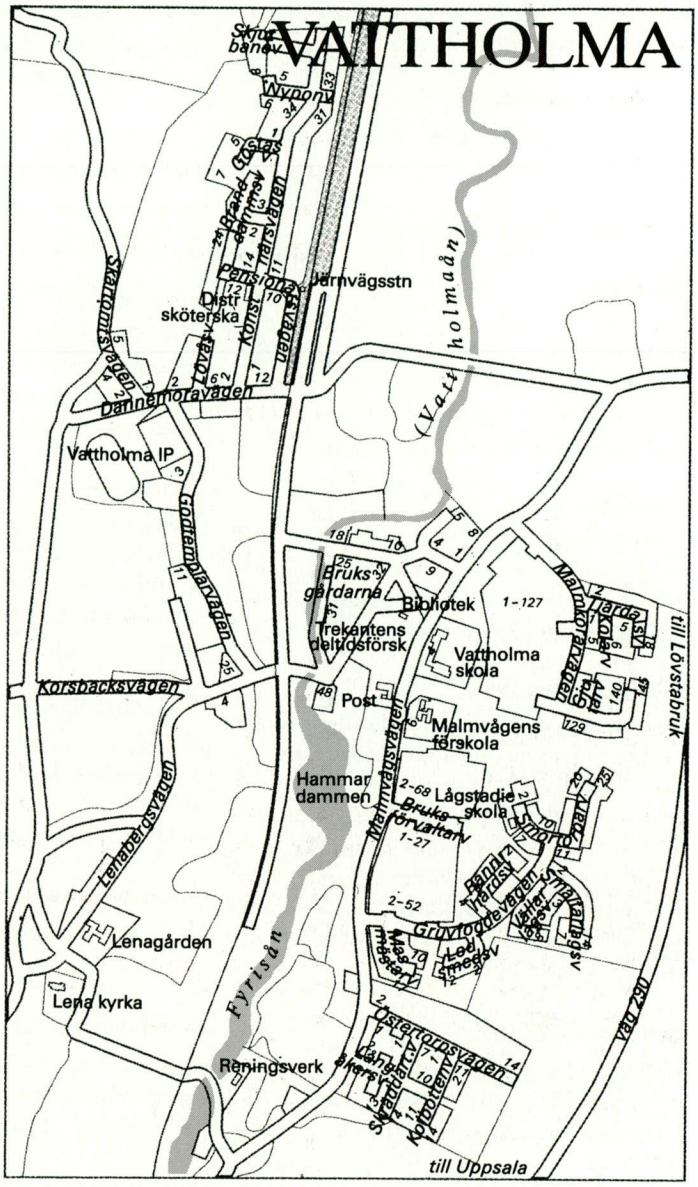

Uppsala 1971 hette *Uppsalavägen*, leder till Uppsala och i riktning mot Dannemora.

Gjutarvägen 1976

Sedan Vattholma järnbruk lagts ned 1904, uppstod i dess ställe småindustri, bl. a. ett gjuteri, som var i drift fram till 1973. Där göts bl. a. mycket konstgjutgods, t. ex. spishällar, gravhällar, blomsterurnor, tobaksburkar och askfat, men också gatuskyltar och delar till motorer och pumpar (Ekström 1986 s. 106 ff.).

Godtemplarvägen 1972

Vägen leder förbi en lokal tillhörig godtemplarlogen Uplands Banér (Ekström 1986 s. 168 f.). Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Backavägen* efter

bebyggelsen Lilla Backa (Liss-Backa), i hörnet av Lenabergsvägen.

Gruvfogdevägen 1976

Kategori »järnbruk». Runt Vattholma fanns förr flera små gruvor. Från dessa, och framför allt från Dannemora gruvor, hämtades malmen till Vattholma järnbruk.

Göstas väg 1972

Vid vägen, som utgör en avtagsväg från *Konstnärsvägen*, har konstnären Gösta Girgensohn (1897–1977) bott. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Vinkelvägen*, emedan den går i en vinkel.

Kolarvägen 1976

Kategori »järnbruk». I masugnen och smedjan vid järnbruket i Vattholma behövdes stora mängder träkol, som tillhandahölls av kolare och underlydande torpare.

Kolbottenvägen 1986

Kategori »järnbruk». En kolbotten är platsen för en kolmila; flera sådana skall ha funnits i området. En lägenhet kallad *Kolbotten* finns markerad på ek Norunda härad 1862 ej långt från vägen. Denna och intilliggande fastigheter gick förr i dagligt tal under namnet *Kolbotten*; numera avses med namnet vanligen även det nya bostadsområde där Kolbottenvägen ligger.

Konstnärsvägen 1972

Se *Göstas väg*. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägen *Centrumvägen*; den utgör huvudvägen i Vattholma stationssamhälle.

Korsbacksvägen 1972

Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971. Vid vägens västra ände, i korsvägen mot Kunsta, finns en landsvägsbacke, kallad *Korsbacken* eller *Kunstabacken*.

Lenabergsvägen 1972

Vägen leder förbi gården Lenaberg. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Lodsmedsvägen 1976

Kategori »järnbruk». Ett lod är en klotformad projektil förr använd i gevär och kanoner.

Långåkersvägen 1986

Namnet är givet efter det närliggande torpet Långåker.

Lövåsvägen 1972

Vid vägen ligger en fastighet, kallad *Lövås*, uppförd 1940 (Trollbo 1:10, ek 12I 1b 1952). Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971.

Malmkörarvägen 1976

Kategori »järnbruk». Från gruvorna i Dannemora och de många små gruvorna runt Vattholma fraktades järnmalmen vintertid av särskilda malmkörare till Vattholma järnbruk.

Malmvågsvägen 1976

Kategori »järnbruk». När järnmalmen kom från gruvorna till Vattholma järnbruk vägdes den på en malmvåg, som förr fanns invid vägen, öster om Bruksgårdarna.

Masmästarvägen 1976

Kategori »järnbruk». Masmästaren var förman vid masugnen.

Nyponvägen 1972

Namnet, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1971, är väl givet efter förekomst av nyponbuskar.

Pensionärsvägen 1972

Vid vägen finns pensionärsbostäder. Före sammanläggningen med Uppsala 1971 hette vägens västra del *Åsvägen* (den leder upp mot en grusås) och den andra delen *Stationsvägen* (den går förbi Vattholma station).

Rännhärdsvägen 1976

Kategori »järnbruk». Vid rännverkssmide tillverkades smidbart järn direkt ur mal-

men, genom att denna smältes i en öppen härd.

Skjutbanevägen 1972

Invid vägen, som hette *Liljevägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971, fanns förr en skjutbana (markerad på ek 12I 1b, 1952).

Skräddartorpsvägen 1986

Enligt en skrivelse från dåvarande 10:e lokala rådet till Uppsala kommuns namnberedning, daterad 1985-04-26, har en skräddare bott på Östantorpsvägen i korsningen av Skräddartorpsvägen.

Skärtomtsvägen 1972

Vägen, som hette *Brunnavägen* före sammanläggningen med Uppsala 1971, leder förbi byn Brunna mot bebyggelsen Skärtomt.

Smältarlagsvägen 1976

Kategori »järnbruk». Ett smältarlag, d.v.s. mästersmältare, mästersven och smältdrängar, smälte järnet i härden.

Smörtorparvägen 1976

Smörtorpare kallades de många torpare under Vattholma bruk och Salsta gods, av vilka bruksbefolkningen i Vattholma köpte sitt smör. Öster om vägen ligger flera gamla torp.

Tjärdalsvägen 1976

I en tjärdal, ett slags liten mila byggd på ett trattformigt underrede, utvinns tjära ur tallstubbar.

Vällarlagsvägen 1976

Kategori »järnbruk». Välljärn är en form av smidbart järn, framställt genom smältning med träkol i en sluten härd.

Östantorpsvägen 1986

Vid vägen, vars namn var i allmänt bruk också före 1986, ligger lägenheten Östantorp.

VRETA

Området har fått sitt namn efter den gamla byn Vreta (in rwetum 1291 16/5 Vreta RAp, SD 2 s. 123,[103] in villa wretum 1298 11/10 Uppsala RAp, SD 2 s. 275), belägen i hörnet av Vretavägen och Tärnstigen. Dess namn innehåller plur. av *vret* 'mindre åker'.

Vid sammanläggningen med Uppsala 1967 av Södra Hagunda kommun (dit Uppsala-Näs kommun förts 1952) kunde de flesta av de då i bruk varande vägnamnen behållas. På grund av förväxlingsrisk med redan existerande namn i Uppsala försågs fem namn med tillägget *Vreta*, varvid *Ekvägen*, *Parkvägen*, *Sjövägen* och *Strandvägen* ändrades till *Vreta Ekväg* etc. Flera mindre bivägar i området har efterleden *-stigen*. Vägnamnen i Vreta synes alla ha lokal anknytning.[104]

Båtvägen 1968

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, leder ned mot en båtbrygga.

Fågelvägen 1968

Hela Vretaområdet är mycket fågelrikt. Just vid denna väg, invid vilken det ligger en stor äng, fanns förr särskilt gott om näktergal. Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Granstigen 1968

Vid vägen, vars namn var i bruk före sam-

manläggningen med Uppsala 1967, finns ett granbestånd.

Gränsstigen 1968

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, slutar vid gränsen mellan Uppsala-Näs och Dalby socknar.

Jaktstigen 1968

Bakgrunden till vägens namn, som var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, är okänd.

Lövstigen 1968

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, är omgiven av mycket björk och sälg.

Ollonstigen 1968

Vid vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, växer mycket ek. En intilliggande väg heter av samma anledning *Vreta ekväg*.

Svanviksvägen, se området Ytternäs.

Trallbovägen 1968

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, leder mot en fastighet, benämnd *Trallbo*.

Tärnstigen 1968

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, leder ned mot Ekoln. Några fridlysta, små holmar ett kort stycke ut i Ekoln i vägens förlängning är omtyckta tillhåll för måsar och tärnor.

Vasstigen 1968

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, leder ned till en vassrik vik av Ekoln.

Vreta ekväg 1968

Vägen hette *Ekvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1967. Jfr den intilliggande *Ollonstigen*. Ändrat från *Vreta Ekväg* till *Vreta ekväg* 1994.

Vreta parkväg 1968

Vägen, som hette *Parkvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1967, löper längs norra sidan av ett obebyggt strövområde, i vars västra ände det ligger en äng, som används vid midsommarfester. Ändrat från *Vreta Parkväg* till *Vreta parkväg* 1994.

Vreta sjöväg 1968

Vägen, som hette *Sjövägen* före sammanläggningen med Uppsala 1967, leder ned mot Ekoln. Ändrat från *Vreta Sjöväg* till *Vreta sjöväg* 1994.

Vreta strandväg 1968

Vägen, som hette *Strandvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1967, löper genom bebyggelsen i Ytternäs och Vreta parallellt med Ekolns strandlinje, dock högt ovanför den och på ett avstånd av c:a 150 m. Ändrat från *Vreta Strandväg* till *Vreta strandväg* 1994.

Vreta vinkelväg 1968

Vägen, som hette *Vinkelvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1967, bildar en rät vinkel. Ändrat från *Vreta Vinkelväg* till *Vreta vinkelväg* 1994.

Vretavägen 1968

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, leder från Ytternäs gård till och vidare genom villabebyggelsen i Vreta.

YTTERNÄS

Områdets namn är givet efter gården Ytternäs (ij ytrenæss 1419 12/3 Hässelby RAp, SDns 3 s. 426) i områdets nordvästligaste del. Gården anses vara en avsöndring från moderbyn Övernäs, tidigare kallad *Näs*, kyrkby i Uppsala-Näs socken. Namnet *Näs* åsyftar bebyggelsens läge på ett näs i Ekoln.

Ytternäs består av två skilda områden, en nordlig del nära Uppsala-Näs kyrka och en sydlig del, gränsande till området Vreta. Vid sammanläggningen med Uppsala 1967 av Södra Hagunda kommun (dit Uppsala-Näs kommun förts 1952) kunde de då i bruk varande vägnamnen i den södra delen i princip behållas, dock ändrades efterleden *vägen* i de ursprungliga namnen *Aspvägen, Björkvägen, Blockvägen* och *Ängsvägen* till *stigen* på grund av förväxlingsrisk med redan existerande namn i Uppsala. Denna efterled var tidigare i bruk i det angränsande Vreta och behölls där vid sammanläggningen med Uppsala. Vägnamnen i Ytternäs, varav endast ett i den norra delen (*Hallgrens väg*), har alla lokal anknytning.[105]

Aspstigen 1968

Vid vägen, som hette *Aspvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1967, växer mycket asp.

Björkstigen 1968

Vägen hette *Björkvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1967. Vid sträckan närmast Ekoln växte förr mycket björk.

Blockstigen 1968

Vägen, som hette *Blockvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1967, ligger mycket högt och slutar med branta klippor ned mot Ekoln.

Brinkvägen 1968

Tomterna längs vägens norra sida sluttar mycket brant ned mot Näsviken. Ordet *brink*, som i svenska dialekter avser backar och sluttningar, är inte vanligt i den här delen av Uppland. Vägens namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Grenvägen 1968

Vägen bildar formen av ett *T* och slutar alltså i en förgrening. Namnet var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967.

Hallgrens väg 1982

Gunnar Hallgren (1907–1980), professor i lantbrukets hydroteknik vid lantbruksuniversitetet i Ultuna, var ordförande och eldsjäl i Ytternäs Norra Villaägarförening från dess bildande 1954 fram till sin död. *Hallgrens väg* är det enda vägnamnet i den norra delen av Ytternäs.[106]

Svanviksvägen 1968

Vägen, vars namn var i bruk före sammanläggningen med Uppsala 1967, leder ned mot en vik av Ekoln, kallad *Svanviken* på grund av att där brukar finnas gott om svan.

Vreta strandväg, se området Vreta.

Vretavägen, se området Vreta.

Ängsstigen 1968

Vägen, som hette *Ängsvägen* före sammanläggningen med Uppsala 1967, leder i riktning mot en sank äng.

Noter

1. Namnet *Vaksala* innehåller dock inte en efterled *-sala* (se stadsdelsnamnet *Vaksala*, kap. IV:2a).
2. För källupplysningar rörande de nedan anförda urkunderna och årtalen hänvisas till DMS (1:2 s. 176 f.). Se även Wahlberg (1986b).
3. Det kan också vara fråga om det administrativa stadsdelsnamnet *Vårfrufjärdingen*, senare *Vårfruroten* (jfr Wahlberg 1986a s. 21 f.).
4. Herdin hänvisar till ett pergamentsbrev 1592 21/11 utan närmare uppgift om källa; brevet har inte kunnat anträffas.
5. Det är oklart om detta av Sven Ljung ur okänd källa anförda belägg verkligen har formen *Dragarebrunnsgatan*, eller om Ljung anför namnets nuvarande efterföljare.
6. Kanske är Erik Mårtensson samma person som den »Brunns-Erik» som enligt Sven Ljung (1954 s. 335 n. 29) omtalas som boende i Vårfruroten i längderna för Älvsborgs lösen 1613.
7. Jfr att Bent Syse (1985 s. 13, 15) av arkeologiska skäl anser att Dragarbrunnen snarast härrör från tiden efter stadsregleringen.
8. 1454 köper Herman Kock en gård, som har sin bredd mot Svartbäcksgatan och på längden löper därifrån in på Lilla Tovagatan (se *Svartbäcksgatan*); 1474 ligger Hans Brynings, Birgitta Brynings förste mans, gård granne med Herman Kocks gård och har bredden utmed Allmänningsgatan och sträcker sig också in till Klostersträtet (se *Svartbäcksgatan* och *Klostersträtet*).
9. Förutom de av Ljung omtalade beläggen för Själagården kan anföras ett från 1529 (GFR 6 s. 346).
10. Belägget avser enligt DMS Allmänningsgatan längs ån men enligt K. W. Herdin (1934 s. 148 f.) en tvärgata till denna, nuvarande Valvgatan, se *Allmänningsgatan* (nuvarande Valvgatan).
11. Belägget avser enligt DMS Allmänningsgatan längs ån men enligt K. W. Herdin (1934 s. 148 f.) en tvärgata till denna, nuvarande Valvgatan; jfr *Allmänningsgatan* (längs ån).
12. För denne Hinze köpman se Ljung (1954 s. 402).
13. Gäller samma stenhus som i närmast följande belägg.
14. Tanken att *Smäcken* avsett en bro över detta vattendrag har senare framförts av Jan Helmer Gustafsson (1986 s. 113, 278 n. 36).
15. Vårfrukyrkan var vid denna tid sedan länge försvunnen men dess kyrkogård ännu ej helt bebyggd. I 1630-talets domböcker från Uppsala omtalas flera personer som boende på Vårfru kyrkogård, t. ex. »Anders Perssons hustru på wårfru kyrkiogårdh» 1639 20/3 dbUpps 2.
16. Jfr Ljung (1954 s. 66, 334 n. 25) och Lindberg (1957 s. 21 ff.).
17. »Kungiorde och Borgm*estaren* huruledes Man effter begge societeternes N*emlig* Akademiens och Stadssens föresatde conference, har belefuat och gott funnit, dett några wisse af huardere sijdhan i dagh effter Middagen sammanträder, till att gifua qwarteren och gaturne her i Staden sine wisse Nampn, hwilket H*err* landzh*öfdinge*n nu iemwäll och fan gott.» (1669 22/3 dbUpps A I A:7.)
18. I två källor från 1656 och 1666 åsyftas med namnet *Regeringsgatan* den gata som senare av 1669 års namnkommitté åsattes namnet *S:t Olofsgatan* – se detta namn, kap. IV:2a, stadsdelen Centrum.
19. Ett äldre rådhus har funnits på andra sidan torget i kv. Torget. Det byggdes tidigast 1383 och skadades i 1572 års brand men restaurerades och kvarstod till 1695.
20. Kartan har vänligen tillställts förf. genom förmedling av docent Nils-Gustaf Stahre, Stockholm.
21. Någon fullständighet vad gäller medtagna namn på försvunna gator (eller föreslagna namn som ej tagits i bruk) har inte eftersträvats.
22. För belägg från Booman 1671 och Hoffstedt 1702 gäller att i regel endast en stavningsvariant medtagits och att inte alla sidor där denna förekommer anges. Namnformer från Upsala Stads planta citeras endast i de fall där de avviker från Booman 1671 och Hoffstedt 1702.
23. För genomgång av Uppsala stadsfullmäktiges tryck och framtagandet av fastställelseår har huvudsakligen svarat namnberedningens ordförande Åke Norén.
24. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Bergsbrunna tackar jag Gunnar Olsson och Mats Åkerblom, Bergsbrunna, samt Harald Westerlund, Uppsala (tidigare Bergsbrunnabo).
25. Vita bandet är den svenska avdelningen av World´s Women´s Christian Temperance

Union, vilken på kristen grundval vill väcka kvinnor till insikt om deras mänskliga och medborgerliga rättigheter. Främst verkar föreningen för fred, sedlig fostran och folknykterhet. För föreningens verksamhet i Uppsala hänvisas till artikeln »Vita Bandets mjölk värmde frusna Uppsalabor» (UNT 18 november 1993).

26. Namnen har genomgående svensk, inte isländsk, form, t. ex. *Hugen* och *Munen* i stället för *Hugin* och *Munin* (stadsdelen Kungsängen), *Folkvång* i stället för *Folkvang(r)* (stadsdelen Kvarngärdet).
27. Jfr *Grossgården* i Vara sn, Barne hd, Skar. l., som med säkerhet innehåller ett mansbinamn *Grå* (SOSk 2 s. 58).
28. Namnet *Dragarbrunn* konstrueras av gammalt med prepositionen *på*. I Gluntens moster, en av Gunnar Wennerbergs Gluntar, vilka tillkom på 1840-talet, heter det: »Känner du min moster, fröken Hoppenrath, / Hon, som bor på Dragarbrunn och håller mig med mat» (Wennerberg 1849–51 s. 30). I de senare skrivna kommentarerna till Gluntarne meddelar Wennerberg (1882 s. 232): »Det långa namnet på gatan afkortades i dagligt tal, så att det hette 'bo på Dragarbrunn', 'elden är lös på Dragarbrunn' o. s. v.» Sannolikt är det dock inte fråga om ellips av *-gatan* utan en gammal dialektal bestämd form *Dragarbrunn* 'Dragarbrunnen', som övergått till områdesnamn. Brunnens namn är känt från första delen av 1600-talet och kan redan tidigt ha blivit namn på det kringliggande området – en rad personer uppges på 1630- och 1640-talen bo vid Dragarbron och Dragarbrunnen (se *Dragarbron*, kap. II:4b)
29. De nuvarande kvarteren Ladu och S:t Lars utgjorde före 1870-talet, då Rundelsgränd förlängdes från Svartmangatan till Skolgatan, ett enda kvarter, alltsedan 1671 benämnt *Ladukvarteret*.
30. I belägget omtalas att bron skall nybyggas till sommaren.
31. I skrivelse från Namnberedningen till Kommunfullmäktige i oktober 1972 föreslås gränden få detta namn, eftersom den »kan anses motsvara en del av den medeltida gränd som är mest känd under namnet Påvel Snickares gränd».
32. Detta år köper Anders Borell kanslirådet Rosenadlers (Johan Upmark) gård i Svartbäcken vid Stora gatan. Rosenadlers far, rådmannen Erik Hansson Angerman, ägde en gård vid nuvarande Svartbäcksgatan 6 i hörnet av Svartbäcks- och S:t Persgatorna (Herdin 1927 s. 170).
33. Det ännu kvarstående huset på Svartbäcksgatan 21, mellan Linnégatan och S:t Olofsgatan, som byggdes 1810, har dock en slutsten över portgången, där gatunamnet *Stora Kungsgatan* anges (jfr Lundh 1977 s. 319).

33a. Sysslomansgatan. Namnet har av misstag förts till stadsdelen Centrum i st.f. till stadsdelen Luthagen.

34. Söderquist 1978 omtalar handlanden Nestor Thulin, som 1925 byggde ett kombinerat bostads- och affärshus på Gråbergsvägen 15, men om dennes namn kan ha något att göra med vägens namn är mycket ovisst.
35. Restaurang Flustret, vars ursprungliga paviljong uppfördes 1842, har sannolikt fått sitt namn av »studenthumorn» på grund av att paviljongen liknades vid en bikupa och dess breda veranda mot ån ett flusterbräde (Davidsson 1961 s. 85). Denna första ganska enkla serveringsbyggnad kallades äldst *Lilla Fördärvet* till skillnad mot sommarvärdshuset Hagalund på andra sidan ån, kallat (*Stora*) *Fördärvet*. Namnet *Flustret* bör emellertid ha tillkommit ganska tidigt, eftersom det förekommer i en av Gunnar Wennerbergs Gluntar, Huru Gluntens svårmod, på Äplet, skingras af Magisterns Vårfantasier, daterad 1847 (Svenson 1987 s. 414 f.): »Och på Flustret står Norberg och glor ...» (Wennerberg 1849–51 s. 36). Restaurangens nuvarande byggnad tillkom 1858 och byggdes om på 1860- och 1870-talen (Davidsson 1961 s. 87 ff.).
36. Hospitalets verksamhet flyttades efter branden över till det ännu kvarstående hus som man lät bygga på den mittemot belägna tomten i hörnet av Valvgatan (Petré 1958 s. 395 f.). 1806 flyttade Hospitalet till det gamla kronobränneriets område utanför staden, nuvarande Ulleråkers sjukhus. Den gamla byggnaden inne i staden köptes av sällskapet Upsala Gille. Huset såldes 1885 till gillets restauratör Nils Petter Svanfeldt, och det kom därefter att inrymma restaurang och Hotell Upsala Gille (Herdin 1934 s. 170 ff.).
37. Högen skulle enligt ett verk av Johannes Messenius från 1611 vara rest över Uppsalas grundläggare kung Ubbo. Denne omtalas äldst av den danske 1100-talskrönikören Saxo (som kallar honom *Uffo*) och ansågs av magister Matthias Lincopensis, heliga Birgittas biktfader (som kallar honom *Uppo*), vara Uppsalas grundläggare. 1669 års namnkommitté gav också kvarteret mel-

lan Övre Slottsgatan och Odinslund namnet *Ubbo* (Qwart: Vbbo 1671 Booman s. 57).

38. Det nuvarande Dekanhuset inrymde 1869–1916 Folkskoleseminariet (SF s. 36).
39. Academia Carolina, ursprungligen domkapitelhus från 1400-talet, fick sitt namn på 1590-talet, sedan hertig Karl upplåtit huset till akademisk lärosal vid återupprättandet av universitetet. Den långsträckta byggnaden, som låg längs Biskopsgatan nedanför domkyrkans sydportal, revs 1778 (Sundquist 1953 s. 349 f.). Det s. k Oxenstiernska huset i hörnet av Riddartorget och Trädgårdsgatan, som nu inrymmer juridiska fakulteten, kallades under denna tid Nosocomium (av grekiskans *nosokomia* 'sjukvård'), emedan Uppsala akademis sjukhus var inrättat där 1708–1867 (Herdin 1932 s. 222 ff., SF s. 38).
40. Gunnar Wennerbergs Gluntarne, sammanlagt trettio till antalet, utgavs äldst i tretton häften mellan december 1849 och juli 1851 (Svenson 1987 s. 111). Nr 9, Nattmarschen i Sanct Eriks gränd, bör ha utkommit 1850.
41. Se not 40. Nr 4, En månskensnatt på Slottsbacken, som tillkom 1848 (Svenson 1987 s. 414), bör ha utkommit 1849.
42. Rörande två åkrar i Forsa sn i Hälsingland, benämnda *Bleket* och *Fridlundsbleket*, noteras på uppteckningar i OAU (L. Hagåsen 1974) att de består av sandjord resp. vit sandjord.
43. C. J. Bergman (1842 s. 25) skriver: »den ... midt emot ångbåtarnes landningsplats, af Landshöfdingen, Frih. von Kræmer nyligen anlagda Parterren». Enligt uppteckningar från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) var *Strömparterren* ett mindre vanligt alternativnamn för Flustret.
44. En uppteckning från 1937 (S. Sallander, OAU) har enbart formen *Svartmangatan*; backen ner från Övre Slottsgatan kallades *Svartmanbacken*.
45. *Mästerman* är ett annat ord för 'skarprättare'.
46. Likalydande och liknande ortnamn är kända från flera håll i Sverige. En udde i Rocksjön i Jönköpings stad, Jönk. l., kallas *Rackanäbbet*, eftersom rackarbostaden låg där (E. Johannesson 1942, OAU). *Rackarnäbben* finns dessutom som namn på ett område i Tegelsmora sn, Olands hd, Upps. l. (ek 12I 7b), och ett strandparti i Älvkarleby sn, Örbyhus hd, Upps. l. (G. Glad 1935, OAU). En åker under Prästgården i Enåkers sn, Simtuna hd, Västm. l., döptes till *Rackarnäbben* av socknens komminister någon gång mellan 1897 och 1923, på grund av att den var besvärlig att sköta (A. Isaacsson 1965, OAU).
47. Ett namn *Gåsaholm*, som äldst omtalas 1299, sägs 1444 ligga uppsides Stenhusholmen, vilken har identifierats med Studentholmen. Det först 1569 belagda namnet *Studentholmen* hänför sig till ett slags studenthem, ursprungligen inrättat av domprosten Andreas And 1316 och återinrättat av hertig Karl 1593 (DMS 1:2 s. 303 f.).
48. För de inom detta kvarter liggande studentbostäderna används allmänt kvartersnamnet *Hamberg* – man bor »i Hamberg».
49. Det inom kvarteret liggande affärs- och bostadskomplexet har efter kvarteret givits namnet *Sivia*.
50. En gata kallad *Bokgränden*, som upptas i UST 1925 B:5 s. 27, bör ha avsetts ligga vid kvarteret Boken; den synes dock inte ha kommit till utförande. Området genomskars enligt Nohldén 1930 och 1932 av nuvarande Lindgatan och en nu försvunnen tvärgata, kallad *Johanneslundsgatan* (varom se *Johannelundsgatan*, stadsdelen Sala backe). Fr. o. m. Nohldén 1936 är Johanneslundsgatan borta, och området delades därefter av Lindgatan i kv. Alen och Lönnen. Sedan Lindgatans förbindelse med Vaksalagatan försvann i slutet av 1960-talet består hela området av ett kvarter, benämnt *Alen*. En gata, kallad *Vinkelgatan* (namnet fastställt 1934), upptas på Nohldén 1936 och Helin & Ekström 1938. Den gick norrut från Björkgatan och svängde i rät vinkel ner mot den ovan nämnda Johanneslundsgatans fortsättning på andra sidan Björkgatan (ungefär där nu Tycho Hedéns väg går); den markeras ännu (utan namn) hos Nohldén 1943 men saknas hos Nohldén 1946.
51. Den ursprungliga bebyggelsen i Almtuna uppfördes 1907 på mark som Almqvist & Wiksells tryckeri förvärvat samma år i avsikt att där bygga arbetarbostäder. När området vid avstyckningen skulle ges namn, föreslog bolagskassören *Almtuna*, en oblyg anspelning på företagets namn (Bergold 1985 s. 56 ff.). För framväxten av Almtuna se även Bergold 1989 s. 84 ff.
52. Kvartersnamnet finns upptaget redan i ett förslag från 1862 till nya kvartersnamn (upptas på kartorna fr.o.m. Schumburg 1882), varom se inledningen till stadsdelen Centrum. Det fastställdes dock officiellt först 1934, nio år efter gatunamnet.
53. *Port Arthur* är namnet på det stora byggnadskomplexet vid Frodegatan, Salagatan och

Ymergatan. Det är givet efter hamnstaden Port Arthur i Manchuriet, som spelade en viktig roll under rysk-japanska kriget 1904–05, då huset byggdes (Wahlberg 1985).

54. *Tripolis* är namnet på en stor byggnad, som avgränsas av Väderkvarnsgatan, Frodegatan, S:t Göransgatan och Norrtäljegatan. Det är givet efter det s. k Tripoliskriget, då italienarna erövrade provinsen Tripolitanien i Nordafrika. Kriget pågick 1911–12, då huset byggdes (Wahlberg 1985). Jfr *Frodegatan.*
55. Hos Nohldén 1932 bärs namnet *Tegelbruksgatan* av en liten gata, som från Vaksalagatan sträcker sig mot nuvarande Hjalmar Brantingsgatan inom nuvarande kv. Håkan (sannolikt det namn *Tegelbruksgatan* som fastställdes 1925 enligt UST 1925 B:5 s. 27).
56. UST 1925 B:5 s. 27. Det är oklart om det då fastställda gatunamnet *Torkelsgatan* verkligen avser nuvarande Torkelsgatan. Som framgår av beläggen uppträder detta namn för gatan ifråga först på Nohldéns karta från 1936, medan Nohldén 1932 anger *Karlsborgsgat.*
57. I UST 1939 A:4 s. 30 anges *Jällagatan, Vallbygatan* och *Örbygatan* innehålla namn »hämtade från ostligt om Uppsala belägna gårdar».
58. Kvartersnamnet finns upptaget redan i ett förslag från 1862 till nya kvartersnamn (upptas på kartorna fr.o.m. Schumburg 1882), varom se inledningen till stadsdelen Centrum. Det fastställdes dock officiellt först 1934, nio år efter gatunamnet.
59. I UST 1939 A:4 s. 30 anges *Jällagatan, Vallbygatan* och *Örbygatan* innehålla namn »hämtade från ostligt om Uppsala belägna gårdar».
60. Gatunamnet hör alltså inte primärt till kategorin »fornnordiska guda- och hjältesagor». Enligt en saga, känd först från medeltiden, skall den kloka Disa ha räddat Sverige från hungersnöd genom att föreslå att man i stället för att offra gamla, sjuka och lytta skulle sända ett antal män norrut för att kolonisera obebyggda trakter.
61. Jag tackar Jan Hiller för hjälp med härledningen av gatunamnen i Norra Gottsunda och Lars Skiöld för hjälp med samma uppgifter för Södra Gottsunda.
62. Enligt en kartskiss, avseende förhållandena 1932, uppgjord av Jan Hiller, Norra Gottsunda (jfr uppteckning av J. Ejdestam 1932, OAU).
63. På ek 11I 6a (1952) kallas gården *Gottsunda* med upplysningstexten »Åld.hem», medan edition 2 (1983) av samma kartblad upptar namnet *Eksätrahemmet.* Enligt uppgift fanns namnet *Eksätrahemmet* redan på 1960-talet.
64. Enligt en kartskiss, avseende förhållandena 1932, uppgjord av Jan Hiller, Norra Gottsunda (jfr uppteckning J. Ejdestam 1932, OAU).
65. Se artikeln »Vackre Birger fick minnessten» (UNT 22 juni 1989).
66. Muntlig uppgift av förre musikfanjunkaren Harald Storm, Uppsala, som började sin tjänstgöring vid I 8 1916.
67. Det närmare läget för en gata som i Helga Trefaldighets husförhörslängd från 1743–58 (ka Helga Trefaldighet AIa:1, uppslag 162) kallas *Lilla Wretgränden* är obekant. I samma källa (uppslag 162, 163) uppträder namnet *Krukmakargränden* (krukmak: gränden, Krukmak: Gränden), vilket inte heller kan lokaliseras.
68. J. H. Gustafsson (1988 s. 38 ff.) vill identifiera den i medeltida Uppsaladokument ofta omnämnda höjden *Torsugla* (*Thorshugle*) (DMS 1:2 s. 238 f.) med Höganäshöjden.
69. Muntligt förslag av prof. Lars Hellberg, Uppsala.
70. 1936 (UST 1936 A:114 s. 449) föreslog gatunamnskommittén namnet *Vängegatan* för en ny gata »från Karlsrogatans förlängning i väster till Eriksbergsvägen i öster» (?), vilken dock aldrig kom till utförande.
71. Bibliotekets namn, med betydelsen 'den återuppståndna karolinska akademin', syftar på den gamla universitetsbyggnaden Academia Carolina, ursprungligen ett domkapitelhus från 1400-talet. Dess namn härrör från 1590-talet, då hertig Karl upplät huset till akademisk lärosal vid återupprättandet av universitetet. Den långsträckta byggnaden, som låg längs Biskopsgatan nedanför domkyrkans sydportal, revs 1778 (Sundquist 1953 s. 349 f.). Namnet *Carolina rediviva* för den nya universitetsbiblioteksbyggnaden var väl också avsett som en hyllning till kung Karl XIV Johan, som vid ett besök i Uppsala 1811 anvisat plats för den nya byggnaden.
72. Området omedelbart söder om Klockarängen, d.v.s gamla folkskoleseminariets tomt innanför den gamla stadsgränsen, har ursprungligen också varit kyrkojord, liksom det intilliggande Enhagen. Det hade åtminstone sedan mitten av 1600-talet hört till domkyrkans syssloman och kallades äldst *Tegelbruksängen* (så ännu Liunggren 1858) efter ett där beläget tegelbruk, som lades ned i början av 1700-talet. Inkomster från en del av området var avsedda som er-

sättning för skyldigheten att ombesörja aftonsångsgudstjänsterna i domkyrkan. Tomten såldes för uppförande av folkskoleseminariet på 1910-talet (se utförligt om områdets historia UST 1910:8 s. 221 ff.). Området norr om Prästgatan, som senare ännu utgjorde avlöningstillgång för klockare- och organisttjänsten i domkyrkan, avyttrades dock först 1943 (UST 1943 A:79 s. 322 ff.).

73. Elias Mörck var justitieborgmästare i staden från 1643 till sin död 1647. Hans hustru medförde i boet den s. k. Brunnsgården i nuvarande kvarteret Luten (Herdin 1927 s. 53).
74. Hos Laurell avses felaktigt med detta namn nuvarande Geijersgatan, tidigare *Stamgatan.*
75. Namnet *Erikslund* är givet efter en bonde från Hällby vid namn *Eriksson.* Denne ägde den tidigare åkermarken, som han på 1880-talet styckade av och sålde (Wilin a.a.).
76. Stadsingenjörens brev var föranlett av en insändare i UNT 21.3.1944, där signaturen »Oculus» förargade sig över att namnet på gatuskyltarna på en del hus vid gatan skrevs *Odengatan.* Enligt skribenten var denna form riktig i Stockholm men ej i Uppsala, stadsfullmäktige hade ej ändrat namnet. Dagen efter fick »Oculus» medhåll i en annan insändare, författad av K. F. Hollström, som sade sig ha tillskrivit gatunamnskommittén i ärendet. I stadsingenjörens brev till gatunamnskommittén påpekas att gatunamnsändringar av detta slag sällan behandlades i stadsfullmäktige vid denna tid, varför det inte var så underligt, att något ändringsbeslut av stadsfullmäktige ej stod att finna.
77. Namnet *Sibyllegatan* i Stockholm, som är känt från 1672, har sannolikt sitt namn efter en kvinna vid namn *Sibylla,* som bodde där på 1630-talet (SG s. 315).
78. Enligt muntlig uppgift av Lars Hellberg är utsträckningen av det namngivande forntida »hamnnoret» oklar. De två utvidgningar som framträder enligt nivåkurvan vid 5 meters högre vattenstånd behöver enligt Hellberg inte avspegla förhållandena vid namntillblivelsen. Inloppet till hamnbassängen skulle vara det smala sundet vid Norbys södra granngård, Gottsunda, varom se stadsdelsnamnet *Gottsunda.*
79. För hjälp med härledningen av namnen i Norby tackar jag Viveca Halldin Norberg, Norby.
80. Intressant nog har det inte långt från Gröna gatan i äldre tid funnits ett liknande folkligt vägnamn, nämligen *Gröna vägen.* Vägen var enligt uppteckningar från 1941–42 (H. Lindberg, OAU dep.) en gångväg (körväg för jordbrukare) från Sala backe (d.v.s. ungefär vid nuvarande Salabackekyrkan) ner till bebyggelsen Höganäs vid Höganäsgatan inne i centrala Uppsala (stadsdelen Kvarngärdet). Man använde gärna denna väg, »för annars var det bara dammiga landsvägen» (d.v.s. Vaksalagatan), och gick dit med kaffepannan på söndagarna och lät barnen springa och leka.
81. En gård Johanneslund (Johannislund) har funnits längre norrut i stadsdelen vid den forna gränsen mellan Uppsala stad och Vaksala sn, inom nuvarande kv. Gradskivan, mellan Ritargatan och Källparksgatan (för läge se Liunggren 1858; namnet är felplacerat på ek 1861 över Vaksala härad).
82. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Skölsta tackar jag Erik Lundgren, Sandbol, Skölsta.
83. Bakgrunden till detta namn är oklar – möjligen har en försvunnen forntida by Tuna gett namn åt detta åsparti (Hellberg 1985 s. 22).
84. Värdshusets namn minner om Nils Eklund, som 1767 kom från Stockholm som officerskårens traktör till det då tretton år gamla värdshuset och verkade där till sin död, sannolikt 1775, varefter hans änka drev värdshuset fram till 1789. Namnet skall ha myntats av Christian Berglin, traktör 1826–40 (Bergman 1843 s. 150, Hägg 1966 s. 30 ff., Risling 1982 s. 41 f.).
85. Upplands handlingar. Någon notering om årtal, volym och sidnummer, där denne Pollack omnämns, finns tyvärr inte tillgänglig liksom inte heller namnets exakta stavning.
86. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Vårdsätra tackar jag Margareta Bergmark, Uppsala.
87. För uppgifter om Beda Fundell tackar jag Ebba Wiberg, Uppsala.
88. Förleden i det gamla bynamnet *Slavsta* (in slauastum 1349 1/4 Uppsala RAp, SD 6 s. 88) är dunkel. För efterleden se områdesnamnet *Skölsta.*
89. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Almunge tackar jag Bengt Kvick, Martin Liljedahl och Nisse Lövgren, Almunge.
90. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Björklinge tackar jag Gun Wallström, Björklinge.
91. Det i Sverige ganska vanliga torpnamnet *Snörom* anses vara bildat till *snöra om* i betydelsen 'svänga om; svänga förbi'; bebyggelserna ligger i allmänhet vid vägsvängar eller vägskäl (Lindqvist 1926 s. 296 ff.).

92. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Bodarna tackar jag Rolf Eriksson, Bodarna.
93. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Brunna tackar jag Hugo Sannervik och K. A. Lindh, Brunna.
94. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Bälingeby tackar jag Henry Liljeblad och Sören Wahlberg, Bälingeby.
95. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Gunsta tackar jag Lennart Irvang, Gunsta, son till vagnmakaren C. A. Pettersson, varom se *Vagnmakarvägen*.
96. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Järlåsa tackar jag Arneta Drabe, Gösta Nilsson och Linnéa Sundin, Järlåsa.
97. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Knutby tackar jag Tore Lindh, Knutby.
98. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Länna tackar jag Sven Eriksson och Per Erik Söderman, Länna.
99. *Eklunda* enligt en uppteckning i OAU från 1962 (A. Öberg).
100. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Skyttorp tackar jag Harry Lundkvist, Skyttorp.
101. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Storvreta tackar jag Per-Erik Hagman och Helmer Wallner, Storvreta.
102. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Vattholma tackar jag Lars Lindblom, Vattholma.
103. För skrivningen med bokstäverna *r* och *w* omkastade se Eklund 1991 s. 129 f., 172 f.
104. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Vreta tackar jag Yngve Fredriksson, Ytternäs.
105. För hjälp med härledningen av vägnamnen i Ytternäs tackar jag Yngve Fredriksson, Ytternäs.
106. För hjälp med dessa uppgifter tackar jag Kerstin Hallgren-Bergman, Uppsala.

Gatunamnen på 1900-talet

Yttre förutsättningar

Uppsala var vid sekelskiftet 1800–1900 landets nionde stad med ca 23 000 invånare. Befolkningsökningen var ännu relativt blygsam.

År 1930 hade stadens invånarantal nyss passerat gränsen 30 000. Efter lågkonjunkturen under 1920-talet och början på 1930-talet började befolkningen öka snabbare. Behovet av nya bostäder växte, nya gator och kvarter kom till, vilka i sin tur krävde namn.

Under 1940-talet och 1950-talets början ökade stadens invånarantal i ännu snabbare takt. Befolkningen nära nog fördubblades under perioden 1940–1955, från drygt 38 000 till drygt 70 000 invånare. Nya stadsdelar växte fram, samtidigt som de gamla förtätades.

Expansionen har fortsatt; de senaste åren har Uppsalas årliga befolkningsökning varit bland de största i landet. Vid utgången av 1993 hade kommunen Uppsala 178 000 invånare. Antalet namnsatta gator och allmänna platser var vid samma tidpunkt 1 740, antalet kvarter 1 460. 1947 fanns 320 gatunamn registrerade. Uppgift om antalet kvarter saknas.

För en viktig del av Uppsalas tillväxt svarar tidigare kranskommuner (socknar). 1947/48 inkorporerades Bondkyrko och Gamla Uppsala landskommuner med Uppsala, 1952 Årsta- och Gränby-områdena inom Vaksala, 1967 lades Södra Hagunda och resterande del av Vaksala samman med Uppsala, 1971 Norra Hagunda, Bälinge, Björklinge, Vattholma, Almunge, Knutby och Knivsta, 1974 huvuddelen av Olands kommun (Rasbo, Rasbokil, Staby och Tuna). Antalet vägnamn (gatunamn) ökade därigenom med sammanlagt nära 300. Kvartersnamn saknades vanligen i landskommunerna.

Inga lagar eller statliga förordningar reglerar namngivningen av gator i kommunerna. Om *kvarters*namnen ingår i fastighetsbeteckningarna gäller föreskrifter enligt 1974 års fastighetsregisterkungörelse. Så är dock inte fallet i Uppsala. Namn på *trakter* och *tätorter* fastställs av Lantmäteriverket.

Namngivningsarbetets organisation och omfattning

Fram till 1920-talets början synes förslagen till namn på nya gator, kvarter och allmänna platser ha åtföljt förslagen till nya stadsplaner. Namnförslagen

skrevs in på de bifogade plankartorna, som utarbetats av stadsarkitekt och stadsingenjör och som efter byggnadsnämndens godkännande förelades stadsfullmäktige för godkännande. Om en sådan praxis vittnar ärende nr 10 i stadsfullmäktiges tryck 1908, där bland handlingarna ingick »Tvänne af Stadsarkitekten C. A. Ekholm tagna kopior af förberörda plankartor, deråtecknats föreslagna namn å qvarter och gator». Huruvida stadsarkitekten själv utarbetat namnförslagen framgår dock inte. Han kan ju ha anlitat någon sakkunnig språkman – jämförlig med professor Carl Säve, som 1862 lämnade förslag till nya kvarters- och gatunamn, varom se Mats Wahlberg, s. 84.

1920 tillträdde Gunnar Leche befattningen som stadsarkitekt. Han insåg snabbt, att det fanns stora brister i namngivningen av stadens gator och uppmärksammade byggnadsnämnden på detta. Följden blev ett nödrop till stadsfullmäktige – i en historiskt så intressant skrivelse, att den här återges endast obetydligt förkortad. Den ingår som ärende nr 22 i stadsfullmäktiges A-tryck 1923 och är daterad den 12 december 1922.

Till Stadsfullmäktige.

I en till byggnadsnämnden ingifven skrifvelse har stadsarkitekten G. Leche fäst nämndens uppmärksamhet däråa, att gällande namn på gator i vissa stadsdelar, särskilt i stadens ytterområden, i många fall äro oegentliga och olämpliga samt att ett flertal nyutlagda eller under utläggning varande gator helt och hållet sakna namn.

Byggnadsnämnden måste för sin del obetingat vitsorda, att i angifna hänseenden missförhållanden råda, som det måste anses angeläget att afhjälpa. En mängd exempel kunna anföras på gatunamn, hvilka genom sin likhet med andra existerande dylika verka direkt vilseledande eller i hvart fall förfela uppgiften att med full tydlighet utmärka sitt föremål. Till den praktiska olägenheten häraf kommer i många fall det principiellt oriktiga i att gatupartier, som icke genom läge eller eljest äro med hvarandra samhörande eller på ett gemensamt sätt karaktäriserade, betecknas med likartade namn.

...

Nu anförda brister och olägenheter ifråga om vissa gällande gatunamn, ehuru i och för sig nog så påfallande, te sig likväl mindre betydande i jämförelse med det missförhållandet att en mängd gator och vägar i förstäderna /!/fullständigt sakna benämningar. Så är exempelvis förhållandet med samtliga gator i Peterslund, Karlsborg och Almtuna. Bostadsadress i någon af dessa förstäder kan endast angifvas med användande af nummer efter en hela förstaden omfattande numrering. Att ett sådant förhållande är högst otillfredställande ligger i öppen dag men inses måhända bäst därav att t. ex. i Almtuna numreringen skett icke efter någon på förhand fastställd plan utan alltefter som bebyggelsen fortskridit, d.v.s. utan någon som helst ordning.

Med hänsyn till det nu anförda har byggnadsnämnden funnit sig böra för stadsfullmäktige framhålla önskvärdheten af att namn måtte blifva fastställda för alla gator och vägar, hvilka för närvarande sakna stadgad benämning, samt att de nu gällande gatunamnen måtte underkastas revision i syfte att bortgallra olämpliga eller otydliga sådana.

De uppgifter, hvilka sålunda angifvits, tror byggnadsnämnden – med hänsyn till de utredningar i skilda hänseenden som de förutsätta – hafva utsikt att blifva på bästa sätt lösta, därest det förberedande arbetet därmed, såsom stadsarkitekten ifrågasatt, anförtros åt en

särskild kommitté, vid hvars sammansättning önskemålet af ledamöternas intresse för och sakkunskap i hithörande frågor tillbörligen beaktas.

Byggnadsnämnden får fördenskull hemställa,

att stadsfullmäktige måtte tillsätta en kommitté med uppdrag att *dels* uppgöra och till fullmäktige inkomma med förslag till namn å sådana gator och vägar i staden, hvilka sakna stadgad benämning, *dels* i samband därmed öfverse gällande gatunamn samt föreslå ändrade namn i de fall, då sådant af praktiska hänsyn eller eljest kan finnas påkallat.

Efter en bordläggning och protester från från vissa fullmäktigeledamöter tillsattes stadens första gatunamnskommitté den 16 mars 1923 med uppdrag

att efter verkställd utredning uppgöra och efter byggnadsnämndens hörande till stadsfullmäktige för slutligt afgörande inkomma med förslag till namn å sådana gator och vägar i staden, hvilka saknade stadgad benämning, och att i samband därmed öfverse gällande gatunamn samt föreslå ändrade namn, då detta af särskilda skäl funnes behöfligt; börande kommitterade efter detta uppdrags fullgörande jämväl inkomma med förslag, huru för framtiden lämpligen borde förfaras för fastställande vid uppkommande behof af nya eller förändrade namn å stadens gator och vägar.

Ordförande i denna första gatunamnskommitté blev borgmästaren *Johan von Bahr*, tillika byggnadsnämndens ordförande. Övriga sex ledamöter: professorn i svenska språket *Otto von Friesen*, dåvarande förste bibliotekarien (senare överbibliotekarien) *Anders Grape*, direktören *L. J. Ernfors* (avgick efter ett år utan att ersättas), redaktören (senare chefredaktören) *Axel Johansson*, kassören *Klas Tapper* och stadsarkitekten *Gunnar Leche*, som ju var initiativtagaren. Möjligen hade Leche hämtat idén från Stockholm, som fick sin första permanenta namnberedning 1920. I flera andra svenska städer företogs genomgripande namnrevisioner i början av 20-talet.

Gatunamnskommittén tog snabbt itu med arbetet att söka bringa reda i det inom vissa delar av staden kaotiska namnskicket, ett arbete som fortsatte långt in på 30-talet. 1925 presenterades det första förslaget, som bl. a. gällde det s. k. Södra Väderkvarnsgärdet (Petterslundsområdet–Almtuna) och Svartbäcken. Enstaka namnbyten föreslogs även inom andra stadsdelar: *Stabby allé* ersatte det tidigare namnet *Noragatan, Höganäsgatan* blev det nya namnet på *Linnégatan* öster om järnvägen för att nämna ett par exempel. Nybyggenskapen var liten vid denna tid, och kommitténs namnförslag inskränkte sig i regel till en del ändringar och kompletteringar av redan befintliga namn.

Fr. o. m. 1931 utsågs den nye borgmästaren *Walter Kant* till ordförande efter Johan von Bahr, som avlidit redan i januari 1929.

Under senare delen av 30-talet och under 1940-talet ökade behovet av namn på nya gator och kvarter. Bl. a. tillkom de nya småstugeområdena i Fålhagen, Svartbäcken och på Lassebygärde. Industriområdet i Sofielund (Boländerna) började byggas ut. Artillerigärdet, Kåbo, Eriksberg fick sina

första gator och kvarter, namnsatta enligt den s. k. gruppnamnsprincipen, som redan var väl etablerad. Se vidare under rubriken *Namngivningsprinciper* nedan. År 1944 fick också stadens broar – äntligen – sina namn officiellt fastställda.

1939 blev överbibliotekarien *Anders Grape* gatunamnskommitténs nye ordförande efter Walter Kant. Grape hade varit ledamot av kommittén alltsedan den inrättades. 1942 avled Otto von Friesen, även han en av kommitténs ursprungliga ledamöter. Han ersattes 1943 av en annan språkprofessor, *Nathan Lindqvist.* År 1947 inträdde den nyordningen, att även gatunamnskommitténs ledamöter valdes för en mandatperiod i taget (då fyra år) efter att tidigare ha varit utsedda för obestämd tid. Fortfarande valdes dock ledamöterna inte efter partitillhörighet.

1947 års kommitté liksom de därpå följande (1955–1958, 1959–1962 o. s. v.) fick omfattande arbetsuppgifter. Bl. a. växte Tuna backar, Sala backe och Stabby under 50-talet ut till tre stora stadsdelar, som krävde många nya namn. I Tuna backar erbjöd flyget en nära till hands liggande namngrupp, som flitigt utnyttjades, i Sala backe valdes som en utgångspunkt olika hantverksyrken (skomakeri m. fl., se vidare Mats Wahlberg). Namnet *Tunagatan* reserverades för det nya Tuna backar och ersattes på sin gamla plats med *Hjalmar Brantingsgatan.*

Inkorporeringarna och senare kommunsammanläggningarna medförde speciella namnproblem, som framgår av gatunamnskommitténs skrivelse av den 21 november 1947 till stadsfullmäktige:

1) gatunamnskommitterade ha i flera fall sett sig nödsakade att ersätta befintliga namn med nya på grund av att samma namn eller snarlika namn förekommit på flera olika ställen inom det nu väsentligt vidgade stadsområdet;

2) kommitterade ha i vissa fall ansett de förefintliga namnen alltför intetsägande eller direkt olämpliga, såsom benämningarna »Gårdsvägen», »Affärsvägen», »Alpvägen», »Handlarvägen» och därför föreslagit ändringar. Ett undantag härifrån ha kommitterade med stor tvekan ansett sig nödsakade godtaga i namnet »Konsumvägen» i Valsätra–Norby, emedan detta namn sedan gammalt brukats på en sedan lång tid bebyggd väg därstädes;

3) kommitterade ha, där så varit möjligt, strävat efter att bilda namn av den beskaffenhet att de genom sin typ hänföra sig till ett visst område såsom till exempel namn börjande med »Malma» inom Malmaområdet eller namn inflikande ordet »berg» för de inom Ekeby Egnahems bergsterräng belägna vägarna. Kommitterade anse denna metod för namngivning vara särskilt viktig, då därmed en värdefull orienterande upplysning vinnes.

Stadsfullmäktiges tryck 1948 A:23

Problemen gällde till en början de tidigast inkorporerade delarna av Bondkyrko socken (Eriksberg, Norby–Malma–Valsätra, Gottsunda–Vårdsätra, Graneberg–Sunnersta) och Gamla Uppsala (–Nyby). De nya gatunamnen finns förtecknade i ovan angivet fullmäktigetryck från 1948. (Se vidare Mats Wahlbergs namnbeskrivningar.) 1967 införlivades vägarna i Södra Ha-

gunda och resterande del av Vaksala med Uppsalas gatunät. Nya namnkollisioner blev den självklara följden – 3 *Björkvägen*, 4 *Granvägen* och 4 *Tallvägen* kan tjäna som några få exempel.

Ett ännu mycket större namnkaos uppstod vid 1971 års sammanläggningar mellan Uppsala och den långa raden av landskommuner: Almunge, Björklinge, Bälinge, Norra Hagunda, Knivsta, Knutby och Vattholma med tätorterna Björklinge, Brunna, Bälingeby, Knivsta, Lövstalöt, Skyttorp, Storvreta och Vattholma. I dessa tätorter fanns sammanlagt 241 vägnamn, av vilka namnberedningen (som sedan 1971 var det nya namnet på den gamla gatunamnskommittén) ansåg, att hela 129 borde bytas ut p. g. a. namnlikhet eller annan förväxlingsrisk. Namnberedningen behandlade dessa namnfrågor 1970–hösten 1971, tillsammans med representanter för ortsbefolkningen. I regel blev man överens om ändringarna. Posten och taxi liksom intresserade lokala företrädare bidrog med ytterligare synpunkter, innan det slutliga förslaget presenterades för kommunfullmäktige. Se kommunfullmäktiges tryck A:293 den 18 december 1972, där alla de nya och gamla namnen finns förtecknade, sammanlagt ca 620 stycken. Namnberedningen skriver: »Där så varit möjligt har namnberedningen tillämpat samma principer som tidigare tillämpades inom tätorten. Som exempel kan nämnas yrkesnamn inom Brunna. Inom Björklinge har föreslagits namn med anknytning till Bror Hjorth och hans verk. I vissa fall har inom orten kända bortgångna personers namn använts, inom Lövstalöt gamla soldatnamn.»

Under tiden från den första inkorporeringen till den sista kommunsammanläggningen hann gatunamnskommittén förändras. Fr. o. m. 1949 hade som ny ledamot inträtt förste arkivarien *Manne Eriksson*, som 1955–1962 också var kommitténs ordförande. 1954 avled initiativtagaren till gatunamnskommittén, stadsarkitekten Gunnar Leche, ledamot sedan starten, således i 31 år. Ortnamnsprofessorn *Ivar Lundahl* var ledamot av gatunamnskommittén 1955–1962, hans efterträdare professor *Harry Ståhl* 1963–1979 (ordförande under alla år). Rektor *Åke Norén*, namnberedningens nuvarande ordförande, har varit ledamot av gatunamnskommittén/namnberedningen sedan 1959. Fr. o. m. 1959 är ledamöterna partipolitiskt valda i proportion till antalet fullmäktigemandat.

År 1971 ersattes gatunamnskommittén av *namnberedningen*. Antalet ledamöter utökades samtidigt från sex till elva valda ledamöter, bland vilka kommunfullmäktige – som en nyhet – även har att utse ordförande och vice ordförande. Mandatperioden ändrades från fyra till tre år för att stämma överens med de allmänna kommunalvalen. Stadsingenjören skall som tidigare vara sekreterare i namnberedningen. Ordförande under 1980–90-talen har varit *Åke Norén* (1980–1982, 1992–1994), posttjänsteman *Alle Rundström* (1983–1985, 1989–1991) och adjunkt *Brita Nordlander* (1986–1988). Utöver

tidigare uppgifter »förutsätts, att namnberedningen även hörs betr namngivningen av skolor, ålderdomshem och andra offentliga byggnader».

Efter 1972 års stora namnrevision, föranledd av kommunsammanläggningarna, har, när detta skrivs, drygt 20 år förflutit under mera »normala» arbetsförhållanden. Den fortsatt snabba befolkningsökningen i Uppsala har tvingat fram nya stora bostadsområden, samtidigt som de gamla har byggts ut ytterligare. De största nya namngrupperna finner vi i Årsta (tryckeri, tidningsutgivning och rotfrukter, grönsaker), Nåntuna (sömnad–spånad), Gottsunda (musik), Knivsta (bl. a. frukt), Flogsta (professorer, vänorter), Sävja 1–3 (Linné), Löten (författare), Nyby (Fänrik Ståls sägner), Stenhagen (sten), Södra Gottsunda (främst gamla sommarstugenamn) och Ulleråker (läkare o. a. med anknytning till Ulleråkers sjukhus). Åtskilliga namn har också tillkommit i de tidigare landskommunernas tätorter (Björklinge, Storvreta, Vattholma, Skyttorp, Länna, Almunge, Knutby) och i ett antal fritidsområden, där stugföreningar, vägföreningar och liknande – mot tidigare praxis – fått sina vägnamn fastställda. Burvik vid sjön Sottern i östligaste delen av Knutby är det senaste exemplet.

Förslag till namn på stadsdelar, gator och kvarter i Uppsalas planerade men omdiskuterade drabantstad Alsike för 20 000–30 000 invånare har under åren 1989–1992 diskuterats i namnberedningen, som också för sin del fattat beslut om namnen. Dessa kommer att föreläggas kommunfullmäktige för fastställelse allt eftersom utbyggnaden fortskrider. Bakom Alsike-namnen ligger grundliga studier av lantmäterihandlingar, ortnamnsuppteckningar m. m. samt fältkontakter med lokalbefolkning, hembygdsförening o. a. Allt i avsikt att ge de nya namnen en fast förankring i närmiljön. Jfr vad som sägs under *Namngivningsprinciper*, punkt 1.

Det senaste året har namnberedningen varit starkt engagerad i arbetet med nu föreliggande namnbok. Bl. a. har namnberedningen reviderat och kompletterat de officiella namnlistor som ligger till grund för namnarbetet. I anslutning härtill har språkregler fastställts för beredningens framtida namnarbete, varom se avsnittet *Namnens språkliga form* nedan.

Namngivningsprinciper

Uppsalas äldsta gatunamn skapades – som framgår av Mats Wahlbergs redogörelse – av invånarna själva. Sådana namn brukar kallas *spontana*. Namnen blev inte som nu officiellt fastställda. Vi kan finna nya namn av denna typ även idag, särskilt i fritidsområden.

Under 1900-talet har nya namn på gator, kvarter och allmänna platser redan vid tillkomsten fastställts av stads- eller kommunfullmäktige enligt den

beslutsordning som tidigare redovisats. Valet av namn avgörs således av kommunen själv, i Uppsala efter förslag från namnberedningen. Med tiden har vissa *principer för namnvalet* blivit vedertagna, inte bara i Uppsala utan i de flesta (större) kommuner.

1. *Lokal anknytning*

Namn på befintliga eller försvunna gårdar och torp, på personer som gjort sig kända i bygden, ägonamn och naturnamn tas till vara som en viktig grund för nya namn på gator, vägar, kvarter, parker o. a. inom aktuellt område. Sådana namn ger kunskap om hembygden (närmiljön) och färg åt en i övrigt kanske mera traditionell namnflora. Ett exempel är *Pantskogsvägen* i Bälingeby, som minner om att ekonomiska trångmål även fanns förr. I Gunsta hittar vi *Ekervägen, Krympvägen, Lötvägen, Navvägen* och *Skråttvägen,* som alla innehåller facktermer hämtade från den lokale vagnmakarens språkliga vardag. Namnen *Islandsbron, Strandbodgatan* och *Dragarbrunnsgatan* i det centrala Uppsala har mycket att berätta om den forna stadskärnan.

2. *Gatunamnet som kompass*

När man vill markera den lokala anknytningen genom att välja ett gårdsnamn eller ett naturnamn som utgångspunkt för ett nytt gatunamn, gäller det också att gatan ligger rätt geografiskt. Ett sådant gatunamn skall nämligen kunna fungera som en kompass. Traditionen bjuder, att en gata eller väg *leder fram till* eller *går i riktning mot* den by, gård, det skogsskifte o. s. v. vars namn ingår i gatunamnet. Alternativt kan gatan *löpa igenom* eller *passera intill* den angivna lokaliteten. Många av kommunens namn kan tas som exempel: *Enköpingsvägen, Vaksalagatan, Carolinabacken* (Uppsala stad), *Bredsjövägen* (Järlåsa), *Emil Sjögrens väg* (Knivsta), *Gälbovägen* (Ultuna), *Korsbacksvägen* (Vattholma).

Regeln är inte allmängiltig. Varken *Gimogatan* och *Hållnäsgatan* i Librobäck eller *Norrtäljegatan* och *Rimbogatan* i Fålhagen leder till eller ens i riktning mot de i gatunamnen nämnda orterna. De ingår i namngrupper som en gång valts för respektive stadsdel, t. ex. uppländska bruksorter i Librobäck.

3. *Personnamn*

Att uppkalla en gata eller allmän plats efter en person vållar ofta bryderi. En första förutsättning är, att personen i fråga är död. Han eller hon bör givetvis vara välkänd och helst ha varit lokalt verksam. Gatan eller platsen för heders-

betygelsen skall gärna ligga nära vederbörandes bostad eller arbetsplats. Att ersätta ett hävdvunnet gatunamn med ett nytt bör dock höra till undantagen. Sådana namnbyten uppskattas sällan av de kringboende och medför stora kostnader. Slutligen är det en fördel om personnamnet är kort, särskilt i de fall då både för- och efternamn behöver tas med i gatunamnet för att säkert klargöra vilken person som avses. *Dag Hammarskjölds väg* kan tyckas långt, men förnamnet måste ingå för att skilja FN:s generalsekreterare – hedersföremålet – från fadern, landshövdingen Hjalmar Hammarskjöld och andra med samma efternamn. Liknande exempel är *Tycho Hedéns väg, Axel Johanssons gata, Viktor Rydbergsgatan,* de båda senare gatorna ingående i yrkesbetecknande namngrupper.

4. *Tydlighet*

Andra viktiga krav som namnberedningen ställer på gatunamnen gäller tydligheten. Namnen skall helst vara lätta att *uttala* och att *skriva,* vilket också gör dem lättare att minnas. Tydlighetskravet bör också gälla namnets betydelse – det bör vara lätt att *förstå.* Detta kan stundom försvåras av namnberedningens strävan att ge namnen ett *pedagogiskt innehåll,* att t. ex. låta dem berätta om (äldre) lantbruksredskap (gator och kvarter i Valsätra), sömnadstekniker (Nåntuna) eller kvarntermer (Kvarngärdet). Hur många vet i dag, vad som döljer sig bakom kvartersnamnen *Kvarnhästen, Kvarnluren, Kvarnskon* och *Kvarnögat?* Stundom har tyvärr namnens innebörd blivit tvetydig – trots namnberedningens motsatta ambition. Ett förargligt exempel på detta är namnet *Hösträngsvägen* i Valsätra. Den avsedda *hö-strängen* kan lätt uppfattas som ett i sammanhanget mindre lämpligt *höst-regn.*

5. *Förväxlingsrisk*

Med kravet på tydlighet sammanhänger ett annat viktigt krav, nämligen att nya namn inte skall kunna förväxlas med redan befintliga. Viktigt inte minst för posten liksom för taxi och utryckningsfordon. Post och taxi – samt kommundelsnämnderna – får därför yttra sig över namnberedningens förslag, innan dessa går till kommunfullmäktige för fastställelse. För posten gäller det främst att slippa förväxlingar av *skrivna* gatunamn, för taxi och utryckningsfordon gäller det att undvika hörfel p. g. a. att namn *låter* alltför lika.

Förväxlingsrisken blev särskilt stor vid de tidigare nämnda kommunsammanläggningarna. Det fanns ett *Granvägen, Björkvägen, Skogsvägen, Ängsvägen* o. s. v. i nästan varje socken, namn som fick lov att ändras för att undvika direkta namnkollisioner och därmed uppenbar förväxlingsrisk.Problemet löstes på olika sätt: a) namnet byttes ut mot ett helt annat (*Backvägen* i Brunna

blev t. ex. *Lärarvägen* och i Björklinge *Gås-Anders väg)*, b) namnet kompletterades med en ny förled (*Backvägen* i Knivsta blev t. ex. *Lillbacksvägen)*, c) namnet fick ett lokaliserande tillägg i form av socken-/tätortsnamnet (*Backvägen* i Bälingeby blev t. ex. *Bälinge backväg*). Som regel behölls det ursprungliga namnet i Uppsala stad, eftersom det vanligen hade betydligt fler adressnummer (*Backvägen* i Sunnersta fick t. ex. behålla sitt namn).

6. *Gruppnamn*

När de äldsta, spontana gatunamnen kom till, var gatorna få och välbekanta för de flesta invånarna i staden. Att orientera sig erbjöd inga större problem. Allteftersom Uppsala växte ökade emellertid svårigheten att veta var en viss gata låg. Det blev också allt svårare att hitta lämpliga namn på gator och kvarter. *Kategori-* eller *gruppnamn* blev lösningen. Denna namngivningsmodell innebär, att en tillräckligt stor ämnesgrupp väljs som utgångspunkt för namngivningen i en ny stadsdel, t. ex. blommor, fåglar, svampar, bergarter, författare. Vi finner sådana gruppnamn i Fålhagen (*Ljunggatan, Rosenplan*) respektive Sunnersta (*Blåmesvägen, Orrstigen)*, Norby (*Skivlingsparken, Kantarellvägen*), Eriksberg (*Gnejsvägen, Granitvägen*) och Löten (*Ferlinsgatan, Karin Boyegatan*). Gruppnamnen underlättar väsentligt möjligheten att hitta till en viss gata: man erinrar sig lätt, att »svampvägar» finns i Norby o. s. v.

Karakteristiska för Uppsala är de många gatu- och kvartersnamn som har sitt ursprung i de fornnordiska guda- och hjältesagorna eller innehåller fornnordiska personnamn. Säkert har närheten till Gamla Uppsala därvidlag spelat in men också det intresse för Norden och dess fornhistoria som väcktes till liv under 1800-talet. Det är sålunda inte förvånande, att den förste professorn i nordiska språk vid Uppsala universitet Carl Säve, när en ny stadsplan skulle förverkligas på 1860-talet, föreslog ett antal fornnordiska namn på de aktuella kvarteren. De fornnordiska namnkällorna är dessutom nära nog outsinliga, och nya gatu- och kvartersnamn hämtas från denna »kategori» än idag. Särskilt i Gamla Uppsala, men även i Centrum, på Luthagen och Kvarngärdet, i Fålhagen, Kungsängen, Svartbäcken och Tuna backar finner vi namn av detta slag. Även om namn som *Odensgatan* och *Torsgatan* förekommer på många håll i landet, är de fornnordiska namnen ovanligt rikligt representerade i Uppsalas gatu- och kvartersnamn.

Bland övriga förekommande namnkategorier finns sådana som inte är helt vanliga, t. ex. de tidigare nämnda kvarntermerna (Kvarngärdet), vagnmakeri (Gunsta), tryckeri och tidningsutgivning (Fyrislund/Årsta), sömnad och spånad (Nåntuna–Sävja), flyg (Bärby hage), järnhantering (Vattholma), folkdans och folkmusik (Björklinge).

En namngrupp torde vara helt unik för Uppsala, nämligen de gatu- och

kvartersnamn som avser att hylla vår mest kände svensk, Uppsalaprofessorn Carl von Linné. Till hans namn och resor har knutits namnen på gator och kvarter i Sävjas tre utbyggnadsetapper: *Carl von Linnés väg, Linnés resväg* och vägarna med den säregna efterleden *-resan* (i stället för de traditionella *-gatan* eller *-vägen*). Gatunamnen heter alltså *Bergslagsresan, Dalaresan* o. s. v., så långt resmålen har räckt till. Linnés födelsesocken Stenbrohult återfinns i *Stenbrohultsvägen,* namnet på södra delen av den ursprungliga *Ölandsresan,* som fick lov att stängas av för genomgående, alltför störande biltrafik. Kvartersnamnen intill »resvägarna» knyter an till resmålen, t. ex. *Hoburgen* och *Rauken* intill *Gotlandsresan, Halleberg* och *Hunneberg* intill *Västgötaresan.*

7. *Gata och kvarter följs åt*

I anslutning till exemplen från Linnés Sävja bör nämnas ytterligare en regel som styr namngivningen i Uppsala, nämligen den att ett gatunamn och motsvarande kvartersnamn placeras intill varandra. *Atterbomsgatan* löper t. ex. utefter kvarteret *Atterbom.* Regeln kan synas självklar men har inte alltid varit möjlig att tillämpa, bl. a. beroende på att namnen tillkommit vid olika tidpunkter. Kvarteret *Oden* ligger exempelvis inte vid *Odensgatan* men väl vid *Odinslund.*

8. *Ändring av namn*

Att ändra ett gatunamn är svårt och bör, som tidigare påpekats, helst undvikas (jfr p. 3 ovan). Redan små stavningsändringar väcker uppmärksamhet och ilska, särskilt hos dem som bor vid den aktuella gatan. Uppsalas namnberedning har upplevt detta i flera fall, som t. ex. när beredningen föreslog, att *Börjegatan* skulle få tre namn eftersom Luthagsesplanaden skurit av genomfartstrafiken. Förslaget fick tas tillbaka, medan *Vindhemsgatans* motsvarande stympning resulterade i det nya namnet *Gluntens gränd* för den södra delen. När *Odensgatan* år 1945 på en del nya gatuskyltar kom att stavas *Odengatan,* undrade en retad insändarskribent vad som stod på. Det visade sig, att stavningen utan *-s* beslutats vid en informell namngenomgång 19 år (!) tidigare – dock utan att namnskyltarna *då* ändrats. Stadsfullmäktige fick bråttom att besluta om återgång till den ursprungliga – och språkligt korrekta – stavningen! Lika svårt som det är att ändra ett gatunamn vid delningen av en gata kan det vara att enas om ett enda namn på en gata, som tidigare haft olika namn på olika delar. Ett exempel är nuvarande *Norbyvägen,* som fram till 1967 hade olika namn i de berörda stadsdelarna: *Wahlenbergsvägen* i Kåbo, *Norbyvägen* i Norby och *Västerleden* i Eriksberg (jfr fullmäktigemotion av Henry Jarild – stadsfullmäktiges tryck 1966, A:69).

9. *Efterleder i gatunamn*

Att välja efterled i gatunamnen vållar sällan namnberedningen några bekymmer. Vanligtvis rör det sig om alternativen *gatan* eller *vägen*, ett val som styrs av namnen i kringliggande områden. Jfr dock Linné-namnen ovan under p. 6.

Gränd finns sedan gammalt i centralt belägna gatunamn, t. ex. *Bäverns gränd, Kålsängsgränd.* Yngre namn med denna efterled är den nyss nämnda *Gluntens gränd, Fjalars gränd* och *Suttungs gränd, Bladgränd* i Björklinge m. fl. Gränd avser som regel en kort (återvänds)gata. Gatunamnet skrivs – som exemplen visar – ofta i två ord.

Stigen har använts som efterled för att beteckna mindre (och smalare) vägar, t. ex. inom en del fritidsområden. *Leden* markerar tvärtom en större, ofta mera trafikerad gata (*Bärbyleden, Råbyleden, Österleden).* Även *esplanad* används för större – trädplanterade – gator (*Luthagsesplanaden*). *Allén* är också inramad av träd (*Tunabergsallén*). Andra sporadiskt förekommande efterleder är *slingan* (*Tibbleslingan*), *svängen* (*Bysvängen*), båda inom Björklinge, *kroken* (*Källbokroken*) i Gottsunda. Alla tre syftar på vägens form/sträckning.

Namnens språkliga form

Namnen på gator, vägar, kvarter o. s. v. skall vara språkligt korrekta. De förutsätts i sin språkliga utformning följa det normala svenska ordbildnings- och rättstavningsmönstret. Sammansättningsfogar bör sålunda ha ett *-s*, där regeln så bjuder, och vara utan *-s*, där så är brukligt: *Odalvägen* (jfr odalman), *Alrotsvägen* (alrotsbyrå), *Rödbetsgatan* (rödbetsburk) o. s. v. Några viktigare språkliga regler för namnberedningens arbete kan däröver nämnas.

1. *Personnamn*

Stavningen av ett personnamn som ingår i gatu- eller kvartersnamn skall överensstämma med vederbörandes eget sätt att stava sitt namn. Några Uppsala-exempel, där bl. a. gatuskyltar blivit felaktiga: *Dag Hammarskjölds väg, Almqvistgatan, Stiernhielmsgatan, Swederusgatan.* Personens förnamn måste ibland tas med för att undvika förväxlingar. *Axel Johanssons gata* i Årsta kan vara ett exempel – Johansson är ett vanligt namn, men UNT:s förre chefredaktör Axel Johansson (»Koftan») skilde sig redan under sin levnad från mängden.

Personnamn som förleder i gatunamn får som regel *-s* i sammansättningsfogen: *Bertilsvägen, Geijersgatan, Thunmansskolan.* Några äldre gatunamn är

undantag som bekräftar regeln: *Banérgatan, Tegnérgatan, Wallingatan* med betoningen på sista stavelsen i personnamnet. Jämför de yngre *Ferlinsgatan, Vängelinsgatan.* Slutar det aktuella personnamnet på vokal blir namnet oförändrat – i namnsammansättningar lika väl som i andra sammansättningar: *Carolinabacken, Disavägen* (jfr *Disagården*), *Hanselligatan* (ej som namnet länge felaktigt skrivits *Hansellisgatan*), *Linnégatan, Vasagatan.*

2. *Nordiska och fornnordiska namn*

Uppsalas nordiska vänorter och en del andra nordiska platser har fått ge namn åt gator och kvarter i Flogsta. Namnens form har i viss mån anpassats till svenskt språkbruk: *Köpenhamnsgatan* men kvarteret *Frederiksberg.* För de många fornnordiska namnen gäller samma sak, även om en del äldre språkliga varianter fått kvarstå, trots att de numera utgått ur svenskt språkbruk. Det gäller främst en del kvartersnamn, t. ex. *Fåfne* (Fafner), *Gefna* (Gevn), *Öger* (Ägir). Kvartersnamnet *Häl* har dock ändrats till *Hel.*

3. *Stor eller liten bokstav*

I gatunamn som består av flera led används omväxlande stor och liten begynnelsebokstav i de efterföljande leden. Huvudregeln säger, att liten bokstav skall användas i de senare led som inte själva är egennamn. Man skall alltså skriva *Sala backe, Tuna backar* med litet *b, Gillbergska genomfarten, Albert Engströmsgatan, Påvel Snickares gränd, Ramsjö skogsväg* men *Ramsjö Tibbleväg.* I vissa fall kan det vara svårt att avgöra, om det senare ledet skall betraktas som egennamn eller ej. Efter *Stora, Lilla, Gamla, Nya, Nedre, Övre, Centrala, Norra, Södra, Västra* och *Östra* används stor bokstav, även om efterföljande led inte är egennamn.

4. *Bestämd artikel*

Förledens bestämda artikel (*-en, -et*) faller regelrätt bort i dubbla sammansättningar som *Svartbäcksgatan, Fålhagsleden, Stenhagsskolan (!), Dragontorpsvägen* men behålls vanligen i enkla sammansättningar, t. ex. *Bodarnavägen, Vilanvägen.*

5. *Dialektala särdrag*

Namnformerna bör anpassas till de dialektala särdrag som är typiska för uppländskan (sveamålen). Så har inte alltid skett. En gård i Uppsalatrakten heter t. ex. *Uggelbo* men i Halland *Ugglebo.* Följaktligen bör vägen som leder

till Uppsala-gården heta *Uggelbovägen* (i Skyttorp), vilket inte blev fallet, när namnet först fastställdes. Ett liknande exempel är *Murkelvägen* (i Norby), som med korrekt uppländsk språkform stavades så, när fullmäktige fastställde namnet 1962. I senare namnlistor har emellertid den felaktiga formen *Murklevägen* smugit sig in. Någon strikt konsekvens har inte rått genom åren – vare sig i Uppsala eller i andra kommuner.

Namn vilkas förled slutar på *-are* skall i Uppsala förlora sitt *-e* vid sammansättning med *-gatan, -vägen* osv. Den korrekta skrivningen är alltså *Repslagargatan, Verkmästargatan, Snickarplan.*

6. *Kvartersnamn*

Kvartersnamn som bildats till vanliga substantiv får alltid bestämd form: *Apoteket, Granaten, Näktergalen, Radarn, Stämjärnet, Trädet, Ångmaskinen.* Kvartersnamn, bildade till personnamn eller geografiska namn, får oförändrad form: *Alfhild, Fredrika Bremer, Sven Dufva, Oslo, Sala.*

7. *Förargliga fel*

Språkliga felaktigheter kan lätt uppstå både vid den ursprungliga namngivningen och i protokoll och utskrifter, särskilt om namnens betydelse är oklar. Ett par exempel kan belysa detta. *Fribergavägen* i Järlåsa fick länge heta *Fribergsvägen,* vilket ledde tanken till någon person *Friberg* i stället för till gården *Friberga,* som givit hela området dess namn. *Tackmossvägen* i Skyttstennäs skrevs i namnlistorna länge felaktigt *Takmossvägen.* Man associerade till »mossa på taket»i stället för till det stackars djur som någon gång i äldre tid kanske gått ner sig i kärret och därigenom givit upphov till namnet *Tackmossen* (nu åkermark).

(Till ledning för arbetet i namnberedningen har beredningen 1993 antagit särskilda språkregler, vilka också godkänts av kommunfullmäktige. Anförda exempel har hämtats ur denna regelsamling. Se vidare Norén 1993c).

Förkortningar

För allmänna förkortningar av typen c:a, etc. m. m. hänvisas till senaste upplagan av Svenska akademiens ordlista eller Skrivregler (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden).

a.a. = anfört arbete
adj. = adjektiv
a.st. = anfört ställe
a tgo = a tergo (på baksidan)
dep. = deposition
e. = efter
f. = folio; följande (sida)
fda. = forndanska
fsv. = fornsvenska
fvn. = fornvästnordiska
förs. = församling
hdstg = häradsting
ib. = ibidem ('samma ställe')
kv. = kvarter
l. = län
lat. = latin
n. = not
neutr. = neutrum
odat. = odaterad
r. = recto (framsida)
s.v. = sub voce ('under uppslagsordet')
tab. = tabell
u.d. = utan datum
u.o. = utan ort
u.å. = utan årtal
v. = verso (baksida)
vidf. = vidfäst

Källor och litteratur

Kartor

Alfabetisk förteckning

1643 års regleringskarta, LMV B 70–1:3.

ak 1897 = Adress-kalender 1897 för Upsala stad. Med plankarta öfver staden samt teatern. Utg. af Harald Wretman. 1896. Uppsala.

Backhoff, A. E. T., [1875]: Res-atlas öfver Sverige. Vägledning vid ångbåts- och jernvägsfärder. Bladet N:o 1: Stockholm–Upsala. Stockholm.

Björklinge 1965 = Handritad karta över Björklinge samhälle 1965. I: Björklinge förr och nu. 4 (1980), s. 30.

Booman 1671 = Geometrisch deliniation öffwer Ubbsala stadh med desz general och special description aff alla qwarters samt tåmters qvantitet ... affmätt rijtat och förfärdigat aff Stephan M: Booman Geom: Åboensi. Anno 1671, UUB S 143b.

Brolin 1769/70 = Charta öfver Upsala stad, utgifven år 1770 af Jon: Brolin. I: Busser 1769.

Brolin 1770 = Charta öfwer Upsala stad N:o 2 med Kongl. Maij:ts allernådigste privilegio utgifven i Stockholm år 1770 af Jonas Brolin, ingenieur vid Kongl. Landtmäteri Contoiret.

Busser 1773 = Grundritning öfver Upsala stads närvarande utseende, med namn på des gator och qvarter I: Busser 1773 s. 76 tab. 10.

ek = ekonomisk karta.

Helin & Ekström 1938 = Vägvisare med kartor över Uppsala. Utarbetad av Erik Helin & Teodor Ekström. Södertälje.

Hoffstedt 1702 = Geometrisch delineation öffver Upsala stad medh alla dess tompter, torg, gator qvarter och genomlöpande ström och der i ligiande qvarn och qvarndam sampt grundritning uppå kyrkior slåt och Kongl. Academiens auditoria. Afmätt A. 1702 af samptelige lantmätarne uthi Upland som på andra sidan specifierade finnas och renoverat af Lars Hofstedt, LMV B 70–1:12.

Karta över Uppsala 1913. Handritad karta i Stadsbyggnadskontorets i Uppsala kommun arkiv.

Kjellberg, Carl M., 1914: Uppsala. Beskrivning. Uppsala. [Karta över Uppsala sist i boken.]

Laurell 1909 = Karta öfver Upsala af G. Laurell, stadsingeniör.

Levan 1948 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1948 av Mats Levan, stadsingeniör.

- 1950 = Översiktskarta över de centrala delarna av Uppsala stad upprättad år 1950 av Mats Levan, stadsingenjör.
- 1953 = Översiktskarta över de centrala delarna av Uppsala stad upprättad år 1950 av Mats Levan, stadsingenjör. Kompl. år 1953.
- 1954 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1953 av Mats Levan, stadsingenjör. Kompletterad år 1954.
- 1958 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1958 av Mats Levan, stadsingenjör.
- 1961 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1958 och kompletterad år 1961 av Mats Levan, stadsingenjör.
- 1963 = Översiktskarta över de centrala delarna av Uppsala stad upprättad år 1950 av Mats Levan, stadsingenjör. Kompl. år 1958 och 1963.
- 1967 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1958 och kompletterad år 1967 av Mats Levan, stadsingenjör.

– 1970 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1958 och kompletterad år 1970 av Mats Levan, stadsingenjör.
Liunggren 1858 = Karta öfver staden Upsala med dertill lydande egor på föranstaltande af committéen för undersökning af grunderna till städernas beskattning, efter vederbörligt förordnande upprättad år 1858 af Gustaf Liunggren. Ingeniör i Kongl. General-Landtm. Kontoret.
LMV = Kartor över Uppsala stad, Lantmäteriverkets forskningsarkiv, Gävle.
NF = Uppsala år 1920. I: NF 30 sp. 1216.
Nohldén 1929 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1929 av Eric Nohldén. Mätningsingeniör.
– 1930 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1930 av Eric Nohldén, mätningsingeniör.
– 1932 = Karta över Uppsala stad. Upprättad år 1932 av Eric Nohldén, mätningsingeniör.
– 1936 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1936 av Eric Nohldén, mätningsingeniör.
– 1943 = Karta över Uppsala stad upprättad år 1943 av Eric Nohldén, stadsingeniör.
– 1946 = Karta över Uppsala stad. Upprättad år 1946 av Eric Nohldén, stadsingeniör.
Nordström, Simon, 1875: Uppsala. Anteckningar om staden och dess omgifning. Uppsala. [Stadskarta på omslagets sista sida.]
Ridderbielke 1822 = Copia utaf den år 1770 af Jonas Brolin utgifne Charta öfver Upsala stad hvarå tomternas nummer blifvit utsatte, samt de förändringar Fjerdingen undergått, efter 1809 års brand, äfven uptagne. Författad år 1822 af F. M. Ridderbielke, UUB (kopia).
Romson 1934–35 = Karta över Upsala med omnejd. Upprättad åren 1934–1935 av Karl E. Romson. Stadsingenjör.
Rudbeck, T. G., 1855: Försök till beskrifning öfver Sveriges städer i historiskt, topografiskt och statistiskt hänseende, efter de bästa tryckta källor samt med många tillägg. 1. Svea rike. Stockholm. [Karta över Uppsala mellan s. 116 o. 117.]
Schumburg 1882 = Karta öfver Upsala sammandragen och utgifven af Robert Schumburg år 1882.
Stahre 1785 = Charta öfver Wattu-ledningen utur källrarne omkring Stora Torget bestående uti trummor med dess brunnar till dess utlopp i ån. Nu omlagd, och på begäran afmätt den 3dje junii år 1785 af Pehr Georg Stahre, UUB.
Sundquist, Nils, 1939: En återfunnen karta över Uppsala på 1660-talet. I: UFT 46:2.
Taube 1855 = Plan-karta öfver staden Upsala författad och utgifven år 1855 af H. A. Taube, commissions landtmätare.
TC 1867 = Topografiska Corpsens karta öfver Sverige 1867. Litografiskt öfvertryck utfördt vid Generalstabens Litogr. Anst. Blad 84. Upsala.
Turistkarta 1955 = Turistkarta över Uppsala. Upprättad på stadsingenjörskontoret i Uppsala i juli 1955.
Upsala Stads planta ?1669–83 = odaterad karta i familjen Aurivillius släktarkiv, dep. hos docent Nils-Gustaf Stahre, Stockholm.
UST = Förslag till byggnadsplan för del af Kåbogärdet Uppsala. (Uppsala stadsfullm. 1908:10).
Skiss till stadsplan för del av Upsala [= Svartbäcken öster om Svartbäcksgatan och norr om Stiernhielmsgatan]. I: UST 1908:10 kartbilagor (tryckta i Bergold 1985 s. 81, 89).
Way 1842 = Upsala framställd i XII utsigter och Topogr. plan i 1/8000 af r. st. af J. Way.
Wåhlberg 1884 = Karta öfver Upsala med den fastställda stadsplanen på stadens bekostnad upprättad år 1881. Utg. år 1884 af Ludwig Wåhlberg, stadsingeniör.
– 1889 = Karta öfver Upsala af L. F. Wåhlberg, stadsingeniör.
– 1891 = Karta öfver egorna till Upsala stad sammandragen år 1891 af L. F. Wåhlberg, stadsingeniör.

Kronologisk förteckning

1643 = 1643 års regleringskarta.
1667 = Sundquist 1939.
?1669–83 = Upsala Stads planta ?1669–83.
1671 = Booman 1671.
1702 = Hoffstedt 1702.
1769/70 = Brolin 1769/70.
1770 = Brolin 1770.
1773 = Busser 1773.
1785 = Stahre 1785.
1822 = Ridderbielke 1822.
1842 = Way 1842.
1855 = Rudbeck 1855.
1855 = Taube 1855.
1858 = Liunggren 1858.
1867 = TC 1867.
1875 = Backhoff [1875].
1875 = Nordström 1875.
1882 = Schumburg 1882.
1884 = Wåhlberg 1884.
1889 = Wåhlberg 1889.
1891 = Wåhlberg 1891.
1897 = ak 1897.
1908 = UST.
1909 = Laurell 1909.
1913 = Karta över Uppsala 1913.
1914 = Kjellberg 1914.
1920 = NF.
1929 = Nohldén 1929.
1930 = Nohldén 1930.
1932 = Nohldén 1932.
1934–35 = Romson 1934–35.
1936 = Nohldén 1936.
1938 = Helin & Ekström 1938.
1943 = Nohldén 1943.
1946 = Nohldén 1946.
1948 = Levan 1948.
1950 = Levan 1950.
1953 = Levan 1953.
1954 = Levan 1954.
1955 = Turistkarta 1955.
1958 = Levan 1958.
1961 = Levan 1961.
1963 = Levan 1963.
1965 = Björklinge 1965.
1967 = Levan 1967.
1970 = Levan 1970.

Övriga källor samt litteratur

A 8 = Registrum ecclesie Upsalensis, RA.

Ahlberg, Nils & Hall, Thomas, 1983: Scandinavian atlas of historic towns. 4. Sweden. Uppsala. Stockholm. (The Institute for urban history, Stockholm.)

Ahlin, E. H., 1947: Margarethahemmet. I: Kyrka hem och bygd. Tillägnad församlingsborna i Knivsta och Alsike av Kyrkobröderna. 3. u.o.

ak 1887 = Adress-kalender för Upsala stad och omnejd år 1887. Utg. af Alfr. Petersson. 1887. Upsala.

ak 1894 = Upsala adress- och affärskalender 1894. Utg. af C. H. Fahlstedt. 1894. Stockholm.

ak 1897 = Adress-kalender 1897 för Upsala stad. Med plankarta öfver staden samt teatern. Utg. af Harald Wretman. 1896. Upsala.

ak 1900 = Adress-kalender för Upsala stad år 1900. 1900. Upsala.

ak 1902 = Adress-kalender för Upsala stad år 1902. 1902. Upsala.

ak 1905 = Adress-kalender för Upsala stad år 1905. 1905. Upsala.

ak 1907 = Adress-kalender för Upsala stad år 1907. 1907. Upsala.

ak 1910 = Adress-kalender för Upsala stad år 1910. 1910. Upsala.

ak 1914 = Adress-kalender för Upsala stad år 1914. 1914. Upsala.

AL = Almquist, Johan Axel, Den civila lokalförvaltningen i Sverige 1523–1630 med särskild hänsyn till den kamerala indelningen. 1–4. 1917–23. Stockholm. (Meddelanden från svenska riksarkivet. Ny följd. 2:6.)

Alfvegren, Lars, 1958: r-genitiv och are-komposition. Formhistorisk undersökning på grundval av svenska dialekter och ortnamn. Uppsala. (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs akademien. 32. Studier till en svensk ortnamnsatlas. 10.)

Almquist, Joh. Ax., 1931: Frälsegodsen i Sverige under storhetstiden med särskild hänsyn till proveniens och säteribildning. 1. Stockholms och Uppsala län. 2. Säterier. Stockholm. (Skrifter utg. av Svenska riksarkivet. 1.)

Alving, Hjalmar, 1923: Genom seklernas Uppsala. Uppsala.

Andersson, Allan, 1987: En vandring på ett urval av Uppsalas kaféer och konditorier. I: Fröken, får jag betala! Kaféliv i Uppsala på 1930-, -40 och -50-talen. Av Allan Andersson m.fl. Uppsala. (Upplandsmuseet. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Småskriftserie. 5.)

Andersson, Thorsten, 1965: Svenska häradsnamn. Uppsala & Köpenhamn. (Nomina Germanica. Arkiv för germansk namnforskning. 14.)

– 1972: Norden och det forna Europa. Några synpunkter på ortnamnens ålder och samband. I: NoB 60.

– 1991: The origin of the *tuna*-names reconsidered. I: People and places in northern Europe 500–1600. Essays in honour of Peter Hayes Sawyer. Ed. I. Wood & N. Lund. Woodbridge.

– 1992a: Haupttypen sakraler Ortsnamen Ostskandinaviens. I: Der historische Horizont der Götterbild-Amulette aus der Übergangsepoche von der Spätantike zum Frühmittelalter. Bericht über das Colloquium vom 28.11.–1.12. 1988 in der Werner-Reimers-Stiftung, Bad Homburg. Hrsg. von K. Hauck. Göttingen.

– 1992b: Kultplatsbeteckningar i nordiska ortnamn. I: Sakrale navne. Rapport fra NORNAs sekstende symposium i Gilleleje 30.11.–2.12.1990. Red. G. Fellows-Jensen & B. Holmberg. Uppsala. NORNA-rapporter. 48.

– 1992c: Orts- und Personennamen als Aussagequelle für die altgermanische Religion. I: Germanische Religionsgeschichte. Quellen und Quellenprobleme. Hrsg. von H. Beck, D. Ellmers & K. Schier. Berlin & New York.

– under utg.: Lars Hellbergs författarskap. I: Ortnamn i språk och samhälle. Hyllningsskrift till Lars Hellberg. Uppsala. Nomina Germanica.
Andræ, Carl Göran & Dahlberg, Kristina, 1982: Polacksbacken och dess bebyggelse. Från mötesplats till kasernområde. I: Polacksbacken.
Annerstedt, Claes, 1909: Upsala universitets historia. 2. 1655–1718. Senare afdelningen. Universitetets organisation och verksamhet. Uppsala.
Anund, Johan, 1992: Domkyrkoplan i Uppsala. Arkeologisk schaktningsövervakning 1992. Stockholm. (Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport UV 1992:7.)
Arkeologi i Sverige 1982–83. 1985. Stockholm. (Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport RAÄ 1985:5.)
ATA = Antikvarisk-topografiska arkivet, Riksantikvarieämbetet, Stockholm.
Aurelius, Thomas, 1987: En byggmästares ruin. I: Universitetshuset i Uppsala 1887–1987. En jubileumsbok. Red. Th. Heinemann. Uppsala.
Axelsson, Jan, 1993: Mellansvenska runristare. Förteckning över signerade och attribuerade inskrifter. Uppsala. (Runrön. Runologiska bidrag utg. av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet. 5.)
Berg, Kerstin, 1988: Nymans, en cykelfabrik i Uppsala. I: Uppland.
Bergman, C. J., 1842: Upsala och dess nejder. 1. Upsala. Jönköping.
– 1843: Upsala och dess nejder. 2. Nejderna. Jönköping.
– 1844: Mälarens minnen. 1. Upsala minne. Staden, segelleden och nejderna. 1. Wisby.
Bergmark, Aron, 1983: Ur Uppsala-idrottens historia. Uppsala. (USH 6:3. Utg. av Uppsala kommun genom dess historiekommitté. Red. T. Nevéus.)
Bergold, Carl Erik, 1985: Bostadsbyggande i Uppsala 1900–1950 – en aspekt på folkhemmets tillväxt. Uppsala. (Acta Universitatis Upsaliensis. Ars Suetica. 8.)
– 1989: Uppsala. Stadsbyggande 1900–1960. Uppsala. (USH 6:9. Utg. av Uppsala kommun genom dess historiekommitté. Red. T. Nevéus.)
Bergsbrunna. Forntid och nutid. En rapport från historikgruppen, Bergsbrunna egnahemsförening. Red. G. Olsson. [1985]. Uppsala. (Alla tiders Danmark. 3. En hembygdsskrift utg. av Lions Club Uppsala/Sävja.)
Ett besök i Upsala = Till ledning vid åhörandet af humoristiska potpourriet »Ett besök i Upsala.» Sammansatt och arrangeradt af Paul Zimmermann. 1902. Upsala. [Programblad.]
Björklinge förr och nu. 1–. 1977 ff.
Björklund, Stig, 1982: Några glimtar av Rasbo och Rasbokils äldre bebyggelse och namn. Rasbo.
Bondkyrko socken = Bondkyrko socken. Minnesskrift över kommunalförvaltningen i anledning av socknens införlivning med Uppsala stad den 1 januari 1947. 1946. Uppsala.
Brevner, Erik, 1942: Sydöstra Närkes sjönamn. Sjönamnen i Askers, Sköllersta och Kumla härader. Uppsala. (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs akademien för folklivsforskning. 9.)
Brink, Stefan, 1992: Har vi haft ett kultiskt **al* i Norden? I: Sakrale navne. Rapport fra NORNAs sekstende symposium i Gilleleje 30.11. – 2.12.1990. Red. G. Fellows-Jensen & B. Holmberg. Uppsala. (NORNA-rapporter. 48.)
– 1994: Vad betyder Uppsala? I: OUN 12.
Bruhn, Erik, 1931: Ägonamn i Rönnebergs härad. 1. Lund. (Meddelanden från Svenska ortnamnsarkivet. 2.)
Brunius, Teddy & Skatt, Uno, 1992: Strövtåg bland gamla gårdar och nya hus i Uppsala. Hudiksvall.
Brylla, Eva, 1983: Vaksala – ett svårtolkat ortnamn. I: OUN 1.
– 1990: By- och gårdnamn i Vaksala. Utg. av Vaksala hembygdsförening. Uppsala.

Busser, Joh. B., 1769: Utkast till beskrifning om Upsala. 2. Om Upsala Academie, dess äldre och nyare öden, samt förnämsta märkvärdigheter. Upsala.
– 1773: Utkast till beskrifning om Upsala. 1. Om Upsala stad, dess äldre och nyare öden, samt förnämsta märkvärdigheter. Upsala. [karta s. 76, tab. 10.]
Bååth, L. M., 1918: Helgeandsholmen och Norrström från älsta tid till våra dagar. 2. Tiden från 1719. Uppsala & Stockholm.
Calissendorff, Karin, 1986: Ortnamn i Uppland. Uppsala.
Carlsson, Ronnie, Elfwendahl, Magnus & Perming, Anna, 1991: Bryggaren. Ett kvarter i centrum. En medeltidsarkeologisk undersökning i Uppsala 1990. Stockholm. (Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport UV 1991:1.)
D 1 = Registrum p*re*diorum pensionu*m* ... S*anct*e vpsalensis ecclesie. 1376, RA.
D 5 = Registr*um* p*re*diorum seu possessionu*m* Mo*nas*t[erii] Skogh. 1489, RA.
D 6 = Registru*m* prediorum possessionu*m* Monasterii Scogh. 1503, RA.
Dahlbäck, Göran, 1977: Uppsala domkyrkas godsinnehav med särskild hänsyn till perioden 1344–1527. Stockholm. (Studier till Det medeltida Sverige. 2.)
Davidsson, Åke, 1961 (tryckt 1960): Här och där små krogar. Utg. med anledning av Uppsala Hotell AB:s femtioårsjubileum. Uppsala.
dbUpps = Uppsala rådhusrätts och magistrats arkiv, A I:A domböcker. 1. 1630–34, 2. 1635–43, 3. 1635–39, 4. 1644–48, 5. 1649–63, ULA.
Delphin, T., 1942: Akademie apoteket Kronan i Uppsala 1628–1928. Uppsala.
DGP = Danmarks gamle Personnavne ... udg. af G. Knudsen, M. Kristensen & R. Hornby. 1. Fornavne. 1936–48. København. 2. Tilnavne. 1949–64. København.
DMS = Det medeltida Sverige. 1–. 1972 ff. Stockholm.
DSL = Jørgensen, Bent, Dansk stednavneleksikon. [1] Øerne øst for Storebælt. 1981. Copenhagen. [2] Jylland – nordlige del. 1982. Copenhagen. [3] Jylland. Sydlige del. Fyn med omliggende øer. 1983. Copenhagen.
Eenberg, Johan, 1703: En utförlig relation, om den grufweliga eldzwåda och skada, som sig tildrog med Upsala stad den 16 maii, åhr 1702. Upsala. I: Eenberg 1704.
– 1704: Kort berättelse af de märkwärdigste saker som för de främmande äre at besee och förnimma uti Upsala stad och näst om gränsande orter. Utur de förnämste swänske antiquarier sammandragen. Med där til nödtorfftige figurer samt särskilt en relation om sidste branden. Upsala.
Ehn, Ola, 1984a: Dragarbrunnsgatan och kvarteret Kransen före Arkaden. En bebyggelsehistorisk tillbakablick. I: Dragarbrunn. En Uppsalagatas historia och förnyelse. Uppsala.
– 1984b: Planering och byggande kring Vaksalatorg. I: Liv & leverne kring Vaksalatorg. Uppsala.
– 1987a: Kring Svarta bäcken och Eddaspången. I: Kring Svarta bäcken och Eddaspången vid sekelskiftet.
– 1987b: Kvarteret Sandbacken: litet om dess bebyggelseutveckling. I: Från bryggeri till bibliotek i Sandbacken. Red. B. Wirmark. Uppsala.
– 1991: Uppsalas stadsbild. Stadens begynnande omvandling 1809–1867. Uppsala. (USH 8. Utg. av Uppsala kommun genom dess historiekommitté. Red. T. Nevéus.)
Eklund, Gerd, 1991: Vrist – brist – rist. Utvecklingen av gammalt uddljudande *wr* i nordiska, särskilt svenska, dialekter. Uppsala. (Skrifter utg. genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. A:17.)
Ekström, Frans, 1986: Vattholma och Trollbo. Jord, järn, marmor, mässing. Tierp.
Elmevik, Lennart, 1965: Kråk och Kråkerön. I: NoB 53.
Ersgård, Lars, 1986: Expansion och förändring i Uppsalas medeltida bebyggelse. I: USH 7.
Ferm, Olle, 1986a: Från Östra Aros till Uppsala. Uppsala under tidig medeltid. I: USH 7.
– 1986b: Ägande och boende i Uppsala under medeltiden. I: USH 7.

Fischerström, Joh., 1785: Utkast til beskrifning om Mälaren. Stockholm.
Flax [signatur], Artiklar om gatunamn innehållande kända uppsaliensares namn. I: UNT 1982–83.
Flemström, Bertil, [1983]: Berthåga – en kulle. I: OUN 1.
FO = Ordbok över Finlands svenska folkmål. 1–. 1982 ff. Helsingfors. (Forskningscentralen för de inhemska språken. Skrifter. 1.)
Forsslund = Forsslund, Karl-Erik, Med Dalälven från källorna till havet. 1:1–11, 2:1–10, 3:1–6. 1919–39. Stockholm.
Francki, Kristina, 1990: Slottets trädgårdar. I: Uppsala slott. Vasaborgen.
Franzén, Gösta, 1989: Flottsund och Sunnersta. I: OUN 7.
Fries, Sigurd, 1957: Studier över nordiska trädnamn. Uppsala. (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs akademien. 29. Studier till en svensk dialektgeografisk atlas. 3.)
von Friesen, Otto, 1907: Om Uppsalabygden och dess namn. I: UNTJ.
– 1919: Upländska sockennamn. I: UNTJ.
Från Östra Aros till Uppsala. En samling uppsatser kring det medeltida Uppsala. 1986. Uppsala. (USH 7. Utg. av Riksantikvarieämbetet & Uppsala kommun genom dess historie-kommitté. Red. N. Cnattingius & T. Nevéus.)
Fulton, Torbjörn, 1990: Slottet ur konstvetenskaplig aspekt. I: Uppsala slott. Vasaborgen.
Gezelius, Lars, 1986: Franciskanklostret och S:t Per, två utgrävda medeltidskyrkor. I: USH 7.
GFR = Konung Gustaf den förstes registratur. 1–29. 1861–1916. Stockholm. (Handlingar rörande Sveriges historia. Första serien.)
Grip, Elias, 1899: Skuttunge- ock Björklingemål. Folksägner upptecknade av Elias Grip. (SvLm 18:3.)
Gräslund, Bo, 1993: Folkvandringstidens Uppsala. Namn, myter, arkeologi och historia. I: Uppland.
Gustafsson, Jan Helmer, 1986: Uppsalas medeltida stadsplan, sedd i ljuset av de senaste 20 årens arkeologiska undersökningar. I: USH 7.
– 1988: Topografiska studier. Några medeltida Uppsalamiljöer i skymundan. I: Uppland.
Hagåsen, Lennart, 1992: Gottsundagipen. I: OUN 10.
Hahr, August, 1929: Uppsala forna ärkebiskopsborg. Sankt Eriks gård och dess historia. Uppsala. (UFT 43, bilaga.)
Hallberg, Göran, 1976: Kring några skånska namnmiljöer – indelningsverk, herrgårdskultur och uppkallelse efter utomskånska förebilder. I: SOÅ.
Hb & W = Holmbäck, Åke & Wessén, Elias, Svenska landskapslagar tolkade och förklarade för nutidens svenskar. 1–5. 1933–46. Stockholm.
Hellberg, Lars, 1942: Recension av Brevner 1942. I: OUÅ.
– 1953: Kampen och Kamphavet. 1–2. I: UNT 22 och 23 april.
– 1959–61: De nordiska *Kampen*-namnen och deras ursprung. Opublicerat manuskript.
– 1967: Kumlabygdens ortnamn och äldre bebyggelse. Kumla. (Kumlabygden. Forntid – nutid – framtid. 3.)
– 1979: Ortnamnsförklaringar. I: Vägvisare till kulturen i Uppsala län. Utg. av Länsstyrelsen i Uppsala län, Upplandsmuséet och Upplands fornminnesförening, Upplands läns landsting. Uppsala.
– 1985: Aktuell forskning om tuna-namnen. 1–5. I: OUN 3.
– 1986a: Hedendomens spår i upplandska ortnamn. I: OUÅ.
– 1986b: Ordet nor i upplandska ortnamn. 1. I: OUN 4.
– 1987: Ortnamnen och den svenska bosättningen på Åland. 2 översedda och utökade uppl. Helsingfors. (SNF 68.)

Herdin, K. W., 1926: Uppsala på 1600-talet. Bidrag till stadens historia. Rättsväsendet. 1. Stadsstyrelsens organisation och rättsskipning. Uppsala.
– 1927: Uppsala på 1600-talet. Bidrag till stadens historia. Rättsväsendet. 2. Livsbilder av borgmästare och råd m.fl. Uppsala.
– 1929: Uppsala på 1600-talet. Borgerskapet. Handel och hantverk. Skatter och besvär. Kyrka. Skola. Sjuk- och fattigvård. Borgartyper m.m. Uppsala.
– 1931: Västmanlands-Dala nations gård i äldre tider. I: Festskrift vid hundraårsminnet av nationshusets invigning 1/5 1931. Uppsala. (Västmanlands-Dala nations skriftserie. 3.)
– 1932: Bygge och bo i äldre tider. Uppsala. (Bidrag till Uppsala stads byggnadshistoria. 1.)
– 1934: Bygge och bo. 2. Gamla gårdar och deras ägare. Uppsala. (Bidrag till Uppsala stads byggnadshistoria. 2.)
– 1935: Gammalt och nytt. En samling kulturbilder från skilda tiders Uppsala. Uppsala.
– 1937: Gammalt och nytt. Kulturbilder från skilda tiders Uppsala. Ny serie. Uppsala.
HHLG = Handlingar rörande Helga lekamens gille i Stockholm jämte räkenskaper för Helgeandshuset i Uppsala. 1–8. Utg. av Isak Collijn. 1921–30. Stockholm. (Acta Convivii corporis Christi Stockholmis.)
Hjelm, Lennart, 1986: Lärdom på Ultuna. Lantbruksvetenskapernas utveckling i Sverige. Uppsala. (USH 6:5. Utg. av Uppsala kommun genom dess historiekommitté. Red. T. Nevéus.)
Holmberg, Karl Axel, 1969: De svenska tuna-namnen. Uppsala. (Acta Academiae regiae Gustavi Adolphi. 45. Studier till en svensk ortnamnsatlas. 12.)
Holmbäck, Ruth, 1956: När Järnbron i Uppsala byggdes. I: Uppland.
Hortling, Ivar, 1944: Svenska fågelnamn. Försök till tydning av deras innebörd. Stockholm.
HUjb = Helgeandshusets i Uppsala jordebok. 1528–1613, ULA, Uppsala hospitals arkiv III G:1.
Hägg, S. A., 1966: Bacchi-templen i Upsala. Med inledning och kommentarer av Åke Davidsson. Uppsala.
[Jansson, Sture], 1974: Nybykrönika. Sammanställd år 1974 med anledning av att 50 år förflutit sedan Nyby egnahemsägareförening u p a bildades. Dupl., OAU.
Jansson, Valter, 1945: Eufemiavisorna. En filologisk undersökning. Uppsala & Leipzig. (Uppsala universitets årsskrift 1945:8.)
Jonsson, Hans, 1966: Nordiska ord för vattensamling. Lund. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap. 16.)
Jørgensen, Bent, 1970: Dansk gadenavneskik. København. (Navnestudier udg. af Institut for Navneforskning. 9.)
ka = kyrkoarkiv, ULA.
KA = Kammararkivet, RA.
Kant, Walter, 1924: Upsala ångqvarns aktiebolag 1874 23/3 1924. Några minnesanteckningar efter styrelsens uppdrag sammanställda av Walter Kant. Uppsala.
Karlsson, Lars-Erik, 1992: Torp och backstugor i Rasbo. Rasbo.
kb = kyrkbok.
Kjellberg, Carl M., 1913: Thorshughle och ett par andra kullar från hedentima. I: NoB 1.
– 1914: Uppsala. Beskrivning. Uppsala.
– 1918: Från Fyris slätter. Några kulturhistoriska och kritiska studier. Uppsala.
KL = Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid från vikingatid till reformationstid. 1–22. 1956–78. Malmö.
Kousgård Sørensen, John, 1989: Om personnavne på -vi/væ og den førkristne præstestand. Med nogle overvejelser over en omstridt passage i Glavendrup-stenens indskrift. I: Danske studier.
Kring Svarta bäcken och Eddaspången vid sekelskiftet. Carl Liljefors och hans värld. 1987.

Uppsala. (Upplandsmuseet. Upplands fornminnesförening och hembygdsförbund. Småskriftserie. 7.)
Kyrkorna i Uppsala. Red. A. Nilsén. 1992. Uppsala. (Upplands kyrkor. Nya serien. 1.)
Langenfelt, Gösta, 1939: Namnproblem i de svenska städerna. Stockholm. (Svenska stadsförbundet. 18.)
Larsson, Lars Erik, 1980: Uppländske spelmän från 4 århundraden. Uppsala.
Laufors, Eric, 1987: Det gröna Uppsala. Uppsala. (USH 6:6. Utg. av Uppsala kommun genom dess historiekommitté. Red. T. Nevéus.)
Lewenhaupt, Eugène, 1896: Uppsala och dess omgifningar 1660. I: UFT 3.
Lidén, Evald, 1931: Ortnamn sammansatta med Kå- och motsvarande norska namn. I: NoB 19.
Lind, E. H., 1931: Norsk-isländska dopnamn ock fingerade namn från medeltiden. Supplementband. Utgitt av Det norske videnskabs-akademi i Oslo. Oslo (Uppsala & København).
Lindberg, Helge, 1957: Smäcken. Studier kring ett gammalt Uppsala-namn. I: OUÅ.
– 1987: Smäcken. 1–2. I: OUN 5.
Linde, Gunnar, 1951: Studier över de svenska sta-namnen. Uppsala. (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs akademien. 26. Studier till en svensk ortnamnsatlas. 9.)
Lindqvist, Natan, 1926: Bjärka-Säby ortnamn. 1. Stockholm. (Bjärka-Säby i monografier.)
Lindroth, Hjalmar, 1913: Två uppsaliensiska vattendragsnamn. I: NoB 1.
Lindstam, Carl Sigfrid, 1986: Göteborgs gatunamn. Utg. genom Göteborgs kommuns namnberedning. 3 uppl. Göteborg.
Linné, Carl von, 1745: Öländska och gothländska resa på riksens högloflige ständers befallning förrättad åhr 1741. Med anmärkningar uti oeconomien, naturalhistorien, antiquiteter &c. med åtskillige figurer. Stockholm & Upsala.
– 1747: Wästgötaresa, på riksens högloflige ständers befallning förrättad år 1746. Med anmärkningar uti oeconomien, naturkunnogheten, antiquiteter, inwånarnes seder och lefnads-sätt, med tilhörige figurer. Stockholm.
– 1751: Skånska resa, på höga öfwerhetens befallning förrättad år 1749. Med rön och anmärkningar uti oeconomien, naturalier, antiquiteter, seder, lefnads-sätt. Med tilhörige figurer. Stockholm.
– 1811: Lachesis Lapponica, or a tour in Lapland. 1–2. London.
[Linné, Carl von], 1953: Linnés Dalaresa Iter Dalekarlicum jämte Utlandsresan Iter ad exteros och Bergslagsresan Iter ad fodinas. Med utförlig kommentar. Red. A. Hj. Uggla. Stockholm.
Lithberg, Nils, 1918–21: Knut Stjernas grävningar å Studentholmen. En orientering. Föredrag hållet i föreningen Urd, vid 10-årsminnet av Knut Stjernas död, den 15 november 1919. I: UFT 8.
Ljung, Sven, 1949: Söderköpings historia. 1. Tiden till 1568. Med ett byggnadshistoriskt bidrag av Sigurd Erixon. Söderköping. (Stadsmonografier utg. i samarbete med Institutet för folklivsforskning, Stockholm. 1:A.)
– 1954: Uppsala under yngre medeltid och Vasatid. Uppsala. (USH 2. Utg. av Uppsala stads historiekommitté. Red. H. Lundh.)
Ljungberg, Axel, 1949: Upsala ångqvarns aktiebolag under sjuttiofem år. I: Av markens gröda. Några aktuella glimtar och historiska återblickar kring en uppländsk kvarnindustri. Utg. av Upsala ångqvarns aktiebolag till företagets 75-årsjubileum den 24 mars 1949. Uppsala.
Ljunggren, Karl Gustav, 1933: Namnen i det gamla Halmstads topografi. I: Föreningen Gamla Halmstads årsbok. 10.
LMV = Lantmäteriverkets forskningsarkiv, Gävle.

Lundahl, Ivar, 1956: Rickomberga. I: OUÅ.
Lundh, Herbert, 1977: Uppsala under de dominerande landshövdingarnas tid. Bilder från åren 1786–1862. Uppsala. (USH 4.)
Magnus, Iohannes, 1558: Gothorvm sveonvmqve historia, ex probatis antiqvorvm monvmentis collecta, & in xxiiij. libros redacta. Basileae. [Äldsta uppl. utg. 1554.]
Mattisson, Anki, 1990: Kvinnonamn i ortnamn. I: OUN 8.
Medeltidsstaden 3 = Medeltidsstaden 3 1976. Den tidiga urbaniseringsprocessens konsekvenser för nutida planering. Uppsala. 2 uppl. 1977. Stockholm. (Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport.)
mtl = mantalslängd i Kammararkivet, RA.
NF = Nordisk familjebok. Konversationslexikon och realencyklopedi. Ny, rev. och rikt illustrerad uppl. 1–38. 1904–26. Stockholm.
NoB = Namn och bygd. Tidskrift för nordisk ortnamnsforskning. 1–. 1913 ff.
Nordström, Simon, 1875: Uppsala. Anteckningar om staden och dess omgifning. Uppsala.
Noreen, Adolf, 1903: Spridda studier. 2. Populära uppsatser. Stockholm.
– 1911: Spridda studier. 2. Populära uppsatser. 2 uppl. Stockholm.
Norén, Åke, [1992]: Namn i Alsike. Uppsala.
– 1993a: Förteckning över namn på gator, parker och andra allmänna platser. Förslag till ändringar med kommentarer. [Uppsala], dupl. hos Uppsala kommuns namnberedning.
– 1993b: Förteckning över namn på kvarter. Förslag till ändringar med kommentarer. [Uppsala], dupl. hos Uppsala kommuns namnberedning.
– 1993c: Språkregler för gatu- och kvartersnamn inom Uppsala kommun. [Uppsala], dupl. hos Uppsala kommuns namnberedning.
NSL = Norsk stadnamnleksikon. Red. av J. Sandnes & O. Stemshaug. 2 uppl. 1980. Oslo.
OAU = Ortnamnsarkivet i Uppsala.
OGB = Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län. [Numera:] Utg. av Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet i Göteborg. 1–. 1923 ff. Göteborg.
OSDs = Arkivet för ordbok över Sveriges dialekter, Uppsala.
Otterbjörk, Roland, 1979: Svenska förnamn. Kortfattat namnlexikon. 3 uppl. Stockholm. (Skrifter utg. av Svenska språknämnden. 29.)
OUN = Ortnamnssällskapet i Uppsala. Namnspalten i UNT. 1–. [1983] ff. Uppsala.
OUÅ = Ortnamnssällskapets i Uppsala årsskrift. 1936 ff.
PA = Populär arkeologi. 1983 ff.
Pamp, Bengt, 1988: Ortnamnen i Sverige. 5 uppl. Lund.
Peringskiöld, Johan, 1719: Monumenta Ullerakerensia cum Upsalia nova illvstrata, eller Ulleråkers häradz minnings-merken med Nya Upsala vti Uplands första del Thiundaland. Stockholm.
Petré, Torsten, 1958: Uppsala under merkantilismens och statskontrollens tidsskede 1619–1789. (USH 3. Utg. av Uppsala stads historiekommitté. Red. H. Lundh.)
Polacksbacken. En gammal lägerplats. Utg. av Polacksbackens historiekommitté. 1982. Uppsala.
PSS = Privilegier, resolutioner och förordningar för Sveriges städer. 1–. 1927 ff. Stockholm. (Stadshistoriska institutet.)
RA = Riksarkivet, Stockholm.
Rabenius, Olof, 1942: Kring drottning Kristinas klocka. Kulturbilder och personteckningar från Uppsala. Stockholm.
Ramsta socken. [1990]. Ramsta.
RAp = pergamentsbrev i RA.
RApp = pappersbrev i RA.
Rietz = Rietz, Johan Ernst, Svenskt dialekt-lexikon. Ordbok öfver svenska allmoge-språket.

1–2. 1867. Malmö, Köpenhamn, Leipzig & London. 3. Register och rättelser av Erik Abrahamson. 1955. Uppsala & København.
Risling, Arne, 1982: Från kampementsplats till övningsfält. I: Polacksbacken.
Roelandts, Karel, 1965: *Sele* und *heim*. I: Namenforschung. Festschrift für Adolf Bach zum 75. Geburtstag am 31. Januar 1965. Hrsg. von R. Schützeichel & M. Zender. Heidelberg.
Rudbek, Olf, 1679: Atland eller Manheim... Upsalæ.
Rudbeck, Olaus. Se Rudbek, Olf.
Rudbeck, T. G., 1855: Försök till beskrifning öfver Sveriges städer i historiskt, topografiskt och statistiskt hänseende, efter de bästa tryckta källor samt med många tillägg. 1. Svea rike. Stockholm.
S 139:aa–ad = Claes Annerstedt, Anteckningar om Uppsala stad, UUB.
Sahlgren, Jöran, 1910–12: Forntida vägar. Läbybron och Eriksgatan. I: UFT 26.
– 1948: Holländska och tyska ortnamn i Sverige. I: OUÅ.
– 1953: Från Morasten till Håga. I: NoB 41.
– 1965: En järnvägsresa Uppsala–Knivsta. I: OUÅ.
SAOB = Ordbok över svenska språket utg. av Svenska akademien. 1898 ff. Lund.
SAOBs = Samlingarna vid Svenska akademiens ordsboksedaktion, Lund.
SBL = Svenskt biografiskt lexikon. 1–. 1918 ff. Stockholm.
SBSt = Sveriges bebyggelse. Statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden. Red. S. Erixon & J. Sahlgren. Stockholms län. 1–3. 1951–52. Uddevalla.
SBU = Sveriges bebyggelse. Statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden. Uppsala län. 1–5. 1947–50. Uddevalla.
Schefferus, Johannes, 1666: Upsalia, cujus occasione plurima in religione, sacris, festis ... Upsaliæ.
Schiller & Lübben = Schiller, Karl & Lübben, August, Mittelniederdeutsches Wörterbuch. 1–6. 1875–81. Bremen.
Schlyter = Schlyter, C. J., Glossarium ad corpus iuris Sueo-Gotorum antiqui. Ordbok till samlingen af Sweriges gamla lagar. 1877. Lund. (SSGL 13.)
Schück, Adolf, 1926: Studier rörande det svenska stadsväsendets uppkomst och äldsta utveckling. Stockholm.
SD = Diplomatarium Suecanum. Svenskt diplomatarium. [Numera:] Utg. av Riksarkivet. 1–. 1829 ff. Stockholm.
SDns = Svenskt diplomatarium [ny serie] från och med år 1401. Utg. af Riks-archivet. 1–. 1875 ff. Stockholm.
Sdw = Söderwall, Knut Fredrik, Ordbok öfver svenska medeltids-språket. 1–2. 1884–1918. Lund. (SFSS Ser. 1. 27.)
Sdw Suppl. = Ordbok över svenska medeltids-språket. Supplement. Av K. F. Söderwall, W. Åkerlund, K. G. Ljunggren & E. Wessén. 1925–73. Lund. (Samlingar utg. av Svenska fornskrift-sällskapet. Ser. 1. 54.)
SF = Stadsbildens framtid. Om konstnärligt och historiskt värdefull bebyggelse i Uppsala. 1964. Uppsala.
SFSS = Samlingar utgivna av Svenska fornskrift-sällskapet. 1–. 1844 ff. Stockholm.
SG = Stahre, Nils-Gustaf, Fogelström, Per-Anders, Ferenius, Jonas & Lundqvist, Gunnar, Stockholms gatunamn. Under medverkan av Börje Westlund, Lars Wikström, Göran Sidenbladh, Lars Cleve & Carl Magnus Rosell. 1992. 2 utökade uppl. Stockholm. (Stockholmsmonografier utg. av Stockholms stad. 50.)
Sjödin, Lars, 1942: Kanslistilar och medeltida arkiv. 2. Stockholm. I: Meddelanden från svenska riksarkivet. 1940.

Sjöholm, Öyvind & Kilström, Bengt Ingmar, 1992: Mikaelskyrkan. Uppsala. (Upplands kyrkor. Nya serien. 1:6.)
Skansvakten. Elfdalens (Älfdalens) hembygdsförenings midsommartidning. 1–. 1916 ff.
SMjb = Sko klosters medeltida jordeböcker. Med kommentarer utg. av Arthur Peetre. 1953. Lund. (Skrifter utg. av Vetenskaps-societeten i Lund. 42.)
SMPs = Arkivet för ordbok över Sveriges medeltida personnamn, Uppsala.
SMR = Svenska medeltidsregester. Förteckning över urkunder till Sveriges historia 1434–1441. Utg. av S. Tunberg genom B. Enander, Kj. Kumlien & R. Svanström. 1937. Stockholm.
SNF = Studier i nordisk filologi. 1–. 1910 ff. (Skrifter utg. av Svenska litteratursällskapet i Finland.)
SOÅ = Sydsvenska ortnamnssällskapets årsskrift. 1925 ff.
SOSk = Sveriges ortnamn. Ortnamnen i Skaraborgs län. På offentligt uppdrag utg. av Kungl. Ortnamnskommissionen (Ortnamnsarkivet i Uppsala). 1–18. 1950–81. Uppsala (& København). (Skrifter utg. av Ortnamnsarkivet i Uppsala. Serie A. Sveriges ortnamn.)
SOÄ = Sverges ortnamn. Ortnamnen i Älvsborgs län. På offentligt uppdrag utg. av Kungl. Ortnamnskommittén (Kungl. Ortnamnskommissionen). 1–20. 1906–48. Stockholm.
SRI = Sveriges runinskrifter. Utg. av Kungl. Vitterhets historie och antikvitets akademien. 1–. 1900 ff. Stockholm.
SRP = Svenska riks-archivets pergamentsbref från och med år 1351. Förtecknade med angifvande af innehållet. 1–3. 1866–72. Stockholm.
SRS = Scriptores rerum Svecicarum medii aevi. 1–3. 1818–76. Upsaliae.
SSGL = Corpus iuris Sueo-Gotorum antiqui. Samling af Sweriges gamla lagar... Utg. af [H. S. Collin &] C. J. Schlyter. 1–13. 1827–77. Stockholm & Lund.
Sstb = Stockholms stadsböcker från äldre tid. Utg. af Kongl./Kungl. Samfundet för utgifvande af handskrifter rörande Skandinaviens historia. 1:1–2. 1876–1914. – 2:1–5. 1917–44. – 2 ny följd: 1–8. 1936–48. – 3:1–3. 1915–35. 4:1. 1927. Stockholm.
Stahre, Nils-Gustaf, 1986: Ortnamn i Stockholms skärgård. Stockholm.
Storvretabygden. Forntid – nutid. Om bygdens rötter och historiska utveckling – landskap och fornminnen, arkiv och hembygd berättar. Red. H. Wallner. [1991]. Storvreta.
Strandberg, Svante, 1983a: Bergsbrunna och Vilan. I: OUN 1.
– 1983b: By- och sockennamnet Danmark. I: OUN 1.
– 1983c: Nåntuna, Rörbäcken, Sävja. I: OUN 1.
– 1985: Björklinge, Drälinge och Skuttunge. I: OUN 3.
Strandell, Birger, 1989: Linnés Sävja. 2 uppl. Uppsala. (Alla tiders Danmark. 1. En hembygdsskrift utg. av Lions Club Uppsala och Danmarks hembygdsförening.)
Strindberg, August, 1981: I vårbrytningen. En berättelse från Stockholms skärgård. Från havet. Här och där. Från Fjärdingen och Svartbäcken. Red. och komm. av C. R. Smedmark. Stockholm. (August Strindbergs samlade verk. 2.)
– 1990: Kronbruden. Svanevit. Red. och komm. av G. Ollén. Stockholm. (August Strindbergs samlade verk. 45.)
Ståhl, Harry, 1960: Gadenavne. Sverige. I: KL 5.
– 1982: Namnet Polacksbacken. I: Polacksbacken.
Ståhle, Carl Ivar, 1946: Studier över de svenska ortnamnen på -inge på grundval av undersökningar i Stockholms län. Uppsala. (Skrifter utg. av Kungl. Gustav Adolfs akademien. 16. Studier till en svensk ortnamnsatlas. 3.)
Sundquist, Nils, 1939: En återfunnen karta över Uppsala på 1660-talet. I: UFT 46:2.
– 1953: Östra Aros. Stadens uppkomst och dess utveckling intill år 1300. Uppsala. (USH 1. Utg. av Uppsala stads historiekommitté. Red. H. Lundh.)
Sunnersta från istid till nutid. 1987. Uppsala.

Svensk ortförteckning 1980. Utg. av Postverket och Televerket. 1980. Stockholm.
Svenson, Sven G., 1987: Gunnar Wennerberg. En biografi. Stockholm.
Sveriges fasta postanstalter genom tiderna. På Kungl. generalpoststyrelsens uppdrag utarb. av Y. Nylander. 2 rev. uppl. 1963. Stockholm. (Meddelanden från Postmuseum. 33.)
Sveriges järnvägsstationer. [2]. Red. E. G. Mihnoss. 1948. Uppsala.
SvLm = Nyare bidrag till kännedom om de svenska landsmålen ock svenskt folklif (från 1904: Svenska landsmål ock [och] svenskt folkliv). [Numera]: Tidskrift utg. av Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala. 1879 ff.
Syse, Bent, 1985: Dragarbrunnsgatan i Uppsala. En arkeologisk schaktningskontroll 1984. Stockholm. (Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer. Rapport UV 1985:27.)
Sö = Södermanlands runinskrifter granskade och tolkade av Erik Brate. 1–2. 1924–36. Stockholm. (SRI 3.)
Söderberg, Karl, 1983: Uppsala kommuns skolor under några decennier av 1900-talet. Uppsala. (USH 6:1. Utg. av Uppsala kommun genom dess historie-kommitté. Red. T. Nevéus.)
Söderquist, Bertil, 1978: Att vara nybyggare i Ekebyskogen. I: UNT 4 februari.
Taube, Gurli, 1927: Upsalas förste akademiapotekare. Om Simon Wolimhaus. I: UNT 15 januari.
– 1951: Per Hanselli, förläggare, boktryckare och samlare. En mångfrestande publicist i 1800-talets Uppsala. I: Uppland.
– 1963: Musik, dans, språk och andra akademiska färdigheter i Uppsala. Uppsala. (Acta Universitatis Upsaliensis. Skrifter rörande Uppsala universitet. C. Organisation och historia. 5.)
Thunström, Per, 1990: Väg- och kvartersnamnen i Knivsta. I: Magazinet. 24. Knivsta hembygdsgilles årsskrift.
U = Upplands runinskrifter granskade och tolkade av Elias Wessén & Sven B. F. Jansson. 1–4. 1940–58. Stockholm. (SRI 6–9.)
UDb = Uppländska domböcker utg. av Kungl. Humanistiska vetenskapssamfundet i Uppsala. 1–9. 1925–56. Uppsala & Leipzig (Wiesbaden).
UDjb = Uppsala domkyrkas jordebok 1504–09. Strödda räkenskaper före 1630, KA.
UDR = Uppsala domkyrkas räkenskaper, RA.
UFT = Upplands fornminnesförenings tidskrift. 1–. 1871 ff.
Uhr, Carin, 1980: Hvilan med omnejd i gångna tider. Minnen och hörsägner. Uppsala. (Alla tiders Danmark. 2. En hembygdsskrift utg. av Lions Club Uppsala/Sävja.)
ULA = Uppsala landsarkiv.
Ullenhag, Kersti, 1984: Industriell utveckling och demokratisering, 1862–1921. Uppsala. (USH 5. Utg. av Uppsala kommun genom dess historiekommitté. Red. T. Nevéus.)
UNT = Upsala Nya Tidning.
UNTJ = Upsala Nya Tidning. Julnummer.
Uppland. Upplands fornminnesförenings och hembygdsförbunds årsbok. 1940 ff.
Uppsala handelsförening 100 år. En krönika 1847–1947. 1947. Uppsala.
Uppsala slott. Vasaborgen. Red. B. Douhan. 1990. Stockholm.
Uppsala stads historia. Se USH.
Uppsala universitets matrikel. 1. 1595–1632. På uppdrag af universitetets rektor utg. af A. Andersson, A. B. Carlsson & J. Sandström. 1900–11. Uppsala. (Uppsala universitets årsskrift 1900 program 1, 1902 program 1, 2, 1904 program 1, 1911 program 7.)
USA = Uppsala stadsarkiv
USH = Uppsala stads historia. 1–. 1953 ff. Uppsala.
USH 1. Se Sundquist 1953.
USH 2. Se Ljung 1954.

USH 3. Se Petré 1958.
USH 4. Se Lundh 1977.
USH 5. Se Ullenhag 1984.
USH 6:1. Se Söderberg 1983.
USH 6:3. Se Bergmark 1983.
USH 6:5. Se Hjelm 1986.
USH 6:6. Se Laufors 1987.
USH 6:9. Se Bergold 1989.
USH 7. Se Från Östra Aros till Uppsala.
USH 8. Se Ehn 1991.
USP = Uppsala stads privilegier jämte dit hörande handlingar 1314–1787. Utg. af C. M. Kjellberg. 1907. Uppsala. (Svenska stads-privilegier. 1.)
UST = Uppsala stadsfullmäktiges tryck.
UUak = Uppsala universitet. Akademiska konsistoriets protokoll. På universitetets uppdrag utg. av H. Sallander. 1. 1624–1636. 2. 1637–1640. 3. 1641–1649. 1968–69. Uppsala. (Acta Universitatis Upsaliensis. Skrifter rörande Uppsala universitet. C. Organisation och historia. 18:1–3.)
UUB = Uppsala universitetsbibliotek.
UUBp = pergamentsbrev i UUB.
UÄH = Upsala ärkestifts herdaminne. 1–3 [utg. av J. E. Fant & A. Th. Låstbom], 4. Ny följd. Utg. af L. Nyström. 1842–93. Upsala.
Wadström, Roger, 1952: Svenska kvarntermer. Studier över kvarnens och malningens terminologi i svenska dialekter med särskild hänsyn till de västsvenska jämte kortfattad framställning av de svenska kvarntyperna och deras utveckling. 1. Uppsala & København. (Skrifter utg. genom Landsmåls- och folkminnesarkivet i Uppsala. A:8.)
– 1984: Svenska kvarntermer. Studier över kvarnens och malningens terminologi i svenska dialekter med särskild hänsyn till de västsvenska jämte kortfattad framställning av de svenska kvarntyperna och deras utveckling. 2. Uppsala. (Skrifter utg. genom Dialekt- och folkminnesarkivet i Uppsala (f.d. Landsmåls- och folkminnesarkivet). A:8^{2}.)
Wahlberg, Mats, 1977: Kvartersnamn. I: OUÅ.
– 1984: Librobäck och Svartbäcken. I: OUN 2.
– 1985: Tripolis och Port Arthur – utländska namn i Uppsala. I: OUN 3.
– 1986a: Från Fjärdingen till Svartbäcken. Medeltida stadsdelsnamn i Uppsala. I: OUÅ.
– 1986b: Uppsalas 700-åriga namnsdag. I: OUN 4.
– 1987: Sandbacken och andra namn. I: Från bryggeri till bibliotek i Sandbacken. Red. B. Wirmark. Uppsala.
– 1988a: Bebyggelsenamnen i Våla härad i Uppland. Uppsala. (Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.)
– 1988b: Tegnérgatan och Geijersgatan. I: OUN 6.
– 1990: Hambo, Hanebopolska och Hamburska. Danserna och benämningarna. I: SvLm.
– 1991: Boländerna och Fyrislund. I: OUN 9.
– 1992: Uppsalaborgare på 1600-talet. I: OUN 10.
– 1993a: Lusasken, Hotell Snusko och Alfvéns konstberidning. I: OUN 11.
– 1993b: Ortnamn kring Uppsala arkivcentrum. I: Uppsala arkivcentrum. Skrift utgiven till invigningen den 26 november 1993. Uppsala.
Wennerberg, Gunnar, 1849–51: Gluntarne. En samling duetter för baryton och bas med accompagnement af piano. Ord. Stockholm.
– 1882: Samlade skrifter. 2. Gluntarne. Stockholm.
Verelius, Olaus, 1672: Hervarar saga på gammal götska med Olai Vereli uttolkning och notis. Upsalæ.

Vikstrand, Per, 1992: Var låg Ulleråker? I: OUN 10.
Wilin, Inger, 1978: Erikslund – en arbetare- och hantverkarestadsdel i Uppsala. I: Uppland 1978.
Winge, Sören, 1993: von Bahrska häcken. Ridå fylld av rörelse. I: UNT 20 november.
Zetterholm, D. O., 1940: Dialektgeografiska undersökningar. 1. Ladugård. Manese. Fähus. 2. Gumse. Tacka. Uppsala. (Skrifter utg. genom Landsmålsarkivet i Uppsala. A:1.)
Öberg, Anders, 1974: AUR GÆRA – ett runstensfynd och några ortnamn. I: NoB 62.
– 1984: Styrbiskop. I: OUN 2.
Ödeen, Nils, 1927–30: Studier i Smålands bebyggelsehistoria. Ett bidrag till svensk ortnamnsforskning. Lund. (NoB. Bilaga C.)
[Ödman, Löfvén, A.], 1866: Bidrag till Upsala-jordens historia. 1–2. Upsala.

Uppsala stads historia

Delar, utgivna t. o. m. hösten 1994

KRONOLOGISKA VOLYMER

I. *Nils Sundquist:* Östra Aros. Stadens uppkomst och utveckling intill år 1300. 1953. Slutsåld.
II. *Sven Ljung:* Uppsala under äldre medeltid och Vasatid. 1954.
III. *Torsten Petré:* Uppsala under merkantilismens och statskontrollens tidsskede 1619–1789. 1958.
IV. *Herbert Lund:* Uppsala under de dominerande landshövdingarnas tid. Bilder från åren 1786–1862. 1977.
V. *Kersti Ullenhag:* Industriell utveckling och demokratisering 1862–1921. 1984.

TEMATISKA VOLYMER

VI:1. *Karl Söderberg:* Uppsala kommuns skolor under några decennier av 1900-talet. 1983.
VI:2. *Torgny T. Segerstedt:* Universitetet i Uppsala 1852–1977. 1983.
VI:3. *Aron Bergmark:* Ur Uppsala-idrottens historia. 1983.
VI:4. *Karl Söderberg:* Uppsala kommun och kulturlivet under några decennier av 1900-talet. 1984.
VI:5. *Lennart Hjelm:* Lärdom på Ultuna. Lantbruksvetenskapernas utveckling i Sverige. 1986.
VI:6. *Eric Laufors:* Det gröna Uppsala. 1987.
VI:7. *Barbro Holmdahl:* Människovård och människosyn. Om omvårdnaden i Uppsala före år 1900. 1988.
VI:8. *Öyvind Sjöholm, Sven Lundkvist:* Kyrkor och samfund i Uppsala. Utvecklingen från sent 1800-tal till omkring 1970. 1989.
VI:9. *Carl Erik Bergold:* Uppsala. Stadsbyggande 1900–1960. 1989.
VI:10. *Bertil Bergqvist:* Arbetarrörelsen i Uppsala. 1992.
VI:11. *Karin Borevi, Ingvar Svanberg.* Uppsala som invandrarstad. 1993.

SPECIALVOLYMER

VII. Från Östra Aros till Uppsala. En samling uppsatser kring det medeltida Uppsala. (Utg. i sambarbete med Riksantikvarieämbetet, ersätter den utgångna del I.) 1986.
VIII. *Ola Ehn:* Uppsalas stadsbild. Stadens begynnande omvandling 1809–1867. 1991.

ORTNAMNSVOLYMER

IX:1. *Mats Wahlberg:* Uppsalas gatunamn. 1994.

Utgivare: Uppsala stads historiekommitté.
Redaktörer: I–IV Herbert Lundh, fr. o. m. V Torgny Nevéus.
Förlag: Stadsarkivet, Box 216, 751 04 Uppsala.

Register

Sidhänvisning med fetstil avser huvudartikel för nu officiella gatu- och stadsdelsnamn. Äldre namnformer har i regel normaliserats.

Academia Carolina 328
Adam 196
Adar 196
Adilsgatan 242
Adolfs (källare) 42, 44, 67
Adolfsberg 313
Adolfsbergsvägen 313
Adolfsholmen (Adolfz Hållmen) 67
Affärsvägen 210
Agnegatan 201
Akademigatan 61, 71, **127**
Akademivägen 213, **250**
*al 13
Albert Engströmsgatan 170
Albertsvägen 102
aldra manna gata 30
Alen 148
Alf 242
Alfhem 179
Alfhild 196
Algotsgatan 26, 27, 29
Alkärrsvägen 313
Allévägen 286
Allmannavägen 42, 46
Allmogevägen 288
Allmänna brunn 164
allmänningsgata 30
allmänningsgatan 21, 29, 35, 37, 41, 42, 43
Allmänningsgatan (i anslutning till Svartbäcksgatan) 30, 39
Allmänningsgatan (Valvgatan) 29, 46
Allmänningsgatan (västan ån, längs ån) 24, 45
Allmänningsgatan (västan ån, nordantill mot ån) 29, 46
Allmänningsgatan, Västra 24, 44
Allmänningslånggatan 21, 25, 37, 44
allmänningsstrata 30
Allmänningsvägen 45, **288**
Allsvinn 157
almænnings vægher 30
Almgatan 148
Almqvistgatan 170
Almstigen 232
Almtuna 148, 328
Almunge 272
Almungevägen 272, **306**
Almvägen 232
Alphyddan 318, 319
Alpvägen 213
Alrik 179, 180
Alriksgatan 180
Alrotsvägen 283
Alrunegatan 267
Alsike 274
Alsikegatan 105
Alströmer 219
Altfiolsvägen 163
Alvägen **210**, 283, 308
Alängsvägen, Norra 276
Alängsvägen, Södra 276
Anders Berch 219
Andvare 157
Ane 242
Angantyr 196
Annerstedt 141
Anundsgatan 242
Apalbo 283
Apalbovägen 283
Apelgatan 224
Apelsinvägen 298
Apelvägen 314
Apotekargränden 26, 27, 30
Apoteksvägen 298
Aprikosvägen 298
Apterarvägen 295
Ar 287
Arild 196
Arkitektvägen 285
Arngrims gränd 159
Arnulv 252
Aros, (Östra) 15
Arosgatan 187
Arosparken 143
Arosplan 187
Arrendevägen 314
Arrheniusplan 258
Artedivägen 191
Artillerifältet 187
Artillerigatan 187
Artillerigärdet 187
Artilleriparken 187
Ask 157
Askvägen **232**, 308
Aslög 179
Aspbolet 313
Aspbolsvägen 313
Aspdungevägen 314
Asplövsvägen 227
Aspnäs 283
Aspnäsvägen 283
Aspstigen 325
Aspvägen 227, 312, 314, 325
Assar 196
Astervägen 307
Astolf 196
Astrakanvägen 314
Astrid 147
Astronomen 196
Atle 63, 172
Atterbomsgatan 170
August Södermans väg 163
Auroragatan 242
Auroravägen 242
Axel Johanssons gata 267
Axelvägen 278

Backavägen 321
Backmovägen 99
Backvägen 99, **232**, 279, 286, 288, 301
Badhusparken 243
Badvägen 266
Bagarvägen 234, **314**
Bageriet 173
Baggegränden 26, 27, 49
von Bahrs väg 207
von Bahrska häcken 207
Balder 108
Balders väg 159
Balkongen 185
Bandstolsvägen 262
Bandyvägen 298
Banérgatan 187
Bangårdsgatan 78, 84, **109**
Bangårdsgatan, Östra 94, 152
Banvallsvägen 159
Banvägen 99
Banvägen, Södra 101
Barken 196
Barkspadevägen 262
Barrvägen 314

Bastugården (Bastuffwugårdhen) 52
Basunvägen 163
Batteriparken 187
Becktråden 224
Bedavägen 266
Bele 159
Bellisvägen 307
Bellmansgatan 207
Bellmansparken 207
Bergagatan 187
Bergaområdet 187
Bergaplan 143
Bergavägen 211
Bergkullen 298
Bergkullsvägen 298
Bergman 219
Bergsbrunna 98
Bergsbrunnagatan 100, **105**
Bergsbrunnaplan 105
Bergsbrunna villaväg 99
Bergsbrunnavägen 99, 100
Bergslagsresan 250
Bergsvägen 166, 211, 235
Bergtallsvägen 99
Bergvägen 122, 124, 166, **315**
Bernadottestigen 262
Bernadottevägen 262
Bernhard Jacobowskys väg 256
Berse 159
Berthåga 101
Berthåga byväg 102
Berthåga lindväg 95, **102**
Berthågaparken 102
Berthågaplan 102
Berthågavägen 102
Berthåga vägpark 102
Bertil 196
Bertilsvägen 102
Berzelius 220
Besmansvägen 262
Besvärsgränd 111
Betgatan 267
Bibacken 306
Bibacksvägen 306
Bigarråvägen 298
Billvägen 262
Birger Sjöbergsgatan 215
Birgit 196
Birka (forntida stad) 14
Birka (kvarter) 121
Birkagatan 187
Biskopen 66
Biskopsgatan 71, **127**
Biskopsgränden 26, 27, 49
Biskopskullagården (Biscopzkulla gården) 33
Biskopskvarteret 66
Biskopspumpen 132
Bjarne 196
Bjuggvägen 298
Björken 149
Björkgatan 148, **149**
Björkhagsvägen 210
Björkkällevägen 274
Björklinge 276
Björklingeån 276
Björklundavägen 210
Björknäs 299
Björknäsvägen 298
Björkstigen 325
Björkvallsvägen 278
Björkvägen 210, 227, 232, 236, 282, 285, **303**, 309, 312, 325
Björkö 14
Björnbärsgatan 267
Björnstigen 292
Bladet 149
Bladgränd 278
Bladkärrsvägen 313
Bladåkersvägen 303
Bleke backe 136
Bleket 136, 328
Blekingevägen 250
Blenda 242
Blixtgatan 170
Blockstigen 325
Blockvägen 325
Blodstensvägen 123
Blomdahls väg 164
Blomgatan 197
Blomman 185
Blomstervägen 232
Blomsterängen 193
Blomstigen 149
Blåbärsvägen 283, **315**
Blåhakevägen 232
Blåklintsvägen 315
Blåmesvägen 232
Blåsenhus 186
Blåtistelvägen 307
Bläsvägen 272
Bodarna **283**, 284
Bodarnavägen 283
Boken 148
Bokgränden 328
Boktryckarparken 267
Bokvägen 308
Bolandsgatan 105
Bolandsparken 105
Bollgränd 278
Bolvägen 288
Boländerna 103
Bomben 185
Bomullsvägen 218
Bonadsvägen 218
Bond ängen 193
Bonden 201
Bondevägen 103
Bonins torp 99
Borgen 187
Borggatan 187
Borgvägen 187
Borstsäven 250
Bosskorgen 262
Boström 220
Boställsvägen 303
Botulv 179
Botvid 179
Botvidsgatan 153, **180**
Boyegatan 208
Boängen, (Lilla) 274
Boängsvägen 274
Brage 179
Brages väg 159
Branddammsvägen 320
Brandstationsvägen 272
Branta backen 123
Brantingsplan 156
Brantingstorg 224
Bred 311
Bredablick 108
Bredgränd 59, **110**
Bredgränden 17, 22, 25, 32, 35
Bredmansgatan 94, **197**
Bredsjö 284
Bredsjön 284
Bredsjö smedjeväg 284
Bredsjövägen 295
Brevduvevägen 232
Brillinge 106
Brillingeparken 107
Brillingevägen 107
Brime 159
Brinkvägen 302, **325**
bro 22
Broddvägen 278
Brodyrvägen 218
Bron 26, 50
Bronsurnan 241
Bron vid Vårfrukyrkan 50
Bror Hjorths väg 278
Bror Wallins väg 99
Brostugevägen 232
Brudlåtsvägen 278
Bruksförvaltarvägen 320
Bruksgårdarna 320
Bruksvägen 122, **123**
Brunna 285
Brunna björkväg 285
Brunna enväg 285

Brunna klöverväg 285
Brunna lindväg 285
Brunnavägen 323
Brunna åkerväg 286
Brunna ängsväg 286
Brunnby 287
Brunnbyvägen 287
Brunnen 34
Brunnsgården 49, 330
Brunnsvägen 164
Bruno Liljeforsgatan 170
Brusewitz 141
Brushanevägen 232
Bryggaren 32, 42, 45, 63
Brynhild 64, 172
Bryningsgården 39
Brynjevägen 159
Brädgårdsvägen 311
Brännugnen 105
Bröderna Berwalds väg 165
Budle 159
Bure 157
Bureusgatan 180
Burspråket 185
Burvik 287
Burviksvägen 287
Byggmästargatan 224
Byggmästarparken 224
Byggmästarplan 224
Bysmedsvägen 278
Bysvängen 306
Bågspännarvägen 159
Båtvägen 323
Bäcklösa 258
Bäcklösavägen 258
Bäckstigen 313
Bäfves väg 294
Bälgen 107
Bälgvägen 284
Bälinge 288
Bälinge backväg 288
Bälingeby 288
Bälinge kyrka 290
Bärbydungen 155
Bärbygatan 155, **253**
Bärbyleden 103
Bärbyparken 253
Bärumsparken 144
Bävern 61, 63
Bävernsgatan, Östra 156
Bäverns gränd 173
Bäversgatan 61, 62, 173, 176
Börjegatan **197**, 201
Börjeplan **197**, 198
Bössan 210

Carl von Linnés väg 250
Carlsborgs församlingshem 154
Carolina Rediviva 188, 329
Carolinabacken 112
Carolinaparken 188
Cellovägen 165
Celsiusgatan 220
Celsiushuset 41
Centralvägen 124, 278, **299**, 320
Centrum 107
Centrumvägen 322
Champinjonvägen 210
Citronvägen 299
Clöstergatun 37
communis strata 30

Dadelvägen 299
Dag 157
Daga 196
Dagermansgatan 207
Dagermansparken 207
Dagfrid 196
Daggkåpan 149
Daggvägen 299
Dag Hammarskjölds väg 188
Dalaresan 250
Dalbovägen 232
Daldrällen 217
Dalgatan 197
Dalvägen 232, 299
Damastvägen 218
Dammkilen 63, 78
Dammvägen 99
Dan Anderssonsgatan 215
Danmark 120
Danmarksby 119
Danmarksgatan **105**, 149
Danmarks skolväg 120
Dannemoragården 39
Dannemoravägen 320
Delling 147
Diakonen 179
Dillgatan 267
Dimgatan 170
Dirigentvägen 165
Disa 66, 125
Disagården 159, 329
Disavägen 159
Diskusvägen 278
Divisionsgatan 253
Djurgården, Lilla 305
Djurgården, Stora 165
Djurgårdsvägen 165
Djäknegatan 180
Domald 179
Domar 179, 180
Domargatan 180
Domberget 13
Dombron 26, 28, 50, **110**
Domen 67
Domherrevägen 233
Doppingvägen 233
Drabantvägen 286
Dragarbrodiket 35
Dragarbrogatan 26, 27, 33, 34
Dragarbrogränden 26, 27, 30
Dragarbron 22, 26, 27, 33
Dragarbrunn (stadsdel) 34, 111, 327
Dragarbrunn(en) (brunn) 33, 34, 110, 326
Dragarbrunnsgatan 33, 71, 84, **110**
Dragarbrunnsgatan, Nya 111
Dragarbrunnspumpen 110
Draget 112
Dragontorpsvägen 288
Dragonvägen 100
Draken 63, 107
Drakvägen 103
Drejargatan 188
Dressinen 105
Drott 196
Drottninggatan 60, 62, **111**
Drällen 217
Drögen 262
Duhrevägen 259
Duvan 63
Duvhöksvägen 250
Dyggve 242
Däcket 173
von Döbeln 214
Döbelnsgatan 189

Ebbe 242
Eda 291
Eda bergsväg 291
Eda hagväg 291
Eda koloniväg 291
Eda kåltomt (Eeda Kåaltompt) 49
Eda mossväg 292
Eda sjöväg 292
Eda skogsväg 292
Edavägen 292
Eddagatan 243
Eddaspången **243**, 244
Edvard Berlingsgatan 267
Egilsgatan 243
Egnahemsvägen 214
Ejnar 179
Ejvind 196
Ekebo 165
Ekebovägen 165
Ekebydalsvägen 144

Ekeby Egna hem 121
Ekebyhus 143
Ekebyparken 144
Ekebyvägen 144
Ekedal 274
Ekedalsvägen 274
Ekervägen 293
Ekhagen 315
Ekhagsvägen 315
Eklunda 331
Eklundavägen 265
Eklundshov 256
Eklundshovsvägen 256
Ekolnsvägen 233
Ekorrvägen 315
Eksoppsvägen 210
Eksunda 306
Eksundavägen 306
Eksätrahemmet 165, 329
Eksätraparken 165
Eksätra torg 165
Eksätravägen 165
Ekvägen **233**, 324
Elias Friesgatan 220
Elif 196
Elin Wägnersgatan 215
Elisabethemmet 205
Ellstavägen 303
Elov Moos väg **272**, 273
Embla 157
Emil Eklöfs väg 275
Emil Sjögrens väg 299
Emmy Rappes väg 256
Emund 244
Emundsplan 244
Enar 196
Enbärsgränd 278
Enbärsvägen 278
Enen 148, 149
Enevad 308
Enevadsvägen 308
Engelbertsvägen 103
Engelska parken 188
Enköpingsgatan 197
Enköpingsvägen 103
Enrisvägen 227
Entiteparken 233
Entitevägen 95, **233**
Envad 308
Envigsvägen 159
Envägen 227, **233**, 285, 308
Eric Benedicti gränd 22, 26, 27, 35
Eriksberg 120
Eriksberg, Nedre 120
Eriksberg, Västra 121
Eriksberg, Övre 120
Eriksbergsparken 123
Eriksbergsvägen 122, **123**
Eriksdal 197
Eriksgatan 197
Erikslund 330
Eskadergatan 253
Eskil 147
Eskilsgatan **149**, 155
Eskilsplan 149
Estrid 242
Eva Lagerwalls väg 256
Exercitiehuset 134

Fabriken 173
Fabriksgatan 94, 244, 315
Fagottvägen 165
Fahlströms väg 275
Falkstigen 233
Falkvägen 250
Fallskärmsgatan 253
Fanstavägen 308
Fasanvägen **233**, 283
Fenja 147
Ferlinsgatan 208
Fibyvägen 286
Fikonvägen 299
Fingerlavsvägen 210
Finkparken 234
Finn 242
Finnhagen 275
Finnhagsvägen 275
Finn Malmgrens plan **197**, 198
Finnvreten 275
Finnvretsvägen 275
Fiskgjusevägen 250
Fisktorget 127, 134
Fjalar 173
Fjalars gränd 173
Fjolner 179
Fjällugglevägen 234
Fjärdhundra 253
Fjärdhundragatan 253
Fjärdhundravägen 253
Fjärdingen 20, 27, **125**
Fjärdingsgatan, Stora 71, 78, 116
Fjärdingsvägen 288
Fjärdingsvägen, Nedre 129
Fjärilsvägen 311
Flaggstången 185
Flakvägen 263
Flintstensvägen 229
Flogsta 141
Flogstaparken 144
Flogstaskolan 143
Flogstavägen 144
Floragatan 197
Floravägen 317
Flottiljgatan 253
Flottsundsvägen 188
Flottörgatan 253
Flustergränd 127
Flusterpromenaden 137
Flustret 327
Flygargatan 253
Flygarparken 253
Flåhackan 262
Flädervägen 308
Fläkten 105
Flöjeln 185
Flöjtvägen 165
Fodervägen 278
Folkdansvägen 278
Folkungagatan 244
Folkvang 179, 327
Folkvång 327
Forngravsvägen 299
Fornvägen 299
Fornåsa 275
Fornåsavägen 275
Forsby 299
Forsbyvägen 299
Forsete 157
Forsmarksparken 193
forum 43
Fotbollsvägen 299
Fots väg 299
Fotsacken 262
Framtiden 293
Framtidsvägen 293
Franciskankonventet 37
Frederiksbergsparken 144
Fredrika Bremersgatan 215
Fredsgatan 197
Frejs väg 159
Frey Svenssons väg 256
Friberga 292
Fribergavägen 292
Fridlundsbleket 328
Friesgatan 220
Frigg 109
Frimansvägen 165
Fritiof 196
Frode 147, 149
Frodegatan 149
Frodeplan 150
Frödingsgatan 180
Fröj 179
Fröja 196
Frötallsvägen 315
Fullerövägen 315
Furudalsvägen 103
Furugatan 148, **150**
Furuvägen 213, 302

Fuxvägen 272
Fylkingsplan 160
Fylkingsvägen 160
Fyrisborg 270
Fyrisborgsgatan 270
Fyrisgatan 198
Fyrislund 270
Fyrislundsgatan 270
Fyrisparken 198
Fyristorg 127
Fyrisvallen 198
Fyrisvallsbron 199
Fyrisvallsgatan 199
Fyrisvallsvägen 199
Fyrisvägen 312
Fyrisån 11
Fyrspannsvägen 278
Fåfne 196
Fågelsången 67
Fågelvägen 323
Fålhagen **147**, **150**
Fålhagsgatan 150
Fålhagsleden 150
Fångstgropsvägen 288
Fältläkaren 185
Fältmarskalken 214
Fältspatsvägen 123
Fältvägen 210
Fänkålsgatan 270
Fänrik Ståls gata 215
Fögderivägen 288
Fölungevägen 278
Fördärvet, (Lilla o. Stora) 122, 327
Föreningsvägen 166
Förrådsvägen 300
Förvaltarvägen 259

Galaxvägen 315
Galgbacken 244
Galgbacksvägen 245
Galgvreten, Västra (Westra) 244
Gamla Långgatan 119
Gamla observatoriet 41
Gamla Torget 26, 41, 42, 43, 60, **112**
Gamla Uppsala 11, 15, **157**
Gamla Uppsalagatan 245
Gamla Uppsalaplan 245
Gamla Uppsalavägen 162
Gamla vägen 232
Gammelvägen 122, 123
Garm 196
Gaststället 215
Gastställsvägen, Norra 215
gata 22
Gavelvägen 315
Gefion 157
Gefna 242
Geijersgatan **199**, 205
Genomfarten 128
Genvägen **278**, 298, 315
Gerd 147
Geres väg 160
Getramsvägen 315
Giggen 262
Gillbergsesplanaden 175
Gillbergska genomfarten 128
Gillbergska huset 128
Gimle 108
Gimo 193
Gimogatan 193
Ginnar 195
Ginstvägen 308
Gisle 179
Gitarrvägen 165
Gjuke 195
Gjutarvägen 321
Glimmerparken 123
Glimmervägen 123
Glitne 157
Glunten 187, 196, 199
Gluntens gränd 199
Gläntan 100, 301
Gläntstigen 100
Gläntvägen **100**, 301
Gnejsplan 123
Gnejsvägen 123
Gnista 270
Gnistarondellen 270
Gnupa 159
Godtemplarvägen 321
Godthåb 143
Gondul 157
Gotlandsresan 250
Gottsunda 163
Gottsunda, Norra 163
Gottsunda, Södra 163
Gottsundagipen 165
Gottsunda skogsväg 165
Gottsundavägen 165
Gradskivan 226
Gran-Anders väg 234
Granaten 185
Granbolund 278
Granbolundsvägen 278
Grandungevägen 210
Grane 196
Graneberg 234
Granebergsvägen 234
Graneliden 166
Granelidsvägen 165
Grangatan 148
Granhemsvägen 311
Granitvägen **123**, 278
Grankottsvägen 300
Granrisvägen 227
Granrotsvägen 283
Granstigen 323
Granvägen 227, 283, 300, 308
Grape 141
Grapes väg 145
Gredelbyvägen 300
Grenen 196
Grenvägen 325
Grevegården 47
Greven 201
Grim 195
Grimhild 172
Grindgränden 26, 50
Grindstugan 186
Gripensvärdsvägen 295
Grisslevägen 234
Groaplan 160
Gropen 64
Gropgränd 61, **128**
Gropvägen 280
Grossgården 327
Grottvägen 233
Grundstensvägen 229
Gruvfogdevägen 322
Gryningsvägen 315
Gråalsvägen 308
Gråbergsvägen 122, **123**
Gråbrodersgatan 37
Grågåsvägen 234
Gråmesvägen 234
Gråsgränden 62, 109
Gränby 12, **168**
Gränby bilgata 170
Gränbyparken 170
Gränby tvärgata 224
gränd 22
Gränsstigen 324
Gränsvägen 213, 301
Gräsgränd 35
Gräslöksgatan 270
Gröna gatan 224
Gröna vägen 101, 330
Grönbeckens 292
Grönbeckens villa 292
Grönbetesvägen 303
Grönstensvägen 123
Gudmund 196
Gudrun 63, 172
Gullfaxe 157
Gullhem 166
Gullhemsvägen 166
Gullrisplan 224
Gullsjövägen 311
Gullstrand 141

Gullvivevägen 265
Gullvägen 265
Gulmåran 149
Gun 157
Gundborg 242
Gungner 173
Gunnar 63, 172
Gunsta 292
Gunsta backar 150
Gunstagatan 148, **150**
Gunstaplan 150
Gunsta villaväg 293
Gunstavägen 293
Gustaf Kjellbergs väg 257
Gustavianska allén 132
Gustavsberg 121
Gustavsbergsgatan 123
Gylfe 147
Gångbron 119
Gånglåtsvägen 278
Gårdsvägen 99, **100**, 213
Gås-Anders väg 279
Gåsaholm 328
Gåsögat 217
Gåvsta 294
Gåvstavägen 294
Gälbo 259
Gälbovägen 259
Gärdesvägen **234**, 300
Gärdets bilgata 180
Gästgivarvägen 300
Gävlevägen 279
Göktytevägen 234
Gökvägen **234**, 317
Göran 147, 153
Gösta 147
Gösta Wahlströms väg 220
Göstas väg 322
Götaplan 189
Götavägen 189
Götgatan 199

Hæggströmsgatan 270
Hafnarfjord 143
Hafnarfjörður 143
Hagalund(s värdshus) 122, 327
Hagbard 245
Hagbardsgatan 245
Hagbyvägen 273
Hagelgränd 210
Haglunds bro **112**, 244
Hagmarksvägen 289
Hagtornsstigen 234
Hagundagatan 189
Hagvägen 167, 282
Haldor 196
Hallgrens väg 325
Hallonstigen 279
Hallstensgatan 245
Hamberg 141, 143, 328
Hambogränd 279
Hambovägen 279
Hamder 172
Hammarby 294
Hammarbyallén 263
Hammarbygatan 150
Hammarby soldattorp 294
Hammaren 123, 294
Hammarlund 294
Hammarparken 123
Hammarvägen 294
Hamnesplanaden 174
Hamngatan 119, 174
Hamnplan **174**, 175
Hampus von Posts väg 259
Hanaholmen 143
Handarbetsvägen 218
Handelsvägen 275
Handkvarnen 179
Handlaregränd 122, 125
Hanen 185
Hangargatan 253
Hankvägen 263
Hanselligatan 270
Harald 148, 150
Haraldsgatan 148, 150
Haraldsvägen 167
Harbard 157
Harbovägen 279
Hartrajet 251
Harullsvägen 300
Harven 210
Hasseln 224
Hasselparken 224
Hasselstigen 234
Hasselvägen 315
Hastvägen 315
Haubitsen 185
Havrevägen 264
Havsörnsvägen 234
Hedensberg 102, 103
Hedensbergsvägen 103
Hedénsvägen 102
Heidenstamsgatan 208
Heimdalsvägen 234
Hejdrun 196
Hel 196
Helga Trefaldighetsgatan 61, 131
Helge 242
Helgeandshuset 127
Helsingforsgatan 144
Hembygdsvägen 289
Hemfrid 196
Hemmansvägen 315
Hemming 196
Hemslöjdsvägen 218
Henry Säldes väg 257
Herbertsvägen 103
Herman Flodkvists väg 259
Hermod 157
Herrgårdsvägen 234
Herrhagen 229
Herrhagens byväg 229
Herrhagsvägen 229
Hervor 196
Hesselmans väg 144
Hildur Ottelinsgatan 220
Hildursgatan 220
Hildvägen 160
Himmelsvägen 315
Hindsgavl 143
Hjalmar Brantingsgatan 150
Hjalmarsgatan 245
Hjalte 196
Hjorten 63
Hjortrongatan 270
Hjortstigen 234
Hjortvägen 103
Hjulgatan 180
Hjulkvarnen 179
Hoburgen 248
Hollandsresan 251
Holmen 61, 67, 78, 125, 140
Holmfrid 242
Holmgränden 61, 71, 140
Holmgångsvägen 160
Holmvägen 234
Hospitalet 127, 327
Hospitalsgränden 127
Hovstallängen 173
Hovtångsvägen 263
Hovvägen 279
H. S. Nyberg 141
Huges väg 160
Hugin 173, 327
Huglek 245
Hugleksgatan 245
Hugo Alfvéns väg 166
Hultvägen 100
Humlegatan 199
Hundbacken 135
Hurtigs gata 215
Husargatan 189
Husbyborg 171
Husbyborgsvägen 171
Husbyvägen 171
Hvilan 264
Hyggesvägen 289
Hyvelgatan 287
Hågaparken 145

Håkan 147
Hållnäsgatan 193
Hållplatsvägen 260
Hålsömsvägen 218
Häckvägen 235
Hägerström 141
Häggen 149
Häggstigen 235
Häggvägen 308
Häl 196
Hällby 199
Hällbygatan 199
Hällkistgatan 245
Hällvägen 100
Hämringevägen 289
Hängbjörksvägen 227
Häradsvägen 300
Härden 185
Härdhon 107
Hässjevägen 263
Hästen 63
Hästhagsvägen 273
Hästsvansvägen 279
Hävelvägen 263
Höders väg 160
Höganäs 180
Höganäsgatan 180
Högbergsparken 123
Högne 172
Högvägen 302
Högåsvägen 300
Höjdvägen 235
Hökargränd 170
Hökparken 235
Hökvägen 251
Hörnbo(torp) 166
Hörnbovägen 166
Hörnet 67, 138
Hörnstensvägen 211
Hörntorp 166
Hörnvägen 211
Hösträngsvägen 95, **263**
Hövägen 263

Idrottsgatan 245
Idrottsvägen 278, 318
Idunagatan 245
Idunavägen 160
Iduns väg 160
Ihres väg 145
Industrigatan 173
Industrivägen **279**, 303
Inge 242
Ingeborg 196
Ingegerd 242
Ingemar 147
Ingenjörsvägen 286
Ingjald 147
Ingvarsgatan 245
Internationalen 200
Isen 64, 78
Isgrenavägen 289
Islandet 20, 25, 27, 29, 36, 44, 119, 174
Islandsbron **174**, 175
Islandsgatan 22, 25, 27, 36, 119, **174**
Islandslånggatan 25, 27, 44
Islandsparken 173
Ivar 148

Jaktstigen 324
Jan Brauners väg 259
Jan Eriks tvärväg 315
Jan Eriks väg **315**, 316
Jansberg 304
Jenny Linds väg 166
Johan Brauners väg 259
Johannelundsgatan 224
Johannes 69
Johannesbacken 135
Johannesbäck 225
Johannesbäcksgatan 225
Johannesbäcksparken 225
Johannesgatan 135
Johanneslund 330
Johanneslundsgatan 224, 328
Johannislund 330
Jon Olofssons gränd 26, 27, 36
Jordgubbsgatan 270
Jorund 196
Juglonet 267
Julinsköldska huset 133
Jumkilsgatan 199
Jungfru Mariæ gata 49, 60, 61, 139
Jungfrun 63
Jungfrustigen 234
Jupitervägen 315
Juutas 214
Jägarvägen 235
Jällagatan 148, **150**, 329
Järlåsa 295
Järlåsa mejeri 296
Järnbrogatan 78, 116
Järnbron 115, 116
Järneksgatan 225
Järneksplan 225
Järnkvarteret 67
Järnvägsgatan, Västra 248
Järnvägsparken 174
Järnvägspromenaden 113
Järnvägsvägen 299
Järpvägen 235
Järvstigen 292

Kadettgatan 253
Kadriljvägen 279
Kajan 68
Kakelugnen 173
Kalenderparken 270
Kalle Blanks väg 306
Kallkällevägen 275
Kalvhagsvägen 304
Kambehaf 46
Kamhavet 47
Kamomillgatan 271
Kampen 47
Kamphavet 26, 27, 46, 67, 98, 130
Kamphavsgatan 22, 26, 27, 46
Kamphavspumpen 130
Kamphavstorg 130
Kaniken 67
Kanonen 185
Kantarellvägen 211
Kantorsgatan 180
Kapellgärdet 179
Kapellgärdsparken 180
Kapellvägen 300
Kaplanen 179
Kaplansgatan 60, 62, 175
Kaplansgränden 71, 173
Kaplansvreten 64
Kapplandsvägen 316
Kardvägen 218
Karin 66, 125
Karin Boyegatan 208
Karlfeldtsgatan 181
Karlsborg 148, 154
Karlsborgsgatan 154, 329
Karlsrogatan 189
Kartan 210
Kastanjegatan 225
Kastellparken 215
Kaveldunsvägen 300
Kerstin 148
Kettil 196
Kilgränd 280
Kilsgärdesvägen 316
Kilsgärdet 316
Kim 196
Klacken 224
Klackparken 225
Klamparvägen 295
Klangs gränd 103, **221**
Klarbärsgatan 271
Klintvägen 266
Klippvägen 235
Klockarbolsvägen 289

Klockaren 193
Klockargatan 193
Klockargränd 281
Klockarparken 200
Klockarvägen 289
Klockarängen 193
Klostergatan (den medeltida) 21, 24, 27, 29, 37
Klostergatan (den yngre) 38, 59, **113**
Klostersträtet 23, 24, 38
Klostret (Franciskankonventet) 37
Klostret (kvarter) 64
Klövergatan 225
Klövervägen 285
Klöverängsvägen 228
Knivsta 296
Knivstagatan 106
Knivstaplan 106
Knivstavägen 300
Knut 242
Knutby 303
Knutby videväg 304
Knutbyvägen 304
Knypplanvägen 312
Koftans undergång 128
Koggaboda 305
Kogganäs 305
Kohagen 235
Kohagsvägen 235
Kolargatan 173
Kolarvägen 322
Kolbotten 322
Kolbottenvägen 322
Kolfatsvägen 263
Koltrastvägen 316
Kolugnsvägen 300
Kompassen 210
Konstnärsvägen 322
Konsulentvägen 286
Konsumvägen 211
Kontrabasvägen 166
Konungsgatan, Stora 60, 71, 117
Konungshögen 65, 131
Konungsträdgården 52
Konvaljegränd 235
Konvaljevägen **235**, 315
Kopinan 313
Korndrällen 217
Kornettvägen 166
Kornhuset 67
Kornvägen 264
Korsbacken 322
Korsbacksvägen 322
Korsgatan 38
Korsstygnsvägen 218
Korta vägen 237, **300**
Krake 242
Kransen 21, 64, 108
Krassegatan 271
Krematorievägen 103
Kremlevägen 211
Krickparken 235
Krickvägen 235
Kristinastigen 100
Kristinavägen 100
Krogen 280
Kroken 64
Krokvägen 306
Kronan 185
Krongatan 189
Kronparksvägen 264
Kronvägen 213
Kronåsen 257
Kronåsparken 257
Kronåsvägen 257
Krubbvägen 280
Krukmakargatan 189
Krukmakargränden 329
Krusbärsgatan 271
Krutet 210
Krympvägen 293
Kråkvägen 236
Kuggebro 305
Kullerstensvägen 229
Kullevägen 103
Kummingatan 271
Kung Jans port 129
Kung Jans väg 129
Kungsdiket 113
Kungsdiksgatan 113
Kungsgatan 78, 84, **113**
Kungsgatan, Lilla 113
Kungsgatan, Norra 94, 242
Kungsgatan, Stora 72, 113, 117, 327
Kungsgärdesplan 189
Kungsgärdet 189
Kungshögagatan 61, 131
Kungsängen 171
Kungsängesplanaden 174
Kungsängsgatan 71, 84, **113**
Kungsängsgränd 175
Kungsängsleden 175
Kungsängstorg 175
Kungsängsvägen 175
Kung Ubbos hög 70, 131
Kunstabacken 322
Kuskvägen 211
Kvarnbacksgatan 181
Kvarnbogatan 189
Kvarnbron 51
Kvarnen 179
Kvarngränden 134
Kvarngärdet 177
Kvarngärdsgatan 156
Kvarnholmen 140
Kvarnhästgatan 181
Kvarnkammargatan 181
Kvarnkaret 179
Kvarnkullsvägen 107
Kvarnkällan 134
Kvarnparken 181
Kvarnseglet 179
Kvarnskogatan 181
Kvarnspången 114
Kvarnstallet 179
Kvarntorget 181
Kvarntorgsgatan 181
Kvarnvingen 179
Kvarnvägen 166
Kvarnängen 179
Kvarnängsgatan 181
Kvarnögat 179
Kvickstensvägen 123
Kvisten 196
Kypertvägen 218
Kyrkbacken 289
Kyrkbacksvägen 304
Kyrkogårdsgatan 78, **129**, 199
Kyrkogårdsgatan, Norra 199
Kyrkstigen 289
Kyrkstigsvägen 289
Kyrkstöten 179
Kyrkvägen **289**, 299
Kyrkängen 310
Kyrkängsvägen 310
Kåbo 183
Kåbo gärde 183
Kåbovägen 189
Kålbo 64, 177
Kålrotsgatan 271
Kålsängsgatan, Östra 151
Kålsängsgränd **175**, 176
Kålsängs tå 175
Kälkvägen 263
Källarbäcksvägen 264
Källbacken 275
Källbo 166
Källbokroken 166
Källbovägen 166
Källdalsvägen 275
Källhagen 312
Källhagsvägen 312
Källparken **225**, 226
Källparksgatan 225
Källstigen 100
Källvägen 100, 212, 236
Kärleksstigen 280

Kärrmarksvägen 300
Kärrstigen 100
Kärrvägen 100, **211**, 236, 300, 313
Kölängen 300
Kölängsparken 300
Kölängsvägen 300
Köpenhamnsgatan 145
Köpmangatan 200
Köpmannagatan 25, 44
Köpmansgatan 72, 118
Körsbärsvägen 301
Körvelgatan 271
Köttorget 134

Ladu 67, 327
Ladugatan 61, 113
Ladugatan, Norra 113, 136
Ladugatan, Västra 113, 129
Ladugatan, Östra 113
Ladukvarteret 67, 327
Laduvägen 263
Lagerlöfsgatan 208
Lagerlöfsparken 208
Lagerträdet 185
Lagläsarsgränden 26, 27, 39
Lagmansgatan 245
Lagusvägen 236
Landshövdingen 214
Langa stræte 23
Lantmätarvägen 286
Lapplandsresan 251
Lavetten 185
Leda 196
Ledningsparken 253
Ledungsvägen **160**, 215
Lefflersgatan 271
Lejonet 63, 78, 107
Lejsta 305
Lejstavägen 305
Lekatten 63
Lekplatsvägen 295
Lenaberg 322
Lenabergsvägen 322
Lennander 141
Lenngrensgatan 181
Leoparden 63
Leopoldsgatan 215
Lervägen 260
Lervägen, Norra 260
Lervägen, Södra 260
Levertinsgatan 170
Librobäck 192
Librovallen 193
Libro ängen 193
Lidnersgatan 215
Lievägen 263
Liggargatan 181
Liljansvägen 239
Liljeblad 141
Liljefors torg 170
Liljegatan 149, **150**
Liljekonvaljeholmen 235
Liljevägen 237, 239, 323
Lilla Djurgården 305
Lilla Fördärvet 327
Lilla Kungsgatan 113
Lilla Munkbron 50
Lilla Sjöstavägen 295
Lilla Tovagatan 22, 25, 27, 39
Lilla Tvärvägen 286
Lilla Vretgränden 329
Lillbacksvägen 301
Lilljeborgsvägen 190
Lillsjövägen 273
Lillskogen 99
Lillvägen 266, 280, **283**, 300, 316
Limvägen 316
Linden 148
Lindgatan 148, **150**
Lindgården 280
Lindgårdsvägen 280
Lindormen 63, 64
Lindsberg 121
Lindsbergsgatan 123
Lindvägen 280, 285, 308
Lingonvägen 280, **316**
Lings väg 208
Linjalen 226
Linklubban 262
Linnégatan 84, **114**, 180
Linnégatan öster om järnvägen 180
Linnégården 250
Linnés resväg 251
Linrepevägen 263
Lissvägen 316
Ljunggatan 149, **150**
Lodgatan 287
Lodsmedsvägen 322
Loke 147
Lostboms Opera omnia 132
Lostigen 292
Lotta Svärds gata 215
Lovisedal 301
Lovisedalsvägen 301
Lugnet 211, 301
Lugnvägen **211**, 301
Lundagatan 148, 150
Lunden 148, 150
Lundgårdsvägen 290
Lurbostigen 284
Lurbovägen 266
Lurgatan 181
Lusasken 243
Lustigkullen 304
Lustigkullsvägen 304
Lutbrunnen 200
Luten 68, 195
Lutgränd 200
Lutgården 195
Luthagen 193
Luthagsesplanaden 200
Luthagsplan 200
Luthagsspången 243
Luthags torg 200
Lutpumpen 200
Lutåkern 194
Lyckan 151
Lyckåsen 301
Lyckåsvägen 301
Lyssna 235
Lyssnavägen 235
Lyttbomsvägen 308
Långa gatan (Långe gatwn) 23
Långgatan 25, 31, 37, 44, 59, 119
Långgatan, Gamla 119
Långgatan, Nya 152
Långjärnsgatan 182
Långsandsbacken 237
Långsjögränd 280
Långvreten 228
Långvägen 235
Långåker 322
Långåkersvägen 322
Långåsvägen, Norra 280
Långåsvägen, Södra 283
Läby 305
Läbygatan 190
Lägerhyddsvägen 257
Länna 306
Lännagatan 148, 151
Länna herrgård 306
Lärarvägen 286
Lärkan 276
Lärkdrillsvägen 276
Lärkdungen 155
Lärkparken 235
Lärkstaden 306
Lärkträdsvägen 306
Lärkvägen **235**, 318
Lästmakargatan 225
Lökgatan 271
Lönnen 328
Lönnviksvägen 235
Lönnvägen 308
Löpargatan 182
Lötbacksstigen 309
Löten **205**, 307

Lötvägen 293
Lövgård 301
Lövgårdsvägen 301
Lövhultsvägen 211
Lövlund 316
Lövlundsvägen 316
Lövsalen 185
Lövstalöt 307
Lövstigen 309, **324**
Lövsångarevägen 232
Lövsångarvägen 236
Lövvägen 286
Lövåsvägen 322
Lövängsvägen 266

Magistern 196, 199
Magnus Håkanssons gata 22, 26, 27, 40
Majgatan 149, **151**
Majvivan 149, 151
Malinsbron 119
Malins brygga 119
Malma 211
Malma backe 263
Malma bergsväg 211
Malmaparken 212
Malma parkväg 95, **212**
Malma ringväg 212
Malma skogsväg 212
Malma stenväg 212
Malmavägen 263
Malmbergsvägen 211
Malm-Jerkers väg 307
Malmkörarvägen 322
Malmvågsvägen 322
Malörtsvägen 316
Mantalsvägen 316
Manteln 185
Margaretavägen 301
Margarethahemmet 301
Mariagatan 139
Mariedal 105
Mariedalsgatan 105
Mariehamn 143
Marielund 280
Marielundsgatan 148, **151**, 156
Marielundsvägen 279
Markegångsvägen 316
Marknadsgatan 170
Markören 186
Marmorvägen 123
Marsvägen 316
Martallsvägen 212
Martin Luther Kings plan 130
Masmästarvägen 322
Masten 173
Mastgatan 176
Masugnen 248
Mejerivägen **295**, 296
Mejramsvägen 316
Mejselgatan 287
Mellanbron 50
Mellangatan 22, 25, 47
Mellanvägen 212
Melodigränd 280
Melodivägen 280
Melongatan 271
Menja 173
Merkuriusvägen 316
Meshattsparken 236
Meshattsvägen 236
Mickel Hanssons gränd 26, 27, 40
Midsommarvägen 294
Mikaelskyrkan 245
Mikaelsplan 245
Mimersvägen 160
Minkfarmen 316
Minkvägen 316
Missionsvägen 317
Mistelgatan 225
Mjödhornet 241
Mjölnargatan 173
Mjölner 157
Mogavägen 273
Mollskinnsvägen 218
Molngatan 170
Morgonvägen 317
Morkulleparken 236
Morkullevägen 236
Morotsgatan 271
Moränvägen 312
Movägen 280
Munin 173, 327
Muningatan 176
Munkabältet 217
Munkbron 26, 51, 61, 174
Munkbron, Lilla 50
Munken 68
Munkgatan 61, **130**
Munkgränden (Munk Gränden) 130
Munters gata 215
Murargatan 225
Murkelparken 212
Murkelvägen 212
Musikvägen 166
Muskotvägen 317
Musköten 185
Musserongränd 212
Myggstensvägen 290
Myren 312
Myrgångsvägen 218
Myrvägen 312
Måbärsvägen 280
Målargatan 225
Målstavägen 290
Måltavlan 186
Månskensvägen 317
Mårdvägen 317
Måsvägen 301
Mälarvägen 236
Mältargatan 176
Märkduksvägen 218
Märstagatan 106
Märstaplan 106
Mäster Erik Svarts gränd 22, 26, 27, 40
Mästersmeden 107
Möllersvärdsgatan 271
Mörsaren 185

Nanna 108
Nannas väg 160
Narves gränd 160
Nathan Söderbloms plan 131
Navvägen 293
Nederheden 281
Nedre Eriksberg 120
Nedre Fjärdingsvägen 129
Nedre Skolgatan 197
Nedre Slottsgatan 84, **131**
Nejlikan 149
Neptunusvägen 317
Nils 148
Nils Svarts gata 26, 27, 40, 47
Nils Svarts gränd 22
Njord 179
Noatun 179
Nor 309
Noragatan 203
Norby 208
Norby källväg 212
Norby skog 190
Norbyvägen 124
Nordanbältet 207
Nordengatan 145
Nordhem 166
Nordhemsvägen 166
Nordkalotten 143
Nordstigen 280
Nordvästra Ringgatan 202
Nordöstra Ringgatan 202
Noreens väg 145
Norra Alängsvägen 276
Norra Gaststallsvägen 215
Norra Gottsunda 163
Norra Kungsgatan 94, 242
Norra Kyrkogårdsgatan 199
Norra Ladugatan 113, 136
Norra Lervägen 260

Norra Långåsvägen 280
Norra Parkbältet 207
Norra Parkvägen 212
Norra Ringgatan 244
Norra Rudbecksgatan 190
Norra Skogsbältet 207
Norra Sysslomansgatan 201
Norra Tibblevägen 280
Norra Väderkvarnsgatan 162
Norra Väderkvarnsgärdet 177
Norrbergsvägen 124
Norrlandsgatan 201
Norrsjövägen 287
Norrskensvägen 317
Norrtorpet 166
Norrtorpsvägen 166
Norrtullsgatan 118
Norrtäljegatan 148, **152**
Norrängesvägen 287
Nors herrgård (säteri) 309, 310
Norundavägen 106
Nosocomium 328
Nya Brogatan 61, 78, 116
Nya Dragarbrunnsgatan 111
Nya gångbron 243
Nya Långgatan 152
Nya Sjukhusvägen 136
Nya Torget 60, 117
Nya Valsätravägen 212
Nybron 115
Nyby 12, **214**, 276
Nybygårdsparken 215
Nybyparken 160
Nybyplan 160
Nybyvägen 280
Nyckelaxet 100
Nyckeln 185
Nyckelpigevägen 312
Nygatan 112
Nyhagen 273
Nyhagsvägen 273
Nymansgatan 106
Nyodlarvägen 290
Nyponvägen 322
Nystvindan 218
Nysäter 301
Nysätersvägen 301
Nåntuna 216
Nåntunagatan 177
Nåntuna gård 218
Nåntunaparken 218
Nåntunavägen **218**, 264
Näckrosgatan 225
Näckrosplan 225
Näckvägen 280
Näktergalen 40, 63
Nämndemansvägen 264
Näs 324
Näsängsvägen 284
Nävervägen 280
Nöthårsvägen 218

Observatoriegatan 202
Od 179
Odalvägen 290
Oden 62, 68, 108
Odens brunn 132
Odensalagatan 106
Odensgatan 94, **201**, 330
Oden Ygg 109
Odinslund 84, **132**
Odins väg 160
Odlingen 167
Odlingsvägen 167
Olai Rudbekii bro 115
Olle Åkares väg 317
Ollonstigen 324
Olof 242
Olof Hedlunds väg 281
Olof Hinderssons gränd 26, 27, 50
Olof Thunmans väg 310
Onsikevägen 313
Oppsal 15
Organisten 179
Orgeln 179
Orionvägen 317
Orkestervägen 167
Ormvråksvägen 236
Orrparken 236
Orrstigen 236
Orrvägen 302, 317
Orvars väg 161
Oscar Arpis väg 167
Oslogatan 145
Ottar 196
Ottars väg 161
Otto Myrbergs väg 103, **221**
Oxelgatan 148, **152**
Oxen 63, 108
Oxenstiernska huset 328
Oxtorget 70, 84, 134

Palmbladsgatan 271
Pansarbilen 185
Pantern 32, 63, 108
Pantskogen 290
Pantskogsvägen 290
Pantängarna 290
Pappersmakares gård 67
Paprikagatan 271
Pardala 214
Parhästvägen 281
Parkbältet 207
Parkbältet, Norra 207
Parkvägen 100, 236, 300, 309, 313, 324
Parkvägen, Norra 212
Parkvägen, Södra 213
Parterren 137
Pasman 218
Pensionärsvägen 322
Pepparrotsgatan 271
Perrongen 105
Persikovägen 301
Persiljegatan 271
Peterson-Bergers väg 167
Petterslund 148, 152
Petterslundsgatan 148, **152**
Pilfinksvägen 236
Pilotgatan 253
Pilvägen **212**, 309
Pinglaströmsvägen 276
Pingstvägen 294
Pinnmovägen 317
Pionvägen 309
Pistolen 68, 69
placea 48
Plantan 64
platea 24, 48
platea communis 30
plats 48
Platsen 28, 48
Plogristen 263
Plogvägen 212
Plommonvägen 301
Plutovägen 317
Plöjarvägen 212
Polacksbacken 257
Polacksgatan 257
Polhem 220
Polkettvägen 281
Polstjärnevägen 317
Pomonavägen 317
Pontus Wiknersgatan 221
Porfyrstigen 124
Porsvägen 213
Portalgatan 182
Port Arthur 328
Port Artursgatan 150
Potatisgatan 271
Prebendevägen 290
Prins Carls bro 115
Prinsgatan 201
Projektilen 185
Promenaden 137
Prosten 68
Prostvägen 286
Prästen 193
Prästgatan 202
Prästgårdsgatan 202

Prästgårdshöjden 281
Prästgårdslyckan 202
Prästgårdsängen 311
Prästkragen 149
Prästvägen 319
Prästängen 311
Prästängsvägen 311
Puckvägen 281
Pumpvägen 101
Punktsnurran 226
Purjogatan 271
Påskvägen 294
Påvel Snickares gränd 31, 115
Päronvägen 301

Raadzstoffua 43
Rabarbergatan 271
Rabeniusvägen 167
Rackanäbbet 328
Rackarbergsgatan 202
Rackarnäbben 138, 328
Radargatan 253
Radvägen 301
Ragne 159
Raketgatan 253
Rallarvägen 287
Ramfrid 196
Rampabol 273
Rampan 273
Ramparbolsvägen 273
Ramsjö backe 281
Ramsjö skogsväg 311
Ramsjö Tibbleväg 311
Ramsjövägen 281
Ramsjö ängsväg 311
Ramsta 310
Ramstalund 310
Ramstalundsvägen 311
Ramund 196
Rane 196
Rangströms väg 167
Rapphönsvägen 236
Rapsgatan 271
Rastvägen 317
Rauken 248
Reagatan 253
Regementsvägen 257
Regeringsgatan 60, 112, 116, 326
Regeringsgatan, Stora 62, 112, 116, 117
Regins väg 161
Regnbågsvägen 317
Regngatan 170
Rektorsgatan 202
Repslagargatan 94, **246**
Repslagargränd 115
Resedan 149
Reykjaviksgatan 145
Ribbingebäck 311
Ribbingebäcksvägen 295
Ribbingsgatan 221
Rickomberga 219
Rickomberga egnahem 221
Rickomberga gård 220
Riddartorget 72, **133**
Rimbert 102
Rimbertsvägen 103
Rimbogatan 148, **152**
Rinda 196
Ring 147
Ringaren 179
Ringduvevägen 236
Ringgatan 176, **202**, 203
Ringgatan, Nordvästra 202
Ringgatan, Nordöstra 202
Ringgatan, Norra 202, 244
Ringgatan, Södra 202
Ringgatan, Västra 202
Ringgatan, Östra 202
Ringrosen 149
Ringvägen 189, 212, 286, 302, 318
Rinkvägen 281
Ripgränd 236
Ripvägen 236
Ristparken 263
Ristvägen 263
Ritargatan 225
Robertsvägen 103
Rodret 173
Rolf 242
Roparеberget 35
Roparstenen 35
Roparudden 35
Rop-udden 35
Rosenberg 68
Rosenbäck 244
Rosendal 64, 68, 78
Rosendalsvägen 263
Rosengatan 152
Rosengången 217
Rosenlund 64, 78
Rosenplan 152
Rosenstigen 284
Rosenvägen **236**, 284
Rosenvägen, Södra 238
Roskarlsvägen 236
Roskilde 143
Roskva 157
Roslagsgatan 148, **152**
Rosmarinvägen 317
Rota 196
Rotegatan 253
Roten 185
Rotfruktsgatan 271
Rotyxvägen 263
Rovägen 301
Rubanksgatan 287
Rubens väg 295
Rudan 68
Rudbecksgatan 187, 190, 191
Rudbecksgatan, Norra 190
Rudbecksgatan, Södra 191
Rundeln 133
Rundelsgatan 202, 204
Rundelsgränd 61, **133**
Rundelskvarteret 66
Rundelsvägen 233
Runebergsgatan 215
Runristarvägen 301
Runstensgatan 246
Runstensvägen 301
Runvägen **281**, 282
Riuksplan 246
Russinvägen 301
Ryggåsvägen 281
Rysängsvägen 273
Ryttarvägen 309
Råbocksvägen 309
Råbyvägen 170
Rådhuset (kvarter) 65, 326
Rådhuset (rådhus) 65, 326
Rådjursstigen 236
Rådstugan (kvarter) 64, 108
Rådstugan, Gamla o. Nya (rådhus) 43, 44, 65, 326
Rågvägen 264
Rågångsvägen 301
Rädisegatan 271
Rälsen 105
Rälsgatan 106
Rälsvägen 236
Rännhärdsvägen 322
Rättarvägen 213
Rättikgatan 271
Röbovägen 161
Röda vägen 187
Rödbergsparken 124
Rödbergsvägen 124
Rödbetsgatan 271
Rödhakevägen 237
Röjningsvägen 291
Röksvampen 210
Röllekevägen 317
Rönnen 148
Rönnstigen 237
Rönnvägen 227, **304**
Rörbyvägen 291
Rörbäcken 264

Rörbäcksvägen 264
Rösvägen 281

Sadelvägen 281
Saffransvägen 317
Saga 179
Sahlgren 141
sal 12, 15
Sala (by) 11 ff., 222
Sala (kvarter) 63, 78, 107
Sala backe 222
Salabacksgatan 226
Salabacksparken 226
Sala bygata 226
Salagatan 148, **152**
Sala gärdena 226
Sala hage 226
Sala källa 225, 226
Salavägen 287
Salemskapellet 317, 318
Salemsvägen 317
Salladsgatan 271
Salnecke 148, 152, 153
Salneckegatan 148, 152, 153
Salviavägen 318
Samaritergränd 176
Samhällsvägen 99
Sandabacken 237
Sandavreten 237
Sandavägen 237
Sandbacken 65
Sandbrovägen 281
Sandels gata 215
Sandgropen 136
Sandgropsgatan 246
Sandmovägen 263
Sandstensvägen 229
Sandtagsgatan 246
Sandvägen 263, 279
S:ta Brita 68
S:ta Maria kyrka (Vårfrukyrkan) 32, 35, 45, 326
S:ta (Sankta) Mariæ gata 49, 60, 61, 139
S:t Erik 68
S:t Eriks gata 61, 71, 127, 134
S:t Eriks gränd 134
S:t Eriks källa 134
S:t Eriks torg 84, 134
S:t Göransgatan 152
S:t Göransplan 153
S:t Johannes 78, 125, 135
S:t Johannesgatan 61, 103, **135**
S:t Lars 68, 125
S:t Larsgatan 46, 47, 60, **135**
S:t Niklas 69, 78, 135
S:t Nikolaigatan 61, 135
S:t Olofsbron 51, 53, **115**
S:t Olofsgatan 61, 62, 71, 78, **116**
S:t Per 66
S:t Persgatan 20, 24, 27, 29, 30, 41, 59, 60, **116**
S:t Pers kyrka 41, 117
S:t Pers kyrkogård 26
Saturnusvägen 318
Scheeleparken 222
Segersta 301
Segerstatomten 301
Segerstavägen 301
Seglarvägen 237
Sehlstedtsgatan 215
Sellerigatan 271
Seminariegatan 202
Seminariegränd 202
Seminariepumpen 132
Senapsgatan 271
Sernanders väg 145
Sibyllegatan **202**, 330
Sigar 196
Sigbjörn 247
Sigbjörnsparken 247
Sigge 242
Signe 242
Sigrun 196
Sigsten 242
Sigurd 63, 172
Sigyns väg 161
Siktargatan 176
Sindre 159
Sinfjotle 159
Siv 147
Sivia 328
Sivs väg 161
Sjukhusvägen 136
Sjukhusvägen, Nya 136
Sjungarbacken 291
Sjungarbacksvägen 291
Sjutomtavägen 167
Själagatan 41, 59, 71, 110
Själagården 41, 326
Själastugan 41
Sjögränd 280
Sjöhagen 282
Sjöhagsvägen 282
Sjöstavägen 295
Sjöstavägen, Lilla 295
Sjövik 282
Sjöviksvägen 282
Sjövägen **237**, 303, 324
Skakelvägen 282
Skansen 227
Skansvägen 227
Skarholmarna 237
Skarholmsvägen 237
Skattegårdsvägen 291
Skebogatan 193
Skepparvägen 237
Skeppet 78, 125
Skeppsbron 174
Skidbladner 157
Skiftesvägen 318
Skinfaxe 157
Skitnafjärdingen 125
Skivlingsparken 213
Skivlingsvägen 213
Skjutbanan 186
Skjutbanevägen 323
Skogsbergsvägen 124
Skogsbrynsvägen 301
Skogsbältet 207
Skogsbältet, Norra 207
Skogsduvevägen 237
Skogsmyrsvägen 213
Skogsvallsvägen 318
Skogsvägen **101**, 122, 124, 165, 212, 238
Skogsångsvägen 318
Skoguls gränd 161
Skolgatan 78, **136**
Skolgatan, Nedre 197
Skolparken 202
Skoltorget 197
Skolvägen 100, 233, 279, 286, 302, 317
Skomakarberget 226
Skomakargatan 226
Skomakarparken 226
Skottspolen 218
Skrakvägen 237
Skrindvägen 263
Skruvgatan 182
Skråttvägen 293
Skräddartorpsvägen 323
Skuld 147
Skurgatan 171
Skutån 291
Skutåvägen 291
Skymningsvägen 318
Skyttbacksvägen 312
Skytteanum 139
Skytteln 173
Skyttes väg 313
Skyttorp 311
Skyttstennäs 312
Skåneresan 251
Skånska ladorna 180
Skånska vägen 296
Skänklåtsvägen 282
Skärtomtsvägen 323
Skärvassen 250

Sköld 147
Sköldmövägen 162
Sköldungagatan 247
Skölsta 227
Skölsta byväg 227
Skölsta rönnväg 227
Skölsta ängsväg 228
Skördevägen 318
Slagrutevägen 263
Slakthuset 105
Slavsta 330
Slavstaparken 271
Slavstavägen 271
Sleipner 173
Slingervägen 313
Slipstensvägen 263
Slottet 69
Slottsbacken 136
Slottsgatan 141
Slottsgatan, Nedre 84, **131**
Slottsgatan, Stora 61, 141
Slottsgatan, Övre 84, **141**
Slottsgränd 61, **136**
Slottskilen 69
Slottsstigen 136
Slånvägen 266
Slåttervägen 213
Slåttsvedsvägen 288
Slädvägen 263
Släggan 107
Slässbovägen 296
Slöjdgatan 190
Slöjmolnsvägen 318
Smala vägen 239
Smecken, se Smäcken
Smedjestigen 284
Smedjevägen 102, **107**, 284, 315
Smedsbyle 153
Smedsbylegatan 153
Smedsbyleåkern 153
Smedsgatan, Östra 94, 152
Smedsgränd 61, **117**
Smedvägen 278
Sme-Jerkers väg 302
Smidesjärnet 107
Smålandsvägen 251
Småskolevägen 302
smäck 22, 26, 52
Smäcken 26, 37, 51, 52, 66, 78, 326
Smältarlagsvägen 323
Smältugnen 248
Smörblomman 149
Smörsoppen 210
Smörtorget 127
Smörtorparvägen 323
Snickargatan 226
Snickargränden 26, 27, 41
Snickarplan 226
Snorrevägen 162
Snugga 276, 281
Snuggaheden 281
Snörom 278, 330
Snöromsvägen 278
Snöromvägen 282
Sockensmedjan 107
Sofielund 105
Sofielundsgatan **106**, 149
Soldatgossen 214
Solglimtsvägen 276
Solgränd 282
Solhemsgränd 122, 124
Solistvägen 168
Solrosen 149
Solrosgatan 149, **153**
Solrosvägen 318
Solskensgatan 170
Solstrålevägen 318
Solven 218
Solvägen 276
Solvändan 149
Sommarro 121
Sommarvägen 282
Spanargatan 253
Spannmålsvägen 318
Sparrisgatan 271
Spelmansvägen 282
Spetskulan 185
Spetsvägen 218
Spikgatan 106
Spillkråksvägen 237
Spiltvägen 282
Spinnrocksvägen 263
Spjutvägen 282
Spolen 173
Sportfältsvägen 182
Sporvägen 318
Spånhögsvägen 273
Spåntvägen 312
Spårvinkeln 247
Stabby allé 203
Stabby backe 222
Stabbylund 203
Stabbylundsgatan 203
Stabbylyckan 203
Stabbyparken 222
Stackmästarvägen 263
Stackstången 262
Stackvägen 264
Stadsbron (stadzbrona) 50
Stadsdiket, (Stora) 34
Stadsdiksgatan 78, 113
Stadsskogen 190
Stadsskogsvägen 124
Stadsträdgården 137
Stadsvägen 124
Stadzbrona 50
Staffansgården 302
Staffansvägen 302
Stagneliusgatan 208
Stallängsgatan 176
Stamgatan 199
Stammen 196
Stamvägen 228
Standaret 185
Startgatan 253
Starvägen 237
Stataren 210
Statarvägen 213
Stationsgatan 110
Stationsvägen 287, **302**, 317, 322
Stationsvägen, Södra 302
Stave 141
Stavgränd 282
Stavkärnsvägen 264
Stefan 203
Stefansgatan 203
Stenar 159
Stenbergsvägen 124
Stenbrohultsvägen 251
Stengränd 279
Stenhagen 228
Stenhagsparken 229
Stenhagsvägen 229
Stenhammarsparken 168
Stenhammars väg 168
Stenkilsgatan 247
Stennäs 312
Stennäsvägen 313
Stenrösvägen 229
Stenviksvägen 284
Stenvägen 291
Stiernhielmsgatan 247
Stiernhielmsplan 247
Stigbergsplan 124
Stigbergsvägen 124
Stinsvägen 287
Stjärnvägen 318
Stockholmsvreten (Stockholms wreeten) 41
Stockholmsvägen 188
Stockholmsvägen, Stora 136
Stockrosen 149
Stockrosgatan 149, **153**
Stocksjövägen 312
Stolpbacken 307
Stolpbacksvägen 307
Stora Djurgården 165
Stora Fjärdingsgatan 71, 78, 116
Stora Fördärvet 122, 327

Stora gatan 117, 327
Stora Konungsgatan 60, 71, 117
Stora Kungsgatan 72, 113, 117, 327
Stora Regeringsgatan 62, 112, 116, 117
Stora Slottsgatan 61, 141
Stora Stadsdiket 34
Stora Stockholmsvägen 136
Stora Strömdiket 241
Stora Timmermansgatan 247
Stora Torget 60, **117**
Stora Tovegatan 59, 114
Stora Tvärvägen 287
Storfamnsvägen 273
Storgatan 182
Storkvägen 237
Storkällsvägen 107
Stormgatan 170
Stormhatten 267
Storskogsvägen 213
Storvreta 313
stræde 23
stræte 22
Strandbodgatan 176
Strandbodkilen 154
Strandgatan 61, 140, 198
Strandgatan, Västra **140**, 198
Strandgatan, Östra 140
Strandgården 284
Strandgårdsvägen 284
Strandpromenaden **237**, 238
Strandsjövägen 313
Strandvägen 324
Strandängen 247
strata 23, 24
Stridsvagnen 185
Strindbergsgatan 182
Stråvägen 282
Sträte 23
Strömdiket, (Stora) 241
Strömparterren 137, 328
Strömvägen 294
Stubbåkersvägen 318
Studenternas idrottsplats 257
Studentgatan 190
Studentholmen 140, 328
Studentvägen 190
Stugan 185
Sturegatan 203
Styrbiskop 133
Styrbjörnsgatan 247
Stålgatan 106
Stången 185
Stångjärnsgatan 106
Städet 107
Städstabben 107
Stämplarvägen 295
Stängeln 185
Störvägen 264
Stövarvägen 213
Suartans grendh 47
Sulan 224
Sunaman 102
Sundins väg 296
Sunnersta 229
Sunnersta herrgård 232
Sunnerstaskolan 233
Sunnerstavägen 237
Surtäppsvägen 273
Suttung 176
Suttungs gränd 176
Svalan 63
Svalparken 238
Svalvägen 238
Svalövsvägen 260
Svamptorget 213
Svampvägen **213**, 318
Svanbergsgatan 222
Svanbolsvägen 288
Svanen 63, 98
Svanhild 63, 64, 172
Svankärret 238
Svankärrsparken 238
Svankärrsvägen 238
Svanviken 325
Svanviksvägen 325
Svanvägen 302
Svarta bäcken 241
Svartbäcken 20, 22, 26, 27, 42, 53, **239**
Svartbäcksbro 22, 26, 41
Svartbäcksgatan 24, 25, 27, 29, 39, 42, 72, 84, **117**
Svartbäcks Korsgata 38
Svartbäckssmäcken 26, 53
Svartens gränd 40, 47
Svartmanbacken 135, 139, 328
Svartmangatan 70, **138**, 328
Svava 63, 107
Svea 191
Sveaplan 191
Sveavägen 191
Svedbovägen 287
Svedden 238
Sveddvägen 238
Swedenborgsgatan 247
Swederusgatan 272
Sven Dufvas gata 215
Sverker 196
Sverkersplan 203
Sverre 147
Svia byväg 228
Svipdag 159
Syllgatan 105
Sylveniusgatan 272
Synålsvägen 218
Syrengatan 149, **154**
Syrénvägen 286
Sysslomansgatan 26, 27, 46, 48, 59, **118**
Sysslomansgatan, Norra 201
Sysslomansgården 49, 118
Sågargatan 176
Såggränden 67
Sågtimmervägen 282
Sågvägen 282, **312**
Sånglärksvägen 318
Såningsvägen 264
Säby 106, 312
Säbygatan 106
Säbyvägen 312
säl 12
Sälgvägen 213
Sämund 196
Särimner 242
Särsta 301, 302
Särstaparken 302
Särstavägen 302
Sätervägen 213
Sätuna 282
Sätunavägen 282
Säves väg 145
Sävja 248
Sävja vråkväg 251
Söderforsgatan 193
Södervägen 100, **302**
Södra Alängsvägen 276
Södra Banvägen 101
Södra gatan 24, 43
Södra Gottsunda 163
Södra Lervägen 260
Södra Långåsvägen 283
Södra Parkvägen 213
Södra Ringgatan 202
Södra Rosenvägen 238
Södra Rudbecksgatan 191
Södra Stationsvägen 302
Södra Tibblevägen 283
Södra Väderkvarnsgärdet 156, 177
Södra Åsvägen 283
Sömnadsvägen 218
Sörgården 171
Sörgårdsvägen 171

Tabor 273
Taborvägen 273
Tackmossvägen 313
Takmossvägen 313
Talgoxvägen 238

Tallbacksgatan 220
Tallbacksvägen 213
Tallen 149
Tallkottsvägen 302
Tallmovägen 213
Tallrisvägen 228
Tallvägen 99, 228, 234, 238, 282, 300, **309**, 312, 315
Tartugatan 145
Tavastehusgatan 145
Tegelbruksgatan 153, 329
Tegelbruksängen 329
Tegelgatan 191
Tegelhagen 138
Tegelvägen 278
Tegen 203
Tegnérgatan 94, **203**
Tegnérparken 204
Tegvägen 318
Televägen 276
Tellusvägen 318
Thingvellir 143
Thorildsgatan 182
Thorshugle 329
Thowe 44
Thulevägen 122, 124
Thunbergsvägen 191
Thunmansgatan 183
Tibastvägen 309
Tibble 276, 280
Tibblevägen 280
Tibblevägen, Norra 280
Tibblevägen, Södra 283
Tigern 64
Timjansgatan 272
Timjanvägen 316
Timmermansgatan 247
Timmermansgatan, Stora 247
Timotejvägen 302
Tingshögsgatan 247
Tingsslätten 162
Tingstukällan 291
Tingstuvägen 291
Tipptoppen 318
Tippvägen 318
Tistelvägen 308, **318**
Tistronvägen 266
Tiundagatan 222
Tiundaland 222
Tjalve 157
Tjudervägen 264
Tjäderplan 238
Tjädervägen 237, **238**, 301
Tjärdalsvägen 323
Tomatgatan 272
Tomtebo 302
Tomtebovägen 302
Topeliusgatan 216
Tor 179
Torbjörn 248, 252
Torbjörnsgatan 248
Torbjörnsplan 248
Torbjörnstorg 248
Toresgatan (-vägen) 62, 84, 132
Torfinn 159
Torgbron 26, 50, 51
Torget (kvarter) 66
Torget, (Gamla) 26, 41, 42, 43, 60, **112**
Torget, Nya 60, 117
Torget, Stora 60, **117**
Torgny 252
Torgnygatan 222
Torgrims väg 162
Torgvägen **213**, 238
Torkelsgatan **154**, 329
Torkelsplan 154
Tornet 179
Tornsvalevägen 239
Tornugglevägen 239
Tornvägen 280, **302**
Torparvägen 214
Torpkällevägen 276
Torpstigen 101
Torpsvägen 101
Torpvägen 281
Torsgatan 94, **204**
Torshavnsgatan 145
Torsten 148
Torsugla 329
Torsviggen 154
Tors väg 162
Toste 159
Tovabron 22, 26, 43
Tovagatan 24, 25, 27, 28, 29, 30, 43
Tovagatan, Lilla 22, 25, 27, 39
Tovan (stadsdel) 20, 27, 44
Tovegatan, Stora 59, 114
Toven (kvarter) 66
Trallbo 324
Trallbovägen 324
Tranbärsvägen 283
Trasthagen 239
Trastparken 239
Trastvägen **239**, 316
Trattgatan 183
Trebackalund 100, 133
Trebackalång 100, 133, 135
Trefaldighetskällan 225, 226
Triangelvägen 302
Tribackalång 100
Tripolis 329
Tripolisgatan 153
Trollbäcksvägen 291
Trollsländevägen 312
Trosskusken 214
Trud 157
Trudhem 179
Trunstavägen 302
Tryffelvägen 214
Tryggve 196
Tryvägen 309
Trångbolsvägen 288
Trädet 196
Trädgården 69
Trädgårdsgatan 49, 59, 84, **139**
Trädgårdsgatan, Västra 221
Trädgårdsvägen 165, 214, 237, 318
Tränjonet 267
Tränsvägen 283
Trävägen 312
Tuna 330
Tuna backar 251
Tunaberg 253
Tunabergsallén 253
Tunabergsgatan 253
Tunabergsparken 254
Tunagatan 150, **254**
Tunaparken 156
Tunnlandsvägen 318
Tunåsen 251
Turbinen 105
Tuskaftsvägen 218
Tuvstarrsvägen 302
Tuvängsvägen 214
Tvärgatan 176
Tvärvägen 166, 212, 280
Tvärvägen, Lilla 286
Tvärvägen, Stora 287
Tycho Hedéns väg 106
Tygelvägen 283
Tyr 196
Tyrfing 196
Tånggatan 287
Tårpilsvägen 309
Täbyvägen 287
Täljstensvägen 125
Tältarvägen 239
Täppan 185
Tärnstigen 324
Tärnvägen 302
Tömvägen 283
Törevägen 302
Törnlundsgatan 149, **154**
Törnlundsplan 155
Tövädersgatan 171

Ubbo 70, 328
Uddvägen 284

Uggelbovägen 312
Uggleparken 239
Ugglevägen 239, **251**, 317
Ull 179
Ulleråker 24, 27, 49, **254**
Ulleråkersgatan 24, 27, 49
Ulleråkers härad 49, 254
Ulleråkers sjukhus 254
Ulleråkersvägen 137, **257**
Ullsaxvägen 264
Ulls väg 260
Ultuna 258
Ultunaallén 260
Ultuna källväg 260
Unaman 102
Undervisningsplan 260
Universitetsgränd 129
Upp- 11, 13
Upplaget 173
Uppodlingen 167
Uppsala 11 ff.
Uppsala Centralhospital 254
Uppsala gård 133
Uppsala hospital och asyl 254
Uppsalavägen 279, 315, 321
Uranusvägen 318
Urbergsvägen 125
Urd 173
Utmarksvägen 291

Vackra Birgers väg 168
Vadmalsvägen 218
Vagnmakarvägen 293
Wahlenbergsvägen 124
Vaksala 11, **260**, 326
Vaksalagatan 60, **119**, 153
Vaksala kyrkväg 260
Vaksala torg 155
Vaksalatullen (Waxala tullen) 43
Vaksalavägen 119, 161, 216
Vaktelvägen 239
Valhall 196
Valhallagatan 248
Valhallavägen 162
Valhalls väg 162
Vallarparken 214
Vallbydungen 155
Vallbygatan **155**, 329
Walleriusvägen 191
Wallingatan 204
Vallinvägen 99
Vallmogatan 227
Vallongatan 193
Valloxens sjukhem 301
Valloxvägen 303
Vallvägen 260
Valsätra **210**, 261
Valsätra gård 261
Valsätraparken 264
Valsätraplan 264
Valsätravägen 168
Valsätravägen, Nya 212
Valthornsvägen 168
Valvgatan 61, 62, **139**
Vangsbyvägen 287
Vantmakaregränden 177
Vapenhuset 179
Vargstigen 292
Varpen 173
Varpvägen 218
Varvet 173
Vasagatan 204
Vasstigen 324
Vattgårdsvägen 318
Vattholma 320
Vattholmavägen **162**, 316
Vattugränd 71, **140**
Ve 157
Vedtorget 127
Vendelvägen 306
Wennerbergsgatan 183
Verdandi 147
Verkmästargatan 227
Verkstaden 173
Verkstadsgatan 106
Verkstadsvägen 235
Veterinärvägen 260
Vetevägen 265
via 24
via communis 30
vicus 24
Vidar 147
Vidbogården (Widbo gården) 38
Videvägen **239**, 304, 309
Vidfinn 157
Vidulvs väg 162
Viken 236
Vikingagatan 221, **248**
Vikingaleden 264
Viknergatan 221
Viknersgatan 221
Vikstavägen 312
Viktoriagatan 205
Viktoriaplan 205
Viktor Rydbergsgatan 216
Vilabacken 265
Vilan 264
Vilanvägen 265
Vildrosen 149
Vildrosgatan 149, **156**
Vile 157
Villagatan 191
Villan 292
Villavägen 99, 166, **191**, 278, 287
Villes väg 168
Villingegatan 106
Vimpelgatan 177
Vimpeln 173
-vin 14
Vinaman 102
Vinbärsgatan 272
Vindbron 177
Vindbrovägen 177
Vindfånget 185
Vindhem 196, 205
Vindhemsgatan 205
Vindhemskyrkan 205
Vinggatan 254
Vingne 157
Vingtor 157
Vinkelgatan 328
Vinkelhaken 226
Vinkelvägen **303**, 322, 324
Vintergatsvägen 319
Vipängen 260
Vipängsvägen 260
Virta 214
Visbur 242
Vitkålsgatan 272
Vitsippsvägen 319
Wivalliusgatan 216
Wllrakars gattun 49
Voksenåsen 143
Vreta 323
Vreta ekväg 324
Vretalundsvägen 319
Vreta parkväg 324
Vreta sjöväg 324
Vreta strandväg 324
Vreta vinkelväg 324
Vretavägen 324
Vreten 101
Vretenvägen 101
Vretgatan, Östra 149
Vretgränd 61, **177**
Vretgränden, Lilla 329
Vrå herrgård 275, 276
Vrå herrgårdsväg 276
Vråkparken 239
Vråkvägen **239**, 251
Vårbroddsvägen 303
Vårdhemsvägen 303
Vårdkasvägen 266
Vårdsätra 265
Vårdsätra gård 266
Vårdsätra löväng 266
Vårdsätravägen 168
Vårfrufjärdingen 326

Vårfrugatan 20, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 35, 40, 43, 44, 110
Vårfrugränd 115
Vårfrukyrkan (S:ta Maria kyrka) 32, 35, 45, 326
Vårfru kyrkogård 326
Vårfru Långgata 25, 36, 44
Vårfruroten 326
Vårfrusmäcken 26, 52
Vårsångsvägen 303
Väderkvarnen 179
Väderkvarnsgatan 155, **156**
Väderkvarnsgatan, Norra 162
Väderkvarnsgärdet, Norra 177
Väderkvarnsgärdet, Södra 156, 177
Väktargatan 183
Vällarlagsvägen 323
Vändtegsvägen 305
Vänge 285
Vängegatan 329
Vänge prästgård 286
Vängelinsvägen 319
Vänortsgatan 145
Vänortsparken 145
Väpnaren 201
Väpnargatan 254
Väpplinggatan 227
Värnlundsgatan 216
Västerleden 124
Västertorg 125
Västervägen 102
Västgötaresan 251
Västgötaspången 51, **119**
Västra Allmänningsgatan 24, 44
Västra Eriksberg 121
Västra (Westra) Galgvreten 244
Västra Järnvägsgatan 248
Västra Ladugatan 113, 129
Västra Strandgatan **140**, 198
Västra Trädgårdsgatan 221
Västra Ågatan 84, **140**
Vävargatan 173
Vävstolen 173
Vävstolsvägen 218

Ydal 179
Ygg 109
Yggdrasil 157
Yla 287
Ymer 147, 156
Ymergatan 156
Ymersgatan 151
Ynglingagatan 248
Yngve 159
Yrsaparken 163
Yrsavägen 163
Ytternäs 324

Ågatan, Västra 84, **140**
Ågatan, Östra 84, **119**
Åkerbladsgatan 145
Åkerivägen 317
Åkervägen **239**, 286, 303
Åliden 283
Ålidsvägen 283
Åloppevägen 291
Åmynningsvägen 239
Ångkvarnen 173
Ångkvarnsgatan 177
Ångström 220
Ånäbben 70
Årbyvägen 315
Årsta 267
Årstagatan 227
Årstaparken 272
Årsta småstugeväg 271
Åsbyvägen 311
Åsen 257
Åsgränd 71, **140**
Åskmolnsvägen 320
Åsvid 196
Åsvägen 239, 280, 300, 322
Åsvägen, Södra 283
Åttingsvägen 291

Ägovägen 305
Älgstråket 306
Ängby bygata 303
Ängby park 300
Ängbyvägen 303
Ängskavlevägen 303
Ängsstigen 325
Ängsvägen **214**, 228, 233, 237, 284, 286, 290, 325
Äpplet 185
Ärentunavägen 320
Ärnavägen 163
Ärtgatan 272
Ässjan 107

Ödhumbla 157
Ödmann 141
Öger 147
Öhrvall 141
Ölandsresan 251
Öpirs väg 162, **163**
Örbygatan **156**, 329
Öringe 310
Öringevägen 310
Örnen 63
Örnsbron 304, 305
Örnsvägen 304, **305**
Örskällsvägen 312
Örtedalen 66
Östantorp 323
Östantorpsvägen 323
Östen 242
Österbadet 156
Österled 222
Österleden 216
Österledsgatan 222
Österledsvägen 216
Österplan 183
Österplans kyrksal 182
Östervägen 102, 286
Österängen 156
Österängsgatan 156
Östforavägen 296
Östra Aros 15
Östra Bangårdsgatan 94, 152
Östra Bävernsgatan 156
Östra gatan 24, 45
Östra Kålsängsgatan 151
Östra Ladugatan 113
Östra Ringgatan 154, 202
Östra Smedsgatan 94, 152
Östra Strandgatan 140
Östra Vretgatan 149
Östra Ågatan 84, **119**
Östunagatan 106
Överbyvägen 171
Övre Eriksberg 120
Övre Fjärdingsvägen 103
Övre Slottsgatan 84, **141**

Uppsala stads historia

Delar, utgivna t. o. m. hösten 1994

KRONOLOGISKA VOLYMER

I. *Nils Sundquist:* Östra Aros. Stadens uppkomst och utveckling intill år 1300. 1953. Slutsåld.
II. *Sven Ljung:* Uppsala under äldre medeltid och Vasatid. 1954.
III. *Torsten Petré:* Uppsala under merkantilismens och statskontrollens tidsskede 1619–1789. 1958.
IV. *Herbert Lund:* Uppsala under de dominerande landshövdingarnas tid. Bilder från åren 1786–1862. 1977.
V. *Kersti Ullenhag:* Industriell utveckling och demokratisering 1862–1921. 1984.

TEMATISKA VOLYMER

VI:1. *Karl Söderberg:* Uppsala kommuns skolor under några decennier av 1900-talet. 1983.
VI:2. *Torgny T. Segerstedt:* Universitetet i Uppsala 1852–1977. 1983.
VI:3. *Aron Bergmark:* Ur Uppsala-idrottens historia. 1983.
VI:4. *Karl Söderberg:* Uppsala kommun och kulturlivet under några decennier av 1900-talet. 1984.
VI:5. *Lennart Hjelm:* Lärdom på Ultuna. Lantbruksvetenskapernas utveckling i Sverige. 1986.
VI:6. *Eric Laufors:* Det gröna Uppsala. 1987.
VI:7. *Barbro Holmdahl:* Människovård och människosyn. Om omvårdnaden i Uppsala före år 1900. 1988.
VI:8. *Öyvind Sjöholm, Sven Lundkvist:* Kyrkor och samfund i Uppsala. Utvecklingen från sent 1800-tal till omkring 1970. 1989.
VI:9. *Carl Erik Bergold:* Uppsala. Stadsbyggande 1900–1960. 1989.
VI:10. *Bertil Bergqvist:* Arbetarrörelsen i Uppsala. 1992.
VI:11. *Karin Borevi, Ingvar Svanberg.* Uppsala som invandrarstad. 1993.

SPECIALVOLYMER

VII. Från Östra Aros till Uppsala. En samling uppsatser kring det medeltida Uppsala. (Utg. i sambarbete med Riksantikvarieämbetet, ersätter den utgångna del I.) 1986.
VIII. *Ola Ehn:* Uppsalas stadsbild. Stadens begynnande omvandling 1809–1867. 1991.

ORTNAMNSVOLYMER

IX:1. *Mats Wahlberg:* Uppsalas gatunamn. 1994.

Utgivare: Uppsala stads historiekommitté.
Redaktörer: I–IV Herbert Lundh, fr. o. m. V Torgny Nevéus.
Förlag: Stadsarkivet, Box 216, 751 04 Uppsala.

SKRIFTER UTGIVNA GENOM ORTNAMNSARKIVET I UPPSALA

SERIE B: MEDDELANDEN

1. Korta anvisningar för ortnamnsuppteckнare. Av Jöran Sahlgren. 2 uppl. (1929).
2. Ägonamn i Rönnebergs härad 1. Av Erik Bruhn (1931).
3. Korta anvisningar för ortnamnsuppteckнare. Av Jöran Sahlgren. 3 omarbetade och utvidgade uppl. utgiven av Helge Lindberg & Jöran Sahlgren (1945).
4. Övredalsk ar-genitiv. Av Bror Lindén (1976).
5. Ortnamnsarkivet i Uppsala. En presentation. Av Leif Nilsson & Allan Rostvik (1983).
6. Singular ortnamnsböjning i fornsvenskan. Starkt böjda namn med utgångspunkt från sörmländskt material. Av Eva Brylla (1987).
7. Ord för höjder och sluttningar i Daga härad. En studie över betydelsen hos två grupper terrängbetecknande appellativ och ortnamnselement. Av Staffan Nyström (1988).
8. Studier över sörmländska sjönamn. Etymologi, namnbildning och formutveckling. Av Svante Strandberg (1991).
9. Att uppteckna ortnamn. Bakgrund och praktiska anvisningar. Av Staffan Nyström (1992).

SERIE C: KÄLLSKRIFTER

1. 1663–64 års inventering av fäbodar och nybyggen, hyttor, hamrar, sågar, kvarnar, fiskerier m.m. inom Kopparbergs län enligt i 1663 års jordebok intagna originalförteckningar. Med kommentar och register utgiven av Bror Lindén (1974).
2. Hälsinglands äldsta skattelängd. Hjälpskattelängden »Gärder och hjälper» från år 1535. Med inledning och kommentarer utgiven av Stefan Brink (1994).

(Ovanstående seriebeteckningar införda 1974.)

SERIE A: SVERIGES ORTNAMN

Ortnamnen i Blekinge län: II *Bräkne härad* (1971).

Ortnamnen i Hallands län: I *Bebyggelsenamnen i södra Halland* (1948), II *Bebyggelsenamnen i mellersta Halland* (1950), III *Bebyggelsenamnen i norra Halland* (1980).

Ortnamnen i Jämtlands län: 6 *Ragunda kommun, bebyggelsenamn* (1983).

Ortnamnen i Jönköpings län: II *Mo härad* (1974).

Ortnamnen i Kopparbergs län: 10 *Mora kommun, bebyggelsenamn* (1990).

Ortnamnen i Skaraborgs län: I *Inledning* (1972), II *Barne härad* (1961), III *Frökinds härad* (1961), IV *Gudhems härad* (1954), V *Kinne härad* (1965), VI *Kinnefjärdings härad* (1966), VII *Kåkinds härad* (1950), VIII *Kållands härad* (1963), IX *Laske härad* (1962), X *Skånings härad* (1960), XI:1 *Vadsbo härad, norra delen* (1969), XI:2 *Vadsbo härad, södra delen* (1967), XII *Valle härad* (1958), XIII *Vartofta härad* (1955), XIV *Vilske härad* (1957), XV *Viste härad* (1964), XVI *Åse härad* (1965), XVII *Naturnamn* (1970), XVIII:1 *Rättelser och tillägg* (1973), XVIII:2 *Register* 1. A. Territoriella namn, B. Naturnamn (1974), XVIII:3 *Register* 2. Register över senare leder. Förkortningar i delarna I–XVIII (1981), XVIII:4 *Register* 3. A. Personnamn, B. Ordregister, C. Register över språkliga iakttagelser (1975).

Ortnamnen i Uppsala län: 5:1 *Uppsala kommun, Uppsalas gatunamn* (1994).

Ortnamnen i Värmlands län: I *Inledning* (1984), II *Fryksdals härad* (1923), III *Färnebo härad* (1934), IV *Gillbergs härad* (1922), V *Grums härad* (1926), VI *Jösse härad* (1942), VII *Karlstads härad* (1922), VIII *Kils härad* (1939), IX *Nordmarks härad* A. Territoriella namn (1950), B. Naturnamn (1952), X *Nyeds härad* (1925), XI *Näs härad* (1944), XII *Visnums härad* (1939), XIII *Väse härad* (1924), XIV *Älvdals härad* (1938), XV *Ölme härad* (1939), XVI *Register* 1. A. Territoriella namn, B. Naturnamn (1962).

Ortnamnen i Västernorrlands län: I *Ångermanlands södra domsagas tingslag* (1955), II *Ångermanlands mellersta domsagas tingslag* (1965), III *Ångermanlands västra domsagas tingslag* (1967), IV *Ångermanlands norra domsagas tingslag* (1972).

Ortnamnen i Västmanlands län: 5:1 *Heby kommun, norra delen, bebyggelsenamn* (1988).

Ortnamnen i Älvsborgs län: I:1 *Inledning* (1948), I:2 *Namn på lägenheter och hemmansdelar* (1923), II *Ale härad* (1909), III *Björke härad* (1906), IV *Bollebygds härad* (1909), V *Flundre härad* (1906), VI *Gäsene härad* (1911), VII:1 *Kinds härad, norra delen* (1919), VII:2 *Kinds härad, södra delen* (1918), VIII *Kullings härad* (1914), IX:1 *Marks härad, norra delen* (1916), IX:2 *Marks härad, södra delen* (1917), X *Redvägs härad* (1908), XI *Vedens härad* (1910), XII *Väne härad* (1906), XIII *Vättle härad* (1908), XIV *Ås härad* (1909), XV *Nordals härad* (1911), XVI *Sundals härad* (1910), XVII *Tössbo härad* (1913), XVIII *Valbo härad* (1915), XIX *Vedbo härad* (1915), XX:1 *Rättelser och tillägg* (1921), XX:2–4 *Register* (1930–1940).

Ortnamnen i Östergötlands län: 4 *Björkekinds härad, bebyggelsenamn* (1989), 11 *Hammarkinds härad, bebyggelsenamn* (1982), 15 *Lösings härad, bebyggelsenamn* (1991), 17 *Skärkinds härad, bebyggelsenamn* (1986), 22 *Östkinds härad, bebyggelsenamn* (1984).

Ordbok till Sveriges lapska ortnamn. Av Björn Collinder (1964).

Forts. på omslagets insida

ISSN 0349-4381
ISBN 91-85452-19-X